aventură

spionaj

anticipație

HENRI CHARRIÈRE

PAPILLON

EDITURA ARTEMIS

PAPILLON

Apărută în 1969 la Editura Robert Laffont, cartea care l-a făcut celebru pe Henri Charrière, PAPILLON, a văzut nu peste mult timp lumina tiparului şi în limba română, fiind publicată în 1972 de Editura Meridiane în colecţia „Delfin", aflată pe atunci la începuturile sale.

După aproape douăzeci de ani, noua ediţie românească, ce deschide o colecţie care credem că se va bucura la rândul ei de succes, readuce în atenţia cititorilor atât textul tradus în 1972 de Marcel Aderca, cât şi prefaţa semnată de Modest Morariu. Întrucât în ediţia din 1972 au trebuit să fie „tăiate" unele cuvinte, fraze sau chiar episoade considerate pe atunci naturaliste sau licenţioase de organele de cenzură, am considerat că se impune revederea atentă a întregului text, cât şi introducerea tuturor fragmentelor eliminate, sarcină pe care şi-a asumat-o, cu profesionalitatea-i recunoscută Pavel Popescu.

HENRI CHARRIÈRE

PAPILLON

Ediție integrală

Traducere de MARCEL ADERCA,
revăzută şi completată de PAVEL POPESCU

Prefață de MODEST MORARIU

EDITURA ARTEMIS
Bucureşti, 1991

PAPILLON
sau voinţa de libertate

Ce anume a determinat succesul fulgerător şi atât de spectaculos al lui Papillon? Reclama? Bineînţeles, şi reclama, căci în acest secol bombardat de fulgerele multicolore ale neonului publicitar suntem mai aserviţi reclamei decât îi place amorului nostru propriu să recunoască, mai ales în societăţile ce se intitulează vanitos „de consum", unde docilitatea publicului la condiţionare atinge proporţii neverosimile. Un panou hidos lăudând cutare produs inutil şi aşezat în cel mai fermecător peisaj nu indignează ci determină decizii în consumatorul virtual. Pe planul literaturii, ca şi al artei, constatările pot fi şi mai triste, implicaţiile atingând zone mai profunde ale fiinţei. Best-sellers-uri, răsar, best-sellers-uri apun într-o succesiune vertiginoasă, lăsându-ne, adeseori, doar cu o remuşcare pentru prea marea noastră credulitate. O reţea de condiţionare bine pusă la punct poate transforma instantaneu un imbecil dintr-un gânditor profund, un escroc într-un tribun şi o demimondenă într-un idol, iar nesăbuitul care riscă să constate impostura înarmat doar cu bunul lui simţ riscă în acelaşi timp huiduielile tuturor subtiloizilor stipendiaţi sau pur şi simplu sărăcuţi cu duhul. Marea vocaţie a secolului nostru, observa Camus, e aservirea, şi nu greşea, din păcate. Evantaiul larg al aservirii începe cu arta care „se poartă" şi poate sfârşi, tragic, cu convingerile pe care trebuie să le abordezi pentru a nu ajunge – cum ne-a demonstrat istoria ultimului război – în lagărul de concentrare, în camerele de gazare sau la balamuc.

Bine lansat, Papillon a urmat aşadar traiectoria celor mai răsunătoare best-sellers-uri şi a fost acceptat cu un entuziasm, ce

se cifrează în milioane de exemplare. În spiritul celor spuse mai sus, un astfel de succes poate trezi suspiciuni; le abandonezi însă chiar de la primele pagini ale cărţii. De astă dată reclama avea o acoperire, cartea lui Henri Charrière numărându-se printre cazurile de concordanţă fericită în ceea ce se pretinde a fi şi ceea ce este în realitate produsul mult lăudat. Publicul care a acceptat-o nu mai era victima unei mistificări şi desigur că mulţi cititori au descoperit în substanţa ei exemplul unui refuz transferabil şi pe planurile mai puţin spectaculoase ale existenţei lor cotidiene. Pentru că, în fond, asta şi ilustrează autobiografia fostului ocnaş: un refuz – refuzul de a accepta o condiţie nedreaptă, susţinut de voinţa îndârjită de a-l înfăptui.

Pe acest plan, integrat în literatura genului, Papillon poate să revendice în ascendenţa sa livrescă eroi de mare popularitate ca Jean Valjean sau Contele de Monte Cristo. Într-un fel, el reactualizează una dintre ipostazele preferate ale eroului de tip romantic, aceea de victimă protestatară a injustiţiei.

Cum firesc este ca orice succes să nască şi detractori, aceştia nu au lipsit nici în cazul lui Henri Charrière. Cu pedanterie suficientă şi mărturii discutabile, ei au infirmat teoretic exactitatea cutărui fapt relatat, trăgând concluzii tot atât de meschine ca şi mijloacele lor de investigaţie. Nu intenţionăm să facem inventarul insinuărilor sau al calomniilor, şi nici să aducem contraargumente. Mai mult chiar, argumentul esenţial în favoarea cărţii l-am putea scoate tocmai presupunând – teoretic – „impostura" integrală. În felul acesta am face abstracţie de Charrière – fostul ocnaş care şi-a trăit povestirea, pentru a-l accepta cu elogii pe Charrière – scriitorul. Pentru că cineva capabil să inventeze o asemenea carte, să insufle atât adevăr omenesc şi atâta forţă morală celor relatate este, hotărât, un remarcabil scriitor. În definitiv, după ce Robinson Crusoe şi-a dobândit acreditarea universală ca erou literar, cine s-ar mai încumeta să-l judece pe Daniel Defoe pentru că ar fi relatat inexact cazul autentic al recalcitrantului Alexander Selkirk, marinarul abandonat pe o insulă pustie, care i-a servit drept model?

•••

Înainte de a scrie cartea care l-a făcut celebru, Henri Charrière

ducea o existenţă anonimă şi destul de strâmtorată în Venezuela, patria sa de adopţiune, unde reuşise, în sfârşit, să dobândească identitatea socială onorabilă la care aspirase cu atâta energie în anii detenţiunii. Niciodată nu visase că va deveni scriitor. Perspectiva nebănuită a acestei ultime şi senzaţionale aventuri i s-a deschis printr-o întâmplare: în luna iulie 1967, trecând pe la librăria franceză din Caracas, descoperă L'Astragale, cartea celebră a unei foste puşcăriaşe, Albertine Sarrazin, ajunsă la un tiraj de 123.000 de exemplare. „Nu-i rău, exclamă viitorul scriitor, dacă fetişcana asta cu osul ei zdrobit, care s-a vânturat dintr-o închisoare într-alta, a vândut 123.000 de cărţi, atunci eu o să vând de trei ori pe atâta."

Primele două caiete le scrise dintr-un condei, de îndată ce termină să citească L'Astragale, apoi, la începutul lui 1968, după ce în prealabil cere câteva opinii, restul volumului, în numai două luni de zile. Cele treisprezece caiete cuprinzând întreaga povestire ajung la Paris în luna septembrie, şi sunt citite de Jean-Pierre Castelnau, acelaşi care împreună cu Jean-Jacques Pauvert o lansase şi pe Albertine Sarrazin. În scrisoarea ce însoţea manuscrisul, autorul cerea ca „cineva de meserie" să îl rescrie. Precauţiunea este inutilă căci textul nu mai necesita o transcriere „literară". „Ca să spun aşa, ne încredinţează chiar Jean-Pierre Castelnau după ce se asigurase de autenticitatea celor relatate consultând cele mai autorizate surse, nici nu m-am atins de carte… Nu am făcut decât să restabilesc punctuaţia, să completez unele hispanisme prea obscure, să corectez câteva sensuri confuze şi câteva inversiuni datorate folosirii, la Caracas, a trei sau patru limbi învăţate oral." O altă intervenţie, de principiu, constă în înlocuirea tuturor numelor proprii.

Odată lansat, Papillon depăşeşte cu mult calculele de tiraj ale autorului. Numai în Franţa, cartea înregistrează peste un milion de exemplare, iar tirajul mondial este de şapte milioane.

Atingând dimensiuni homerice, epopeea lui Papillon se întinde pe parcursul a treisprezece ani, din 1931 până în 1944, şi totalizează unsprezece evadări în condiţii dintre cele mai spectaculoase şi mii de kilometri străbătuţi pe uscat sau pe apă. În cursul primei sale evadări, de pildă, la patruzeci şi trei de zile de

la sosirea sa la Saint-Laurent-du-Maroni, parcurge 2.500 de kilometri pe ocean, ajungând, prin Trinidad, până în Columbia. Aici cunoaşte grozăvia carcerelor submarine, dar şi existenţa însorită printre neîmblânziţii indieni guajiro care îl adoptă, oferindu-i un azil paradiziac şi prietenia lor.

Nenumărate episoade senzaţionale, zeci de fizionomii morale se succed în desfăşurarea acestui film uluitor, pe care memoria autorului îl developează într-un ritm trepidant, cu o extraordinară precizie şi forţă de evocare. Povestitor înnăscut, Charrière păstrează scriind stilul direct al oralităţii, a cărui primă însuşire este spontaneitatea. Niciodată nu ai sentimentul penibil al literaturizării. Naraţia se desfăşoară firesc, fără artificii inutile, susţinută de însăşi substanţa ei. Povestitorul e atât de acaparat de această întoarcere în timpul său pierdut, cele retrăite, acum, la vârsta judecăţii mature, sunt atât de expresive în sine, încât n-are de ce să se lase ispitit de căutarea unor efecte literare a căror tehnică o şi ignoră de altfel. Nefiind scriitor „de meserie", el este ca atare străin de orice influenţe şi am putea spune că se autoinventează ca scriitor. Reuşita lui se naşte tocmai din lipsa oricăror veleităţi, ceea ce îl apără de acel exces de tehnicitate formală căruia îi datorăm astăzi atâtea cărţi plicticoase, foarte la modă şi foarte comentate, care în modul cel mai subtil şi alambicat reuşesc să nu comunice absolut nimic.

Intensitatea trăirilor evocate ca şi plăcerea evocării în sine sunt suficiente pentru a-l face să găsească intuitiv asemenea povestitorilor de odinioară, mijloacele cele mai adecvate. Ca şi aceştia, Charrière trăieşte cu atâta dăruire bucuria de a „spune", încât scapă de obsesiile tehnice, fireşti în măsura în care arta implică obligatoriu o anume artificialitate, dar fatale din clipa când devin scop. Faptul că ignoră „meseria" de scriitor e salvator în cazul său şi se răscumpără prin starea de graţie la care ajunge retrăindu-se. Şi astfel, scriitorul, care s-a născut fără ca el însuşi s-o ştie, depăşeşte scopul strict comercial care îi dăduse primul impuls.

•••

Încercând să degajăm profilul lui Papillon ca erou al propriei sale povestiri, suntem frapaţi de câteva trăsături de caracter

esenţiale, în primul rând de onestitatea structurală a personajului, revelată tocmai de mediul în care se manifestă. Lucid faţă de el însuşi, Papillon nu încearcă să se reprezinte într-un autoportret îngăduitor de victimă înlăcrimată, şi dacă sentinţa nedreaptă îl revoltă, aceasta nu îl face să se absolve total în faţa propriei sale judecăţi: „Dacă am putut fi aruncat pe acest drum al putreziciunii, aceasta e pentru că, trebuie s-o recunosc cinstit, eram un candidat permanent pentru a fi trimis acolo într-o zi. Societatea are dreptul să se apere, dar nu să se răzbune în chip josnic."

Această onestitate se dovedeşte în multe împrejurări dramatice, atunci când nu acceptă de pildă să-şi redobândească libertatea cu preţul asasinării unor victime nevinovate şi refuză să sprijine răscoala unor sceleraţi.

Într-o lume care se sinchiseşte prea puţin de codul eticii curente, unde fiecare îşi hotărăşte, mai mult sau mai puţin, comportarea, fondul caracterelor se manifestă fără scrupule, reacţiile sunt de o instinctivitate primară, adeseori de o cruzime lipsită de orice control. Am greşi însă, şi în acest sens există o întreagă literatură, în cadrul căreia am cita, de pildă, Amintirile din casa morţilor de Dostoievski, dacă i-am considera pe toţi aceşti scoşi în afara legii nişte nelegiuiţi irecuperabili. Mulţi se pierd definitiv, este adevărat, căci închisorile pot fi excelente şcoli profesionale ale delicvescenţei, dar mulţi, în schimb, ajung să se răscumpere. „Totul este posibil", o spune chiar eroul nostru răscumpărat. „Un om nu-i pierdut niciodată. Orice ar fi putut făptui, există întotdeauna la un moment dat al vieţii sale o şansă de a se răscumpăra, de a deveni un om bun şi folositor comunităţii."

Ceea ce îl revoltă în condiţia detenţiunii sunt aspectele degradante, josnice pe care le poate îmbrăca justiţia, faptul că ea privează deseori condamnatul de acea şansă de a-şi răscumpăra vinovăţia dându-i sancţiunii caracterul unei răzbunări. Se întâmplă ca tocmai cel pus să supravegheze execuţia pedepsei să merite el însuşi un loc printre deţinuţi, căci felul în care îşi exercită autoritatea este un mod de refulare, a unei criminalităţi instinctive. În dialogul imaginar pe care îl poartă necontenit cu procurorul său, revolta lui Papillon împrumută la rândul ei

accentele unui adevărat rechizitoriu: „Îţi interzic să presupui, mâine cum şi mai târziu, că un temnicer este o fiinţă normală. Nici un om demn de acest nume nu poate face parte din această tagmă… Astfel, când voi ieşi pe insulă, indiferent pe care voi fi repartizat, nu am să accept nici un compromis cu această rasă. Fiecare se află de altă parte a unei bariere precis trasate. De o parte laşitatea, autoritatea pedantă şi fără suflet, sadismul intuitiv, automatismul în reacţii; de cealaltă, eu cu cei din categoria mea, care au făptuit, desigur, delicte grave, dar în care suferinţa a reuşit să creeze calităţi incomparabile: milă, bunătate, suferinţă, sacrificiu, nobleţe, curaj.

Cu toată sinceritatea prefer să fiu ocnaş decât temnicer."

Rădăcinile stărilor de fapt pe care le constată în captivitatea lui sunt mai adânci. Fără pretenţii de subtilă teoretizare şi fără bibliografie, pornind de la experienţa sa de viaţă şi ghidat de un bun simţ nativ, Charrière discerne aceasta în contextul unei civilizaţii mecanice care ucide sufletul: „Prea mult progres mecanic, o viaţă zbuciumată, o societate care nu are decât un ideal: noi invenţii mecanice, o existenţă tot mai uşoară şi mai bună. Degustarea descoperirilor ştiinţei aşa cum ai linge un şerbet aduce cu sine o lăcomie de confort şi mai desăvârşit şi o luptă constantă pentru a-l dobândi. Toate acestea ucid sufletul, mila, înţelegerea, nobleţea. Nu mai avem timp să ne ocupăm de ceilalţi şi cu atât mai puţin de nişte puşcăriaşi."

În condiţiile captivităţii, Papillon se numără printre cei care, trăind o experienţă morală dramatică, reuşesc să-şi salveze demnitatea şi să nu abandoneze comandamentele omeniei. Treptat, el ajunge să regăsească valorile morale esenţiale, pe care le ignora în nepăsarea primei tinereţi. Nu-i vorba de o doctrină complicată ci de cele câteva principii elementare pe baza cărora se organizează şi rezistă orice comunitate: bunătatea, generozitatea, nobleţea, spiritul de sacrificiu, curajul, solidaritatea, simţul echităţii. Aşa cum Robinson refăcuse pe insula sa pustie civilizaţia materială în care voia să se reintegreze, în lumea celor fără de lege Papillon reface, prin actele sale, civilizaţia morală a lumii care îl abandonase. Pentru că acelei lumi consideră că îi aparţine: „Prezenţa mea fizică nu are nimic de-a face cu prezenţa mea

morală… Eu nu aparţin ocnei, eu nu sunt asimilat obiceiurilor codeţinuţilor mei, fie chiar şi cei mai intimi prieteni…”

*Suprema sa aspiraţie este o existenţă întemeiată, pe aceste valori, în sânul societăţii care, condamnându-l pe viaţă, l-a izgonit ca pe un irecuperabil: „… oriunde aş trăi, în scurtă vreme voi fi câştigat stima şi încrederea populaţiei şi a autorităţilor prin felul meu de a trăi care trebuie să fie şi va fi ireproşabil. Mai mult chiar, exemplar”. Şi această aspiraţie devine legământ atunci când, în sfârşit, îşi dobândeşte libertatea: „D*a*, voi face imposibilul pentru a fi şi a rămâne cinstit. Singurul neajuns este că nu am muncit niciodată, nu ştiu să fac nimic. Va trebui să fac orice pentru a-mi câştiga existenţa. Nu va fi uşor, dar voi izbuti, negreşit. Mâine voi fi un om ca ceilalţi. Ai pierdut partida, procurorule: am scăpat definitiv de drumul putreziciunii.”*

O voinţă de libertate neînduplecată îl susţine, aşa cum se va vedea, în împrejurările cele mai atroce, o voinţă ce reînarmează speranţa ori de câte ori ea şovăie. „Niciodată sufletul meu, spiritul meu nu vor aparţine acestui drum degradant…”; „Nu trăiesc decât pentru ca să evadez…”; „Datoria mea de om faţă de mine însumi nu-i aceea de a-mi face dreptate, ci în primul rând, mai presus de orice, aceea de a trăi, de a trăi pentru a evada…”; „Chiar zdrobit, o evadare este o victorie…”; „Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc. Să repet asta ori de câte ori voi fi gata, să mă abandonez disperării, de trei ori aceste cuvinte de speranţă: «Cât timp există viaţă există speranţă…»”; „Fii bărbat şi gândeşte că niciodată nu trebuie să-ţi pierzi speranţa…”; „Fatalitatea despre care îmi tot vorbiţi nu e acceptabilă decât atunci când eşti neputincios…”; „Nu sunt un disperat, dar absolut deloc…” Iată gândurile şi îndemnurile care revin ca un laitmotiv pe tot parcursul celor treisprezece ani de captivitate.

Un curaj puţin obişnuit întreţine această voinţă, dacă n-ar fi să pomenim decât evadarea rocambolescă de pe Insula Diavolului.

Toate aceste trăsături de caracter fac din Papillon un personaj atrăgător şi, într-o oarecare măsură, un erou pozitiv, ale cărui aventuri le urmăreşti cucerit de simpatia pe care o inspiră protagonistul şi povestitorul lor.

Dar ce fel de erou pozitiv? Fără limite?

Într-un fel, în întreaga lui viaţă, în întregul lui şir de peripeţii, în întregul lui şir de aventuri ce par uneori ireale şi inumane, Papillon trece pe lângă viaţă. E adevărat că în toată această luptă, în tot acest zbucium, în toată această încăpăţânare de a-i smulge vieţii adevăratul ei sens, adică libertatea, Papillon se dovedeşte inegalabil. Dar cunoaşte el oare sensul acesta? Avatarurile şi elanurile lui au în ele ceva gratuit, ceva fortuit, în sensul în care, înălţând un imn libertăţii, eroul îi cântă cântecul, dar un cântec şoptit doar de buzele lui, cântecul unui solist.

Pentru Papillon libertatea este o libertate pur şi simplu, fără nici un alt atribut. E ceva în lupta lui din acel zbucium al unei păsări închise în colivie care se izbeşte cu încăpăţânare de gratiile ei până când reuşeşte să recâştige văzduhul. Papillon are mai degrabă instinctul, intuiţia libertăţii, decât conştiinţa ei. Mersul lui prin viaţă are ceva din lungul drum prin pustiu. El păşeşte cu curaj mai departe, dar nimeni nu-l aude, nimeni nu-l vede şi dacă n-am citi paginile acestei cărţi nimeni n-ar participa la cântecul libertăţii lui. Fiindcă Papillon nu se gândeşte la viitor decât în perspectiva lui imediată şi izolată. Pentru el libertatea este una şi gratuită; libertatea lui dar nu şi a altora, libertatea care, odată câştigată, e ca un vis împlinit, dar nimic mai mult.

Sincer cu el însuşi, candidat permanent la ocnă după cum singur mărturiseşte, el este în chip paradoxal, prin însăşi conştiinţa lui într-un fel asociată, un candidat permanent la libertate din chiar clipa în care înfundă şi reînfundă ocna. Un candidat permanent la libertate, dar numai atât.

Astfel experienţa lui este o experienţă strict individuală. Nimic din marele freamăt al omenirii nu pătrunde în chip absolut până la el şi nimic sau aproape nimic din el nu se contopeşte cu marele freamăt al omenirii. Neştiind să facă nimic pentru el în afară de lupta neobosită pe care o hrăneşte speranţa deznădăjduită a unei libertăţi de care ştie că are dreptul să se bucure, el nu înţelege şi nici nu este capabil să facă ceva pentru ceilalţi. Iată de ce, trăind în perspectiva unei libertăţi redobândite, din clipa în care o are, el e de fapt un om fără perspective.

Izolat de societate ca ocnaş, el riscă să rămână un izolat şi în libertate şi trebuie să presupunem că era un izolat şi înainte de a-şi

fi pierdut libertatea. Experienţa lui e deci unică, singulară; ea are mai degrabă caracterul unui fapt divers, măreţ doar în amănuntele lui, pe care nu le poate contesta nimeni, dar rupt în fond de ceea ce se cheamă marele concert al vieţii societăţii umane.

•••

Şi totuşi, fără a intra în contradicţie cu cele de mai sus, există în povestirea lui Papillon ceva mai mult decât simpla relatare a unor aventuri palpitante, ceva mai solid, care îi asigură rezistenţa dincolo de zarva efemeră a reclamei şi îi conferă o semnificaţie care îi dă dreptul la un loc aparte în literatura genului.

Încercând să-l judecăm pe Papillon ca personaj pur literar şi să-l integrăm într-o anumită sferă problematică, ne gândeam mereu la Robinson Crusoe. Era o asociaţie spontană, puţin sâcâitoare şi aparent obscură. Am meditat adeseori la acest erou al tuturor copilăriilor de mai bine de două secole şi am admirat forţa morală cu care refuză să abdice de la condiţia sa umană reconstruind pe o insulă pustie civilizaţia din care hazardul l-a izgonit şi pe care vrea s-o recucerească. Dar atât nu-i încă destul pentru a explica locul său eventual printre marii eroi ai literaturii universale. O frază din prefaţa lui Defoe la una dintre ediţiile din Robinson luminează semnificaţia mai adâncă a povestirii: „E tot atât de logic să înfăţişezi un anume fel de întemniţare printr-altul cât şi să înfăţişezi orice lucru care există aievea printr-unul care nu există. Dacă aş fi adoptat modul obişnuit de a scrie istoria privată a unui om… tot ce aş fi spus nu v-ar fi distrat câtuşi de puţin…” Ajunge să ne amintim că autorul acestor rânduri a fost el însuşi întemniţat de câteva ori pentru a dezlega semnificaţia parabolică a aventurilor lui Robinson. Scriitorul stigmatizat îşi lua revanşa demonstrând că exilul poate fi învins. Uşor adaptat, citatul din prefaţa lui Defoe poate servi drept epigraf la cartea lui Charrière, punând în lumină semnificaţia de fond de care vorbeam. Cu alte cuvinte, am spune: E tot atât de logic să înfăţişezi un anume fel de întemniţare printr-altul cât şi să înfăţişezi orice lucru posibil printr-unul care există aievea. Faptul real imediat dobândeşte în felul acesta o forţă generalizatoare de parabolă aptă să-şi integreze multiple posibilităţi. Proiectat în

această lumină, succesul lui Papillon se explică mai limpede şi capătă o motivare, pentru unii obscură, pentru alţii explicită în secolul nostru, în care oamenii au cunoscut captivităţi mult mai mârşave, mult mai crude decât cea trăită de Papillon. Printr-o reciprocitate firească, poate că niciodată noţiunea de libertate nu a fascinat atât de puternic conştiinţele greu încercate de aventurile de coşmar ce se înlănţuie în istoria acestui secol douăzeci. Povestea unui om care luptă pentru libertatea lui şi o dobândeşte în ciuda tuturor temnicerilor se înscrie într-o aspiraţie universală, iar exemplul reuşitei sale e un îndemn optimist care hrăneşte şi însufleţeşte eterna nevoie de libertate a omenirii.

Toată literatura lumii s-ar putea clasifica în sfera câtorva teme capitale, puţine la număr, fiecare dintre ele oferind în cadrul principiului său unificator un registru amplu şi foarte nuanţat.

Tema captivităţii şi a ieşirii din captivitate se numără printre aceste teme capitale şi închide în posibilităţile sale eroi dintre cei mai diverşi, de la Ulise la Papillon. Căci, în fond, ce este legendarul erou al lui Homer decât un captiv întemniţat în blestemul meschin al unei divinităţi vanitoase, blestem din care va evada în cele din urmă pentru a-şi redobândi prin puterea voinţei libertatea, care înseamnă dreptul de a alege şi se numeşte Itaca, insula sa. Un captiv este şi Don Quijote captivul unei lumi prost făcute din care evadează mânat de visul unei lumi imaginare unde legătura sa cu oamenii trebuie să se refacă pe un alt plan ideal. Doar moartea poate pune capăt neînduplecatelor sale tentative de evadare în care spiritele nemărginite nu sunt capabile să vadă altceva decât o suită de aventuri groteşti; moartea redându-i în ultimele clipe o luciditate derizorie care semnifică, de fapt, raportată la crezul întregii sale existenţe, delirul agoniei. În comparaţie cu pasionatul hidalgo Robinson se situează pe un plan mai terestru. Englezul pragmatic e lipsit de aura spirituală a spaniolului, dar un principiu comun – refuzul captivităţii – îi înrudeşte.

Această temă a captivităţii învinse e transferabilă şi în zone mai puţin evidente, mai lăuntrice să spunem, în raporturile eroului cu el însuşi. Până în clipa când va evada din îndoielile şi deliberările sale paralizante, Hamlet e propriul lui captiv, iar

libertatea sa începe o dată cu ruptura ce marchează alegerea şi din care se declanşează acţiunea în numele justiţiei. Întemniţat în el însuşi este şi K, personajul lui Kafka din Procesul, dar acesta nu încearcă să evadeze, nu poate să evadeze, resemnarea lui nefiind contracarată de puterea de a refuza şi de voinţa de libertate. El trăieşte astfel o dublă captivitate, o dată închis în puterea absurdă, care îl judecă şi îl condamnă, şi încă o dată în conştiinţa unui neant lăuntric unde nimic nu poate naşte un ţel, o speranţă.

La modul său, cu mijloacele sale, Henri Charriére adaugă cu Papillon un caz remarcabil pe o listă foarte lungă.

Prin aventura lui el îşi depăşeşte destinul de ocnaş, afirmă o solidaritate superioară faţă de sine însuşi, care neagă închisoarea, nu ca instituţie socială, din nefericire inevitabilă pentru că altminteri crima nepedepsită ar domni asupra lumii, ci ca instrument al dezumanizării fără drept de răscumpărare, tinzând să readucă, necircumstanţiat, pe toţi condamnaţii la o abstracţiune şi să-i înfunde astfel în mod iremediabil pe „calea putreziciunii".

Până la aventura sa dramatică, Charriére fusese un rătăcit inconştient în lumea interlopă, amăgit de iluzia unei existenţe uşuratice de plăceri imediate. „Greşeala mea, ar putea spune el cu cuvintele altui puşcăriaş celebru metamorfozat de experienţa închisorii, aristocraticul şi frivolul Oscar Wilde, a fost aceea de a nu trece niciodată dincolo de copacii a ceea ce mi se părea a fi partea însorită a grădinii şi de a fugi de partea cealaltă din pricina umbrelor şi a obscurităţii sale." Şi deşi nu el a fost făptaşul crimei pentru care a fost condamnat, o asemenea existenţă exclusivă îi oferea toate şansele de a ajunge şi un criminal autentic. Atât de paradoxale sunt împrejurările vieţii încât, într-un fel, tocmai sentinţa nedreaptă îl salvează dezvăluindu-i prin consecinţele ei adevăratul drum pe care trebuie să-l urmeze. Lumea sumbră a închisorii îl face să descopere nu numai valoarea libertăţii ci şi adevărata sa faţă, căreia îi va rămâne credincios cu toată forţa unei voinţe excepţionale. El dovedeşte astfel că, în adevărul său adânc, omul nu este sortit întemniţării şi descoperă raţiunile existenţei în viaţa exemplară pe care şi-o promite.

Spuneam că în fond n-ar avea nici o importanţă dacă toată povestirea sa ar fi o pură ficţiune şi revenim la această idee, dar

pentru a ne contrazice de astă dată. Toate cele povestite s-au petrecut întocmai, toţi oamenii aceia, leproşii generoşi din Insula Porumbeilor şi nefericitul Sylvain, înghiţit sub ochii săi de ţărmul mlăştinos al oceanului, toţi oamenii admirabili sau abjecţi pe care îi întâlneşte povestitorul în lunga sa odisee au existat şi unii încă mai trăiesc. Or, tocmai caracterul atât de concret al aventurilor sale adaugă un element emoţional de care nu mai putem face abstracţie. Evident că şi Ulise, şi Don Quijote, şi Robinson Crusoe au existat aievea; altfel nimeni n-ar fi simţit nevoia să-i inventeze. Din păcate, prejudecata de a separa literatura de viaţa reală ni-i depărtează puţin, uneori, în timp ce lui Papillon, dacă vrei, poţi să-i şi telefonezi. Dar aceasta azi. Presupunând că mâine numele autorului s-ar pierde, Papillon are toate şansele să devină un erou pur literar, cu alte cuvinte să intre şi el în rândul acelor admirabile fantome de care oamenii nu se pot lipsi, fiindcă trezesc în ei răscolitoare ecouri.

MODEST MORARIU

Poporului venezuelean,
amărâţilor lui pescari din golful Paria,
tuturor intelectualilor, militarilor şi celorlalţi care
mi-au oferit şansa să renasc,

soţiei mele, Rita, cea mai bună prietenă a mea.

Caietul întâi
calea putreziciunii

CURTEA CU JURI

Palma a fost atât de zdravănă că nu m-am dezmeticit de pe urma ei decât după treisprezece ani. Într-adevăr, nu era o scatoalcă oarecare, şi, ca să mi-o ardă, s-au făcut luntre şi punte.

Suntem în 26 octombrie 1931. De la opt dimineaţa am fost scos din celula pe care o ocup la Conciergerie{1} de-un an de zile. Sunt proaspăt bărbierit, bine înţolit, un costum făcut de-un mare croitor îmi dă aspectul unui om elegant. Cămaşă albă, un papion albastru-deschis, drept ultimă trăsătură de penel a acestei ţinute.

Am douăzeci şi cinci de ani şi arăt de douăzeci. Jandarmii, niţel stingheriţi de înfăţişarea mea de gentleman, se poartă amabil. Mi-au scos până şi cătuşele. Am luat loc toţi şase, cinci jandarmi şi cu mine, pe două bănci într-o sală goală. Afară e o vreme mohorâtă. În faţa noastră, o uşă care comunică desigur cu sala juraţilor, căci ne aflăm la Tribunalul departamentului Sena, la Paris.

Peste câteva clipe voi fi acuzat de omucidere. Avocatul meu, maestrul Raymond Hubert, a venit să-mi strângă mâna: „Nu există nici o probă serioasă împotriva dumitale, am încredere, vom fi achitaţi.” Zâmbesc la acest „vom fi”. De parcă şi el, maestrul Hubert, ar fi chemat în faţa Curţii cu juri ca inculpat şi, în caz de condamnare, ar urma, la rândul lui, s-o ispăşească.

Un aprod deschide uşa şi ne pofteşte să intrăm. Pe uşa cu cele două canaturi larg deschise, încadrat de patru jandarmi,

cu plutonierul alături, îmi fac intrarea într-o sală imensă. Ca să-mi ardă palma, au îmbrăcat totul în roşu sângeriu: covorul, perdelele marilor ferestre, până şi robele magistraţilor care, dintr-o clipă într-alta, mă vor judeca.

— Domnilor, Curtea!

Pe o uşă, din dreapta, apar unul după altul şase bărbaţi. Preşedintele, apoi cinci magistraţi, cu toca pe cap. Preşedintele se opreşte în faţa scaunului din mijloc, la dreapta şi la stânga se plasează asesorii lui.

O linişte impresionantă domneşte în sală, unde toată lumea a rămas în picioare, inclusiv subsemnatul. Curtea ia loc pe scaun odată cu toţi ceilalţi.

Preşedintele, o mutră rotofeie cu pometi trandafirii, cu înfăţişare severă, mi se uită în ochi fără a lăsa să i se ghicească vreun gând. Îl cheamă Bevin. Mai târziu va conduce dezbaterile cu imparţialitate şi, prin atitudinea lui, va da de înţeles întregii asistenţe că, în calitate de magistrat de carieră, nu e prea convins de sinceritatea martorilor şi a poliţiştilor. Nu, nu-i va reveni nici o răspundere în chestia cu palma, nu va face decât să mi-o servească.

Procuror e magistratul Pradel, un procuror foarte temut de toţi avocaţii baroului. Are tristul renume de a fi principalul furnizor al ghilotinei şi al penitenciarelor din Franţa şi de peste mări.

Pradel reprezintă pedeapsa rostită de societate. E acuzatorul oficial, n-are nimic omenesc în el. Reprezintă Legea, Balanţa, e cel care-o mânuieşte şi care va face totul pentru a o vedea înclinată spre el. Are nişte ochi de vultur, coboară puţin pleoapele şi mă priveşte ţintă, de sus. Mai întâi de la înălţimea scaunului care-l plasează deasupra mea, apoi a propriei sale staturi, un metru optzeci pe puţin, de care e mândru nevoie mare. Nu-şi scoate niciodată mantia roşie, dar îşi pune toca în faţă. Se sprijină în cele două mâini mari ca nişte lopeţi. O verighetă de aur arată că e căsătorit şi, pe degetul mic, drept inel, poartă o caia bine şlefuită.

Se apleacă un pic spre mine ca să mă domine mai straşnic. Pare să-mi spună:

„Mă, şmechere, dacă-ţi închipui că-mi poţi scăpa, te-nşeli. Nimeni nu vede că mâinile mele au gheare, dar unghiile care te vor sfârteca le port frumuşel în suflet. Şi dacă bag spaima în toţi avocaţii, şi sunt socotit printre magistraţi un procuror primejdios, e pentru că nu las niciodată să-mi scape prada.

Nu mă interesează dacă eşti vinovat sau nu; sunt dator doar să fac uz de tot ce e împotriva ta: viaţa de boem pe care ai dus-o în Montmartre, mărturiile smulse de poliţie şi chiar declaraţiile poliţiştilor. Cu acest talmeş-balmeş dezgustător adunat de judecătorul de instrucţie voi reuşi să te fac îndeajuns de respingător pentru ca juraţii să te şteargă din rândurile societăţii.”

Aş zice că-l aud cu adevărat vorbindu-mi, foarte clar, doar dacă nu visez, căci sunt de-a binelea impresionat de acest „mâncător de oameni”:

„Nu te împotrivi, acuzat, mai ales nu încerca să te aperi: te voi călăuzi spre «calea putreziciunii».

Şi nădăjduiesc că nu te bizui pe juraţi! Nu-ţi face iluzii. Aceşti doisprezece bărbaţi nu ştiu ce-i aia viaţă.

Priveşte-i, înşiraţi în faţa ta. Aşa-i că le vezi pe aceste douăsprezece momâi aduse la Paris dintr-un fund de provincie? Sunt nişte mic-burghezi, nişte pensionari, nişte negustori. Nu merită osteneala să ţi-i descriu. N-oi fi având pretenţia să-ţi înţeleagă cei douăzeci şi cinci de ani ai tăi şi viaţa pe care-o duci în Montmartre! Pentru ei Pigalle şi place Blanche înseamnă Infernul, şi toţi oamenii care-şi duc viaţa noaptea sunt nişte duşmani ai societăţii. Toţi se mândresc grozav că sunt membri ai Curţii cu juri din departamentul Senei. În plus, fii sigur că se perpelesc ştiindu-se nişte mic-burghezi mărginiţi.

Iar tu arăţi tânăr şi chipeş. Ştii bine că n-o să ezit să te înfăţişez ca pe-un Don Juan al nopţilor din Montmartre. Drept care, de la bun început, pe juraţii ăştia ţi-i voi face duşmani. Eşti prea bine îmbrăcat, ar fi trebuit să porţi haine ponosite. Cu asta ai făcut o mare greşeală de tactică. Nu vezi că te invidiază pentru costumul tău? Ei îşi cumpără haine de gata şi nici măcar în vis nu s-au îmbrăcat pe comandă.”

E ora zece şi iată-ne gata să deschidem dezbaterile. În faţa mea, şase magistraţi, între care un procuror agresiv care-şi va folosi întreaga putere machiavelică, toată inteligenţa, spre a-i convinge pe aceşti doisprezece naivi, în primul rând, că sunt vinovat şi că doar ocna sau ghilotina pot fi verdictul zilei.

Mă vor judeca pentru uciderea unui proxenet, a unui turnător al tagmei[{2}] din Montmartre. Nu există nici o dovadă, dar sticleţii – care saltă cu câte-un grad ori de câte ori dibăcesc pe făptaşul unui delict – vor susţine că vinovatul sunt eu. Neavând dovezi, vor spune că deţin informaţii „confidenţiale" care nu lasă loc nici unei îndoieli. Un martor pregătit de ei, adevărată placă de patefon înregistrată pe Quai des Orfèvres nr. 36[{3}], pe nume Polein, va constitui elementul principal al acuzării. Cum eu susţin că nu-l cunosc, la un moment dat Preşedintele, foarte imparţial, mă întreabă:

— Spui că martorul acesta minte. În regulă. Dar de ce-ar minţi?

— Domnule Preşedinte, de când am fost arestat nu mai închid ochii noaptea, dar nu din remuşcare că l-am asasinat pe Roland Mărunţelul, întrucât nu eu sunt ucigaşul. Tocmai asta încerc să descopăr, motivul pentru care mă acuză acest martor cu atâta înverşunare, aducând noi date ori de câte ori se clatină acuzaţia, pentru a o întări. Am ajuns, domnule Preşedinte, la concluzia că poliţiştii l-au prins cu un delict important şi că au făcut un târg cu el: îţi dăm drumul, cu condiţia să-l înfunzi pe Papillon.

N-aş fi crezut s-o nimeresc atât de bine. Polein, prezentat juraţilor drept un om cinstit şi fără nici o condamnare la activul lui, avea să fie arestat câţiva ani după aceea şi condamnat pentru trafic de cocaină.

Maestrul Hubert încearcă să mă apere, dar nu e de talia procurorului. Dar maestrul Bouffay reuşeşte, prin indignarea lui plină de căldură, să-i dea procurorului câteva clipe de furcă. Din păcate nu ţine mult, şi dibăcia lui Pradel învinge repede în acest duel. Pe deasupra, îl măguleşte pe juraţi, mângâindu-le peste măsură orgoliul de a fi trataţi de la egal la egal şi drept colaboratori de către acest impresionant

personaj.

La 11 noaptea partida de şah e terminată. Apărătorii mei sunt şah mat. Iar eu, nevinovatul, sunt condamnat.

Societatea franceză, reprezentată de procurorul Pradel, a eliminat din sânul ei pe viaţă un tânăr de douăzeci şi cinci ani. Şi fără nici o reducere, mă rog frumos!

Porţia copioasă mi-e servită de glasul fără timbru al preşedintelui Bovin.

— Acuzat, ridică-te.

Mă ridic. În sală domneşte o tăcere absolută, toţi îşi ţin răsuflarea, inima-mi bate ceva mai iute. Juraţii se uită la mine sau lasă capul în jos, par ruşinaţi.

— Acuzat, întrucât juraţii au răspuns „da” la toate întrebările în afară de una, privitoare la premeditare, eşti condamnat la muncă silnică pe viaţă. Ai ceva de spus?

Am rămas nemişcat, atitudinea mea e firească, strâng doar ceva mai tare bara boxei de care mă sprijin.

— Domnule Preşedinte, da, am de spus că sunt întru totul nevinovat şi victimă a unei maşinaţiuni a poliţiei.

Din colţul femeilor elegante, invitate pe sprânceană şi aşezate în spatele Curţii, îmi parvine un murmur. Cu glas potolit le spun:

— Linişte, doamnelor cu perle la gât, care aţi venit aici să gustaţi emoţii morbide. Farsa e jucată. O omucidere a fost soluţionată în chip fericit de poliţia şi justiţia dumneavoastră, deci e cazul să fiţi mulţumite!

— Gardieni, zice Preşedintele, luaţi-l pe condamnat.

Înainte să dispar, aud o voce strigând:

— Nu-ţi face inimă rea, iubitule, o să vin după tine.

E vrednica şi nobila mea Nenette, care-şi urlă dragostea. Cei din tagmă aflaţi în sală aplaudă. Ştiu foarte bine cum devine cazul cu omuciderea asta şi-mi arată că sunt mândri că nu m-am pus pe trăncănit şi că n-am turnat pe nimeni.

Întorşi în săliţa unde stătusem până la dezbateri, jandarmii îmi pun cătuşele, şi unul din ei îşi prinde cu un lănţişor încheietura mâinii stângi de mâna mea dreaptă. Nici un cuvânt. Cer o ţigară. Plutonierul îmi oferă una şi mi-o aprinde.

De câte ori o scot sau o duc la gură, jandarmul e nevoit să-şi ridice braţul sau să-l coboare ca să-mi urmeze mişcarea.

Fumez în picioare cam trei sferturi din ţigară. Nimeni nu scoate o vorbă. Eu sunt cel care, ridicând ochii la plutonier, îi spun: „Să mergem.”

După ce cobor scările, escortat de vreo duzină de jandarmi, ajung în curtea interioară a Tribunalului. Duba ne aşteaptă. Nu e celulară, ci prevăzută cu bănci, vreo zece la număr. Plutonierul rosteşte: „La Conciergerie.”

LA CONCIERGERIE

Când sosim acolo unde a fost ultimul castel al Mariei-Antoaneta, jandarmii mă încredinţează gardianului-şef, care semnează o hârtie, actul de descărcare. Jandarmii pleacă fără să rostească un cuvânt, dar mai înainte, ce surpriză, plutonierul îmi strânge cu căldură mâinile încătuşate. Gardianul-şef mă întreabă:

— Cu cât te-au potcovit?

— Muncă silnică pe viaţă.

— Nu se poate!

Se uită la jandarmi şi-şi dă seama că-i adevărat. Temnicerul ăsta, de cincizeci de ani, care a văzut atâtea şi care-mi cunoaşte foarte bine dosarul, îmi spune prieteneşte:

— Ce ticăloşi! Au căpiat cu toţii!

Îmi scoate încet cătuşele şi are amabilitatea să mă însoţească personal până la una din celulele capitonate, special amenajată pentru cei condamnaţi la moarte, pentru nebuni, pentru cei foarte periculoşi sau pentru vieţaşi.

— Curaj, Papillon, îmi zice, închizând uşa după el. O să capeţi o parte din lucrurile şi alimentele pe care le aveai în cealaltă celulă. Curaj!

— Mulţumesc, dom-şef. Crede-mă, am curaj, şi nădăjduiesc că munca silnică pe viaţă o să le stea-n gât.

După câteva minute râcâie cineva la uşă.

— Ce e?

Îmi răspunde o voce:

— Nimic. Eu sunt, am atârnat un carton.

— De ce? Ce scrie pe el?

— „Muncă silnică pe viaţă. De supravegheat îndeaproape”.

Îmi spun: Chiar că-s ţicniţi. Doar nu-şi închipuie că pietroiul care m-a pocnit în cap o să m-aiurească într-atât încât să mă sinucid? Sunt şi-o să rămân curajos. Am să lupt în ciuda şi împotriva tuturor. Chiar de mâine o pornesc la treabă.

Dimineaţa, în timp ce-mi beam cafeaua, m-am întrebat: Să fac apel? În ce scop? O să am mai mult noroc în faţa altui tribunal? Şi cât timp o să pierd cu asta? Un an, poate optsprezece luni… Şi pentru ce: ca să m-aleg cu douăzeci de ani în loc de muncă silnică pe viaţă?

Fiind ferm hotărât să evadez, cantitatea nu contează şi-mi vine în minte fraza unui condamnat care l-a întrebat pe preşedintele Curţii cu juri: „Domnule, cât durează în Franţa munca silnică pe viaţă?”

Mă învârtesc prin celula mea. Am trimis o scrisoare prin poşta pneumatică soţiei mele, drept mângâiere, şi alta uneia din surori care a încercat să-şi apere fratele, singură împotriva tuturor.

Gata, cortina s-a lăsat. Ai mei suferă probabil mai mult decât mine, iar sărmanul meu tată, în colţul acela pierdut unde trăieşte, trebuie să fie tare chinuit că are de dus o cruce atât de grea.

Tresar: păi sunt nevinovat! Da, dar în ai cui ochi? Da, dar cine mă crede nevinovat? Îmi zic: Nu te apuca vreodată să spui că eşti nevinovat, prea s-ar face haz pe seama ta. Să te condamne pe viaţă pentru un proxenet şi, colac peste pupăză, să mai şi spui c-a mierlit de mâna altuia, prea ar fi caraghios. Mai bine leagă căţeaua.

Cum în timpul prevenţiei, nici în închisoarea Santé, nici la Conciergerie, nu mi-a trecut niciodată prin minte gândul unei condamnări atât de grele, nu mi-am pus problema cu ce-o fi semănând „calea putreziciunii”.

Bun. În primul rând: să intru în legătură cu indivizi deja condamnaţi, care ar putea deveni tovarăşi de evadare.

Am ales un marsiliez, Dega. Precis c-o să-l văd la frizer. Se duce zilnic să se radă. Cer să merg şi eu. Chiar aşa, de cum sosesc îl văd cu nasul la zid. Îl zăresc tocmai în clipa când îi cedează altuia locul său, pe furiş, ca să aibă mai mult de

aşteptat. Mă aşez lângă el, dând pe altul la o parte. Îi şoptesc în grabă:

— Ei, Dega, cum merge?

— Merge, Papi. Mi-au dat cinşpe coţi de pârnaie. Dar tu? Am auzit că te-au înfundat rău.

— Da, muncă silnică pe viaţă.

— Faci apel?

— Nu. Ce ne trebuie nouă e să halim bine şi s-avem condiţie fizică. Ţin-te tare, Dega, precis o să fie nevoie de muşchi zdraveni. Biştari ai?

— Da, zece bătrâne în lire sterline. Tu?

— N-am.

— Un sfat bun: fă iute rost de nişte lovele; avocat ai? Hubert? E-o găoază, n-o să-ţi facă rost de tub. Trimite-ţi femeia la Dante, cu tubul garnisit. Să i-l predea lui Dominique Bogătanul, şi-ţi garantez că-l capeţi.

— Şase, paznicul e cu ochii pe noi.

— Aha, v-aţi pus pe trăncănit?

— Oh doar fleacuri, răspunde Dega. Zice că-i bolnav.

— Ce are! Juraţi la ficat?

Şi burtosul ăsta de gabor izbucneşte în râs.

Aşa-i viaţa. Am şi pornit pe „calea putreziciunii”. Se râde în hohote, glumind pe seama unui flăcău de douăzeci şi cinci de ani condamnat pe viaţă.

Am căpătat tubul. E un tub de aluminiu, şlefuit de minune care se desface deşurubându-l exact la mijloc. O parte pătrunde în cealaltă. Înăuntru sunt cinci mii şase sute de franci în bancnote noi. De cum primesc tubuleţul ăsta lung de şase centimetri, gros cât degetul mare, îl sărut; da, îl sărut înainte de-a mi-l vârî în anus. Respir adânc, ca să intre bine în colon. E casa mea de bani. Poate să mă dezbrace la piele, să mă pună să desfac picioarele, să tuşesc, să m-aplec pân’ la pământ, n-o să ginească nimic. A intrat foarte bine, până sus, în intestinul gros. Face parte din mine. E viaţa mea, e libertatea pe care-o port în mine… calea spre răzbunare. Hotărât c-o să mă răzbun! Numai la asta mi-e gândul.

Afară e întuneric. Sunt singur în celulă. O lampă puternică

din tavan îi îngăduie paznicului să mă vadă printr-o găurică făcută în uşă. Lumina mă orbeşte. Îmi pun batista îndoită pe ochi, căci mă supără foarte tare. Stau lungit pe-o saltea întinsă pe-un pat de fier, fără pernă, şi revăd toate amănuntele acelui proces îngrozitor.

Ajuns aici, ca să se poată înţelege şirul acestei lungi povestiri, ca să fie pricepute pe deplin datele ce-mi vor sluji drept sprijin în lupta mea, o să trebuiască poate s-o lungesc niţel şi să istorisesc tot ce mi-a trecut de-a binelea prin cap în primele zile, când eram un îngropat de viu:

Ce să fac după evadare? Căci acum, având tubul, nu mă îndoiesc o clipă c-o să evadez.

Mai întâi mă-ntorc cât mai repede la Paris. Polein, martorul mincinos, e primul pe care-l omor. Apoi ăi doi curcani cu pricina. Dar doi curcani nu-i de-ajuns, trebuie să-i curăţ pe toţi. Oricum, cât mai mulţi. Ah! ştiu. De cum sunt liber, mă-ntorc la Paris. O să vâr într-o valiză cât mai mult explozibil. Nu prea ştiu cât: zece, cincisprezece, douăzeci de kilograme. Şi încerc să calculez cât explozibil mi-ar trebui ca să fac multe victime.

Dinamită? Nu, şedita{4} e mai bună. Dar de ce nu nitroglicerină? Bun, e-n regulă, o să mă sfătuiesc cu ăi pricepuţi. Dar curcanii pot fi liniştiţi, pun eu cât trebuie ca să se sature.

Stau mai departe cu ochii închişi şi cu batista pe pleoape. Văd foarte limpede valiza, aparent inofensivă, încărcată cu explozivi, şi ceasornicul bine pus la punct, care o să declanşeze detonatorul. Atenţie, trebuie să explodeze la zece dimineaţa, în sala de rapoarte a Poliţiei Judiciare, pe Quai des Orfèvres, la numărul 36, etajul întâi. La ora aia se strâng acolo pe puţin o sută cinzeci de curcani, să primească ordine şi să asculte raportul. Câte trepte or fi de urcat? N-am voie să greşesc.

Va trebui să cronometrez cât durează ca valiza să ajungă din stradă la destinaţie şi până exact în secunda când urmează să explodeze. Dar cine-o să ducă valiza? În regulă, o să-mi permit eu curajul ăsta. Sosesc cu-n taxi chiar la intrarea

Poliţiei Judiciare şi le spun poruncitor celor doi sticleţi de gardă: „Duceţi-mi valiza asta în sala de rapoarte, viu şi eu. Spuneţi-i comisarului Dupont că i-a trimis-o inspectorul-şef Dubois şi că vin imediat.”

Se vor supune? Dar dacă, din întâmplare, din gloata aia de imbecili, nimeresc tocmai singurii doi isteţi ai breslei? S-ar duce totul de râpă. Trebuie să găsesc altceva. Şi caut, caut. Mintea mea n-admite să nu găsesc o soluţie cu care să merg la sigur, sută la sută.

Mă scol să beau puţină apă. De-atâtea gânduri, m-a apucat durerea de cap.

Mă culc la loc fără batistă, minutele se scurg încet. Şi lumina aia, lumina aia, Dumnezeule Doamne! Ud batista şi o pun iar pe ochi. Apa rece îmi face bine şi, datorită greutăţii apei, batista se lipeşte mai bine de pleoape. De-aci înainte o să folosesc mereu acest mijloc.

Orele astea nesfârşite în care-mi ticluiesc viitoarea răzbunare sunt atât de intense încât mă văd acţionând exact ca şi cum proiectul ar fi pe cale de înfăptuire. În fiecare noapte, şi chiar o bună parte din zi, mă vântur prin Paris, de parcă evadarea mea ar fi un fapt împlinit. Precis c-o să evadez şi o să mă-ntorc la Paris. Şi, bineînţeles, întâi şi-ntâi, o să-mi prezint nota de plată, în primul rând lui Polein şi apoi curcanilor. Dar juraţii? Idioţii ăia o s-o ducă mai departe liniştiţi? Fosilele alea s-or fi întors acasă, încântate că şi-au făcut datoria cu D mare. Plini de importanţă, mândri nevoie mare faţă de vecini şi de balabusta care-i aşteaptă, nepieptănată, să-şi înfulece supa.

Deci, ce să le fac juraţilor? Nimic. Sunt nişte imbecili. Nu-s pregătiţi să fie judecători. Dacă e un jandarm la pensie sau un vameş, reacţionează ca un jandarm sau ca un vameş. Iar dacă-i lăptar, ca un negustor ambulant. Au urmat exact teza procurorului, care i-a jucat pe degete. Nu-s ei de vină. Deci e clar: n-o să le fac nimic.

Aşternând pe hârtie toate aceste gânduri care mi-au trecut prin minte cu atâţia ani în urmă şi care revin buluc, îmbulzindu-se cu o claritate extraordinară, îmi dau seama în

ce măsură tăcerea desăvârşită, izolarea completă, totală, impusă unui tânăr închis într-o celulă, poate să-i provoace o adevărată viaţă imaginativă, înainte de a-şi pierde minţile. Atât de intensă, atât de vie, încât omul pur şi simplu se dedublează. Îşi ia zborul şi începe să rătăcească de-a binelea pe unde i se năzare. Casa lui, taică-său, maică-sa, familia, copilăria, diferitele etape ale vieţii sale. Iar apoi, şi mai ales, castelele din Spania pe care le clădeşte mintea lui fecundă, le clădeşte cu o fantezie atât de neînchipuit de vie încât, în această formidabilă dedublare, ajunge să creadă că trăieşte aievea tot ceea ce e pe cale să viseze.

Au trecut treizeci şi şase de ani, şi totuşi peniţa mea aleargă pe hârtie fără cel mai mic efort de memorie, ca să relateze tot ce-am gândit cu-adevărat în acel moment al vieţii.

Nu, n-am să le fac nimic juraţilor. Dar procurorului? Ah! ăsta n-are voie să-mi scape. Pentru el, de altfel, am o reţetă gata pregătită, de la Alexandre Dumas citire. O să procedez exact ca-n *Contele de Monte-Cristo,* cu individul băgat la beci şi lăsat să crape de foame.

Magistratul, da, e vinovat. Vulturul ăsta împopoţonat în roşu merită din plin să-l lichidez în cele mai grele cazne. Chiar aşa, după Polein şi curcani, o să mă ocup exclusiv de fiara asta. Am să-nchiriez o vilă. Trebuie să aibă un beci foarte adânc, cu ziduri groase şi o uşă foarte grea. Dacă uşa nu e destul de groasă, am s-o căptuşesc chiar eu c-o saltea şi cu cârlţi. De cum fac rost de vilă, aflu unde e şi-l răpesc. Întrucât zidul va fi prevăzut cu nişte belciuge, îl pun în lanţ de cum sosim. Şi după asta, al meu eşti, nenişorule!

Mă aflu în faţa lui, îl văd cu o precizie extraordinară sub pleoapele închise. Da, îl privesc aşa cum mă privea el la Curtea cu juri. Scena mi-apare cu atâta claritate încât îi simt căldura respiraţiei pe obraz, căci suntem foarte aproape unul de altul, faţă-n faţă, gata să ne-atingem.

Ochii lui de uliu sunt orbiţi şi înnebuniţi de lumina unui far foarte puternic pe care l-am aţintit asupra lui. Picături mari de sudoare se preling pe faţa-i congestionată. Da, îmi aud întrebările, îi ascult răspunsurile. E-un moment pe care-l

trăiesc cu intensitate.

— Mă recunoşti, ticălosule? Eu sunt, Papillon, pe care l-ai trimis cu atâta nepăsare la ocnă pe viaţă. Crezi că făcea să buchiseşti atât amar de ani ca s-ajungi un om cu o instruire superioară, să-ţi pierzi nopţile cu dreptul roman şi mai ştiu eu care, să-nveţi latineşte şi greceşte, să-ţi sacrifici anii tinereţii ca să devii un mare orator? Ca să faci ce, dobitocule? Să creezi o altă lege socială, mai bună? Să convingi mulţimea că pacea e cel mai bun lucru pe lume? Să propovăduieşti filozofia vreunei religii minunate? Sau pur şi simplu să-i influenţezi pe ceilalţi, prin superioritatea pregătirii tale universitare, pentru a-i face mai buni sau să înceteze de-a mai fi răi? Spune, la ce ţi-a folosit ştiinţa, ca să salvezi nişte oameni sau ca să-i înfunzi? Nici gând de aşa ceva. O singură dorinţă te face să acţionezi! Să urci, să urci întruna. Să urci treptele carierei tale scârboase. Pentru tine gloria înseamnă să fii cel mai straşnic furnizor al ocnei, furnizorul neînfrânt al călăului şi al ghilotinei. Dacă Deibler{5} ar fi cât de cât recunoscător, ar trebui să-ţi trimită la fiecare sfârşit de an câte-o ladă cu cea mai fină şampanie. Oare nu mulţumită ţie, porc infect ce eşti, a putut să reteze el anul ăsta cinci sau şapte capete în plus? Acum însă eşti în mâna mea, bine legat de zidul ăsta. Îţi văd iar zâmbetul, da, aerul biruitor pe care-l aveai când, după rechizitoriu, s-a dat citire condamnării mele. Parc-ar fi fost ieri, şi totuşi sunt ani de-atunci. Câţi ani? zece? douăzeci?

Dar ce-i cu mine? De ce zece ani? De ce douăzeci de ani? Vino-ţi în fire, Papillon, eşti puternic, eşti tânăr, şi-n măruntaiele tale ai cinci mii şase sute de franci. Doi ani, da, doi ani de muncă silnică, nici o zi mai mult – îmi jur mie însumi.

Hai! nu te prosti, Papillon! Celula asta, liniştea asta te fac să-ţi pierzi minţile. N-am ţigări. Ultima am fumat-o ieri. O să umblu. La urma urmei, nu-i nevoie să stau cu ochii închişi, nici cu batista pe ei, ca să văd ce-o să se-ntâmple mai departe. Sigur că da, mă scol. Celula are patru metri lungime, adică cinci paşi mici, de la uşă la zid. Încep să umblu, cu mâinile la spate. Şi continui:

— Bun. Aşa cum îţi spuneam, revăd foarte limpede zâmbetul tău biruitor. Ei bine, ce-o să ţi-l mai preschimb în rânjet! Ai un avantaj, tu asupra mea: eu nu puteam să strig, dar tu poţi. Strigă, strigă cât pofteşti, cât poţi de tare. Ce-am să-ţi fac? Reţeta lui Dumas? Să te las să crapi de foame? Nu, nu-i de-ajuns. Mai întâi o să-ţi scot ochii. Aud? Pari încă biruitor, crezi că dacă-ţi scot ochii o să ai măcar avantajul să nu mă mai vezi, şi că, pe de altă parte, voi fi eu însumi lipsit de bucuria de a-ţi citi reacţiile în pupile. Da, ai dreptate, nu trebuia să ţi-i scot, cel puţin nu imediat. Rămâne pentru mai târziu. Am să-ţi tai limba, limba asta înfiorătoare, tăioasă ca un cuţit – nu, mai tăioasă ca un brici! Limba asta care se prostituează pentru glorioasa-ţi carieră. Aceeaşi limbă care şopteşte cuvinte dulci soţiei, copiilor, amantei. Tu şi amantă? Mai curând un amant, asta da. Nu poţi fi decât un pederast pasiv, lipsit de vlagă. Aşa-i, în primul rând trebuie să termin cu limba ta, căci, după creier, ea e prima vinovată. Mulţumită ei, fiindcă te pricepi atât de bine s-o mânuieşti, i-ai convins pe juraţi să răspundă afirmativ întrebărilor puse. Mulţumită ei, i-ai prezentat pe sticleţi drept oameni de treabă, gata să-şi dea sufletul ca să-şi facă datoria; mulţumită ei, au fost luate drept bune balivernele martorului. Mulţumită ei, cele douăsprezece momâi m-au socotit cel mai periculos om din Paris. De n-o aveai, de n-aveai limba asta, atât de perfidă, atât de abilă, atât de convingătoare, atât de obişnuită să măsluiască oamenii, faptele şi lucrurile, aş sta şi acum la o masă pe terasa cafenelei din place Blanche, de unde n-ar fi trebuit să mă clintesc. Va să zică aşa rămâne, am să-ţi smulg limba. Dar cu ce?

Umblu, umblu, m-apucă ameţeala, dar tot mai stăm faţă-n faţă… când, deodată, becul se stinge şi o lumină foarte palidă izbuteşte să pătrundă în celula mea prin crăpătura ferestrei.

Ce-i asta? S-a şi făcut dimineaţă? Mi-am petrecut noaptea răzbunându-mă? Ce repede s-au scurs orele! Noaptea asta, atât de lungă, cât de scurtă a fost!

Stau pe pat şi ascult. Nimic. Tăcerea cea mai deplină. Din când în când, un uşor „tic” la uşă. E paznicul. Încălţat cu pâslari, ca să nu facă zgomot, ridică micuţa vizetă de fier spre

a-şi lipi ochiul de gaura minusculă prin care poate să mă vadă fără să-l zăresc.

Mecanismul inventat de Republica franceză a ajuns la etapa a doua. Funcţionează de minune, întrucât în prima etapă a eliminat un om care putea s-o sâcâie. Dar asta nu-i destul. Omul ăsta n-are voie să moară prea repede, nu trebuie să-i scape printr-o sinucidere. E nevoie de el. Ce s-ar face Administraţia penitenciară fără deţinuţi? Frumos i-ar sta! Deci supraveghem. Trebuie să ajungă la ocnă, acolo va fi de folos dând de lucru altor funcţionari. Un nou „tic" la uşă mă face să zâmbesc.

Nu-ţi bate capul de pomană, neisprăvitule, n-am să-ţi scap. Cel puţin, nu în felul de care ţi-e teamă: prin sinucidere.

Doresc un singur lucru, să-mi păstrez cât mai bine sănătatea şi s-o pornesc cât mai repede spre acea Guyana franceză, unde, prin mila Domnului, faceţi dobitocia să mă trimiteţi.

Colegii tăi, ştiu bine, dragul meu paznic de închisoare cu neîncetatul tău „tic", nu sunt nişte copii nevinovaţi. Tu eşti un mieluşel pe lângă caraliii de-acolo. O ştiu de mult, căci Napoleon, când a născocit ocna şi a fost întrebat: „Cine o să-i păzească pe bandiţii ăştia?", a răspuns: „Nişte bandiţi mai mari ca ei". Am avut ocazia să constat mai târziu că întemeietorul ocnei nu minţise.

Clac, clac – în mijlocul uşii mele se deschide un ghişeu de douăzeci de centimetri pe douăzeci. Mi se-ntinde cafeaua şi un rotocol de pâine de şapte sute cincizeci de grame. În calitate de condamnat, nu mai am drept la restaurant, dar, plătind, pot să cumpăr ţigări şi ceva alimente la o cantină modestă. Câteva zile încă, pe urmă n-o să mai găsesc nimic. Închisoarea Conciergerie e anticamera recluziunii. Mă delectez cu o ţigară *Lucky Strike,* de 6 franci şi 60 pachetul. Am cumpărat două. Îmi cheltuiesc agoniseala, deoarece o să mi-o confişte pentru plata cheltuielilor de judecată.

Print-un bileţel pe care-l găsesc în pâine, Dega mă îndeamnă să cer trimiterea la dezinfectare: „Într-o cutie de chibrituri sunt trei păduchi". Scot chibriturile şi găsesc

păduchii, graşi şi zdraveni. Ştiu ce-nseamnă asta. Am să-i arăt pazniculuі, drept care o să mă trimită mâine cu toate boarfele, inclusiv salteaua, într-o sală de aburi pentru stârpirea tuturor paraziţilor – în afara noastră, bineînţeles. Într-adevăr, a doua zi îl găsesc acolo pe Dega. Nici un paznic în sala de aburi. Suntem singuri.

— Mulţumesc, Dega. Datorită ţie am primit tubul.

— Nu te supără?

— Nu.

— De câte ori te duci la closet, spală-l bine înainte să-l pui la loc.

— Da. Cred că e etanş, deoarece bancnotele, îndoite în chip de armonică, sunt în perfectă stare. Şi se fac şapte zile de când îl ţiu.

— Înseamnă că-i bun.

— Ce ai de gând, Dega?

— O s-o fac pe nebunul. Nu vreau s-ajung la ocnă. Aci, în Franţa, o să fac poate opt sau zece ani. Am relaţii şi-o să obţin o graţiere de cel puţin cinci ani.

— Câţi ani ai?

— Patruzeci şi doi.

— Ai căpiat! Dacă-ţi mănânci zece ani din cinşpe, ieşi om bătrân. Ţi-e frică de munca silnică?

— Da, mi-e frică de ocnă, nu mi-e ruşine să ţi-o spun, Papillon. Vezi tu, în Guyana e groaznic. În fiecare an se curăţă optzeci la sută din ei. Un convoi ia locul altuia, şi convoaiele sunt de o mie opt sute până la două mii de oameni. Dacă nu iei lepră, te procopseşti cu febră galbenă sau cu dizenterie, care nu iartă, sau cu oftică, cu friguri de baltă, cu malarie infecţioasă. Dacă scapi de toate astea, ai toate şansele să fii ucis ca să ţi se fure tubul sau să mierleşti într-o încercare de evadare. Crede-mă, Papillon, n-o spun ca să te descurajez, dar am cunoscut câţiva ocnaşi care s-au întors în Franţa după condamnări mai uşoare, pe cinci sau şapte ani, şi m-am lămurit. Sunt nişte epave. Zac câte nouă luni pe an la spital. Cât despre evadare, n-o ai defel în buzunar, cum îşi închipuie mulţi.

— Te cred, Dega, dar mă bizui pe mine şi n-o să fac mulţi purici acolo, fii sigur. Sunt marinar, cunosc marea şi fii convins că n-o să treacă mult până evadez. Iar tu unul, te vezi făcând zece ani de închisoare? Dacă te iartă de cinci, ceea ce nu-i deloc sigur, crezi c-ai să-i poţi îndura, că n-ai să-nebuneşti singur cuc? Pentru mine, la ora actuală, în celula asta în care sunt singur, fără cărţi, fără să ies, fără să pot vorbi cu cineva, cele douăzeci şi patru de ore ale zilei trebuie să le înmulţeşti nu cu şaizeci de minute, ci cu şase sute, şi încă eşti departe de adevăr.

— Se poate, dar tu eşti tânăr, iar eu am patruzeci şi doi de ani.

— Ascultă, Dega, sincer, de ce ţi-e teamă mai mult? Nu de ceilalţi ocnaşi?

— Ba da, Papi, sincer. Toţi mă ştiu milionar, iar de-aci şi până la a-mi face felul, convinşi că am la mine cincizeci sau o sută de bătrâne, nu-i decât un pas.

— Ascultă, vrei să facem un pact? Tu-mi făgăduieşti că nu încerci s-ajungi la balamuc, iar eu mă leg să fiu mereu lângă tine. O să ne sprijinim unul pe altul. Sunt puternic şi iute, de foarte tânăr am învăţat să mă bat, şi mă pricep de minune să mânuiesc şişul. Cât despre ceilalţi ocnaşi, aşadar, nici o grijă: o să fim mai mult decât respectaţi, o să fim temuţi. Pentru evadare, n-avem nevoie de nimeni. Ai lovele, am lovele, ştiu să mă folosesc de-o busolă şi să conduc o navă. Ce vrei mai mult?

Se uită ţintă în ochii mei… Ne îmbrăţişăm. Pactul e semnat.

Câteva clipe mai târziu, se deschide uşa. El o ia într-o parte, cu boarfele lui, eu în alta. Nu suntem prea departe unul de altul şi o să putem să ne mai vedem când şi când, la frizer, la doctor, sau în capelă, la slujba de duminică.

Dega a picat în afacerea cu falsificarea bonurilor Apărării Naţionale. Un falsificator le făcuse într-un chip foarte original. Decolora bonurile de 500 de franci şi retipărea deasupra, cu măiestrie, titluri de 10.000 de franci. Hârtia era aceeaşi, aşa că băncile şi negustorii le acceptau cu toată încrederea.

Treaba mergea de câţiva ani şi Secţia financiară a Parchetului nu reuşea defel să-i dea de capăt, până în ziua când îl arestează pe-un anume Brioulet, prins în flagrant delict. Louis Dega trăia liniştit, proprietar al unui bar din Marsilia, unde se aduna în fiecare noapte crema tagmei din Sud şi unde, ca într-un soi de simpozion internaţional, se regăseau cei mai senzaţionali vântură-lume.

În 1929 era milionar. Într-o noapte apare în bar o femeie elegantă, tânără şi frumoasă. Îl caută pe domnul Louis Dega.

— Eu sunt, doamnă, ce doriţi? Dacă nu vă supăraţi, să trecem în încăperea alăturată.

— Vedeţi, sunt soţia lui Brioulet. E la Paris, închis pentru că ar fi vândut nişte bonuri falsificate. Am dat ochii cu el la vorbitor, la închisoarea Sante, mi-a dat adresa barului şi mi-a zis să vă cer douăzeci de mii de franci ca să plătească avocatul.

Şi iată cum unul dintre cei mai grozavi escroci ai Franţei, Dega, în faţa primejdiei reprezentate de o femeie care ştie ce rol a jucat în afacerea bonurilor, nu găseşte decât tocmai răspunsul pe care nu trebuia să-l dea:

— Doamnă, habar n-am cine-i soţul dumneavoastră, iar dacă vă trebuie bani, n-aveţi decât să faceţi trotuarul. Frumoasă cum sunteţi, o să câştigaţi mai mulţi decât vă trebuie.

Biata femeie, revoltată, o ia la fugă cu ochii în lacrimi. Se duce să-i povestească scena soţului ei. Indignat, a doua zi, Brioulet istorisea totul judecătorului de instrucţie, învinuindu-l pe Dega că-i tipul care furniza bonurile falsificate. O echipă formată din cei mai isteţi copoi ai Franţei e pusă pe urmele lui Dega. O lună mai târziu, Dega, falsificatorul, gravorul şi unsprezece complici sunt arestaţi la aceeaşi oră în locuri diferite şi băgaţi la răcoare. Au fost judecaţi de Curtea de juri a departamentului Senei, iar procesul a durat paisprezece zile. Fiecare acuzat era apărat de-un avocat celebru. Brioulet n-a retractat nimic. În concluzie, pentru nişte amărâţi de douăzeci de mii de franci şi-un cuvânt tâmpit, cel mai faimos escroc din Franţa, ruinat, îmbătrânit cu zece ani, s-a ales cu cincisprezece

ani de muncă silnică. Ăsta era omul cu care semnasem un pact pe viaţă şi pe moarte.

Maestrul Raymond Hubert a venit să mă vadă. Nu prea avea chef de vorbă. Nu-i reproşez nimic.

…Unu, doi, trei, patru, cinci stânga-mprejur. Unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. De câteva ori fac drumul dus şi întors de la fereastră la uşa celulei mele. Fumez, mă simt lucid, echilibrat, şi-n stare să îndur orice. Îmi promit să nu mă mai gândesc deocamdată la răzbunare.

Să-l lăsăm pe procuror acolo unde l-am lăsat, legat de belciugele din zid, cu faţa la mine, fără să mă fi hotărât încă asupra felului în care să-l trimit pe lumea cealaltă.

Deodată, un strigăt, un strigăt de disperare, ascuţit, plin de-o spaimă îngrozitoare, răzbate prin uşa celulei mele. Ce s-o fi întâmplat? S-ar zice că ţipă cineva pus la cazne. Şi totuşi aici nu-i poliţia judiciară. Nu-i chip să aflu despre ce-i vorba. Ţipetele astea în plină noapte m-au răscolit. Cât de puternice trebuie să fie, ca să răzbată prin uşa asta capitonată. O fi vreun nebun. E atât de uşor să-ţi pierzi minţile în celulele astea în care nimic n-ajunge până la tine. Vorbesc de unul singur, cu glas tare, mă întreb: „Ce te priveşte? Gândeşte-te la tine, numai la tine şi la noul tău asociat, la Dega.” Mă aplec, mă ridic, apoi îmi trântesc un pumn în piept. Mă doare al dracului, înseamnă că-i în regulă: muşchii braţelor funcţionează perfect. Dar picioarele? Poţi să le feliciţi, umbli de peste şaisprezece ore şi nici măcar n-ai obosit.

Unii au născocit picătura chinezească. Alţii au născocit tăcerea. Suprimă orice mijloc de a distrage. Nici cărţi, nici hârtie, nici creion, fereastra cu zăbrele groase e complet astupată de scânduri, prin câteva găurele abia se cerne un pic de lumină.

Foarte impresionat de acel ţipăt sfâşietor, mă învârtesc ca o fiară în cuşcă. Mă simt părăsit de toţi, pur şi simplu îngropat de viu. Da, sunt tare singur, doar câte-un ţipăt poate să răzbată până la mine.

Se deschide uşa. Un preot bătrân îşi face apariţia. Uite că nu eşti singur, e un preot aici, în faţa ta.

— Bună seara, fiule. Iartă-mă că n-am venit până acum, dar eram în concediu. Cum îţi merge?

Bunul şi bătrânul preot intră de-a dreptul în celulă şi se aşază pe mizeria mea de pat.

— De unde eşti?

— Din Ardèche.

— Părinţii?

— Mama a murit când aveam unsprezece ani. Tata mă iubea mult.

— Ce ocupaţie avea?

— Învăţător.

— Trăieşte?

— Da.

— De ce vorbeşti de el la trecut, dacă trăieşte?

— Chiar dacă el trăieşte, eu sunt mort.

— Oh! nu vorbi aşa. Ce-ai făcut?

Într-o fracţiune de secundă îmi dau seama cât ar fi de caraghios să-i spun că sunt nevinovat, şi răspund repede:

— Poliţia zice c-am omorât un om, şi dacă aşa zice, înseamnă că-i adevărat.

— Era negustor?

— Nu, proxenet.

— Şi pentru o tărăşenie a tagmei te-au condamnat la muncă silnică pe viaţă? Nu-nţeleg. E vorba de-un asasinat?

— Nu, de omucidere[{6}].

— De necrezut, sărmanul meu fiu. Ce pot să fac pentru tine? Vrei să ne rugăm împreună?

— Iartă-mă, părinte, n-am primit nici un fel de educaţie religioasă, nu ştiu să mă rog.

— Nu face nimic, fiule, am să mă rog eu pentru tine. Bunul Dumnezeu îi iubeşte pe toţi fiii lui, fie că-s botezaţi, fie că nu. Ai să spui după mine cuvânt cu cuvânt, vrei?

Are nişte ochi atât de blânzi, figura-i dolofană exprimă o bunătate atât de evidentă, că mi-e ruşine să-l refuz şi, văzând c-a îngenuncheat, fac la fel. „Tatăl nostru carele eşti în ceruri…” Mă podidesc lacrimile, şi bunul părinte, care le vede, culege de pe obrazul meu, cu-n deget ca un caltaboş, o

lacrimă foarte mare, o duce la buze şi o soarbe.

— Lacrimile tale, fiule, îmi sunt cea mai mare răsplată pe care mi-o putea da Domnul astăzi prin tine. Îţi mulţumesc.

Şi, ridicându-se, mă sărută pe frunte. Şedeam din nou alături, pe pat.

— De când n-ai mai plâns?

— De paisprezece ani.

— Acum paisprezece ani, cu ce prilej?

— În ziua când a murit mama.

Mă apucă de mână şi-mi spune: „Iartă-i pe cei care te-au făcut să suferi atât de mult".

Îmi smulg mâna şi, dintr-un salt, mă trezesc fără să vreau în mijlocul celulei.

— Ah nu, asta nu! N-am să iert niciodată. Şi vrei să-ţi mărturisesc ceva, părinte? Ei bine, fiecare zi, fiecare noapte, fiecare oră, fiecare minut, mi le petrec calculând când, cum, în ce chip o să-i omor pe toţi cei care m-au trimis aici.

— O spui şi-o crezi, fiule. Eşti tânăr, foarte tânăr. Cu vârsta vei renunţa să pedepseşti şi să te răzbuni.

După treizeci şi patru de ani gândesc ca el.

— Ce pot să fac pentru tine? repetă preotul.

— Un delict, părinte.

— Care?

— Să te duci la celula 37 şi să-i spui lui Dega să facă o cerere prin avocatul lui să fie trimis la centrala din Caen, şi eu am făcut una azi. Trebuie să plecăm degrabă de la Conciergerie la una din închisorile centrale unde se formează convoaiele pentru Guyana. Dacă pierzi primul vapor, trebuie să mai aştepţi doi ani în închisoare până pleacă altul. După ce-l vezi, părinte, întoarce-te aici.

— Pe ce motiv?

— Pe motiv, de pildă, că ţi-ai uitat cartea de rugăciuni. Aştept răspunsul.

— Şi de ce eşti atât de grăbit să ajungi la oroarea aia numită ocnă?

Mă uit în ochii acestui preot şi sunt convins că nu mă va trăda:

— Ca să evadez mai iute, părinte, îi răspund.

— Dumnezeu te va ajuta, fiule, sunt sigur, şi-ai să-ţi refaci viaţa, o simt. Vezi tu, ai o privire de băiat bun şi un suflet nobil. Am plecat la 37. Aşteaptă răspunsul.

S-a întors foarte repede. Dega e de acord. Preotul mi-a lăsat cartea de rugăciuni până a doua zi.

Ce rază de soare am primit azi! Mi-a luminat toată celula. Mulţumită acestui om.

Dacă există un Dumnezeu, de ce îngăduie să se afle pe pământ făpturi atât de diferite? Procurorul, poliţiştii, oameni ca Polein şi apoi preotul, preotul de la Conciergerie?

Vizita acestui om mi-a făcut bine şi mi-a fost şi de folos.

Rezultatul cererilor nu s-a lăsat aşteptat. O săptămână mai târziu, şapte oameni ne aflam aliniaţi, la patru dimineaţa, pe culoarul închisorii Conciergerie. Caraliii sunt de faţă, toţi în păr.

— Dezbrăcarea!

Ne dezbrăcăm cu toţii încet. E frig, am pielea ca de găină.

— Puneţi-vă efectele în faţa voastră. Stânga-mprejur, un pas înapoi!

Şi fiecare se trezeşte în faţa unui pachet.

— Echiparea!

Cămaşa de bumbac pe care-o purtam câteva clipe mai înainte e înlocuită cu o cămaşă groasă de pânză nealbită, scorţoasă, iar frumosul meu costum, cu un bluzon şi un pantalon de aba. Pantofii au dispărut, şi-n locul lor îmi vâr picioarele într-o pereche de saboţi. Până-n ziua aceea aveam o înfăţişare de om normal. Mă uit la ceilalţi şase: oroare! S-a isprăvit cu personalitatea fiecăruia: în două minute ne-am transformat în ocnaşi.

„Alinierea, la dreapta! Înainte, marş!” Escortaţi de vreo douăzeci de gardieni, ajungem în curte, unde, unul după altul, fiecare e vârât într-un cotlon strâmt al unei maşini celulare. Direcţia Beaulieu, numele închisorii centrale din Caen.

ÎNCHISOAREA CENTRALĂ DIN CAEN

Abia sosiţi, suntem introduşi în cabinetul directorului. Tronează în dosul unui birou stil Empire, pe-o estradă înaltă de-un metru.

— Drepţi!

Vorbeşte directorul.

— Condamnaţi, vă aflaţi aici ca deţinuţi în aşteptarea plecării la ocnă. Aci e o închisoare pentru condamnaţii la muncă silnică. Tăcere obligatorie tot timpul, nici un fel de vizite, nici o scrisoare de la nimeni. Supunere ori lichidare. Aveţi două uşi la dispoziţie: una prin care ajungeţi la ocnă, dacă vă purtaţi bine; alta spre cimitir. Dacă vă purtaţi rău, e aşa: cea mai mică greşeală se pedepseşte cu şaizeci de zile carceră, numai pâine şi apă. Nimeni n-a rezistat la două pedepse consecutive de carceră. Cine are urechi de auzit să audă!

I se adresează lui Pierrot Nebunu, extrădat din Spania:

— Ce profesie aveai în viaţa de toate zilele?

— Toreador, domnule director.

Înfuriat de răspuns, directorul urlă: „Umflaţi-mi-l pe tipul ăsta, ca la cazarmă!” Cât ai clipi, toreadorul e doborât la pământ, bătut cu ciomegele de patru-cinci caralii, luat pe sus în viteză. Îl auzim strigând: „Ticăloşilor, tăbărâţi cinci pe unul şi mai daţi şi cu bulanele, jigodiilor!” Un „ah!” de animal rănit de moarte, şi-apoi nimic. Doar frecarea de ciment a ceva târât.

După o asemenea scenă, dacă n-ai înţeles, n-o să mai înţelegi niciodată. Dega e lângă mine. Mişcă un deget, unul singur ca să-mi atingă pantalonul. Am priceput ce vrea să-mi spună: „Stai cuminte, dacă vrei s-ajungi viu la ocnă”. Zece

minute mai târziu, fiecare din noi (în afară de Pierrot Nebunu, dus la subsol într-o carceră oribilă) se află într-o celulă a sectorului disciplinar din închisoarea centrală.

Norocul a făcut ca Dega să fie în celula vecină cu a mea. Mai înainte fuseserăm prezentaţi unui soi de monstru roşcovan de vreun metru nouăzeci, sau mai mult, chior, cu o vână de bou nou-nouţă în mâna dreaptă. E starostele, un deţinut care îndeplineşte funcţia de călău la ordinele gardienilor. E spaima condamnaţilor. Datorită lui, gardienii au avantajul de a putea ciomăgi şi biciui oamenii fără să se obosească, iar dacă moare vreunul, fără vreo răspundere în ce priveşte Administraţia.

Am aflat mai târziu, cu prilejul unui scurt popas la infirmerie, povestea acestei bestii umane. Directorul închisorii centrale merită felicitări că a ştiut să-şi aleagă atât de bine călăul. Individul cu pricina lucra la o carieră de piatră. Într-o bună zi, în orăşelul din Nord în care trăia, hotărăşte să-şi pună capăt zilelor, omorându-şi totodată şi soţia. În scopul ăsta face rost de-un cartuş măricel de dinamită. Se culcă, lângă nevastă-sa, într-o odaie de la etajul doi al unei clădiri cu şase etaje. Femeia doarme. Aprinde o ţigară şi cu ea dă foc fitilului de la cartuşul de dinamită, pe care-l ţine-n mâna stângă, între capul lui şi al nevestei. Explozie înfiorătoare. Rezultat: nevastă-sa trebuie adunată cu făraşul, întrucât s-a făcut fărâme. O parte a clădirii se prăbuşeşte, trei copii şi o bătrână de şaptezeci de ani mor striviţi sub dărâmături. Ceilalţi locatari se aleg cu răni mai mult sau mai puţin grave.

El, Tribouillard, şi-a pierdut o parte din mâna stângă, rămânând doar cu degetul mic şi jumătate din cel mare, ochiul şi urechea stângă. Are o rană la cap îndeajuns de gravă ca să fie trepanat. Din ziua condamnării e starostele celulelor disciplinare ale închisorii centrale. Tipul ăsta, pe jumătate ţicnit, poate să-şi facă mendrele cu nenorociţii care pică în raza lui de acţiune.

Unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur… unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur… Începe nesfârşitul du-te-vino dintre zid şi uşa celulei.

Culcatul în timpul zilei e interzis. La cinci dimineaţa, un fluierat strident îi trezeşte pe toţi. Trebuie să te scoli, să-ţi faci patul, să te speli şi să umbli sau să te aşezi pe-un scăunel fixat de zid. Peste zi n-ai dreptul să te culci. O culme a rafinamentului în sistemul penitenciar: patul se ridică şi rămâne agăţat de zid. Aşa că deţinutul nu se poate lungi şi e mai uşor de supravegheat.

Unu, doi, trei, patru, cinci… Paisprezece ore de umblat. Ca să deprinzi automatismul acestei neîncetate mişcări, trebuie să înveţi să pleci capul, ţinând mâinile la spate, să nu umbli nici prea repede, nici prea încet, să faci paşi de aceeaşi lungime şi să te întorci automat, la un capăt al celulei, pe piciorul stâng, iar la celălalt pe piciorul drept.

…Unu, doi, trei, patru, cinci… Celulele sunt mai luminoase decât la Conciergerie şi se aud zgomotele de afară, cele din sectorul disciplinar, precum şi unele care ne sosesc de pe ogoare. Noaptea se aud fluierăturile sau cântecele plugarilor, care se întorc acasă mulţumiţi c-au tras o duşcă bună de cidru.

De Crăciun am căpătat un cadou: printr-o crăpătură a scândurilor care astupă fereastra zăresc câmpul acoperit tot de zăpadă şi câţiva arbori groşi şi negri luminaţi de o lună plină. S-ar zice că-i o ilustrată de Crăciun. Scuturaţi de vânt, arborii şi-au lepădat mantia de nea, astfel că se disting bine. Se profilează mari pete întunecate, contrastând cu restul peisajului. Pentru toţi a venit Crăciunul, într-o parte a închisorii e chiar sărbătorit. Pentru ocnaşii aflaţi în trecere, Administraţia şi-a rupt de la inimă: avem dreptul să cumpărăm două batoane de ciocolată. Am spus bine: două batoane, nu două tablete. Cele două bucăţi de ciocolată Aiguebelle au reprezentat pentru mine, în 1931, seara de Moş-Ajun.

…Unu, doi, trei, patru, cinci… Represiunea exercitată de Justiţie m-a transformat în pendul, acest du-te-vino într-o celulă reprezintă întregul meu univers. E calculat matematic. Nimic, absolut nimic nu trebuie lăsat în celulă. Mai ales, e interzis ca deţinutul să se poată distra. Dacă m-ar zări privind prin crăpătura din lemnul ferestrei, m-aş pomeni c-o pedeapsă

straşnică. De fapt au dreptate, sunt oare în ochii lor altceva decât un cadavru viu? Cu ce drept mi-aş permite să mă bucur de priveliştea naturii?

Zboară un fluture, e albastru-deschis cu o dunguliţă neagră, o albină zumzăie nu departe de el, lângă fereastră. Ce caută acolo insectele astea? S-ar zice că sunt înnebunite după soarele de iarnă, dacă nu cumva le e frig şi vor să pătrundă în închisoare. Un fluture, iarna, e-un înviat din morţi. Cum de nu s-a prăpădit? Şi albina de ce şi-o fi părăsit stupul? Ce îndrăzneală inconştientă să se apropie de acest loc! Noroc că starostele n-are aripi, altfel gâzele n-ar mai avea mult de trăit.

Tribouillard e un sadic fioros şi presimt că o s-o păţesc. Din păcate, nu m-am înşelat. A doua zi după vizita celor două fermecătoare insecte, anunţ că-s bolnav. Nu mai pot, mă înăbuş de atâta singurătate, simt nevoia să văd un chip, să aud un, glas, chiar neplăcut, numai glas să fie, să aud ceva.

Gol puşcă în gheţăria coridorului, privind spre perete, cu nasul la patru degete de zid, eram penultimul dintr-un şir de opt, aşteptându-mi rândul la doctor. Voiam să văd lume… ei bine, am reuşit! Starostele mă surprinde în clipa când îi şoptesc câteva cuvinte lui Julot, zis omul cu ciocanul. Reacţia roşcovanului ăsta sălbatic a fost îngrozitoare. Cu un pumn în ceafă, aproape că mă dă gata şi, întrucât nu văzusem că mă loveşte, am intrat cu nasu-n zid. Mă podideşte sângele şi, după ce mă ridic, deoarece căzusem, mă scutur şi încerc să pricep ce-i cu mine. Văzând că schiţez un gest de protest, huiduma, care atâta aşteptă, mă culcă iar c-un picior în burtă şi începe să dea în mine cu vâna de bou. Julot nu-i în stare să-nghită aşa ceva. Se aruncă asupra lui, se încinge o mardeală teribilă şi, cum Julot e-n inferioritate, gardienii nu mişcă un deget. Am prins să mă ridic, nimeni nu-mi dă vreo atenţie. Mă uit în jur, după ceva care s-aducă a armă. Deodată îl zăresc pe doctor, aplecat asupra fotoliului său, încercând să vadă din sala de consultaţii ce se petrece pe coridor şi, în acelaşi timp, capacul unei oale ridicat de presiunea aburului. Oala asta groasă de smalţ se află pe godinul care încălzeşte sala doctorului. Probabil că aburul are rostul să mai cureţe aerul.

Şi-atunci, printr-un reflex rapid, apuc oala de toarte, mă frig, dar nu-i dau drumul şi, dintr-o mişcare, zvârl apa clocotită în obrazul starostelui, care nu mă văzuse de ocupat ce era cu Julot. Un urlet înfiorător iese din gâtlejul individului. A încasat zdravăn. Se tăvăleşte pe jos şi, întrucât poartă trei tricouri de lână, le smulge greu, unul după altul. Când ajunge la al treilea, vine şi pielea totodată. Gulerul maioului e strâmt şi, forţându-se să-l scoată, se duce şi pielea de pe piept, o parte din cea de pe gât şi toată de pe obraz, lipite de maiou. Are arsuri şi la singurul său ochi, aşa că-i orb. În sfârşit se ridică, hidos, sângerând, numai carne vie, iar Julot profită ca să-i ardă un picior zdravăn în boaşe. Malacul cade, începe să verse şi să scoată bale. I-ajunge cu vârf şi îndesat. În ce ne priveşte, cam ştim ce ne-aşteaptă.

Cei doi supraveghetori care au fost de faţă la toată scena nu-s destul de înfipţi ca să ne atace. Sună alarma după întăriri. Ele sosesc de peste tot, şi loviturile de ciomag cad pe noi dese ca grindina. Noroc că-mi pierd repede cunoştinţa, aşa că nu mai simt loviturile.

Mă trezesc două etaje mai jos, gol puşcă, într-o carceră, şiroind de apă. Îmi revin încet. Trec mâna peste trupul îndurerat. Am pe puţin douăsprezece până la cincisprezece cucuie. Cât o fi ceasul? Habar n-am. Aici nu există nici noapte, nici zi, nici o lumină. Aud nişte bătăi în zid, vin de departe.

Toc, toc, toc, toc, toc, toc. Bătăile astea sunt soneria „telefonului”. Dacă vreau să primesc comunicarea trebuie, să bat la rândul meu de două ori în zid. Să bat, dar cu ce? În întuneric nu zăresc nimic cu care aş putea s-o fac. Cu pumnii e imposibil, loviturile lor nu se transmit destul de departe. Mă apropii de locul unde presupun că ar fi uşa, căci e niţeluş mai puţin întuneric. Mă lovesc de zăbrelele pe care nu le văzusem. Carcera, după cât îmi dau seama pe pipăite, e închisă de-o uşă aflată la peste un metru de mine, şi la care mă împiedică să ajung un grilaj, cel pe care-l ating. Astfel, când intră cineva la un deţinut primejdios, acesta nu-l poate atinge, căci e într-o cuşcă. Poţi să-i vorbeşti, să-l uzi, să-i arunci mâncare şi să-l înjuri fără nici un pericol. Dar are şi-un avantaj, nu poţi să-l

baţi fără să te expui primejdiei, deoarece ca să-l loveşti trebuie să deschizi grilajul.

Ciocăniturile se repetă din timp în timp. Cine m-o fi chemând? Ar merita să-i răspund, căci riscă mult dacă e prins. Tot umblând, era să vin în bot. Am călcat pe ceva tare şi rotund. Pipăi, e o lingură de lemn. O apuc iute şi mă pregătesc să răspund. Cu urechea lipită de perete, aştept. Toc, toc, toc, toc, toc-stop, toc, toc. – Răspund: toc, toc. Cele două lovituri vor să spună celui care cheamă: E-n regulă, sunt pe recepţie. Încep loviturile: toc, toc, toc… literele alfabetului se perindă cu iuţeală… *a b c d e f g h i j k l m n o p, stop. S*e opreşte la litera p. Lovesc o dată tare: toc. Ştie astfel că am recepţionat litera p, apoi vine un a, un p, un i, etc. Îmi spune: „Papi, cum îţi merge? Te-au lovit rău, eu am un braţ rupt.” E Julot.

Ne „telefonăm” vreme de două ore şi mai bine, fără să ne pese că am putea fi surprinşi. Suntem literalmente stăpâniţi de furia de a schimba fraze. Îi spun că sunt întreg, că mi-e capul plin de cucuie, dar că n-am nici o rană.

A văzut cum m-au dus jos, tras de-un picior, şi-mi spune că la fiecare treaptă mi se izbea capul, cu o pocnitură, căzând de pe treapta precedentă. El nu şi-a pierdut nici o clipă cunoştinţa. Crede că Tribouillard are arsuri grave şi că, de pe urma lânii, rănile sunt adânci – e aranjat pe-o bună bucată de timp.

Trei lovituri foarte iuţi şi repetate mă înştiinţează că se aude un zgomot. Mă opresc. Într-adevăr, câteva clipe mai târziu, se deschide uşa. Cineva strigă la mine:

— În fund, ticălosule! Treci în fundul carcerei şi stai drepţi! (E glasul noului staroste.) Mă cheamă Batton, pe-adevăratelea. Vezi că numele se potriveşte cu slujba{7}.

Cu o puternică lanternă marinărească, luminează carcera şi pe mine gol puşcă.

— Na, îmbracă-te. Nu mişca de-acolo. Uite apă şi pâine. Nu mânca totul dintr-odată, că douăzeci şi patru de ore nu mai capeţi nimic{8}.

Urlă ca un sălbatic, apoi îndreaptă lanterna spre chipul său. Văd că zâmbeşte, dar nu răutăcios. Duce un deget la gură

şi-mi arată ţoalele pe care le-a lăsat. Pe coridor se află probabil un gardian şi a vrut să-mi dea de înţeles în felul ăsta că nu mi-e duşman.

Într-adevăr, în rotocolul de pâine găsesc o bucată zdravănă de carne fiartă, iar în buzunarul pantalonului, minune! un pachet de ţigări şi un amnar c-o bucăţică de iască. Aci asemenea daruri valorează un milion. Două cămăşi în loc de una şi nişte izmene de lână care mi-ajung până la glezne. O să-mi amintesc cât oi trăi de acest Batton. Toate astea înseamnă că m-a răsplătit pentru că l-am eliminat pe Tribouillard. Până la incident, nu era decât ajutor de staroste. Acum, datorită mie, devine titular pe postul de mare şef. În definitiv, îmi datorează avansarea şi mi-a dovedit recunoştinţa.

Deoarece trebuie să ai o răbdare nemaipomenită ca să afli de unde vin ciocăniturile, şi întrucât doar starostele poate să cerceteze, gardienii fiind prea puturoşi, îmi fac de cap cu Julot, liniştiţi în ce-l priveşte pe Batton. Cât e ziua de lungă ne trimitem telegrame. Aflu de la el că vom pleca spre ocnă în curând: trei-patru luni.

Două zile mai târziu, am fost scoşi din carceră şi, fiecare între doi gardieni, suntem duşi în biroul directorului. Cu faţa la intrare, trei persoane stau jos în spatele unei mese. E un fel de tribunal. Directorul îndeplineşte funcţia de preşedinte, subdirectorul şi supraveghetorul-şef, de asesori.

— Ah, uite-i pe zmeii mei! Ce-aveţi de spus?

Julot e foarte palid, umflat la ochi, precis că are temperatură. Stă de trei zile cu braţul rupt, probabil că-l doare cumplit.

Julot răspunde încet: „Mi-e braţul rupt”.

— Mă rog, te-ai străduit ca să te-alegi cu braţul rupt. O să-ţi fie de-nvăţătură să mai sări la oameni. Doctorul o să te examineze, când o veni. Nădăjduiesc că mai trece o săptămână până atunci. Aşteptarea asta o să-ţi priască, poate că durerea îţi va sluji la ceva. Doar nu-ţi închipui c-o să chem în mod special un medic pentru un individ de teapa ta? Aşa c-o s-aştepţi până ce doctorul închisorii centrale o să aibă

răgazul să vină, şi te va îngriji. Asta nu-nseamnă că nu vă condamn pe amândoi să staţi la carceră până la noi ordine.

Julot se uită ţintă în ochii mei: „Domnul ăsta bine înţolit nu se prea sinchiseşte de viaţa unor oameni”, pare să-mi spună el.

Întorc din nou capul spre director şi-l privesc. Crede că vreau să vorbesc. Îmi spune: „Şi cu dumneata cum e, nu eşti de acord cu hotărârea asta? Ai ceva împotrivă?”

Răspund: „Absolut nimic, domnule director. Mă încearcă doar nevoia să vă scuip în obraz, dar mă abţin ca să nu-mi murdăresc saliva.”

E atât de năucit că roşeşte şi nu pricepe imediat. Dar gardianul-şef a înţeles. Strigă la supraveghetori:

— Umflaţi-l şi aranjaţi-l! Sper că până-ntr-o oră o să-şi ceară iertare în genunchi. Las’ că-l învăţăm noi! O să-l pun să-mi lingă cizmele, pe faţă şi pe dos. Băteţi-l zdravăn, vi-l dau pe mână.

Doi gardieni îmi răsucesc braţul drept, alţi doi cel stâng. M-au culcat pe jos, cu mâinile duse la spate la nivelul omoplaţilor. Îmi pun cătuşele cu lănţişoare care-mi prind arătătorul stâng de degetul mare de la mâna dreaptă şi supraveghetorul-şef mă ridică de parc-aş fi un animal, trăgându-mă de păr.

Nu-i nevoie să vă povestesc ce mi-au făcut. E de-ajuns să se ştie că m-au lăsat unsprezece zile cu mâinile în cătuşe la spate. Dacă trăiesc, e mulţumită lui Batton. În fiecare zi mi-arunca în carceră rotocolul reglementar de pâine, dar, fără mâini, nu puteam s-o mănânc. Nu izbuteam să muşc din ea nici proptind-o cu capul de grilaj. Dar Batton îmi mai arunca şi bucăţele de pâine cât pentru o îmbucătură, în cantitate suficientă ca să rămân în viaţă. Le adunam grămăjoare cu piciorul, apoi mă culcam pe burtă şi le mâncam ca un câine. Mestecam bine fiecare bucată, să nu irosesc nimic.

În a douăsprezecea zi, când mi-au scos cătuşele, oţelul pătrunsese în carne, care, tumefiată, ascundea sub ea, pe alocuri, metalul.

Gardianul-şef s-a speriat, mai ales c-am leşinat de durere.

După ce m-au trezit, am fost dus la infirmerie, unde mi-au pus apă oxigenată. Infirmierul a cerut să mi se facă o injecţie, cu antitetanic. Braţele mi-erau anchilozate şi nu-şi puteau relua poziţia normală. După o jumătate de oră şi mai bine de fricţionare cu ulei camforat, am putut să le las jos.

Sunt readus în carceră şi supraveghetorul-şef, văzând cele unsprezece rotocoale de pâine, îmi zice:

— Ce-ai să te mai ospătezi! Ciudat lucru, n-ai prea slăbit în astea unsprezece zile de post…

— Am băut multă apă, dom' şef.

— Aha! Asta-i, am priceput. Acum să mănânci mult, să te refaci.

Şi pleacă.

Idiot sinistru! Mi-o spusese convins că de unsprezece zile n-am mâncat nimic şi că dacă înfulec totul dintr-odată, mă curăţ de indigestie. Să-şi pună pofta-n cui. Spre seară, Batton îmi strecoară tutun şi foiţe. Fumez, fumez, suflând fumul în gura sobei care bineînţeles că nu funcţionează niciodată. Măcar la asta-i bună.

Mai târziu îl chem pe Julot. Crede că n-am mâncat de unsprezece zile şi mă sfătuieşte s-o iau domol! Mi-e frică să-i spun adevărul, nu cumva vreo lichea să descifreze întâmplător telegrama. I s-a pus braţul în ghips, cu moralul stă bine şi mă felicită c-am rezistat.

După părerea lui, convoiul se apropie. Infirmierul i-a spus că au sosit fiolele cu vaccinurile destinate ocnaşilor înainte de plecare. De obicei, sunt aduse cu o lună înainte. E imprudent Julot, mă întreabă dac-am salvat tubul.

Da, l-am salvat, dar nu se poate descrie ce-am făcut ca să păstrez averea asta. În regiunea anusului am nişte răni înfiorătoare.

Trei săptămâni mai târziu, suntem scoşi din carcere. Ce s-a întâmplat? Avem parte de-un duş formidabil, cu săpun şi apă caldă. Simt că renasc. Julot râde ca un copil şi Pierrot Nebunu radiază fericirea de a trăi.

Abia am ieşit din carceră, habar n-avem despre ce-i vorba. Frizerul n-a vrut să-mi răspundă la scurta întrebare şoptită din

vârful buzelor: „Ce s-a întâmplat?”

Un necunoscut c-o mutră pocită îmi spune: „Cred că e-o amnistie pentru încarceraţi. Poate că le e frică de-un inspector care urmează să vină. Principalul e că trăim.” Fiecare e dus într-o celulă obişnuită. La prânz, în prima supă caldă după patruzeci şi trei de zile găsesc o aşchie de lemn. Pe ea e scris: „Pornim peste opt zile. Mâine vaccin.”

Cine mi-o fi trimis-o?

N-am aflat niciodată. Precis că vreun deţinut care a avut amabilitatea să ne informeze. Ştie că-i de-ajuns s-o ştie unul din noi, ca să afle toţi. Cu siguranţă că mesajul mi-a parvenit cu totul întâmplător.

Îl înştiinţez degrabă prin telefon pe Julot: „Transmite mai departe”. Toată noaptea i-am auzit cum îşi telefonau. Eu, după ce mi-am trimis mesajul, m-am oprit. Prea mă simt bine în patul meu. Nu vreau să am necazuri. Iar ideea de a mă întoarce la carceră nu-mi surâde de fel. Azi mai puţin ca oricând.

Caietul al doilea
în drum spre ocnă

SAINT-MARTIN-DE-RÉ

Seara, Batton îmi strecoară trei ţigări Gauloise şi o hârtiuţă pe care scrie: „Papillon, ştiu c-o să rămâi cu amintiri bune despre mine. Sunt staroste, dar încerc să fac cât mai puţin rău deţinuţilor. Am primit slujba asta pentru că am nouă copii şi aştept graţierea cu nerăbdare. Fără să fac prea mult rău, o să încerc să-mi dobândesc graţierea. Adio. Noroc. Convoiul pleacă poimâine."

Într-adevăr, a doua zi suntem adunaţi în grupe de câte treizeci pe culoarul sectorului disciplinar. Infirmieri veniţi din Caen ne vaccinează împotriva bolilor tropicale. Trei vaccinuri şi doi litri de lapte de fiecare. Dega e lângă mine. Îngândurat. Nu se mai respectă nici un fel de ordin în ce priveşte tăcerea, deoarece ştim că nu ne pot băga la carceră o dată ce-am fost vaccinaţi. Trăncănim în şoaptă sub nasul caraliilor, care nu îndrăznesc să spună nimic din pricina infirmierilor de la oraş. Dega îmi spune:

— Or avea destule maşini celulare să ne ducă pe toţi o dată?

— Cred că nu.

— Saint-Martin-de-Ré e departe, şi dacă duc şaizeci pe zi, o să dureze zece zile, că numai aici suntem aproape şase sute.

— Principalul e c-am fost vaccinaţi. Înseamnă că suntem pe listă şi că vom fi în curând la ocnă. Curaj, Dega. Începe altă etapă. Bizuie-te pe mine, aşa cum mă bizui eu pe tine.

Mă priveşte cu ochi sclipind de satisfacţie, mă prinde de braţ şi repetă: „Pe viaţă şi pe moarte, Papi".

Cât priveşte convoiul, puţine incidente demne de povestit, afară de faptul că ne sufocam, fiecare în mica-i despărţitură a furgonului celular. Gardienii au refuzat să crape cât de cât uşile, să intre puţin aer. Sosind la La Rochelle, doi dintre tovarăşii noştri de furgon au fost găsiţi morţi, asfixiaţi.

Tot felul de gură-cască adunaţi pe chei – căci Saint-Martin-de-Ré e o insulă şi trebuia să luăm un vapor ca să traversăm braţul de apă – au asistat când i-au găsit pe cei doi năpăstuiţi. De altminteri, fără să ia vreo atitudine. Şi cum jandarmii urmau să ne predea Fortăreţei, morţi sau vii, au dus cadavrele pe vapor împreună cu noi.

Traversarea n-a durat mult, dar am tras o gură zdravănă de aer marin. Îi spun lui Dega: „Miroase a evadare”. Zâmbeşte. Iar Julot, care era alături, ne spune:

— Da, miroase a cărăbăneală. Eu unul mă-ntorc acolo de unde am evadat cu cinci ani în urmă. M-am lăsat prins ca un dobitoc tocmai când eram gata să-l curăţ pe tăinuitorul meu, care mă turnase la proces acum zece ani. Să-ncercăm să rămânem împreună, că la Saint-Martin ne bagă la nimereală câte zece într-o celulă.

Se-nşela Julot. Cum am sosit, l-au chemat pe el şi încă alţi doi şi i-au pus separat. Erau trei ocnaşi evadaţi, prinşi din nou în Franţa, şi trimişi la ocnă pentru a doua oară.

În celule, pe grupuri de câte zece, începem un trai de aşteptare. Avem dreptul să vorbim, să fumăm, suntem foarte bine hrăniţi. Perioada asta nu-i periculoasă decât în privinţa tubului. Fără să ştii de ce, eşti chemat pe neaşteptate, dezbrăcat la piele şi cercetat pe îndelete. Mai întâi părţile ascunse ale corpului pân’ la tălpi, apoi ţoalele. „Echiparea!” Şi te-ntorci în celulă.

Celula, sala de mese, curtea, unde ne petreceam ore întregi mergând în şir câte unul. Un, doi! Un, doi! Un, doi!… Mergem în grupe de câte o sută cincizeci de deţinuţi. Coada e lungă, saboţii pocnesc. Obligatoriu tăcere absolută. Şi pe urmă: „Rupeţi rândurile!” Fiecare se aşază pe jos, se alcătuiesc grupuri, pe categorii sociale. În primul rând vin cei cu-adevărat din tagmă, la care originea nu contează: corsicani,

marsiliezi, toulousani, bretoni, parizieni etc. Până şi din Ardèche e unul, ăsta-s eu. Şi trebuie s-o spun spre cinstea Ardèche-ului, că de acolo nu sunt decât doi în convoiul ăsta de o mie nouă sute de oameni: un pândar care şi-a ucis nevasta şi cu mine.

Va să zică: cei din Ardèche sunt oameni cumsecade. Celelalte grupe se formează la întâmplare, căci mai des ajung la ocnă ageamiii decât cei din tagmă. Zilele astea de aşteptare se cheamă zile de observaţie. Şi chiar aşa e, suntem observaţi în toate privinţele.

Pe când şedeam într-o după-amiază la soare, se apropie de mine un individ. Poartă ochelari, e pipernicit, slab. Încerc să-mi amintesc de el, dar, cu uniformele noastre, e foarte greu.

— Tu eşti Papillon?

Are un pronunţat accent corsican.

— Da, eu sunt. Ce doreşti?

— Vino la closet, îmi spune el. Şi pleacă.

— Ăsta-i un fraier corsican, îmi spune Dega. Precis un bandit din creierii munţilor. Ce-o fi vrând?

— O să aflu.

Mă-ndrept spre closetele instalate în mijlocul curţii şi mă prefac, că urinez. Individul e lângă mine, în aceeaşi poziţie. Îmi spune fără să mă privească:

— Sunt cumnatul lui Pascal Matra. Mi-a zis la vorbitor, că dacă am cumva nevoie de ajutor, să-ţi spun că vin din partea lui.

— Da, sunt prieten cu Pascal. Despre ce-i vorba?

— Nu mai pot să ţin tubul: am dizenterie. Nu ştiu în cine să mă-ncred şi mi-e teamă că mi-l fură sau că-l dibăcesc caraliii. Te implor, Papillon, poartă-l tu câteva zile.

Şi-mi arătă un tub mult mai gros ca al meu. Mi-e frică de-o cursă şi că mă roagă asta ca să ştie dacă am şi eu unul; dacă-i spun că nu pot să ţin două, e clar. Drept care îl întreb cu sânge rece:

— Cât e înăuntru?

— Douăzeci şi cinci de bătrâne.

Nu scot o vorbă, iau tubul, foarte curat de altfel, şi, în faţa

lui, mi-l vâr în anus, întrebându-mă dacă poate cineva să suporte două. Habar n-am. Mă ridic, îmi trag pantalonul… e-n regulă, nu mă supără.

— Mă cheamă Ignace Galgani, îmi spune înainte să plece. Mulţumesc, Papillon.

Mă întorc la Dega, îl iau deoparte şi-i povestesc.

— Nu-i prea greu?

— Nu.

— Atunci, asta-i şi basta.

Încercăm să luăm legătura cu cei întorşi din evadare, pe cât posibil cu Julot sau Guittou. Suntem setoşi de informaţii: cum e acolo; cum eşti tratat; cum te descurci să rămâi împreună cu un prieten etc. Întâmplarea face să dăm de un tip ciudat, un caz aparte. E un corsican născut în ocnă. Taică-său era supraveghetor acolo şi trăia cu maică-sa în Insulele Salvării. Se născuse în Insula Royale, una din cele trei insule, celelalte fiind Saint-Joseph şi Insula Diavolului şi, ce-nseamnă soarta! urma să se întoarcă acolo nu ca fiu de supraveghetor, ci ca ocnaş.

Încasase doisprezece ani de ocnă pentru furt cu efracţie. Are nouăsprezece ani, un obraz deschis, o privire limpede şi sinceră. Ca şi Dega, pricep imediat c-a avut ghinion. N-are decât o idee vagă despre tagmă, dar o să ne fie util dându-ne toate informaţiile cu putinţă despre ce ne-aşteaptă. Ne povesteşte cum e viaţa în Insule, unde a trăit paisprezece ani. De exemplu, ne spune că în Insule a avut drept dădacă un ocnaş vestit, prins cu ocazia unei încăierări cu şişurile, pe Colină{9} pentru ochii frumoşi ai Căştii de Aur{10}.

Ne dă sfaturi preţioase: evadarea trebuie pornită de pe Continent, căci din Insule e cu neputinţă; de asemenea, să nu fii categorisit periculos, căci altfel, de cum te-au debarcat la Saint-Laurent-du-Maroni, portul unde soseşti, te pomeneşti internat pe termen limitat sau pe viaţă, după felul cum ai fost notat. În general, în Insule sunt internaţi mai puţin de cinci la sută din cei aduşi. Ceilalţi rămân pe Continent. Pe Insule clima e sănătoasă, în timp ce pe Continent, după spusele lui Dega, e o porcărie care dă gata ocnaşul încet-încet, prin tot

felul de boli, diferite chipuri de a muri, asasinate etc.

Împreună cu Dega, nădăjduim să nu fim internaţi în Insule. Dar mi se pune un nod în gât: dacă mă notează ca periculos? Ca vieţaş, după chestia cu Tribouillard şi aia cu directorul, stau bine!

Într-o bună zi se stârneşte un zvon: nu vă duceţi la infirmerie sub nici un motiv, îi otrăveşte pe cei dovediţi prea slabi sau prea bolnavi ca să suporte drumul. Cred că-i o tâmpenie. Într-adevăr, un parizian, Francis la Passo, ne confirmă că-i o scorneală. A fost realmente un otrăvit, dar frate-său, care lucrează la infirmerie, i-a explicat ce s-a petrecut.

Individul otrăvit, mare specialist în case de bani, săvârşise o spargere, zice-se, la ambasada Germaniei, la Geneva sau la Lausanne, în timpul războiului, în folosul serviciilor franceze de informaţii. Pusese mâna pe nişte documente foarte importante, pe care le predase agenţilor francezi. Pentru treaba asta, gaborii îl scoseseră din închisoare, unde ispăşea o pedeapsă de cinci ani. Iar începând din 1920, trăi liniştit dând o lovitură sau două pe an. De câte ori era prins, se pornea pe micul lui şantaj cu Biroul Doi{11}, care se grăbea să intervină. Numai că de data asta i se înfundase. Îl potcoviseră cu douăzeci de ani şi urma să plece cu noi. Ca să nu fie băgat în convoi, simulase că-i bolnav şi era la infirmerie. O pastilă de cianură – tot după spusele fratelui lui Francis la Passe – pusese capăt tărăşeniei. Casele de bani şi Biroul Doi puteau dormi în linişte.

Curtea asta e plină de poveşti, unele adevărate, altele scornite. Le ascultam oricum, mai trece vremea.

Când mă duc la closet, în curte sau în celulă, Dega trebuie să mă întovărăşească, din pricina tuburilor. Se postează în faţa mea în timp ce le meşteresc şi mă fereşte de privirile prea curioase. Chiar c-un singur tub e o întreagă dandana, iar eu port tot timpul două, căci Galgani e din ce în ce mai bolnav. E ceva misterios în treaba asta: tubul pe care-l bag ultimul iese totdeauna la urmă, iar cel introdus primul iese cel dintâi. Habar n-am cum s-or fi răsucind în măruntaie, dar aşa e.

Ieri, la frizer, s-a încercat asasinarea lui Clousiot în timp ce se bărbierea. Două lovituri de şiş lângă inimă. A scăpat ca prin minune. Unul din prietenii lui mi-a istorisit tărăşenia. E o treabă ciudată şi am s-o povestesc într-o zi. Crima asta urma să-ncheie o răfuială. Ăla care n-a izbutit să-l lichideze avea să moară şase ani mai târziu, la Cayenne, înghiţind nişte bicromat de potasiu ce-i fusese băgat în porţia de linte. Şi-a dat sufletul în chinuri înfiorătoare. Infirmierul care l-a ajutat pe doctor la autopsie ne-a adus o bucată de intestin de vreo zece centimetri. Avea şaptesprezece găuri. Două luni mai târziu ucigaşul său a fost gâtuit în pat. Nu s-a aflat niciodată de cine.

Se împlinesc douăsprezece zile de când suntem la Saint-Martin-de-Ré. Fortăreaţa e plină ochi. Zi şi noapte, santinelele fac de gardă pe coama zidurilor ei.

La duşuri a izbucnit o încăierare între doi fraţi. S-au bătut ca chiorii, iar unul din ei a fost băgat în celula noastră. Îi cheamă André Baillard. Nu poate fi pedepsit, îmi spune el, pentru că Administraţia e de vină: gardienii au ordin să-i împiedice cu orice preţ să se întâlnească. Când le afli povestea, înţelegi de ce.

André asasinase o rentieră, şi frate-său, Emile, păstra lovelele ciordite. Emile pică mesa pentru un furt şi se alege cu trei ani închisoare. Într-o zi, zăcând la carceră cu alţi câţiva pedepsiţi, furios că frate-său nu i-a trimis bani de ţigări, începe să ciripească şi zice c-o să-l înfunde pe André: cică André, zice el, i-a făcut bătrânei de petrecanie, el doar a pus banii la fereală. Drept care când o să iasă, n-o să-i dea nimic. Un deţinut dă fuga să-i povestească directorului închisorii cele auzite. Treaba merge repede. André e arestat, iar cei doi fraţi sunt condamnaţi la moarte. În sectorul condamnaţilor la moarte, la închisoarea Santé, celulele lor sunt vecine. Fiecare face câte-o cerere de graţiere. A lui Emile e aprobată în a patruzeci şi treia zi, dar a lui André e respinsă. Totuşi, din umanitate faţă de André, Emile e menţinut în sectorul condamnaţilor la moarte, şi cei doi fraţi îşi fac zilnic plimbarea, unul în spatele celuilalt, cu lanţuri la picioare.

În a patruzeci şi şasea zi, uşa lui André se deschide la patru şi jumătate. Sunt toţi de faţă: directorul, grefierul, procurorul care a cerut pedeapsa capitală. A venit clipa execuţiei. Dar în momentul când directorul face un pas înainte ca să vorbească, avocatul condamnatului soseşte cu sufletul la gură, urmat de cineva care-i dă procurorului o hârtie. Toţi se retrag pe coridor. André are un asemenea nod în gât că nu-şi poate înghiţi saliva. Nu se poate, niciodată nu se opreşte o execuţie în curs. Şi totuşi aşa e. Abia a doua zi, după ore întregi de spaimă şi frământare, va afla de la avocatul său că în ajunul execuţiei preşedintele Doumer a fost asasinat de Gorgulov. Dar Doumer nu murise pe loc. Cât a fost noaptea de lungă, avocatul a stat la pândă în faţa clinicii, după ce-l informase pe ministrul de justiţie că, dacă preşedintele va muri înainte de ora execuţiei (între patru jumătate şi cinci), va cere o amânare pe motiv că postul de şef al puterii executive e vacant. Doumer a murit la patru şi două minute. Până a înştiinţat Cancelariatul, până a sărit într-un taxi cu purtătorul ordinului de amânare, întârziase cu trei minute ca să mai poată opri deschiderea celulei lui André. Pedeapsa celor doi fraţi a fost comutată în muncă silnică pe viaţă. Într-adevăr, în ziua alegerii noului preşedinte, avocatul se dusese la Versailles şi, de cum a fost ales Albert Lebrun, i-a prezentat cererea de graţiere. Nu s-a pomenit preşedinte să refuze prima cerere de graţiere ce i se solicită: „Lebrun a semnat, încheie André, aşa că iată-mă, băieţaş, viu şi nevătămat, în drum spre Guyana”. Mă uit la scăpatul ăsta de ghilotină şi-mi spun că, oricât oi fi suferit eu, nu se compară cu calvarul prin care a trecut el.

Totuşi l-am evitat mereu. La gândul c-a omorât o biată bătrână ca s-o prade mi se făcea scârbă. De altfel, a avut baftă tot timpul. Mai târziu, pe Insula Saint-Joseph, avea să-şi asasineze fratele. L-au văzut câţiva ocnaşi. Emile pescuia cu undiţa, în picioare pe-o stâncă, cu gândul numai la peşte. Zgomotul valurilor, foarte mari, acoperea orice alt sunet. André s-a apropiat de frate-său pe la spate având în mână un băţ gros de bambus, de trei metri lungime şi c-o simplă împingere l-a făcut să-şi piardă echilibrul. Locul era înţesat de

rechini, aşa că Emile le-a devenit pe dată masa zilei. Absent la apelul de seară, a fost trecut dispărut în cursul unei încercări de evadare, – nu s-a mai vorbit de el. Doar patru-cinci ocnaşi care adunau nuci de cocos pe-o înălţime a insulei văzuseră cele întâmplate. Bineînţeles c-au aflat cu toţii afară de caralii. André Baillard n-a fost luat niciodată la întrebări.

L-au iertat de regimul penitenciar pentru „purtare bună”, iar la Saint-Laurent-du-Maroni se bucura de un regim de favoare. Avea o celulă micuţă numai a lui. Într-o bună zi, după o ciondăneală cu un alt ocnaş, îl pofti perfid în celula sa şi-l omorî înfigându-i şişul în inimă. Fiind socotit în legitimă apărare, a fost achitat. La desfiinţarea ocnei a fost graţiat, iarăşi pe motiv de „purtare bună”.

Saint-Martin-de-Ré e ticsit de deţinuţi. Două categorii cu totul deosebite: opt sute sau o mie de ocnaşi şi nouă sute de deportaţi. Ca să fii ocnaş trebuie să fi făcut ceva grav sau măcar să fi fost învinuit de un delict grav. Pedeapsa cea mai uşoară e de şapte ani muncă silnică, iar în continuare merge treptat, până la muncă silnică pe viaţă. Cineva graţiat de pedeapsa capitală se alege automat c-o condamnare pe viaţă. Cu deportaţii e altă mâncare de peşte. Cineva poate fi deportat dacă a avut trei până la şapte condamnări. Ce-i drept, sunt cu toţii nişte hoţi incorijibili, şi e normal ca societatea să se apere. Totuşi e ruşinos ca la un popor civilizat să existe ca pedeapsă accesorie deportarea. E vorba de nişte hoţi mărunţi, neîndemânatici, dovadă că-s deseori înhăţaţi şi care se trezesc deportaţi – ceea ce pe vremea mea era totuna cu o condamnare pe viaţă –, care n-au furat, în toată existenţa lor de hoţi, nici zece mii de franci. În asta constă cel mai mare nonsens al civilizaţiei franceze. Un popor n-are dreptul să se răzbune, nici să elimine cu prea multă uşurinţă pe cei care provoacă neplăceri societăţii. E vorba de făpturi care trebuie mai curând îngrijite decât pedepsite într-un chip atât de neomenos.

De şaptesprezece zile suntem la Saint-Martin-de-Ré. Am aflat numele vaporului care ne va duce la ocnă: *La Martinière.* Va lua cu el o mie opt sute şaptezeci de condamnaţi. Cei opt-

nouă sute de ocnaşi au fost adunaţi azi-dimineaţă în curtea fortăreţei. Stăm de vreo oră în picioare, în rânduri de câte zece, umplând curtea dreptunghiulară. Se deschide o uşă şi îşi fac apariţia nişte bărbaţi îmbrăcaţi altfel decât gardienii pe care-i ştim. Poartă haine de croială militară, albastre-deschis, şi sunt bine înţoliţi. Nu aduc nici a jandarmi, nici a soldaţi. Toţi au câte-o centură lată, de care atârnă un toc de revolver. Se vede patul armei. Sunt aproape optzeci. Unii au trese. Toţi sunt arşi de soare, de vârste deosebite, între treizeci şi cinci şi cincizeci de ani. Vârstnicii sunt mai simpatici ca tinerii, care-şi umflă pieptul îngâmfaţi şi dându-şi importanţă. Statul lor major e întovărăşit de directorul fortăreţei Saint-Martin-de-Ré, de un colonel de jandarmi, de trei-patru medici în ţinută colonială şi de doi preoţi în sutane albe. Colonelul de jandarmi ia un megafon şi-l duce la gură. Ne aşteptăm la un „drepţi”, dar nici gând. Strigă:

— Ascultaţi toţi cu atenţie. Din clipa asta treceţi sub răspunderea Ministerului de justiţie, reprezentat de Administraţia penitenciară a Guyanei franceze, al cărui centru administrativ e oraşul Cayenne. Domnule maior Barrot, vi-i predau pe cei opt sute şaisprezece condamnaţi aici de faţă, conform listei pe care v-o înmânez. Vă rog să constataţi că sunt toţi prezenţi.

Imediat începe apelul nominal: „Cutare, prezent; Cutare, etc.”. Asta durează două ore şi-i totul în regulă. Asistăm apoi la schimbul de semnături între cele două administraţii, pe o măsuţă adusă în scopul ăsta.

Maiorul Barrot, care are tot atâtea trese ca şi colonelul, dar cu fir de aur şi nu de argint ca-n jandarmerie, apucă la rândul lui pâlnia:

— Transportaţi, de-aci înainte aşa o să vi se spună: transportatul Cutare sau transportatul numărul cutare, cel care vi se va da. Din clipa asta vă aflaţi sub legislaţia specială a ocnei, a deciziilor ei, a tribunalelor ei interne, care vor lua în privinţa voastră, când va fi cazul, hotărârile respective. Aceste tribunale autonome pot să vă condamne, pentru diferitele delicte săvârşite în ocnă, de la închisoare simplă

până la pedeapsa cu moartea. Se-nţelege că aceste pedepse disciplinare, închisoare şi recluziune{12} vor fi ispăşite în diferite clădiri ale Administraţiei. Agenţii pe care-i aveţi în faţa voastră se numesc gardieni. Dacă le vorbiţi, trebuie să le spuneţi: „Domnule gardian”. După ciorbă, fiecare o să capete un sac marinăresc cu hainele de ocnaş. Totul e prevăzut, nu-i voie s-aveţi alte efecte afară de astea. Mâine o să vă îmbarcaţi pe *La Martinière*. O să călătorim împreună. Nu vă amărâţi din cauza plecării, o să vă fie mai bine la ocnă decât într-o închisoare din Franţa. Aveţi voie să vorbiţi, să jucaţi cărţi, să cântaţi şi să fumaţi, nu-i cazul să vă temeţi de bătaie, dacă vă purtaţi cum trebuie. Vă rog să aşteptaţi cu răfuielile personale până ajungeţi la ocnă. În cursul călătoriei disciplina trebuie să fie foarte severă, nădăjduiesc că înţelegeţi. Dacă se află printre voi unii care simt că fiziceşte nu sunt în stare să călătorească, să se prezinte la infirmerie, unde o să-i examineze căpitanii medici care însoţesc convoiul. Vă doresc călătorie plăcută.

Ceremonia s-a încheiat.

— Ei, Dega, ce zici?

— Dragă Papillon, văd c-aveam dreptate când îţi spuneam că cel mai mare pericol de înfruntat sunt ceilalţi ocnaşi. Fraza aia, când a rostit: „Aşteptaţi cu răfuielile personale până ajungeţi la ocnă”, e grăitoare. Ce de omucideri şi asasinate o să mai fie!

— Nu te-ngriji de asta, ai încredere în mine.

Îl caut pe Francis la Passe şi-i spun:

— Tot mai e frate-tău infirmier?

— Da, el nu-i ocnaş, e deportat.

— Ia legătura cu el cât mai repede şi cere-i un bisturiu. Dacă vrea bani, să-mi spui cât, îi dau cât cere.

Peste două ore mă aflam în posesia unui bisturiu cu mâner zdravăn de oţel. Singurul defect e că-i un pic prea mare, dar e o armă pe cinste.

M-am aşezat foarte aproape de closetele din centrul curţii şi am trimis după Galgani să-i dau înapoi tubul, dar nu-i uşor de găsit în forfota din curtea asta ticsită de opt sute de oameni. Nici Julot, nici le Guittou, nici Suzini n-au fost zăriţi

de când am sosit.

Avantajul vieţii în comun e că trăieşti, vorbeşti, faci parte dintr-o societate nouă, dacă asta se poate numi societate. Sunt atâtea de spus, de ascultat şi de făcut că nu mai ai timp să gândeşti. Văzând cum se înceţoşează trecutul, trecând pe-al doilea plan faţă de viaţa de toate zilele, îmi spun că, o dată ce-ai ajuns la ocnă, trebuie să uiţi aproape cu totul ce-ai fost, de ce şi cum ai ajuns aici, ca să nu te mai preocupe decât un singur lucru: evadarea. Mă înşelasem, căci treaba pentru care te frământi cel mai mult, şi cea mai importantă, e-n primul rând să-ţi aperi pielea. Unde-or fi sticleţii, juraţii, Curtea cu juri, magistraţii, nevastă-mea, taică-meu, prietenii? Sunt acolo cu toţii, vii, avându-şi fiecare locşorul în inima mea, dar în febra plecării şi a tot soiul de cunoştinţe, s-ar spune că şi-au pierdut din importanţă. Dar nu-i decât o impresie. De cum voi dori, în clipa în care creierul meu o să aibă chef să deschidă sertarul fiecăruia, vor fi iarăşi prezenţi cu toţii.

Iată-l pe Galgani, e adus de braţ până la mine, deoarece abia vede, în ciuda lentilelor sale enorme. Pare mai înzdrăvenit. Se apropie şi, fără o vorbă, îmi strânge mâna. Îi spun:

— Aş vrea să-ţi dau înapoi tubul. Acum eşti sănătos, în stare să-l ţii şi să-l păstrezi. O să am o răspundere prea mare în timpul călătoriei şi, apoi, cine ştie dacă o să fim pe-aproape sau măcar dacă o să dăm ochii unul cu altul la ocnă? Aşa că-i mai bine să-l iei înapoi.

Galgani face o mutră jalnică.

— Hai, vino la closet să-ţi dau tubul.

— Nu-l vreau, păstrează-l, ţi-l dăruiesc, e-al tău.

— De ce spui asta?

— Nu vreau să fiu omorât pentru el. Prefer să trăiesc fără bani decât să crăp din cauza lui. Ţi-l dăruiesc, la urma urmei, n-are nici un rost să-ţi rişti viaţa ca să-mi păzeşti mie biştarii. Dacă tot rişti, măcar să ai un folos.

— Ţi-e frică, Galgani. Te-a ameninţat cineva? Se bănuieşte că-l ai?

— Da, tot timpul mă pândesc trei arabi. De-aia n-am venit

să dau ochii cu tine, să nu miroasă c-am stabilit un contact. Ori de câte ori mă duc la closet, că-i noapte sau zi, una din leprele astea vine să se aşeze lângă mine. M-am străduit să-i fac să vadă, chipurile nebăgându-i în seamă, că n-am aşa ceva, dar tot nu se lasă de pândit. Îşi închipuie că tubul meu e la altcineva, n-au aflat la cine, şi-mi dau târcoale să vadă când o să-l capăt înapoi.

Mă uit la Galgani şi observ că-i îngrozit, obsedat de-a binelea. Îl întreb: „Cam pe unde circulă în curte?" Răspunde: „Pe la bucătărie şi spălătorie". – „Bine, stai aici, vin îndată. Adică nu, hai cu mine." Mă-ndrept cu el spre lepre. Am scos bisturiul din bonetă şi-l ţin cu lama vârâtă în mâneca dreaptă şi cu mânerul în palmă. Într-adevăr, sosind la locul cu pricina, dau cu ochii de ei. Sunt patru la număr: trei arabi şi un corsican, pe nume Girando. Pricep imediat: ţinut la distanţă de oamenii tagmei, corsicanul e cel care le-a şoptit leprelor că-i rost de învârteală. Ştie probabil că Galgani e cumnatul lui Pascal Matra şi că musai trebuie să aibă un tub.

— Ei, Mokrane, cum o duci?

— Bine, Papillon. Dar tu?

— Bine pe dracu. Am venit să vă spun că Galgani e prietenul meu. Dacă păţeşte ceva, indiferent ce, pe tine te crestez mai întâi, Girando; pe ăilalţi, după. Ia-o cum vrei.

Mokrane se scoală. E înalt ca mine, vreun metru şaptezeci şi patru, şi la fel de spătos. Provocarea l-a stârnit şi-i gata să facă un gest să înceapă mardeala tocmai când scot iute bisturiul, sclipitor de nou ce e, şi, ţinându-l strâns, îi spun:

— La prima mişcare te tai ca pe-o găină.

Descumpănit că mă vede înarmat tocmai într-un sector unde te cotrobăie mereu, impresionat de atitudinea mea şi de lungimea lamei, zice:

— M-am sculat ca să vorbim, nu ca să mă bat.

Ştiu că nu-i adevărat, dar e-n interesul meu să nu-l fac de râs faţă de prietenii săi. Îi ofer un chip elegant de-a scăpa:

— E-n regulă. Dacă te-ai sculat ca să vorbim…

— Nu ştiam că Galgani ţi-e prieten. Credeam că-i un ageamiu, Papillon, şi pricepi că, întrucât suntem lefteri,

trebuie să facem rost de lovele ca să ne cărăbănim.

— Aşa-i, Mokrane, e firesc. Ai tot dreptul să lupţi pentru viaţa ta. Dar ştii că prietenia-i sfântă. Mută-ţi privirea.

Îmi întinde mâna, i-o strâng. Uf! Am scos-o bine la capăt, căci, în definitiv, dacă-l omoram pe tipul ăsta, nu mai plecam mâine. Abia niţel mai târziu am înţeles că făcusem o greşeală. Galgani se-ntoarce cu mine. Îi spun: „Nu vorbi cu nimeni de chestia asta. N-am poftă să mă-njure moş Dega." Caut să-l conving pe Galgani să ia tubul, îmi zice: „Mâine, înainte de plecare". În ziua următoare s-a ascuns aşa de bine, c-am pornit spre ocnă cu două tuburi.

În noaptea asta, în celula-n care suntem vreo unsprezece bărbaţi, nu vorbeşte nimeni. Cam toţi se gândesc că-i ultima zi petrecută pe pământul Franţei. Fiecare e mai mult sau mai puţin cuprins de nostalgia că părăseşte Franţa pentru totdeauna, urmând să-i fie sortit un pământ neştiut, cu un regim neştiut.

Dega nu scoate o vorbă. Şade alături de mine, lângă uşa zăbrelită care dă pe coridor şi de unde vine ceva mai mult aer ca în altă parte. Sunt descumpănit, de-a binelea. Am căpătat informaţii atât de contradictorii despre ceea ce ne aşteaptă că nu ştiu dacă e cazul să fiu mulţumit, trist sau deznădăjduit.

În celula asta, bărbaţii din preajma mea sunt cu toţii oameni ai tagmei. Doar micul corsican născut în ocnă nu face parte de-adevăratelea din tagmă. Bărbaţii ăştia sunt toţi lipsiţi de personalitate. Gravitatea şi importanţa clipei le-au cam luat piuitul. Fumul ţigărilor iese din celulă ca un nor atras de aerul de pe coridor, iar dacă vrei să nu te usture ochii, trebuie să te aşezi sub negura de fum. Nimeni nu doarme, în afară de André Baillard, lucru îndreptăţit, ţinând seama că-şi „pierduse" viaţa. Pentru el, orice s-o întâmpla nu poate fi decât un rai nevisat.

Filmul vieţii mele se desfăşoară rapid pe dinaintea ochilor: copilăria în sânul unei familii pline de dragoste, de educaţie, de bună creştere şi de demnitate; florile de câmp, murmurul apelor, gustul nucilor, piersicilor şi prunelor aflate din belşug în grădina noastră; mireasma mimozei care înflorea în fiecare

primăvară în faţa uşii noastre; exteriorul casei noastre şi interiorul, cu purtările alor mei; toate astea mi se perindă repede pe dinaintea ochilor. Filmul ăsta vorbitor în care aud glasul sărmanei mele mame, atât de iubitoare, şi apoi pe-al tatălui meu, întotdeauna blând şi mângâietor, şi lătratul Clarei, căţeaua de vânătoare a tatei, care mă cheamă din grădină să mă joc cu ea: fetele, băieţii copilăriei mele, tovarăşii de joacă ale celor mai frumoase clipe din viaţă mea, filmul ăsta la care asist fără să fi luat hotărârea de a-l vedea, proiecţia asta de lanternă magică pornită, în pofida voinţei mele, de subconştientul meu, umple cu o caldă emoţie noaptea asta în care aşteptam saltul spre marele semn de întrebare al viitorului.

E ora bilanţului. Va să zică: am douăzeci şi şase de ani, sunt sănătos tun, am în măruntaie cinci mii şase sute de franci ai mei şi douăzeci şi cinci de mii de franci ai lui Galgani. Dega, aflat lângă mine, are zece mii. Cred că pot conta pe patruzeci de mii de franci, deoarece, dacă Galgani ăsta nu-i în stare să-şi apere banii aci, cu atât mai puţin va fi în stare pe vapor şi în Guyana. O ştie de altfel, de-aia n-a venit după tub. Înseamnă că pot să contez pe banii ăştia, bineînţeles luându-l pe Galgani cu mine; trebuie să beneficieze de ei, căci sunt banii lui, nu ai mei. O să-i folosesc spre binele lui, dar indirect voi profita şi eu. Patruzeci de mii de franci sunt bani nu glumă, deci o să-mi fie uşor să cumpăr complici, ocnaşi în curs de ispăşire a pedepsei, liberaţi şi supraveghetori.

Bilanţul e pozitiv. De cum sosesc, trebuie să evadez în tovărăşia lui Dega şi a lui Galgani, e singura problemă care trebuie să mă preocupe. Pipăi bisturiul, bucuros să-i simt răceala mânerului de oţel. Faptul de-a avea o armă atât de straşnică îmi dă siguranţă. Am şi văzut cât a fost de folositoare în întâmplarea cu arabii. Pe la trei noaptea, un deţinut a înşirat în faţa zăbrelelor celulei unsprezece saci marinăreşti din pânză groasă, plini până la refuz, fiecare purtând o etichetă mare. Zăresc una care atârnă pe dinăuntrul zăbrelelor. Scrie: C… Pierre, treizeci de ani, un metru şaptezeci şi trei, talia patruzeci şi doi, pantofi patruzeci şi unu,

numărul X… Acest Pierre C… e Pierrot Nebunu, un bordelez judecat la Paris pentru omucidere şi condamnat la douăzeci de ani muncă silnică.

E un băiat de treabă, un om din tagmă, cinstit şi corect, îl ştiu bine. Din fişa asta văd cât e de migăloasă şi de bine organizată Administraţia care conduce ocna. E mai grozav decât la cazarmă, unde efectele îţi sunt alese după ochi. Aci totul e înregistrat, aşa că fiecare o să capete efecte pe măsură. După o bucată de pânză aflată la suprafaţa sacului, văd că ţinuta e albă cu dungi roşii verticale. C-un asemenea costum, nu-i chip să treci neobservat.

Mă străduiesc silindu-mi creierul să readucă mutrele de la Curtea cu juri, ale juraţilor, a procurorului etc. Refuză categoric să m-asculte şi nu izbutesc să obţin de la el decât imagini obişnuite. Îmi dau seama că, pentru a trăi intens scenele de la Conciergerie sau de la Beaulieu, aşa cum le-am trăit, trebuie să fiu singur, cu desăvârşire singur. Constat asta cu uşurare şi înţeleg că viaţa colectivă care mă aşteaptă va trezi alte nevoi, alte reacţii, alte proiecte.

Pierre Nebunu se apropie de zăbrele şi mă întreabă:

— Cum o duci, Papi?

— Bine, dar tu?

— Mă rog, eu unul mi-am dorit dintotdeauna să dau o raită prin America, dar, cum îmi place să joc cărţi, n-am reuşit nicicând să pun deoparte banii de drum. Gaborii s-au gândit să-mi ofere călătoria pe daiboj. În regulă, nimic de zis, nu-i aşa, Papillon?

Are un mod firesc de a vorbi, nici urmă de fanfaronadă în spusele lui. Îl simţi într-adevăr, sigur pe el.

— Călătoria asta pe daiboj pe care mi-o oferă gaborii ca să dau o raită prin America chiar are avantaje. Mai bine mă duc la ocnă decât să mă potcovească cu cinşpe coţi de temniţă în Franţa.

— Rămâne să vedem cum se termină, Pierrot. Ce zici? După părerea mea, ţicnirea într-o celulă sau moartea prin mizerie fiziologică într-o carceră dintr-o temniţă oarecare în Franţa e mai rea decât mierlitul de lepră sau de friguri

galbene.

— Sunt de-aceeaşi părere, spuse el.

— Uite, Pierrot, asta-i fişa ta.

Se apleacă, o priveşte cu mare atenţie ca s-o citească, o silabiseşte.

— Abia aştept să-mi pun costumul ăsta, am chef să desfac sacul şi să mă-mbrac, n-o să-mi zică nimic. La urma urmei, hainele astea-s pentru mine.

— Las-o baltă, Pierre, aşteaptă pân-o fi cazul. N-are rost să-ţi baţi singur cuie-n talpă. Vreau linişte.

A priceput şi pleacă de la zăbrele. Louis Dega mă priveşte şi-mi spune:

— Puişor, asta-i ultima noapte. De mâine începem să ne depărtăm de frumoasa noastră ţară.

— Frumoasa noastră ţară are o justiţie urâtă, Dega. Poate că vom cunoaşte alte ţări, nu atât de frumoase ca a noastră, dar care s-or fi purtând mai omenos cu cei ce-au greşit.

Nu-mi dădeam seama ce mare adevăr rostesc; viitorul avea să-mi arate că nu greşisem. Din nou tăcere.

PLECAREA SPRE OCNĂ

La ora şase, tevatură. Nişte deţinuţi ne aduc cafeaua, apoi vin patru supraveghetori. Azi sunt îmbrăcaţi în alb, tot cu revolverul la şold. Au nasturi auriţi la tunica de un alb imaculat. Unul are trei trese ca un V pe mâneca stângă, nimic pe umeri.

— Transportaţi, ieşiţi pe coridor doi câte doi. Fiecare să-şi caute sacul respectiv, are numele pe etichetă. Luaţi sacul şi treceţi la perete, cu faţa spre coridor şi cu sacul dinainte.

Durează vreo douăzeci de minute până ne aflăm toţi aliniaţi cu sacul dinainte.

— Dezbrăcaţi-vă, strângeţi-vă hainele şi împachetaţi-le în bluză, le legaţi cu mânecile ei. Foarte bine. Tu de colo, adună pachetele şi bagă-le în celulă… Începeţi îmbrăcarea, vă puneţi o izmană, un tricou, un pantalon vărgat de dril, un bluzon de dril, ghete cu ciorapi… S-au îmbrăcat toţi?

— Da, domnule supraveghetor.

— Bun. Nu băgaţi bluzonul de lână în sac, pentru cazul că ar ploua şi ca să vă apere de frig. Sacii pe umărul stâng!… Încolonarea doi câte doi, după mine.

Cu gradatul înainte, cu alţi doi alături şi cu al patrulea supraveghetor în coadă, mica noastră coloană se îndreaptă spre curte. În mai puţin de două ore se strâng, aliniaţi, opt sute zece ocnaşi. Sunt strigaţi patruzeci de bărbaţi, printre care eu, Louis Dega, precum şi cei trei recidivişti care evadaseră: Julot, Galgani şi Satini. Ăştia patruzeci sunt aliniaţi câte zece. În capul coloanei ce se formează, fiecare rând are alături câte-un supraveghetor. Nici urmă de lanţuri sau de cătuşe. La trei metri în faţa noastră merg de-andărătelea zece

jandarmi. Cu puşca-n mână, privindu-ne, vor străbate astfel întreaga distanţă, fiecare călăuzit de câte-un alt jandarm care-l trage de centiron.

Se deschide poarta cea mare a Fortăreţei şi coloana porneşte încet. Nişte jandarmi, cu câte-o puşcă sau o puşcă-mitralieră în mână, se alătură convoiului pe măsură ce ieşim din fortăreaţă, urmându-ne astfel, la o depărtare de vreo doi metri. Jandarmii ţin la distanţă o uriaşă gloată de gură-cască, dornici să vadă plecarea spre ocnă. Pe la mijlocul drumului, de la fereastra unei case se aude un şuierat melodios. Ridic capul şi-o văd pe soţia mea, Nenette, şi pe prietenul meu, Antoine D… la o fereastră, iar la cealaltă fereastră pe Paula, soţia lui Dega, şi pe prietenul său, Antoine Giletti. I-a zărit şi Dega şi, pe toată distanţa, cât ne e cu putinţă, umblăm cu ochii aţintiţi spre ferestrele acelea. Avea să fie ultima oară că mi-am văzut soţia, ca şi pe prietenul meu, care urma să moară într-un bombardament la Marsilia. Nimeni nu scoate o vorbă, aşa că-i o tăcere desăvârşită. Nici un deţinut, nici un supraveghetor, nici un jandarm, nici publicul nu tulbură clipa asta cu-adevărat sfâşietoare, toţi îşi dau seama că cei o mie opt sute de oameni o să dispară pe veci din viaţa de toate zilele.

Urcăm la bord. Noi ăştia, primii patruzeci, suntem duşi în fundul calei, într-un soi de cuşcă înconjurată de zăbrele groase. Pe o bucată de carton scrie: „Sala nr. 1. 40 de bărbaţi, categorie cu totul specială. Supraveghere neîncetată şi severă.” Fiecare capătă un hamac făcut sul. Se găsesc din belşug inele de agăţat hamacurile. Careva mă îmbrăţişează, e Julot. El e-nvăţat cu chestia asta, a mai făcut drumul acum zece ani. Ştie cum devine cazul, îmi spune:

— Vino-ncoa’ repede. Prinde sacul de inelul de care o să-ţi agăţi hamacul. Locul ăsta e lângă două hublouri închise, dar în larg o să le deschidă şi oricum o s-avem aici mai mult aer decât în oricare alt loc al cuştii.

Îi fac cunoştinţă cu Dega. Tocmai vorbeam, când se-apropie un individ. Cu braţul Julot îl opreşte să treacă, şi-i

spune: „Fereşte colţul ăsta, dacă vrei s-ajungi viu la ocnă. Ai băgat la cap?” – „Da”, zice ălălalt. – „Ştii de ce?” – „Da” – „Atunci întinde-o.” Tipul se cară. Dega e încântat de demonstraţia asta de forţă şi o spune pe faţă: „Cu voi doi n-am grijă”. Julot răspunde: „Cu noi eşti mai în siguranţă aici decât într-o vilă c-o fereastră deschisă spre litoral”.

Călătoria a durat optsprezece zile. S-a-ntâmplat o singură chestie: într-o noapte sar toţi treziţi de-un urlet. L-au găsit pe unu mort, c-un cuţitoi înfipt în spate. Fusese împuns de jos în sus, iar şişul trecuse mai întâi prin hamac. Era un cosor barosan, avea mai bine de douăzeci de centimetri. Vreo douăzeci şi cinci-treizeci de supraveghetori ne iau pe dată la ochi cu revolverele sau puştile lor, strigând:

— Dezbrăcarea la piele, daţi-i zor!

Suntem toţi goi puşcă. E clar c-o să ne percheziţioneze. Las jos bisturiul, sub talpa piciorului drept, şi mă sprijin mai mult pe stângul, că mă taie. Laba îl acoperă perfect. Intră patru supraveghetori şi încep să scotocească prin încălţări şi veşminte. Şi-au lepădat trăgacele la uşă, dar ăi de-afară ne supraveghează mai departe, cu armele aţintite spre noi. „Cum mişcă unu, s-a curăţat”, glăsuieşte un şef. De pe urma cotrobăielii au dibăcit trei şişuri, două piroane de dulgherie, ascuţite, un tirbuşon şi un tub de aur. Şase oameni sunt scoşi pe-o platformă, tot goi. Maiorul Barrot, şeful convoiului, apare întovărăşit de doi medici din colonii şi de căpitanul vasului. De cum ies caraliii din cuşca noastră, ne îmbrăcăm cu toţii fără s-aşteptăm să ne-o spună. Mi-am pus bisturiul la loc.

Supraveghetorii s-au retras până la capătul platformei. În mijloc e Barrot; ceilalţi stau lângă scară. În faţa lor, aliniaţi, cei şase bărbaţi goi puşcă în poziţie de drepţi.

— E-al ăstuia, zice caraliul care ne-a cotrobăit, apucând un şiş şi arătând al cui e.

— E-al meu, aşa e.

— În regulă, zice Barrot. Va face călătoria în celula de deasupra maşinilor.

Îl arată pe fiecare, după cum e vorba de cei cu piroanele, cu tirbuşonul, cu şişurile, şi fiecare recunoaşte ce-i aparţine.

Fiecare, tot gol, urcă scările însoţit de doi caralii. Pe jos se mai află un şiş şi tubul de aur; ambele sunt ale unuia singur. E-un tânăr de vreo douăzeci şi trei sau douăzeci şi cinci de ani, bine făcut, are pe puţin un metru optzeci, un corp de atlet, ochi albaştri.

— E-al tău, nu-i aşa? întrebă caraliul întinzându-i tubul de aur.

— Da, e al meu.

— Ce-i înăuntru? întreabă maiorul Barrot, care l-a luat.

— Trei sute de lire englezeşti, două sute de dolari şi două diamante de cinci carate.

— Bine, o să vedem.

Îl deschide. Întrucât maiorul e înconjurat de ceilalţi, nu se vede nimic, dar îl auzim spunând:

— Exact. Cum te cheamă?

— Salvidia Romeo.

— Eşti italian?

— Da, domnule.

— N-o să fii pedepsit pentru tub, dar pentru cuţit da.

— Vă rog să mă scuzaţi, dar cuţitul nu-i al meu.

— Vezi-ţi de treabă, era într-o gheată de-a ta, zice caraliul.

— Vă repet, cuţitul nu-i al meu.

— Zi aşa, mă faci mincinos?

— Nu, dar vă înşelaţi.

— Păi atunci, al cui e cuţitul? întrebă maiorul Barrot. Dacă nu-i al tău, al cui e?

— Nu-i al meu, asta-i tot ce ştiu.

— Spune al cui e cuţitul, dacă nu vrei să fii băgat într-o carceră unde-o să te coci, întrucât e deasupra cazanelor.

— Nu ştiu.

— Îţi baţi joc de mine? Ai un cuţit în gheată şi nu ştii al cui e? Aşa dobitoc mă crezi? Ori e al tău, ori ştii cine l-a vârât acolo. Răspunde!

— Nu-i al meu, şi nu-i cazul să spun al cui e. Nu-s turnător. Am eu mutră de caraliu la ocnaşi?

— Supraveghetor, pune-i cătuşele. O să te coste scump dovada asta de indisciplină.

Cei doi comandanţi, de vas şi de convoi, schimbă câteva cuvinte între ei. Căpitanul dă un ordin unui bosman secund, care porneşte spre punte. După câteva clipe se iveşte un marinar breton, un adevărat uriaş, c-o găleată de lemn plină probabil cu apă de mare şi c-o funie groasă cât încheietura mâinii. Îl leagă pe tip de ultima treaptă a scării, în genunchi. Marinarul udă funia în găleată, ş-apoi îl cafteşte tacticos pe amărâtu' ăla, cât poate de tare, peste buci, şale şi spate. Nu scoate-un ţipăt măcar, îi curge sânge din pielea bucilor şi a coastelor. În mijlocul liniştii ăsteia de mormânt, din cuşca noastră ţâşneşte un strigăt de protest:

— Şleahtă de nemernici!

Atât a trebuit ca să se pornească toţi pe zbierat: „Ucigaşilor! Tâlharilor! Lepădăturilor!" Pe măsură ce ne ameninţă tot mai straşnic că ne-mpuşcă, pe-atât urlăm mai tare, până ce ţipă căpitanul:

— Daţi drumul la aburi!

Nişte marinari învârt câteva rotiţe şi ne trezim împroşcaţi cu abur, cu atâta forţă că într-o clipă ne trezim culcaţi pe podea. Ţâşniturile de abur ne-au pocnit în piept. A dat spaima-n toţi. Opăriţii nu îndrăzneau să se vaiete. Treaba a durat mai puţin de-un minut, dar a băgat groaza în noi.

— Bă, căpăţânoşilor, e clar? La prima dovadă de nesupunere dau drumul la abur. Ne-am înţeles? Scularea!

Doar trei tipi au fost opăriţi mai rău. Sunt duşi la infirmerie. Ăl biciuit e lăsat cu noi. Şase ani mai târziu avea să moară încercând să evadeze împreună cu mine.

În astea optsprezece zile de drum aveam vreme să ne lămurim sau să încercăm să ne facem o idee despre ocnă. Nimic n-o să semene a ce ne-am închipuit, cu toate că Julot şi-a dat toată silinţa să ne informeze. De pildă, ştim că Saint-Laurent-du-Maroni e un sat aflat la o sută douăzeci de kilometri de mare, pe malul unui fluviu numit Maroni. Julot ne explică:

— În satul ăla e penitenciarul, centrul ocnei, unde îi triază pe categorii. Deportaţii sunt duşi direct acolo, la o depărtare de o sută cincizeci de kilometri, într-un penitenciar de-i zice

Saint-Jean. Ocnaşii sunt imediat împărţiţi în trei grupe: mai întâi ăi foarte periculoşi, pe ăştia îi cheamă chiar din clipa sosirii şi-i vâră în celule în sectorul disciplinar, până o să-i transfere pe Insulele Salvării, unde-i închide pe termen sau pe viaţă. Insulele astea se află la cinci sute de kilometri de Saint-Laurent şi la o sută de kilometri de Cayenne. Sunt trei, şi anume Royale, pe urmă a mai mare, Saint-Joseph, unde e temniţa ocnei, şi Insula Diavolului, a mai mică. Ocnaşii nu sunt trimişi pe Insula Diavolului decât cu totul excepţional. Cei de pe Insula Diavolului sunt politici. Vin pe urmă ăi periculoşi din grupul al doilea: ăştia rămân în lagărul de la Saint-Laurent, unde-s puşi la grădinărit şi munca câmpului. De câte ori e nevoie, sunt trimişi în lagăre foarte grele, la Camp Forestier, Charvin, Cascade, Golful Roşu, Kilometrul 42, poreclit lagărul morţii. Apoi e grupul normal: ăştia lucrează pe lângă Administraţie, la bucătărie, fac curăţenie în sat sau în lagăr, sau li se dau alte îndeletniciri: ateliere de tâmplărie, vopsitorie, făurărie, electricitate, tapiţerie, croitorie, spălătorie etc. Va să zică, momentul hotărâtor e ăla al sosirii: dacă te cheamă şi te bagă în celulă, înseamnă că te internează în Insule, aşa că s-a zis cu speranţele de evadare. Ai o singură posibilitate: să te-alegi rapid c-o rană, să-ţi sfarmi genunchii sau să-ţi croieşti un buzunar la burtă ca s-ajungi la spital şi să evadezi de-acolo. Faci pe dracu-n patru, numai să nu te trezeşti în Insule. Mai e o chestie: dacă vasul care duce deţinuţii în Insule nu-i gata de plecare, umbli la biştari şi-i dai infirmierului. Îţi face o injecţie cu terebentină într-o încheietură sau îţi bagă sub piele un fir de păr muiat în urină, şi se infectează. Sau îţi face rost de nişte sulf, să-i tragi mirosul în piept, şi se duce pe urmă la doctor şi-i zice că ai 40 de grade. În alea câteva zile de răgaz trebuie s-ajungi neapărat la spital. Dacă nu te cheamă, şi te lasă cu ăilalţi în barăcile din lagăr, ai vreme să faci ceva. În cazul ăsta să nu-ţi cauţi vreo treabă în lagăr. Îl ungi pe contabil să te facă vidanjor ori măturător în sat, sau să lucrezi la joagărul vreunui antreprenor particular. Când ieşi din penitenciar ca să te duci la lucru şi când te-ntorci seara în lagăr, ai timp să intri-n

legătură cu nişte ocnaşi eliberaţi care s-au stabilit în sat sau cu nişte indochinezi, ca să-ţi rostuiască evadarea. Să te fereşti de lagărele din jurul satului: pe-acolo mierlesc toţi şi repede; sunt lagăre unde nimeni n-a rezistat mai mult de trei luni. În mijlocul junglei, oamenii sunt puşi să taie un metru cub de lemn pe zi.

Cât a durat drumul, Julot ne-a tot spus şi repetat informaţiile astea preţioase. El unul e gata. Ştie c-o să-l vâre direct la carceră pentru evadare. Drept care, în tubul lui se află un şiş mititel, de fapt un soi de briceag. De cum soseşte, o să-l scoată şi-o să-şi cresteze încheietura genunchiului. Coborând de pe vas, o să cadă de pe scară, de faţă cu toţi. Socoteşte că de pe chei o să-l ducă direct la spital. De altfel, treaba o să se petreacă întocmai.

SAINT-LAURENT-DU-MARONI

Supraveghetorii au făcut cu schimbul ca să-şi pună alte haine. Fiecare se-ntoarce îmbrăcat în alb, purtând cască colonială în loc de chipiu. Julot zice: „Sosim”. E o căldură înfiorătoare, căci au închis hublourile. Prin ele se vede jungla. Înseamnă că plutim pe fluviul Maroni. Apa e mocirloasă. Pădurea virgină e verde şi impresionantă. Îşi iau zborul nişte păsări, speriate de sirena vasului. Înaintăm încet, ceea ce ne îngăduie să privim, amănunţit, pe îndelete, vegetaţia de un verde-închis, exuberantă şi stufoasă. Zărim primele case de lemn, cu acoperişurile lor de tablă. Negri şi negrese au ieşit la poartă, să privească trecerea vasului. S-au obişnuit să-l vadă deşertându-şi încărcătura umană şi de-aia nu fac semne de bun venit. Trei şuierături ale sirenei şi nişte zgomote de elice ne dau de veste c-a ajuns, pe urmă încetează orice zgomot la maşini. Nu se aude nici musca.

Nimeni nu scoate o vorbă. Julot şi-a deschis briceagul şi-şi taie pantalonul la genunchi, desfăcând marginile cusăturilor. Abia pe punte o să-şi taie genunchiul – ca să nu lase vreo dâră de sânge. Supraveghetorii deschind uşa cuştii şi se aşază în rând câte trei. Suntem în rândul patru, Julot e între mine şi Dega. Urcăm pe punte. E ora două după-amiază şi un soare de foc îmi izbeşte capul tuns chilug şi ochii. Aliniaţi pe punte, suntem călăuziţi spre pasarelă. Coloana şovăie la un moment dat, când primii ocnaşi pătrund pe pasarelă, şi atunci îi proptesc lui Julot sacul pe umăr, iar el, cu mâinile libere, întinde pielea genunchiului, înfige briceagul şi taie dintr-o mişcare şapte-opt centimetri de carne. Îmi trece cuţitul şi-şi ţine sacul singur. În clipa când ajungem pe pasarelă, îşi dă

drumul şi se rostogoleşte până jos. Câţiva îl ridică şi, văzând că-i rănit, cheamă nişte brancardieri. Scena a fost jucată aşa cum prevăzuse: doi bărbaţi îl duc cu brancarda.

Suntem priviţi de o gloată pestriţă, curioasă. Negri, mulatri, indieni, indochinezi, nişte albi care arată a epave (probabil ocnaşi eliberaţi) îi cercetează în ochi pe toţi cei ce-au debarcat, şi care se aşază în rând unul după altul. De cealaltă parte a supraveghetorilor, nişte civili bine înţoliţi, femei cu rochii de vară, copii – fiecare cu casca colonială pe cap. Şi ăştia se uită la noii-veniţi. De cum ne facem două sute, convoiul se urneşte. Umblăm vreo zece minute şi ajungem la o poartă foarte înaltă din bârne, pe care scrie: „Penitenciarul din Saint-Laurent-du-Maroni. Capacitatea 3 000 de oameni". Poarta se deschide şi intrăm în rânduri de câte zece. „Un, doi; un doi, înainte marş!" Mulţi deţinuţi ne privesc sosind. S-au cocoţat la ferestre sau pe pietroaie ca să vadă mai bine.

Când ajungem în mijlocul curţii, cineva strigă: „Stai! Lăsaţi sacii jos, în faţa voastră. Voi ăştia, împărţiţi pălăriile!" Fiecare capătă câte-o pălărie de paie: ne trebuiau, căci şi picaseră vreo doi-trei de insolaţie. Dega şi cu mine ne uităm unul la altul, deoarece apăruse un caraliu galonat c-o listă. Ne gândim la ce zicea Julot. Îl strigă pe Guittou: „Treci încoace!" Îl încadrează doi supraveghetori şi pleacă. Suzini, la fel, Grasol, aşijderea.

— Jules Pignard!

— Jules Pignard (ăsta-i Julot) e rănit, a fost dus la spital.

— În regulă.

Urmează ăi care vor fi întemniţaţi în Insule, pe urmă supraveghetorul continuă:

— Atenţie la mine. Ăi care s-aud strigaţi ies din rând cu sacul pe umăr şi se aliniază în faţa barăcii ăleia galbene, nr. L. Cutare, prezent etc.

Dega, Carrier şi cu mine ne pomenim aliniaţi împreună cu ăilalţi în faţa barăcii. Ni se deschide uşa şi intrăm într-o sală dreptunghiulară, lungă de vreo douăzeci de metri. La mijloc e un loc de trecere de doi metri lăţime; la dreapta şi la stânga, o bară de fier se-ntinde de la un capăt la celălalt al sălii. Între bară şi zid sunt întinse nişte pânze care slujesc de pat-hamac,

fiecare pânză are o cuvertură. Fiecare se instalează unde vrea. Dega, Pierrot Nebunu, Santori, Grandet şi cu mine ne strângem la un loc şi pe dată se alcătuiesc *gourbi*-urile[{13}]. Mă duc în fundul sălii: la dreapta duşurile, la stânga closetele, apă curgătoare ioc. Agăţaţi de zăbrelele ferestrelor, asistăm la cazarea celor care au venit după noi. Louis Dega, Pierrot Nebunu şi cu mine suntem grozav de încântaţi; dacă ne aflăm în comun într-o baracă, se cheamă că n-o să ne interneze. Altfel, după spusele lui Julot, ne-ar fi vârât până acum într-o celulă. Suntem bucuroşi cu toţii până-n clipa când, totul fiind terminat, pe la vreo cinci după-masă, Grandet zice:

— Ciudat lucru, din convoiul ăsta n-au strigat nici unul pentru internare. E de mirare. Mă rog, cu-atât mai bine.

Grandet e tipul care a spart casa de bani a unei închisori centrale, o chestie de care a râs toată Franţa.

La tropice se face noapte sau zi fără asfinţit şi fără zori. Trecerea are loc dintr-odată, la aceeaşi oră tot anul. Întunericul se lasă brusc după-masă la şase şi jumătate. Iar la şase şi jumătate, doi deţinuţi bătrâni aduc două felinare cu petrol pe care le atârnă de-un cârlig prins în tavan şi care dau foarte puţină lumină. Trei sferturi din sală e cufundată-n beznă. La orele nouă dormeam cu toţii, deoarece, de cum s-a terminat cu agitaţia sosirii, leşinăm de căldură. Nici un pic de aer, toţi s-au dezbrăcat la izmene. M-am culcat între Dega şi Pierrot Nebunu. Vorbim pe şoptite până ni se-nchid ochii.

A doua zi de dimineaţă mai e întuneric când sună deşteptarea. Fiecare se scoală, se spală, se îmbracă. Căpătăm cafea şi-un coltuc de pâine. De zid e prinsă o scândură să-ţi pui pe ea pâinea, gamela şi celelalte lucruşoare. La nouă intră doi supraveghetori şi un ocnaş tânăr, îmbrăcat în alb fără dungi. Ăi doi caralii sunt corsicani şi vorbesc pe limba lor cu nişte ocnaşi, judeţi de-ai lor. În vremea asta, infirmierul se plimbă prin sală. Când ajunge la mine, zice:

— Cum o duci, Papi? Nu mă recunoşti?

— Nu.

— Sunt Sierra, ăl din Alger, te-am cunoscut la Dante, la Paris.

— Ah, da, acum ştiu. Dar te-au vârât la ocnă în ’29, suntem în ’33, tot mai eşti aici?

— Da, nu se pleacă aşa uşor. Zi că eşti bolnav. Dar ăsta cine e?

— Un prieten de-al meu, Dega.

— Am să te trec şi pe tine pentru vizita medicală. Papi, tu ai dizenterie. Iar tu, bătrâne, ai crize de astmă. Ne mai vedem la vizita medicală, la unşpe, am de vorbit cu voi.

Îşi continuă drumul şi strigă: „Care eşti bolnav?” Se duce la cei ce ridică degetul şi îi scrie. Când trece din nou prin faţa noastră, e însoţit de unul dintre supraveghetori, oacheş şi tare bătrân:

— Papillon, ţi-l prezint pe şeful meu, domnul Bartiloni, supraveghetor infirmier. Domnule Bartiloni, ăsta şi cu ăsta sunt prietenii de care v-am vorbit.

— E-n regulă, aranjăm noi treaba la vizita medicală, am eu grijă.

La unsprezece vin să ne cheme. Suntem nouă bolnavi. Străbatem lagărul pe jos printre barăci. Ajungem la o baracă mai nouă, singura vopsită în alb, cu o cruce roşie, intrăm şi dăm într-o sală de aşteptare unde se află vreo şaizeci de bărbaţi. În fiecare colţ al sălii stau câte doi supraveghetori. Sierra îşi face apariţia, purtând o bluză de medic imaculată. Zice: „Dumneata, dumneata şi dumneata, poftiţi”. Intrăm într-o încăpere care-ţi dai imediat seama că-i biroul doctorului. Stă de vorbă pe spanioleşte cu trei bătrâni. Pe unu îl recunosc dintr-o privire: e Fernandez, ăl de-a omorât trei argentinieni la „Cafeneaua Madrid” din Paris. După ce schimbă câteva cuvinte, Sierra îl bagă într-un WC care dă pe sală, apoi vine spre noi.

— Papi, dă-mi voie să te-mbrăţişez. Îmi pare bine că-ţi pot face un mare serviciu, ţie şi prietenului tău: sunteţi internaţi amândoi… Stai! lasă-mă să vorbesc! Papillon, tu eşti vieţaş, iar tu, Dega, pe cinci ani. Aveţi biştari?

— Da.

— Atunci scoateţi fiecare câte cinci sute de franci şi mâine dimineaţă intraţi în spital, tu pentru dizenterie. Dega, tu să

baţi noaptea la uşă sau, mai bine, careva din voi să-l cheme pe caraliu s-aducă infirmierul zicând că Dega se sufocă. Restul e treaba mea. Papillon, îţi cer un singur lucru: dacă o-ntinzi, dă-mi de ştire din timp, ne-ntâlnim. Pentru o sută de franci de căciulă pe săptămână, vă ţine o lună la spital. Trebuie lucrat rapid.

Fernandez iese din WC şi-i dă lui Sierra, de faţă cu noi, cinci sute de franci. Intru şi eu în WC iar când ies nu-i dau o mie, ci o mie cinci sute de franci. Refuză cei cinci sute de franci. Nu vreau să insist. Îmi zice:

— Lovelele astea-s pentru caralii. Eu n-am nici o pretenţie. Nu suntem prieteni?

A doua zi, Dega, eu şi Fernandez ne aflam la spital într-o celulă imensă. Dega a fost spitalizat la miezul nopţii. Infirmierul sălii e-un bărbat de treizeci şi cinci de ani, îl cheamă Chatal. Sierra i-a explicat toată tărăşenia cu noi trei. Când o să treacă doctorul, o să-i arate o analiză de fecale din care să reiasă că sunt plin de amibe. Cât despre Dega, cu zece minute înainte de vizita medicală, dă foc la niţel sulf de care şi-a făcut rost şi-i inspiră aburii c-un prosop pe cap. Unul din obrajii lui Fernandez e enorm; şi-a înţepat pielea pe dinăuntru şi a suflat cât a putut timp de-o oră. S-a dovedit atât de conştiincios, că umflătura îi acoperă un ochi. Celula e la primul etaj al clădirii, sunt aproape şaptezeci de bolnavi, din care mulţi cu dizenterie. Îl întreb pe infirmier unde-i Julot. Zice:

— Chiar în clădirea din faţă. Vrei să-i spun ceva?

— Da. Spune-i că Papillon şi Dega sunt aici, să vină la fereastră.

Infirmierul intră şi iese din sală când pofteşte. E de-ajuns să bată la uşă şi-i deschide un arab. E unul din cei cu cheile, un ocnaş care-i ajutor de supraveghetor. La dreapta şi la stânga uşii şed trei supraveghetori cu arma pe genunchi. În chip de zăbrele, ferestrele au nişte şine de cale ferată, mă-ntreb cum dracu o să le tăiem. Mă aşez la fereastră.

Între clădirea noastră şi a lui Julot e o grădină plină de flori. Julot se iveşte la fereastră, ţine-n mână o tăbliţă pe care

a scris cu creta: BRAVO. O oră mai târziu, infirmierul mi-aduce o scrisoare de la Julot. Îmi scrie: *„Încerc să trec în sala ta. Dacă dau greş, caută să vii tu la mine. Asta pentru că-n sala voastră aveţi duşmani. Va să zică sunteţi internaţi? Curaj, le venim noi de hac."* Întâmplarea de la închisoarea centrală din Beaulieu, unde am suferit împreună, ne-a legat mult unul de altul. Julot era specialist în ciocane de lemn, de-aia era poreclit „omul cu ciocanul". Sosea cu maşina la un magazin cu bijuterii, ziua-n amiaza mare, când se aflau în vitrină cele mai frumoase nestemate. Maşina, cu altul la volan, se oprea, cu motorul în funcţiune. Cobora iute înarmat cu un ciocan de lemn, spărgea vitrina c-o lovitură zdravănă, lua cât putea de multe bijuterii şi sărea înapoi în maşina care pornea vâjâind. După ce i-a mers la Lyon, Angers, Tours, Le Havre, a încercat o lovitură la o mare bijuterie din Paris, la trei după-amiază, şterpelind bijuterii în valoare de vreun milion. Nu mi-a povestit niciodată de ce şi cum l-au dibăcit. A luat douăzeci de ani şi a evadat la sfârşitul celui de-al patrulea. După cum ne povestise, a fost arestat când s-a întors la Paris: umbla după tăinuitorul său, ca să-i facă de petrecanie, pentru că nu-i achitase soră-si o mare sumă de bani pe care i-o datora. Tăinuitorul l-a zărit dând târcoale pe strada unde locuia şi a anunţat poliţia. Julot a fost prins şi-a pornit iar spre ocnă cu noi.

Se împlineşte o săptămână de când suntem la spital. Ieri i-am dat lui Chatal două sute de franci, taxa săptămânală ca să ne ţină pe amândoi la spital. Spre a ne face apreciaţi, împărţim tutun celor ce n-au. Un ocnaş în vârstă de şaizeci de ani, un marsiliez pe nume Carora, s-a împrietenit cu Dega. I-a devenit sfetnic. Îi zice de câteva ori pe zi că, dacă-i plin de bani şi se află asta în sat (loviturile barosane sunt relatate în ziarele care sosesc din Franţa), e mai sănătos să nu evadeze, pentru că ocnaşii eliberaţi o să-l omoare ca să-i fure tubul. Dega mă ţine la curent cu sfaturile bătrânului Carora. De pomană-i spun că bătrânul e precis ramolit, întrucât sunt douăzeci de ani de când e aici, nu-mi dă crezare. Dega e foarte impresionat de trăncănelile bătrânului şi mă străduiesc din

greu să-i ridic moralul.

I-am strecurat un bileţel lui Sierra, să mi-l trimită pe Galgani. Merge repede. Chiar de-a doua zi, Galgani e la spital, dar într-o sală fără zăbrele. Cum fac să-i dau, tubul? Îi spun lui Chatal că trebuie musai să vorbesc cu Galgani, îl las să creadă că-i vorba s-aranjăm o evadare. Zice că poate să-l aducă pentru cinci minute, fix la amiază. La ora când se schimbă garda, o să vină cu el pe verandă, să vorbim la fereastră, şi-asta pe de gratis. Galgani mi-e adus la fereastră la amiază şi-i pun de-a dreptul tubul în mână. Şi-l vâră stând în picioare în faţa mea, îi dau lacrimile. Două zile mai târziu îmi trimite o revistă cu cinci hârtii de-o mie de franci şi un singur cuvânt: „Mulţumesc”.

Chatal, care mi-a dat revista, a văzut banii. Nu-mi pomeneşte de ei, dar vreau să-i ofer ceva; refuză. Îi spun:

— Vrem s-o întindem. Pleci cu noi?

— Nu, Papillon, am aranjat cu altcineva, o să-ncerc să evadez abia peste cinci luni, când inspectorul o să fie eliberat. Uşcheala o să fie mai bine pregătită şi treaba mai sigură. Întrucât te-au internat, e clar că te grăbeşti, dar aici, cu zăbrelele astea, o să fie tare greu. Nu te bizui pe ajutorul meu, nu vreau să-mi risc locul. Aici aştept liniştit să-mi iasă prietenul.

— E-n regulă, Chatal. În viaţă trebuie să fii sincer, nu-ţi mai suflu o vorbă.

— Dar tot am să-ţi duc bileţelele, zice el, şi-am să-ţi fac comisioanele.

— Mulţumesc, Chatal.

Astă-noapte s-au auzit rafale de pistol-mitralieră. Am aflat a doua zi c-a evadat tipul cu ciocanul. Să-l ajute Domnul, era băiat bun. S-o fi ivit o ocazie şi o fi profitat. Cu atât mai bine pentru el.

Cincisprezece ani mai târziu, în 1943, eram la Haiti, unde venisem, însoţit de un milionar din Venezuela, să discut cu preşedintele Cazinoului un contract ca să iau în antrepriză jocurile de noroc. Într-o noapte, ieşind dintr-un cabaret unde se băuse şampanie, una din fetele care ne însoţeau, neagră ca

o cioară, dar educată ca o provincială dintr-o bună familie franceză, îmi zice:

— Bunică-mea, care-i preoteasă a cultului „vaudou", trăieşte cu-n francez bătrân. E-un evadat din Cayenne, se ţine de douăzeci de ani cu ea, se-mbată fără încetare, îl cheamă Jules Ciocanu! Aburul băuturii s-a dus într-o clipă.

— Mititico, du-mă imediat la bunica ta.

Îi spune ceva în jargon haitian şoferului de la taxi, care goneşte cu toată viteza. Trecem prin faţa unui bar de noapte strălucind cu toate luminile aprinse: „Opreşte". Intru în bar să cumpăr o sticlă de Pernod, două sticle de şampanie, două sticle de rom haitian. „Dă-i drumul". Am ajuns la marginea mării, la o căsuţă cochetă, albă, cu ţigle roşii. Apa mării ajunge aproape până la scări. Fata bate la uşă, bate de zor şi apare întâi o negresă înaltă cu părul complet alb. E îmbrăcată într-un camizol care-i ajunge la glezne. Cele două femei vorbesc în limba lor, bătrâna îmi zice: „Intraţi, domnule, casa asta-i a dumneavoastră". O lampă cu acetilenă luminează o încăpere foarte urâtă, plină cu păsări şi peşti.

— Vreţi să-l vedeţi pe Julot? Staţi că vine. Jules, Jules! Te caută cineva.

Se iveşte un bătrân desculţ, îmbrăcat c-o pijama cu dungi albastre, care mi-aminteşte de uniforma de la ocnă.

— Ei, Bulgăraş de Zăpadă, cine mă caută la ora asta? Papillon! Nu, nu se poate! Mă ia în braţe, zice: Adu lampa mai aproape, Bulgăraş de Zăpadă, să-i văd mutra amicului meu. Ba chiar tu eşti, neamule! Chiar tu! Fii dar binevenit. Pereţii ăştia, mica mea agoniseală, fata nevesti-mi, totul e al tău. Doar să spui o vorbă.

Bem Pernod-ul, şampania, romul şi, din când în când, Julot se pune pe cântat.

— Băieţaş, aşa-i că i-am tras în piept? Mai tare ca orice aventură. Am străbătut Columbia, Panama, Costa Rica, Jamaica şi, după aia, acum vreo douăzeci de ani, am ajuns aici şi sunt fericit cu Bulgăraş de Zăpadă, cea mai straşnică femeie din câte poate întâlni un bărbat. Când pleci? Ai venit pe mai multă vreme?

— Nu, pentru o săptămână.

— Ce-nvârţi pe-aici?

— Vreau să iau în antrepriză la Cazino jocurile de noroc, să-nchei un contract direct cu preşedintele.

— Băieţaş, aş dori să rămâi toată viaţa cu mine în văgăuna asta de săraci cu duhul, dar dacă te-ai apucat să te-ntâlneşti cu preşedintele, nu aranja nimic cu tipul ăsta, c-o să tocmească pe cineva să te cureţe de cum o vedea că-ţi merge bine.

— Mulţumesc pentru sfat.

— Iar tu, Bulgăraş de Zăpadă, pregăteşte-ţi balul sectei „vaudou” „nu pentru turişti”. Unul pe cinste pentru amicul meu.

Cu alt prilej am să povestesc cum a fost cu balul ăla faimos al sectei „vaudou” – „nu pentru turişti”.

Vorba-i că Julot a evadat, iar eu, Dega şi Fernandez stăm şi aşteptăm. Când şi când mă uit, cică din întâmplare, la zăbrelele de la fereastră. Parcă ar fi şine de cale ferată, nimic de făcut. Mai e şi uşa. Zi şi noapte o păzesc trei supraveghetori înarmaţi. De când cu evadarea lui Julot, supravegherea s-a înăsprit. Rondurile sunt mai dese, doctorul e mai puţin amabil, Chatal nu intră-n sală decât de două ori pe zi, pentru injecţii şi ca să ia temperatura. Trece a doua săptămână, mai scot două sute de franci. Dega vorbeşte de orice în afară de evadare. Ieri mi-a văzut bisturiul şi mi-a zis:

— Tot îl mai ţii? De ce?

Răspund cu ţâfnă:

— Ca să apăr pielea mea şi a ta, de-o fi cazul.

Fernandez nu-i spaniol, ci argentinian. E-un bărbat chipeş, un adevărat aventurier, dar şi el a fost impresionat de trăncăneala bătrânului Carora. Într-o zi îl aud spunându-i lui Dega: „Se zice că-n Insule clima-i tare sănătoasă, nu ca aici, şi nu-i cald. În sala asta te poţi căptuşi c-o dizenterie, e destul să te duci la closet ca să te umpli de microbi.” În sala asta cu şaptezeci de oameni, mor zilnic câte unu-doi de dizenterie. E interesant de notat că toţi mor când refluxul e cel mai scăzut, după-masă sau seara. Nici un bolnav nu moare dimineaţa. Care-o fi pricina? E-o taină a naturii.

Noaptea asta am stat de vorbă cu Dega. I-am spus că arabul cu cheile are câteodată, noaptea, imprudenţa să intre în sală şi să ridice cearşaful celor grav bolnavi, care şi-au tras pătura peste cap. Am putea să-l pocnim şi să-i luăm hainele (suntem toţi numai în cămaşă şi sandale). De cum m-am îmbrăcat, ies afară, smulg pe neaşteptate arma unuia dintre caralii, îi iau la ochi şi-i bag în celulă, unde-i încui. Pe urmă sărim zidul spitalului, în partea dinspre fluviul Maroni, ne zvârlim în apă şi ne lăsăm în voia valurilor purtaţi de curent. Mai departe om vedea. Întrucât avem biştari, cumpărăm un vas şi provizii ca s-o pornim în larg. Nici unul nu-i de acord cu ideea asta, în ruptul capului, ba chiar o critică. Văd că i-a părăsit curajul, mă simt tare decepţionat, iar zilele trec.

Suntem aici de trei săptămâni fără două zile. Mai avem cel mult zece-cincisprezece zile ca să-ncercăm isprava. Azi, 21 noiembrie 1933, zi de neuitat, pătrunde în sală Sones Clousiot, tipul asupra căruia se făcuse la Saint-Martin o tentativă de asasinat, la frizer. Are ochii închişi, plini de puroi, e aproape orb. De cum pleacă Chatal mă apropii de el. Îmi spune iute că ceilalţi internaţi au pornit spre Insule de cincisprezece zile şi mai bine, dar că pe el l-au uitat. Acum trei zile l-a înştiinţat un contabil. Şi-a pus o boabă de ricin în ochi, i s-au umplut cu puroi, şi aşa a putut să vină aici. Abia aşteaptă să plece. Zice că-i gata de orice chiar de un omor de-o fi nevoie, numai să o uşchească. Are trei mii de franci. De cum îşi spală ochii cu apă caldă începe să vadă foarte limpede. Îi povestesc ce am plănuit eu ca s-o întind, zice că merge, numai că trebuie să ieşim doi sau, dacă se poate, chiar trei, ca să-i luăm prin surprindere pe supraveghetori. Am putea să-i doborâm pocnindu-i cu câte-un picior de la pat, pe care să-l demontăm din vreme. După el, chiar văzându-ne cu câte-o puşcă-n mână, supraveghetorii nu vor crede c-o să tragem şi s-ar putea să-i cheme pe ceilalţi paznici de gardă din pavilionul alăturat, de unde a evadat Julot, şi care-i la mai puţin de douăzeci de metri.

Caietul al treilea
prima evadare

EVADAREA DIN SPITAL

Astă-seară l-am luat din scurt pe Dega şi-apoi pe Fernandez. Dega zice că proiectul meu nu-i miroase a bine, că de va fi nevoie o să plătească din gros ca să scape de internare. De-aia mă roagă să-i scriu lui Sierra că i s-a propus aşa ceva, să ne spună dacă-i cu putinţă. Chatal se duce cu biletul şi aduce răspunsul în aceeaşi zi: „Nu dai nimănui vreun ban ca să scapi de internare, e o măsură luată în Franţa şi nici măcar directorul penitenciarului nu poate să te ajute. Dacă nu mai răbdaţi spitalul, încercaţi să ieşiţi exact la o zi după ce va fi plecat vasul *Mana* care face drumul spre Insule."

Se stă opt zile în sectoarele celulare până se pleacă spre Insule, şi poate c-o să fie mai uşor de evadat de acolo decât din sala unde picasem în spital. În acelaşi bilet Sierra îmi spune că, dacă vreau, o să-mi trimită un ocnaş eliberat cu care să vorbesc ca să-mi pregătească barca în spatele spitalului. E un toulonez numit Jésus, cel care a aranjat evadarea doctorului Bougrat cu doi ani în urmă. Ca să dau ochii cu el, trebuie să-mi fac o radioscopie într-un pavilion special cu instalaţiile respective. Pavilionul se află în incinta spitalului, dar cei eliberaţi pot să intre cu o recomandare falsificată pentru raze în ziua respectivă. Mă sfătuieşte să-mi scot tubul înainte de a mă duce la radioscopie, căci doctorul ar putea să-l vadă, dacă se uită mai jos de plămâni. Îi scriu câteva rânduri lui Sierra, spunându-i să-l trimită pe Jésus la raze şi s-aranjeze treaba cu Chatal, să capăt şi eu o recomandare. În aceeaşi

seară, Sierra mă anunţă că-i în regulă pentru poimâine la nouă.

A doua zi, Dega îşi cere ieşirea din spital, ca şi Fernandez. *Mana* a plecat în zori. Speră să evadeze din celulele lagărului, le urez noroc, dar nu-mi schimb planul.

Am dat ochii cu Jésus. E un bătrân ocnaş eliberat, uscat ca un ţâr, cu faţa oacheşă, brăzdată de două cicatrice îngrozitoare. Cât timp te priveşte, un ochi îi lăcrimează mereu. Mutră scârboasă, privire scârboasă. Nu-mi inspiră câtuşi de puţin încredere, viitorul îmi va da dreptate.

Vorbim repede:

— Cu două mii cinci sute de franci pot să-ţi pregătesc o barcă pentru patru, ăl mult cinci oameni. Un butoiaş cu apă, alimente, cafea şi tutun; trei vâsle (lopeţi indienii pătrate), saci goi de făină, un ac şi aţă să-ţi croieşti singur pânzele; o busolă, un topor, un cuţit, cinci litri de tafia (rom de Guyana). În trei zile se-ncheie ultimul pătrar al lunii. Dacă eşti de acord, în a patra zi te aştept noapte de noapte în barcă, de la unşpe la trei, vreme de opt zile. Când intră luna în primul pătrar, am isprăvit cu aşteptatul. Barca o să fie exact în faţa cotului pe care-l face zidul spitalului în partea de jos. Ia-te după zid; cât n-ai dat de vas, nu-l vezi nici de la doi metri.

N-am încredere, totuşi spun da.

— Unde-s biştarii? zice Jésus.

— Ţi-i trimit prin Sierra.

Ne despărţim fără să batem laba. Cam vax afacerea.

La ora trei, Chatal porneşte spre lagăr să-i ducă lui Sierra paralele, două mii cinci sute de franci. Îmi spuneam: „E riscant, dar pot să pun lovelele la bătaie datorită lui Galgani. Măcar de n-ar da ăşti două mii cinci sute de marafeţi pe băutură!”

Clousiot e încântat, se bizuie pe el, pe mine şi pe proiectul nostru. Un singur gând nu-i dă pace: arabul cu cheile se întoarce-n sală nu chiar noapte de noapte, totuşi destul de des şi, ce-i mai important, de obicei devreme. Altă problemă: pe cine să-l luăm al treilea? M-am gândit la un corsican din tagma de la Nisa pe nume Biaggi. E-n ocnă din 1929, băgat în

sala asta cu pază straşnică pentru c-a făcut cuiva de petrecanie, în prevenţie pentru omorul ăla. Clousiot şi cu mine ne sfătuim dacă-i cazul să-i spunem, şi când. În timp ce şopteam între noi, se apropie un tânăr de optsprezece ani, frumos ca o fată. Îl cheamă Maturette şi a fost condamnat la moarte, apoi graţiat, ţinând seama de vârsta fragedă – şaptesprezece ani – pentru c-a asasinat un şofer de taxi. Erau doi, unul de şaisprezece, altul de şaptesprezece, iar la Curtea cu juri, în loc să se acuze reciproc, fiecare din copiii ăştia zicea că el l-a omorât pe şofer. Numai că-n şofer s-a găsit un singur glonţ. Purtarea asta a lor la proces a făcut ca cei doi puşti să fie îndrăgiţi de toţi ocnaşii.

Aşadar, Maturette, efeminat cât cuprinde, se apropie de noi şi, cu glas muieratic, ne cere un foc. Capătă, şi-i mai dăruiesc patru ţigări şi o cutie de chibrituri. Îmi mulţumeşte cu un zâmbet seducător, aşteptăm să se îndepărteze. Clousiot îmi zice deodată:

— Papi, suntem salvaţi. Mârţoaga aia de arab o să intre de câte ori o să vrem şi la ora care o să ne convină, treaba-i aranjată.

— Cum asta?

— Foarte simplu: vorbim cu Maturette să-l agaţe. Arabii, ştii şi tu, sunt morţi după băieţaşi. Potrivim noi lucrurile aşa ca să vină să-l caute noaptea. Treaba lui să facă tot felul de fasoane, să-i spună că-i e teamă să nu-l ginească cineva, aşa ca arabul să intre-n sală la ora când ne convine.

— Las' pe mine.

Mă-ndrept spre Maturette, mă primeşte c-un surâs ademenitor. Crede că m-a dat gata de cum mi-a zâmbit. Îi spun pe dată: „N-ai ghicit, hai la closet." Se duce la closet şi acolo-i zic:

— Dacă scapi un cuvânt din ce-o să-ţi spun, te-ai ras. Uite ce-i: vrei să faci aşa, aşa şi aşa pentru nişte bani? Cât? Ca să ne serveşti sau vrei să pleci cu noi?

— Vreau să plec cu voi, e bine?

— S-a făcut. Batem laba.

Se duce la culcare, iar eu, după ce schimb câteva cuvinte

cu Clousiot, mă culc la rândul meu. Seara, la opt, Maturette stă la fereastră. Nu l-a chemat pe arab, ăsta vine singur. Încep să discute în şoaptă. La zece Maturette se culcă. Noi ne-am culcat de la nouă, dar fără s-adormim. Arabul intră în sală, îi dă ocol de două ori, vede c-a murit unul. Bate la uşă şi după puţin timp intră doi brancardieri care iau mortul. Mortul ăsta o să ne fie de folos, căci va justifica patrulările arabului la indiferent ce oră din noapte. A doua zi, sfătuit de noi, Maturette îi fixează o întâlnire la unsprezece seara. Arabul cu cheile soseşte la ora respectivă, trece pe la patul lui Maturette, îl trage de picioare să-l trezească, apoi iese. Maturette îl urmează.

La 27 noiembrie 1933 două din picioarele patului sunt gata să fie scoase ca să slujească drept ciomege; la ora patru după-amiază aştept o scrisorică de la Sierra. Chatal, infirmierul, soseşte fără bilet. Îmi spune atât: „Francois Sierra mi-a zis să-ţi spun că Jésus te aşteaptă la locul fixat. Noroc.” La opt seara Maturette îi spune arabului:

— Vino după miezul nopţii, atunci o să putem sta mai mult împreună.

Arabul zice c-o să vină după miezul nopţii. Exact atunci suntem şi noi gata. Arabul intră pe la douăsprezece şi un sfert, se duce drept la patul lui Maturette, îl trage de picioare şi-o porneşte. Maturette se duce cu el. Smulg piciorul patului meu, face un pic de zgomot în cădere. Clousiot procedează la fel fără să se audă nimic. Am să mă postez după uşa camerei unde s-au dus, Clousiot se va îndrepta într-acolo ca să atragă atenţia. După o aşteptare de douăzeci de minute, treaba se petrece foarte repede. Arabul iese şi, mirat că-l vede pe Clousiot, zice: Ce stai proţăpit acolo, în mijlocul sălii, la ora asta? Du-te şi te culcă.

În clipa aia îl pocnesc în moalele capului şi cade fără vreun zgomot. Îmi pun degrabă hainele lui, îi încalţ pantofii, îl târâm sub un pat şi, până să-l îndesăm acolo, îl mai pocnesc o dată în ceafă. E aranjat.

Nici unul din cei optzeci de oameni aflaţi în sală n-a mişcat. Mă îndrept repede spre uşă, urmat de Clousiot şi de

Maturette, amândoi în cămaşă, şi bat. Supraveghetorul deschide, ridic măciuca: poc! în scăfârlia ălui care-a deschis. Cel din faţă scapă arma din mână, probabil că aţipise. Până să facă vreo mişcare, îl dobor. Ai mei n-au strigat, al lui Clousiot a făcut: „Ah!” şi s-a prăbuşit. Cei doi ai mei stau leşinaţi pe scaunele lor, al treilea zace ţeapăn cât e de lung. Nu mai suflăm. Avem impresia că „Ah!”-ul ăla l-au auzit toţi. Ce-i drept, a răsunat destul de tare, totuşi nu mişcă nimeni. Nu-i băgăm în sală, o luăm din loc cu cele trei puşti. Clousiot în frunte, puştiul la mijloc şi eu la urmă, coborâm scările slab luminate de-un felinar. Clousiot şi-a aruncat măciuca, eu o am în mâna stângă, iar în dreapta ţin o puşcă. Jos, linişte.

E o beznă să-ţi bagi degetele-n ochi. Abia de se zăreşte zidul spre fluviu, ne îndreptăm repede într-acolo. Ajunşi la zid, mă ghemuiesc „capră”. Clousiot urcă, se aşază călare pe zid şi-l trage pe Maturette, după aia pe mine. Ne dăm drumul în beznă, de cealaltă parte a zidului. Clousiot cade într-o groapă şi se loveşte la picior, Maturette şi cu mine ajungem cu bine jos. Ne ridicăm amândoi, am aruncat armele înainte de-a sări. Clousiot nu poate să se ridice, zice că şi-a rupt piciorul. Îl las pe Maturette cu Clousiot şi alerg spre cotul zidului, pipăindu-l tot timpul cu mâna. E atât de întuneric că, ajungând la capătul zidului, nu bag de seamă, mâna mi-alunecă în gol şi vin în bot. Aud o voce dinspre fluviu:

— Voi sunteţi?

— Da. Jésus?

— Da.

Aprinde un chibrit pe răstimpul unei clipe. L-am reperat, intru-n apă, ajung la el. Sunt doi.

— Urcă-n barcă. Care eşti?

— Papillon.

— În regulă.

— Jésus, trebuie să ne-ntoarcem, prietenul meu şi-a rupt piciorul sărind de pe zid.

— Atunci ţine lopata asta şi trage.

Cele trei vâsle se-afundă în apă şi barca uşoară străbate repede cei o sută de metri care ne despart de locul unde or fi

probabil ăi doi, că de văzut nu se vede nimic. Strig: „Clousiot!”

— Gura, paştele mamei ei de viaţă! îl aud pe Jésus. Umflatule, ia scapără bricheta.

Ţâşnesc scântei, cei doi le-au văzut. Clousiot îi trage un fluierat lyonez printre dinţi: e un fluierat care nu face zgomot, dar se aude bine. Parc-ar fi un fluierat de şarpe. Fluieră fără oprire, aşa că izbutim s-ajungem la el. Umflatul coboară, îl ia pe Clousiot în braţe şi-l urcă în barcă. Maturette se urcă şi el, apoi Umflatul. Suntem cinci şi apa e la două degete de marginea bărcii.

— Să nu faceţi nici o mişcare fără să daţi de veste, zice Jésus. Papillon, nu mai vâsli, pune lopata pe genunchi. Trage, Umflatule!

Repede, ajutată şi de curent, barca se pierde în noapte. La un kilometru mai încolo, când trecem prin faţa penitenciarului, slab luminat de curentul electric al unui dinam ca vai de lume, ne aflăm în mijlocul fluviului şi zburăm c-o iuţeală de necrezut, purtaţi de curent. Umflatul şi-a vârât vâsla în barcă. Jésus, cu coada vâslei lipită de coapsă, menţine vasul în echilibru. Nu trage, doar cârmeşte. Jésus zice:

— Acum putem să vorbim şi să fumăm. Cred c-a mers bine. Eşti sigur că n-ai omorât pe cineva?

— Aşa cred.

— Fir-ar să fie! M-ai tras în piept, Jésus! zice Umflatul. Mi-ai spus că-i vorba de-o cărăbăneală fără complicaţii, şi când colo, pe câte înţeleg, o întind nişte internaţi.

— Aşa-i, Umflatule, e vorba de nişte internaţi. N-am vrut să-ţi spun, altfel nu mi-ai fi dat o mână de ajutor, şi-mi mai trebuia un bărbat. Nu te oftica. Dacă dăm în bară, iau totul asupra mea.

— În cazul ăsta, ţine, Jésus. Pentru suta aia de marafeţi pe care mi-ai dat-o nu făcea să-mi risc pielea, dacă-i vorba de-un mort, nici s-ajung vieţaş, dacă a fost vreunul rănit.

Îi zic:

— Umflatule, vă dăruiesc câte cinci sute de franci.

— Valabil, gagiule. Aşa mai merge. Să fie primit! În sat ne

crapă măselele de foame, e mai rău să fii eliberat decât deţinut, vorba aia, măcar capeţi ceva crăpelniţă în fiece zi şi nişte ţoale.

— Băi frate, îi zice Jésus lui Clousiot, te doare rău?

— Merge, zice Clousiot. Da' cum facem cu piciorul meu rupt, Papillon?

— Vedem noi. Încotro, Jésus?

— O să v-ascund într-un golfuleţ, la treizeci de kilometri de ieşirea în larg. O să staţi acolo o săptămână, până se mai liniştesc caraliii şi poterele. Trebuie să daţi impresia c-aţi străbătut din prima noapte fluviul Maroni şi-aţi intrat în mare. Poterele circulă cu bărci fără motor, sunt ăi mai periculoşi. Focul, vorbitul, tusea vă pot trăda, dacă-s la pândă pe-aproape. Caraliii au bărci cu motor, prea mari ca să intre-n golfuleţ, s-ar izbi de fund.

Noaptea se destramă. E aproape patru dimineaţa când, după îndelungi căutări, dăm în sfârşit de reperul ştiut doar de Jésus şi pătrundem de-a binelea în junglă. Barca striveşte stufărişul, care se ridică din nou după ce trecem, alcătuind o perdea foarte deasă, care ne ascunde. Trebuie să te pricepi la ghicit să ştii că-i destulă apă ca să ţină barca. Pătrundem şi ne cufundăm în junglă timp de o oră şi mai bine, dând la o parte crăcile care ne barează trecerea. Ne trezim deodată într-un fel de canal şi ne oprim. Malul e înverzit de iarbă şi curat, copacii sunt uriaşi, iar lumina, e ora şase, nu izbuteşte să le străbată frunzişul. Sub bolta asta impunătoare se aud chirăituri a mii de animale neştiute. Jésus zice:

— Aici o s-aşteptaţi o săptămână. În a şaptea zi vin să v-aduc de mâncare.

Scoate de sub nişte ierburi dese o pirogă mititică, de vreo doi metri. În ea, două vâsle. Cu asta o să se-ntoarcă la Saint-Laurent, ajutat de flux.

Să ne ocupăm acum de Clousiot, care stă lungit pe mal. A rămas în cămaşă, e cu picioarele goale. Îi cioplim cu toporul nişte scândurele din crengi uscate. Umflatul trage de picior, pe Clousiot îl trec sudorile şi, la un moment dat strigă: „Opreşte! În poziţia asta mă doare mai puţin, osul o fi venit la loc!" Îi

punem scândurelele şi le legăm c-o sfoară nouă de cânepă aflată în şalupă. Durerea s-a mai uşurat. Jésus cumpărase de la deportaţi patru pantaloni, patru cămăşi şi patru bluzoane de lână. Maturette şi Clousiot se îmbracă, eu rămân cu hainele arabului. Bem rom. E a doua sticlă pe care-o dăm pe gât de la plecare, noroc că ne mai încălzeşte. Ţânţarii ne pişcă neîncetat. Trebuie să sacrificăm un pachet de tutun. Îl punem la muiat într-o tigvă şi ne dăm cu sucul de nicotină pe faţă, mâini şi picioare. Bluzoanele sunt de lână, straşnice, şi ne ţin de cald în umezeala asta care pătrunde până-n măduva oaselor.

Umflatul zice:

— O-ntindem. Cum e cu miarul de care vorbeai?

Mă duc puţin mai departe şi mă-ntorc c-o hârtie de-o mie, nou-nouţă.

— La revedere, nu vă mişcaţi o săptămână de-aici, zice Jésus. În a şaptea zi ne-ntoarcem. În a opta porniţi pe mare. În timpul ăsta, croiţi-vă pânzele şi orânduiţi lucrurile pe vas, fiecare la locul lui, fixaţi balamalele cârmei, care nu-i montată. Dacă n-am venit în zece zile, înseamnă că ne-au arestat în sat. Treaba-i groasă pentru c-a fost atacat supraveghetorul şi s-o fi iscat un tărăboi grozav.

Pe de altă parte, Clousiot ne-a spus că n-a lăsat puşca la poalele zidului. A aruncat-o peste zid, şi fluviul e acolo atât de aproape, lucru pe care nu-l ştia, că precis a căzut în apă. Jésus zice că-i bine aşa, deoarece, negăsind-o, poterele o să creadă că suntem înarmaţi. Cum tocmai ele sunt cele mai periculoase, nu mai e cazul să ne fie frică: au drept arme doar un revolver şi-un soi de baionetă, şi crezând că noi avem puşti, nu se mai aventurează să ne caute. Adio şi n-am cuvinte. În caz că suntem dibăciţi şi nevoiţi să părăsim barca, va trebui s-o luăm pe fluviu în sus până dăm de jungla fără apă şi, cu busola, s-o ţinem întruna spre nord. Sunt mari şanse ca la capătul a două-trei zile de mers să dăm de-un lagăr al morţii, numit „Charvein”. Acolo o să trebuiască să-i dăm cuiva nişte bani, să-l anunţe pe Jésus că ne aflăm în cutare loc. Cei doi ocnaşi bătrâni pleacă. Câteva minute mai târziu, piroga lor a

dispărut, nu se mai aude şi nu se mai vede nimic.

Lumina pătrunde în junglă într-un chip cu totul deosebit. S-ar zice că ne aflăm sub nişte arcade pe care bate soarele, fără să lase să se strecoare vreo rază până jos. Începe să fie cald. Maturette, Clousiot şi cu mine ne trezim că suntem singuri. Primul reflex, pufnim în râs: a mers ca pe roate. Unicul necaz e piciorul lui Clousiot. Zice că, acum, cu gamba înconjurată de crenguţe, e-n regulă. Până una-alta, am putea să-ncălzim nişte cafea. Merge repede, facem un foc şi bem câte-un sfert de litru de cafea, îndulcită cu zahăr nerafinat. E delicioasă. De ieri seară am cheltuit atâta energie că n-avem tăria să ne mai uităm la lucruri sau să inspectăm barca. Vedem noi mai târziu. Suntem liberi, liberi, liberi. Exact treizeci şi şapte de zile de când am sosit la ocnă. Dacă ţine cărăbăneala, înseamnă că n-a durat mult condamnarea mea pe viaţă. Zic: „Domnule Preşedinte, cât durează în Franţa munca silnică pe viaţă?” Şi mă umflă râsul. Maturette, la fel, e tot vieţaş. Clousiot spune: „Să nu zicem hop până n-am sărit. Mai e până-n Columbia, şi barca asta făcută dintr-un copac ars pare cam slăbuţă ca s-o pornească pe mare.”

Nu-i răspund, întrucât, sincer vorbind, am socotit până-n ultima clipă că vasul ăsta e-o pirogă sortită să ne ducă până la adevăratul vas cu care să pornim pe mare. Văzând că m-am înşelat, mi-am ţinut gura, mai întâi ca să nu-mi influenţez camarazii. Pe de altă parte, cum Jésus avea aerul că i se pare totul firesc, nu voiam să dau impresia că nu cunosc vasele folosite în mod obişnuit pentru evadare.

Ne-am petrecut prima zi pălăvrăgind şi luând contact cu lumea asta neştiută a junglei. Maimuţele şi un soi de veveriţe mici fac nişte tumbe fantastice deasupra capetelor noastre. A venit să se adape şi să se scalde o turmă de bachiri, un soi de purceluşi sălbatici. Erau pe puţin două mii. Intră în golf şi înoată, smulgând rădăcinile care atârnă. Un caiman se iveşte de nu ştiu unde şi înhaţă laba unui porc care guiţă ca un bezmetic; atunci porcii se pornesc s-atace caimanul, se bulucesc pe el, încercând să-l muşte de marginea uriaşului bot. La fiecare zvâcnitură din coadă a crocodilului zboară prin

aer câte-un porc. Pe unu l-a curăţat, şi pluteşte cu burta-n sus. Tovarăşii lui îl mănâncă pe loc. Golful e plin de sânge. Spectacolul a durat douăzeci de minute, caimanul a tulit-o în apă. Nu l-am mai văzut.

Am dormit bine, şi dimineaţa am făcut cafea. Îmi lepădasem bluzonul ca să mă spăl c-o bucată mare de săpun de Marsilia, găsită în barcă. Maturette mă bărbiereşte numărul doi cu bisturiul meu, apoi pe Clousiot. Maturette n-are barbă. Când iau bluzonul să-l îmbrac, cade din el un păianjen enorm, păros, negru-violet. Are peri foarte lungi, terminaţi cu-n fel de bulgăraş ca de platină. Cântăreşte probabil pe puţin cinci sute de grame, e uriaş şi-l strivesc îngreţoşat. Am scos toate lucrurile din barcă, inclusiv butoiaşul cu apă. Apa e vânătă, cred că Jésus a băgat prea mult permanganat, să nu se descompună. În nişte sticluţe închise ermetic se află chibrituri şi cartonaşe date cu fosfor. Busola e o busolă de şcolar, arată numai nordul, sudul, vestul şi estul şi n-are gradaţii.

Cum catargul n-are decât doi metri jumătate, coasem sacii de făină în formă de trapez, prinzându-i pe margine o sfoară groasă ca să întărim pânza. Meşteresc o mică velă în formă de triunghi isoscel: o s-ajute să ridice botul şalupei pe creasta valurilor.

Când punem catargul, bag de seamă că fundul bărcii nu-i prea zdravăn: gaura în care intră catargul e roasă ca vai de lume. Punând tirfoanele ca să fixez balamalele uşiţelor care vor sluji drept suport cârmei, acestea intră ca-n brânză. Barca-i putredă. Ticălosul ăla de Jésus a vrut să ne lichideze. Îmi calc pe inimă şi arăt toate astea ălorlalţi doi, n-am dreptul să tac. Ce-i de făcut? Când o să vină Jésus, o să-l silim să ne dea altă barcă, mai solidă.

O să-l dezarmăm, iar eu, înarmat cu cuţitul şi toporul, o să pornesc cu el să căutăm în sat alt vas. E foarte riscant, dar e un risc mai mic decât să porneşti pe mare cu un sicriu. Alimentele, treacă-meargă: există o damigeana cu untdelemn şi nişte cutii pline cu făină de manioc. Cu astea, o ducem mult.

Azi-dimineaţă am asistat la un spectacol ciudat; o ceată de

maimuţe cu chip cenuşiu s-au bătut cu nişte maimuţe cu chip negru şi păros. Cu prilejul încăierării, Maturette s-a ales c-o cracă-n cap şi are un cucui cât o nucă.

Noaptea asta a plouat cu găleata. Ne aflăm aici de cinci zile şi patru nopţi. Ne-am adăpostit sub nişte frunze de banan sălbatic. Apa se prelingea pe suprafaţa lor lăcuită, fără să ne ude câtuşi de puţin, în afară de picioare. Azi-dimineaţă, în timp ce-mi beau cafeaua, mă gândesc la criminalul ăla de Jésus. A profitat de lipsa noastră de experienţă ca să ne vâre pe gât o barcă putredă! Trimite trei oameni la moarte sigură ca să economisească cinci sute sau o mie de franci. Mă întreb dacă n-o să-i fac de petrecanie după ce-l voi fi silit să-mi facă rost de altă barcă.

Nişte ţipete ca de gaiţă ridică-n picioare tot micul nostru univers, nişte chiăituri atât de ascuţite şi de sâcâitoare că-i spun lui Maturette să ia baioneta şi să vadă despre ce-i vorba. Se întoarce după cinci minute şi-mi face semn să-l urmez. Ajungem într-un loc la vreo sută cincizeci de metri de şalupă şi văd, spânzurat în aer, un fazan sau o gâscă sălbatică de toată frumuseţea, cât doi cocoşi mari. S-a prins într-un laţ şi atârnă cu laba agăţată de-o cracă. Îi tai capul dintr-o lovitură de sabie, să nu-i mai aud chirăiala înfiorătoare. Îl cântăresc în mână, are pe puţin cinci kile şi pinteni ca de cocoş. Ne hotărâm să-l mâncăm, dar, gândindu-ne mai bine, ne spunem că laţul a fost pus acolo de cineva şi c-or mai fi şi altele. Să vedem. Ne întoarcem la locul cu pricina şi găsim ceva ciudat: o adevărată barieră de treizeci de centimetri înălţime, făcută din frunze şi liane împletite, cam la vreo zece metri de golf. Bariera se-ntinde paralel cu apa. Din loc în loc, câte-o portiţă şi, în dreptul ei, camuflată cu nişte rămurele şi un laţ din fir de alamă agăţat cu un capăt de-o cracă îndoită. Pricep imediat că animalul, dând de barieră, o ia de-a lungul ei să găsească o trecere. Când găseşte portiţa, trece, dar îşi prinde laba în firul de alamă şi declanşează craca, drept care rămâne spânzurat până ce-l găseşte stăpânul capcanelor.

Descoperirea asta ne oftică. Bariera pare bine întreţinută, înseamnă că nu-i veche, riscăm să dea cineva peste noi. N-

avem voie s-aprindem focul ziua, dar noaptea e puţin probabil să se ivească vânătorul. Hotărâm să facem un tur de gardă, ca să pândim împrejurimile capcanelor. Vasul e ascuns sub nişte ramuri, iar toate lucrurile sunt la fereală în junglă.

Fac de gardă a doua zi la ora zece. Am mâncat noaptea asta fazanul sau gâsca, nu prea ştiu ce era. Supa ne-a mers la inimă, iar carnea, chiar fiartă, era delicioasă. Fiecare a mâncat câte două gamele. Cum ziceam, fac de gardă, dar uit de asta, atras de nişte furnici de manioc, foarte mari, negre; cară cu toatele bucăţi mari de frunze, pe care le duc spre un furnicar uriaş. Furnicile astea sunt de aproape un centimetru şi jumătate lungime şi au picioarele lungi. Fiecare duce câte-o bucată uriaşă de frunză. Le urmăresc până la planta pe care-o golesc de frunze, şi descopăr o întreagă organizare. Sunt mai întâi furnicile tăietoare, care nu fac decât să pregătească bucăţile. Astea foarfecă cu repeziciune o frunză enormă ca de banan, o taie în bucăţi, toate de aceeaşi mărime, cu o îndemânare neînchipuită, şi bucăţile cad la pământ. Jos se află un şir de furnici din acelaşi soi, niţeluş deosebite. Au o dungă cenuşie pe o parte a fălcii. Furnicile astea stau în semicerc şi le supraveghează pe cele cărătoare. Cărătoarele sosesc din dreapta, în şir, şi se duc la stânga, spre furnicar, îşi iau repede povara, până să intre în şir, dar, din când în când, în graba lor de a se aproviziona şi a-şi lua locul în şir, se produce o învălmăşeală. Atunci intervin furnicile-poliţai şi împing fiecare lucrătoare la locul pe care trebuie să-l ocupe. Nu-mi dau seama ce greşeală gravă săvârşise o lucrătoare, dar a fost scoasă din rând şi o furnică-jandarm i-a tăiat capul, iar alta trupul în două, în dreptul mijlocului. Două lucrătoare au fost oprite de poliţişti, şi-au lăsat jos bucăţile de frunză, au săpat groapa cu lăbuţele, şi cele trei părţi ale furnicii – capul, pieptul şi trupul – au fost îngropate şi acoperite cu pământ.

INSULA PORUMBEILOR

Priveam atât de pierdut această mică lume, urmărindu-i pe soldaţi, să văd dacă supravegherea lor se exercită până la intrarea în furnicar, c-am fost tare surprins auzind un glas:

— Dacă mişti, te-ai curăţat. Întoarce-te.

E un bărbat gol până la brâu, poartă un şort kaki are cizme roşii de piele. Ţine o puşcă cu două ţevi. E de statură mijlocie şi îndesat, ars de soare. E chel, iar ochii şi nasul îi sunt acoperite de o mască tatuată albastră-închis. Drept în mijlocul frunţii se mai află tatuată o libarcă.

— Eşti înarmat?

— Nu.

— Eşti singur?

— Nu.

— Câţi sunteţi?

— Trei.

— Du-mă la camarazii tăi.

— Nu pot, pentru că unul dintre ei are o puşcă şi nu vreau să te omoare până nu-ţi cunosc intenţiile.

— Ah! Atunci nu mişca şi vorbeşte încet. Voi sunteţi cei trei evadaţi din spital?

— Da.

— Care e Papillon?

— Eu.

— Ei bine, pot să-ţi spun c-ai întors totul pe dos cu evadarea ta! Jumătate din cei eliberaţi zac arestaţi la jandarmerie.

Se apropie de mine şi, aplecând ţeava puştii spre pământ, îmi întinde mâna şi-mi spune:

— Sunt Bretonul cu mască, ai auzit de mine?

— Nu, dar văd că nu eşti poteră.

— Aşa-i, pun capcane aici ca să prind *hocco*[14]. Pe unu l-o fi halit tigrul, dacă nu voi.

— Chiar noi.

— Vrei o cafea?

Dintr-un sac pe care-l poartă-n spate scoate un termos, îmi dă puţină cafea; bea şi el. Îi spun:

— Vino să-mi cunoşti prietenii.

Vine şi se aşază cu noi. Râde pe-nfundate că l-am trombonit pe chestia puştii. Zice:

— M-am prins cu atât mai vârtos cu cât nici o poteră n-a vrut să plece după voi, toţi ştiu c-aţi şters-o c-o puşcă.

Ne spune că se fac douăzeci de ani de când e în Guyana, cinci de când a fost eliberat. Are patruzeci şi cinci. Nu vrea să trăiască în Franţa pentru că a făcut tâmpenia să-şi tatueze masca aia pe obraz. Îi place jungla la nebunie şi nu trăieşte decât de pe urma ei: piei de şarpe, piei de tigru, colecţie de fluturi şi mai ales vânătoarea de hocco viu, pasărea pe care am mâncat-o. O vinde cu două sute, două sute cincizeci de franci. Mă ofer să i-o plătesc, refuză indignat. Iată ce ne povesteşte:

— Pasărea asta sălbatică e un cocoş de junglă. Bineînţeles că n-a văzut în viaţa lui nici găină, nici cocoş, nici oameni. Ei bine, pun mâna pe unu, îl duc în sat şi-l vând cuiva care are o ogradă de păsări, căci e foarte căutat. Nu-i tai aripile, nu-i faci nimic, îl bagi printre păsări seara, când se lasă întunericul, şi dimineaţa, când deschizi uşa, îl găseşti proţăpit acolo, părând să numere găinile şi cocoşii care ies. Le urmează şi, ciugulind ca şi ele, priveşte atent în toate părţile, în jos, în sus, în hăţişurile dimprejur. E un câine de pază fără, pereche. Seara se aşază la uşă şi nu-i de înţeles de unde ştie că lipseşte o găină sau două, fapt e că ştie şi porneşte după ele. Că-i cocoş sau găină, le aduce acasă pocnindu-le zdravăn cu ciocul, să le-nveţe să fie punctuale. Stârpeşte şoareci, şerpi, chiţcani de pădure, păianjeni, cârcăieci, şi de cum se zăreşte pe cer vreo pasăre de pradă, trimite toată păsărimea să se ascundă în

ierburi, iar el stă gata s-o înfrunte. Nu mai pleacă dintre orătănii.

O asemenea pasăre extraordinară mâncasem noi ca pe-un cocoş oarecare.

Bretonul cu mască ne spune că Jésus, Umflatul şi vreo treizeci de eliberaţi, zac la zdup la jandarmeria din Saint-Laurent, unde cei de la penitenciar veniseră să vadă dacă recunosc pe vreunul care să fi dat târcoale clădirii din care am şters-o. Arabul e în carcera jandarmeriei. E izolat, acuzat de complicitate. Cele două lovituri care l-au doborât nu i-au provocat nici o rană, pe când caraliii au câte-un mic cucui. „Pe mine nu m-au luat la întrebări, toată lumea ştie că nu mă îndeletnicesc niciodată cu pregătirea vreunei evadări." Ne spune că Jésus e un ticălos. Când îi pomenesc de şalupă, vrea s-o vadă. Nici n-a văzut-o bine, că sare-n sus:

— Păi individul ăsta v-a trimis la moarte sigură! Piroga asta pluteşte ăl mult o oră pe mare. Cum o saltă un val ceva mai tărişor, se rupe-n două. Nici să nu vă gândiţi la plecare, că-i sinucidere curată.

— Şi atunci ce-i de făcut?

— Ai parale?

— Da.

— O să-ţi spun ce să faci, ba mai mult chiar, o să-ţi dau o mână de ajutor, că meriţi. Am să te ajut pe gratis să izbândeşti, tu şi prietenii tăi. Orice-ar fi, nu v-apropiaţi de sat. Ca să faceţi rost de-o barcă faină, vă duceţi pe Insula porumbeilor. Acolo se află vreo două sute de leproşi. N-au nici un fel de supraveghetor şi nici un om sănătos nu se duce acolo, nici măcar doctorul. În fiecare zi, la ora opt, li se aduce mâncare, negătită, pentru douăzeci şi patru de ore. Infirmierul spitalului dă celor doi infirmieri, leproşi şi ei, care-i îngrijesc pe bolnavi, câte-o ladă cu medicamente. Nimeni nu pune piciorul pe insulă, nici paznic, nici poteră, nici preot. Leproşii trăiesc în nişte colibe micuţe de paie, meşterite de ei. Se întrunesc într-o sală comună. Cresc găini şi raţe cu care-şi îmbunătăţesc hrana zilnică. Oficial n-au voie să vândă nimic în afara insulei, dar fac negoţ clandestin cu Saint-Laurent,

Saint-Jean şi cu indochinezii de la Albina din Guyana olandeză. Sunt cu toţii nişte ucigaşi de temut. Rareori se omoară între ei, dar comit multe crime, după ce-au părăsit insula pe furiş, unde se întorc pe urmă să stea la fereală. Plimbările astea le fac cu nişte bărci furate din satul vecin. Cel mai grav delict e să ai o barcă. Caraliii trag în orice pirogă care vine sau pleacă din Insula porumbeilor. Drept care, leproşii îşi scufundă vasele umplându-le cu pietre: când au nevoie de-o ambarcaţiune, se bagă la fund să scoată pietrele şi vasul se ridică la suprafaţă. Sunt oameni de tot felul pe insulă, de toate neamurile şi din toate regiunile Franţei. Pe scurt: piroga ta poate să-ţi slujească doar pe fluviul Maroni, şi asta dacă nu-i prea încărcată! Ca să porneşti în largul mării, trebuie să găseşti altă barcă, şi cel mai bine rezolvi treaba pe Insula porumbeilor.

— Cum facem?

— Îţi spun. Am să te-ntovărăşesc pe fluviu până se zăreşte insula. Singur n-ai găsi-o sau te-ai putea înşela. E la vreo sută cincizeci de kilometri de gura fluviului, înseamnă că trebuie s-o luăm înapoi. Insula asta e la cincizeci de kilometri dincolo de Saint-Laurent. O să te duc cât mai aproape, după aia trec în piroga mea, pe care o s-o remorcăm, şi tu porneşti spre insulă.

— De ce nu vii cu noi pe insulă?

— Ferit-a sfântul, face Bretonul, doar o dată am pus piciorul pe debarcaderul unde soseşte oficial vaporul Administraţiei. Era ziua-n amiaza mare şi tot mi-a fost de-ajuns ce-am văzut. Iartă-mă, Papi, dar cât oi trăi nu mai pun piciorul pe insula asta. Pe de altă parte, nu pot să-mi înving scârba de a sta lângă ei, de a le vorbi şi de a trata cu ei. Ţi-aş face mai mult rău decât bine.

— Când plecăm?

— Când se întunecă.

— Cât o fi ceasul, Bretonule?

— E trei.

— Bun, am să aţipesc un pic.

— Nu, trebuie să încarci şi să pregăteşti totul în barca ta.

— Ba nu, o să mă duc cu barca goală şi-o să mă întorc pe

urmă să-l iau pe Clousiot, care rămâne să păzească lucrurile.

— Imposibil, n-ai să mai găseşti nicicând locul ăsta, chiar în plină zi. Iar pe lumină tot n-ai voie să pluteşti pe fluviu. Hăituirea voastră nu s-a încheiat. Fluviul e încă foarte periculos.

Se lasă înserarea. Bretonul s-a dus să-şi aducă piroga, pe care-o leagă de barca noastră. Clousiot se află lângă Breton, care ţine vâsla cârmei, Maturette la mijloc, eu în faţă. Ieşim greu din golf şi când intrăm pe cursul fluviului începe să se întunece. Un soare imens, roşu-cafeniu, aprinde zarea în direcţia mării. Mii de văpăi ale unui uriaş foc de artificii se iau parcă la harţă între ele ca să fie mai vii, mai roşii între cele roşii, mai galbene între cele galbene, mai tărcate acolo unde culorile se învălmăşesc. La douăzeci de kilometri în faţa noastră se vede clar estuarul acestui fluviu maiestuos, care goneşte spre mare licărindu-şi paietele roz-argintii.

Bretonul zice:

— E sfârşitul refluxului. Într-o oră fluxul se va face simţit; vom profita de el ca s-o luăm în sus pe Maroni, aşa c-o să ne împingă, fără să trudim, şi-o să ajungem destul de repede la insulă.

Întunericul ne învăluie dintr-odată.

— Înainte, zice Bretonul. Vâsliţi tare ca să ţinem mijlocul fluviului. Nu mai fumaţi.

Vâslele pătrund în apă şi plutim de-a curmezişul curentului, destul de repede – şuit, şuit, şuit. Vâslim în cadenţă, eu şi Bretonul perfect sincronizaţi. Maturette face şi el ce poate. Cu cât ne apropiem de mijlocul fluviului, cu atât simţim mai bine cum ne împinge fluxul. Plutim repede, simţim schimbarea la fiecare jumătate de oră. Fluxul devine mai puternic şi ne poartă tot mai iute. După şase ore ne aflăm foarte aproape de insulă, ne îndreptăm ţintă spre ea: o pată mare, aproape în mijlocul fluviului, niţeluş spre dreapta: „Acolo e”, zice Bretonul cu glas scăzut. Noaptea nu-i prea întunecoasă, dar e destul de greu să fim zăriţi de la distanţă ceva mai mare, din pricina negurii care pluteşte la suprafaţa apei. Ne apropiem. Când distingem mai bine conturul

stâncilor, Bretonul trece în piroga lui, o desprinde grabnic de a noastră şi rosteşte simplu, în şoaptă:

— Noroc, fraţilor!

— Mulţumim.

— N-aveţi de ce.

Vasul, nemaifiind condus de Breton, se îndreaptă de-a latul spre insulă. Încerc să-l îndrept şi să-l întorc, dar nu izbutesc, aşa că, împinşi de curent, intrăm într-o rână în vegetaţia care atârnă-n apă. Ne-am lovit atât de tare, deşi frânam cu vâsla, că, dac-am fi dat de-o stâncă în locul ramurilor şi frunzelor de copaci, piroga s-ar fi făcut praf şi-am fi pierdut totul, alimente, obiecte etc. Maturette sare-n apă, trage barca şi ne trezim alunecând sub o tufă uriaşă. Trage, trage şi legăm barca. Dăm pe gât o duşcă de rom şi urc singur pe mal, lăsându-i pe cei doi prieteni în barcă.

Înaintez cu busola în mână, după ce rup câteva crăci şi las agăţate în câteva locuri bucăţi din sacul de făină pe care le pregătisem înainte de plecare. Zăresc o luminiţă şi disting deodată nişte glasuri şi trei colibe de paie. Mai fac câţiva paşi şi, neştiind cum să mă prezint, hotărăsc să mă dau în vileag. Aprind o ţigară. În clipa când scapără lumina, un căţel se repede la mine lătrând şi sare să mă muşte de picior. „De n-ar fi şi câinele lepros, îmi spun. Prostul de mine, câinii n-au lepră.”

— Cine-i acolo? Cine e? Tu eşti, Marcel?

— E un evadat.

— Ce cauţi aici? Vrei să ne jefuieşti? Crezi că suntem prea îndestulaţi?

— Nu, am nevoie de ajutor.

— De pomană sau cu plată?

— Tacă-ţi clanţa, Cucuvaie!

Patru arătări se ivesc din colibă.

— Înaintează binişor, amice, pun rămăşag că eşti tipul cu puşca. Dac-o ai cu tine, pune-o jos, aici n-ai de ce să te temi.

— Eu sunt ăla, dar n-am luat puşca.

Înaintez, sunt aproape de ei, e întuneric şi nu pot să le zăresc trăsăturile. Întind mâna prosteşte, nimeni nu mi-o

apucă. Pricep prea târziu că e un gest care nu se face pe-aici: nu vor să mă molipsească.

— Să intrăm în colibă, zice Cucuvaie.

Bojdeuca e luminată de o lampă de ulei pusă pe masă.

— Ia loc.

Mă aşez pe un scaun de paie fără spătar. Cucuvaie mai aprinde trei lămpi cu ulei şi pune una din ele pe o masă exact în faţa mea. Fumul pe care-l degajă fitilul lămpii ăsteia cu ulei de cocos are un miros respingător. Eu stau jos, ei cinci în picioare, nu le deosebesc chipurile. Al meu e luminat de lampă, pentru că mă aflu exact la nivelul ei, chiar asta voiau. Cel care i-a spus Cucuvăii să-şi ţină gura zice:

— Ţiparule, du-te şi întreabă la casa comună dacă vor să-l ducem acolo. Vino iute cu răspunsul, şi vezi mai ales dacă Toussaint e de acord. Aici n-avem ce-ţi da de băut, prietene, afară de cazul că vrei să înghiţi nişte ouă.

Aşază în faţa mea un coş din paie împletite, plin cu ouă.

— Nu, mulţumesc.

În dreapta mea, foarte aproape, ia loc unul din ei şi abia atunci văd pentru prima oară chipul unui lepros. E înfiorător, mă silesc cât pot să nu întorc privirea şi nici să las să se vadă ce impresie-mi face. Nasul e complet mâncat, atât osul, cât şi carnea, a rămas o gaură exact în mijlocul feţei. Am zis bine; nu două găuri, ci una singură, mare cât o monedă de doi franci. Buza inferioară, spre dreapta, e mâncată şi lasă la vedere, dezgoliţi, trei dinţi foarte lungi şi galbeni, care se zăresc cum intră în osul maxilarului superior, complet descărnat. N-are decât o ureche. Pune pe masă o mână învelită într-un bandaj. E mâna dreaptă. Cu cele două degete rămase la mâna stângă ţine o ţigară groasă şi lungă, precis c-a răsucit-o singur, dintr-o frunză de tutun pe jumătate crudă, pentru că ţigara e verzuie. N-are pleoapă decât la ochiul stâng, la dreptul i-a căzut, iar de la ochi pleacă o rană adâncă spre înaltul frunţii, pentru a se pierde în chica-i căruntă şi stufoasă.

Cu glas foarte răguşit, îmi zice:

— O să te-ajutăm, camarade, trebuie să treacă timp ca să ajungi ca mine, şi-asta nu vreau.

— Mulţumesc.

— Mă cheamă Jean Neînfricatu', sunt orăşean de mahala. Eram mai chipeş, mai sănătos şi mai voinic ca tine când am sosit la ocnă. Iată ce-am ajuns în zece ani.

— Nu te tratezi?

— Ba da. Mi-e mai bine de când fac injecţii cu ulei de *choumogra*{15}. Uite. Întoarce capul şi mi-arată partea stângă: În partea asta se usucă.

Mă cuprinde o milă nesfârşită şi schiţez gestul de a-l atinge pe obrazul stâng în semn de prietenie. Se dă înapoi şi-mi spune:

— Îţi mulţumesc că vrei să mă atingi, dar să nu pui niciodată mâna pe-un bolnav, nici să nu mănânci sau să bei din gamela lui.

N-am văzut în viaţa mea decât un singur chip de lepros, al celui care a avut curajul să se lase privit.

— Unde-i camaradul?

În pragul uşii, umbra unui omuleţ doar ceva mai înalt decât un pitic:

— Toussaint şi ceilalţi vor să-l vadă. Du-l la centru.

Jean Neînfricatu' se ridică şi-mi spune: „Vino după mine". Plecăm cu toţii pe întuneric, vreo patru-cinci în faţă, eu alături de Jean Neînfricatu', alţii în spate. Când sosim, după trei minute, pe-un tăpşan, un ciot de lună luminează soiul ăsta de piaţă. E vârful teşit al insulei. În mijloc, o casă. Două ferestre luminate. În faţa uşii ne aşteaptă vreo douăzeci de oameni, ne îndreptăm spre ei.

Când ajungem la uşă, se dau la o parte să ne facă loc. E o sală dreptunghiulară, de zece metri lungime pe vreo patru metri lăţime, cu un soi de vatră în care ard buşteni, înconjurată de patru pietre uriaşe, toate de aceeaşi înălţime. Sala e luminată de două lămpi barosane de vânt cu petrol. Pe un taburet şade un bărbat fără vârstă, cu faţa albă. În spatele lui, aşezaţi pe o bancă, cinci-şase oameni. Are ochii negri şi-mi spune:

— Sunt Toussaint Corsicanul, tu eşti probabil Papillon.

— Da.

— Ştirile circulă repede la ocnă, la fel de repede pe cât te mişti. Unde-i puşca?

— A fost aruncată în fluviu.

— Unde?

— În faţa zidului spitalului, exact unde am sărit.

— Va să zică se poate recupera?

— Cred că da, apa nu-i adâncă acolo.

— De unde ştii?

— A trebuit să intrăm în apă ca să-l ducem pân-la barcă pe prietenul meu, că se rănise.

— Ce-a păţit?

— Şi-a scrântit piciorul.

— Cum l-ai ajutat?

— Am tăiat nişte crăci şi i-am pus piciorul într-un soi de atele.

— Îl doare?

— Da.

— Unde e?

— În barcă.

— Ziceai c-ai venit să ceri ajutor, ce fel de ajutor?

— O barcă.

— Vrei să-ţi dăm o barcă?

— Da, am cu ce s-o plătesc.

— E-n regulă. Ţi-o vând pe-a mea, e grozavă şi nou-nouţă, am furat-o săptămâna trecută la Albina. Nu-i o barcă, e un transatlantic. Îi lipseşte un singur lucru: chila{16}. N-are chilă, dar în două ore îţi montăm una pe cinste. Are tot ce-i trebuie: o cârmă completă cu eche, un catarg de patru metri dintr-un lemn fără moarte şi o velă nou-nouţă din pânză de in. Cât dai?

— Spune tu preţul, nu ştiu ce valoare au lucrurile aici.

— Trei mii de franci, dacă poţi să plăteşti, dacă nu, du-te la noapte să cauţi puşca şi în schimbul ei primeşti vasul.

— Nu, prefer să plătesc.

— În regulă, târgul e încheiat. Purice, fă nişte cafea!

Purice, mărunţelul care-a venit după mine, se îndreaptă spre o tăblie fixată de zid deasupra focului, ia o gamelă care sclipeşte de nouă şi de curată ce e, toarnă-n ea cafea dintr-o

sticlă şi o pune la foc. După câteva clipe ia gamela de pe foc, toarnă cafea în câteva căni de-un sfert, aşezate lângă pietre, iar Toussaint se apleacă şi trece cănile oamenilor din spatele lui. Purice îmi întinde gamela spunându-mi: „Bea fără teamă; gamela asta e folosită doar pentru ăi aflaţi în trecere. Nici un bolnav nu bea din ea”.

Iau gamela şi beau, apoi o pun pe genunchi. În clipa aceea bag de seamă că de gamelă e lipit un deget. Până să-nţeleg despre ce-i vorba, îl aud pe Purice spunând:

— Poftim, iar mi-a căzut un deget! Unde naiba o fi?

— E aici, îi zic eu arătând gamela.

Îl dezlipeşte şi-l aruncă în foc, îmi dă gamela înapoi şi zise:

— Poţi să bei, că eu am lepră uscată. Mă desfac bucată cu bucată, dar nu putrezesc, nu sunt molipsitor.

Mi-ajunge la nări un miros de carne friptă, îmi spun: „O fi degetul”.

Toussaint zise:

— O să fii nevoit să stai aici până seara, când începe refluxul. Trebuie să-ţi anunţi prietenii. Du-l pe rănit într-o colibă, strânge tot ce-i în barcă şi scufund-o. Nu poate să te ajute nimeni, înţelegi de ce.

Mă duc în grabă la ai mei, îl luăm pe Clousiot şi-l ducem într-o colibă. O oră mai târziu, totul e mutat şi lucrurile din pirogă rânduite cu grijă. Purice ne roagă să-i dăruim piroga şi o vâslă. I-o dau, o s-o scufunde într-un loc ştiut de el.

Noaptea a trecut repede. Ne aflăm toţi trei în colibă, culcaţi pe aşternuturi noi trimise de Toussaint. Au sosit împachetate-n hârtie groasă de ambalaj. Lungiţi pe aşternuturile astea, le dau lui Clousiot şi lui Maturette amănunte despre cele petrecute de la sosirea mea pe insulă şi târgul încheiat cu Toussaint. Clousiot scoate pe gură, fără să se gândească, o prostie cât el de mare:

— Uşcheala costă va să zică şase mii cinci sute de franci. Am să-ţi dau jumătate, Papillon, adică alea trei bătrâne pe care le am.

— Nu-i cazul să facem socoteli armeneşti. Câtă vreme am parale, plătesc. După aia, om vedea.

Nici un lepros nu trece pragul colibei. Se luminează de ziuă, Toussaint îşi face apariţia:

— Bună ziua. Puteţi ieşi liniştiţi. Aici nu vine nimeni să vă deranjeze. Avem un tip pe culmea insulei, postat într-un cocotier să vadă dacă circulă bărci de-ale caraliilor pe fluviu. N-a văzut nimic de soiul ăsta. Câtă vreme flutură-n vânt o cârpă albă, înseamnă că totu-i în regulă. Dac-ar vedea ceva, ar coborî să dea de ştire. Puteţi să vă culegeţi singuri nişte papaya{17} şi să mâncaţi dacă aveţi poftă.

Îi spun:

— Ce-i cu chila, Toussaint?

— O s-o meşterim dintr-o scândură de la uşa infirmeriei. E din lemn solid. Din două scânduri facem chila. Am şi urcat şalupa pe platou profitând de întunericul nopţii. Vino s-o vezi.

Ne ducem. E o şalupă splendidă, lungă de cinci metri, nou-nouţă, cu două banchete din care una găurită prin care se vâră catargul. E grea, şi trebuie să trudim mult, eu şi Maturette, ca s-o întoarcem. Vela şi frânghiile sunt noi de tot. De o parte şi de alta are cârlige de atârnat lucrurile, printre care butoiaşul cu apă. Ne punem pe treabă. La amiază, o chilă care se întinde subţiindu-se din spate spre partea dinainte e fixată solid cu nişte şuruburi lungi şi cu cele patru tirfoane pe care le aveam.

Leproşii, aşezaţi în cerc jur împrejurul nostru, se uită la noi cum lucrăm fără să scoată o vorbă. Toussaint ne explică cum trebuie făcută treaba şi-i dăm ascultare. Faţa lui Toussaint pare normală, n-are nici o rană, dar când vorbeşte băgăm de seamă că numai o parte a feţei se mişcă, cea stângă. Mi-o spune singur, şi-mi mai spune că are lepră uscată. Bustul şi braţul drept sunt şi ele paralizate şi se aşteaptă să paralizeze curând şi piciorul drept. Ochiul drept e fix parc-ar fi de sticlă, vede cu el, dar nu-l poate mişca. Nu pomenesc aici numele nici unui lepros. Poate că cei care i-au iubit sau i-au cunoscut n-au aflat niciodată chipul înfiorător în care s-au descompus încă de vii.

În timp ce lucrez, stau de vorbă cu Toussaint. Nimeni altcineva nu vorbeşte. O singură dată doar, când mă pregăteam să iau câteva balamale, pe care le smulseseră de la

o mobilă din infirmerie, ca să întăresc chila, unul din ei a spus: „Nu le lua încă, lasă-le acolo. M-am tăiat la mână când am smuls o balama şi s-au mânjit de sânge, deşi le-am şters.” Un lepros a turnat pe ele nişte rom şi i-a dat foc în două rânduri: „Acum, zice omul, poţi să le foloseşti”. În timp ce lucrăm, Toussaint se adresează unui lepros: „Ai evadat de câteva ori, explică-i pe îndelete lui Papillon cum să facă, nici unul din ăştia trei n-a mai şters-o”. Îmi explică de îndată:

— Astă-seară refluxul e foarte devreme. Marea începe să se retragă la trei. Când se lasă întunericul, pe la şase, te pomeneşti c-un curent foarte puternic care în mai puţin de trei ore te duce vreo sută de kilometri spre vărsarea fluviului. Cam pe la nouă e cazul să te opreşti. Trebuie să te legi zdravăn de-un copac din junglă şi să aştepţi cele şase ore ale fluxului, asta înseamnă cam până la trei din noapte. Să nu pleci la ora aia, căci curentul nu se retrage de-ajuns de repede. Porneşte pe mijlocul fluviului la patru şi jumătate. Ai o oră şi jumătate până se luminează de zi ca să străbaţi cincizeci de kilometri. În ora asta şi jumătate se hotărăşte totul. La ora şase, în clipa când se luminează, trebuie să fi pătruns în mare. Chiar dacă te văd caraliii, n-au cum să te urmărească, pentru că înseamnă să ajungă la gura fluviului exact când începe fluxul. O să le fie imposibil să treacă, pe când tu o să fii deja dincolo. Viaţa ta depinde de avansul ăsta de-un kilometru, pe care-o să-l ai când o să dea cu ochii de tine. Aici nu văd decât o velă, ce-aveai în pirogă?

— O velă şi-un foc{18}.

— Ăsta-i un vas greu, poate să ia un foc şi-o trincă. Mergi cu toate pânzele sus, perpendicular pe valuri, marea-i totdeauna agitată la estuar. Pune-ţi prietenii să se lungească pe fundul vasului, să-i mărească stabilitatea, iar tu ţine zdravăn cârma. Nu-ţi lega de picior frânghia velei, trece-o prin belciugul special de pe vas şi înfăşoar-o o dată în jurul pumnului. Dacă vezi că vântul măreşte tangajul unui val mare şi că începi să te apleci, gata să te răstorni, îi dai drumul şi-o să vezi că vasul îşi recapătă imediat echilibrul. Într-o împrejurare din asta nu te opri, lasă vela liberă şi ia vântul în

plin cu trinca şi focul. Abia când dai de mare o să ai răgazul să-l pui pe puşti să coboare pânza, s-o aducă la bord şi s-o porneşti mai departe după ce-o ridici iar. Ştii drumul?

— Nu. Ştiu doar că Venezuela şi Columbia sunt spre nord-vest.

— Aşa-i, dar bagă bine de seamă să nu fii zvârlit pe coastă. Guyana olandeză, din faţa noastră, înapoiază evadaţii, Guyana engleză aşijderea. Trinidad nu te predă, dar te sileşte s-o iei din loc după cincisprezece zile. Venezuela te predă, după ce te-a pus să lucrezi la drumuri un an sau doi.

Sunt numai urechi. Îmi spune c-o şterge şi el din când în când, dar fiind lepros, îl expediază înapoi galop. Recunoaşte că n-a ajuns niciodată mai departe de Georgetown, în Guyana engleză. Lepra lui nu se vede decât la picioare, unde i-au căzut toate degetele. E desculţ. Toussaint mă pune să repet toate sfaturile ce mi-au fost date; o fac fără greş. În clipa aceea, Jean Neînfricatu' zice: „Câtă vreme trebuie să se-ndrepte spre larg?" Îi iau înainte cu răspunsul:

— Trei zile ţin direcţia nord-nord-est. Având în vedere deriva, înseamnă c-o s-o ţin nord-nord, iar în a patra zi mă îndrept spre nord-vest, asta înseamnă direct vest.

— Bravo, zise leprosul. Eu, ultima oară, n-am ţinut-o decât două zile spre nord-est, drept care m-am trezit în Guyana engleză. Dac-o ţii trei zile spre nord, treci la nord de Trinidad sau de Barbados, şi nici nu ştii când treci de Venezuela, aşa că te pomeneşti la Curaçao sau în Columbia.

Jean Neînfricatu' zice:

— Toussaint, cu cât i-ai vândut barca?

— Cu trei mii, zise Toussaint. E scump?

— Nu, nu de asta am întrebat. Doar aşa, ca să ştiu. Ai cu ce plăti, Papillon?

— Da.

— Îţi mai rămân ceva bani?

— Nu, asta-i tot ce am, trei mii în cap, banii lui Clousiot, prietenul meu.

— Toussaint, îţi dau revolverul meu, zise Jean Neînfricatu'. Vreau să-i ajut pe flăcăii ăştia. Ce-mi dai pe el?

— O bătrână, zise Toussaint. Şi eu vreau să-i ajut.

— Vă mulţumim pentru toate, zise Maturette, uitându-se la Jean Neînfricatu'.

— Mulţumim, zise Clousiot.

În clipa aceea mă ruşinez c-am minţit şi spun:

— Nu, nu pot să primesc asta, n-are nici un rost.

Mi se uită în ochi şi zise:

— Ba da, are rost. Trei mii de franci sunt multe parale şi totuşi, la preţul ăsta, Toussaint pierde pe puţin două bătrâne, căci vă dă un vas straşnic. Trebuie să v-ajut şi eu cu ceva.

Se petrece atunci o scenă mişcătoare: Cucuvaie pune jos o pălărie şi iată-i pe leproşi aruncând în ea bancnote şi monezi. Se ivesc leproşi de peste tot şi fiecare pune câte ceva. Mă năpădeşte ruşinea. Şi totuşi nu pot să spun că mai am bani! Ce-i de făcut! Dumnezeule, sunt pe cale să comit o faptă infamă ca răspuns la atâta măreţie: „Vă rog, nu faceţi o asemenea jertfă". Un negru din Tombuctu, complet mutilat – are două cioturi drept mâini, nici un singur deget – zice: „Banii nu ne-ajută să trăim. Primeşte-i fără să te ruşinezi. Banii nu ne servesc decât ca să jucăm sau ca să le mârlim pe leproasele care vin când şi când din Albina." Cuvintele astea îmi iau o piatră de pe inimă şi mă împiedică să mărturisesc că am bani.

Leproşii au pus la fiert două sute de ouă. Le aduc într-o ladă însemnată cu o cruce roşie. E lada primită dimineaţa cu medicamentele zilei. Mai aduc două broaşte ţestoase vii, de cel puţin treizeci de kile fiecare, bine legate pe spate, frunze de tutun şi două sticle pline cu chibrituri şi cartonaşe date cu fosfor, un sac cu cel puţin cincizeci de kile de orez, doi saci cu mangal, un primus, cel de la infirmerie, şi o damigeană cu benzină. Toată comunitatea asta năpăstuită e înduioşată de păţaniile noastre şi vor să contribuie cu toţii la reuşită. Ai zice că-i vorba de evadarea lor. Barca a fost trasă în apropiere de locul unde sosim. Au numărat banii din pălărie: opt sute zece franci. Mai trebuie să-i dau lui Toussaint doar o mie două sute. Clousiot îmi dă tubul lui, îl deschid de faţă cu toţi.

Conţine o hârtie de o mie şi patru a cinci sute de franci, îi

dau lui Toussaint o mie cinci sute de franci, el îmi dă restul trei sute, apoi îmi spune:

— Poftim, ia revolverul, ţi-l fac cadou. Aţi jucat totul pe-o carte, n-ar trebui să daţi greş în ultima clipă din lipsa unei arme. Sper să n-ai nevoie să-l foloseşti.

Nu ştiu cum să-i mulţumesc, lui în primul rând, şi celorlalţi. Infirmierul a pregătit o cutiuţă cu vată, alcool, aspirină, feşi, iod, o pereche de foarfeci şi nişte leucoplast. Un lepros aduce nişte scândurele bine geluite şi subţiri, şi două benzi Velpeau în ambalajul lor, noi-nouţe. Le oferă cu simplitate ca să înlocuiesc scândurelele de la piciorul lui Clousiot.

Pe la cinci începe să plouă. Jean Neînfricatu' îmi spune:

— Aveţi baftă din plin. Nu-i pericol să fiţi văzuţi, puteţi să plecaţi de îndată şi să câştigaţi o jumătate bună de oră. În felul ăsta o să fiţi mai aproape de gura fluviului când o s-o porniţi mai departe la patru şi jumătate dimineaţa.

Îi spun:

— Cum fac să ştiu cât e ceasul?

— O să-ţi spună mareea, după cum urcă sau coboară.

Lansăm vasul la apă. E cu totul altceva decât piroga, depăşeşte nivelul apei cu peste patruzeci de centimetri, încărcat cu toate lucrurile, plus noi trei. Catargul înfăşurat în pânză stă culcat, având în vedere c-o să-l montăm abia la ieşirea din fluviu. Potrivim cârma cu tija ei de siguranţă şi echea, precum şi o pernă de liane pe care să şed. Cu ajutorul păturilor am încropit un culcuş pe fundul bărcii pentru Clousiot, care n-a vrut să-şi schimbe pansamentul. Se află la picioarele mele, între mine şi butoiaşul cu apă. Maturette se aşază la fund, în partea dinainte. Capăt pe dată o senzaţie de siguranţă, pe care n-o avusesem nici o clipă cu piroga.

Plouă întruna, trebuie s-o iau pe fluviu în jos pe la mijloc, niţeluş la stânga, înspre malul olandez. Jean Neînfricatu' zice:

— Adio, valea!

— Noroc! zice Toussaint, dând bărcii un picior zdravăn.

— Mulţumesc, Toussaint, mulţumesc, Jean, mii de mulţumiri tuturor!

Ne facem foarte repede nevăzuţi, luaţi de refluxul ăsta ce-a şi început de două ore şi jumătate şi care are o iuţeală de necrezut.

Plouă întruna, nu vedem nici la zece metri. Ştiind că ceva mai jos sunt două insuliţe, Maturette stă în faţă, aplecat, privind ţintă drept înainte, să nu ne izbim de stâncile lor. S-a lăsat întunericul. Un copac gros care coboară fluviul o dată cu noi, noroc că mai încet, ne stânjeneşte o clipă cu ramurile lui. Ne desprindem repede şi-o întindem mai departe cu cel puţin treizeci pe oră. Fumăm, bem rom. Leproşii ne-au dat zece sticle de Chianti, învelite în împletituri de paie, pline cu rom. Lucru ciudat, nici unul din noi nu pomeneşte de groaznicele răni pe care le văzusem la unii leproşi. Vorbim de-un lucru: bunătatea, generozitatea lor, spiritul lor de echitate, bafta pe care am avut-o că l-am întâlnit pe Bretonul mascat care ne-a călăuzit până la Insula porumbeilor. Plouă tot mai tare, m-am udat până la piele, dar bluzoanele alea de lână sunt atât de grozave că ţin de cald chiar dacă-s leoarcă de apă. Nu ne e frig. Doar mâna cu care manevrez echea mi-amorţeşte din pricina ploii.

— În clipa asta, spune Maturette, coborâm cu peste patruzeci pe oră. De cât timp crezi c-am plecat?

— Îţi spun, zise Clousiot. Aşteaptă un pic: de trei ore şi cincisprezece minute.

— Ai căpiat? De unde ştii?

— Am numărat de la plecare din trei sute în trei sute de secunde şi de fiecare dată am rupt o bucată de carton. S-au făcut treizeci şi nouă de cartoane. A cinci minute fiecare, face trei ore şi un sfert de când plutim în josul fluviului. Dacă n-am greşit, în cincisprezece-douăzeci de minute ne oprim din coborât, o s-o luăm înapoi.

Împing bara la dreapta ca să străbat fluviul pieziş şi să mă apropii de malul râpos dinspre Guyana olandeză. Curentul s-a oprit până s-ating hăţişul. Nu mai lunecăm în jos, nici nu urcăm. Plouă întruna. Nu mai fumăm, nu mai vorbim, doar şoptim: „Ia vâsla şi lopătează”. Eu însumi vâslesc ţinând bara imobilizată sub coapsa dreaptă. Încet-încet intrăm în hăţiş,

tragem de crăci şi ne adăpostim sub ele. Ne aflăm în umbra formată de vegetaţie. Fluviul e cenuşiu, învăluit în ceaţă. Dacă n-ai ţine seama de flux şi reflux, n-ar fi chip să spui încotro e marea şi încotro fluviul.

PLECAREA CEA MARE

Fluxul o să dureze şase ore. Plus o oră jumătate cât trebuie s-aşteptăm refluxul, am vreme să dorm şapte ore, deşi sunt foarte agitat. Trebuie să dorm, când o s-ajung în larg cine ştie când voi mai avea răgaz? Mă lungesc între butoi şi catarg. Maturette pune o pătură drept acoperământ între barcă şi butoi, şi dorm, dorm, bine adăpostit. Nimic nu-mi tulbură somnul ăsta de plumb, nici vreun vis, nici ploaia, nici poziţia incomodă. Dorm, dorm până-n clipa când mă trezeşte Maturette:

— Papi, socotim c-a venit momentul, sau e pe-aproape. Refluxul a început de mult.

Vasul e îndreptat spre mare şi curentul lunecă – tare repede sub degetele mele. Nu mai plouă, luna nouă ne îngăduie să vedem clar, la vreo sută de metri, fluviul ducând cu el ierburi, copaci, forme negre. Încerc să zăresc linia care separă fluviul de mare. Acolo unde ne aflăm nu-i vânt. O fi suflând în mijlocul apei? O fi puternic? Ieşim de sub hăţişul junglei, lăsând vasul prins cu un laţ de o rădăcină groasă. Doar privind spre cer pot ghici unde-i malul, unde se termină fluviul, unde începe marea. Am coborât mai mult decât ne închipuiam şi am impresia că ne aflăm la mai puţin de zece kilometri de gura fluviului. Îi tragem o duşcă de rom. Ne sfătuim: ridicăm catargul aici? Da, îl ridicăm şi stă foarte bine fixat în fundul sabotului său şi-n gaura din bancă. Ridic vela fără s-o întind, o las înfăşurată în jurul catargului. Trinca şi focul sunt pregătite să le ridice Maturette când o să cred că-i cazul. Ca să manevrezi vela, e de-ajuns să desfaci frânghia care-o ţine lipită de catarg; eu am să fac asta, din locul în care

mă aflu. Maturette e-n faţă c-o vâslă, eu la urmă cu alta. Trebuie să ne desprindem cu multă forţă şi foarte repede de malul spre care ne împinge curentul, lipindu-ne de el.

— Atenţie. Înainte, să ne-ajute Dumnezeu!

— Să ne-ajute Dumnezeu, repetă Clousiot.

— Mă las în voia lui, zise Maturette.

Ne desprindem. Cu forţe unite, vâslim de zor, vâr lopata adânc şi trag, Maturette de asemenea. N-a fost greu. Nu ne-am depărtat nici măcar cu douăzeci de metri de mal, şi-am şi coborât o sută mulţumită curentului. De-odată se face simţit şi vântul, care ne împinge spre mijlocul fluviului.

— Ridică trinca şi focul, amândouă bine încordate!

Vântul se năpusteşte în ele, iar barca se cabrează ca un bidiviu şi ţâşneşte ca o săgeată. Cred că-i mai târziu decât ora plănuită, căci fluviul se luminează dintr-odată ca ziua. Distingem cu uşurinţă, la vreo doi kilometri, coasta franceză la dreapta şi, la vreun kilometru la stânga, coasta olandeză. În faţă se văd foarte limpede mieluşeii valurilor.

— Paştele şi dumnezeii! Am greşit ora, zise Clousiot. Crezi c-o să avem timp să ieşim?

— Nu ştiu.

— Ia uite ce înalte sunt valurile şi ce mai creste albe! O fi început refluxul?

— Imposibil, văd nişte chestii care plutesc în jos.

Maturette zice:

— N-o să putem ieşi, n-o s-ajungem la timp.

— Tacă-ţi clanţa şi şezi lângă scota focului şi a trincăi. Iar tu, Clousiot, leagă căţeaua!

Pan-iiuu… Pan-iiuu… Se trage în noi cu o carabină, împuşcătura a doua am localizat-o perfect. Nu-i vorba câtuşi de puţin de caralii, se trage din Guyana olandeză. Ridic vela, se umflă cu atâta forţă că n-a lipsit mult să mă zboare din locul meu, trăgându-mă de încheietura mâinii. Vasul s-a înclinat cu peste patruzeci şi cinci de grade. Trec cât pot de mult sub vânt, nu-i greu, mai şi prisoseşte. Pan-iiuu, pan-iiuu, pan-iiuu, şi gata. Suntem purtaţi mai mult spre coasta franceză decât spre cea olandeză, precis că de-aia or fi încetat

împuşcăturile.

Gonim c-o viteză ameţitoare, împinşi de-un vânt îndrăcit. Înaintăm atât de repede că mă trezesc zvârlit în mijlocul estuarului în aşa fel că-n câteva minute o s-ating coasta franceză. Se zăresc foarte limpede nişte bărbaţi care aleargă spre ţărm. Fac încet volta sub vânt, cât mai încet cu putinţă, trăgând cât pot de scota velei. Stă dreaptă în faţa mea, focul face singur volta şi trinca la fel. Vasul se-ntoarce pe trei sferturi, slăbesc pânza şi ieşim din estuar cu vântul în plin din spate. Uf! s-a făcut! Zece minute mai târziu, primul val al mării încearcă să ne stăvilească trecerea, îl sărim uşor, şi şuit-şuit-ul pe care-l făcea vasul pe fluviu se transformă în tac-i-tac-i-tac. Talazurile, deşi destul de înalte, le trecem cu uşurinţa unui puşti care sare capra. Tac-i-tac, vasul saltă şi coboară fără să trepideze, fără să zdruncine. Nimic în afară de plescăitul valurilor izbind coca.

— Ura! ura! am ieşit! strigă Clousiot cât îl ţine gura.

Şi ca s-arunce lumină peste izbânda energiei noastre asupra elementelor naturii, bunul Dumnezeu ne trimite un strălucitor răsărit de soare. Valurile se succed toate în aceeaşi cadenţă. Îşi micşorează înălţimea pe măsură ce pătrundem în mare. Apa e tare mocirloasă. În faţă, spre nord, o zărim neagră, mai târziu va fi albastră. N-am nevoie să mă uit la busolă: soarele îmi bate pe umărul drept, mă avânt drept înainte, în bătaia vântului, dar cu vasul mai puţin înclinat, căci am slăbit scota velei şi e umflată numai pe jumătate, fără să fie întinsă. Începe marea aventură.

Clousiot se ridică. Vrea să-şi salte capul şi trupul ca să vadă bine. Maturette îl ajută să se instaleze cât mai comod în faţa mea cu spatele rezemat de butoiaş. Îmi răsuceşte o ţigară, o aprinde, mi-o dă şi fumăm toţi trei.

— Dă-ncoa rachiul, să cinstim ieşirea-n larg, zice Clousiot.

Maturette toarnă nişte porţii zdravene în trei căniţe de metal şi ciocnim. Maturette e aşezat la stânga mea, ne uităm unii la alţii. Chipurile le sunt iluminate de fericire, al meu o fi la fel. Clousiot mă întreabă:

— Căpitane, încotro mergeţi, rogu-vă?

— Spre Columbia, dacă ne-ajută Cel de sus.

— Cel de sus o să ne-ajute, paştele şi dumnezeii! face Clousiot.

Soarele urcă degrabă şi nu-i o problemă să ne uscăm. Cămaşa de la spital e transformată într-un burnuz cum poartă arabii. Muiată-n apă, ţine răcoare la cap şi te fereşte de insolaţie. Marea e de-un albastru de opal, valurile au trei metri şi sunt foarte lungi, ceea ce ne ajută să călătorim confortabil. Vântul se menţine puternic şi ne îndepărtăm rapid de ţărmul pe care, când şi când, îl privesc cum se estompează în zare. Cu cât ne îndepărtăm, cu atât blocul ăsta verde ne destăinuie mai clar tainele marginilor sale dantelate. Tocmai priveam înapoi, când un val luat greşit mă cheamă la ordine, amintindu-mi totodată de răspunderea faţă de viaţa camarazilor mei şi a mea.

— Pun la fiert nişte orez, zise Maturette.

— Eu o să ţin primusul, zice Clousiot, şi tu cratiţa.

Damigeana cu benzină e bine proptită, în faţă de tot, unde nu-i voie de fumat. Orezul cu untură miroase grozav. Îl mâncăm de cum e luat de pe foc, amestecat cu două cutii de sardele. În plus, o cafea pe cinste. „O înghiţitură de rom?” Refuz, e prea cald. De altfel, nu sunt băutor. Clousiot îmi răsuceşte tot timpul ţigări şi mi le aprinde. Prima masă la bord a decurs bine. Judecând după poziţia soarelui, presupunem că e zece dimineaţa. Ne aflăm abia de cinci ore în larg şi cu toate astea simţim că sub noi apa e foarte adâncă. Valurile au mai scăzut şi plutim tăindu-le fără să se mai izbească de coca vasului. E o zi splendidă. Îmi dau seama că, peste zi, n-ai nevoie tot timpul de busolă. Din când în când, situez soarele în raport cu acul busolei şi mă ghidez după el, e foarte uşor. Reverberaţia soarelui îmi oboseşte ochii. Îmi pare rău că nu mi-a dat prin gând să-mi fac rost de nişte ochelari de soare.

Deodată, Clousiot îmi spune:

— Ce baftă pe mine că te-am întâlnit la spital!

— Nu numai tu, şi eu am avut baftă c-ai venit. Mă poartă gândul la Dega, la Fernandez… dac-ar fi spus „da”, erau acum cu noi.

— Nu-i sigur, zise Clousiot. Ar fi fost mai greu să-l ai pe arab la dispoziţie în sală exact la ora potrivită.

— Da, Maturette ne-a fost de mare folos, şi mă felicit că l-am luat cu noi, pentru că e foarte devotat, curajos şi îndemânatic.

— Mulţumesc, spuse Maturette, şi vă mulţumesc la amândoi deopotrivă că, în ciuda vârstei şi a purtării, aţi avut, încredere în mine. O să fac în aşa fel să fiu totdeauna la înălţime.

Spun apoi:

— Şi François Sierra, atât de mult aş fi vrut să fie aici, ca şi Galgani…

— Aşa cum s-au potrivit lucrurile, Papillon, nu era cu putinţă. Dacă Jésus ar fi fost cinstit şi ne-ar fi dat un vas ca lumea, i-am fi putut aştepta în ascunzătoare – Jésus i-ar fi ajutat să evadeze şi i-ar fi adus. În sfârşit, te cunosc cu toţii şi ştiu bine că, dacă n-ai pornit în căutarea lor, e pentru că n-ai putut.

— Apropo, Maturette, cum se face că te aflai în sala aia de strictă supraveghere a spitalului?

— Nu ştiam că fusesem trecut printre internaţi. M-am prezentat la vizita medicală pentru că mă durea în gât şi ca să mă plimb, şi doctorul, când m-a văzut, mi-a zis: „Văd pe fişa ta că eşti internat în insule. De ce?” „Nu ştiu, domnule doctor. Ce va să zică aia *internat?*” „Bun. Nimic. La spital.” Şi m-am trezit băgat la spital, asta-i tot.

— A vrut să-ţi facă un serviciu, zice Clousiot.

— Cine ştie de ce-o fi făcut-o, doctorul. Probabil că acum îşi spune: „Protejatul meu, cu mutra lui de copil nevinovat, nu era tocmai naiv, din moment ce s-a cărăbănit”.

Vorbim tot felul de prostii. Spun:

— Cine ştie dacă o să-l mai întâlnim pe Julot, omul cu ciocanul. Precis că-i departe, afară de cazul că stă şi acu pitit în junglă.

Clousiot zice:

— Eu unul, când am şters-o, am lăsat un bilet sub pernă: „Plecat fără adresă”.

Izbucnim cu toţii în hohote de râs.

Navigăm cinci zile fără nici o păţanie. Peste zi îmi serveşte drept busolă soarele, datorită drumului est-vest pe care-l străbate. Noaptea folosesc busola. În dimineaţa zilei a şasea ne salută un soare strălucitor, marea s-a liniştit dintr-odată, nu departe de noi zărim peşti zburători. Sunt obosit mort. Azi-noapte, ca să n-adorm, Maturette mă ştergea pe faţă cu o rufă muiată în mare şi tot aţipeam. Atunci Clousiot mă ardea cu ţigara lui. Marea fiind ca oglinda, am hotărât să dorm! Coborâm vela şi focul, păstrăm doar trinca şi adorm buştean pe fundul vasului, bine ocrotit de soare de pânza întinsă deasupra mea. Mă trezesc scuturat de Maturette, care-mi spune:

— E amiază sau unu, dar te trezesc pentru că vântul s-a răcorit, iar zarea, din partea de unde bate vântul, e neagră de tot.

Mă ridic şi-mi reiau locul. Focul, singurul care-a rămas, ne ajută să lunecăm pe marea netedă. În spatele meu, la răsărit, e întuneric beznă, vântul se răcoreşte din ce în ce. Trinca şi focul sunt de-ajuns ca să plutim foarte repede. Pun să lege zdravăn vela înfăşurată de catarg.

— Ţineţi-vă bine, vine furtuna.

Încep să ne stropească picături mari. Bezna aceea înaintează spre noi c-o viteză ameţitoare, în mai puţin de-un sfert de oră a ajuns de pe linia orizontului până foarte aproape. Gata, a sosit. Un vânt de-o violenţă nemaiauzită se năpusteşte asupra noastră. Ca prin farmec, valurile se formează c-o iuţeală de necrezut, toate cu creste înspumate, nici urmă de soare, plouă cu găleata, nu se mai vede nimic, iar valurile, izbindu-se de vas, mi-aruncă în obraz împroşcături biciuitoare. E-o vijelie, prima mea vijelie, s-a dezlănţuit întreaga fanfară a naturii, cu tunetele, fulgerele, ploaia, valurile, vântul care urlă sălbatic deasupra noastră, în jurul nostru.

Vasul, purtat ca un pai, urcă şi coboară la nişte înălţimi uluitoare şi în hăuri atât de adânci de-ai zice că nu mai ieşi de-acolo. Şi totuşi, în ciuda acestor formidabile cufundări,

vasul se ridică, urcă pe creasta altui val, şi tot urcă şi coboară. Ţin bara cu amândouă mâinile şi, socotind că-i bine să mă-mpotrivesc niţeluş unui val de fund, mai înalt, pe care-l văd apropiindu-se, în clipa când virez să-l tai, precis că prea devreme, iau multă apă. S-a umplut toată barca. Cu siguranţă că sunt peste şaptezeci şi cinci de centimetri de apă. Plin de draci, fără să vreau, vin de-a latul unui val, treabă extrem de periculoasă, şi vasul se aplecă atât de tare, gata-gata să se răstoarne, că zvârle chiar el afară o bună parte din apa pe care-a luat-o.

— Bravo! strigă Clousiot. Vezi ceva meserie, Papillon! Ţi-ai golit repede bărcuţa.

Spun:

— Da, ai văzut?

Dac-ar şti că din pricina lipsei mele de experienţă era să ne ducem la fund răsturnându-ne-n larg! Iau hotărârea să nu mai lupt cu sensul valurilor, nu mă mai preocup de direcţia pe care trebuie s-o urmez, ci caut doar să menţin mai bine vasul în echilibru. Înfrunt valurile pieziş, cobor de bunăvoie cu ele şi mă înalţ o dată cu marea. Îmi dau repede seama de importanţa acestei descoperiri şi că am suprimat astfel nouăzeci la sută din primejdie. Ploaia încetează, vântul suflă mai departe turbat, dar acum pot să văd limpede înainte şi înapoi. În spate, cerul s-a luminat, în faţă e negru, ne aflăm la mijloc între cele două extreme.

Pe la ora cinci, totul s-a terminat. Soarele străluceşte din nou deasupra noastră, vântul suflă normal, valurile sunt mai mici, ridic pânza şi pornim iarăşi, mulţumiţi de noi. Cei doi tovarăşi golesc vasul de apa rămasă pe fund cu ajutorul unor crătiţi. Scoatem păturile: prinse de catarg, se vor usca degrabă mulţumită vântului. Orez, făină, ulei, o cafea dublă şi o porţie zdravănă de rom. Soarele asfinţeşte şi luminează din plin marea asta albastră, alcătuind un tablou de neuitat: tot cerul e brun-roşcat, discul soarelui, parţial cufundat în mare, proiectează lungi limbi galbene, deopotrivă spre cer şi spre cei câţiva nori albi, cât şi spre mare: valurile care se înalţă sunt albastre spre fund, apoi verzi, cu crestele roşii, trandafirii sau

galbene, după culoarea razei care le atinge.

Mă cuprinde o plăcută senzaţie de tihnă puţin obişnuită şi, o dată cu ea, impresia că mă pot bizui pe mine. Am scos-o bine la capăt, şi furtuna asta scurtă mi-a fost de mare folos. Singur am învăţat cum să procedez în asemenea cazuri. O să înfrunt noaptea cu o seninătate deplină.

— Ei, Clousiot, ai văzut figura cu scosul apei?

— Bătrâne, de n-o făceai şi ne mai izbea un val de-a latul, eram la fund. Eşti un as.

— Ai învăţat treaba asta la marină? întreabă Maturette.

— Da, vezi că tot servesc la ceva lecţiile de la marina de război.

Probabil c-am fost purtaţi mult în derivă. Cine ştie cât de mult ne-am îndepărtat în patru ore, cu un vânt şi cu nişte valuri ca astea? Trebuie s-o iau spre nord-vest ca să-ndrept abaterea, aşa-i. Noaptea se lasă brusc de îndată ce soarele a dispărut în mare, trimiţându-şi ultimele scânteieri, de data aceasta liliachii, din focul lui de artificii.

Vreme de încă şase zile navigăm fără bătaie de cap, dacă nu punem la socoteală cele câteva răstimpuri de furtună şi de ploaie, care n-au depăşit niciodată trei ore. E zece dimineaţa. Nici un fir de vânt, marea-i absolut calmă. Dorm de aproape patru ore. Când mă trezesc, simt că-mi ard buzele. Pielea de pe ele s-a dus, ca şi de pe nas. Mi s-a luat şi pielea de pe mâna dreaptă, e carne vie. Maturette la fel, ca şi Clousiot. Ne dăm cu ulei pe faţă şi pe mâini de două ori pe zi, dar nu ajută: soarele de la tropice îl usucă degrabă.

După soare, trebuie să fie vreo două. Mănânc şi, marea fiind liniştită, ne apucăm apoi să facem umbră cu pânza. Vin peşti în jurul ambarcaţiei, acolo unde Maturette a spălat vasele. Iau baioneta şi-i spun lui Maturette să arunce câteva boabe de orez, care de altminteri, de când s-a udat, a început să fermenteze. Unde cade orezul, peştii se strâng şi vin până la suprafaţă, iar cum unul din ei aproape c-a scos capul afară, îi ard o lovitură zdravănă, şi iată-l cu burta-n sus. E un peşte de zece kile. Îl curăţăm şi-l fierbem în apă şi sare. L-am mâncat seara, cu făină de manioc.

Se împlinesc unsprezece zile de când ne aflăm pe mare. În tot timpul ăsta n-am zărit decât un singur vapor, foarte departe, la orizont. Încep să mă-ntreb unde naiba om fi. În largul mării, asta-i sigur, dar unde faţă de Trinidad sau de oricare altă insulă britanică. Vorbeşti de lup… Într-adevăr, drept în faţa noastră, e-un punct negru care se măreşte treptat. O fi un vapor sau vreo şalupă de larg? Greşeală, nu venea spre noi. E un vapor, îl distingem bine acum, de-a latul. Ce-i drept, se apropie, dar pieziş, nu în direcţia noastră. Nefiind vânt, pânzele atârnă jalnic, cu siguranţă că n-am fost zăriţi. Deodată, auzim urletul unei sirene, urmat de trei salve, apoi îşi schimbă ruta şi iată-l venind drept spre noi.

— Numai de nu s-ar apropia prea mult, zice Clousiot.

— Nici un pericol, e o mare ca untdelemnul.

E un petrolier. Pe măsură ce se apropie, distingem tot mai bine oamenii de pe punte. E normal să se întrebe ce-or fi căutând indivizii ăia aici în larg, cu coaja lor de nucă. Se apropie încetişor, îi vedem clar acum pe ofiţerii de pe bord şi alţi membri ai echipajului, bucătarul, apoi zărim cum sosesc pe punte nişte femei în rochii pestriţe şi bărbaţi în cămăşi colorate. Ne dăm seama că sunt pasageri. Pasageri pe-un petrolier, mi se pare neobişnuit. Petrolierul se apropie domol şi căpitanul ni se adresează în engleză.

— Where are you coming from? (De unde veniţi?)

— *French Guyane.* (Din Guyana Franceză.)

— Vorbiţi franţuzeşte? întreabă o femeie.

— Da, doamnă.

— Ce căutaţi în larg?

— Mergem unde ne-o duce Cel de sus.

Doamna vorbeşte cu căpitanul şi spune:

— Căpitanul vă roagă să urcaţi pe bordul vasului, o să ridice şi ambarcaţia.

— Spuneţi-i că-i mulţumim, dar că ne simţim foarte bine pe vasul nostru.

— De ce nu vreţi să fiţi ajutaţi?

— Pentru că suntem nişte evadaţi şi nu mergem în direcţia dumneavoastră.

— Încotro vă duceţi?

— Spre Martinica şi de-acolo mai departe. Unde ne aflăm?

— În larg.

— Încotro s-o luăm ca s-ajungem în Antile?

— Ştiţi să citiţi o hartă marinărească britanică?

— Da.

O clipă mai târziu, ne sunt coborâte cu o funie: o hartă britanică, nişte cartuşe de ţigări, pâine, o friptură din pulpă de berbec.

— Uită-te la hartă!

Mă uit şi întreb:

— Trebuie s-o iau spre vest un sfert sud ca să dau de Antilele britanice, aşa-i?

— Da.

— Cam câte mile?

— În două zile veţi fi acolo, zise căpitanul.

— La revedere, mulţumiri tuturor!

— Căpitanul vasului vă felicită pentru curajul vostru marinăresc!

— Mulţumim, adio!

Şi petrolierul porneşte încetişor, aproape că ne şterge, mă îndepărtez de el de teama vârtejului stârnit de elice, şi-n clipa asta un matelot mi-aruncă o caschetă de marinar. Cade drept în mijlocul bărcii. Pe cap cu cascheta asta, pe care-i o tresă din fir de aur şi-o ancoră, ajungem două zile mai târziu la Trinidad, fără să se mai fi întâmplat ceva.

TRINIDAD

Păsările ne-au înştiinţat că ne apropiem de pământ cu mult înainte de a-l fi văzut. La şapte şi jumătate dimineaţa vin să se rotească în jurul nostru. „Am sosit, bătrâne! Am sosit! Prima parte a evadării, cea mai grea, am isprăvit-o cu bine. Trăiască libertatea!" Fiecare îşi manifestă bucuria prin exclamaţii copilăreşti. Feţele ne sunt unse cu untul de cacao ce ne-a fost dăruit de cei de pe vapor ca să ne alinăm arsurile. Pe la nouă zărim pământul. Un vânt răcoros, fără a fi puternic, ne împinge c-o viteză mulţumitoare pe o mare nu prea agitată.

Abia pe la ora patru după-amiază zărim amănuntele unei insule lungi, pe marginea căreia se găsesc mici grupe de case albe. Culmea e plină de cocotieri. Nu putem desluşi încă dacă-i cu adevărat o insulă sau o peninsulă, nici dacă sunt locuite casele. Trebuie să mai treacă peste o oră până zărim nişte oameni care aleargă în direcţia plajei spre care ne-ndreptăm. În mai puţin de douăzeci de minute s-a adunat o mulţime pestriţă. Tot sătucul s-a strâns pe mal să ne primească. Aveam să aflăm mai târziu că se numeşte San Fernando.

La trei sute de metri de ţărm arunc ancora, care se agaţă imediat. Am făcut asta pe de o parte ca să văd cum reacţionează acei oameni şi pe de alta ca să nu se găurească vasul când o să dea de uscat dacă fundul e de coral. Strângem pânzele şi aşteptăm. O barcă mică se îndreaptă spre noi, cu doi negri care lopătează şi un alb cu cască colonială.

— Bun sosit la Trinidad, rosteşte albul într-o franceză curată.

Negrii râd cu gura până la urechi.

— Mulţumim, domnule, pentru frumoasele dumneavoastră

cuvinte. Fundul e de coral sau de nisip?

— De nisip, puteţi înainta fără grijă.

Ridicăm ancora la bord şi, încet-încet, valurile ne împing spre ţărm. Nici n-am atins-o bine că zece oameni intră în apă şi, dintr-o mişcare, trag vasul pe uscat. Se uită la noi, ne ating cu gesturi mângâietoare, femeile negre, *coolie,* sau hinduse ne invită prin gesturi. Fiecare vrea să locuim la el, îmi explică albul pe franţuzeşte. Maturette ia o mână de nisip şi o duce la gură s-o sărute. Gestul dezlănţuie un adevărat delir. Albul, căruia i-am vorbit de starea lui Clousiot, îl transportă foarte aproape de plajă, în casa lui. Ne spune că putem lăsa totul până a doua zi pe vas, că nimeni n-o să se atingă de nimic. Toată lumea îmi zice *captain,* râd de acest botez. Îmi spun cu toţii*: „Good captain, long ride on small boat* (bun căpitan, cursă lungă pe vapor mic)!"

Se lasă întunericul şi după ce rog ca vasul să fie împins ceva mai departe şi să fie legat de-un altul mult mai mare, culcat pe plajă, îl întovărăşesc pe englez până la el acasă. E un bungalow aşa cum poate fi văzut oriunde pe pământ englezesc; câteva trepte de lemn, o uşă cu o sită metalică. Intru după englez, Maturette mă urmează. Cum intru, îl văd, instalat într-un fotoliu, cu piciorul rănit pe-un scaun, pe Clousiot, care face pe grozavul faţă de-o doamnă şi de-o fată.

— Soţia şi fiica mea, spune domnul. Am un fiu student în Anglia.

— Fiţi bineveniţi în casa asta, spune doamna în franceză.

— Luaţi loc, domnilor, spune fata, care ne oferă două fotolii de răchită.

— Mulţumim, doamnelor, nu vă deranjaţi pentru noi.

— De ce? Ştim de unde veniţi, fiţi fără grijă, şi vă repet: bun-venit în casa asta.

Domnul e avocat, se numeşte Master Bowen, îşi are *buffet*-ul (biroul) în capitală, la patruzeci de kilometri, la Port of Spain, capitala insulei Trinidad. Căpătăm ceai cu lapte, pâine prăjită, unt, dulceaţă. A fost prima noastră seară de oameni liberi, n-o voi uita niciodată. Nici un cuvânt despre trecut, nici o întrebare indiscretă, doar câte zile am făcut pe mare şi cum

a decurs călătoria; dacă Clousiot are dureri mari şi dacă dorim ca poliţia să fie înştiinţată de a doua zi sau vrem să mai aşteptăm o zi înainte de a o înştiinţa; dacă avem părinţi în viaţă, neveste şi copii. Dacă vrem să le scriem, o să ne pună ei scrisorile la poştă. Ce să mai spun: o primire excepţională, atât din partea populaţiei pe plajă, cât şi din partea acestei familii pline de atenţii de nedescris faţă de nişte evadaţi.

Master Bowen cere prin telefon sfatul unui medic, care-i spune să-i fie adus rănitul la clinica sa, mâine după-amiază, pentru o radiografie ca să vadă ce-i de făcut. Master Bowen telefonează la Port of Spain comandantului Armatei Salvării, *Salvation Army*. Acesta-i spune că o să ne pregătească o cameră la hotelul Armatei Salvării, putem veni când poftim, să ne păzim bine vasul dacă e-n stare bună, căci vom avea nevoie de el ca să plecăm mai departe. Întreabă dacă e vorba de ocnaşi sau deportaţi, i se răspunde că-i vorba de ocnaşi. Faptul că suntem ocnaşi pare-se că i-a plăcut avocatului.

— Vreţi să faceţi o baie şi să vă bărbieriţi? mă întreabă fata. Vă rog să nu refuzaţi, nu ne deranjează cu nimic. În baie veţi găsi nişte lucruri de îmbrăcăminte, care nădăjduiesc c-o să vă vină bine.

Mă duc la baie, mă îmbăiez, mă bărbieresc şi ies fercheş, îmbrăcat cu un pantalon gri, o cămaşă albă, pantofi de tenis şi ciorapi albi.

Un hindus bate la uşă, ţine un pachet sub braţ şi-l dă lui Maturette, spunându-i că băgaseră de seamă că eu sunt cam de statura avocatului şi că n-am nevoie de altceva ca să mă îmbrac, dar că el, micul Maturette, n-ar putea găsi haine, căci nimeni în casa avocatului, nu e aşa scund. Se înclină în faţa noastră, cum fac musulmanii, şi se retrage. Faţă de atâta bunătate, ce să mai spui? Emoţia pe care am resimţit-o nu poate fi descrisă. Clousiot s-a culcat primul, după care noi cinci am schimbat o sumedenie de păreri despre tot felul de lucruri. Ceea ce le frământa mai mult pe aceste fermecătoare femei era cum socotim să procedăm ca să ne refacem viaţa. Nimic despre trecut, totul referitor la prezent şi viitor. Master Bowen regreta că la Trinidad nu-i îngăduit să se instaleze

evadaţi pe insulă. Mi-a explicat că solicitase în mai multe rânduri această măsură pentru diverşi cetăţeni, dar nu se dăduse nici o aprobare.

Fata vorbeşte o franceză foarte curată, ca şi tatăl ei, fără accent sau vreo greşeală de pronunţie. E blondă, pistruiată, ca vârstă între şaptesprezece şi douăzeci de ani, n-am îndrăznit s-o întreb. Îmi spune:

— Sunteţi foarte tineri şi aveţi viaţa înainte, nu ştiu de ce-aţi fost condamnaţi, şi nici nu vreau să ştiu, dar faptul c-aţi îndrăznit să vă avântaţi pe mare cu un vas atât de mic pentru a străbate un drum atât de lung şi de periculos dovedeşte că sunteţi gata să riscaţi oricât ca să fiţi liberi, şi asta-i foarte meritoriu.

Am dormit până la opt dimineaţa. Când ne trezim, găsim masa pusă. Cele două femei ne spun pe tonul cel mai natural că Master Bowen a plecat la Port of Spain şi că o să se întoarcă decât după-amiază, cu informaţiile necesare ca să acţioneze în favoarea noastră.

Omul ăsta, care pleacă de acasă lăsând în ea trei ocnaşi evadaţi, ne dă o lecţie fără egal, voind să ne spună: Sunteţi nişte oameni ca toţi oamenii; vedeţi câtă încredere am în voi, dacă, la douăsprezece ore după ce v-am cunoscut, vă las singuri în casă cu soţia şi fata mea. Felul ăsta mut de a ne spune: Stând de vorbă cu voi trei, am constatat că sunteţi nişte oameni pe deplin demni de încredere, aşa că, fiind convins că n-aţi fi în stare, nici cu fapta, nici cu gestul, nici cu vorba, să vă comportaţi la mine nedemn, vă las în căminul meu ca pe nişte vechi prieteni – purtarea asta ne-a mişcat profund.

Nu sunt un intelectual care să-ţi poată zugrăvi, cititorule – dacă într-o bună zi aceste rânduri ar avea cititori – cu intensitatea necesară, cu o însufleţire destul de puternică, emoţia, formidabila impresie de respect faţă de noi înşine, nu: de reabilitare, dacă nu de viaţă nouă. Acest botez imaginar, această baie de puritate, această înălţare a făpturii mele deasupra mocirlei în care zăceam, felul ăsta de a mă face să mă trezesc de pe o zi pe alta cu o adevărată responsabilitate au reuşit să facă din mine, într-un chip atât de simplu, un alt

om în locul acelui individ cu complexe de ocnaş, care chiar liber îşi aude lanţurile zornăind şi crede clipă de clipă că-l supraveghează cineva, încât tot ce-am văzut, ce-am păţit şi am suportat, tot ce-am îndurat, tot ceea ce mă îmboldea să devin un om corupt, descompus, periculos în orice moment, aparent ascultător, cu pasivitate, dar teribil de primejdios în revolta lui, toate astea au dispărut, ca prin farmec. Îţi mulţumesc, maestre Bowen, avocat al maiestăţii-sale, îţi mulţumesc c-ai făcut din mine alt om într-un răstimp atât de scurt!

Foarte blonda fiică, cu ochi la fel de albaştri ca marea care ne înconjură, şade alături de mine sub cocotierii casei tatălui său. Nişte bougainvillia roşii, galbeni şi violeţi, înfloriţi, dau acestei grădini elementul de poezie necesar clipei de faţă.

— Domnule Henri (îmi spune „domnule”. De câtă vreme nu mi s-a mai spus „domnule”!), aşa cum v-a zis ieri papa, o nedreaptă lipsă de înţelegere a autorităţilor britanice face ca, din păcate, să nu puteţi rămâne aici. Ele, vă acordă, doar cincisprezece zile ca să vă odihniţi şi să porniţi mai departe pe mare. Azi-dimineaţă devreme m-am dus să vă văd vasul; e cam slab şi cam micuţ pentru călătoria atât de lungă care vă aşteaptă. Sperăm că veţi ajunge la un popor mai ospitalier decât al nostru şi mai înţelegător. În cazuri din astea, toate insulele britanice au acelaşi mod de a proceda. Dacă în viitoarea voastră călătorie veţi suferi mult vă rog să nu purtaţi pică poporului care trăieşte în insulele astea; el nu-i răspunzător de felul acesta de a vedea lucrurile, sunt ordine venite din Anglia, date de oameni care nu vă cunosc. Adresa tatii e Queen Street 101, Port of Spain, Trinidad. Vă rog, dacă Domnul va îngădui s-o faceţi, să ne scrieţi câteva rânduri ca să aflăm de soarta voastră.

Sunt atât de emoţionat că nu ştiu ce să răspund. Doamna Bowen se apropie de noi. E o femeie foarte frumoasă, de vreo patruzeci de ani, cu un păr blond-castaniu şi ochi verzi. Poartă o rochie albă, foarte simplă, cu un cordon alb şi cu nişte sandale verde-deschis.

— Domnule, soţul meu nu va fi aci decât la ora cinci. E pe cale să vă obţină plecarea spre capitală fără escortă

poliţienească, cu maşina lui. Vrea să vă scutească totodată de petrecerea primei nopţi la postul de poliţie din Port of Spain. Prietenul vostru rănit va fi dus direct la clinica unui prieten medic, iar dumneavoastră doi veţi sta la hotelul Armatei Salvării.

Maturette ne întâlneşte în grădină, s-a dus s-arunce o privire vasului, care e înconjurat, îmi spune el, de nişte gură-cască. Nu s-au atins de nimic. Cercetând vasul, câţiva au găsit un glonţ înfipt sub cârmă, careva a cerut permisiunea să-l smulgă drept amintire. A răspuns: *„Captain, captain”*. Hindusul a priceput că trebuie să ceară învoirea căpitanului. Îmi spune:

— De ce nu daţi drumul broaştelor ţestoase?

— Aveţi broaşte ţestoase? întrebă fata. Hai să la vedem.

Ne ducem la vas. Pe drum, o tânără hindusă m-a luat pur şi simplu de mână. *„Good afternoon”,* bună după-amiaza, ne spune toată această lume pestriţă. Scot cele două broaşte ţestoase:

— Ce facem? Le aruncăm în mare? Sau vreţi să le ţineţi în grădina voastră?

— În bazinul din fundul curţii e apă de mare. O să le punem în bazin, în felul ăsta o să am o amintire de la voi.

— În regulă.

Împart oamenilor de acolo tot ce se află pe vas, în afară de busolă, tutun, butoiaş, cuţit, baionetă, topor, pături şi revolver, pe care-l ascund între pături – nu l-a văzut nimeni.

La ora cinci soseşte Master Bowen:

— Domnilor, totul s-a aranjat. Am să vă duc chiar eu în capitală. Îl lăsăm mai întâi pe rănit la clinică şi pe urmă ne ducem la hotel.

Îl instalăm pe Clousiot pe canapeaua din spate a maşinii. Tocmai îi mulţumeam fetei, când mama ei soseşte c-o valiză şi ne spune:

— Vă rugăm să primiţi câte ceva de la soţul meu, vi le oferim din toată inima.

Ce să mai spui în faţa unei asemenea omenii?

— Vă mulţumim, mii de mulţumiri.

Şi pornim cu maşina, care are volanul la dreapta. La şase

fără un sfert sosim la clinică. Se numeşte Saint-George. Câţiva infirmieri îl duc pe Clousiot, întins pe-o brancardă, într-o sală unde un hindus şade pe patul său. Soseşte doctorul, dă mâna cu Bowen, pe urmă şi cu noi, nu vorbeşte franţuzeşte, dar ne transmite că Clousiot va fi bine îngrijit şi că putem veni oricând să-l vedem. Traversăm oraşul cu maşina lui Bowen. Ne minunăm văzându-l luminat, cu maşinile, cu bicicletele sale. Albi, negri, galbeni, induşi, *coolies,* merg cot la cot pe trotuarele acestui oraş Port of Spain, în întregime din lemn. Ajunşi la Armata Salvării, un hotel care are doar parterul din piatră, restul din lemn, bine situat într-a piaţă iluminată unde am putut citi *Fish Market* (Piaţa de peşte), căpitanul Armatei Salvării ne primeşte întovărăşit de întregul lui stat-major, femei şi bărbaţi. Căpitanul o rupe un pic pe franţuzeşte, toţi ne spun câteva cuvinte în limba engleză, pe care nu le înţelegem, dar feţele sunt atât de zâmbitoare, privirile atât de cordiale, încât ştim că ne spun lucruri plăcute.

Suntem conduşi într-o cameră de la etajul al doilea, cu trei paturi – al treilea prevăzut pentru Clousiot – şi baie, cu săpun şi prosop, la dispoziţia noastră. După ce ne-a arătat camera, căpitanul ne spune: Dacă vreţi să mâncaţi, cina se ia în comun la ora şapte, deci peste o jumătate de oră.

— Nu, nu ne e foame.

— Daca vreţi să faceţi o plimbare prin oraş, aveţi aci doi dolari antilezi să luaţi o cafea sau un ceai, sau să mâncaţi o îngheţată. Vedeţi să nu vă rătăciţi. Când vreţi să vă întoarceţi, întrebaţi de drum spunând doar *„Salvation army, please."*

Peste zece minute ne aflăm pe stradă, umblăm pe trotuare, ne lovim de oameni, nimeni nu se uită la noi, nimeni nu ne dă atenţie, respirăm adânc, gustând cu emoţie primii paşi liberi într-un oraş. Această neîntreruptă încredere de a ne lăsa liberi într-un oraş destul de mare ne reconfortează şi ne dă nu numai încredere în noi înşine, dar şi deplina conştiinţă c-ar fi imposibil să trădăm încrederea care ni s-a arătat. Maturette şi cu mine umblăm încet în mijlocul mulţimii. Simţim nevoia să ne izbim de oameni, să fim înghiontiţi, să ne asimilăm mulţimii ca să facem parte din ea. Intrăm într-un bar şi cerem

nişte bere. Pare o nimica toată să spui: *„Two beers, please”,* da, e atât de firesc. Ei bine, totuşi ni se pare fantastic ca o hindusă *coolie,* cu scoica de aur în nas, să ne ceară, după ce ne-a servit: *„Half a dollar, sir”* (Jumătate dolar, domnule!). Zâmbetul ei cu nişte dinţi ca perlele, ochii ei mari de-un negru-violet, uşor oblici, părul ei negru ca smoala revărsat pe umeri, bluza pe jumătate deschisă, lăsând să se întrevadă nişte sâni de toată frumuseţea, lucrurile astea neînsemnate, atât de fireşti în ochii tuturor, ni se par fantastic de feerice. Vezi-ţi de treabă, Papi, nu-i adevărat, nu poate să fie adevărat ca dintr-un cadavru viu, dintr-un vieţaş, să te transformi atât de repede în om liber!

Plata a făcut-o Maturette, n-a rămas decât c-o jumate de dolar. Berea e delicios de răcoritoare şi el îmi zice:

— Mai luăm una?

Această a doua porţie de băutură mi se pare ceva nelalocul său.

— I-ascultă, n-a trecut nici o oră de când te afli în deplină libertate şi te-a apucat pofta să te-mbeţi?

— Oh! te rog, Papi, nu exagera! De la două sticle de bere şi până să mă fac praf e cale lungă.

— Poate că ai dreptate, dar găsesc că nu se cuvine să ne repezim la plăcerile pe care ni le oferă clipa. Cred că trebuie să le savurăm încet-încet, nu asemenea unor căpcăuni. Mai întâi banii ăştia nu sunt ai noştri.

— Da, adevărat, ai dreptate. O să-nvăţăm să fim liberi picătură cu picătură, e mai salon.

Ieşim şi coborâm pe strada cea mare, Watters Street, bulevard principal care străbate oraşul de la un capăt la celălalt, şi, fără să ne dăm seama, atât suntem de uimiţi de tramvaiele care trec, de măgăruşii cu şaretele lor, de automobile, de reclamele strălucitoare ale cinematografelor şi barurilor, de privirile tinerelor negrese sau hinduse care se uită la noi zâmbitoare, ne trezim în port. Privim vapoarele cu toate luminile aprinse, vapoare de turism cu denumiri seducătoare: *Panama, Los Angeles, Boston, Quebec;* vapoare de mărfuri: *Hamburg, Amsterdam, Londra,* şi, aliniate de-a lungul

cheiului, lipite unele de altele, baruri, cabarete, restaurante ticsite de bărbaţi şi femei, care beau, cântă, se iau la harţă chirăind. Deodată, o nevoie, irezistibilă mă îndeamnă să mă amestec în mulţimea asta, vulgară poate, dar atât de însufleţită. Pe terasa unui bar, rânduite la gheaţă, stridii, arici de mare, raci, scoici, o întreagă expoziţie de moluşte şi crustacee care-l aţâţă pe trecător. Mese acoperite cu feţe de mese în carouri roşii şi albe, cele mai multe ocupate, te invită să iei loc. Fete cu pielea maroniu-deschisă, cu profil delicat, mulatre fără nici o trăsătură negroidă, mulate în corsaje de toate culorile, adânc decoltate, te solicită şi mai mult să te înfrupţi din tot ce vezi. Mă apropii de una din ele şi-i spun:

— *French money good?* (Banii francezi sunt buni?), arătându-i o bancnotă de o mie de franci.

— *Yes, I change for you.* (Da. Îi schimb pentru dumneata).

— *OK.* (În regulă).

Ia bancnota şi dispare în sala înţesată de lume. Se înapoiază.

— *Come here.* (Vino).

Mă duce la casă, unde se află un indochinez.

— Dumneata francez?

— Da.

— Schimb o mie franci?

— Da.

— Numai dolari antilezi.

— Da.

— Paşaport?

— N-am.

— Legitimaţie de marinar?

— Nu.

— Acte de imigrare?

— N-am.

— Bun.

Îi spune două vorbe fetei, ea se uită prin sală, se duce la un individ gen marinar care poartă o caschetă ca a mea, cu o tresă din fir de aur şi o ancoră şi-l aduce la casă. Indochinezul zice:

— Legitimaţia?

— Poftim.

Şi, impasibil, indochinezul completează o fişă de schimb de o mie de franci pe numele necunoscutului, îl pune să semneze, iar femeia îl ia de braţ şi-l duce înapoi la masă. Precis că individul habar n-are despre ce-i vorba, eu primesc două sute cincizeci de dolari antilezi, din care cinzeci de dolari în hârtii de unu şi doi dolari. Îi dau un dolar fetei, ieşim afară şi, luând loc la o masă, ne pornim pe o orgie de moluşte şi crustacee udate de-un delicios vin alb sec.

Caietul al patrulea

prima evadare

(Urmare)

TRINIDAD

Revăd, de parc-ar fi ieri, acea primă noapte de libertate în oraşul acela englezesc. Colindăm peste tot, beţi de lumină, cu inimile înfierbântate, simţind la fiecare pas sufletul acestei mulţimi fericite şi surâzătoare care-şi revarsă încântarea. Un bar plin de marinari şi de acele femeiuşti ale tropicelor care-i aşteaptă ca să-i jumulească. Numai că fetele astea n-au nimic josnic, nimic care s-aducă a femei din anumite cartiere ale Parisului, portului Le Havre sau Marsiliei. E altceva, cu totul diferit. În locul acelor chipuri prea sulemenite, purtând semnele viciului, luminate de ochi febrili plini de viclenie, întâlneşti fete cu pielea de toate culorile, de la cele de culoarea ciocolatei cu lapte şi cu părul lins, la indiana sau la javaneza ai cărei părinţi s-au cunoscut pe plantaţiile de cacao sau de trestie de zahăr, sau la *coolie,* metise de indochinezi şi indieni, cu o scoică de aur în nas, *llapana* cu profil roman, cu faţa arămie luminată de doi ochi enormi negri, strălucitori, cu gene foarte lungi, bombându-şi pieptul adânc decoltat de parc-ar spune: „Priveşte ce sâni perfecţi am”; toate aceste gagicuţe, fiecare cu flori de diferite culori în păr, exteriorizează dragostea, aţâţă dorinţele, fără nimic murdar, mercantil; nu dau impresia unei îndeletniciri, ci că se amuză de-adevăratelea, şi înţelegi că pentru ele nu banul e principalul în viaţă.

Ca doi cărăbuşi care se izbesc de lămpi, Maturette şi cu mine umblam poticnindu-ne din bar în bar. Ajungând într-o piaţetă scăldată-n lumină, văd cât e ceasul la orologiul unei biserici sau unui templu. E două. Două noaptea! Iute, să ne întoarcem degrabă. Am abuzat de situaţie. Căpitanul Armatei Salvării şi-o fi făcut o părere cam ciudată despre noi. Să ne-ntoarcem repede. Opresc un taxi care ne ia *two dollars* (doi dolari). Plătesc şi intrăm foarte ruşinaţi în hotel. În hol, o femeie ostaş în Armata Salvării, blondă, foarte tânără, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani, ne primeşte cu amabilitate. Nu pare nici mirată, nici şocată că ne întoarcem atât de târziu. După câteva cuvinte în engleză, pe care le bănuim prieteneşti şi cordiale, ne dă cheia camerei şi ne urează noapte bună. Ne culcăm. În valiză am găsit o pijama. Când să sting lumina, Maturette îmi spune:

— Oricum, am putea să-i mulţumim bunului Dumnezeu că ne-a dat atâtea lucruri într-un timp atât de scurt. Ce zici, Papi?

— Mulţumeşte-i din partea mea bunului tău Dumnezeu, e-un tip pe cinste. Cum bine ai spus, a fost grozav de generos cu noi. Noapte bună.

Şi sting lumina.

Învierea asta, întoarcerea asta din mormânt, ieşirea din cimitirul în care zăceam îngropat, tot şirul ăsta de emoţii şi baia din noaptea asta, care m-a readus la viaţă în mijlocul altor fiinţe, m-au tulburat într-atât că nu izbutesc s-adorm. În caleidoscopul care mi se perindă pe dinapoia pleoapelor, imaginile, întâmplările, tot amestecul ăsta de senzaţii, le percep fără ordine cronologică şi mi se-nfăţişează clar dar cu totul dezlânat: Curtea cu juri, închisoarea Conciergerie, după aia leproşii, pe urmă Saint-Martin-de-Ré, Tribouillard, Jésus, furtuna… Într-un dans fantasmagoric, s-ar spune că tot ce-am trăit de-un an de zile ţine morţiş să apară concomitent în galeria amintirilor. Degeaba încerc să izgonesc aceste imagini, nu reuşesc. Cel mai caraghios e faptul că sunt amestecate cu guiţatul porcilor, cu chirăitul *hocco*-ului, cu şuieratul vântului, cu zgomotul valurilor, totul învăluit în muzica viorilor

monocorde din care cântau hinduşii cu câteva clipe mai înainte în diversele baruri prin care-am trecut.

Adorm, în sfârşit, în zorii zilei. Pe la ora zece, bătăi în uşă. E Master Bowen, zâmbitor.

— Bună ziua, prieteni. Încă în pat? V-aţi întors târziu. V-aţi distrat bine?

— Bună ziua. Da, ne-am întors târziu, vă rog să ne scuzaţi.

— Oh, n-aveţi de ce! E firesc după tot ce-aţi îndurat. Era şi cazul să profitaţi din plin de prima voastră noapte de oameni liberi. Am venit să vă însoţesc la postul de poliţie. Trebuie să vă prezentaţi la poliţie să declaraţi oficial că aţi intrat în ţară clandestin. După formalitatea asta, o să ne ducem să-l vedem pe prietenul vostru. Dimineaţă devreme i s-au făcut radiografiile. Rezultatul se dă mai târziu.

După un spălat rapid, coborâm în sala de la parter, unde ne aşteaptă Bowen, în tovărăşia căpitanului.

— Bună ziua, prieteni, ne spune căpitanul într-o franţuzească stricată.

— Bună ziua la toată lumea!

O gradată din Armata Salvării ne întreabă:

— V-a plăcut Port of Spain?

— Oh, da, doamnă! Ne-am simţit bine.

O ceşcuţă de cafea, şi pornim spre postul de poliţie. Mergem pe jos, e la vreo două sute de metri. Toţi poliţiştii ne salută şi ne privesc fără vreo curiozitate deosebită. Intrăm într-un birou sobru şi impunător, după ce-am trecut prin faţa a două santinele de culoarea abanosului, în uniforme kaki. Un ofiţer de vreo cincizeci de ani, cu cămaşă şi cravată kaki, plin de insigne şi de medalii, se ridică în picioare. E în şort şi ne spune pe franţuzeşte:

— Bună ziua. Luaţi loc. Până să vă înregistrez declaraţia oficial, aş dori să stăm puţin de vorbă. Ce vârstă aveţi?

— Douăzeci şi şase de ani, şi nouăsprezece ani.

— Pentru ce-aţi fost condamnaţi?

— Pentru omucidere.

— Ce pedeapsă vi s-a dat?

— Muncă silnică pe viaţă.

— Înseamnă că nu-i vorba de omucidere, ci de asasinat.

— Nu, domnule, eu pentru omucidere.

— Eu pentru asasinat, spune Maturette. Aveam şaptesprezece ani.

— La şaptesprezece ani eşti conştient de ceea ce faci, spune ofiţerul. În Anglia, dacă fapta ar fi fost dovedită; v-ar fi spânzurat. E-n regulă, nu-i cazul ca autorităţile engleze să-şi dea părerea despre justiţia franceză. Dar cu ce nu suntem de acord e cu trimiterea condamnaţilor în Guyana franceză. Ştim că-i o pedeapsă neomenoasă şi nedemnă de o ţară civilizată ca Franţa. Dar, din păcate, nu puteţi rămâne la Trinidad, nici în vreo altă insulă englezească. E cu neputinţă. De aceea vă rog să fiţi corecţi şi să nu încercaţi să vă amânaţi plecarea prin vreun subterfugiu, vreo boală sau alt pretext. Vă veţi putea odihni în libertate la Port of Spain timp de cincisprezece până la optsprezece zile. Se pare că aveţi un vas bun. O să pun să fie adus aici, în port. Dacă vor fi necesare unele reparaţii, le vor face tâmplarii Marinei Regale. O să căpătaţi la plecare toate alimentele necesare, precum şi o busolă şi o hartă maritimă. Nădăjduiesc că veţi fi primiţi în ţările Americii de Sud. Nu vă duceţi în Venezuela, căci v-ar aresta şi obliga să munciţi la drumuri până să vă predea autorităţilor franceze. Dacă un om a săvârşit o greşeală gravă, nu înseamnă că trebuie considerat ca definitiv pierdut. Sunteţi tineri şi sănătoşi, arătaţi a fi simpatici, nădăjduiesc aşadar că, după cele ce aţi avut de îndurat, n-o să vă socotiţi învinşi pe vecie. Chiar simplul fapt că v-aţi prezentat aici dovedeşte contrariul. Mă bucur că sunt unul din cei care o să v-ajute să deveniţi oameni de treabă şi cu simţul răspunderii. Vă urez noroc. Dacă aveţi vreo problemă, telefonaţi la numărul ăsta, o să vi se răspundă pe franţuzeşte.

Sună, vine un civil să ne ia. Într-o sală în care câţiva poliţişti şi civili bat la maşină, un civil dactilografiază declaraţia noastră.

— De ce-aţi venit la Trinidad?

— Ca să ne odihnim.

— De unde veniţi?

— Din Guyana franceză.

— Cu prilejul evadării aţi comis vreun delict, aţi provocat rănirea sau moartea cuiva?

— N-am rănit grav pe nimeni.

— De unde ştiţi?

— Am aflat înainte de plecare.

— Vârsta dumneavoastră, situaţia penală conform legilor franceze? (etc.) Domnilor, dispuneţi de cincisprezece până la optsprezece zile ca să vă odihniţi aci. În vremea asta sunteţi complet liberi să faceţi ce vreţi. Anunţaţi-ne dacă vă mutaţi. Sunt sergentul Willy. Asta-i cartea mea de vizită, cu două numere de telefon: primul, cel oficial de la poliţie, al doilea, numărul meu de acasă. Indiferent ce vi s-ar întâmpla, dacă aveţi nevoie de ajutorul meu, chemaţi-mă imediat. Ştim că încrederea pe care v-o acordăm e îndreptăţită. Sunt convins că vă veţi comporta aşa cum trebuie.

Peste câteva minute, Master Bowen ne însoţeşte la clinică. Clousiot e bucuros că ne vede. Nu-i povestim nimic despre noaptea petrecută în oraş. Îi spunem doar că suntem liberi să mergem unde poftim. E atât de mirat că ne întreabă:

— Fără escortă?

— Da, fără escortă.

— Ia te uită, ciudaţi mai sunt *rosbifii*{19} ăştia!

Bowen, care ieşise în întâmpinarea doctorului, se întoarce cu el. Îl întreabă pe Clousiot:

— Cine ţi-a redus fractura înainte de-a fi legat piciorul în scândurele?

— Eu şi încă cineva care nu-i aici.

— Aţi procedat atât de bine că nu mai trebuie spart osul. Peroneul fracturat a fost potrivit corect. Trebuie doar pus în ghips, cu o scăriţă, ca să poţi umbla un pic. Preferi să rămâi aici sau să pleci cu camarazii dumitale?

— Să plec cu ei.

— Ei bine, mâine dimineaţă ai voie să te alături lor.

Nu mai ştiu cum să-i mulţumim. Master Bowen şi doctorul se retrag şi petrecem sfârşitul dimineţii şi o parte din după-amiază cu prietenul nostru. Suntem în culmea bucuriei a doua

zi, când ne regăsim toţi trei în camera noastră de la hotel, cu fereastra deschisă şi cu ventilatoarele în funcţiune ca să împrospăteze aerul. Ne felicităm reciproc pentru felul cum arătăm şi pentru aspectul pe care ni-l dau noile veşminte. Văzând că încep să vorbească despre trecut, le spun:

— Gata cât mai repede cu trecutul, să privim spre prezent şi viitor. Încotro pornim? Columbia? Panama? Costa Rica? Ar trebui să-i cerem părerea lui Bowen despre ţările unde avem şanse să fim primiţi.

Îl sun pe Bowen la birou, nu e acolo. Chem acasă la el, la San Fernando, şi-mi răspunde fiica. După câteva amabilităţi îmi spune:

— Domnule Henri, lângă hotel, în Fish Market, sunt autobuze care merg la San Fernando. Ce-ar fi să petreceţi după-amiaza la noi? Veniţi, vă aştept.

Şi iată-ne pe toţi trei în drum spre San Fernando. Clousiot e măreţ în costumul lui semi-militar, brun-roşcat.

Întoarcerea în casa asta care ne-a primit cu atâta bunătate ne emoţionează pe toţi trei. S-ar părea că cele două femei ne înţeleg emoţia, căci spun deodată:

— Iată-vă iarăşi la voi acasă, dragi prieteni. Aşezaţi-vă cum vă vine mai bine.

Şi-n loc să ne spună, „domnule”, ni se adresează mereu pe numele mic: „Henri, dă-mi te rog zahărul: André (prenumele lui Maturette), să-ţi mai dau *pudding?”*

Doamnă şi domnişoară Bowen, nădăjduiesc că Dumnezeu vă va fi recompensat pentru marea bunătate pe care ne-aţi arătat-o şi că sufletele voastre nobile, care ne-au dăruit atâtea bucurii delicate, n-au avut parte, în tot restul vieţii, decât de-o nespusă fericire.

Stăm de vorbă cu ele şi întindem o hartă pe masă. Distanţele sunt mari: o mie două sute de kilometri până la primul port columbian, Santa Maria; două mii o sută de kilometri până la Panama; două mii cinci sute până la Costa Rica. Soseşte Master Bowen:

— Am telefonat la toate consulatele, şi am o veste bună: puteţi face o escală de câteva zile la Curaçao, ca să vă

odihniţi. În Columbia nu există vreo dispoziţie referitoare la evadaţi. După câte ştie consulul, în Columbia n-au pătruns niciodată evadaţi dinspre mare. Nici în Panama sau în vreo altă parte.

— Ştiu un loc unde aţi fi în siguranţă, zice Margaret, fiica lui Master Bowen. Dar e foarte departe, cel puţin trei mii de kilometri.

— Unde? întreabă taică-său.

— Hondurasul britanic. Guvernatorul mi-e naş.

Mă uit la prietenii mei şi le spun:

— Direcţia Hondurasul britanic.

E o posesiune britanică, mărginită la sud cu Republica Honduras, iar la nord cu Mexicul.

Ne petrecem după-amiaza, ajutaţi de Margaret şi de mama ei, cu trasarea rutei. Prima etapă: Trinidad – Curaçao, o mie de kilometri. A doua etapa: de la Curaçao la o insulă oarecare aflată în drumul nostru. A treia etapă Hondurasul britanic.

Cum nu se ştie ce se poate întâmpla pe mare, pe lângă alimentele pe care ni le va da poliţia, hotărâm să luăm, într-o ladă separată, nişte conserve de rezervă: carne, legume, marmeladă, peşte etc. Margaret ne spune că supermagazinul „Salvattori” ne-ar dărui bucuros conservele astea.

— În caz de refuz, adaugă ea cu simplitate, vi le cumpărăm noi, mama şi cu mine.

— Nu, domnişoară.

— Nu ne contrazice, Henri.

— Dar nu se poate, avem bani şi ar fi urât să profităm de bunătatea voastră, când ne e foarte uşor să cumpărăm singuri alimentele astea.

Barca se află la Port of Spain, la apă, sub un adăpost al marinei de război. Ne despărţim făgăduind să mai facem o vizită înainte de marea plecare. În fiecare seară pornim la plimbare foarte punctual la ora unsprezece. Clousiot se aşază pe-o bancă din piaţa cea mai însufleţită, iar Maturette sau eu, cu rândul, îi ţinem tovărăşie pe când celălalt hoinăreşte prin oraş. Se împlinesc zece zile de când suntem aici. Clousiot umblă destul de uşor mulţumită scăriţei prinse sub ghips. Am

învăţat să mergem în port cu tramvaiul. Ne ducem acolo deseori după-amiaza şi regulat seara. Suntem cunoscuţi şi adoptaţi în câteva baruri din port. Poliţiştii de gardă ne salută, toată lumea ştie cine suntem şi de unde venim, nimeni nu face vreodată o aluzie la ceva. Dar am băgat de seamă, că barurile unde suntem cunoscuţi ne marchează mai ieftin ce mâncăm sau bem decât marinarilor. Acelaşi lucru cu damezele. De obicei când se aşază la mesele marinarilor, ofiţerilor sau turiştilor, beau tot timpul şi se străduiesc să-i pună pe cheltuieli cât mai mari. În barurile unde se dansează, ele nu dansează niciodată cu cineva, dacă nu le-a oferit mai întâi câteva pahare de băutură. Dar cu noi se poartă cu totul altfel. Stau lungi răstimpuri la masa noastră şi trebuie să insişti ca să bea câte ceva. Dacă acceptă, n-o fac ca să-şi dea pe gât faimosul păhărel, ci iau o bere sau un whisky cu sifon. Toate astea ne fac multă plăcere, căci e un fel indirect de a ne spune că ne cunosc situaţia şi că sunt cu tot sufletul alături de noi.

Barca a fost revopsită şi i s-a adăugat un bordaj{20} înalt de zece centimetri. Chila a fost întărită. Nici o nervură interioară n-a avut de suferit, vasul e intact. Catargul a fost înlocuit cu altul mai înalt, dar mai uşor decât primul; focul şi trinca, din saci de făină, cu o pânză faină, galben-brună. La Marină, un căpitan de vas mi-a dat o busolă cu roza vânturilor (ei îi zic compas) şi mi-a explicat cum pot afla aproximativ, cu ajutorul hărţii, unde mă aflu. Ca s-ajungem la Curaçao, ruta merge vest un sfert nord.

Căpitanul de vas mi-a prezentat un ofiţer de marină, comandant al vasului-şcoală *Tarpon*, care m-a întrebat dacă aş vrea să mă îmbarc a doua zi pe la opt dimineaţa şi să ies puţin din port. Nu înţeleg în ce scop, dar îi făgăduiesc. A doua zi sunt la Marină la ora stabilită cu Maturette. Un marinar urcă cu noi pe vas şi ies din port ajutat de-un vânt favorabil. După două ore, pe când executam manevrele obişnuite de intrare în port, se îndreptă spre noi un vas de război. Pe punte, aliniaţi, echipajul şi ofiţerii, toţi în uniforme albe. Trec pe lângă noi şi strigă: „Uraaa!”, ne dau ocol, ridicând şi coborând de două ori drapelul. E un salut oficial, a cărui semnificaţie n-o înţeleg. Ne

întoarcem la Marină, unde nava de război a şi tras la debarcader. Noi amarăm la chei. Marinarul ne face semn să-l urmăm, urcăm la bord, unde comandantul navei ne primeşte în vârful pasarelei. O şuierătură modulată salută sosirea noastră şi, după ce suntem prezentaţi ofiţerilor, trecem prin faţa elevilor şi subofiţerilor aflaţi în poziţie de drepţi. Comandantul le adresează câteva cuvinte pe englezeşte, după care toţi rup rândurile. Un ofiţer tânăr îmi dă explicaţii: comandantul le-a spus elevilor din echipaj ce mult respect ni se cuvine din partea marinarilor pentru faptul c-am străbătut o cale atât de lungă cu ambarcaţia asta mică şi că o să străbatem una mai lungă şi mai periculoasă. Îi mulţumim ofiţerului pentru o cinste atât de mare. Ne dăruieşte trei impermeabile marinăreşti, care aveau să ne fie tare folositoare. Sunt nişte impermeabile negre cu fermoare mari, prevăzute cu glugă.

Cu două zile înainte de plecare, Master Bowen ne face o vizită şi ne roagă, din partea prefectului de poliţie, să luăm cu noi trei deportaţi care fuseseră arestaţi cu o săptămână în urmă. După versiunea lor, deportaţii ăştia au fost debarcaţi pe insulă şi tovarăşii lor au plecat mai departe spre Venezuela. Nu-mi place treaba, dar am fost trataţi cu prea multă nobleţe ca să refuzăm să-i luăm pe cei trei oameni la bord. Cer să-i văd înainte de-a da răspunsul. O maşină a poliţiei vine să mă ia. Intru să-i vorbesc prefectului, ofiţerul care ne-a interogat la sosire. Sergentul Willy serveşte de interpret.

— Cum o duceţi?

— Bine, mulţumesc. Am vrea să ne faceţi un serviciu.

— Dacă e posibil, cu plăcere.

— Se află în închisoare trei francezi deportaţi. Au stat câteva săptămâni în insulă clandestin şi pretind că tovarăşii lor i-ar fi părăsit aici şi ar fi plecat mai departe. Părerea noastră e că şi-au scufundat vasul, dar susţin cu toţii că nici unul nu ştie să conducă o ambarcaţie. Socotim că-i un pretext, ca să capete un vas. Trebuie să plece de-aici: ar fi regretabil să mă văd în situaţia de a-i preda comisarului de pe primul vapor francez în trecere.

— Domnule prefect, o să fac tot posibilul, dar întâi aş vrea să stau de vorbă cu ei. Vă daţi seama că-i periculos să iei la bord trei necunoscuţi.

— Înţeleg. Willy, dă ordin să-i scoată pe cei trei francezi în curte.

Vreau să fiu singur cu ei, astfel că-l rog pe sergent să se îndepărteze.

— Sunteţi deportaţi?

— Nu, ocnaşi.

— De ce-aţi afirmat că sunteţi deportaţi?

— Ne-am gândit c-o să prefere pe cineva care a comis delicte uşoare decât unul grav. Ne-am dat seama c-am greşit. Dar tu cine eşti?

— Am fost în ultimul convoi, dar voi?

— Convoiul din 1929.

— Iar eu în ăl din ’27, zice al treilea.

— Uite ce-i: prefectul mă roagă să vă iau la bord, şi-aşa suntem trei. Spune că dacă nu primesc, cum nici unul din voi nu ştie să conducă o navă, va fi silit să vă predea primului vapor francez în trecere. Ce părere aveţi?

— Din motive personale, nu mai vrem să călătorim pe mare. Eventual ne prefacem că plecăm cu voi, tu ne debarci în capătul insulei şi te cărabăneşti mai departe.

— Nu pot să fac asta.

— De ce?

— Pentru că nu vreau să răspund c-o măgărie la amabilitatea dovedită faţă de noi.

— Neamule, cred c-ar trebui să dai întâietate unor ocnaşi, nu rosbifilor.

— De ce?

— Pentru că eşti ocnaş.

— Da, dar sunt atâtea soiuri de ocnaşi că s-ar putea ca între mine şi voi să fie o deosebire mai mare decât între mine şi *rosbifi,* depinde cum priveşti lucrurile.

— Va să zică o să-i laşi să ne predea autorităţilor franceze?

— Nu, dar nici n-o să vă debarc înainte de Curaçao.

— N-am curaj s-o iau de la capăt, zice unul.

— Ştiţi ceva? Uitaţi-vă mai întâi la vas. Poate c-aţi venit cu unul prăpădit.

— Bine, o să-ncercăm, spun ceilalţi doi.

— În regulă. O să cer prefectului să vă lase să vedeţi vasul.

Întovărăşiţi de sergentul Willy, ne ducem în port. Cei trei tipi par să mai fi prins ceva curaj după ce-au văzut vasul.

O NOUĂ PLECARE

Două zile mai târziu plecăm, noi trei şi cei trei necunoscuţi. Nu ştiu cum au aflat, dar vreo duzină de fete din baruri asistă la plecare, ca şi familia Bowen şi căpitanul de la Armata Salvării. Cum una din ele mă sărută, Margaret îmi spune râzând:

— Henri, te-ai logodit aşa de iute? Nu eşti serios!

— La revedere tuturor. Nu, adio! Dar să ştiţi că ne-aţi rămas la inimă şi n-o să vă uităm niciodată.

Pornim la patru după-amiază, traşi de-un remorcher. Am ieşit repede din port, nu fără să ne fi şters o lacrimă şi să fi privit până în ultima clipă grupul care a venit ne spună adio şi care flutură batiste mari albe. Nici nu s-a desprins bine cablul care ne leagă de remorcher şi cu toate pânzele sus, straşnic umflate de vânt, despicăm primele valuri din milioanele pe care le vom străbate până s-ajungem la destinaţie.

Sunt două cuţite la bord, unul la mine, altul la Maturette.

Securea e lângă Clousiot, ca şi *maceta*[{21}]. Suntem siguri că nici unul din ceilalţi nu e înarmat. Am luat măsuri să nu doarmă niciodată în timpul călătoriei, în acelaşi timp, mai mult de unul din noi. Pe la asfinţitul soarelui, nava-şcoală vine să ne întovărăşească aproape o jumătate de oră. Salută şi pleacă.

— Cum te cheamă?

— Leblond.

— Ce convoi?

— Din ’27.

— Pedeapsa?

— Douăzeci de ani.

— Dar tu?

— Kargueret. Convoiul din ’29, cinşpe ani, sunt breton.

— Eşti breton şi nu ştii să conduci un vas?

— Nu.

— Pe mine mă cheamă Duflis, sunt din Angers. Vieţaş pentru o vorbă idioată spusă juraţilor. Fără asta încasam ăl mult zece ani. Convoiul din ’29.

— Care vorbă?

— Uite, mi-am omorât muierea cu-n fier de călcat. Când cu procesul, un jurat m-a întrebat de ce-am lovit-o cu fierul de călcat. Nu ştiu cum mi-a venit, dar i-am răspuns c-am omorât-o cu fierul de călcat pentru că nu călca bine. Şi pentru fraza asta idioată, zicea avocatul, m-au potcovit aşa de rău.

— De unde aţi plecat?

— Dintr-un lagăr de muncă forestier, zis Cascade, la optzeci de kilometri de Saint-Laurent. N-a fost greu să plecăm, ne bucuram de multă libertate. Am pornit-o în cinci, simplu ca bună ziua.

— Cum cinci? Unde-s ceilalţi doi?

O tăcere stânjenită. Clousiot zice:

— Băiete, suntem între bărbaţi, şi dacă suntem laolaltă, trebuie să ştim. Vorbeşte.

— O să vă spun, zice bretonul. Am plecat de-adevăratelea cinci, dar ăi doi din Cannes care lipsesc ne spuseseră că sunt pescari de coastă. Nu dăduseră nici un ban pentru evadare şi ziceau că munca lor la bord face mai mult decât nişte parale. Numai că pe drum am băgat de seamă că nici unul nici altul n-avea habar de navigaţie. Era să ne înecăm de vreo douăzeci de ori. Am ţinut-o pe lângă coastă, am dat mai întâi de Guyana olandeză, după aia de cea engleză şi la urmă de Trinidad. Între Georgetown şi Trinidad l-am lichidat pe ăl care spunea c-ar putea fi căpitanul fugarilor. Individul merita să moară, căci pentru ca să plece pe de-a moaca îi trombonise pe toţi cu priceperea lui la de-ale marinei. Ălălalt a crezut c-o să-l omorâm şi pe el şi s-a aruncat singur în mare, pe vreme rea, părăsind cârma vasului. Ne-am descurcat cum am putut. Ambarcaţia a luat de câteva ori apă, ne-am izbit de o stâncă şi

am scăpat ca prin minune. Pe cuvântul meu de bărbat că tot ce-am spus e adevărul gol-goluţ.

— Adevărat, spun ceilalţi doi. Aşa s-a întâmplat, şi toţi trei am fost de acord să-l lichidăm pe individ. Ce spui de treaba asta, Papillon?

— Nu sunt în măsură să fiu judecător.

— Dar, stăruie bretonul, tu ce-ai fi făcut în locul nostru?

— Rămâne de văzut. Ca să judeci drept un caz ca ăsta, trebuie să fi trăit clipa, altfel nu ştii de partea cui e adevărul.

Clousiot zice:

— Eu unul l-aş fi omorât, pentru că era o minciună care putea să coste viaţa tuturor.

— Bine, să nu mai vorbim de asta. Dar am impresia că v-a fost o frică de moarte, că frica nu v-a părăsit nici acum şi că vă aflaţi pe mare numai de nevoie, aşa-i?

— Oh, da! răspund ei în cor.

— Aici, să fim înţeleşi, fără panică, orice s-ar întâmpla. Sub nici un motiv, nimănui nu-i permis s-arate pe faţă că-i e frică. Cu i-e frică să tacă mâlc. Vasul e bun, a făcut dovada. Avem o încărcătură mai mare ca înainte, dar e mai înalt cu zece centimetri. Plusul e compensat din plin.

Fumăm, bem cafea. Ne-am ghiftuit bine înainte de plecare şi am hotărât să nu mai mâncăm decât a doua zi de dimineaţă.

Suntem în 9 decembrie 1933, acum patruzeci şi două de zile s-a pornit evadarea, în sala „blindată” a spitalului din Saint-Laurent. Asta o aflăm de la Clousiot, contabilul asociaţiei noastre. Am trei lucruri preţioase în plus decât la plecare: un ceas etanş de oţel cumpărat la Trinidad, o busolă adevărată în cutia ei dublă de suspensie, foarte precisă, cu roza vânturilor, şi nişte ochelari negri de celuloid. Clousiot şi Maturette au câte-o caschetă fiecare.

Trei zile se scurg fără buclucuri, afară doar de faptul că în două rânduri am dat peste nişte cete de delfini, ne-au trecut sudorile de spaimă, căci un grup de opt au început să se joace cu vasul. Treceau pe dedesubt, mai întâi în lungime, reapărând exact în faţa vasului. Uneori îl atingeam pe câte unul. Dar ceea ce ne impresionează cel mai mult e următorul

joc: trei delfini în formaţie de triunghi, unul în faţă şi doi paralel în spate, se năpustesc drept asupra noastră, spre partea din faţă, cu o viteză nebună. În clipa când ar trebui să ne lovească de-a binelea, se scufundă, reapărând la dreapta şi la stânga vasului. Cu toate că vântul e foarte puternic şi că plutim cu pânzele umflate, se deplasează mult mai repede ca noi. Jocul ăsta durează ore întregi, e înnebunitor. E destul să facă cea mai mică greşeală cu socotelile lor ca să ne răstoarne. Cei trei noi n-au scos o vorbă, dar făcea să le vezi mutrele descompuse.

La miezul celei de-a patra nopţi se dezlănţuie o furtună înfiorătoare. A fost într-adevăr ceva înspăimântător. Păcătoşenia era că valurile nu urmau aceeaşi direcţie. Adesea se izbeau între ele. Anumite valuri erau adânci, altele scurte, de nu mai înţelegeai nimic. Nu crâcnea unul, afară de Clousiot, care-mi striga din când în când: „Dă-i înainte, frăţioare! Îi vii de hac şi ăstuia, ca şi ălorlalte!" sau: „Păzea, vine unul din spate!" Lucru rar, când şi când talazurile soseau pieziş, vuind şi pline de spumă. În regulă, le apreciam viteza şi prevedeam foarte bine unghiul de atac. Şi, fără nici o logică, mă pomeneam deodată cu un val în coada vasului, exact din sensul opus. În câteva rânduri valurile s-au prăvălit peste umerii mei şi, bineînţeles, o bună parte din apă pătrundea în vas. Cei cinci bărbaţi, cu crătiţi şi cutii în mână, scoteau apa fără răgaz. Cu toate astea, vasul nu s-a umplut niciodată mai mult decât pe sfert, aşa că n-am fost în pericol să ne ducem la fund. Bâlciul ăsta a durat o jumătate de noapte, aproape şapte ore. Din cauza ploii n-am zărit soarele decât pe la opt.

Furtuna odată potolită, soarele proaspăt al dimineţii, strălucind cu toată puterea, a fost salutat de toţi cu bucurie, inclusiv de mine. Înainte de toate, o cafea. O cafea cu lapte Nestlé în clocot, nişte pesmeţi marinăreşti, tari ca piatra, dar care, muiaţi în cafea, devin delicioşi. Lupta cu furtuna din timpul nopţii m-a sleit, nu mai pot, şi cu toate că vântul mai suflă tare, iar valurile sunt mari şi nedisciplinate, îl rog pe Maturette să-mi ţină puţin locul. Vreau să dorm. N-au trecut nici zece minute de când m-am culcat, că Maturette se lasă

izbit de-a latul, şi vasul se umple pe trei sferturi. Totul pluteşte: cutii, lampa de gătit, pături… Ajung la cârmă cu apa până la brâu, şi am exact răgazul s-o apuc ca să evit un val spart care vine drept spre noi. Dintr-o mişcare a cârmei mă întorc cu spatele la val, care n-a mai putut să pătrundă în barcă şi ne-a împins foarte tare, la peste zece metri de locul izbiturii.

Toţi golesc vasul de apă. Oala cea mare, mânuită de Maturette, scoate cincisprezece litri o dată. Nimeni nu stă să recupereze ceva, n-au decât o idee fixă: să scoată, să scoată, cât mai iute apa asta care îngreunează vasul atât de mult şi-l împiedică să se apere bine de valuri. Trebuie să recunosc că cei trei s-au comportat bine, iar bretonul, văzându-şi cutia luată de apă, s-a hotărât singur, fără să şovăie, ca să uşureze barca, să desprindă butoiul cu apă, pe care l-a zvârlit fără mare greutate peste bord. În două ore totul era uscat, dar pierdusem păturile, primusul, lampa de gătit, sacii cu mangal, damigeana cu benzină şi butoiul cu apă, acesta cu bună ştiinţă.

E amiază când, vrând să-mi pun alt pantalon, observ că şi valijoara mea a fost luată de apă, precum şi două impermeabile din trei. În fundul vasului am găsit două sticle de rom. Tutunul s-a dus sau e ud, frunzele au dispărut, ca şi cutia lor din tablă albă etanşă. Spun:

— Fraţilor, mai întâi o duşcă de rom, o porţie barosană, şi după aia deschideţi lada de rezervă, să vedem pe ce ne putem bizui. Avem sucuri de fructe, e-n regulă. Vom fixa raţii pentru băut. Avem cutii cu biscuiţi dulci, goliţi una şi meşteriţi din ea o lampă de gătit. O să punem cutiile de conserve pe fundul vasului şi-o să facem foc cu scândurile lăzii. Eram îndreptăţiţi să ne temem, dar acum primejdia a trecut. Fiecare trebuie să se stăpânească şi să fie la înălţimea evenimentelor. Din clipa asta, nimeni n-are voie să zică: Mi-e sete; nimeni n-are voie să zică: Mi-e foame; şi nimeni n-are voie să zică: Am chef să fumez. De acord?

— Da, Papi, de acord.

Toţi s-au comportat bine şi Providenţa a slăbit vântul,

îngăduindu-ne să pregătim o supă din carne conservată de vită. O gamelă plină cu supa asta în care muiem pesmeţii ostăşeşti ne bagă-n burtă o pernă bună şi caldă, de-ajuns ca să aşteptăm ziua de mâine. Am făcut un piculeţ de ceai verde pentru fiecare. În lada neatinsă am găsit un cartuş de ţigări. Sunt douăzeci şi patru de pacheţele de câte opt ţigări. Ceilalţi cinci hotărăsc că doar eu voi fuma, ca să pot sta treaz şi, ca să nu-şi facă loc invidia, Clousiot refuză să-mi dea câte-o ţigară gata aprinsă, dar îmi oferă foc. Graţie acestui spirit de înţelegere, n-are loc nici un fel de incident neplăcut.

Se fac şase zile de când am plecat şi încă n-am avut răgaz să dorm. Cum în seara asta e o mare ca untdelemnul, dorm, dorm buştean aproape cinci ore. Mă trezesc la zece seara. Aceeaşi mare liniştită. Ceilalţi au mâncat fără mine şi găsesc un fel de *polenta*{22} foarte bine făcută din mălai, la cutie desigur, pe care-o mănânc cu câţiva cârnaţi afumaţi. Un deliciu. Ceaiul e aproape rece, nu face nimic. Aprind o ţigară şi aştept ca vântul să binevoiască a se porni.

Noaptea e minunată, cerul plin de stele. Steaua Polară scânteiază din plin şi doar Crucea Sudului o întrece în luminozitate. Se zăresc clar Carul Mare şi Carul Mic. Nici un nor, şi o lună plină înălţată binişor pe bolta înstelată. Bretonul dârdâie. Şi-a pierdut haina şi e-n cămaşă. Îi împrumut impermeabilul. Începem cea de-a şaptea zi.

— Fraţilor, nu putem fi prea departe de Curaçao. Îmi face impresia că am luat-o puţin prea la nord, de-aci înainte o ţin direct spre vest, n-am voie să nu dau peste Antilele olandeze. Ar fi grav acum, când nu mai avem apă dulce şi am pierdut toate alimentele în afară de rezervă.

— Avem încredere în tine, Papillon, spune bretonul.

— Da, avem încredere în tine, repetă în cor ceilalţi. Fă cum vrei.

— Mulţumesc.

Cred că-i bine ce-am hotărât. Vântul se lasă aşteptat toată noaptea şi abia pe la patru dimineaţa plecăm mai departe cu ajutorul unei brize faine. Briza asta, care se va intensifica în timpul dimineţii, bate treizeci şi şase de ore destul de tare ca

vasul să înainteze straşnic şi cu nişte valuri atât de mici că nici nu le simţim.

CURAÇAO

Pescăruşii. Mai întâi ţipetele lor, căci e noapte, apoi ei înşişi, rotindu-se în jurul vasului. Unul se lasă pe catarg, îşi ia zborul, se întoarce. Manejul ăsta durează peste trei ore, până în zorii luminaţi de-un soare strălucitor. Nimic la orizont care să ne indice uscatul. De unde naiba s-or fi ivit aceşti pescăruşi şi aceşti goelanzi{23}? Cât e ziua de lungă scormonim cu ochii în zadar. Nici cel mai mic semn că uscatul ar fi pe aproape. Luna plină se înalţă în clipa când soarele asfinţeşte, şi luna asta tropicală e atât de strălucitoare încât reverberaţia ei mă supără. Nu mai am ochelarii negri, au fost luaţi de faimosul val, o dată cu toate caschetele. Pe la opt seara zărim la orizont, foarte-foarte departe în lumina asta lunară, o linie neagră.

— Precis că-i pământul! spun cel dintâi.

— Da, aşa-i.

Pe scurt, toţi sunt de acord că se vede o linie întunecată care trebuie să fie uscatul. Tot restul nopţii rămân cu faţa pironită spre umbra asta care se precizează încet-încet. Sosim. Cu un vânt puternic fără nori şi valuri înalte, dar lungi şi disciplinate, ne îndreptăm spre ea cu toată viteza. Masa asta neagră nu-i cu mult peste nivelul mării şi nimic nu indică dacă ţărmul e format din faleze, din stânci, sau dacă e o plajă. Luna, pe punctul de a trece de cealaltă parte a acestui uscat, face o umbră care mă împiedică să văd ceva, exceptând, la nivelul apei, un lanţ luminos, mai întâi continuu, apoi fragmentat. Mă apropii, mă apropii, apoi, cam la un kilometru, arunc ancora. Vântul e puternic, vasul se roteşte pe loc şi ţine piept valului care-l loveşte de fiecare dată din spate.

Ne cam zgâlţâie, e foarte incomod. Bineînţeles că pânzele sunt coborâte şi înfăşurate. Am fi putut să aşteptăm până se luminează în poziţia asta neplăcută dar sigură, din păcate însă, de-odată se desprinde ancora. Ca să conduci un vas, trebuia să se deplaseze, altfel nu-i chip să-l manevrezi. Montăm focul şi trinca, dar, ciudat lucru, ancora nu prinde pe dată. Camarazii mei trag frânghia la bord, dar, fără ancoră, s-a pierdut. În ciuda strădaniilor mele, valurile ne apropie atât de primejdios de stâncile acestui ţărm, că hotărăsc să ridic vela şi să pornesc tare spre pământ, de bunăvoie. Mă dovedesc atât de grozav cu manevra asta, că ne trezim înţepeniţi între două stânci, cu încheieturile vasului sfărâmate. Nimeni nu strigă „salvaţi-vă”, dar când se apropie valul următor, ne azvârlim cu toţii pe el şi ajungem la mal de-a dura, burduşiţi, dar în viaţă. Doar pe Clousiot, cu ghipsul lui, l-au caftit mai rău valurile. Are braţul, chipul şi mâinile însângerate, pline de zgârieturi. Noi ceilalţi, câteva lovituri la genunchi, la mâini şi la glezne. Mie îmi sângerează o ureche, julită cam tare de-o stâncă. Oricum, suntem cu toţii în viaţă, la adăpost de valuri, pe uscat. Când se luminează de zi, recuperăm impermeabilul şi mă întorc pe vas, care începe să se desfacă. Reuşesc să smulg compasul prins în cuie pe banca din spate. Nici ţipenie de om, nici acolo, nici prin preajmă. Privim spre locul cu luminile alea faimoase, e un şir de lămpi sortite să indice pescarilor, aşa cum aveam să aflăm mai târziu, că locul e primejdios. Pornim pe jos spre interiorul uscatului. Nu sunt decât cactuşi, nişte cactuşi uriaşi, şi măgari. Ajungem la un puţ, foarte obosiţi pentru că, făcând cu schimbul, câte doi trebuie să-l care pe Clousiot, alcătuind cu braţele un soi de scaun. În jurul puţului, schelete de măgari şi de capre. Puţul e secat, aripile morii care-l făceau cândva să funcţioneze se rotesc în gol fără să scoată apă. Nici un suflet de om, numai măgari şi capre.

Înaintăm până în dreptul unei căsuţe ale cărei uşi deschise ne invită să intrăm. Strigăm: „Hei! hei!” – Nimeni. Pe şemineu, un sac de pânză legat cu un şnur, îl iau şi, când să-l deschid, se rupe şnurul. E plin de florini, monedă olandeză.

Ne aflăm aşadar pe teritoriul olandez: Bonaire, Curaçao sau Aruba. Punem sacul la loc fără să luăm nimic, găsim nişte apă, din care bea fiecare pe rând cu un polonic. Nimeni în casă. Nimeni împrejur. Plecăm şi înaintăm încet, din pricina lui Clousiot, când un Ford hodorogit ne barează trecerea.

— Sunteţi francezi?

— Da.

— Urcaţi-vă în maşină.

Îl instalăm pe Clousiot pe genunchii a trei camarazi care stau în spate. Eu mă aşez lângă şofer, Maturette lângă mine.

— Aţi naufragiat?

— Da.

— S-a înecat cineva?

— Nu.

— De unde veniţi?

— Trinidad.

— Dar mai înainte?

— Din Guyana franceză.

— Ocnaşi sau deportaţi?

— Ocnaşi.

— Sunt doctorul Naal, proprietarul acestei fâşii de pământ, o peninsulă lipită de Curaçao. Peninsula asta e poreclită Insula Măgarilor. Măgarii şi caprele trăiesc aici mâncând cactuşi plini de ghimpi lungi. Ghimpii ăştia au fost botezaţi de popor „duduile din Curaçao."

Spun:

— Nu-i prea măgulitor pentru adevăratele dudui din Curaçao.

Tipul, înalt şi gras, râde zgomotos. Fordul înaintează gâfâind şi, cu un şuierat de astmatic, se opreşte singur. Spun, arătând nişte turme de măgari:

— Dacă maşina a obosit, are cine să ne tragă.

— Am un fel de hamuri în portbagaj, dar totul e să poţi pune mâna pe doi din ei şi să-i înhami. Nu-i uşor.

Grăsanul saltă capota şi constată imediat că un hop zdravăn a desprins o sârmă care merge la bujii. Până să se urce la loc în maşină, priveşte împrejur, pare îngrijorat.

Plecăm mai departe şi, după ce-o luăm pe nişte drumuri pline de şleauri, ajungem la o barieră albă care închide trecerea. E aici o căsuţă albă. Vorbeşte în olandeză cu un negru cu pielea foarte deschisă şi curat îmbrăcat, care-n fiecare clipă spune: *„Ya master, ya master”.* După care ne zice:

— I-am poruncit să vă ţină tovărăşie şi să vă dea de băut, dacă vă e sete, până mă întorc. Vă rog să coborâţi.

Coborâm şi ne aşezăm pe iarbă, la umbră. Fordul paradit o ia din loc. N-a făcut bine cincizeci de metri, că negrul ne spune în *papiamento,* jargon Olandez din Antile, alcătuit din cuvinte englezeşti, olandeze, franţuzeşti şi spaniole, că stăpânul lui, doctorul Naal, a plecat s-aducă poliţia, căci îi e tare frică de noi, că i-a zis să fie cu ochii-n patru pentru că suntem nişte hoţi evadaţi. Iar amărâtul ăsta de mulatru nu mai ştie ce să facă pentru a ne fi pe plac. Ne pregăteşte o cafea foarte slabă, dar care, pe căldura asta, ne prinde bine. Aşteptăm mai mult de o oră, când se arată un camion tip dubă celulară, cu şase poliţişti în uniforme semănând cu cele nemţeşti, şi-o maşină decapotabilă cu şofer în uniformă de poliţist şi trei domni, ultimul fiind doctorul Naal.

Coboară din maşină, iar unul dintre ei, cel mai scund, cu o mutră de preot, proaspăt ras, ne spune:

— Sunt şeful siguranţei din insula Curaçao. Ca urmare a răspunderii pe care o port, sunt obligat să vă arestez. Aţi comis vreun delict de când aţi sosit pe insulă, şi care anume? Şi care din voi?

— Domnule, suntem nişte ocnaşi evadaţi. Venim din Trinidad şi n-au trecut decât câteva ore de când ni s-a sfărâmat vasul de stâncile ţărmului. Sunt căpitanul acestui mic grup şi pot să afirm că nici unul din noi n-a comis nici cel mai mic delict.

Comisarul se întoarce spre bondocul doctor Naal şi îi vorbeşte în olandeză. În timp ce discută amândoi, soseşte un omuleţ pe bicicletă. Vorbeşte iute şi zgomotos, atât doctorului Naal, cât şi comisarului.

— Domnule Naal, de ce i-aţi spus acestui om că suntem hoţi?

— Pentru că omul pe care-l vedeţi aci m-a înştiinţat, înainte de-a vă întâlni, că, pitit în dosul unui cactus, v-a văzut intrând şi ieşind din casa lui. Omul ăsta e un salariat de-al meu care vede de o parte din măgari.

— Şi pentru c-am intrat în casă înseamnă că suntem hoţi? E stupid ce spuneţi, domnule, n-am luat decât nişte apă, socotiţi că asta e furt?

— Dar punga cu florini?

— Punga am deschis-o, e drept, şi chiar i-am rupt şnurul deschizând-o. N-am făcut altceva decât să mă uit ce fel de monede sunt, ca să ştiu în ce ţară mă aflu. Am pus cu toată grija banii şi punga exact unde erau, pe placa unui şemineu.

Comisarul se uită în ochii mei şi, întorcându-se brusc spre omul cu bicicleta, i se adresează cu multă asprime. Doctorul Naal face un gest şi vrea să spună ceva. Foarte sever şi în stil nemţesc, comisarul îl împiedică să intervină. Comisarul suie omuleţul lângă şoferul maşinii sale, urcă şi el întovărăşit de doi poliţişti şi pleacă. Naal şi cetăţeanul celălalt, sosit cu el, intră în casă împreună cu noi.

— Vă sunt dator o explicaţie, ne spune el: omul acesta a zis că punga a dispărut. Până să vă percheziţioneze, comisarul l-a interogat pe tipul ăsta, bănuind că minte. Dacă sunteţi nevinovaţi, sunt dezolat de incident, dar nu-i vina mea.

După mai puţin de-un sfert de oră maşina se întoarce şi comisarul îmi zice:

— Aţi spus adevărul, omul ăsta e un mincinos ordinar. Va fi pedepsit pentru că voia să vă facă un mare rău.

În timpul, ăsta, cetăţeanul e îmbarcat în dubă, se urcă şi ceilalţi cinci şi, când să mă sui şi eu, comisarul mă opreşte şi-mi spune:

— Ia loc în maşina mea, lângă şofer.

O luăm înaintea camionului şi-l pierdem foarte repede din vedere. Mergem pe şosele bine asfaltate, apoi intrăm într-un oraş cu case în stil olandez. Totul sclipeşte de curăţenie şi majoritatea oamenilor merg pe bicicletă. Sute de persoane circulă astfel pe două roţi dintr-o parte în alta a oraşului. Pătrundem în postul de poliţie. Dintr-un birou mare, unde se

găsesc câţiva ofiţeri de poliţie, toţi în alb, fiecare c-o trusă pentru scris, trecem într-o altă încăpere cu aer condiţionat. Aici e răcoare. Un bărbat înalt şi solid, blond, de vreo patruzeci de ani, şade într-un fotoliu. Se ridică şi vorbeşte în olandeză. După ce se termină schimbul de cuvinte, comisarul spune pe franţuzeşte:

— Vă prezint pe comandantul-şef al poliţiei din Curaçao. Domnule comandant, omul acesta e un francez, şeful grupului de şase indivizi pe care i-am arestat.

— Bine, domnule comisar. Bun venit la Curaçao în calitate de naufragiaţi. Care e numele dumitale?

— Henri.

— E-n regulă, Henri, ai păţit ceva tare neplăcut în chestia cu punga, dar incidentul ăsta te favorizează totodată, căci dovedeşte fără urmă de îndoială că eşti om cinstit. O să capeţi o sală luminoasă şi o cuşetă, ca să te odihneşti. Cazul dumitale va fi supus guvernatorului, care va da ordinele corespunzătoare. Comisarul şi eu însumi vom interveni în favoarea dumitale.

Îmi întinde mâna şi ieşim. În curte, doctorul Naal îmi cere scuze şi-mi promite să intervină pentru noi. Două ore mai târziu, suntem închişi cu toţii într-o sală foarte mare, dreptunghiulară, cu vreo duzină de paturi şi, la mijloc, o masă lungă de lemn cu bănci. Cu dolarii din Trinidad, îl rugăm pe-un poliţist, prin fereastra zăbrelită, să ne cumpere tutun, foiţă şi chibrituri. Nu ne ia banii şi nu-nţelegem ce zice.

— Negrul ăsta de abanos, spune Clousiot, are o mutră de încuiat. N-o să vedem nici un tutun.

Mă duc să bat la uşă, care în aceeaşi clipă se deschide. Un nichipercea, gen *coolie,* cu un costum gri tip deţinut şi-un număr pe piept ca să nu fie confundat, ne spune:

— Bani ţigări.

— Nu. Tutun, chibrituri şi foiţă.

Se întoarce după câteva minute cu toate şi cu o oală mare aburită cu ciocolată sau cacao. Bea fiecare câte-un castron mare din cele aduse de deţinut.

După-amiază sunt chemat şi dus iarăşi la biroul

comandantului de poliţie.

— Guvernatorul mi-a dat ordin să vă las liberi în curtea închisorii. Spune camarazilor dumitale să nu încerce să evadeze, urmările ar fi grave pentru toţi. Dumneata, în calitate de căpitan, poţi pleca în oraş două ore în fiecare dimineaţă, de la zece la douăsprezece, şi în fiecare după-amiază de la trei la cinci. Ai bani?

— Da. Englezeşti şi franţuzeşti.

— Un poliţist în civil te va însoţi unde doreşti în timpul acestor plimbări.

— Ce se va întâmpla cu noi?

— Vom încerca, cred, să vă îmbarcăm unul câte unul pe nişte petroliere ale diferitelor naţiuni. Curaçao are una din cele mai mari rafinării din lume, prelucrează petrolul din Venezuela, aşa că-n fiecare zi intră şi ies între douăzeci şi douăzeci şi cinci de petroliere din toate ţările. Ar fi soluţia visată pentru voi, căci aţi sosi în ţările respective fără nici o problemă.

— Cam în ce ţări? Panama, Costa Rica, Guatemala, Nicaragua, Mexic, Canada, Cuba, Statele Unite şi ţări cu legislaţie engleză?

— Imposibil, nici în Europa nu-i cu putinţă. Fiţi calmi, aveţi încredere, lăsaţi-ne să găsim mijlocul de-a vă ajuta să porniţi pe calea cea bună a unei vieţi noi.

— Mulţumesc, domnule comandant.

Relatez toate acestea cu cea mai mare exactitate camarazilor mei. Clousiot, cel mai afurisit dintre noi, mă întreabă:

— Ce impresie ai, Papillon?

— Nu ştiu încă, mi-e teamă că ne tromboneşte ca să fim cuminţi, să nu evadăm.

— Mă tem c-ai dreptate, zice el.

Bretonul crede în minunatul plan de care mi s-a vorbit. Tipul cu fierul de călcat jubilează zicând:

— Nu tu barcă, nu tu aventură, asta-i ceva sigur. Fiecare soseşte într-o ţară oarecare, c-un petrolier barosan şi-ajunge oficial în bârlogul lui.

Leroux e de aceeaşi părere.

— Dar tu, Maturette?

Ţâncul ăsta de nouăsprezece ani, micuţul fraier transformat întâmplător în ocnaş, puştiul cu trăsături mai delicate decât o femeie rosteşte cu glasul său blând:

— Credeţi că poliţaii ăştia cu capete pătrate o să ticluiască pentru fiecare din noi acte de identitate dubioase sau false? Mira-m-aş. În cel mai bun caz, o să-nchidă ochii ca să nembarcăm clandestin unui câte unul pe un petrolier gata de plecare, asta-i tot. Dar şi atunci, ar face-o ca să se descotorosească de noi fără să-i doară capul. Asta-i părerea mea. Nu cred în basmul ăsta.

Ies foarte rar, un pic dimineaţa, să fac unele cumpărături. E-o săptămână de când suntem aici, şi nimic nou. Începe să ne calce pe nervi. Într-o după-amiază zărim trei preoţi înconjuraţi de poliţişti care vizitează celulele şi sălile una după alta. Se opresc îndelung la celula cea mai apropiată de noi, unde se află un negru acuzat de viol. Bănuind c-o să vină şi la noi, ne întoarcem cu toţii în sală şi ne aşezăm, fiecare pe patul lui. Într-adevăr, intră toţi trei, însoţiţi de doctorul Naal de comandantul poliţiei şi de un gradat îmbrăcat în alb, care trebuie să fie ofiţer de marină.

— Monseniore, iată-i pe francezi, spune pe franţuzeşte comandantul poliţiei. Au avut o comportare exemplară.

— Vă felicit, copiii mei. Să ne aşezăm pe bănci în jurul mesei ăsteia, o să putem vorbi mai bine.

Se aşază cu toţii, inclusiv însoţitorii episcopului. E adus un taburet care se afla în faţa uşii, în curte, şi e aşezat în capul mesei. În felul ăsta episcopul îi vede bine pe toţi.

— Aproape toţi francezii sunt catolici, care din voi nu e?

Nimeni nu ridică mâna. Gândesc că preotul de la Conciergerie aproape că m-a botezat şi că trebuie să mă consider şi eu catolic.

— Prieteni, de neam sunt francez, mă numesc Irénée de Bruyne. Strămoşii mei erau protestanţi hughenoţi refugiaţi în Olanda pe vremea când Caterina de Medicis îi fugărea ca să-i omoare. Sunt aşadar de sânge francez, episcop la Curaçao,

oraş unde există mai mulţi protestanţi decât catolici, dar unde catolicii sunt deosebit de credincioşi şi practicanţi. Care vă e situaţia?

— Aşteptăm să fim îmbarcaţi unul după altul pe nişte petroliere.

— Câţi au plecat în felul ăsta?

— Deocamdată nici unul.

— Hm! ce spuneţi de asta, domnule comandant? Vă rog să-mi răspundeţi în limba franceză, o vorbiţi foarte bine.

— Monseniore, guvernatorul a vrut cu adevărat să-i ajute pe oamenii ăştia folosind această formulă, dar trebuie s-o spun cu toată sinceritatea că nici un căpitan de vas n-a acceptat încă să ia vreunul, în special pentru că n-au paşaport.

— Cu asta trebuie început. Guvernatorul n-ar putea să dea fiecăruia un paşaport excepţional?

— Nu ştiu. Nu mi-a vorbit niciodată despre aşa ceva.

— Poimâine voi rosti o slujbă pentru voi. Vreţi să veniţi mâine după-masă să vă spovediţi? Vă voi spovedi personal spre a vă ajuta ca bunul Dumnezeu să vă ierte păcatele. Aţi putea să mi-i trimiteţi la catedrală la ora trei?

— Da.

— Aş dori să vină cu un taxi sau cu o maşină particulară.

— Îi voi însoţi eu însumi, monseniore, zice doctorul Naal.

— Mulţumesc, fiule. Copiii mei, nu vă făgăduiesc nimic. Decât un singur lucru, şi adevărat: din clipa asta mă voi strădui să vă fiu cât mai util cu putinţă.

Văzând că Naal îi sărută inelul, şi bretonul după el, atingem uşor cu buzele inelul episcopal şi-l însoţim până la maşina lui parcată în curte.

A doua zi, toţi se spovedesc episcopului. Am rămas ultimul.

— Hai, fiule, începe cu păcatul cel mai greu.

— Părinte, în primul rând nu sunt botezat, dar un preot de la o închisoare din Franţa mi-a zis că, botezaţi sau nu, toţi suntem fiii lui Dumnezeu.

— Avea dreptate. Bine. O să ieşim din confesional şi ai să-mi spui totul.

Îi povestesc cu de-amănuntul viaţa mea. Vreme

îndelungată, cu răbdare, foarte atent, mă ascultă fără să mă întrerupă. Îmi ia mâinile în mâinile sale şi mă priveşte adeseori în ochi, iar uneori, la împrejurările greu de mărturisit, lasă ochii-n jos ca să m-ajute în spovedanie. Blând, foarte blând, păstrându-mi mai departe mâinile în mâinile sale, îmi vorbeşte atât de suav că e aproape o şoaptă:

— Vezi tu, fiule, de n-ai fi avut de urcat această Golgotă, niciodată n-ai fi putut să te înalţi atât de sus şi să te apropii atât de tare de adevărul lui Dumnezeu. Am să-ţi spun mai mult: oamenii, sistemele, angrenajele acestei înfiorătoare maşini care te-au strivit, creaturile fundamental rele care te-au torturat în diferite chipuri şi ţi-au provocat neajunsuri, ţi-au făcut cel mai mare serviciu cu putinţă. Au trezit în tine o nouă făptură, mai presus de prima, iar azi, dacă ai simţul onoarei, al bunătăţii, al milei, şi energia necesară ca să învingi toate obstacolele şi să devii o fiinţă superioară, le-o datorezi lor. Acele gânduri de răzbunare, de a-l pedepsi pe fiecare după răul pe care ţi l-a făcut, nu pot rodi într-un om ca tine. Tu trebuie să fii un salvator al oamenilor, iar nu să trăieşti pentru a face rău, chiar de-ai avea convingerea că ar fi îndreptăţit. Dumnezeu a fost mărinimos cu tine spunându-ţi: „Ajută-te şi te voi ajuta”. Şi a făcut-o pe deplin, îngăduindu-ţi chiar să salvezi şi pe alţii. Îndeosebi, nu crede că toate acele păcate pe care, le-ai făptuit ar fi atât de grave. Există o sumedenie de oameni cu o înaltă poziţie socială care s-au făcut vinovaţi de fapte mult mai grave ca ale tale. Numai că ei n-au avut prilejul, în pedeapsa aplicată de justiţia oamenilor, să se înalţe precum ai făcut tu.

— Mulţumesc, părinte. Mi-aţi făcut un bine uriaş, pentru toată viaţa. N-am să-l uit niciodată.

Îi sărut mâinile.

— Vei pleca mai departe, fiule, şi vei avea de înfruntat noi primejdii. Aş vrea să te botez înainte de plecare. Ce părere ai?

— Părinte, pentru moment lasă-mă aşa cum sunt. Tatăl meu m-a crescut în afara religiei. E un om cu suflet de aur. Când s-a prăpădit mama, a ştiut să găsească, pentru a mă iubi şi mai mult, gesturi, vorbe, atenţii de mamă. Cred că, dacă m-

aş boteza, aş comite un fel de trădare faţă de el. Dă-mi răgazul să fiu pe deplin liber, cu o identitate precisă, cu o viaţă normală, pentru ca, atunci când îi voi scrie, să-l întreb dacă pot, fără a-l mâhni, să renunţ ia filozofia lui şi să mă botez.

— Te înţeleg, fiule. Te binecuvântez şi-l rog pe Cel de sus să te apere.

— În această predică, monseniorul Irénée de Bruyne s-a zugrăvit singur, din cap până-n picioare, îmi spuse doctorul Naal.

— Fără îndoială, domnule doctor. Şi acum, ce-aveţi de gând să faceţi?

— Îl voi ruga pe guvernator să dea ordin Vămii să-mi acorde prioritate la prima vânzare a navelor confiscate de la contrabandişti. O să veniţi cu mine ca să vă daţi părerea şi să-l alegeţi pe cel care vă convine. În rest, cu alimentele şi îmbrăcămintea, o să fie uşor.

De când cu predica episcopului primim regulat vizite, seara mai ales, pe la şase. Sunt oameni care vor să ne cunoască. Iau loc pe băncile mesei, fiecare aduce câte-un pachet pe care-l pune pe pat şi-l lasă acolo fără să spună: „V-am adus ceva”. Pe la orele două după-amiază, vin regulat nişte călugăriţe însoţite de stareţă, care vorbeşte franceza foarte bine. Coşul lor e întotdeauna plin de bunătăţi preparate de ele. Maica stareţă e încă tânără, sub patruzeci de ani. Nu i se vede părul, vârât într-o bonetă albă, dar are ochi albaştri şi sprâncene blonde. Se trage dintr-o familie olandeză de vază (după câte spune doctorul Naal) şi a scris în Olanda pentru a se găsi un alt mijloc decât cel de a ne reexpedia pe mare. Petrecem împreună momente foarte plăcute şi în câteva rânduri m-a pus să istorisesc evadarea noastră. Uneori mă roagă s-o povestesc direct călugăriţelor care o întovărăşesc şi care vorbesc franţuzeşte. Şi dacă uit sau sar peste un amănunt, mă cheamă blând la ordine:

— Henri, nu te grăbi. Ai sărit întâmplarea cu *hocco-ul*… De ce uiţi azi furnicile? E foarte importantă chestia cu furnicile, pentru că mulţumită lor a dat de voi Bretonul cu mască!

Le povestesc pe toate pentru că sunt clipe atât de plăcute,

atât de desăvârşit opuse tuturor celor trăite, de parcă o lumină cerească ar pogorî în chip ireal asupra acestui drum al putreziciunii pe cale de dispariţie.

Am văzut nava, un vas straşnic, de opt metri lungime, cu o chilă pe cinste, un catarg foarte înalt şi vele uriaşe. Cu adevărat construit pentru curse de contrabandă. E complet echipat, dar plin de sigiliile de ceară ale Vămii. Un domn porneşte licitaţia cu şase mii de florini, circa o mie de dolari. Pe scurt, ne e adjudecat pentru şase mii de florini, după câteva cuvinte şoptite acelui domn de doctorul Naal.

În cinci zile suntem gata. Proaspăt vopsit, ticsit de merinde frumos rânduite în cală, vasul acesta pe jumătate prevăzut cu punţi e un dar regesc. Şase valize, una de fiecare, cu haine noi, pantofi, tot felul de veşminte, sunt băgate într-o pânză impermeabilă, apoi aşezate în ruful vasului.

ÎNCHISOAREA DIN RIO HACHA

Pornim în zori. Doctorul şi călugăriţele au venit să ne spună la revedere. Ne desprindem uşor de chei, vântul ne ia în primire degrabă şi plutim normal. Soarele se înalţă strălucitor, ne aşteaptă o zi fără bătaie de cap. Bag de seamă imediat că vasul are prea multe vele şi prea puţin lest. Mă hotărăsc să fiu prudent. Înaintăm cu toată viteza. Vasul ăsta e un pur sânge în ce priveşte viteza, dar sensibil şi nervos. O iau spre vest. Am hotărât să-i debarcăm clandestin pe coasta columbiană pe cei trei indivizi care ni s-au alăturat la Trinidad. Nici nu vor s-audă de-o călătorie lungă, spun că au încredere în mine, dar câtuşi de puţin în vreme. Într-adevăr, după buletinele meteorologice din ziarele citite în închisoare, ne aşteptăm la vreme proastă şi chiar la uragane.

Recunosc că-i dreptul lor şi cădem de acord să-i debarc pe-o peninsulă nelocuită, numită Guajira. Noi ceilalţi trei vom pleca mai departe spre Hondurasul britanic. Vremea e splendidă, iar noaptea înstelată care urmează acestei zile radioase ne uşurează proiectul de debarcare datorită unei semiluni strălucitoare. Înaintăm drept spre coasta columbiană, arunc ancora şi sondăm des ca să vedem dacă pot debarca. Din păcate, apa e foarte adâncă şi trebuie să ne apropiem primejdios de mult de-un ţărm stâncos, ca fundul să fie la mai puţin de un metru şi jumătate adâncime. Ne dăm mâna, fiecare din ei coboară, reuşeşte să stea în picioare, apoi, cu valiza pe cap, înaintează spre uscat. Urmărim manevra atenţi şi cu un pic de tristeţe. Camarazii ăştia s-au purtat bine cu noi, au fost la înălţimea tuturor împrejurărilor. Păcat că părăsesc vasul. În timp ce se apropie de ţărm, vântul încetează complet.

Ei drăcie! numai să nu ne fi văzut careva din localitatea însemnată pe hartă cu numele de Rio Hacha! E primul port în care există autorităţi poliţieneşti. Să sperăm că nu. Îmi face impresia că am depăşit cu mult punctul indicat, ţinând seama de micul far aflat pe limba de pământ pe lângă care am trecut.

Aşteptăm, aşteptăm… Cei trei au dispărut, după ce ne-au transmis un ultim adio fluturându-şi batistele albe. Vântul, trăsni-l-ar! De-ar începe odată să bată, ca să ne desprindem de pământul ăsta columbian, care e un semn de întrebare pentru noi! Într-adevăr, nu ştim dacă îi predau sau nu pe deţinuţii evadaţi. Toţi trei preferăm certitudinea pe care ne-o oferă Hondurasul britanic în locul incertitudinii Columbiei. Abia la trei după-amiază începe să bată vântul şi putem pleca. Ridic toate pânzele şi, înclinată poate niţel cam mult, şalupa pluteşte sprintenă timp de peste două ore, când o vedetă plină de oameni se îndreaptă ţintă spre noi şi trage în aer focuri de armă ca să oprim. Mă năpustesc înainte fără să mă supun, încercând să ajung în larg ca să ies din apele teritoriale. Cu neputinţă. Puternica vedetă ne ajunge din urmă în mai puţin de o oră şi jumătate şi, luaţi la ochi de zece bărbaţi înarmaţi, suntem siliţi să ne predăm.

Soldaţii sau poliţiştii ăştia care ne-au oprit au cu toţii nişte mutre aparte: un pantalon soios, odinioară alb, tricouri de lână care precis că n-au fost spălate vreodată, găurite, toţi desculţi, cu excepţia „maiorului”, mai bine îmbrăcat şi mai curat. Sunt prost îmbrăcaţi, dar înarmaţi până-n dinţi: o cartuşieră plină de gloanţe drept centură, puşti de război bine întreţinute şi, pe deasupra, o teacă în care e vârât un pumnal uriaş, cu mânerul la îndemână. Cel căruia îi spun „maior” are o mutră de metis asasin. Poartă un revolver cât toate zilele, spânzurat şi el de o centură înţesată de gloanţe. Deoarece nu vorbesc decât spaniola, nu înţelegem ce spun, dar nici privirea, nici gesturile, nici tonul glasului lor nu sunt simpatice, totul e duşmănos.

Mergem pe jos din port până la închisoare, străbătând localitatea, care e într-adevăr Rio Hacha, încadraţi de şase golani plus trei care merg la doi metri distanţă, cu armele

îndreptate spre noi. Sosirea nu e aşadar dintre cele mai simpatice.

Ajungem în curtea unei închisori împrejmuite de-un zid scund. Vreo douăzeci de deţinuţi bărboşi şi murdari, aşezaţi sau în picioare, ne aruncă deopotrivă priviri duşmănoase. „Vamos, vamos.” Pricepem că înseamnă: „Haideţi, haideţi”. Ceea ce nu ne e deloc uşor deoarece Clousiot, deşi îi merge mult mai bine, calcă totuşi pe scăriţa piciorului său pus în ghips şi nu poate să umble repede. „Maiorul”, care a rămas în urmă, ne ajunge, cu busola şi impermeabilul sub braţ. Mănâncă din pesmeţii şi ciocolata noastră, şi pricepem de îndată că vom fi jefuiţi de tot ce avem. Nu ne înşelăm. Suntem închişi într-o sală murdară, având o fereastră cu zăbrele groase. Pe jos, scânduri, prevăzute într-o parte cu un soi de pernă de lemn: sunt paturile. „Francezi, francezi”, ne spune la fereastră un deţinut după plecarea poliţiştilor, care ne-au încuiat.

— Ce vrei?

— Francezi, nu bun, nu bun!

— Nu bun, ce?

— Poliţia.

— Poliţia?

— Da, poliţia nu bun.

Şi dispare. S-a lăsat întunericul, sala e luminată de-o lampă electrică probabil de slab amperaj, căci dă o lumină chioară. Ţânţarii ne ţârâie în urechi şi ni se vâră în nas.

— Bine ne-am mai aranjat! O să ne coste scump c-am acceptat să-i debarcăm pe camarazii noştri.

— Ce să-i faci, nu ştiam. Dar am păţit-o mai ales pentru că nu era vânt.

— Te-ai apropiat prea mult, zise Clousiot.

— Las-o moartă! Nu e momentul să ne învinuim sau să-i învinuim pe alţii, trebuie să fim cot la cot, mai uniţi ca oricând.

— Iartă-mă, ai dreptate, Papi. Nu-i nimeni de vină.

Oh! prea ar fi nedrept ca, după atâtea strădanii, evadarea să se încheie aici, atât de jalnic. N-am fost percheziţionaţi. Am

în buzunar tubul, mă grăbesc să mi-l pun. Clousiot şi-l pune şi el pe-al lui. Am făcut bine că le-am păstrat. De altfel, e-un portofel etanş şi mic, uşor de păstrat. După ceasul meu e opt seara. Ni se aduce zahăr nerafinat de culoare cafenie, o bucată cât pumnul de fiecare, şi trei porţii dintr-un soi de pastă de orez fiert în apă cu sare. *„Buenas noches!”* „Asta o fi însemnând: noapte bună”, zice Maturette. A doua zi la şapte ni se serveşte în curte o cafea excelentă în nişte căni de lemn. Pe la opt trece maiorul. Îl rog să mergem la vas să luăm lucrurile. Sau n-a priceput, sau se face. Cu cât mă uit mai bine la el, cu atât găsesc că are o mutră de asasin. Poartă în stânga o sticluţă într-un toc de piele, o scoate, o destupă, trage o duşcă, scuipă şi-mi întinde sticla. În faţa acestui prim gest amabil, o iau şi beau. Noroc că n-am apucat să înghit decât foarte puţin, e foc cu gust de spirt denaturat. O scuip degrabă şi mă îneacă tusea, în timp ce el, corcitura asta de indian şi negru, râde în hohote!

La zece sosesc câţiva civili îmbrăcaţi în alb şi cu cravată. Sunt vreo şase sau şapte şi intră într-o clădire care pare să fie direcţiunea închisorii. Suntem chemaţi. Stau cu toţii pe scaune în semicerc într-o sală unde tronează un tablou mare al unui ofiţer alb cu multe decoraţii: *Presidente Alfonso Lopez de Columbia.* Unul din domni îi face semn lui Clousiot să ia loc, vorbindu-i în franceză, noi rămânem în picioare. Individul din centru, slab, cu nas acvilin şi ochelari cu lentile fără rame, începe să-mi ia interogatoriul. Interpretul nu traduce nimic şi-mi spune:

— Domnul care a vorbit şi care o să-ţi ia interogatoriul e judecătorul oraşului Rio Hacha, ceilalţi sunt notabilităţi, prieteni de-ai lui. Eu, care slujesc de traducător, sunt un haitian, conduc lucrările de electrificare din acest departament. Cred că printre aceşti oameni, deşi n-o declară, unii înţeleg un pic franceza, poate chiar judecătorul.

Judecătorul e impacientat de acest preambul şi-şi începe interogatoriul în spaniolă. Haitianul traduce pe rând întrebările şi răspunsurile.

— Sunteţi francezi?

— Da.

— De unde veniţi?

— Curaçao.

— Şi mai înainte?

— Trinidad.

— Şi mai înainte?

— Martinica.

— Minţi. Consulul nostru din Curaçao a fost înştiinţat, acum o săptămână şi mai bine, să supravegheze coasta pentru că şase evadaţi din penitenciarul Franţei vor încerca să debarce la noi.

— În regulă. Suntem nişte evadaţi din penitenciar.

— Guyanezi aşadar?

— Da.

— Dacă o ţară atât de nobilă ca Franţa v-a trimis atât de departe şi v-a pedepsit cu atâta asprime, înseamnă că sunteţi nişte bandiţi foarte periculoşi.

— S-ar putea.

— Hoţi sau asasini?

— Ucigaşi.

— *Matador,* totuna. Aşadar sunteţi nişte *matadori.* Unde sunt ceilalţi trei?

— Au rămas la Curaçao.

— Iar minţi. I-aţi debarcat la şaizeci de kilometri de aici, într-o regiune numită Castillete. Au fost arestaţi, din fericire, şi vor fi aici peste câteva ore. Vasul l-aţi furat?

— Nu, l-am primit în dar de la episcopul din Curaçao.

— În regulă. O să fiţi deţinuţi aici până ce-o să hotărască guvernatorul ce să facem cu voi. Pentru delictul de-a fi debarcat trei complici pe teritoriul columbian, încercând să plecaţi apoi mai departe pe mare, condamn la trei luni de închisoare pe căpitanul vasului, pe dumneata, şi la o lună şi jumătate pe ceilalţi. Purtaţi-vă bine, dacă nu vreţi să vă alegeţi cu pedepse corporale aplicate de poliţişti, care sunt oameni foarte aspri. Ai ceva de spus?

— Nu. Aş vrea doar să-mi strâng lucrurile şi alimentele de pe vas.

— Totul a fost confiscat de vamă, afară de câte un pantalon, o cămaşă, o haină şi o pereche de pantofi de fiecare. Restul e confiscat şi nu stărui: nu-i nimic de făcut, asta-i legea.

Ne retragem în curte. Judecătorul e asaltat de nefericiţii deţinuţi ai regiunii: „Domnule doctor, domnule doctor!” Trece prin mijlocul lor, plin de importanţă, fără să răspundă şi fără să se oprească.

Iese cu notabilităţile din închisoare şi dispare.

După o oră sosesc ceilalţi trei într-un camion cu şapte-opt bărbaţi înarmaţi. Coboară plouaţi ca vai de ei, cu valizele în mână. Ne întoarcem cu ei în sală.

— Ce greşeală gogonată am făcut şi v-am mai băgat şi pe voi! spune bretonul. Suntem de neiertat, Papillon. Dacă vrei să mă omori, eşti liber, o mişcare nu fac să mă apăr. Nu suntem oameni, suntem nişte rahaţi. Ne era frică de mare, ei bine, după cele ce-am aflat despre Columbia şi columbieni pot să spun că primejdiile mării erau floare la ureche pe lângă ce ne paşte de la nişte indivizi de teapa ăstora. Din lipsa vântului le-aţi picat în labă?

— Da, bretonule. N-am de omorât pe nimeni, toţi am căzut în greşeală. N-aveam decât să refuz să vă debarc şi nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Eşti prea bun, Papi.

— Nu, sunt drept.

Le povestesc interogatoriul.

— În sfârşit, poate că guvernatorul o să ne pună în libertate.

— Vezi să nu! Cum s-ar zice: să sperăm, speranţa te-ajută să trăieşti.

După părerea mea, autorităţile acestei văgăuni pe jumătate civilizate nu pot lua vreo hotărâre în cazul nostru. Numai un for superior are dreptul să decidă dacă putem să rămânem în Columbia, dacă e cazul să fim predaţi Franţei sau reîmbarcaţi pe vasul nostru ca să plecăm mai departe. Ar fi culmea ca oamenii ăştia, cărora nu le-am cauzat nici un prejudiciu, să ia cea mai gravă hotărâre, căci în definitiv n-am comis nici un delict pe teritoriul lor.

Se încheie săptămâna de când suntem aici. Nici o schimbare, afară doar de faptul că se vântură ideea de a ne transfera, bine păziţi, într-un oraş mai important, la două sute de kilometri, Santa Marta. Poliţiştii ăştia cu mutre de piraţi nu şi-au schimbat atitudinea faţă de noi. Ieri n-a lipsit mult să mă lovească unul cu puşca pentru că-mi luasem înapoi săpunul de la spălător. Stăm tot în sala asta înţesată de ţânţari, din fericire un pic mai curată decât am găsit-o, mulţumită lui Maturette şi bretonului, care o spală în fiecare zi. Încep să deznădăjduiesc. Neamul ăsta de columbieni, amestec de indieni cu negri, de indieni cu spanioli, care au fost pe timpuri stăpânii acestei ţări, mă face să-mi pierd speranţa. Un deţinut columbian îmi împrumută un număr vechi al unui ziar din Santa Marta. În pagina întâi, cele şase fotografii ale noastre şi dedesubt comandantul poliţiei, cu pălăria lui enormă de fetru, cu o ţigară-n gură şi fotografia unui grup de vreo zece poliţişti înarmaţi cu puşcoacele lor. Pricep că arestarea a fost romanţată, iar rolul jucat de ei, umflat. S-ar spune că întreaga Columbie a fost salvată prin arestarea noastră de un pericol înfiorător. Şi totuşi bandiţii din poză sunt mai simpatici decât poliţiştii. Bandiţii au mai curând înfăţişarea unor oameni cinstiţi, în timp ce poliţiştii, să-mi fie cu iertare! Începând cu comandantul, să nu mai vorbim! Ce-i de făcut? Am învăţat câteva cuvinte spaniole: a evada, *fugarse;* deţinut, *preso;* a ucide, *matar;* lanţ, *cadena;* cătuşe, *esposas;* bărbat, *hombre;* femeie, *mujer*.

EVADARE DIN RIO HACHA

În curte e-un tip care poartă tot timpul cătuşe şi cu care mă împrietenesc. Tragem din aceeaşi ţigară, o ţigară lungă şi subţire, foarte tare, vorba e că fumez. Am înţeleg că face contrabandă între Venezuela şi insula Araba. E acuzat c-ar fi omorât nişte paznici de coastă şi aşteaptă să fie judecat. În anumite zile e extraordinar de calm, iar în altele, nervos şi agitat. Reuşesc să constat că e calm după ce a primit vizite şi când mestecă nişte frunze pe care le capătă. Într-o zi îmi dă şi mie o jumătate de frunză, şi mă lămuresc pe dată. Limba, cerul gurii şi buzele îmi devin insensibile. Sunt frunze de coca{24}. Bărbatul ăsta de treizeci şi cinci de ani, cu braţe păroase şi cu pieptul acoperit de-un păr creţ foarte negru, trebuie să aibă o forţă puţin obişnuită. Picioarele-i goale au tălpile atât de bătătorite că deseori smulge din ele câte-un ciob de sticlă sau câte-un cui care s-au înfipt fără s-ajungă la carne.

„Fuga, tu şi cu mine”, îi spun într-o seară contrabandistului. Cu prilejul unei vizite făcute de haitian îi cerusem un dicţionar francez-spaniol. A înţeles tipul, şi mi-a făcut semn c-ar vrea să evadeze, dar cătuşele! E vorba de nişte cătuşe americane sistem lacăt. Sunt prevăzute cu o găurică pentru cheie, care e desigur plată. Cu o sârmă turtită la capăt, bretonul îmi meştereşte un şperaclu. După câteva încercări, deschid uşor cătuşele noului meu prieten. Noaptea e singur într-o calabozo (celulă), ale cărei zăbrele sunt destul de groase. La noi zăbrelele sunt subţiri, cu siguranţă că putem să le depărtăm. Înseamnă că nu va trebui tăiată decât o bară, cea a lui Antonio – aşa se numeşte columbianul: Antonio.

— Cum facem rost de-un *sacette* (fierăstrău)?
— *Plata* (bani).
— *Cuanto* (cât)?
— O sută de pesos.
— Dolari?
— Zece.

Pe scurt, contra a zece dolari pe care-i dau devine posesorul a două bomfaiere. Îi explic desenând pe pământul din curte că, de câte ori taie niţel, trebuie să amestece pilitura de fier cu aluatul găluştelor de orez pe care le primim, şi să astupe bine crestătura. În ultima clipă, până să intre înăuntru, îi deschid o cătuşă. De-o să i le controleze, n-are decât să apese pe ea ca să se închidă de la sine. Au trecut trei nopţi până ce-a tăiat bara. Îmi spune că-n mai puţin de-un minut termină cu tăiatul şi că precis poate s-o îndoaie cu mâna. Va veni să mă ia.

Plouă deseori, de aceea îmi spune c-o să vină în *primera noche de iluvia* (prima noapte de ploaie). În noaptea asta plouă cu găleata. Camarazii sunt la curent cu proiectele mele, nimeni nu vrea să mă urmeze; după părerea lor, regiunea unde doresc s-ajung e prea departe. Vreau să mă duc la capătul peninsulei columbiene, la frontiera cu Venezuela. Pe harta noastră scrie că regiunea se numeşte Guajira şi că-i un teritoriu disputat, nici columbian, nici venezuelean. Columbianul zice că *eso es la tierra de los indios* (e pământul indienilor) şi că acolo nu există nici un fel de poliţie, nici columbiană, nici venezueleană. Câţiva contrabandişti trec pe-acolo. E periculos, căci indienii guajiros nu permit să pătrundă pe teritoriul lor vreun om civilizat. Cu cât te afunzi mai adânc în ţinutul lor, devin tot mai periculoşi. Pe coastă sunt indieni pescari care, prin intermediul altor indieni, ceva mai civilizaţi, fac negoţ cu satul Castillete şi cu un cătun, la Vela. Antonio nu vrea să se ducă acolo. Se pare că tovarăşii lui sau el însuşi au omorât câţiva indieni cu prilejul unei încăierări, într-o zi când vaporul, încărcat cu mărfuri de contrabandă, fusese nevoit să se refugieze pe ţărmul teritoriului lor. Dar Antonio îşi ia obligaţia să mă ducă foarte aproape de Guajira, apoi va trebui

să-mi continui, drumul singur. Toate astea, inutil s-o mai spun, s-au lămurit foarte anevoie între noi, pentru că Antonio foloseşte cuvinte care nu figurează în dicţionar. Aşadar, în noaptea asta plouă cu găleata. Mă aflu lângă fereastră. Din prici am desprins mai demult o scândură. O s-o folosim ca să depărtăm zăbrelele. Am făcut o probă acum două nopţi şi-am constatat, că cedează uşor.

— *Listo* (gata).

Mutra lui Antonio îşi face apariţia, lipită de bare. Dintr-o smucitură, ajutat de Maturette şi de breton, bara nu numai că se deplasează, dar se şi desprinde de jos. Camarazii mă ridică, mă împing, şi-mi dau câteva palme peste buci până să dispar. Palmele astea reprezintă strângerea de mână a prietenilor mei. Ne aflăm în curte. Ploaia torenţială face un zgomot infernal căzând pe acoperişurile de tablă. Antonio mă ia de mână şi mă trage până în dreptul zidului. Escaladarea lui e o joacă, n-are decât doi metri. Mă tai totuşi la mână într-unul din cioburile de sticlă înfipte în creasta lui, nu-i nimic, la drum. Blestematul de Antonio e-n stare să nimerească drumul în toiul ploii ăsteia, din cauza căreia nu vedem nici la trei metri. Foloseşte prilejul ca să străbată de-a dreptul tot satul, apoi urmăm un drum între junglă şi coastă. Noaptea, foarte târziu, se zăreşte o lumină. Ne obligă să facem un ocol lung prin junglă, din fericire nu prea deasă, şi revenim la drum. Umblăm pe ploaie până ia ivirea zorilor. La plecare mi-a dat o frunză de coca pe care-o mestec aşa cum am văzut că făcea el în închisoare. Când se face ziuă, nu sunt obosit de fel. Oare mulţumită frunzei? Cu siguranţă. În pofida luminii, mergem mai departe. Din timp în timp se culcă pe jos, lipindu-şi urechea de pământul îmbibat de apă şi plecăm mai departe.

Are un fel ciudat de a umbla. Nici nu aleargă, nici nu păşeşte, face un soi de salturi mici succesive, toate de aceeaşi lungime, bălăngănindu-şi braţele de parcă ar vâsli prin aer. Probabil c-a auzit ceva, căci mă trage în hăţiş. Plouă întruna, într-adevăr, prin faţa noastră trece un tăvălug tras de-un tractor bătătorind drumul.

E zece şi jumătate dimineaţa. Ploaia a stat, soarele s-a

înălţat pe cer. Intrăm în junglă după ce-am parcurs mai mult de un kilometru prin iarbă, nu pe drum. Lungiţi sub un arbust foarte stufos, înconjuraţi de o vegetaţie deasa şi plină de ghimpi, cred că nu-i cazul să ne temem de ceva, şi totuşi Antonio nu mă lasă să fumez, nici să vorbesc în şoaptă. Văzându-l că înghite fără oprire zeamă de frunze, fac ca el, dar cu mai multă moderaţie. Îmi arată un buzunăraş cu peste douăzeci de frunze. Dinţii lui minunaţi lucesc în umbră când râde fără zgomot. Fiind năpădit de ţânţari, Antonio a mestecat o ţigară de foi şi cu saliva plină de nicotină ne-am uns faţa şi mâinile. De atunci ne lasă-n pace. E şapte seara. S-a lăsat întunericul, dar luna luminează drumul prea tare. Îşi pune degetul pe cifra nouă a ceasornicului şi zice: *Iluvia* (ploaie). Pricep c-o să plouă la ora nouă. Într-adevăr, la nouă şi douăzeci începe ploaia, plecăm mai departe. Ca să rămân în rând cu el; am învăţat să merg sărind şi să vâslesc cu braţele. Nu-i greu, înaintezi mai iute decât mergând repede şi totuşi nu alergi. În timpul nopţii a trebuit să intrăm de trei ori în junglă, ca să lăsăm să treacă un turism, un camion şi o brişcă trasă de doi măgari. Graţie acestor frunze, când se face ziuă, nu simt oboseala. Ploaia încetează la ora opt, şi atunci procedăm la fel; mergem încet prin iarbă un kilometru şi mai bine, apoi intrăm în junglă să ne-ascundem. Necazul cu frunzele astea e că nu mai dormi. N-am închis ochii de când am plecat. Pupilele lui Antonio sunt atât de dilatate că nu se mai vede irisul. Ale mele or fi la fel.

E nouă seara. Plouă. S-ar spune că ploaia n-aşteaptă decât ora asta ca să pornească. Aveam să aflu mai târziu că la tropice, când ploaia începe la o anumită oră, se va porni zilnic pe tot pătrarul lunii la aceeaşi oră, oprindu-se de asemenea în fiecare zi cam tot la aceeaşi oră. Noaptea asta, când o pornim din nou, auzim nişte ţipete, apoi zărim câteva luminiţe. „Castillete”, zice Antonio. Dracul ăsta de om mă ia de mână fără şovăire, reintrăm în junglă şi după ce mergem din greu vreme de peste două ore, regăsim iarăşi drumul. Umblăm, mai degrabă sărim, tot restul nopţii şi o bună parte a dimineţii. Soarele a uscat hainele de pe noi. Se fac trei zile de când

suntem uzi de ploaie, trei zile de când nu am mâncat decât o bucată de zahăr nerafinat, în prima zi. Antonio pare aproape sigur că n-o să întâlnim indivizi cu intenţii rele. Merge nepăsător şi de câteva ore n-a mai pus urechea la pământ. În clipa când drumul urmează linia plajei, Antonio rupe o cracă. Când o scoate e mânjită de un lichid gălbui, de culoarea gălbenuşului de ou. Chiar aşa-i, îl ajut să facă o gaură scormonind nisipul cu mâinile şi se ivesc curând vreo trei-patru sute de ouă de broască ţestoasă de mare. N-au coajă, doar o pieliţă deasupra. Adunăm vreo sută în cămaşa pe care şi-a scos-o Antonio. Părăsim plaja şi trecem drumul ca să reintrăm în junglă. Nevăzuţi de nimeni, începem să mâncăm, numai gălbenuşul, zice Antonio. Dintr-o muşcătură a dinţilor de lup, taie pieliţa care înveleşte oul, lasă să se scurgă albuşul şi suge apoi gălbenuşul, el unul, eu unul. Desface o grămadă întreagă de ouă, înfulecând unul şi pasându-mi altul. Ghiftuiţi, ne lungim fiecare cu haina sub cap drept pernă. Antonio zice:

— *Mañana tú sigues sólo dos días más. De mañana en adelante no hay policías.* (De mâine îţi continui drumul, singur încă două zile. Începând de mâine nu vor mai fi poliţişti).

Dăm de ultimul post de frontieră: Îl recunoaştem după lătratul câinilor şi după o căsuţă luminată din belşug. Totul ocolit cu măiestrie, datorită lui Antonio. Umblăm după aceea toată noaptea fără să ne mai ferim. Drumul nu-i lat, e o potecă, totuşi umblată, întrucât e lipsită de iarbă. Are vreo cincizeci de centimetri lărgime şi se întinde de-a lungul junglei, dominând plaja de la o înălţime de vreo doi metri. Pe alocuri se văd întipărite urme de potcoave – de cai şi de măgari. Antonio se aşază pe o rădăcină groasă şi-mi face semn să m-aşez şi eu. Soarele dogoreşte. Ceasul meu arată unsprezece, după soare e amiază; un beţişor înfipt în pământ nu lasă nici o umbră. Înseamnă că-i amiază şi-mi potrivesc ceasul. Antonio îşi deşartă săculeţul cu frunze de coca: sunt şapte. Îmi dă patru şi opreşte trei. Mă îndepărtez un pic pătrund în junglă, mă întorc cu o sută cincizeci de dolari din Trinidad şi şaizeci de florini, şi-i întind. Mă priveşte foarte mirat, pune mâna pe bancnote, nu înţelege de ce sunt atât de

noi şi cum de nu s-au udat, de vreme ce nu m-a văzut vreodată uscându-le. Îmi mulţumeşte, cu toţi banii în mână, stă mult pe gânduri, apoi ia şase hârtii de cinci florini, adică treizeci de florini, şi-mi înapoiază restul. Degeaba insist, nu vrea să primească mai mult. În clipa asta se petrece ceva cu el. Hotărâse să ne despărţim, dar acum dă impresia că ar vrea să mă mai întovărăşească o zi. Îmi dă să înţeleg că după aia o să facă stânga-mprejur. În regulă, plecăm după ce mai înghiţim nişte gălbenuşuri de ou şi ne aprindem câte-o ţigară – treabă care se dovedeşte foarte obositoare, deoarece trebuie să izbim două pietre una de alta, timp de peste o jumătate de oră, ca să ia foc puţin muşchi uscat.

La capătul a trei ore de mers, zărim un bărbat călare, care se îndreaptă direct spre noi. Poartă o uriaşă pălărie de paie, cizme, în loc de pantalon un soi de slip de piele, o cămaşă verde şi o haină spălăcită, tot verde, tip uniformă militară. Drept armă, o carabină foarte frumoasă şi un revolver uriaş la brâu.

— Caramba! Antonio, hijo mio (fiul meu).

Antonio îl recunoscuse pe călăreţ de la mare depărtare, numi spusese nimic, dar era vădit că ştia cine e. Vlăjganul ăsta bronzat, în vârstă de cel puţin patruzeci de ani, descalecă şi se bat amândoi pe umeri. Felul ăsta de-a se îmbrăţişa aveam să-l regăsesc ulterior pretutindeni.

— Cine-i ăsta?

— *Compañero de fuga* (tovarăş de evadare), un francez.

— Încotro te duci?

— Cât mai aproape de pescarii indieni.

— Vrea să treacă prin teritoriul indian, să intre în Venezuela şi acolo să găsească un mijloc de-a se întoarce la Aruba sau Curaçao.

— Indian Guajiro rău, zice omul. Nu eşti înarmat, *toma* (ţine).

Îmi dă un pumnal în teacă de piele şi mâner din os şlefuit. Ne aşezăm la marginea potecii. Mă descalţ, îmi sângerează picioarele. Antonio şi călăreţul vorbesc repede, e clar că nu le place intenţia mea de a străbate Guajira. Antonio îmi face

semn să încalec: cu ghetele legate pe umeri, o să rămân desculţ să-mi vindec rănile. Înţeleg toate astea din semne. Călăreţul încalecă, Antonio îmi strânge mâna şi, nu ştiu cum, mă trezesc pornind galop în spatele prietenului său. Galopăm o zi şi o noapte. Din când în când ne oprim, îmi pasează o sticlă de anason din care beau câte-un pic. În zorii zilei se opreşte. Soarele se înalţă, îmi dă o bucată de brânză tare ca piatra cu doi pesmeţi marinăreşti, şase frunze de coca, şi-mi dăruieşte un săculeţ special în care să le ţin, etanş, care se prinde la brâu. Mă îmbrăţişează bătându-mă pe umeri, cum l-am văzut procedând cu Antonio, încalecă iarăşi şi porneşte într-un galop dezlănţuit.

INDIENII

Umblu până la ora unu după-amiază. S-a terminat cu jungla, nu se zăreşte nici un copac. Marea scânteiază, argintată, sub soarele arzător. Merg desculţ, cu ghetele atârnând călare pe umărul stâng. În clipa când hotărăsc să mă culc, zăresc parcă în depărtare cinci-şase copaci, sau stânci, mult încoace de plajă. Încerc să apreciez distanţa: zece kilometri, poate. Bag în gură jumate de frunză mare şi, în timp ce mestec, pornesc mai departe, mergând destul de vioi. După o oră identific cele cinci sau şase obiecte: sunt nişte colibe acoperite cu stuf sau paie, ori cu frunze de-un castaniu-deschis. Dintr-una iese fum. Apoi zăresc nişte oameni. M-au văzut şi ei. Percep strigătele şi semnele pe care le face un grup în direcţia mării. Observ atunci patru bărci, care se apropie grabnic de plajă şi din care debarcă vreo zece indivizi. S-au strâns cu toţii în faţa caselor şi mă privesc. Văd limpede bărbaţi şi femei în pielea goală, având doar un soi de apărătoare pentru sex. Înaintez încet spre ei. Trei se sprijină în arcuri şi ţin câte-o săgeată. Nici un gest, nici de duşmănie, nici de prietenie. Un câine începe să latre şi se repede la mine furios. Mă muşcă aproape de călcâi, plecând cu o bucată de pantalon… Când atacă iar, i se înfige în spate o săgeată mică, ivită nu ştiu de unde (am aflat pe urmă: dintr-o sarbacană), o ia la goană chelălăind şi pare să intre într-o casă. Mă apropii şchiopătând, căci m-a muşcat zdravăn. Mă aflu la numai zece metri de grup. Nimeni nu s-a mişcat, nici n-a vorbit, copiii stau în spatele mamei lor. Trupurile sunt bronzate, goale, muşchiuloase, superbe. Femeile au sâni drepţi şi tari, cu sfârcuri enorme. Una singură are sâni mari care atârnă.

Dintre bărbaţi, unul are o înfăţişare atât de măreaţă, trăsături atât de fine, rasa lui, de-o incontestabilă nobleţe, se manifestă atât de limpede, că mă îndrept spre el. N-are nici arc, nici săgeţi. Suntem de aceeaşi înălţime, are părul tăiat frumos, cu un breton bogat până la nivelul sprâncenelor. Urechile îi sunt acoperite de părul care, în spate, ajunge până la lobul urechii, negru ca smoala, aproape violet. Ochii au o culoare cenuşie. N-are un fir de păr nici pe piept, nici pe braţe, nici pe picioare. Coapsele-i arămii sunt muşchiuloase, ca şi gambele, armonioase şi fine. E desculţ. Mă opresc la trei metri de el. Face doi paşi şi se uită ţintă în ochii mei. Examenul ăsta durează două minute. Chipul lui, pe care nu se clinteşte nici un muşchi, pare o statuie de bronz cu ochi oblici. Apoi zâmbeşte şi-mi atinge umărul. Atunci se apropie cu toţii să mă atingă, iar o tânără indiană mă ia de mână şi mă trage la umbra unei colibe. Acolo îmi ridică un crac al pantalonilor. Ne înconjoară cu toţii, formând un cerc. Un bărbat îmi întinde o ţigară aprinsă, o iau şi încep să fumez. Râd cu toţii de felul cum fumez, căci la ei femeile şi bărbaţii fumează ţinând capătul aprins în gură. Muşcătura nu mai sângerează, dar s-a dus o bucată de carne cât o monedă mică. Femeia smulge firele de păr, apoi, după ce m-a depilat bine, spală rana cu apă de mare, adusă de-o mică indiană. În timp ce toarnă apa, apasă ca să sângereze. Nu-i mulţumită, râcâie fiecare urmă de colţ, după ce-a mărit-o cu un fier ascuţit. Mă silesc să stau neclintit, deoarece toţi sunt cu ochii pe mine. Altă indiană tânără vrea să-i dea o mână de ajutor, dar o îmbrânceşte cu putere. La gestul ăsta se pornesc toţi pe râs. A vrut să-i arate celeilalte, înţeleg eu, că-i aparţin exclusiv, şi de-aia râd cu toţii. Apoi se apucă să taie cei doi craci ai pantalonilor, mult peste genunchi. Pregăteşte pe o piatră nişte alge de mare aduse de cineva, le pune pe rană şi le leagă cu fâşii rupte din pantalonii mei. Satisfăcută de opera ei, îmi face semn să mă scol.

Mă scol, îmi scot haina. În clipa aceea fata observă că am un fluture tatuat în partea de jos a gâtului. Se uită apoi, descoperind şi alte tatuaje, mă dezbracă ea însăşi de cămaşă,

ca să vadă mai bine. Cu toţii, bărbaţi şi femei, se arată foarte interesaţi de tatuajele pe care le am pe piept: la dreapta, un ostaş al unei companii disciplinare din Calvi; la stânga, capul unei femei; în dreptul stomacului, un bot de tigru; pe şira spinării, un marinar răstignit, iar pe toată lăţimea şalelor, o vânătoare de tigri cu vânători, palmieri, elefanţi şi tigri. De cum au zărit tatuajele, bărbaţii dau femeile deoparte şi pipăie, privesc îndelung, cu migală, fiecare tatuaj. După şef, fiecare îşi dă cu părerea. Din clipa aceea sunt definitiv adoptat de bărbaţi. Femeile mă adoptaseră din primă clipă, când şeful zâmbise şi mă bătuse pe umăr.

Intrăm în cea mai mare dintre colibe, unde rămân complet buimăcit. Coliba e făcută din lut bătătorit de culoare cărămizie. Are opt uşi, e rotundă şi-înăuntru sunt agăţate într-un colţ, de şarpantă, hamacuri de lână pură în culori vii. În mijloc, o piatră rotundă şi teşită; în jurul acestei pietre şlefuite de culoare cafenie, pietre joase pe care să te aşezi. Pe perete, câteva puşti cu două ţevi, o sabie militară şi, agăţate pretutindeni, arcuri de toate mărimile. Remarc de asemenea o uriaşă carapace de broască ţestoasă, în care s-ar putea culca un bărbat, o vatră încropită din pietre de formă neregulată, bine potrivite unele peste altele într-un tot omogen, fără pic de ciment. Pe masă, o jumătate de tigvă cu doi-trei pumni de perle pe fundul ei. Mi se dă de băut, dintr-o cană de lemn, un suc de fructe fermentat, dulce-acrişor, foarte bun, apoi, pe-o frunză de banan, mi se aduce un peşte de cel puţin două kile, fript pe jeratic. Sunt poftit să mănânc, şi mănânc tacticos. După ce termin peştele ăsta delicios, fata mă ia de mână şi mă duce la plajă, unde mă spăl pe mâini şi pe gură cu apă de mare. Apoi ne întoarcem. Stăm aşezaţi în cerc, cu tânăra indiană lângă mine, ea ţinându-şi mâna pe şoldul meu. Prin semne şi vorbe încercăm să aflăm câte ceva unii despre alţii.

Şeful se scoală dintr-o mişcare, se duce în fundul colibei, se întoarce c-o bucată de piatră albă şi începe să deseneze pe masă. Mai întâi nişte indieni în pielea goală şi satul lor, apoi marea. La dreapta satului indian, case cu ferestre, bărbaţi şi femei îmbrăcaţi. Bărbaţii ţin o puşcă sau o bâtă. La stânga, alt

sat, bărbaţii au puşcă şi pălărie, mutre antipatice, femeile sunt îmbrăcate. După ce m-am uitat bine la desene, şeful bagă de seamă c-a uitat ceva şi schiţează un drum care leagă satul indian de cel din dreapta şi altul la stânga, spre celălalt sat. Pentru a-mi arăta cum sunt situate faţă de satul lui, desenează înspre partea venezueleană, la dreapta, un soare constând dintr-un cerc şi nişte linii care pornesc în toate direcţiile, iar înspre satul columbian, un soare tăiat la orizont de-o linie şerpuită. Cu neputinţă să te-nşeli: într-o parte soarele răsare, în cealaltă parte asfinţeşte. Tânărul şef îşi priveşte opera cu mândrie şi, rând pe rând, privesc cu toţii. Când vede c-am înţeles ce voia să spună, ia creta şi face linii peste cele două sate, numai al lui rămâne intact. Pricep: vrea să-mi spună că oamenii din cele două sate sunt răi, că nu vrea să aibă de-a face cu ei şi că numai satul lui e bun. Mie-mi spune?

Masa e ştearsă cu o cârpă de lână udă. După ce s-a uscat, îmi pune-n mână bucata de cretă şi e rândul meu să-mi relatez povestea în desene. E mai complicată decât a lui. Desenez un bărbat cu mâinile legate şi alţi doi bărbaţi înarmaţi care-l privesc, apoi acelaşi bărbat alergând şi cei doi urmărindu-l cu armele îndreptate spre el. Reproduc de trei ori aceeaşi scenă, dar de fiecare dată sunt un pic mai departe de urmăritorii mei şi, în ultima, poliţiştii s-au oprit, în timp ce eu fugeam mai departe spre satul lor, pe care-l desenez cu indienii, cu câinele şi, în faţa tuturor, şeful cu braţele-ntinse spre mine.

Desenul meu trebuie să fi fost destul de reuşit, căci, după discuţii destul de îndelungate între bărbaţi, şeful desface braţele aşa cum îl desenasem eu. Înţeleseseră.

În aceeaşi noapte fata m-a dus în coliba ei, unde locuiesc şase indiene şi patru indieni. A desfăcut un hamac splendid de lână pestriţă, în care ar putea dormi comod două persoane de-a latul. M-am întins în hamac, dar în lung, pe când ea s-a culcat în alt hamac, de-a latul. M-am răsucit ca ea, drept care a venit să se culce lângă mine. Îmi atinge trupul, urechile, ochii, gura, cu degetele ei lungi şi subţiri, dar foarte aspre, pline de răni cicatrizate, mici, dar brăzdate, pricinuite de corali, când se scufundă să pescuiască scoici cu perle. Când, la

rândul meu, o mângâi pe faţă, îmi apucă mâna, foarte mirată s-o simtă netedă, fără bătături. După ora asta petrecută în hamac, ne sculăm şi ne ducem la coliba cea mare a şefului. Mi-au dat nişte puşti să mă uit la ele, de calibru 12 şi 16, model Saint-Etienne. Au şase lăzi pline cu alice zero-zero!

Indiana e de statură mijlocie, are ochi cenuşii ca şeful, un profil de-o mare fineţe. Părul, care-i ajunge până la şolduri, şi-l poartă împletit, cu cărare la mijloc. Are nişte sâni extraordinar de frumoşi, ridicaţi, în formă de pară. Sfârcurile sunt mai negre decât pielea arămie, şi foarte lungi. Sărutul ei e un fel de muşcătură uşoară, nu ştie să sărute. Am învăţat-o repede să sărute ca în lumea civilizată. Când umblăm, nu vrea în ruptul capului să meargă alături de mine, rămâne în urmă. Una din colibe e nelocuită şi în stare proastă. Ajutată de celelalte femei, potriveşte acoperişul din frunze de cocos şi repară zidul cu bucăţi de lut roşu foarte argilos. Indienii au tot soiul de fiare ascuţite: cuţite, pumnale, macete, topoare, săpăligi şi o furcă cu dinţi de fier. Au recipiente din aramă, din aluminiu, stropitoare, crătiţi, o tocilă de şmirghel, cuptor, butoaie de fier şi de lemn. Hamacuri din cale-afară de mari, din lână pură, împodobite cu ciucuri împletiţi, şi cu desene în culori violente, roşu ca sângele, albastru-indigo, negru ca smoala, galben-canar. Casa e curând gata şi fata începe să aducă lucruri pe care le primeşte de la alte indiene (până şi hamuri de măgar), un cerc pus pe-un trepied de fier pentru făcut focul, un hamac, în care ar încăpea patru adulţi de-a latul, pahare, oale de tablă, tingiri etc.

Ne giugiulim reciproc de aproape cincisprezece zile de când am sosit, dar a refuzat cu îndârjire să meargă până la capăt.

Nu înţeleg, întrucât ea mi-a făcut avansuri, dar la o adică, se opune. Niciodată nu poartă vreo îmbrăcăminte, afară de apărătoarea aceea prinsă c-un şnuruleţ care-i încinge talia zveltă; fesele sunt complet goale. Ne-am instalat fără nici un fel de ceremonie în căsuţă, care are trei uşi, una în mijlocul cercului, cea principală, şi alte două faţă î-n faţă. Pe cercul casei rotunde, cele trei uşi formează un triunghi isoscel. Uşile

astea îşi au fiecare rostul lor: eu ies şi intru numai pe cea dinspre nord. Ea iese şi intră numai pe cea dinspre sud. N-am voie să intru şi să ies pe uşa ei; ea n-are voie să se folosească de uşa mea. Uşa cea mare e pentru prieteni, eu sau ea neputând intra pe aici decât însoţiţi de oaspeţi.

Abia după ce ne-am instalat în casă mi s-a dăruit. Nu vreau să intru în amănunte, dar s-a dovedit o iubită înfocată şi cu o intuiţie desăvârşită, care mi s-a încolăcit de trup ca o liană. Când nu ne vede nimeni, o pieptăn şi-i împletesc părul. E fericită când o pieptăn, chipul ei exprimă o plăcere nespusă şi totodată teama de a ne surprinde cineva; m-a făcut să înţeleg că nu se cuvine ca un bărbat să-şi pieptene soţia, nici s-o sărute într-un anumit fel pe gură sau pe sâni.

M-am instalat aşadar în casă cu Lali, aşa o cheamă. Mă surprinde faptul că nu foloseşte niciodată tigăi sau tingiri de fier ori de aluminiu, nu bea niciodată dintr-un pahar, pregăteşte totul în crătiţi sau oale de lut meşterite de mâna indienilor.

Ne spălăm servindu-ne de ciurul stropitorii. Nevoile ni le facem în mare.

Asist la deschiderea scoicilor pentru găsirea perlelor. E o treabă făcută de femeile cele mai vârstnice. Fiecare pescuitoare tânără are săculeţul ei. Perlele găsite în scoici sunt împărţite în felul următor: o parte pentru şef, care reprezintă comunitatea, o parte pentru pescuitor, o jumătate parte pentru deschizătoarea scoicilor şi o parte şi jumătate pentru pescuitoare. Dacă aceasta locuieşte cu familia, îi dă perlele unchiului ei, fratele tatălui său. N-am înţeles niciodată de ce unchiul e primul care intră în casa tinerilor ce se vor căsători, apucă braţul femeii şi-l petrece pe după mijlocul bărbatului, petrecând braţul bărbatului pe după mijlocul femeii, cu arătătorul vârât în buric. După care pleacă.

Asist aşadar la deschiderea scoicilor, dar nu la pescuit, căci n-am fost poftit în vreo barcă. Pescuitul are loc departe de ţărm, la vreo cinci sute de metri. În anumite zile, Lali se întoarce zgâriată toată pe coapse sau pe coaste de corali. Se întâmplă ca tăieturile să sângereze. Striveşte atunci nişte alge

marine şi le freacă de răni.

Nu fac nimic până nu sunt poftit prin semne. Nu intru în casa şefului, dacă cineva sau el însuşi nu mă duce acolo de mână. Lali bănuieşte că trei indiene tinere, de vârsta ei, vin să se culce în iarbă cât mai aproape de uşa casei noastre, încercând să vadă sau să audă ce facem când suntem singuri.

L-am văzut ieri pe indianul care asigură legătura între sat şi prima aşezare columbiană, la doi kilometri de postul de grăniceri. Satul se numeşte La Vela. Indianul are doi măgari şi e înarmat cu o carabină Winchester cu repetiţie, n-are nimic pe el afară de apărătoarea pe care o poartă cu toţii. Nu ştie boabă spaniolă, cum dracu o fi procedând ca să facă troc? Cu ajutorul unui dicţionar scriu pe-o hârtie: *Agujas* (ace), tuş albastru şi roşu şi aţă de cusut, pentru că şeful îmi cere adeseori să-l tatuez. Acest indian de legătură e scund şi uscăţiv. Are o rană îngrozitoare care porneşte din josul pieptului şi se termină pe umărul drept. Rana s-a cicatrizat, de-a lungul ei a rămas o îngroşare cât un deget.

Perlele sunt puse într-o cutie de trabucuri. Cutia e împărţită în compartimente, iar perlele sunt aşezate în ele după mărime. Când pleacă indianul, şeful îmi îngăduie să-i însoţesc o bucată de drum. În chip naiv, ca să fiu nevoit să mă întorc, şeful îmi împrumută o puşcă cu două ţevi şi şase cartuşe. E încredinţat că-n felul ăsta mă obligă să mă întorc, că doar n-o să plec cu ceva ce nu-mi aparţine. Măgarii nefiind încărcaţi, indianul încalecă pe unul, eu pe celălalt. Călătorim toată ziua pe drumul pe care-am apucat ca să vin încoace, dar la vreo trei-patru kilometri de postul de grăniceri indianul lasă marea în urmă şi se afundă în inima regiunii.

Pe la ora cinci ajungem la marginea unui râu unde se află cinci case de indieni. Vin cu toţii să mă vadă. Indianul vorbeşte, vorbeşte şi iar vorbeşte, până-n clipa când apare un tip cu ochii, părul, nasul, întreaga înfăţişare a unui indian, în afară de culoarea pielii. E albă-palidă şi are ochi roşii ca de albinos{25}. Poartă un pantalon kaki. Pricep acum că indianul din satul meu nu se duce niciodată mai departe. Indianul alb îmi spune:

— *Buenos días.* (Bună ziua.) *Tú eres el matador que se fue con Antonio?* (Tu eşti ucigaşul care a evadat împreună cu Antonio?) *Antonio es compadre mio de sangre.* (Antonio e fratele meu de sânge).

Pentru a deveni „fraţi de sânge”, doi bărbaţi procedează în felul următor: îşi leagă alături câte-un braţ, şi trece fiecare cu un cuţit peste braţul celuilalt, făcând o tăietură. Apoi îşi mânjesc reciproc braţele cu sângele celuilalt şi-şi ling mâna stropită de sânge.

— Qué quieres? (Ce vrei?)

— *Agujas, linia china roja y azul.* (Ace, tuş roşu şi albastru.) *Nada mas.* (Nimic altceva.)

— *Tú lo tendrás de aquí a un cuarto de luna.* (Le vei avea de azi într-un pătrar de lună.)

Vorbeşte spaniola mai bine ca mine şi-ţi dai seama că ştie să ia contact cu lumea civilizată, să organizeze schimbul de mărfuri, apărând cu îndârjire interesele rasei sale. La plecare îmi dă o salbă din monede de argint columbiene, un argint foarte alb. Îmi spune că e pentru Lali.

— *Vuelva a verme* (Mai vino să mă vezi), îmi spune indianul alb.

Şi ca să fie sigur că mă întorc, îmi dă un arc.

Mă înapoiez singur şi n-apuc să fac jumătate din drum c-o zăresc pe Lali însoţită de una din surorile ei, foarte mică, în vârstă de vreo doisprezece-treisprezece ani. Lali trebuie să aibă cam şaisprezece-optsprezece. Repezindu-se la mine ca o zănatecă, îşi vâră unghiile în pieptul meu, căci îmi acoperisem faţa cu palmele, apoi mă muşcă sălbatic de gât. Folosindu-mi toată puterea, abia reuşesc s-o imobilizez. Se potoleşte brusc. Urc mica indiană pe măgar, iar eu vin din urmă, ţinând-o pe Lali pe după mijloc. Ne întoarcem agale în sat. Pe drum, omor o cucuvaie. Am tras în ea fără să ştiu ce vietate e, doar văzând nişte ochi care sclipeau în beznă. Lali ţine morţiş s-o ia şi o agaţă de şaua măgăruşului. Sosim în zori. Sunt atât de obosit că vreau să mă spăl. Lali mă spală, apoi, de faţă cu mine, îi scoate soră-si apărătoarea, o spală, după care se spală şi ea.

Când se întorc amândouă, mă găsesc stând jos şi aşteptând

să fiarbă apa pe care o pusesem la încălzit ca s-o beau cu lămâie şi zahăr. Se petrece atunci ceva ce-am înţeles abia mult mai târziu. Lali îşi împinge sora între picioarele mele, îmi ia braţele petrecându-mi-le în jurul mijlocului ei; bag de seamă că sora cea mică e fără apărătoare şi că poarta salba pe care i-o dădusem lui Lali. Nu ştiu cum să ies din situaţia asta atât de delicată, dar, cu blândeţe, dau fata la o parte, o iau în braţe şi-o culc în hamac, îi scot salba şi-o atârn de gâtul lui Lali. Lali se culcă lângă sora ei, iar eu lângă Lali. După cum am înţeles abia mult mai târziu, Lali credea că iau informaţii în vederea plecării, că s-ar putea să nu fiu fericit cu ea, şi că sora ei ar fi eventual în stare să mă reţină. Mă trezeşte mâna mângâietoare a lui Lali pe ochii mei. E foarte târziu, unsprezece dimineaţa. Fata a dispărut, Lali mă priveşte duios, cu ochii ei mari, cenuşii, şi mă muşcă blând de colţul gurii. Îmi explică, bucuroasă, că a priceput c-o iubesc şi că, dacă doream să plec, nu se datora faptului că n-aş găsi-o atrăgătoare.

În faţa casei stă aşezat un indian, vâslaşul bărcii folosite de Lali. Înţeleg c-o aşteaptă. Îmi zâmbeşte şi închide ochii c-o mimică foarte nostimă, explicându-mi că ştie: Lali doarme. M-aşez lângă el, îmi vorbeşte de lucruri pe care nu le pricep. E extraordinar de muşchiulos, tânăr, lat în spate ca un atlet. Se uită îndelung la tatuajele mele, le examinează, apoi îmi face semn c-ar dori să-l tatuez. Dau din cap că da, s-ar părea însă că nu mă crede în stare. Lali îşi face apariţia. S-a uns cu ulei pe tot corpul. Ştie că nu-mi place, dar îmi dă să înţeleg că pe vremea asta înnorată apa trebuie să fie foarte rece. Toată această mimică, jumătate în glumă, jumătate în serios, e atât de amuzantă c-o pun s-o repete de câteva ori, prefăcându-mi că nu înţeleg. Când îi cer s-o ia de la început, face o mutră care exprimă cât se poate de clar: „Eşti prost sau sunt eu *torpe* (tare de cap) când îţi explic de ce m-am dat cu ulei?”

Şeful trece prin faţa noastră cu două indiene care duc e uriaşă şopârlă verde, de cel puţin patru-cinci kile, iar el, un arc şi nişte săgeţi. Chiar acum a vânat-o şi mă pofteşte să viu mai târziu s-o mănânc. Lali îi spune ceva, iar el mi-atinge umărul şi-mi arată marea. Înţeleg că, dacă vreau, pot să mă

duc cu Lali. Plecăm toţi trei, Lali, obişnuitul ei tovarăş de pescuit şi eu. O bărcuţă foarte uşoară, din lemn de plută, e lăsată la apă cu uşurinţă. Intră amândoi în apă ducând barca pe umăr şi înaintează spre larg. Intrarea în barcă decurge ciudat: indianul urcă primul, în spate, cu o vâslă enormă în mână. Lali, în apă până la piept, ţine barca în echilibru şi o împiedică s-o ia înapoi spre plajă; mă urc şi m-aşez la mijloc, iar Lali sare-n barcă chiar în clipa când, c-o lovitură de vâslă, indianul ne împinge spre larg. Valurile sunt tot mai mari pe măsură ce ne depărtăm. La cinci-şase sute de metri de ţărm întâlnim un soi de canal unde au şi început să pescuiască două bărci. Lali şi-a legat coadele pe cap cu ajutorul a cinci cureluşe de piele roşie, trei de-a latul, două de-a lungul, prinse la rândul lor de gât. Cu un cuţit mare în mână, Lali se ţine după bara de fier de vreo cincisprezece kilograme care serveşte drept ancoră şi pe care bărbatul a aruncat-o la fund. Vasul rămâne ancorat, dar nu stabil, la fiecare val urcă şi coboară.

Vreme de peste trei ore, Lali se scufundă şi revine la suprafaţă; fundul mării nu se zăreşte, dar după cât face până acolo, adâncimea trebuie să fie de vreo cincisprezece-optsprezece metri. De fiecare dată are scoici în sac, iar indianul le deşartă în barcă. În astea trei ore, Lali nu s-a urcat în barcă. Ca să se odihnească, se ţine de marginea ei vreo cinci-zece minute. Am schimbat de două ori locul de pescuit fără ca Lali să treacă în barcă. În locul al doilea, sacul e adus cu scoici mai multe şi mai mari. Ne înapoiem pe uscat. Lali s-a suit în barcă şi valurile ne împing repede spre ţărm. Bătrâna indiană aşteaptă. Lali şi cu mine o lăsăm să ducă scoicile pe nisipul uscat, împreună cu indianul. După ce s-au uscat toate scoicile, Lali n-o lasă pe bătrână să le deschidă, ea e cea care începe. Cu vârful cuţitului, deschide repede vreo treizeci până să găsească o perlă. Inutil să vă spun c-am înfulecat pe puţin două duzini de scoici. Probabil că-i frig la fund, întrucât carnea e rece. Lali scoate încetişor o perlă, cât un bob de năut, deci măricică. Cum mai străluceşte perla asta! Natura a dăruit-o cu tot felul de efecte de lumină, fără ca prin asta să fie ţipătoare. Lali ia perla între degete, o bagă în gură, o ţine o

clipă, apoi o scoate şi mi-o bagă mie în gură. Mişcându-şi fălcile de câteva ori îmi dă să înţeleg că vrea s-o sparg în dinţi şi s-o înghit. Rugămintea ei când vede că refuz e atât de înduioşătoare, că-i fac pe voie: sparg perla în dinţi şi înghit bucăţelele. Mai desface patru-cinci scoici şi mi le dă să le înfulec, dorind ca întreaga perlă să pătrundă de-a binelea în mine. Ca un copil, după ce m-a întins pe nisip, îmi deschide gura să vadă dacă nu mi-a rămas ceva resturi printre dinţi. Plecăm, lăsându-i pe ceilalţi doi să-şi continue munca.

Se face o lună de când sunt aici. Nu mă pot înşela, căci însemn data zilnic pe-o hârtie. Acele au sosit de mult, împreună cu tuşul roşu, albastru şi violet. Am găsit la şef trei brice Sollingen. Nu le foloseşte niciodată, indienii sunt imberbi. Cu unul îşi taie părul puţin câte puţin. L-am tatuat pe Zato, şeful, pe braţ. I-am desenat un indian cu cască şi pene de toate culorile. E încântat şi mi-a dat să înţeleg că nu vrea să tatuez pe nimeni până n-o să-i fac un tatuaj mare pe piept. Vrea un tigru ca al meu, cu colţi uriaşi. Mă pufneşte râsul, nu ştiu să desenez destul de bine încât să fac un bot atât de straşnic. Lali mi-a depilat tot trupul. Cum vede un fir de păr, îl smulge şi mă freacă cu o algă de mare pe care a terciuit-o, amestecând-o cu cenuşă. Părul creşte ulterior mai greu, am impresia.

Neamul ăsta de indieni se numeşte Guajira. Trăiesc pe litoral şi pe-o întindere de pământ până la poalele munţilor. În munţi se află alţi indieni, numiţi Motilones. Mulţi ani mai târziu am avut de-a face cu ei. Aşa cum am arătat, indienii Guajiros au, indirect, contact cu civilizaţia prin intermediarul care se ocupă de troc. Cei de pe litoral îi oferă indianului alb perlele şi broaştele lor ţestoase. Broaştele ţestoase sunt furnizate vii, şi ajung să cântărească până la vreo sută cincizeci de kilograme. Niciodată nu ating greutatea şi dimensiunile broaştelor ţestoase din Orenoc sau din Maroni, care au până la patru sute de kilograme şi a căror carapace are uneori doi metri lungime pe un metru şi ceva în partea cea mai lată. Dacă le culci pe spate, broaştele ţestoase nu izbutesc să se întoarcă. Am văzut cum erau duse unele vii, după ce

rămăseseră trei săptămâni culcate pe spate fără să mănânce sau să bea. Cât priveşte marile şopârle verzi, sunt foarte gustoase. Au o carne delicioasă, albă şi fragedă, iar ouăle lor, coapte în nisip, la soare, sunt la fel de bune. Doar înfăţişarea lor e mai puţin apetisantă.

Ori de câte ori pescuieşte, Lali aduce acasă perlele care se cuvin şi mi le dă mie. Le pun într-o cupă de lemn fără să le sortez, laolaltă cele mari, mijlocii şi mici. Am pus însă deoparte, într-o cutie de chibrituri, două perle trandafirii, trei negre şi şapte de-un cenuşiu metalic extraordinar de frumoase. Mai am şi o perlă mare barocă, de forma unui bob de fasole, cât o fasole albă sau roşie de-a noastră. Perla asta barocă are trei culori suprapuse şi, în funcţie de lumină, una din ele e mai evidentă decât celelalte, stratul negru, stratul cenuşiu-albăstrui sau cel argintiu cu reflexe trandafirii. Mulţumită perlelor şi câtorva broaşte ţestoase, tribul nu duce lipsă de nimic. Doar că au lucruri fără vreo utilitate, fiind lipsiţi de altele care le-ar putea fi de folos. De pildă, nu găseşti o oglindă în tot tribul. A trebuit să scot dintr-un vas, probabil naufragiat, o scândură pătrată cu latura de vreo patruzeci de centimetri, nichelată pe o parte, ca să mă pot bărbieri şi privi.

Felul în care mă port cu prietenii mei e simplu: nu fac nimic de natură să micşoreze autoritatea sau reputaţia de înţelepciune a şefului şi mai ales a unui indian foarte bătrân care trăieşte izolat la patru kilometri în interiorul regiunii, înconjurat de şerpi, cu două capre şi vreo duzină de oi şi miei. E vrăjitorul diferitelor cătune ale neamului Guajiros. Datorită acestei purtări nu sunt invidiat de nimeni, nici privit cu ochi răi. La capătul celor două luni toţi mă consideră ca pe unul de-ai lor. Vrăjitorul mai are şi vreo douăzeci de găini. Întrucât în cele două cătune pe care le ştiu nu există nici capre, nici găini, nici oi, nici miei, înseamnă că faptul de-a avea animale domestice e un privilegiu al vrăjitorului. În fiecare dimineaţă, pe rând porneşte câte-o indiană, purtând pe cap un coş împletit, să-i ducă peşte şi scoici de mare abia pescuite. Îi mai duce şi un soi de plăcinte de mălai făcute în aceeaşi dimineaţă şi prăjite pe nişte pietre în jurul cărora arde focul. Câteodată

se întoarce cu ouă şi lapte covăsit. Când vrăjitorul vrea să mă duc la el, îmi trimite personal trei ouă şi un cuţit de lemn bine lustruit. Lali mă însoţeşte până la jumătatea drumului şi mă aşteaptă la umbra unor cactuşi curioşi. Când m-am dus prima oară, mi-a pus cuţitul de lemn în mână şi mi-a făcut semn să merg încotro îmi arăta cu braţul.

Bătrânul indian trăieşte într-o murdărie respingătoare, într-un cort făcut din piei de vită, cu partea păroasă înăuntru. În mijloc, trei pietre cu un foc care arde probabil mereu. Nu doarme într-un hamac, ci într-un fel de pat încropit din crengi, la o înălţime de peste un metru. Cortul e destul de mare, vreo douăzeci de metri pătraţi. N-are pereţi, doar câteva crengi în partea dinspre care bate vântul. Am văzut doi şerpi, unul lung de aproape trei metri, gros cât braţul, altul de vreun metru, cu un V galben pe cap, şi-mi spun: „Ce de găini şi de ouă or fi înfulecând şerpii ăştia!” Nu pricep cum de se adăpostesc, sub acelaşi cort, capre, găini, oi, până şi-un măgar. Bătrânul indian mă cercetează de-a fir-a-păr, mă pune să-mi dau jos pantalonii transformaţi de Lali în şort şi, când rămân gol puşcă, mă pofteşte să stau pe-o piatră, lângă foc. Aruncă-n foc nişte frunze verzi care scot fum mult şi miros a mentă. Fumul mă învăluie, gata să mă înăbuş, dar nu tuşesc aproape de fel şi stau aşa vreo zece minute. Îmi arde apoi pantalonii şi-mi dă două apărători ca ale indienilor, una din piele de miel şi alta din piele de şarpe, moale ca o mănuşă. Îmi petrece pe braţ o brăţară de cureluşe împletite din piele de capră, de miel şi de şarpe. E lată de zece centimetri şi se prinde cu o cureluşă din piele de şarpe pe care poţi s-o strângi sau s-o slăbeşti.

La glezna stângă, vrăjitorul are o rană ulcerată, cât o monedă de doi franci, care foieşte de musculiţe. Din când în când le goneşte, iar dacă-l sâcâie prea tare, presară nişte cenuşă pe rană. Vrăjitorul mă simpatizează şi, tocmai când mă pregătesc să plec, îmi dă un cuţit de lemn, mai mic decât cel pe care mi-l trimite când vrea să mă vadă. Lali avea să-mi explice mai târziu că, atunci când o să vreau să-l văd, va trebui să-i trimit cuţitaşul ăsta, iar dacă va fi de acord să mă duc, îmi va trimite unul mare. Plecând de la acest foarte

bătrân indian, observ cât de brăzdate îi sunt faţa uscăţivă şi gâtul. Gura-i ştirbă nu mai are decât cinci dinţi, trei jos şi doi sus, în faţă. Ochii, migdalaţi ca ai tuturor indienilor, au nişte pleoape atât de grele că, închizându-i, se formează parcă două bile rotunde. Nici urmă de gene sau sprâncene, dar părul e aspru şi negru ca smoala, atârnându-i pe umeri, şi tăiat foarte drept la capăt. Ca toţi indienii, poartă breton până în dreptul sprâncenelor.

Depărtându-mă, mă simt stingherit cu bucile goale. Îmi par caraghios. În fine, ce să mai vorbim, aşa-i evadarea asta! Pe indieni n-ai voie să-i iei peste picior şi pentru libertate mai treci cu vederea unele necazuri. Lali se uită la apărătoare şi râde cât o ţine gura, are dinţi tot aşa de frumoşi ca şi perlele pe care le pescuieşte. Cercetează brăţara şi cealaltă apărătoare din piele de şarpe. Ca să afle dacă am stat în fum, mă miroase. În paranteză fie spus, indienii au un miros foarte dezvoltat.

M-am obişnuit cu viaţa asta şi-mi dau seama că n-am voie s-o duc prea mult aşa, căci s-ar putea să-mi piară pofta să mai plec. Lali nu mă scapă din ochi, ar dori să iau parte mai activ la viaţa obştească. De pildă, m-a văzut plecând la pescuit, ştie că vâslesc foarte bine şi că mânuiesc cu îndemânare barca cea mică şi uşoară. De la asta şi până la a dori ca eu să fiu cel care conduce barca la pescuit nu-i decât un pas. Numai că nu mă împac cu treaba asta. Lali e cea mai bună scufundătoare dintre fetele satului, barca ei aduce de fiecare dată cele mai numeroase şi mai mari scoici, scoase adică mai din adânc. Mai ştiu de asemenea că tânărul pescar care-i cârmeşte barca e fratele şefului. Mergând eu cu Lali, el ar fi în pierdere, înseamnă că nu trebuie s-o ascult. Când Lali mă vede dus pe gânduri, porneşte iarăşi după sora ei, care dă fuga veselă şi intră-n casă pe uşa mea. Treaba asta o fi însemnând ceva cu totul deosebit. De pildă, ele sosesc împreună la uşa cea lată, dinspre mare. Acolo se despart, Lali face un ocol, intră pe uşa ei, iar Zoraima, fata, pe uşa mea. Zoraima are nişte sâni mici, abia cât două mandarine, şi nu poartă părul lung. E tăiat în pătrat în dreptul bărbiei, bretonul de pe frunte coboară mai jos de sprâncene şi ajunge aproape până la pleoape. De fiecare

dată când vine astfel, chemată de sora ei, se îmbăiază amândouă şi, când intră, îşi scot apărătorile şi le atârnă de hamac. Fata pleacă de fiecare dată foarte mâhnită că nu m-am iubit cu ea. Deunăzi, când stăteam toţi trei culcaţi, cu Lali la mijloc, aceasta s-a sculat şi, când s-a întors să se culce, m-a lăsat lipit de trupul gol al Zoraimei.

Tânărul indian, tovarăş de pescuit cu Lali, s-a rănit la genunchi, are o tăietură foarte adâncă şi lată. Bărbaţii l-au dus la vrăjitor, de unde s-a întors cu un plasture de argilă albă. Azi-dimineaţă am plecat aşadar la pescuit cu Lali. Am procedat exact ca celălalt în privinţa pornirii şi a mers foarte bine. Vâslind, o duc pe Lali puţin mai departe ca de obicei. Nu mai poate de bucurie că mă vede cu ea în barcă. Înainte de scufundare se unge cu ulei. Presupun că la fund, care se vede negru ca smoala, apa o fi foarte rece. Trei aripioare de rechin trec destul de aproape, i le arăt, dar Lali nici nu se sinchiseşte. E zece dimineaţa, soarele străluceşte. Are sacul înfăşurat pe braţul stâng, cuţitul în teaca lui, bine prins de mijloc, plonjează fără să împingă barca cu picioarele. Cu o repeziciune uluitoare, se face nevăzută la fundul apei, în întuneric. Prima ei scufundare o fi avut rostul unei explorări, întrucât are puţine scoici în sac. Îmi vine o idee. În barcă e un ghem mare de cureluşe din piele. Fac un nod dublu sacului, i-l dau lui Lali şi desfăşor ghemul când se pregăteşte de scufundare. Trage după ea cureluşa. Probabil c-a priceput, căci după un lung răstimp urcă la suprafaţă fără sac. Se ţine de barcă, să-şi mai tragă sufletul, şi-mi face semn să trag sacul. Trag, trag, dar la un moment dat rămâne agăţat, de vreun coral desigur. Se scufundă şi-l desface, sacul soseşte pe jumătate plin, îl deşert în barcă. În dimineaţa aceea, din opt scufundări la cincisprezece metri, aproape c-am umplut barca. Când se urcă Lali, lipsesc doar două degete ca să ia apă. Încerc să ridic ancora, dar barca e atât de încărcată de scoici că ne paşte primejdia să ne răsturnăm, aşa că desprindem funia ancorei şi o legăm de capătul unei vâsle care va pluti până o să ne întoarcem. Ajungem la ţărm fără altă păţanie.

Bătrâna ne aşteaptă, iar indianul ei se află pe plajă, acolo

unde deschid scoicile ori de câte ori pescuiesc. E bucuros c-am strâns atâtea scoici. Lali pare să-i explice cum am făcut cu legatul sacului, drept care se ridică mai uşor la suprafaţă şi totodată poate să vâre mai multe scoici. Indianul se uită cum am legat sacul şi cercetează atent dublul nod. Îl desface şi-l reface foarte bine de la prima încercare. Apoi, mă priveşte mândru nevoie mare.

Deschizând scoicile, bătrâna găseşte treisprezece perle; Lali, care de obicei nu-i de faţă la operaţia asta şi aşteaptă ca să i se aducă partea cuvenită, a rămas acum până la deschiderea ultimei scoici. Mănânc cel puţin trei duzini, Lali cinci sau şase. Bătrâna face împărţeala. Perlele sunt cam de aceeaşi mărime, cât un bob zdravăn de mazăre. Face o grămăjoară de trei perle pentru şef, apoi trei perle pentru mine, de două perle pentru ea, de cinci perle pentru Lali. Lali ia cele trei perle şi mi le dă. Le iau şi le întind indianului rănit. Nu vrea să le primească, dar îi desfac palma şi i-o închid cu perlele în ea. Atunci primeşte. Soţia şi fiica sa priveau scena de la distanţă şi, tăcute cum stăteau, încep deodată să râdă şi ni se alătură. Dau o mână de ajutor să-l ducem pe pescar până la coliba lui.

Scena asta s-a repetat timp de aproape două săptămâni. De fiecare dată dau pescarului perlele. Ieri am păstrat o perlă din cele şase care mi se cuveneau. Ajuns acasă, am silit-o pe Lali s-o mănânce. Era înnebunită de fericire şi a cântat toată după-amiaza. Din când în când mă duc să-l văd pe indianul alb. Îmi spune să-l strig Zorillo, ceea ce în spaniolă înseamnă „vulpe mică”. Îmi zice că şeful vrea să ştie de ce nu-i tatuez botul de tigru; pentru că nu ştiu să desenez bine, îi explic eu. Cu ajutorul dicţionarului, îi cer să-mi aducă o oglindă dreptunghiulară cât pieptul meu, hârtie transparentă, o pensulă fină şi o sticlă de cerneală, nişte hârtie-carbon şi, dacă nu găseşte aşa ceva, un creion cu mină foarte groasă. Îl mai rog să-mi aducă nişte haine pe măsura mea şi să le ţină la el împreună cu trei cămăşi kaki. Aflu că poliţiştii i-au pus întrebări despre mine şi despre Antonio. Le-a spus că trecusem munţii spre Venezuela şi că Antonio a murit de pe urma unei

muşcături de şarpe. Mai ştie că francezii sunt în închisoarea din Santa Marta.

În casa lui Zorillo se găsesc aceleaşi lucruri de tot soiul ca şi în casa şefului: o sumedenie de oale din argilă decorate cu desene dragi indienilor, vase de ceramică foarte artistice, atât prin formele, cât şi prin desenele şi coloritul lor; hamace superbe din lână pură, unele complet albe, altele colorate, cu ciucuri; piei tăbăcite de şerpi, de şopârle, de broaşte râioase enorme; coşuri împletite din liane albe şi altele din liane colorate. Toate aceste obiecte, spune el, sunt făcute de indieni din acelaşi neam ca al tribului meu, dar care trăiesc în interiorul junglei, cale de douăzeci şi cinci de zile. De acolo provin frunzele de coca, din care-mi dă mai bine de douăzeci. Când m-o cuprinde urâtul, o să mestec una. Îmi iau, rămas bun de la Zorillo, întrebându-l dacă poate să-mi aducă tot ce şi-a însemnat, plus câteva ziare sau reviste în spaniolă, întrucât am învăţat mult în două luni cu ajutorul dicţionarului meu. N-are veşti despre Antonio, ştie doar c-a avut loc o nouă ciocnire între paznici şi contrabandişti. Cinci paznici şi un contrabandist au fost omorâţi, vasul n-a fost capturat. Niciodată n-am văzut în sat vreo picătură de alcool, afară de băutura aia fermentată făcută din fructe. Zărind o sticlă de anason, îl rog să mi-o dea. Refuză. Dacă vreau, pot s-o beau la el, dar nu s-o iau cu mine. Albinosul ăsta e un înţelept.

Mă despart de Zorillo şi plec călare pe-un măgar pe care mi l-a împrumutat, şi care se va întoarce acasă a doua zi singur. Iau cu mine doar o pungă mare de bomboane de toate culorile, învelite în foiţă, şi şaizeci de pachete de ţigări. Lali mă aşteaptă la peste trei kilometri de sat, cu sora ei, nu-mi face nici o scenă şi acceptă să mergem alături, înlănţuiţi. Din când în când se opreşte şi mă sărută la modul civilizat, pe gură. Când sosim, dau cu ochii de şef şi-i ofer bomboanele şi ţigările. Şedem în faţa uşii, privind spre mare. Luăm din băutura fermentată păstrată rece în ulcioare de lut. Lali se află în dreapta mea, cu braţele în jurul coapsei mele, iar sora ei în stânga, în aceeaşi poziţie. Ronţăie bomboane. Punga e pusă alături, deschisă, iar femeile şi copiii se servesc cu sfială. Şeful

împinge capul Zoraimei spre mine şi-mi dă să înţeleg că ar vrea să fie soţia mea ca şi Lali. Lali explică prin semne, cuprinzându-şi sânii cu mâinile, şi arătând apoi că Zoraima are sâni mici, că de asta n-o vreau. Ridic din umeri şi râd cu toţii. O văd pe Zoraima tare nefericită. Atunci o iau în braţe şi-i mângâi sânii, fata e-n culmea fericirii. Fumez câteva ţigări, indienii încearcă şi ei, le aruncă repede şi-şi reiau trabucul, cu partea aprinsă în gură. O iau pe Lali de braţ ca să plecăm, după ce-am dat bineţe tuturor. Lali merge în spatele meu, iar Zoraima o urmează. Fierbem pe jeratic câţiva peşti mari, un adevărat ospăţ. Am pus pe jar o langustă de cel puţin două kile. Mâncăm cu plăcere carnea asta fragedă.

Am primit oglinda, foiţa şi hârtia de copiat, un tub de clei pe care nu-l cerusem, dar care-mi poate fi de folos, câteva creioane cu mină groasă, semidure, o călimară şi o pensulă subţire. Prind oglinda de-o sfoară, ca să-mi vină până-n dreptul pieptului, când stau aşezat. În oglindă apare limpede capul de tigru, cu toate amănuntele şi de aceeaşi mărime. Lali şi Zoraima se uită la mine, curioase şi interesate. Urmez liniile cu pensula; cum însă cerneala se scurge, recurg la clei: amestec cleiul cu cerneala. Din clipa asta totul merge bine. În trei şedinţe de câte-o oră reuşesc să obţin pe oglindă copia exactă a capului de tigru.

Lali a plecat după şef, Zoraima îmi ia mâinile şi le pune pe sânii ei; pare atât de amărâtă şi de înamorată, ochii îi sunt atât de plini de dorinţă şi de dragoste încât, fără să ştiu ce fac, o iubesc acolo, pe jos, în mijlocul colibei. A gemut un pic, dar trupul ei, încordat de plăcere, se încolăceşte de mine şi nu mai vrea să-mi dea drumul. Mă desprind cu blândeţe şi plec să mă scald în mare, căci m-am umplut de pământ. Vine după mine şi ne îmbăiem împreună. O spăl pe spate, ea mă spală pe picioare şi pe braţe, şi ne întoarcem spre casă. Lali şade acolo unde stătusem culcaţi; când intrăm înţelege totul. Se ridică, îşi încolăceşte braţele de gâtul meu şi mă sărută tandru, apoi îşi ia sora de braţ şi o pune să iasă pe uşa mea, se întoarce şi iese pe uşa ei. Aud nişte bătăi, ies şi văd pe Lali, pe Zoraima şi alte două femei care încearcă să găurească zidul c-o bucată de fier.

Pricep că vor face a patra uşă. Ca să spargă zidul fără să crape în altă parte, îl udă cu stropitoarea. În scurtă vreme uşa e gata. Zoraima aruncă gunoiul afară. De aci înainte doar ea va ieşi şi va intra pe uşa asta, n-o va mai folosi pe-a mea niciodată.

Şeful a venit însoţit de trei indieni şi de fratele său, al cărui picior e aproape cicatrizat. Priveşte desenul din oglindă şi se priveşte pe sine. E uluit văzând tigrul atât de bine desenat şi văzându-şi propriul chip. Nu înţelege ce vreau să fac. Totul s-a uscat, astfel că pun oglinda pe masă, hârtia transparentă deasupra şi încep să copiez. Treaba merge foarte repede, e foarte uşor. Creionul semi-dur urmează fidel toate liniile. În mai puţin de jumătate de oră, sub privirile curioase ale tuturor, obţin un desen la fel de perfect ca originalul. Unul după altul, fiecare ia foaia şi-o examinează, comparând tigrul de pe pieptul meu cu cel din desen. O pun pe Lali să se culce pe masă, o ud uşor c-o cârpă umedă, îi pun pe pântece o foaie de calc şi, deasupra, hârtia pe care tocmai am desenat. Trag câteva linii, şi uimirea tuturor celor de faţă atinge culmea când văd întipărită pe pântecele lui Lali o mică parte din desen. Abia acum înţelege şeful că toată strădania asta e pentru el.

Fiinţele care n-au ipocrizia unei educaţii de om civilizat reacţionează firesc, de cum pricep despre ce-i vorba. Sunt pe dată mulţumiţi sau nemulţumiţi, veseli sau trişti, interesaţi sau indiferenţi. Superioritatea indienilor puri de felul acestor Guajiros sare-n ochi. Ne depăşesc în toate privinţele, căci dacă-l îndrăgesc pe careva, tot ce au e al lui şi, la rândul lor, când primesc cea mai mică atenţie de la persoana respectivă, în forul lor interior, suprasensibil, sunt profund emoţionaţi. Am hotărât să trec cu briciul peste liniile principale, astfel încât în prima şedinţă contururile desenului să fie definitiv fixate cu un prim tatuaj. După aceea am să le înţep cu trei ace prinse de-un beţişor. A doua zi mă pornesc pe treabă.

Zato e culcat pe masă. După ce copiez desenul de pe foiţă pe-o altă hârtie albă, mai rezistentă, fac pe pielea lui – pregătită dinainte cu nişte lapte de argilă albă, care am

aşteptat să se usuce – un decalc, cu un creion cu mină dură. Şeful e întins pe masă, încordat, fără să se clintească sau să-şi mişte capul, într-atât se teme ca nu cumva să se strice desenul pe care i-l arăt în oglindă. Încep să trec cu briciul peste liniile trase. Curge foarte puţin sânge, şi-l şterg mereu. După ce-am terminat şi trasarea asta a conturului, şi desenul a fost înlocuit de nişte linioare fine, roşii, îi mânjesc tot pieptul cu tuş albastru. Tuşul impregnează bine pielea, fiind îndepărtat de sânge doar acolo unde am tăiat niţel cam adânc, dar aproape tot desenul iese minunat. Opt zile mai târziu, Zato are pe piept botul de tigru, căscat, cu limba trandafirie, colţii albi, nasul şi mustăţile negre, ca şi ochii. Sunt mulţumit de isprava făcută: e mai frumoasă decât a mea şi culorile sunt mai vii. După căderea cojilor, mai fac câtorva înţepături în unele locuri. Zato e atât de mulţumit că i-a cerut lui Zorillo şase oglinzi, câte una pentru fiecare colibă, şi două pentru a lui.

Se scurg zilele, săptămânile, lunile. Suntem în aprilie, se fac patru luni de când mă aflu aici. Sunt sănătos tun. Mă simt în puteri, şi picioarele mele, învăţate să meargă desculţe, îmi îngăduie să străbat mari distanţe fără să obosesc când plec la vânătoare de şopârle. Am uitat să spun că, după prima vizită făcută vrăjitorului, l-am rugat pe Zorillo să-mi aducă tinctură de iod, apă oxigenată, vată, feşi, pilule de chinină şi stovarsol{26}. Văzusem la spital un ocnaş cu un ulcer la fel de mare ca al vrăjitorului. Chatal, infirmierul, pisa o pilulă de stovarsol şi i-o presăra pe rană. Am primit cele cerute, plus o alifie adusă de Zorillo din proprie iniţiativă. Îi trimisesem vrăjitorului cuţitaşul de lemn, iar el îmi răspunsese trimiţându-mi-l pe-al lui. Mi-a trebuit foarte mult timp şi-a fost tare greu să-l conving să se lase îngrijit. Dar după câteva vizite, ulcerul s-a micşorat pe jumătate, apoi şi-a continuat singur tratamentul şi, într-o bună zi, mi-a trimis cuţitul mare de lemn ca să viu să văd că s-a vindecat pe deplin. Nimeni n-a aflat vreodată că eu îl vindecasem.

Nevestele mele nu mă slăbesc o clipă. Când Lali e dusă la pescuit, Zoraima stă cu mine. Dacă Zoraima pleacă să culeagă scoici, îmi ţine tovărăşie Lali.

Lui Zato i s-a născut un fecior. Când au început durerile, soţia lui a pornit spre plajă, s-a ascuns după nişte pietroaie ca să n-o vadă nimeni, iar o altă nevastă a lui Zato i-a adus un coş cu plăcinte, apă dulce şi *papelon* – zahăr nerafinat de culoare cafenie, în formă de căpăţâni – de câte două kilograme. Probabil că a născut pe la patru după-amiază, căci la asfinţitul soarelui chiuia venind spre sat, ţinând copilul ridicat deasupra capului. Chiar până să sosească ea, Zato aflase că are un băiat. Înţeleg că, dacă ar fi fost fată, în loc să-şi ridice copilul şi să ţipe de bucurie, ar fi sosit tăcută, purtând copilul în braţele neridicate. Lali îmi explică toate astea prin gesturi. Indiana înaintează, apoi se aşază, după ce-a ridicat copilul. Zato întinde braţele chiuind, dar fără să se clintească. Drept urmare, ea se scoală şi mai înaintează câţiva metri, ridică plodul în aer, chiuie şi se aşază iar. Zato chiuie din nou şi întinde braţele. Procedează aşa de vreo cinci-şase ori pe ultimii treizeci-patruzeci de metri. Zato tot nu se clinteşte din pragul colibei. Stă în faţa uşii mari, cu toţi ceilalţi la dreapta şi la stânga sa. Mama s-a oprit, nu mai e decât la cinci-şase paşi, ridică plodul cu braţele întinse şi chiuie. Atunci Zato porneşte, ia copilul de subsuori, îl ridică la rândul său cu braţele-ntinse, se întoarce spre răsărit şi chiuie de trei ori, săltându-l de fiecare dată. Apoi îşi culcă plodul pe braţul drept, îl duce la piept şi îi pune capul la subsuoară, ascunzându-l sub braţul stâng. Intră pe uşa cea mare a colibei fără să se mai uite înapoi. Îl urmează cu toţii, mama intră ultima. S-a băut tot vinul fermentat aflat în casă.

Toată săptămâna stropeşte cineva dimineaţa şi seara prin faţa colibei lui Zato, după care bărbaţii şi femeile bătătoresc pământul cu călcâiele. Se formează astfel un cerc foarte mare de pământ argilos, roşu, perfect bătătorit. A doua zi ridică un cort încăpător din piele de vită şi presupun c-o să aibă loc o serbare. Sub cort se găsesc oale mari de lut, umplute cu băutura lor preferată, cel puţin douăzeci de vase uriaşe. Indienii aşază nişte pietre şi, în jurul lor, grămezi de lemne uscate şi verzi, care sporesc zilnic. Majoritatea lemnelor au fost aduse cu mult timp înainte de apa mării, sunt uscate, albe

şi lustruite. Unele trunchiuri de copaci, foarte mari, au fost scoase din valuri, cine ştie de când. Pe pietre au înălţat două furci de lemn de aceeaşi înălţime: vor alcătui o frigare uriaşă. Patru broaşte ţestoase întoarse pe spate, peste treizeci de şopârle, unele mai mari ca altele, vii, cu unghiile labelor legate în aşa fel ca să n-o poată lua din loc, două oi – toate aceste vietăţi aşteaptă să fie sacrificate şi mâncate. Sunt pe puţin două mii de ouă de broască ţestoasă.

Într-o dimineaţă sosesc vreo cincisprezece călăreţi, numai indieni, cu coliere la gât, pălării foarte mari de paie, purtând apărători pentru sex şi având coapsele, gambele, picioarele şi bucile goale, dar cu o haină din piele întoarsă de oaie, fără mâneci. Au la brâu pumnale cât toate zilele, doi poartă câte-o armă de vânătoare cu două ţevi, şeful are o carabină cu repetiţie şi totodată o haină superbă cu mâneci de piele neagră şi un centiron plin cu gloanţe. Caii sunt splendizi, mici, dar foarte nervoşi, vânăt-rotaţi cu toţii. În spate, pe crupă, duc o legătură de ierburi uscate. Şi-au anunţat sosirea de departe trăgând focuri de armă, dar, galopând năprasnic, au ajuns repede. Şeful seamănă grozav de bine cu Zato şi cu fratele lui, doar că-i ceva mai vârstnic. Descalecă de pe calul său pursânge, se îndreaptă spre Zato şi se bat reciproc pe umăr. Pătrunde singur în casă şi se întoarce urmat de indian şi cu plodul în braţe. Ţinându-l ridicat în braţe, îl arată tuturor, apoi face acelaşi gest ca şi Zato: după ce l-a ţinut cu faţa spre răsărit. Îl ascunde la subsuoară, acoperindu-l cu antebraţul stâng, şi se întoarce în casă. De-abia atunci descalecă toţi călăreţii, priponindu-şi caii ceva mai încolo, fiecare cu-n sac de nutreţ atârnat de gât. Indienele sosesc pe la amiază, într-o căruţă uriaşă trasă de patru cai, cu Zorillo drept vizitiu. În căruţă se găsesc cel puţin douăzeci de indiene, toate tinere, şi şapte-opt copii, numai băieţi.

Până să sosească Zorillo, am fost prezentat tuturor călăreţilor, începând cu şeful. Zato mi-atrage atenţia că la piciorul stâng are degetul mic răsucit şi încălecat peste cel de-alături. Fratele lui prezintă aceeaşi malformaţie, iar şeful care a sosit, de asemenea. Mi-arată apoi sub braţul fiecăruia

aceeaşi pată neagră, un fel de aluniţă.

Înţeleg că cel care a sosit îi e rudă. Tatuajele lui Zato stârnesc o mare admiraţie, îndeosebi botul de tigru. Toate indienele care-au sosit au desene de toate culorile pe trup şi pe faţă. Lali prinde de gâtul câtorva şiraguri alcătuite din bucăţi de coral, iar de-al altora, şiraguri făcute din tot felul de cochilii. Mi-atrage atenţia o indiancă încântătoare, mai înaltă decât celelalte, majoritatea acestora fiind de statură mijlocie. Are un profil de italiancă, s-ar spune o camee. Părul e negru-violet, ochii foarte verzi, ca de jad, imenşi, cu gene foarte lungi şi sprâncene frumos arcuite. Poartă părul tăiat ca indienele, cu breton şi cărare la mijloc, ca să cadă în dreapta şi-n stânga obrazului, acoperind urechile. E retezat drept, cam la zece centimetri sub nivelul gâtului. Sânii ei marmoreeni sunt apropiaţi la bază şi au linii armonioase.

Lali îmi face cunoştinţă cu ea şi-o aduce la noi, împreună cu Zoraima şi c-o altă indiană foarte tânără, care vine cu nişte păhărele fără picior şi un soi de pensule. Într-adevăr, vizitatoarele urmează să le picteze pe indienele din satul meu. Admir capodoperele pe care le pictează frumoasa fată pe trupul lui Lali şi al Zoraimei. Pensulele lor sunt făcute dintr-un beţişor cu-n smoc de lână în vârf, pe care-l moaie în tot felul de culori. Îmi iau atunci pensula şi, pornind de la buricul lui Lali, pictez o plantă cu două ramuri, fiecare ajungând sub câte-un sân, apoi nişte petale trandafirii, iar pe sfârcul sânului dau cu galben. S-ar zice că-i un soi de floare pe jumătate deschisă, cu pistilul ei. Celelalte trei vor să le fac şi lor câte una. Trebuie să-i cer voie lui Zorillo. Îl chem, şi-mi spune că pot să le pictez cum vreau, de vreme ce ele sunt de acord. Mamă, ce de trăznăi am mai născocit! Vreme de două ore am pictat toţi sânii tinerelor indiene venite în vizită şi pe ai altora. Zoraima a vrut să aibă exact aceleaşi desene ca Lali. În timpul ăsta, indienii au pus oile la frigare, două broaşte ţestoase sunt fripte, îmbucătăţite pe jeratic. Au carnea roşie şi frumoasă, ca de vacă.

Stau aşezat sub cort lângă Zato şi tatăl său. Bărbaţii mănâncă într-o parte, femeile într-alta, afară de acelea care ne

servesc. Serbarea se încheie noaptea, foarte târziu, c-un soi de dans. În scopul ăsta, un indian cântă dintr-un fluier de lemn care scoate nişte sunete stridente, cam monotone, lovind şi două tobe din piele de oaie. Mulţi indieni şi indiene s-au îmbătat, dar n-a avut loc nici un incident neplăcut. Vrăjitorul a venit călare pe-un măgar. Se uită cu toţii la cicatricea trandafirie care i-a rămas de la ulcer, ulcerul pe care i-l cunoşteau prea bine. De asta şi rămân surprinşi văzând că s-a închis. Numai Zorillo şi cu mine ştim cum devine cazul. După cum îmi explică Zorillo, şeful tribului care a venit e tatăl lui Zato şi i se spune Justo, adică Cel drept. El judecă pricinile dintre oamenii tribului său şi pe ale altor triburi din neamul Guajiro. Îmi mai spune că, în caz de neînţelegeri cu un alt neam de indieni, Iapus, se întrunesc să discute dacă-i cazul să pornească război sau să încheie gâlceava prin bună înţelegere. Când un indian e ucis de un indian din alt trib, se învoiesc, spre a evita războiul, ca ucigaşul să plătească mortul celuilalt trib. Plata se ridică uneori până la două sute de boi, căci în munţi şi la poalele lor, triburile au o mulţime de vaci şi de boi. Din păcate, nu le vaccinează niciodată împotriva febrei aftoase, aşa că epidemiile fac prăpăd printre animale. Pe de altă parte e-un bine, spune Zorillo, căci altfel s-ar înmulţi prea mult. Vitele astea nu pot fi vândute oficial în Columbia sau în Venezuela, trebuie să rămână numai pe teritoriul indian, de teamă c-ar răspândi febra aftoasă în cele două ţări. Dar, mă informează Zorillo, în munţi are loc o intensă contrabandă de vite.

Şeful vizitator, Cel drept, îmi transmite prin Zorillo să-l vizitez în satul lui unde se pare că sunt vreo sută de colibe. Îmi spune să viu cu Lali şi cu Zoraima, că ne va da o colibă, şi să n-aduc nimic, căci voi găsi tot ce-mi trebuie; doar sculele pentru tatuaj, ca să-i pictez şi lui un tigru. Îşi scoate cureluşa de piele neagră de la încheietura mâinii şi mi-o dă. După spusele lui Zorillo, e un gest de mare importanţă, înseamnă că mi-e prieten şi că n-o să aibă puterea să-mi refuze vreo dorinţă. Mă întreabă dacă vreau un cal, îi spun că da, dar că nu pot să-l primesc, fiindcă aici nu prea se găseşte iarbă. Zice

că Lali sau Zoraima pot să se ducă de câte ori o să fie nevoie, până la o distanţă de jumătate zi călare. Ne explică încotro, şi spune că acolo creşte o iarbă înaltă şi bună. Primesc să-mi dea calul, pe care zice c-o să mi-l trimită curând.

Profit de vizita asta lungă a lui Zorillo ca să-i spun că am încredere în el, că nădăjduiesc să nu mă trădeze dezvăluind ideea mea de-a pleca în Venezuela sau în Columbia. Îmi descrie primejdiile primilor treizeci de kilometri din jurul graniţelor. După informaţiile primite de la contrabandişti, coasta venezueleană e mai periculoasă decât cea columbiană. Pe de altă parte, m-ar putea însoţi chiar el spre Columbia, aproape până la Santa Marta, adăugând că făcuse deja drumul şi că, după el, Columbia era mai nimerită. Ar fi de părere să-mi cumpăr alt dicţionar, sau mai degrabă nişte manuale de limbă spaniolă, care cuprind fraze tip. Dacă m-aş deprinde să mă bâlbâi cu vocea tare, zice el, ar fi un mare avantaj, căci oamenii şi-ar pierde răbdarea ascultându-mă şi ar duce chiar ei frazele până la capăt, fără să acorde prea mare atenţie accentului şi pronunţiei. Treaba-i hotărâtă, îmi va aduce cărţi, o hartă cât mai amănunţită şi îşi mai ia obligaţia să-mi vândă perlele, când va fi cazul, pe bani columbieni. Zorillo îmi mai spune că, asta fiindu-mi dorinţa, indienii, în cap cu şeful, îmi vor ţine partea în ce priveşte hotărârea mea de a pleca. O să le pară rău, dar o să înţeleagă că-i normal să încerc să mă întorc la ai mei. Mai greu o să fie cu Zoraima şi mai ales cu Lali. Şi una, şi alta, dar mai ales Lali, sunt de-a binelea în stare să mă cureţe cu-n glonţ de puşcă. Pe de altă parte, aflu tot de la Zorillo ceva ce nu ştiam: Zoraima e însărcinată. Nu observasem nimic, aşa că rămân uluit.

Serbarea a luat sfârşit, toţi au plecat, cortul de piele a fost dat jos, totul e ca înainte, cel puţin în aparenţă. Am primit calul, un vânăt-rotat superb, c-o coadă lungă aproape până la pământ şi c-o minunată coamă de-un cenuşiu platinat. Lali şi Zoraima nu sunt deloc mulţumite şi m-a chemat vrăjitorul să-mi spună că amândouă l-au întrebat dacă s-ar întâmpla ceva de i-ar da calului nişte sticlă pisată, ca să moară. Le-a spus să nu facă una ca asta, pentru că am drept apărător nu ştiu ce

sfânt indian, aşa că sticla pisată s-ar muta în pântecul lor. Crede c-a trecut pericolul, adaugă el, dar că nu-i sigur. Trebuie să deschid bine ochii. Şi-n privinţa mea? Nu, zice el. Dacă or vedea că mă pregătesc de-adevăratelea să plec, tot ce-ar putea face, mai ales Lali, ar fi să mă omoare cu un foc de puşcă. Să încerc să le conving să mă lase să plec, spunând c-o să mă-ntorc? Nici gând, nu cumva să dau de înţeles c-aş vrea să plec.

Vrăjitorul mi-a putut spune toate astea întrucât îl chemase în aceeaşi zi pe Zorillo, care a făcut pe tălmaciul. Situaţia e prea gravă ca să nu-mi iau toate măsurile de precauţie, încheie Zorillo. Mă întorc acasă. Zorillo a venit şi a plecat de la vrăjitor pe alt drum. În sat nimeni nu ştie că vrăjitorul m-a chemat deodată cu Zorillo.

Se împlinesc şase luni de când am sosit şi sunt nerăbdător să plec. Într-o zi, întorcându-mă acasă, le găsesc pe Lali şi Zoraima aplecate asupra hărţii. Încearcă să înţeleagă ce reprezintă desenele alea. Le nelinişteşte desenul cu săgeţile care arată cele patru puncte cardinale. Sunt descumpănite, dar îşi închipuie că hârtia asta are o mare însemnătate în legătură cu viaţa noastră.

Pântecele Zoraimei a început să crească binişor. Lali e niţeluş invidioasă şi insistă să ne iubim la orice oră din zi sau din noapte, în orice loc prielnic. Zoraima vrea şi ea să ne iubim, noroc că numai noaptea. I-am făcut o vizită Celui drept, tatăl lui Zato. Lali şi Zoraima au venit cu mine. Am folosit desenul, păstrat din fericire, ca să-i copiez pe piept botul de tigru. În şase zile a fost gata, întrucât primele coji au căzut repede; se spălase cu apă în care pusese o bucăţică de var nestins. Cel drept e-atât de mulţumit, că se priveşte în oglindă de câteva ori pe zi. Cât am stat acolo a sosit şi Zorillo. I-am îngăduit să-i vorbească Celui drept de intenţiile mele, deoarece doream să-mi dea alt cal. Caii indienilor Guajiros, vânăt-rotaţi, nu există în Columbia, dar Cel drept are trei cai cu pielea roşcată, care sunt columbieni. Cel drept trimite după cai de cum a aflat ce-am de gând. Aleg unul care-mi pare mai liniştit şi porunceşte să i se pună o şa, scăriţe şi-o zăbală de

fier, căci caii lor n-au şa, iar zăbala e de os. Echipându-mă după obiceiul columbian, Cel drept îmi dă nişte hăţuri de piele, cafenii, şi-i numără lui Zorillo, de faţă cu mine treizeci şi nouă de monede de aur de câte-o sută de pesos. Zorillo o să le păstreze şi-o să mi le dea când o să plec. Vrea să-mi dea carabina Winchester, cu repetiţie, refuz şi de altfel Zorillo afirmă că nu pot pătrunde în Columbia înarmat. Atunci Cel drept îmi dă două săgeţi cât un deget învelite în lână şi închise într-o cutiuţă de piele. Zorillo zice că sunt săgeţi otrăvite, date c-o otravă foarte puternică şi foarte rară.

Zorillo n-a avut şi nici n-a văzut vreodată săgeţi otrăvite. O să le ţină la el până o să plec. Nu ştiu cum să-mi arăt recunoştinţa faţă de mărinimia Celui drept. Îmi spune c-a aflat prin Zorillo câte ceva din viaţa mea şi că partea pe care n-o cunoaşte trebuie să fie bogată-n întâmplări, întrucât sunt un bărbat din cap până-n picioare; că vede pentru prima oară un alb, că înainte îi socotea pe toţi duşmani, dar că acum o să-i iubească şi-o să caute să mai cunoască un om ca mine.

— Gândeşte-te bine, zice, înainte să te duci undeva unde ai mulţi duşmani, în vreme ce aici n-ai decât prieteni.

Îmi mai spune că Zato şi cu el o să aibă grijă de Lali şi de Zoraima, că odrasla Zoraimei se va bucura de toată cinstea, dacă-i băiat, se-nţelege, în sânul tribului.

— N-aş vrea să pleci. Rămâi şi ţi-o voi da pe frumoasa indiană pe care ai cunoscut-o la serbare. E fecioară şi te iubeşte. Ai putea să rămâi aici cu mine. O să capeţi o colibă mare, şi vacile şi boii pe care ţi i-ai dori.

Mă despart de omul ăsta minunat şi mă întorc în satul meu. Cât a ţinut drumul, Lali n-a scos o vorbă. Şade în spatele meu, pe calul roşcat. Şaua i-a rănit coapsele, dar n-a spus o vorbă. Zoraima şade în spatele unui indian, care a luat-o pe calul lui. Zorillo a plecat spre satul său pe-un alt drum. Peste noapte se face răcoare. Pun pe umerii lui Lali haina din piele de oaie primită de la Cel drept. Mă lasă să i-o îmbrac fără să rostească un cuvânt şi fără vreun gest. Acceptă haina şi-atât. Deşi calul a luat-o mai repejor la trap, nu mă ţine de mijloc ca de obicei. Ajunşi în sat, când mă duc să-l salut pe Zato, ea

porneşte cu calul, îl priponeşte, c-o legătură de fân dinainte, fără să-i scoată şaua sau zăbala. După ce stau de vorbă vreo oră cu Zato, mă întorc acasă.

Când sunt trişti, chipul indienilor, şi mai ales al indienelor, e de nepătruns, nici un muşchi nu le joacă pe faţă, privesc mâhniţi, dar nu plâng niciodată. Se întâmplă să geamă, dar nu să plângă. Mişcându-mă, am lovit fără să vreau pântecele Zoraimei; a ţipat de durere. Mă scol, de teamă să n-o izbesc iar, şi mă culc în alt hamac. E un hamac care atârnă până aproape de pământ, mă întind în el şi simt că l-a atins cineva. Mă prefac că dorm. Lali se aşază pe-un trunchi de copac şi mă priveşte nemişcată. O clipă mai târziu, simt prezenţa Zoraimei: are obiceiul să se parfumeze zdrobind flori de portocal, cu care-şi freacă pielea. Florile astea le capătă prin troc, în nişte săculeţe, de la o indiană care vine când şi când în sat. La trezire, le găsesc tot acolo, nemişcate. Soarele s-a înălţat pe cer, e aproape opt. Le conduc la plajă şi mă întind pe nisipul uscat. Lali se aşază, ca şi Zoraima. Mângâi sânii şi pântecele Zoraimei, rămâne stană de piatră. O întind pe Lali pe nisip şi-o sărut, ţine buzele strânse. Pescarul a venit s-o ia pe Lali. A înţeles de cum i-a văzut chipul, se îndepărtează. Sunt tare mâhnit că nu ştiu ce să fac, în afară de faptul că le mângâi şi le sărut ca să le arăt că le iubesc. Nici una nu scoate vreun cuvânt. Mă simt de-a dreptul tulburat de atâta durere doar gândindu-mă la ce-o să însemne viaţa lor după ce voi pleca.

Azi-dimineaţă i-am surprins pentru prima oară un gest de gelozie lui Lali faţă de Zoraima. Îi mângâiam pântecele Zoraimei, pe când ea îmi muşca uşor urechea. Stăteam culcaţi pe plajă, într-un loc ferit, pe nisipul fin. A venit Lali, şi-a luat sora de braţ, i-a trecut cu mâna peste pântecele umflat, apoi peste pântecele ei, neted şi drept. Zoraima s-a ridicat şi i-a cedat locul alături de mine, ca şi cum i-ar fi spus: ai dreptate.

Cele două femei îmi pregătesc de mâncare, zilnic, dar ele nu mănâncă nimic. Sunt trei zile de când n-au băgat nimic în gură. Am luat calul şi era să fac o greşeală gravă, prima în mai bine de cinci luni: am pornit spre vrăjitor fără să-i fi cerut

voie. Mi-am dat seama pe drum şi, în loc să mă duc la el, am trecut în sus şi-n jos prin faţa cortului său, la o distanţă de vreo două sute de metri. M-a zărit şi mi-a făcut semn să viu. I-am explicat, cum m-am priceput, că Lali şi Zoraima nu mai mănâncă. Îmi dă un soi de nucă pe care s-o pun în apa de băut. Mă întorc şi bag nuca în oala cea mare. Au băut de câteva ori, dar tot n-au mâncat. Lali nu mai pescuieşte. După patru zile de post negru a făcut azi o adevărată nebunie: s-a dus înot, fără barcă, la vreo două sute de metri de ţărm şi mi-a adus treizeci de scoici ca să le mănânc. Disperarea lor mută mă tulbură atât de mult că aproape nu mai mănânc nici eu. Treaba asta durează de şase zile. Lali s-a culcat, are febră. În şase zile a supt câteva lămâi, şi cu asta basta. Zoraima mănâncă o dată pe zi, la amiază. Nu mai ştiu ce să fac. Stau jos alături de Lali. E culcată pe-un hamac pe care l-am păturit ca un soi de saltea, priveşte ţintă în tavan fără să se clintească. Mă uit la ea, mă uit la Zoraima cu pântecele ei ţuguiat, şi fără să prea ştiu de ce, mă pornesc pe plâns. De mila mea, de a lor? Dumnezeu ştie! Plâng, lacrimile grele îmi curg pe obraji. Zoraima le vede, începe să geamă, şi-atunci Lali întoarce capul şi observă că plâng. Se ridică dintr-o săritură şi mi se aşază între picioare, gemând încetişor. Mă sărută şi mă mângâie. Zoraima mi-a cuprins umerii cu braţul, Lali începe să vorbească, să vorbească, iar Zoraima îi răspunde. Pare să-i facă reproşuri lui Lali. Lali ia o bucată de zahăr nerafinat cât un pumn, mi-arată c-o dizolvă în apă şi-o dă pe gât din două înghiţituri. Pleacă apoi cu Zoraima, şi le aud trăgând calul, pe care-l găsesc gata înşeuat când ies, cu zăbala pusă şi cu hăţurile prinse de oblâncul şeii. Iau pentru Zoraima cojocul de oaie, iar Lali aşază pe şa un hamac împăturit. Zoraima urcă prima, foarte în faţă, aproape pe coama calului, eu la mijloc şi Lali în spate. Sunt atât de buimăcit, că plec fără să-l înştiinţez pe şef.

Lali trage de hăţuri, deoarece, crezând c-o să mergem la vrăjitor, luasem direcţia asta. Nu, Lali trage de hăţuri şi zice: „Zorillo”. O să ne ducem la Zorillo. Pe drum, ţinându-mă strâns de mijloc, mă sărută de câteva ori pe ceafă. Ţin

hăţurile, cu stânga, iar cu dreapta o mângâi pe Zoraima. Ajungem la satul lui Zorillo chiar în momentul când el se întoarce din Columbia cu trei măgari şi un cal, peste măsură de încărcaţi. Intrăm în casă, Lali vorbeşte prima, apoi Zoraima.

Şi iată ce-mi explică Zorillo: până-n clipa când am început să plâng, Lali credea că sunt un alb care nu-i dă nici o importanţă. Ştia Lali c-o să plec, dar mă socotea viclean ca un şarpe, căci nu i-o spusesem niciodată şi nici nu-i dădusem de înţeles. Zice că-i profund dezamăgită, îşi închipuia c-o indiană ca ea poate ferici un bărbat, că un bărbat mulţumit nu pleacă, şi se gândea că nu mai are rost să trăiască după o despărţire atât de brutală. Zoraima spune acelaşi lucru, şi-n plus se teme ca feciorul ei să nu-i semene lui taică-său: un om lipsit de cuvânt, prefăcut şi care ar avea de la soţiile sale pretenţii atât de greu de satisfăcut, că ele, gata să-şi dea viaţa pentru el, n-ar reuşi să-l înţeleagă. De ce s-o ocolesc, de parc-ar fi câinele care mă muşcase la sosire? Răspund:

— Ce-ai face, Lali, dacă tatăl tău ar fi bolnav?

— M-aş duce la el călcând şi pe spini, ca să-l îngrijesc.

— Ce-ai face dacă te-ar fi hăituit ca pe-o fiară, ca să te ucidă, în ziua când te-ai putea apăra?

— Mi-aş căuta duşmanul pretutindeni, ca să-l îngrop atât de adânc încât nici să nu se mai poată răsuci în groapă.

— După ce-ai isprăvi cu treburile astea ce-ai face dacă ai avea două soţii minunate care te aşteaptă?

— M-aş înapoia călare.

— Asta voi face şi eu, fii sigură.

— Dar dacă o să fiu bătrână şi urâtă când te întorci?

— Mă întorc cu mult înainte să fii urâtă şi bătrână.

— Da, ţi-a curs apă din ochi, asta n-ai putut s-o faci înadins. Aşa că poţi să pleci când doreşti, dar să pleci ziua-n amiaza mare, de faţă cu toţi, nu ca un tâlhar. Trebuie să pleci aşa cum ai venit, la aceeaşi oră a după-amiezii, îmbrăcat din cap până-n picioare. Să laşi vorbă cine să aibă grijă de noi. Zato e şeful, dar alt bărbat trebuie să vegheze asupra noastră. Casa rămâne casa ta, aşa trebuie să spui, şi că nici un bărbat

n-are voie să-i calce pragul, afară de fiul tău; dacă cel pe care-l poartă Zoraima în pântece e bărbat. De aia, Zorillo trebuie să fie de faţă când o să pleci. Ca să rostească tot ce-o să ai de spus.

Am dormit la Zorillo. A fost o noapte încântătoare, plină de duioşie şi de tandreţe. Şoaptele, vorbele rostite de buzele celor două fiice ale naturii aveau accente de dragoste atât de tulburătoare că m-au mişcat profund. Ne-am întors călare toţi trei, binişor, din pricina pântecelui Zoraimei. Am să plec la o săptămână după luna nouă, căci Lali vrea să-mi spună dacă-i sigură că e însărcinată. Luna trecută n-a văzut sânge. I-e teamă că se-nşeală, dar dacă nu vede sânge nici luna asta înseamnă că-i gravidă. Zorillo o s-aducă toate hainele pe care o să le pun pe mine: o să mă îmbrac aici, după ce voi fi vorbit ca unul din tribul Guajiro, adică gol. În ajun va trebui să ne ducem toţi trei la vrăjitor. O să ne spună dacă acasă va fi cazul să închidem uşa mea sau s-o lăsăm deschisă. Această întoarcere lentă, din pricina pântecelui Zoraimei, n-a fost câtuşi de puţin tristă. Ambele preferă să ştie, decât să se trezească părăsite şi caraghioase în faţa femeilor şi a bărbaţilor din sat. După ce-o să nască Zoraima, o să-şi ia un pescar ca să scoată multe perle, pe care o să mi le păstreze. Lali o să rămână zilnic mai mult la pescuit, ca să fie şi ea ocupată. Îmi pare rău că n-am învăţat mai mult de vreo duzină de cuvinte guajiro. Aş avea să le spun atâtea lucruri care nu pot fi comunicate cu ajutorul unui tâlmaci. Sosim. Primul lucru pe care trebuie să-l fac e să mă întâlnesc cu Zato, ca să-i dau de înţeles că-mi cer scuze c-am plecat fără să-i spun. Zato e la fel de nobil ca şi tatăl său. Până s-apuc să vorbesc, îmi pune mâna pe gât şi-mi zice: *Uilu* (taci). În vreo douăsprezece zile o să fie lună nouă. Cu alea opt cât mai trebuie s-aştept pe urmă, înseamnă că-n douăzeci de zile voi fi pe drum.

În timp ce privesc iarăşi harta, modificând unele amănunte în legătură cu străbaterea satelor, mă duce gândul la cele spuse de Cel drept. Unde aş putea fi mai fericit ca aici, unde mă iubeşte toată lumea? Nu-mi fac oare eu însuşi un rău

întorcându-mă în lumea civilizată? Viitorul o va spune.

Cele trei săptămâni au trecut ca prin farmec. Lali a avut dovada că-i însărcinată, aşa încât întoarcerea mea va fi aşteptată de doi sau trei copii. De ce trei? Lali spune că mama ei a avut de două ori gemeni. Am fost la vrăjitor. Nu, uşa nu trebuie închisă. Trebuie doar pusă o cracă de-a curmezişul. Hamacul în care dormim toţi trei trebuie agăţat de tavanul colibei. Ele vor trebui să doarmă întotdeauna împreună, căci alcătuiesc o singură făptură. Apoi ne cere să şedem lângă foc, pune frunze verzi şi ne învăluie în fum mai mult de zece minute. Am plecat acasă, aşteptându-l pe Zorillo, care soseşte într-adevăr în aceeaşi seară. Ne-am petrecut toată noaptea sporovăind în jurul focului, în faţa colibei mele. Prin mijlocirea lui Zorillo spuneam fiecărui indian câte-un cuvânt amabil, la care răspundea şi el ceva. În zori m-am retras cu Lali şi cu Zoraima. Toată ziua am făcut dragoste. După-amiază are loc plecarea. Rostesc, iar Zorillo tălmăceşte:

— Zato, şef măreţ al acestui trib care m-a primit în sânul lui, care mi-a dat totul, îţi cer îngăduinţa să lipsesc.

— De ce vrei să-ţi părăseşti prietenii?

— Pentru că trebuie să-i pedepsesc pe cei care m-au hăituit ca pe-o fiară. Mulţumită ţie am putut să mă adăpostesc în satul tău, să trăiesc fericit, să mănânc bine, să am prieteni nobili, femei care mi-au încălzit sufletul. Dar asta nu trebuie să transforme un om ca mine într-un animal care, dând de-un culcuş cald şi bun rămâne acolo toată viaţa de teamă c-ar avea de suferit luptând. Mă duc să-mi înfrunt duşmanii, pornesc spre tatăl meu, care are nevoie de mine. Aici îmi las inima, în soţiile mele, Lali şi Zoraima, în copii, rodul unirii noastre. Coliba mea e a lor şi a copiilor care se vor naşte. Nădăjduiesc ca tu, Zato, de-ar uita cineva, să i-o reaminteşti. Te mai rog ca, în afară de grija pe care le-o vei purta tu, să-mi proteguiască zi şi noapte familia un bărbat pe nume Usli. V-am iubit pe toţi mult şi-am să vă iubesc întotdeauna. O să mă străduiesc să mă întorc cât mai repede. Dacă voi muri făcându-mi datoria, gândul meu se va îndrepta spre Lali, Zoraima şi copiii mei, şi spre voi, indieni Guajiros, care sunteţi

familia mea.

Intru în colibă urmat de Lali şi de Zoraima. Îmi pun o cămaşă şi pantaloni kaki, şosete, cizme.

Mult timp am privit în urmă să văd fiecare colţişor al acestui sat idilic unde mi-am petrecut şase luni din viaţă. Tribul ăsta Guajira, atât de temut de alte triburi, ca şi de albi, mi-a fost un refugiu unde să-mi trag sufletul, un adăpost neasemuit împotriva răutăţilor oamenilor. Am găsit aici dragoste, tihnă, seninătate şi măreţie. Adio, Guajiros, indieni sălbatici ai peninsulei columbo-venezuelene. Din fericire, întinsele voastre pământuri sunt contestate şi lipsite de orice amestec din partea celor două civilizaţii care vă înconjoară. Felul vostru sălbatic de-a trăi şi de-a vă apăra m-a învăţat ceva de mare însemnătate, că-i mai bine să fii un indian sălbatic decât un magistrat licenţiat în litere.

Adio, Lali şi Zoraima, femei neasemuite, cu reacţii atât de fireşti, dezinteresate şi spontane, şi care în momentul plecării, cu-n gest simplu, mi-aţi pus într-un săculeţ de pânză toate perlele care se găseau în colibă. O să mă întorc. E lucru sigur, nu încape îndoială. Când? Cum? Nu ştiu, dar îmi făgăduiesc c-o să mă întorc.

Spre sfârşitul după-amiezii, Zorillo încalecă şi-o pornim spre Columbia. Port o pălărie de paie. Merg ţinându-mi calul de căpăstru. Toţi indienii tribului, fără nici o excepţie, îşi acoperă faţa cu braţul stâng şi întind spre mine braţul drept. Mi-arată astfel că nu vor să mă vadă plecând, că-i doare prea mult, şi întind braţul, cu mâna-n aer, schiţând gestul, să mă reţină. Lali şi Zoraima mă însoţesc vreo sută de metri. Credeam c-o să mă sărute, când, deodată, pornesc în goană urlând spre casa noastră, fără să se mai uite înapoi.

Caietul al cincilea

întoarcerea la civilizaţie

ÎNCHISOAREA DIN SANTA MARTA

Nu-i greu de ieşit de pe teritoriul Guajirei indiene şi depăşim fără bătaie de cap posturile grănicereşti de la La Vela. Mergând călare, am putea să străbatem în două zile distanţa care mi-a luat atâta timp cu Antonio. Dar nu-i vorba numai de posturile astea grănicereşti, extrem de periculoase, ci şi de porţiunea de peste o sută douăzeci de kilometri până la Rio Hacha, satul de unde am evadat.

Cu Zorillo alături, am făcut prima încercare de conversaţie într-un fel de han unde găseşti băutură şi mâncare, cu un civil columbian. N-am scos-o prea rău la capăt şi, aşa cum mi-a spus Zorillo, bâlbâiala e de mare folos ca să-ţi ascunzi accentul şi felul de-a vorbi.

Plecăm mai departe spre Santa Marta. Zorillo o să mă lase la jumătatea drumului, şi-n dimineaţa asta o s-o pornească înapoi.

Zorillo m-a părăsit. Am hotărât împreună să ia calul. Într-adevăr, dacă ai un cal înseamnă că ai un domiciliu, că stai într-un sat oarecare, cu alte cuvinte, înseamnă riscul de-a fi obligat să răspunzi la nişte întrebări încuietoare: „Îl ştii pe cutare? Cum îl cheamă pe primar? Ce mai face doamna X?”.

Nu, e preferabil ca mai departe să merg pe jos, să călătoresc cu camionul sau cu autobuzul şi, după Santa Marta, cu trenul. Pentru toată lumea trebuie să fiu *forastero* (străin) de regiunea asta, ca să n-aibă importanţă unde şi ce lucrez.

Zorillo mi-a schimbat trei monede de aur de o sută de

pesos. Mi-a dat o mie de pesos. Un muncitor priceput câştigă între opt şi zece pesos pe zi, deci am din ce trăi destulă vreme numai cu banii ăştia. M-am suit într-un camion care merge până foarte aproape de Santa Marta, un port destul de important, la vreo sută douăzeci de kilometri de locul unde m-a lăsat Zorillo. E un camion plecat după capre sau după iezi, nu prea ştiu bine.

La fiecare şase sau zece kilometri se află câte-o cârciumă. Şoferul coboară şi mă invită. El mă invită, dar eu plătesc. De fiecare dată dă pe gât câte cinci-şase pahare dintr-o băutură care arde ca focul, în timp ce eu mă prefac că beau unul. După vreo cincizeci de kilometri e beat criţă. E atât de cherchelit că greşeşte şoseaua şi-o ia pe-un drum plin de noroi unde se împotmoleşte camionul. Columbianul nu-şi face sânge rău: se culcă în partea dinapoi a camionului şi mă pofteşte să dorm în cabină. Nu ştiu ce să fac. Trebuie să mai fie vreo patruzeci de kilometri până la Santa Marta. Prin faptul că sunt cu el nu mă ia nimeni la întrebări şi, oricât de des ne-am opri, tot merg mai repede decât pe jos.

Aşadar, spre dimineaţă mă hotărăsc să dorm. S-a luminat de ziuă, e aproape şapte. Se apropie o căruţă cu doi cai. Nu poate să treacă din cauza camionului. Cel cu căruţa îl trezeşte pe şofer, adică pe mine, întrucât mă aflam în cabină. Bâlbâindu-mă, joc rolul cuiva trezit brusc din somn care nu prea ştie ce-i cu el.

Şoferul se trezeşte şi discută cu căruţaşul. Încercăm de câteva ori, dar nu izbutim să scoatem camionul. A intrat în noroi până la osii, nu-i chip de făcut ceva. În căruţă se află două călugăriţe îmbrăcate-n negru, cu cornetele în cap, şi trei fetiţe. După multe discuţii, cei doi bărbaţi se înţeleg să smulgă nişte tufişuri, astfel încât căruţa, cu o roată pe drum şi alta pe partea defrişată, să străbată porţiunea asta blocată, de vreo douăzeci de metri.

Ţinând fiecare câte-o *maceta* (cuţit de tăiat trestia de zahăr, unealtă nelipsită cuiva care pleacă la drum), încep să taie frunzişul care i-ar putea stânjeni, iar eu pun crengile în mijlocul drumului ca să le micşorez înălţimea şi să feresc în

acelaşi timp căruţa, care riscă să se-nfunde în noroi. După vreo două ore, porţiunea de trecere e gata. Mulţumindu-mi, călugăriţele mă întreabă unde merg. Spun:

— Santa Marta.

— Dar n-aţi luat-o bine, trebuie să vă-ntoarceţi cu noi. Vă lăsăm foarte aproape de Santa Marta, la opt kilometri.

Mi-e cu neputinţă să refuz, ar părea nefiresc. Pe de altă parte, aş fi vrut să spun c-o să rămân să-l ajut pe camionar, dar gândindu-mă la greutatea de-a rosti atâtea cuvinte, prefer să le spun: *Gracias, gracias.* (Mulţumesc, mulţumesc.)

Şi iată-mă în căruţă, la spate, cu fetiţele; cele două călugăriţe au luat loc pe banchetă, lângă căruţaş.

Plecăm, şi străbatem destul de repede cei cinci-şase kilometri făcuţi din greşeală cu camionul.

De cum ajungem la drum bun, îi dăm bătaie şi pe la amiază ne oprim la un han să mâncăm. Cele trei fetiţe şi căruţaşul la o masă, iar cele două călugăriţe cu mine la masa alăturată. Călugăriţele sunt tinere, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani, cu pielea foarte albă. Una e spaniolă, cealaltă irlandeză. Irlandeza întreabă cu blândeţe:

— Nu sunteţi de pe-aici, aşa-i?

— Ba da, din Baranquilla.

— Nu, nu sunteţi columbian, aveţi părul prea blond şi faţa e bronzată de soare. De unde veniţi?

— Din Rio Hacha.

— Ce făceaţi acolo?

— Electrician.

— Ah! am un prieten la Societatea de electricitate, îl cheamă Pérez, e spaniol. Îl ştiţi?

— Da.

— Mă bucur.

Aproape de sfârşitul mesei, se scoală să se spele pe mâini şi irlandeza se întoarce singură. Se uită la mine şi zice apoi în franceză:

— N-am să vă denunţ, dar colega mea spune că v-a văzut fotografia în ziar. Sunteţi francezul care a evadat din închisoarea de la Rio Hacha, nu-i aşa?

Dacă aş nega, ar fi şi mai grav.

— Da, soră. Vă rog să nu mă denunţaţi. Nu sunt un nemernic, cum s-a afirmat. Cred în Dumnezeu, şi-l respect.

Soseşte spaniola, cealaltă îi spune: „Da”. Îi răspunde foarte repede la o întrebare, n-am înţeles. Par să stea pe gânduri, se scoală şi se duc iarăşi la toaletă. În alea cinci minute cât lipsesc, reacţionez repede. Să plec până se întorc, să rămân? De fapt, dac-au de gând să mă denunţe, e totuna, întrucât, dacă plec, o să mă dibăcească destul de repede. Prin locurile astea nu se găseşte o *selva* (junglă) prea deasă, iar căile de acces spre oraş precis c-o să fie păzite de îndată. O să mă las în voia sorţii, care până acum nu mi-a fost potrivnică.

Se întorc zâmbitoare, numai lapte şi miere. Irlandeza mă întreabă de nume.

— Enrique.

— E-n regulă, Enrique, ai să vii cu noi până la mănăstirea unde ne ducem, la opt kilometri de Santa Marta. Dacă mergi în căruţă cu noi, n-ai de ce să te temi. Să nu scoţi o vorbă, toată lumea o să creadă că eşti un muncitor care lucrează la mănăstire.

Călugăriţele plătesc ce-am mâncat. Cumpăr un cartuş cu douăsprezece pachete de ţigări şi o aprinzătoare cu amnar. Pornim. Cât ţine drumul, călugăriţele nu-mi mai zic nimic, şi-mi pare bine, căruţaşul n-o să observe că vorbesc greşit. Către sfârşitul după-amiezii ne oprim la un han mare. În faţă e un autobuz pe care scrie: „Rio Hacha-Santa Marta”. Am chef să-l iau. Mă apropii de călugăriţa irlandeză şi-i spun ce-am de gând.

— E foarte periculos, zice ea, până la Santa Marta sunt cel puţin două posturi de poliţie, unde li se cere pasagerilor *cédula* (legitimaţia), dar nu dacă-i vorba de-o căruţă.

Îi mulţumesc din inimă şi-mi trece spaima care mă stăpânea de când mă recunoscuseră. Dimpotrivă, am avut o baftă grozavă că le-am întâlnit pe călugăriţele astea. Au grăit adevărat, pe seară ajungem la un post de poliţie (în spaniolă *alcabale*), unde e cercetat un autobuz care venea de la Santa Marta îndreptându-se spre Rio Hacha. Stau în căruţă lungit pe

spate, cu pălăria de paie pe faţă, făcându-mă că dorm. O fetiţă de vreo opt anişori, cu capul sprijinit de umărul meu, doarme de-a binelea. Când ajungem acolo, căruţaşul opreşte caii exact între autobuz şi postul de poliţie.

— *Cómo están por aquí?* (Ce mai faceţi?) întreabă călugăriţa spaniolă.

— *Muy bien, Hermana.* (Foarte bine, soră.)

— *Me alegro, vamonos, muchanos.* (Îmi pare bine, să mergem, copii.)

Şi pornim, liniştiţi.

La zece seara, alt post, puternic luminat. S-au oprit două şiruri de maşini de toate soiurile. Un şir vine dinspre dreapta, al nostru din stânga. Poliţiştii cer să fie deschise valizele şi se uită în ele. Văd o femeie pe care-au obligat-o să coboare, şi căreia îi scotocesc prin poşetă. E dusă la postul de poliţie. Probabil că n-are *cédula.* Dacă-i aşa, nu-i nimic de făcut. Vehiculele trec unul după altul. Întrucât sunt pe două şiruri, nu ni se poate face favoarea să trecem. Din lipsă de spaţiu, trebuie să te resemnezi şi s-aştepţi. Mă văd pierdut. În faţa noastră e-un autobuz mic ticsit de călători. Sus, pe acoperiş, valize şi paporniţe burduşite. În spate, un soi de plasă mare plină de boccele. Patru poliţişti pun călătorii să coboare. Autobuzul are o singură uşă, în faţă. Bărbaţii şi femeile coboară. Femeile îşi ţin plozii în braţe. Se urcă la loc în maşină unul câte unul.

— Cédula, Cédula!

Fiecare arată câte-un cartonaş cu poza sa.

Niciodată nu mi-a pomenit Zorillo de aşa ceva. De-aş fi ştiut, poate c-aş fi încercat să fac rost de-o legitimaţie falsă. Dac-oi trece de postul ăsta, o să dau oricât ca să-mi procur o *cédula* până să mă duc de la Santa Marta la Baranquilla, oraş foarte important pe coasta atlantică: două sute cincizeci de mii de locuitori, zice dicţionarul.

Doamne, că mult mai durează treaba la autobuzul ăla! Irlandeza se întoarce spre mine:

— Fii liniştit, Enrique.

M-a supărat rău cu vorbele astea nesocotite; precis că le-a

auzit vizitiul.

I-a venit şi căruţei noastre rândul să avanseze, în lumina asta puternică. M-am hotărât să stau în capul oaselor, îmi trece prin minte că, stând lungit, aş da impresia că m-ascund. Mă reazem de loitra căruţei şi privesc înapoia călugăriţelor. Nu pot fi văzut decât din profil şi mi-am tras pălăria pe ochi, dar fără să exagerez.

— *Cómo están todos por aqui?* (Ce mai faceţi?) repetă călugăriţa spaniolă.

— *Muy bien, Hermanas. Y cómo viajan tan tarde?* (Foarte bine, surorilor. Dar cum de călătoriţi atât de târziu?)

— *Por una urgencia, por eso no me detengo. Somos muy apuradas.* (E-un caz urgent, aşa că vă rog să nu ne reţineţi. Suntem foarte grăbite.)

— *Váyanse con Dios, Hermanas.* (Mergeţi cu Dumnezeu, surorilor.)

— *Gracias, hijos. Qne Dios les proteje.* (Vă mulţumim, fiilor. Domnul să vă binecuvânteze.)

— *Amén* (Amin), spun poliţiştii.

Şi trecem liniştiţi, fără să ni se mai pună vreo întrebare. Emoţiile ultimelor minute le-o fi răscolit călugăriţelor stomacul, întrucât după o sută de metri opresc căruţa ca să coboare şi să rămână câteva clipe în junglă. Pornim mai departe. Aprind o ţigară. Sunt atât de emoţionat încât, atunci când se urcă irlandeza, îi şoptesc:

— Mulţumesc, soră.

Îmi răspunde:

— N-ai pentru ce, dar am tras o asemenea spaimă că ne-am stricat stomacul.

Pe la miezul nopţii ajungem la mănăstire. Un zid înalt, o poartă mare. Căruţaşul a plecat să-şi bage caii şi căruţa în grajd, iar cele trei fetiţe sunt duse înăuntrul mănăstirii. Pe peronul curţii are loc o discuţie aprinsă între sora portăreasă şi cele două călugăriţe. Irlandeza îmi spune că nu vrea s-o trezească pe Maica Stareţă ca să-i ceară pentru mine permisiunea să dorm în mănăstire. S-a dus, am scăpat ocazia. Ar fi trebuit să profit imediat de chestia asta ca s-o pornesc

spre Santa Marta, din moment ce ştiam că n-am de făcut decât opt kilometri.

O greşeală pe care aveam s-o plătesc cu şapte ani de ocnă.

În cele din urmă, după ce-au trezit-o pe Maica Stareţă, mi s-a dat o cameră la etajul doi. De la fereastră văd luminile oraşului. Zăresc farul şi luminile de poziţie. Din port iese o matahală de vapor.

Adorm, iar când aud bătându-mi-se la uşă, soarele s-a ridicat binişor. Am visat ceva groaznic. Lali îşi deschidea pântecul de faţă cu mine şi copilul nostru ieşea bucăţele-bucăţele.

Mă bărbieresc şi mă spăl repede. Cobor. În capul scării o zăresc pe sora irlandeză, care mă primeşte zâmbind uşor.

— Bună dimineaţa, Henri. Ai dormit bine?

— Da, soră.

— Vino, te rog, în biroul Stareţei noastre, vrea să te vadă.

Intrăm. Înapoia unui birou e aşezată o femeie. Un chip extrem de sever, al unei persoane de vreo cincizeci de ani, poate chiar mai mult, mă priveşte cu nişte ochi negri lipsiţi de bunăvoinţă.

— *Señor, sabe usted habla español?* (Domnule, vorbiţi spaniola?)

— *Muy poco.* (Foarte puţin.)

— *Bueno, la Hermana va servir de intérprete.* (Bine, sora va servi drept tălmaci.)

— Sunteţi francez, mi s-a spus.

— Da, Maică Stareţă.

— Aţi evadat din închisoarea de la Rio Hacha?

— Da, Maică Stareţă.

— Când asta?

— Acum vreo şapte luni.

— Ce-aţi făcut între timp?

— Am stat printre indieni.

— Poftim? Dumneavoastră, cu indienii Guajiros? Nu-i cu putinţă. Sălbaticii ăştia n-au primit niciodată pe cineva pe teritoriul lor. Închipuiţi-vă că nici un misionar n-a putut să pună piciorul acolo. Nu admit un asemenea răspuns. Unde aţi

stat? Spuneţi adevărul.

— Maică Stareţă, am stat printre indieni, am şi-o dovadă.

— Ce dovadă?

— Nişte perle pescuite de ei.

Desfac săculeţul, care-i prins cu ace de haina mea, la mijlocul căptuşelii, şi i-l dau. Îl deschide şi scoate un pumn de perle.

— Câte perle sunt?

— Nu ştiu, vreo cinci-şase sute.

— Asta nu-i o dovadă. Poate că le-ai furat de undeva.

— Maică Stareţă, ca s-aveţi conştiinţa împăcată, dacă doriţi, rămân aici cât va fi nevoie ca să vă informaţi dacă s-au furat nişte perle. Am bani. Pot să-mi plătesc întreţinerea. Vă promit că nu mă mişc din odaie până nu vă răzgândiţi.

Mă priveşte ţintă. Într-o clipă îmi trece prin minte că şi-o fi spunând: „Dar dacă evadezi? Ai evadat din închisoare, de-aici îţi dai seama că-i mai uşor."

— Vă las săculeţul cu perle, e tot ce am. Sunt sigur că-i în mâini bune.

— Bine, suntem înţeleşi. Nu-i nevoie să stai închis în odaia dumitale. Dimineaţa şi după-amiaza, când călugăriţele mele sunt la capelă, poţi să cobori în grădină. O să mănânci la bucătărie cu oamenii de serviciu.

Întrevederea asta m-a mai liniştit. Când urc spre odaia mea, călugăriţa irlandeză mă duce la bucătărie. O ceaşcă mare de cafea cu lapte, pâine neagră foarte proaspătă şi unt. Călugăriţa asistă la micul meu dejun fără să scoată o vorbă şi fără să se aşeze, stă-n picioare în faţa mea. Pare îngrijorată. Îi spun:

— Mulţumesc, soră, pentru tot ce-ai făcut pentru mine.

— Henri, aş fi vrut să fac mai mult, dar de-aci înainte nu mai pot, prietene.

Şi cu aceste cuvinte părăseşte bucătăria.

Postat în faţa ferestrei, privesc oraşul, portul, marea. Ogoarele din jur sunt bine cultivate. Nu pot să scap de impresia că mă pândeşte un pericol. Impresia asta e atât de puternică încât hotărăsc să-mi iau tălpăşiţa la noapte. Perlele

ducă-se, să le păstreze Maica Stareţă pentru mănăstire sau pentru ea. N-are încredere în mine şi de altfel n-am voie să-mi trag singur clapa: ar fi de mirare să nu ştie franţuzeşte o catalană, o Stareţă a unei mănăstiri, adică o femeie cu carte. În concluzie: la noapte o şterg.

Chiar aşa: după-amiază o să cobor în curte, să dibăcesc un loc pe unde aş putea să sar zidul. Pe la ora unu mi se bate în uşă:

— Henri, vino să mănânci.

— Mulţumesc, cobor îndată.

M-am aşezat la masa din bucătărie, dar abia apucasem să mă servesc cu nişte carne şi cartofi fierţi, că se deschide uşa şi-şi fac apariţia, înarmaţi cu puşti, patru poliţişti în uniforme albe şi-un gradat cu revolverul în mână.

— *No te mueva, o te mato!* (Nu te clinti că te ucid!) Îmi pun cătuşele.

Călugăriţa irlandeză dă un ţipăt şi leşină. O ridică două călugăriţe din bucătărie.

— *Vamos* (să mergem), zice şeful.

Mă însoţeşte în cameră. Cotrobăie prin bocceaua mea şi dă peste cele treizeci şi şase de piese de aur de câte o sută de pesos care-mi mai rămăseseră, dar lasă neatinsă cutiuţa cu cele două săgeţi. O fi crezut că sunt creioane. Cu o satisfacţie vădită, şeful îşi vârâ-n buzunar monezile de aur. Plecăm. În curte e-o rablă de maşină.

Cei cinci poliţişti şi cu mine ne îndesăm în hodoroagă şi plecăm în goană, conduşi de-un şofer în uniformă de poliţist, negru ca tăciunele. Sunt năucit, nu protestez; încerc să-mi păstrez demnitatea. Nu-i cazul să ceri milă sau iertare. Fii bărbat şi gândeşte-te că nu trebuie să-ţi pierzi vreodată speranţa. Toate astea îmi trec rapid prin minte. Iar când cobor din maşină, sunt atât de hotărât s-arăt a bărbat şi nu a cârpă, şi reuşesc atât de bine, încât ofiţerul care mă ia la întrebări începe prin a spune: „Are ceva stofă francezul ăsta, nu pare impresionat c-am pus mâna pe el”. Intru în biroul lui. Îmi scot pălăria şi m-aşez fără să fi fost poftit, cu bocceaua între picioare.

— *Tu sabes hablar español?* (Vorbeşti spaniola?)

— *Non.* (Nu.)

— *Llame el zapatero.* (Cheamă-l pe cizmar).

Peste câteva clipe soseşte un omuleţ c-un şorţ albastru, ţinând un ciocan de cizmar.

— Tu eşti francezul care a evadat din Rio Hacha acum un an?

— Nu.

— Minţi.

— Nu mint. Nu sunt francezul care a evadat din Rio Hacha acum un an.

— Scoate-i cătuşele. Dă jos haina şi cămaşa.

Ia o hârtie şi-o priveşte. Sunt trecute toate tatuajele.

— Îţi lipseşte degetul mic de la mâna stângă. Aşa-i. Înseamnă că tu eşti.

— Nu, nu poate să fie vorba de mine, pentru că eu n-am plecat acum un an. Eu am plecat acum şapte luni.

— Tot aia.

— Poate pentru dumneata, pentru mine nu.

— Am priceput: ai toate caracteristicile unui ucigaş. Fie că eşti francez sau columbian, toţi ucigaşii *(matadores)* sunt la fel – de neîmblânzit. Nu sunt decât comandantul adjunct al acestei închisori. Nu ştiu ce-o să se hotărască în privinţa ta. Deocamdată o să te bag laolaltă cu foştii tăi camarazi.

— Care camarazi?

— Francezii pe care i-ai adus în Columbia.

Îi urmez pe poliţişti, sunt dus într-o celulă ale cărei zăbrele dau spre curte. Îmi regăsesc toţi cei cinci prieteni. Ne îmbrăţişăm.

— Credeam c-ai şters-o definitiv, bătrâne, zice Clousiot.

Maturette se smiorcăie ca un puşti. Ăilalţi trei au încremenit. Acum, că i-am regăsit, parcă mai prind putere.

— Dă-i drumul şi povesteşte.

— Pe urmă. Cum e cu voi?

— Suntem aici de trei luni.

— Se poartă bine cu voi?

— Aşa şi-aşa. O să ne mute la Baranquilla, e vorba ca acolo

să ne predea autorităţilor franceze.

— Ce şleahtă de ticăloşi! E rost de evadat?

— Nici n-ai sosit bine că te şi gândeşti la evadare!

— I-ascultă, ai căpiat? Crezi că mă las aşa, cu una cu două? Sunt tot timpul cu ochii pe voi?

— Ziua nu cine ştie ce, dar noaptea se face de gardă special pentru noi.

— Câţi?

— Trei supraveghetori.

— Cum o duci cu piciorul?

— E-n regulă, nici măcar nu şchiopătez.

— Vă ţine tot timpul închişi?

— Nu, ne mai plimbăm prin curte, două ore dimineaţa şi trei după-masa.

— Cum se prezintă deţinuţii columbieni?

— Se zice că unii sunt foarte periculoşi, atât ca hoţi cât şi ca ucigaşi.

După-amiază mă aflam în curte, stăteam de vorbă mai la o parte cu Clousiot, când mă strigă un poliţist. Mă duce în acelaşi birou ca şi azi-dimineaţă. Dau de comandantul închisorii însoţit de cel care m-a interogat. Locul de onoare e ocupat de un cetăţean balaoacheş, aproape negru. După culoare aduce mai mult a negru decât a indian. Are părul scurt, cârlionţat, ca negrii. Pare să aibă vreo cinzeci de ani, nişte ochi negri şi răi. O mustaţă tăiată foarte-foarte scurt, buze groase, o gură fremătând de mânie. Poartă o cămaşă descheiată, fără cravată, în partea stângă, panglica verde-albă a vreunei decoraţii. E şi cizmarul aici.

— Francezule, ai fost prins la şapte luni după ce-ai evadat. Ce-ai făcut în timpul ăsta?

— Am fost la Guajiros.

— Nu-ţi bate joc de mine că pun să-ţi ardă câteva.

— Am spus adevărul.

— Nimeni n-a trăit vreodată la indieni. Numai în anul ăsta au omorât peste douăzeci şi cinci de paznici de coastă.

— Nu, paznicii au fost omorâţi de contrabandişti.

— De unde ştii?

— Am stat şapte luni acolo. Indienii Guajiros nu-şi părăsesc niciodată pământurile.

— Bine, s-ar putea să fie adevărat. De unde ai şterpelit cele treizeci şi şase de monede de o sută de pesos?

— Sunt ale mele. Mi le-a dat şeful unui trib din munţi, numit Cel drept.

— De unde să aibă un indian o asemenea avere şi cum de ţi-a dat-o?

— Păi, domnule director, s-a semnalat vreun furt de monezi de aur de-o sută de pesos?

— E drept, nu s-a semnalat, în rapoarte nu figurează aşa ceva. Dar tot o să cercetăm.

— Chiar vă rog, s-ar dovedi că nu mint.

— Francezule, ai săvârşit o greşeală gravă evadând din închisoarea de la Rio Hacha, şi una şi mai gravă ajutând să evadeze un om ca Antonio, care urma să fie împuşcat pentru uciderea câtorva paznici de coastă. Între timp am aflat că eşti tu însuţi căutat de justiţia franceză, că ai de ispăşit o condamnare pe viaţă. Eşti un ucigaş periculos. În consecinţă, n-o să-mi asum riscul să evadezi iarăşi dacă te las cu ăilalţi francezi. O să stai la carceră până ce-o să pleci la Baranquilla. Ai să-ţi capeţi monezile de aur, dacă nu reiese c-au fost furate.

Sunt mânat până la o scară care duce la subsol. După ce cobor peste douăzeci şi cinci de trepte dăm de-un coridor foarte slab luminat din care se fac nişte cuşti, la dreapta şi la stânga. Se deschide o carceră şi sunt împins înăuntru. Când se închide uşa care dă pe coridor, din podeaua de lut cleios urcă un miros de mortăciune. Sunt chemat din toate părţile. În fiecare gaură zăbrelită se află unul, doi sau trei deţinuţi.

— *Francés, Francés! Que ha hecho? Por qué está aquí?* (Ce-ai făcut? De ce eşti aici?) Ştii că astea-s carcerele morţii?

— Gura! Să vorbească el! răcneşte un glas.

— Da, sunt francez. Mă aflu aici pentru c-am evadat de la închisoarea din Rio Hacha.

Spaniola mea păsărească e înţeleasă perfect de ei.

— Ascultă aici, francezule: în fundul carcerei tale e o scândură. E pentru dormit. La dreapta e-o cutie cu apă. N-o

risipi, în fiecare dimineaţă ţi se dă doar foarte puţină şi degeaba mai ceri pe urmă. La stânga ai o găleată să-ţi faci nevoile. Acoper-o cu haina. Aici n-ai nevoie de haină, e prea cald, dar acoperă-ţi găleata, să nu pută prea tare. Aşa facem cu toţii.

Mă apropii de zăbrele, încerc să le desluşesc chipurile. Nu-i zăresc decât pe cei doi din faţă, lipiţi de zăbrele, cu picioarele afară. Unul e-un tip de indian spaniolizat, aduce cu primii poliţişti care m-au arestat la Rio Hacha; celălalt, un negru foarte deschis la culoare, e tânăr şi chipeş. Negrul mi-atrage atenţia că în carcere apa se ridică la fiecare maree. Să nu mă înspăimânt, nu se ridică niciodată mai sus de brâu. Şobolanii care s-or urca pe mine, să nu-i prind cu mâna, să-i pocnesc cu ceva. Să nu-i prind niciodată cu mâna, ca să nu mă muşte. Îl întreb:

— De când eşti în carcera asta?

— De două luni.

— Dar ceilalţi?

— Nu se stă mai mult de trei luni. Ăl care nu-i scos după trei luni înseamnă că-i sortit să moară aici.

— De cât timp e-aici ăl mai vechi?

— De opt luni, dar nu mai are mult. De-aproape o lună nu mai poate să se ridice decât în genunchi. Nu mai poate să stea în picioare. O să moară înecat într-o zi cu maree mai înaltă.

— Patria asta a ta e-o ţară de sălbatici?

— N-am zis niciodată c-am fi civilizaţi. Nici patria ta nu-i mai brează, dacă te-a condamnat la muncă silnică pe viaţă. Aici, în Columbia, sau te-alegi cu douăzeci de ani sau te condamnă la moarte. Niciodată însă la muncă silnică pe viaţă.

— Vezi de treabă, peste tot e la fel.

— Ai omorât mulţi?

— Nu, unul singur.

— Nu se poate. Pentr-un singur om nu te-alegi cu atât.

— Pe cuvântul meu.

— Vezi că patria ta e la fel de sălbatică?

— Bine, n-o să ne luăm acu la harţă care patrie, a ta sau a mea, e mai burtă. Ai dreptate. Poliţia e la fel de ticăloasă

peste tot. Dar tu, ce-ai făcut?

— Am omorât un bărbat, pe fiu-său şi pe nevastă-sa.

— De ce?

— L-au dat pe frăţiorul meu scroafei să-l mănânce.

— Nu se poate. Ce oroare!

— Frăţiorul meu avea cinci ani şi arunca toată ziua cu pietre în copilul lor, l-a lovit de câteva ori la cap.

— Nu-i un motiv.

— Aşa am zis şi eu când am aflat.

— Cum ai aflat?

— Frăţiorul meu dispăruse de trei zile şi, căutându-l, am găsit o sandală de-a lui în gunoi. Gunoiul fusese scos din grajdul unde stătea scroafa. Scotocind prin gunoi, am găsit un ciorăpel alb plin de sânge. Am priceput. Înainte de i-am omorât, femeia a mărturisit. Le-am zis să-şi rostească rugăciunea înainte de i-am împuşcat. Cu primul foc am zdrobit picioarele tatălui.

— Bine ai făcut că i-ai omorât. Cât o să iei?

— Douăzeci de ani, cel mult.

— De ce te-a băgat la carceră?

— L-am pocnit pe-un poliţai rudă cu ei. Era aici, la închisoarea asta. L-au scos. Nu mai e aici, acu stau cuminte.

Se deschide uşa de pe coridor. Intră un paznic cu doi deţinuţi care poartă, agăţat de două prăjini, un butoi de lemn. În spatele lor, în fund, se zăresc alţi doi paznici, înarmaţi. Scot din fiecare carceră găleţile care servesc drept privată şi le deşartă în butoi. Un miros de urină şi de excremente otrăveşte aerul în asemenea hal că te sufoci. Nimeni nu scoate o vorbă. Când ajung la mine, cel care-mi ia găleata lasă să-i cadă un pacheţel. Îl împing repede mai încolo, în întuneric, cu piciorul. După ce pleacă, găsesc înăuntru două pachete de ţigări, o aprinzătoare cu iască şi-un bileţel pe care scrie ceva pe franţuzeşte. Aprind mai întâi două ţigări şi le arunc celor doi din faţă. Apoi îmi strig vecinul, care, întinzând braţul, prinde ţigările şi le pasează celorlalţi deţinuţi. După împărţeală aprind o ţigară şi încerc să citesc la lumina care vine de pe coridor. Nu izbutesc. Fac atunci din hârtia care

învelea pachetul un sul subţire şi, după câteva încercări reuşesc s-o aprind cu iasca. Citesc degrabă:

„Curaj, Papillon, bizuie-te pe noi. Fii atent. Mâine o să capeţi hârtie şi creion ca să ne scrii. Suntem cu tine până la moarte.”

Simt inima bătându-mi de emoţie. Ce bine-mi fac cele câteva cuvinte! Nu sunt singur, şi mă pot bizui pe prietenii mei.

Nimeni nu vorbeşte. Toată lumea fumează. Din împărţirea ţigărilor am aflat că suntem nouăsprezece în carcerele astea ale morţii. Iată-mă aşadar din nou pe calea putreziciunii, şi vârât de data asta până-n gât! Micile călugăriţe ale bunului Dumnezeu erau nişte călugăriţe ale Diavolului. Cu toate acestea, precis că nici irlandeza, nici spaniola nu m-au turnat. Ah! ce mai dobitocie să mă-ncred în călugăriţele alea! Nu, nu ele. Poate căruţaşul? De vreo două-trei ori am făcut imprudenţa să vorbim franţuzeşte. O fi auzit? Ce importanţă mai are. De data asta te-ai ras, şi de-adevăratelea. Călugăriţe, căruţaş sau Maică Stareţă, rezultatul e acelaşi.

S-a zis cu mine în carcera asta infectă care cică se inundă de două ori pe zi. Căldura e atât de înăbuşitoare că-mi scot mai întâi cămaşa, apoi pantalonul. Îmi scot ghetele şi agăţ totul de zăbrele.

Când te gândeşti c-am făcut două mii cinci sute de kilometri ca s-ajung aici! Straşnică treabă! Doamne Dumnezeule! Tu, care ai fost atât de darnic cu mine, oare mă vei părăsi? Poate că te-am supărat, căci în definitiv îmi dăduseşi libertatea, cea mai sigură, cea mai frumoasă, îmi dăduseşi o obşte care mă adoptase pe deplin. Mi-ai dat nu una, ci două femei admirabile. Şi soarele, şi marea şi o colibă unde eram cu adevărat un şef. O viaţă-n mijlocul naturii. O existenţă primitivă, dar cât de plăcută şi de liniştită. Acest dar unic pe care mi-l făcuseşi, de-a fi liber, fără poliţai, fără magistrat, fără invidioşi sau ticăloşi în jurul meu. Iar eu n-am ştiut să-l apreciez cum merita. Marea aceea atât de albastră, uneori atât de verde, alteori aproape neagră, răsăriturile şi amurgurile care scăldau totul într-o tihnă senină, netulburată,

felul acela de a trăi fără bani, unde nu-mi lipsea nimic din ceea ce contează pentru un bărbat, toate astea le-am călcat în picioare, le-am dispreţuit. Ca să plec încotro? Spre nişte orânduiri care nu vor să ştie de mine. Spre nişte fiinţe care nu-şi dau măcar osteneala să afle ce se mai poate salva din mine. Spre o lume care mă respinge, care-mi refuză orice speranţă. Spre nişte colectivităţi care nu se gândesc decât la un lucru: să mă distrugă prin orice mijloc.

Când vor afla c-am fost prins, cele douăsprezece momâi din juriu, scârnăvia aia de Polein, sticleţii şi procurorul o să se bucure nevoie mare. Nu-ncape îndoială c-o să se găsească un ziarist să transmită ştirea în Franţa.

Dar ai mei? Cine ştie cât or fi fost de bucuroşi când i-au înştiinţat jandarmii c-am evadat, că feciorul său, fratele lor a scăpat din mâinile călăilor! Acum, aflând c-am fost prins, o să sufere a doua oară.

N-am făcut bine renegându-mi tribul. Da, pot să spun „tribul meu", pentru că mă îndrăgiseră cu toţii. N-am făcut bine, şi-mi merit soarta. Şi totuşi… Doar n-am evadat ca să sporesc numărul indienilor din America de Sud. Mărite Doamne, înţelege că sunt dator să-mi reiau viaţa într-o societate civilizată şi să demonstrez că pot face parte din ea fără să reprezint un pericol. E adevăratul meu destin – cu sau fără ajutorul Tău.

Va trebui să dovedesc că pot, sunt – şi voi fi – o făptură normală, dacă nu chiar mai bună decât ceilalţi indivizi ai indiferent cărei colectivităţi sau ţări.

Fumez. Apa începe să urce. Mi-a ajuns cam până la glezne. Strig:

— Negrule, cât rămâne apa-n celulă?

— Depinde de forţa mareei. O oră, cel mult două.

Aud câţiva deţinuţi strigând: *„Está llegando (Vine)!"*

Încet, foarte încet, apa urcă. Metisul şi negrul s-au cocoţat pe zăbrele. Picioarele le-atârnă pe coridor şi stau cu braţele înlănţuite de bare. Aud un zgomot în apă; e-un şobolan de canal, cât un cotoi. Încearcă să urce pe zăbrele. Pun mâna pe-o gheată şi când ajunge în dreptul meu, îi ard o lovitură

zdravănă în cap. Se prăbuşeşte pe coridor chiţăind.

Negrul zice:

— Francezule, te-ai pus pe vânat. Nu mai termini, dacă vrei să-i omori pe toţi. Urcă pe grilaj, agaţă-te de zăbrele şi stai liniştit.

Îi urmez sfatul, dar zăbrelele mă taie, nu pot să rezist mult în poziţia asta. Iau haina de pe găleata-privată, o leg de zăbrele şi mă strecor pe ea. Am alcătuit un soi de scaun care-mi îngăduie să suport mai bine poziţia deoarece acum aproape că şed.

Invazia asta de apă, de şobolani, de cârcăieci şi de răcuşori micuţi aduşi de apă e treaba cea mai respingătoare, cea mai deprimantă pe care trebuie s-o îndure o făptură omenească. O oră şi mai bine după aceea, când s-a retras apa, rămâne un mâl vâscos înalt de peste un centimetru. Îmi pun ghetele, ca să nu mă bălăcesc în mâzga asta. Negrul mi-aruncă o bucată de scândură de vreo zece centimetri şi-mi spune să-mping mâlul pe coridor, începând de la scândura pe care urmează să dorm, şi apoi dinspre fundul carcerei spre intrare. Treaba asta îmi ia pe puţin o jumătate de oră şi mă împiedică să mă gândesc la altele. E şi asta ceva. Până la mareea următoare n-o să mai pătrundă apa, adică vreme de exact unsprezece ore, pentru că ultima oră e cea a inundaţiei. Ca să vină din nou apă trebuie socotite cele şase ore în care mareea se retrage şi cele cinci când urcă din nou. Fac următoarea reflecţie, niţeluş ridicolă:

— Papillon, eşti sortit să ai de-a face cu mareele mării. Că vrei sau că nu vrei, luna are pentru tine o mare importanţă, pentru tine şi pentru viaţa ta. Mulţumită mareelor, fluxului şi refluxului, ai putut ieşi cu uşurinţă din fluviul Maroni, când ai evadat de la ocnă. Calculând ora mareei, ai plecat din Trinidad şi din Curaçao. Te-au arestat la Rio Hacha pentru că mareea n-a fost destul de puternică să te îndepărtezi mai repede, iar acum eşti permanent la discreţia acestei maree.

Printre cei care vor citi aceste pagini, de vor fi tipărite vreodată, se vor găsi poate unii să le fie un pic milă de mine aflând ce-a trebuit să-ndur în carcerele astea columbiene. Vor fi dintre cei buni la suflet. Ceilalţi, veri cu cele douăsprezece

momâi care m-au condamnat, sau fraţi de-ai procurorului, vor spune: „Aşa i se cade, dacă rămânea la ocnă n-ar fi păţit nimic”. Ei bine, vreţi să vă spun ceva, atât vouă celor buni la suflet, cât şi vouă, momâilor? Nu sunt disperat câtuşi de puţin, şi-o să vă mai zic şi altceva: prefer să zac în carcerele astea ale bătrânei fortăreţe columbiene, clădite de Inchiziţia spaniolă, decât în Insulele Salvării, unde ar fi trebuit să fiu acum. Aici mai am încă multe de încercat ca să mă cărăbănesc şi, chiar în cloaca asta împuţită, mă aflu totuşi la două mii cinci sute de kilometri de ocnă. Vor trebui să caşte bine ochii pentru a mă sili să fac calea întoarsă. Regret doar tribul meu Guajira, pe Lali şi pe Zoraima, şi libertatea aceea în sânul naturii, fără confortul omului civilizat, dar şi fără poliţie, închisoare, şi cu atât mai puţin carcere. Îmi spun că sălbaticilor mei nu le-ar fi trecut niciodată prin minte să pună la asemenea chinuri pe vreun duşman, îndeosebi pe-un om ca mine, care n-a păcătuit cu nimic faţă de columbieni.

Mă întind pe scândură şi fumez două-trei ţigări în fundul celulei, ca să nu mă vadă ceilalţi fumând. Înapoindu-i negrului scândurica, i-am aruncat o ţigară aprinsă, iar el a făcut la fel, din jenă faţă de ceilalţi. Amănuntele astea, care par un fleac, sunt de mare preţ pentru mine, dovedindu-mi că noi, drojdia societăţii, am păstrat măcar o fărâmă de bună-cuviinţă.

Aici nu-i ca la închisoarea Conciergerie. Pot să visez şi să vagabondez prin spaţiu fără a fi nevoit să-mi pun o batistă pe ochi ca să-i feresc de-o lumină prea crudă.

Cine-o fi înştiinţat poliţia că locuiesc la mănăstire? O, de-aş afla într-o zi, ştiu c-ar plăti-o! După care îmi spun: „Lasă prostiile, Papillon! Gândeşte-te la câte ai de făcut în Franţa să te răzbuni, doar n-ai venit în fundul ăsta de ţară ca să faci rău! Precis că persoana în cauză o să fie pedepsită de viaţa însăşi, iar de va fi să te-ntorci odată, n-o s-o faci ca să te răzbuni, ci spre bucuria lui Lali şi Zoraimei şi poate a copiilor pe care i-au zămislit cu tine. De vei reveni pe meleagurile astea, o s-o faci pentru ele şi pentru toţi indienii Guajiros care te-au onorat primindu-te printre ei ca pe unul de-ai lor. Sunt încă pe calea putreziciunii, dar, deşi zac deocamdată în fundul unei carcere

subterane, mă aflu, cu sau fără voia altora, în plină evadare şi pe calea libertăţii. Asta-i cu neputinţă de tăgăduit."

Am căpătat hârtie, un creion, două pachete de ţigări. Mă aflu aici de trei zile. Ar trebui să spun de trei nopţi, pentru că aici e noapte veşnică. În timp ce-aprind o ţigară „Piel Roja", nu pot decât să admir devotamentul cu care se ajută deţinuţii între ei. Columbianul care-mi pasează pachetul riscă extrem de mult. Dacă-i prins, precis că face o cură în carcerele astea. Nu se poate să n-o ştie, iar faptul că vrea să m-ajute în calvarul pe care-l îndur nu-i numai un semn de curaj, ci şi de nobleţe rară. Cu acelaşi sistem al hârtiei aprinse citesc: *„Papillon, ştim că te ţii tare. Bravo! Dă-ne veşti despre tine. Noi, cum ne ştii. A venit să te vadă o călugăriţă care vorbeşte franţuzeşte; n-au lăsat-o să stea de vorbă cu noi, dar un columbian ne-a zis c-a avut răgazul să-i spună că francezul se află în carcerele morţii. Ea a răspuns: O să mai viu. Asta-i tot. Te-mbrăţişează prietenii tăi."*

N-a fost uşor să le răspund, dar pân' la urmă am izbutit să scriu: „Mulţumiri pentru toate. E-n regulă, mă ţin tare. Scrieţi-i consulului francez, poate iese ceva din asta. Legătura s-o facă mereu acelaşi, să fie pedepsit la o adică unul singur. Nu v-atingeţi de vârfurile săgeţilor. Trăiască evadarea!".

EVADAREA DE LA SANTA MARTA

Am fost scos din peştera aia scârboasă abia după douăzeci şi opt de zile, la intervenţia consulului belgian la Santa Marta, un anume Klausen. Negrului, pe nume Palacios, şi care ieşise la trei săptămâni după sosirea mea, îi dăduse prin cap să-i spună maică-si, cu prilejul unei vizite, să-l înştiinţeze pe consulul belgian că-n carcerele alea zace un belgian. Îi venise ideea într-o duminică văzând că un deţinut belgian e vizitat de consul.

Într-o bună zi, aşadar, sunt dus în biroul comandantului care-mi spune:

— Eşti francez, de ce faci reclamaţii la consulul belgian?

În birou, un domn îmbrăcat în alb, de vreo cinzeci de ani, cu părul blond, aproape alb şi c-o faţă rotofeie, proaspătă şi trandafirie, şedea într-un fotoliu, cu o servietă de piele pe genunchi. Pricep imediat despre ce-i vorba.

— Dumneavoastră spuneţi c-aş fi francez. Sunt un evadat, recunosc, căutat de justiţia franceză, dar sunt belgian.

— Ah! Vedeţi? zice omuleţul cu mutră de popă.

— De ce n-ai spus până acum?

— Pentru mine n-avea nici o importanţă în ce vă priveşte, căci în definitiv n-am săvârşit nici un delict pe teritoriul dumneavoastră, afară de faptul c-am evadat, lucru firesc pentru orice deţinut.

— *Bueno,* am să te pun la un loc cu camarazii dumitale. Dar, Señor Consul, vă atrag atenţia că la prima încercare de evadare, îl trimit înapoi. Duceţi-l la frizer, apoi puneţi-l la un loc cu complicii săi.

— Vă mulţumesc, domnule consul, spun eu pe franţuzeşte,

vă mulţumesc mult că v-aţi deranjat pentru mine.

— Dumnezeule! Cât trebuie să fi suferit în carcerele acelea înfiorătoare! Hai, pleacă degrabă, să n-apuce animalul ăsta să se răzgândească. Am să mai viu să te văd. La revedere.

Frizerul nu era acolo şi am fost dus alături de prietenii mei: Aveam probabil o mutră de groază, căci spuneau tot timpul:

— Ăsta nu eşti tu! Nu se poate! Cum de te-au adus ticăloşii în halul ăsta? Vorbeşte, spune-ne ceva. Ai orbit? Ce-ai la ochi? De ce-i tot închizi şi deschizi?

— Nu pot să mă obişnuiesc cu lumina. E prea tare, ochii mi s-au învăţat cu întunericul.

M-aşez privind spre interiorul celulei:

— Aşa-i mai bine.

— Miroşi a mortăciune, de necrezut! Până şi trupul îţi miroase a mortăciune!

M-am dezbrăcat la piele, şi camarazii mi-au pus lucrurile lângă uşă. Braţele, spinarea, coapsele, picioarele mi-erau pline de pişcături roşii, ca alea făcute de ploşniţele de la noi, şi de muşcături ale răcuşorilor pitici care înotau în apa mareelor. Arătam înfiorător, n-aveam nevoie de oglindă ca să-mi dau seama. Cei cinci ocnaşi, care văzuseră atâtea, amuţiseră tulburaţi de-a mă vedea în halul ăla. Clousiot cheamă un poliţist şi-i spune că, chiar dacă nu-i frizer, e apă în curte. I se răspunde să aştepte ora plimbării.

Ies gol puşcă. Clousiot duce hainele curate cu care o să mă îmbrac. Maturette m-ajută să mă spăl de mai multe ori cu săpunul ăsta negru, din partea locului. Cu cât mă spăl, cu atât iese mai mult jeg. În sfârşit, după câteva săpuneli şi clăteli, mă simt curat. Mă usuc în cinci minute la soare şi mă îmbrac. Soseşte frizerul. Vrea să mă radă-n cap, dar îi spun:

— Nu. Tunde-mă normal şi bărbiereşte-mă. O să-ţi plătesc.

— Cât?

— Un peso.

— Fă treabă bună, zice Clousiot, şi capeţi doi pesos.

Spălat, bărbierit, tuns ca lumea, cu haine curate pe mine, simt că renasc. Prietenii mei nu mai încetează cu întrebările:

— Dar apa, până unde venea? Dar şobolanii? Dar

cârcăiecii? Dar noroiul? Dar răcuşorii? Dar rahatul din tinete, şi morţii pe care-i scoteau? Muriseră de moarte bună sau se spânzuraseră, ori i-au „sinucis” poliţiştii?

Întrebările nu mai conteneau şi de-atâta vorbă mi se făcuse sete. În curte era un negustor de cafea. Timp de trei ore, cât am stat în curte, am băut pe puţin zece cafele tari, îndulcite cu *papelón* (zahăr nerafinat). Cafeaua aia îmi părea cea mai bună băutură din lume. Negrul din carcera de vizavi a venit să-mi dea bună ziua. Îmi lămureşte pe şoptite povestea cu consulul belgian şi cu maică-sa. Îi strâng mâna. E foarte mândru că de la el se trage ieşirea mea din carceră. Pleacă fericit, spunându-mi:

— Mai vorbim mâine. De-ajuns pentru azi.

Celula prietenilor mei mi se pare un palat. Clousiot are un hamac al lui, l-a cumpărat cu banii săi. Mă obligă să dorm în el. Mă întind de-a latul. Îl văd mirat şi-i explic că, dacă se culcă în lungime, înseamnă că nu ştie să folosească un hamac.

Mâncatul, băutul, dormitul, jocul de dame şi de cărţi, cu cărţi de joc spaniole, vorbitul pe spanioleşte între noi şi cu poliţiştii şi deţinuţii columbieni, ca să învăţăm bine limba, toate treburile astea ne umpleau ziua şi chiar o parte a nopţii. E greu să te culci de la nouă seara. Atunci dau năvală amănuntele evadării de la spitalul Saint-Laurent din Santa Marta, se ivesc, defilează pe dinaintea ochilor mei şi vor urmarea. Filmul nu se poate opri aici, trebuie să continue, o să continue, bătrâne. Să-mi recapăt numai forţele şi te-asigur c-o să mai fie episoade, crede-mă! Mi-am găsit săgeţile şi două frunze de coca, una complet uscată, alta încă puţin verde. O mestec pe cea verde. Toţi mă privesc uluiţi. Le explic prietenilor mei că din frunzele astea se prepară cocaina.

— Faci mişto de noi!

— Gustă.

— Da, aşa-i, amorţeşte limba şi buzele.

— Se vând pe-aici?

— Habar n-am. Clousiot, cum faci să apară din când în când nişte biştari?

— Am schimbat la Rio Hacha şi de-atunci am avut

întotdeauna bani, oficial.

— Eu, spun, am la comandant treizeci şi şase de monezi de aur de-o sută de pesos şi fiecare monedă face trei sute de pesos. Într-una din zilele astea am s-aduc vorba.

— Sunt nişte linge-blide, mai degrabă încearcă să faci un târg.

— E o idee.

Duminică am vorbit cu consulul belgian şi cu deţinutul belgian. Deţinutul ăsta a comis un abuz de încredere faţă de-o societate americană cu plantaţii de banane. Consulul spune că va căuta să ne ocrotească. A completat o fişă în care declar că m-am născut la Bruxelles din părinţi belgieni. I-am vorbit de călugăriţe şi de perle. Dar el e protestant, nu cunoaşte nici călugăriţele, nici preoţii, doar puţin pe episcop. Cât despre monezi, mă sfătuieşte să nu le cer. E prea mare riscul. Va trebui să-l înştiinţăm cu douăzeci şi patru ore înainte de plecăm spre Baranquilla, şi le vei putea cere în prezenţa mea, spune el, pentru că, dacă am înţeles bine, există martori".

— Da.

— Dar acum să nu ceri nimic, ar fi în stare să te vâre iar în carcerele alea groaznice, şi poate chiar să te omoare. Monezile acelea de aur de-o sută de pesos reprezintă într-adevăr o mică avere. Nu valorează trei sute de pesos, cum crezi, ci cinci sute de pesos fiecare, va să zică o sumă mare. Nu-i bine să pui oamenii la încercare. Cu perlele e altceva. Dă-mi răgazul să reflectez.

Îl întreb pe negru dacă ar vrea să evadeze cu mine şi cum crede c-ar fi mai bine să facem. Pielea lui deschisă a devenit cenuşie când a auzit că-i vorba de uşcheală.

— Te implor, omule. Nici nu te gândi la aşa ceva. Dacă o dai în bară, te-aşteaptă cea mai îngrozitoare moarte înceată. Ai avut o porţie. Aşteaptă s-ajungi altundeva, la Baranquilla. Aci ar fi curată sinucidere. Vrei să mori? Stai liniştit, omule. În toată Columbia nu-i altă carceră ca aia în care-ai zăcut. De ce rişti aici?

— Da, dar aici zidul nu-i prea înalt, trebuie să fie relativ uşor.

— *Hombre, facil o no* (Omule, uşor sau greu), nu te bizui pe mine. Nici pentru evadare, nici pentru vreo mână de ajutor. Nici măcar pentru discutat despre asta. Şi pleacă îngrozit, spunându-mi: Francezule, nu eşti în toate minţile, te-ai ţicnit dacă-ţi trec prin cap asemenea idei aici, la Santa Marta.

În fiecare dimineaţă şi-n fiecare după-amiază mă uit la deţinuţii columbieni care se află aci pentru fapte grave. Toţi au mutre de asasini, dar îi simţi că-s cu botul pe labe. Spaima de-a fi băgaţi în carcerele alea îi paralizează. Acum vreo patru-cinci zile, am văzut ieşind din carceră un lungan cu-n cap mai înalt ca mine, poreclit „El Caimán”. Se spune că-i extrem de primejdios. Stau de vorbă cu el, apoi, după vreo trei-patru plimbări, îi spun:

— *Caimán, quieres fugarte commigo?* (Vrei să evadezi cu mine?)

Mă priveşte de parc-aş fi Necuratul şi-mi spune:

— Ca să mă-ntorc de unde am venit, dacă dăm greş? Nu, mulţumesc. Mai bine-mi strâng mama de gât decât să mă-ntorc acolo.

A fost ultima mea încercare. Niciodată n-o să mai suflu cuiva vreo vorbă despre evadare.

După-amiază îl văd trecând pe comandantul închisorii. Se opreşte, se uită la mine, apoi îmi spune:

— Cum merge?

— Merge, dar ar merge şi mai bine dac-aş avea monezile de aur.

— De ce?

— Pentru c-aş putea să-mi iau un avocat.

— Vino cu mine.

Mă duce în biroul lui. Suntem singuri. Îmi oferă o ţigară – nu e rău – mi-o aprinde – din ce în ce mai bine.

— Ştii destulă spaniolă ca să-nţelegi şi să răspunzi limpede vorbind rar?

— Da.

— Bun. Zici c-ai vrea să vinzi cele douăzeci şi şase de monede.

— Nu, cele treizeci şi şase de monede.

— Ah! da! da! Şi cu banii ăştia să-ţi iei un avocat? Dar numai noi ştim de monedele astea.

— Ba nu, mai ştiu sergentul şi ăi cinci care m-au arestat, şi comandantul adjunct care le-a luat până să vi le dea. Mai e şi consulul meu.

— Ah! Ah! *Bueno.* E chiar preferabil s-o ştie cât mai mulţi, în felul ăsta lucrăm pe faţă. Ştii, ţi-am făcut un mare serviciu. Mi-am ţinut gura, n-am cerut informaţii de la diverse servicii poliţieneşti ale ţărilor prin care ai trecut, ca să aflu dacă au cunoştinţă de vreun furt de monezi.

— Ar fi trebuit s-o faceţi.

— Nu, pentru binele tău era preferabil să n-o fac.

— Vă mulţumesc, domnule comandant.

— Vrei să ţi le vând?

— Cu cât?

— Mă rog, cu cât ai zis că ţi s-a dat pe trei din ele: trei sute de pesos. Îmi dai o sută de pesos de fiecare monedă pentru serviciul pe care ţi l-am făcut. Ce zici?

— Nu. Îmi înapoiezi monezile zece câte zece şi-am să-ţi dau nu o sută, ci două sute de pesos de fiecare. Merită ţinând seama de tot ce-ai făcut pentru mine.

— Francezule, eşti prea şmecher. Eu sunt un biet ofiţer columbian, cam credul şi cam prostuţ, în timp ce tu eşti deştept şi, cum am mai spus, tare şmecher.

— Bine, atunci ce oferi?

— Mâine îl aduc pe cumpărător aici, în biroul meu. Vede monezile, face o ofertă, şi juma-juma. Aşa sau nimic. Te trimit la Baranquilla cu monezile, sau le păstrez pentru anchetă.

— Nu, uite ultimul cuvânt: omul vine aici, priveşte monezile şi ce trece de trei sute cincizeci de pesos de bucată e al tău.

— *Está bien* (Bine), *tú tienes mi palabra* (pe cuvântul meu). Dar unde o să pui atâţia bani?

— Când o fi să luăm banii, îl chemi pe consulul belgian. O să-i dau pentru avocat.

— Nu, fără martor.

— Nu rişti nimic, îţi dau în scris că mi-ai restituit cele

treizeci şi şase de monezi. Spune da, şi dacă te porţi corect faţă de mine, îţi mai propun o afacere.

— Care?

— Acordă-mi încredere. E la fel de bună ca prima şi la asta o să ai cincizeci la sută.

— *Cual es?* (Despre ce-i vorba?) Spune-mi.

— Aranjează repede treaba de mâine, iar seara, când banii mei vor fi în siguranţă la consul, am să-ţi vorbesc de cealaltă afacere.

Întrevederea a fost lungă. Când m-am întors în curte, satisfăcut, prietenii mei intraseră deja în celulă.

— Ei, cum a mers?

Le povestesc toată discuţia. Ne tăvălim de râs în pofida situaţiei noastre.

— Ce mai vulpoi, individul! Dar l-ai tras în piept. Crezi c-o să ţină?

— Pun rămăşag o sută de pesos contra două sute că-i al meu. Nu pariază nimeni?

— Nu, şi eu cred că l-ai priponit.

Toată noaptea stau pe gânduri. Prima afacere o să ţină. A doua – o să fie-n culmea fericirii să înhaţe perlele – ţine şi asta. Rămâne a treia. A treia… e că-i ofer tot ce-am încasat, dacă mă lasă să fur un vas din port. Vasul aş putea să-l cumpăr cu banii din tub. Rămâne de văzut dacă rezistă ispitei. Ce risc? După primele două afaceri nici măcar nu poate să mă pedepsească. Să vedem. Să nu vinzi pielea ursului, şi aşa mai departe. Ai putea s-aştepţi până la Baranquilla. Da' de ce? Într-un oraş mai mare e şi închisoarea mai mare, deci mai bine păzită şi cu ziduri mai înalte. Ar trebui să-mi reiau traiul cu Lali şi cu Zoraima: evadez cât mai grabnic, aştept acolo câţiva ani, plec în munţi cu tribul care are vite şi-atunci iau legătura cu venezuelienii. Evadarea asta trebuie să iasă bine cu orice preţ. Toată noaptea fac tot felul de combinaţii, cum aş putea duce la bun sfârşit a treia afacere.

A doua zi, treaba merge repede. La nouă dimineaţa sunt căutat ca să dau ochii c-un domn care m-aşteaptă la comandant. Când sosesc, poliţistul rămâne afară şi mă trezesc

în faţa unui cetăţean de aproape şaizeci de ani, purtând un costum gri-deschis, cu o cravată gri. Pe masă, o pălărie de fetru gri cu boruri late, gen cowboy. O perlă mare albastră-cenuşie iese din cravată ca dintr-o cutie de bijuterii. Bărbatul ăsta slab şi uscăţiv nu-i lipsit de oarecare eleganţă.

— Bună ziua, domnule.

— Vorbiţi franţuzeşte?

— Da, sunt libanez de origine. Văd că aveţi nişte monezi de aur de o sută de pesos, mă interesează. Sunteţi de acord să căpătaţi cinci sute pe fiecare?

— Nu, şase sute cinzeci.

— Nu sunteţi bine informat, domnule! Preţul maxim e de cinci sute cincizeci bucata.

— Uitaţi ce-i, întrucât le luaţi pe toate, vi le dau cu şase sute.

— Nu, cinci sute cincizeci.

Pe scurt, ne înţelegem la cinci sute optzeci. Târgul e încheiat.

— *Qué han dicho?* (Ce-aţi spus?)

— Târgul a fost încheiat, domnule comandant, la cinci sute optzeci. Vânzarea o să aibă loc după-amiază.

Pleacă. Comandantul se scoală şi-mi spune:

— Foarte bine, deci care-i partea mea?

— Două sute cincizeci de fiecare monedă. Vezi, îţi dau de două ori şi jumătate mai mult decât voiai să câştigi, o sută de pesos de bucată.

Zâmbeşte şi zice:

— Cum e cu cealaltă afacere?

— Mai întâi să fie aici consulul după-amiază, să încaseze banii. După ce-o să plece, o să-ţi vorbesc de a doua afacere.

— Va să zică e adevărat că e şi a doua?

— Pe cuvântul meu de onoare.

— *Bien, ojalá.* (De-ar fi adevărat.)

La ora două, consulul şi libanezul sunt aici. Acesta din urmă îmi dă douăzeci de mii opt sute de pesos. Înmânez douăsprezece mii şase sute consulului şi opt mii două sute optzeci comandantului. Îi dau comandantului o chitanţă cum

că mi-a restituit cele treizeci şi şase de monezi de o sută de pesos din aur. Rămânem singuri, comandantul şi cu mine. Îi istorisesc scena cu Maica Stareţă.

— Câte perle sunt?

— Cinci-şase sute.

— E-o hoaţă, Stareţa asta. Ar fi trebuit să ţi le restituie, sau să ţi le trimită, sau să le predea poliţiei. Am s-o denunţ.

— Nu, o să te duci la ea şi-o să-i dai o scrisoare din partea mea, scrisă pe franţuzeşte. Până să pomeneşti de scrisoare, să-i ceri să cheme irlandeza.

— Pricep: irlandeza o să citească ce i-ai scris pe franţuzeşte şi o să-i traducă. E-n regulă. Am plecat.

— Aşteaptă scrisoarea.

— A, aşa-i! Jose, pregăteşte trăsura cu doi poliţişti! strigă el prin uşa întredeschisă.

Mă instalez la biroul comandantului şi scriu următoarele pe-o hârtie cu antetul închisorii:

„Doamnei Stareţe a mănăstirii. Prin bunăvoinţa bunei şi miloasei călugăriţe irlandeze.

Când Domnul m-a călăuzit la domnia-voastră, unde credeam că voi primi ajutorul la care orice năpăstuit are dreptul după legea creştinească, v-am încredinţat un săculeţ cu perle, proprietatea mea, ca să vă încredinţaţi că n-o să plec clandestin de sub acoperişul care ocroteşte un lăcaş al Domnului. O fiinţă josnică a socotit de datoria ei să mă denunţe poliţiei, care n-a întârziat să mă aresteze la domnia-voastră. Nădăjduiesc că sufletul abject care a săvârşit acest gest nu e un suflet care să aparţină vreuneia din fiicele Domnului sălăşluind în casa domniei-voastre. N-aş putea să vă spun că sunt gata să iert un asemenea suflet ticălos, ar însemna să mint. Dimpotrivă, voi înălţa o rugă fierbinte ca Dumnezeu sau unul din sfinţii săi să pedepsească fără milă pe vinovatul sau vinovata unui atare păcat atât de monstruos. Vă rog, Maică Stareţă, să înmânaţi comandantului Cesario săculeţul cu perle pe care vi l-am încredinţat. El mi-l va restitui, sunt convins, cu sfinţenie. Scrisoarea de faţă vă va

sluji drept chitanţă.

Primiţi, vă rog, etc.”

Mănăstirea fiind la opt kilometri de Santa Marta, trăsura se înapoiază după o oră şi jumătate. Comandantul trimite după mine.

— S-a făcut. Numără-le să vezi dacă nu lipseşte vreuna.

Le număr. Nu ca să-mi dau seama dacă lipseşte vreuna, căci nu ştiam câte sunt, ci pentru a afla câte perle se găsesc acum în mâinile acestui nespălat: cinci sute şaptezeci şi două.

— E-n regulă?

— Da.

— *No falia?* (Nu lipseşte nimic?)

— Nu. Acum, povesteşte.

— Când am ajuns la mănăstire, Stareţa era în curte. Cei doi poliţişti m-au încadrat, şi-am zis:

„Doamnă, din motive foarte serioase, pe care probabil că le bănuiţi, trebuie să-i vorbesc călugăriţei irlandeze în prezenţa dumneavoastră”.

— Şi pe urmă?

— Călugăriţa i-a citit Stareţei scrisoarea tremurând. Aceasta n-a spus nimic. A lăsat capul jos, a deschis sertarul biroului ei şi mi-a zis: „Iată săculeţul neatins, cu perlele. Dumnezeu să-l ierte pe cel ce s-a făcut vinovat de-o asemenea nelegiuire faţă de acel om. Spune-i că ne rugăm pentru el.” Asta-i, *Hombre!* încheie radios comandantul.

— Când vindem perlele?

— *Mañana* (mâine). Nu te-ntreb de unde le ai, acum ştiu că eşti un *matador* (ucigaş) periculos, dar mai ştiu că în acelaşi timp eşti un om de cuvânt şi un om cinstit. Ţine, ia şunca, sticla de vin şi pâinea asta franţuzească, să prăznuieşti cu prietenii tăi ziua asta de neuitat.

— Bună seara.

Şi iată-mă sosind c-o sticlă de Chianti de doi litri, c-o şuncă afumată de aproape trei kile şi cu patru franzele lungi franţuzeşti. E o masă sărbătorească. Şunca, pâinea şi vinul scad văzând cu ochii. Toată lumea mănâncă şi bea cu poftă.

— Crezi că un avocat o să poată să ne-ajute cu ceva!

Mă pufneşte râsul. Până şi la amărâţii ăştia s-a prins gargara cu avocatul!

— Nu ştiu. E de studiat şi trebuie să cerem o consultaţie până să plătim.

— Cel mai bine, spune Clousiot, ar fi să nu plătim decât dacă câştigăm.

— Bine-bine, dar trebuie să găsim un avocat care să fie de-acord cu propunerea asta.

Nu mai scot o vorbă. Mi-e un pic ruşine.

A doua zi se întoarce libanezul.

— E foarte complicat, zice el. Perlele trebuie sortate mai întâi după mărime, apoi după strălucire, apoi după formă: de văzut dacă sunt perfect rotunde sau baroce{27}.

Pe scurt, nu numai că-i complicat, dar libanezul zice că trebuie să aducă încă un eventual cumpărător, mai priceput ca el. În patru zile am isprăvit. Le cumpără cu treizeci de mii de pesos. În ultima clipă am reţinut o perlă roz şi două perle negre, ca să le dăruiesc soţiei consulului belgian. Ca nişte negustori sadea, profită de treaba asta ca să-mi spună că cele trei perle valorează ele singure cinci mii de pesos. Le păstrez totuşi.

Consulul belgian a acceptat perlele cu mare greutate. O să-mi păstreze cei cincisprezece mii de pesos. Înseamnă că am douăzeci şi şapte de mii de pesos. Acum se pune problema să duc la bun sfârşit cea de-a treia afacere.

Cum să procedez? Un muncitor priceput câştigă în Columbia între opt şi zece pesos pe zi. Va să zică cei douăzeci şi şapte de mii de pesos reprezintă o sumă serioasă. O să bat fierul cât e cald. Comandantul a pus mâna pe douăzeci şi trei de mii de pesos. Plus ăştia douăzeci şi şapte de mii, înseamnă că se-alege cu cinzeci de mii de pesos.

— Domnule comandant, câţi bani trebuie pentru o negustorie cu care s-o duci mai bine decât câştigi aici?

— Pentru o negustorie temeinică trebuie între patruzeci şi cinci şi şaizeci de mii de pesos, bani gheaţă.

— Şi cât scoţi? De trei ori cât câştigi? De patru ori?

— Mai mult. Scoţi de cinci-şase ori peste ce câştig eu.

— Şi de ce nu te faci negustor?

— Mi-ar trebui de două ori mai mulţi bani decât am.

— Ascultă, domnule comandant, am o a treia afacere să-ţi propun.

— Lasă joaca.

— Ba da, vorbesc serios. Vrei cei douăzeci şi şapte de mii de pesos pe care-i am? Sunt ai tăi când pofteşti.

— Cum?

— Lasă-mă să plec.

— Ascultă, francezule, ştiu că n-ai încredere în mine. Poate că înainte erai îndreptăţit. Dar acum când, mulţumită ţie, am scăpat de mizerie, când pot să-mi cumpăr o casă şi să-mi trimit copiii la o şcoală cu plată, să ştii că-ţi sunt prieten. Nu vreau să te jefuiesc, nici să fii ucis; aici nu pot să te-ajut cu nimic, nici pentru o avere. Nu pot să te-ajut să evadezi cu şanse de reuşită.

— Şi dacă-ţi dovedesc contrariul?

— Atunci vedem noi, dar gândeşte-te bine.

— Domnule comandant, ai vreun prieten pescar?

— Da.

— Ar fi capabil să mă scoată-n larg şi să-mi vândă barca?

— Nu ştiu.

— Cam cât preţuieşti barca?

— Două mii de pesos.

— Dacă-i dau lui şapte mii şi ţie douăzeci de mii, e-n regulă?

— Francezule, mie mi-ajung zece mii, păstrează ceva şi pentru tine.

— Aranjează treaba.

— Pleci singur?

— Nu.

— Câţi?

— Trei cu totul.

— Dă-mi răgaz să vorbesc cu prietenul meu, pescarul.

Sunt uluit cum s-a schimbat tipul faţă de mine. În ciuda mutrei sale de asasin, mai zace şi câte ceva frumos în sufletul

lui.

Stau de vorbă în curte cu Clousiot şi cu Maturette. Îmi spun să fac cum mă taie capul, ei sunt gata să mă urmeze. Felul cum îmi încredinţează vieţile lor îmi dă o mare satisfacţie. N-o să abuzez, o să fiu extrem de prevăzător, căci mi-am luat o mare răspundere. Dar trebuie să-i înştiinţez şi pe ceilalţi camarazi ai noştri. Tocmai am isprăvit o partidă de domino. E aproape nouă seara. Sunt ultimele momente când ne mai putem bea cafeaua. Strig: *„Cafetero!”* şi ni se servesc şase cafele fierbinţi.

— Am de vorbit cu voi. Uite ce-i. Cred c-o să mă pot cărăbăni iarăşi. Din păcate, nu putem pleca decât trei. E firesc să plec cu Clousiot şi cu Maturette, cei cu care am evadat din ocnă. Dacă vreunul din voi are ceva împotrivă s-o spună deschis, sunt gata să-l ascult.

— Nu, zice bretonul, e drept aşa din toate punctele de vedere. Mai întâi pentru că aţi plecat din ocnă împreună. Apoi, dac-aţi ajuns în situaţia asta, e din vina noastră, c-am vrut să debarcăm în Columbia. Papillon, îţi mulţumim totuşi că ne-ai cerut părerea. Dar eşti întru totul îndreptăţit să procedezi aşa. Să v-ajute Dumnezeu, că dacă pun mâna pe voi, e moarte sigură, şi-n condiţii nu prea nostime.

— Ştim, rostesc laolaltă Clousiot şi Maturette.

Comandantul m-a chemat după-amiază să vorbim.

Prietenul lui e de acord. Întreabă ce vrem să luăm pe vas.

— Un butoiaş de cinzeci de litri cu apă dulce, douăzeci şi cinci de kile de mălai şi şase litri de untdelemn. Asta-i tot.

— *Carajo!* exclamă comandantul. Doar n-o s-o porneşti în larg cu atât de puţine lucruri?

— Ba da.

— Eşti un tip grozav, francezule.

S-a aranjat. E hotărât să facă şi a treia afacere. Adaugă glacial:

— O fac, fie că mă crezi sau nu, pentru copiii mei, şi-n al doilea rând pentru tine. Meriţi pentru curajul de care dai dovadă.

Ştiu că-i adevărat şi-i mulţumesc.

— Cum faci să nu se prea observe că mergem pe blat?

— Răspunderea ta n-o să fie în joc. O să plec noaptea, când va fi de gardă comandantul adjunct.

— Ce-ai plănuit?

— De mâine scoţi un poliţist din garda de noapte. După trei zile mai scoţi unul. Când rămâne doar unul, instalezi o gheretă în faţa celulei, iar eu o să sar pe fereastra din dos. Cât despre lumina din jurul zidului, trebuie să găseşti mijlocul de-a provoca un scurt-circuit. Asta-i tot ce-ţi cer. Poţi să provoci un scurt-circuit aruncând o sârmă de cupru lungă de-un metru, legată de două pietre, peste cele două sârme care duc la stâlpul de pe şirul lămpilor ce luminează partea de sus a zidului. Cât priveşte pescarul, vasul să fie legat cu un lanţ al cărui lacăt să-l fi forţat în aşa fel încât să nu-mi pierd vremea deschizându-l, pânzele gata să fie ridicate şi trei vâsle mari ca să viu sub vânt.

— Dar are-un motoraş, zice comandantul.

— Ah! atunci cu-atât mai bine! Să pună motorul la punctul mort, ca şi cum l-ar încălzi, şi să intre în prima cafenea să ia un păhărel. Când o să ne vadă sosind, să se posteze, îmbrăcat c-un impermeabil negru, la capătul vasului.

— Şi banii?

— O să tai în două cei douăzeci de mii de pesos ai tăi, fiecare bancnotă va fi tăiată la jumătate. Cei şapte mii de pesos o să-i plătesc pescarului anticipat. Ţie o să-ţi dau dinainte jumătăţile bancnotelor, iar celelalte jumătăţi o să le capeţi de la un francez care rămâne, am să-ţi spun eu care.

— N-ai încredere în mine? Păcat.

— Nu, nu-i vorba de încredere, dar s-ar putea să faci o greşeală cu scurt-circuitul, şi-atunci n-o să-ţi plătesc, căci fără scurt-circuit nu pot să plec.

— Bine.

Totul e gata. Prin mijlocirea comandantului, i-am dat pescarului cei şapte mii de pesos. Se împlinesc cinci zile de când nu mai e decât o santinelă. Ghereta e instalată şi aşteptăm ploaia care nu vine. Bara a fost tăiată cu nişte fierăstraie pe care ni le-a dat comandantul, crestătura e bine

astupată şi, pe deasupra, camuflată de-o colivie cu un papagal care a învăţat să suduie pe franţuzeşte. Stăm ca pe jar. Comandantul are jumătăţile bancnotelor. Aşteptăm în fiecare noapte. Nu plouă. Comandantul urmează să provoace, la o oră după începerea ploii, un scurt-circuit sub zid; în partea exterioară. Nimic, nimic, nici un strop de ploaie în acest anotimp, e de necrezut. Cel mai mic norişor zărit din zori printre zăbrele ne umple de speranţă, şi apoi – nimic. Să înnebuneşti şi alta nu. Se fac şaisprezece zile de când totul e gata, şaisprezece nopţi de veghe, cu sufletul la gură. Într-o duminică dimineaţă, comandantul vine personal să mă caute în curte şi mă duce în biroul lui. Îmi restituie pachetul cu jumătăţile de bancnote şi trei mii de pesos în hârtii întregi.

— Ce-i asta?

— Francezule, nu mai ai decât noaptea asta. Mâine la ora şase plecaţi la Baranquilla. Nu-ţi înapoiez decât trei mii de pesos din banii pescarului, pentru că a cheltuit restul. Dacă dă Dumnezeu să plouă la noapte, pescarul o să te-aştepte, şi când o să pleci cu barca, o să-i dai banii. Am încredere în tine, prietene, ştiu că n-are de ce să-mi fie teamă.

N-a plouat.

EVADĂRI DE LA BARANQUILLA

La ora şase dimineaţa, opt soldaţi şi doi căprari întovărăşiţi de un locotenent ne pun cătuşele şi o pornim spre Baranquilla, într-un camion militar. Străbatem cei o sută optzeci de kilometri în trei ore şi jumătate. La zece dimineaţa suntem la închisoarea numită „80", calle Medellin, la Baranquilla. Atâtea strădanii ca să n-ajungem la Baranquilla, şi iată-ne aici! E un oraş mare. Principalul port columbian la Atlantic, dar situat în interiorul estuarului unui fluviu, rio Magdalena. În ce priveşte închisoarea, e mare: patru sute de deţinuţi şi aproape o sută de paznici. E organizată ca orice altă închisoare din Europa. Două ziduri de pază înalte de peste opt metri.

Suntem primiţi de statul-major al închisorii, în frunte cu Don Gregorio, directorul. Închisoarea e alcătuită din patru curţi, două de o parte, două de alta, despărţite de-o capelă lungă unde se face slujba şi care serveşte şi de vorbitor. Suntem băgaţi în curtea celor mai periculoşi. La percheziţie au găsit cei douăzeci şi trei de mii de pesos şi săgeţile. Socot de datoria mea să-l previn pe director că sunt otrăvite, ceea ce nu contribuie la reputaţia noastră de băieţi de treabă.

— Au şi săgeţi otrăvite, francezii ăştia!

Faptul de-a ne afla în această închisoare din Baranquilla constituia momentul cel mai periculos al aventurii noastre. Într-adevăr, aici vom fi predaţi autorităţilor franceze. Da, Baranquilla, care se reduce pentru noi la uriaşa ei închisoare, reprezintă punctul crucial. Nici un sacrificiu nu e prea mare pentru a evada. Trebuie să joc totul pe-o carte.

Celula noastră se află în mijlocul curţii. De altfel nu e o celulă, ci o cuşcă: un acoperiş de ciment sprijinit pe nişte

drugi groşi de fier, iar într-unul din colţuri se găsesc closetele şi spălătoarele. Ceilalţi deţinuţi, vreo sută la număr, sunt repartizaţi în nişte celule săpate în cele patru ziduri ale acestei curţi de douăzeci de metri pe patruzeci, cu gratiile înspre curte. Deasupra fiecărei gratii e un fel de streaşină din tablă ca să nu intre ploaia în celulă. În cuşca asta centrală nu suntem decât noi, cei şase francezi, expuşi zi şi noapte privirii deţinuţilor, dar mai ales a paznicilor. Ziua ne-o petrecem în curte, de la şase dimineaţa la şase seara. Intrăm şi ieşim din celulă după pofta inimii. Putem să vorbim, să ne plimbăm, chiar şi să mâncăm în curte.

Două zile după sosirea noastră, suntem băgaţi toţi şase în capelă în prezenţa directorului, a câtorva poliţişti şi a vreo şapte-opt ziarişti fotografi.

— Aţi evadat din ocna franceză de la Guyana?

— N-am tăgăduit-o niciodată.

— Pentru ce delicte aţi fost condamnaţi atât de aspru?

— Asta nu contează. Principalul e că n-am comis nici un delict pe teritoriul columbian şi că naţiunea dumneavoastră nu numai că ne refuză dreptul de-a ne reface viaţa, dar mai slujeşte şi drept vânători de oameni, drept jandarmi ai guvernului francez.

— Columbia socoteşte că nu vă poate primi pe teritoriul ei.

— Dar eu şi alţi doi camarazi ai mei eram şi suntem ferm hotărâţi să nu trăim în ţara asta. Am fost arestaţi toţi trei în largul mării, nicidecum pe punctul de-a debarca pe teritoriul ăsta. Dimpotrivă, ne străduim din toate puterile să ne îndepărtăm de el.

— Francezii, spune un ziarist de la un ziar catolic, sunt aproape toţi catolici, ca şi noi, columbienii.

— S-ar putea ca dumneavoastră să vă numiţi catolici, dar felul de-a vă purta nu prea aduce a creştinism.

— Ce aveţi să ne reproşaţi?

— Că lucraţi în colaborare cu paznicii de ocnă care ne urmăresc. Mai mult chiar, că le faceţi treaba. Că ne-aţi luat barca împreună cu tot ce ne aparţinea, şi care era a noastră de-adevăratelea, ne-o dăruiseră catolicii de pe insula Curaçao,

reprezentaţi cu atâta nobleţe de episcopul Irénée de Bruyne. Nu putem fi de acord că nu vreţi să faceţi o încercare în ce priveşte eventuala noastră readucere pe calea cea dreaptă şi, culmea, că ne împiedicaţi să plecăm mai departe, prin propriile noastre mijloace, într-o ţară care şi-ar asuma poate acest risc. Asta-i inadmisibil.

— Ne purtaţi pică nouă, columbienilor?

— Nu propriu-zis columbienilor, ci sistemului lor poliţist şi judiciar.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Că orice greşeală poate fi îndreptată când există bunăvoinţă. Lăsaţi-ne să plecăm în larg spre o altă ţară.

— O să încercăm să căpătaţi aprobarea asta.

Ne întoarcem în curte şi Maturette îmi spune:

— Ei, te-ai prins? Acum s-a zis cu iluziile, bătrâne! Am dat de dracu şi n-o să fie uşor să găsim o scăpare.

— Iubiţilor, nu ştiu dacă, uniţi, am fi mai tari, dar cred că fiecare ar trebui să facă după cum îl taie capul. În ce mă priveşte, trebuie să evadez din faimosul ăsta „80”.

Joi sunt chemat la vorbitor şi dau cu ochii de-un bărbat bine îmbrăcat, de circa patruzeci şi cinci de ani. Mă uit la el. Seamănă ciudat de mult cu Louis Dega.

— Tu eşti Papillon?

— Da.

— Eu sunt Joseph, fratele lui Louis Dega. Am citit ziarele şi am venit să te văd.

— Îţi mulţumesc.

— L-ai văzut acolo pe frate-meu? Îl cunoşti?

Îi povestesc amănunţit odiseea lui Dega până când ne-am despărţit la spital. Îmi spune că fratele său se află în Insulele Salvării, ştire care i-a parvenit din Marsilia. Vizitele au loc în capelă, joia şi duminica. Îmi spune că la Baranquilla trăiesc vreo duzină de francezi, veniţi împreună cu nevestele lor, să-şi caute norocul. Sunt peşti cu toţii. Într-un cartier „rezervat” al oraşului, vreo douăzeci de dameze menţin înaltele tradiţii ale prostituţiei franceze, cu eleganţă şi meşteşug. De la Cairo în Liban, din Anglia până-n Australia, de la Buenos Aires la

Caracas, de la Saigon la Brazzaville, acelaşi tip de bărbaţi şi femei cultivă pe faţa pământului o meserie veche de când lumea, meseria lor, prostituţia, şi modalitatea de a trăi bine de pe urma ei.

Chestia pe care mi-o spune Joseph Dega mă pune-n fund: „nenea" ăştia din Baranquilla sunt îngrijoraţi: li-e teamă ca nu cumva sosirea noastră la puşcăria de-aici să le tulbure pacea şi să prejudicieze negoţul lor atât de înfloritor. Într-adevăr, dacă unul sau mai mulţi dintre noi evadează, poliţia o să-i caute neapărat în „zona" franceză, chiar dacă fugitul n-a dat niciodată pe-acolo, cerând ajutor. Aşa stând lucrurile, poliţia riscă să descopere o groază de alte matrapazlâcuri: acte false, autorizaţii de rezidenţă perimate sau măsluite, să umble la buletinele de identitate sau la dreptul de şedere. Ca atare, anumite dame, dar chiar şi bărbaţi, riscă neplăceri cu carul.

Iată-mă, deci, bine informat. Îmi mai spune că-mi stă la dispoziţie pentru indiferent ce şi că o să vină să mă vadă în fiecare joi şi duminică. Îi mulţumesc acestui băiat cuminte care mi-a dovedit mai târziu că promisiunile sale erau sincere. Apoi aflu de la el că, după câte spun ziarele, s-ar fi aprobat cererea Franţei de a fi extrădaţi.

— Ei bine, domnilor, am multe noutăţi pentru voi.

— Ce? exclamă toţi cinci în cor.

— Mai întâi, că nu-i cazul să ne facem iluzii. Extrădarea e lucru hotărât. O să vină un vapor special din Guyana franceză să ne ia de-aici şi să ne ducă înapoi de unde am plecat. Apoi, că prezenţa noastră le dă dureri de cap caraşilor noştri conaţionali, confortabil instalaţi aici în oraş. Nu-i vorba de cel care m-a vizitat. Ăstuia i se rupe, dar colegii de breaslă se tem că dacă unul din noi evadează, o să aibă necazuri.

Toată lumea izbucneşte în râs. Cred că glumesc. Clousiot zice:

— Domnu peşte Cutărică, mă rog frumos, pot evada?

— Destul cu băşcălia. Dacă târfele lor vin să ne viziteze, le spunem să nu mai dea pe aici. S-a-nţeles?

— Înţeles.

Cum am mai spus, în curtea noastră se află vreo sută de

deţinuţi columbieni. Printre ei sunt oameni de toate culorile, de la negrul african al senegalezilor la pielea de culoarea ceaiului a creolilor noştri martinichezi; de la cărămiziul indienilor de tip mongol, cu părul lins, negru-violet, până la cel mai curat alb. Stabilesc legături, încerc să-mi dau seama de însuşirile şi de voinţa de evadare a câtorva mai pe sprânceană. Majoritatea sunt în situaţia mea: temându-se de o pedeapsă pe termen lung sau fiind deja pe cale s-o ispăşească, trăiesc tot timpul cu gândul la evadare.

Pe coama celor patru ziduri ale acestei curţi dreptunghiulare se află o potecă de patrulare, puternic luminată noaptea. În fiecare colţ al zidului se găseşte un turnuleţ unde se adăposteşte o santinelă. Astfel, zi şi noapte sunt de serviciu patru santinele, plus una în curte, la uşa capelei, singura neînarmată. Hrana e suficientă şi unii deţinuţi vând ceva de-ale gurii sau cafea ori sucuri de fructe din partea locului: portocale, ananas, papaia, etc. aduse de-afară. Din când în când, aceşti mici negustori cad victimă câte unui furt cu arma-n mână, săvârşit cu o iuţeală de necrezut. Până să priceapă ce se-ntâmplă, se trezesc c-un prosop mare ţinut strâns pe faţă ca să nu poată ţipa, şi c-un cuţit proptit în şale sau în gât, care ar pătrunde adânc la cea mai mică mişcare. Victima e jefuită de banii încasaţi cât ai zice peşte. Îndepărtarea prosopului e însoţită de-un pumn în ceafă. Orice s-ar întâmpla nimeni nu scoate o vorbă. Câteodată, negustorul îşi adună marfa, – cică închide dugheana – şi porneşte în căutarea celui pe care-l bănuieşte. Dacă-l află, se-ncinge o bătaie întotdeauna cu şişurile.

Doi manglitori columbieni vin să-mi propună ceva. Sunt numai urechi. Se spune că-n oraş ar fi nişte poliţişti hoţi. Când fac de pază într-un sector, îşi înştiinţează complicii, să vină să fure pe-acolo.

Cei doi îi ştiu pe toţi şi zic că, în timpul săptămânii, doar printr-o vitregie a sorţii nu s-ar nimeri măcar unul din poliţiştii ăştia să facă de gardă la uşa capelei. Ar fi bine să fac rost de-un revolver cu prilejul unei vizite. Poliţistul hoţ s-ar învoi destul de uşor să fie, chipurile, forţat să bată la uşa de

ieşire din capelă, care dă spre un mic post de gardă, cu patru cel mult şase paznici. Luându-i pe nepusă masă, cu pistolul în mână, n-o să ne poată împiedica s-ajungem în stradă. Şi n-ar mai rămâne decât să ne pierdem în mulţimea care forfoteşte prin oraş.

Ideea nu-mi prea surâde. Ca să-l poţi ascunde, revolverul trebuie să fie mic, cel mult de calibru 6,35. Cu o jucărie ca asta rişti să nu-i intimidezi îndeajuns pe paznici. Sau unul din ei se pierde cu firea, şi am fi nevoiţi să-l omorâm. Refuz.

Dorinţa de acţiune nu mă frământă numai pe mine, ci şi pe amicii mei. Doar că-n unele zile, când se mai pleoştesc, sunt de-acord ca vaporul care-o să vină după noi să ne găsească în închisoare. De-aci şi până să se declare înfrânţi nu-i decât un pas. Discută până şi felul în care o să fim pedepsiţi şi trataţi acolo.

— Mi s-a făcut lehamite de tâmpeniile voastre. Când o să mai aveţi chef să trăncăniţi despre ce v-aşteaptă, băgaţi-vă în vreun colţ, să nu v-aud. Cu soarta de care vorbiţi nu se împacă decât un impotent. Sunteţi impotenţi? E vreunul cu boaşele tăiate? Dacă-i aşa, daţi-mi de ştire. Ascultaţi ce vă spun, fraţilor: când mă gândesc la evadare, înţeleg evadarea tuturor. Îmi storc creierii făcând tot felul de socoteli, dar asta pentru că mă gândesc să ne uşchim cu toţii. Şase oameni, nu-i glumă. Iar în ce mă priveşte, vă spun drept, dacă văd că n-am făcut nimic şi-i prea aproape ziua, e simplu: omor un poliţist columbian ca să câştig timp. N-o să mă predea Franţei dacă le lichidez un poliţist. Şi-atunci o să am răgaz. Iar întrucât atunci o să fiu de unul singur, o s-o şterg mai uşor.

Columbienii pregătesc un alt plan, destul de bine ticluit. În ziua slujbei, duminica dimineaţa, capela e întotdeauna plină de vizitatori şi de deţinuţi. Mai întâi ascultăm liturghia cu toţii, iar când se încheie slujba, în capelă rămân deţinuţii la care vine câte cineva. Columbienii îmi cer să mă duc duminica la slujbă, să observ cum se petrec lucrurile, ca să pună treaba la punct pentru duminica următoare. Îmi propun să fiu capul răscoalei, dar refuz cinstea asta: nu-i cunosc de-ajuns pe participanţi.

Răspund de cei patru francezi. Bretonul şi tipul cu fierul de călcat nu vor să ia parte. E simplu, n-au decât să nu vină la capelă. Duminică, noi şi cei patru vârâţi în treaba asta o să asistăm la slujbă. Capela e dreptunghiulară, în fund, altarul, la mijloc, de fiecare parte, două uşi care dau în curţi. Uşa principală, care dă în încăperea postului de pază, e barată de-un grilaj în spatele căruia sunt paznicii, vreo douăzeci la număr. În sfârşit, în dosul lor, uşa care dă în stradă. Deoarece capela geme de oameni, paznicii lasă grilajul deschis, iar în timpul slujbei stau în picioare cot la cot. Cu vizitatorii urmează să sosească doi bărbaţi şi nişte arme. Armele o să le-aducă nişte femei, purtându-le între coapse. O să le paseze bărbaţilor după ce va fi intrat toată lumea. Arme de calibru mare: 38 sau 45. Capul răscoalei o să primească un revolver barosan de la o femeie care o s-o şteargă imediat. De cum o răsuna a doua oară clopoţelul ministrantului – ăsta-i semnalul – o pornim la atac. Eu o să îndrept un cuţitoi spre gâtul directorului, Don Gregorio, spunându-i: *„Da la orden de nos dejar pasar, si no, te mato.* (Dă ordin să ne lase să trecem, altfel te omor.)”

Un altul va proceda la fel cu preotul. Ceilalţi trei, fiecare din altă direcţie, o să-şi îndrepte armele spre poliţiştii aflaţi în picioare în faţa grilajului de la intrarea principală în capelă. Ordinul e ca primul care nu-şi aruncă arma să fie împuşcat. Cei neînarmaţi o să iasă cei dintâi. Preotul şi directorul vor sluji drept acoperire a ultimilor. Dacă totul merge normal, armele poliţiştilor o să zacă pe jos. Cei cu revolvere o să-i vâre în capelă. La ieşire o să închidem mai întâi grilajul, apoi uşa de lemn. Postul de pază va fi gol, pentru că toţi poliţiştii sunt obligaţi să asiste la slujbă, stând în picioare. Afară, la vreo cinzeci de metri, o să ne-aştepte un camion, prevăzut cu o scăriţă în spate, ca să urcăm mai iute. Camionul o s-o ia din loc abia după ce se va fi urcat capul răscoalei, care trebuie să fie ultimul. După ce asist la desfăşurarea slujbei, spun că sunt de acord. Totul s-a petrecut aşa cum mi-a povestit Fernando.

Joseph Dega n-o să vină duminică. Ştie el de ce. O să facă rost de un taxi fals, ca să nu ne urcăm în camion, şi-o să ne

ducă la o ascunzătoare, pe care tot el o s-o pregătească. Toată săptămâna sunt foarte agitat şi aştept cu nerăbdare s-o pornim la treabă. Fernando a reuşit să-şi procure un revolver pe altă cale. E un revolver calibru 45 al Gărzii civile columbiene, o armă într-adevăr de temut. Joi, una din prietenele lui Joseph a venit să mă vadă. E foarte drăguţă şi-mi spune că taxiul o să fie galben, nu-i chip să-l confunzi.

— O.K. Mulţumesc.

— Noroc.

Mă sărută tandru pe amândoi obrajii şi-mi pare niţeluş emoţionată.

— *Entra, entra.* Umple-se capela asta spre a fi auzit glasul Domnului, rosteşte preotul.

Clousiot e gata la fix. Lui Maturette îi lucesc ochii-n cap, iar celălalt nu se dezlipeşte de mine nici c-un pas. Foarte calm, mă duc la locul meu. Don Gregorio, directorul, e acolo, pe scaun, lângă o femeie grasă. Stau în picioare rezemat de perete. La dreapta mea e Clousiot, la stânga ceilalţi doi, îmbrăcaţi corect, ca să n-atragem atenţia trecătorilor dacă vom izbuti s-ajungem în stradă. Cuţitul meu e deschis, lipit de antebraţul drept. E ţinut de-un elastic gros şi acoperit de manşeta cămăşii kaki, bine încheiată lângă pumn. În clipa ieşirii cu sfintele daruri, când lasă toţi capetele jos de parc-ar căuta ceva, ministrantul, după ce-a atins o dată iute clopoţelul, trebuie să-l mai sune clar de trei ori. Semnalul nostru e-al doilea clinchet. Fiecare ştie ce are de făcut.

Primul clinchet, al doilea… Mă arunc asupra lui Don Gregorio, îndreptând cuţitul spre gâtul său gros şi zbârcit. Preotul strigă: *Misericordia, no me mata.* (Îndurare, nu mă omorâţi.) Fără să-l văd, îi aud pe ceilalţi trei poruncind paznicilor să-şi arunce puştile. Treaba merge bine. Îl apuc pe Don Gregorio de gulerul frumosului său costum şi-i spun:

— *Sigue y no tengas miedo, no te haré daño.* (Urmează-mă fără frică, nu-ţi fac nimic.)

Preotul e ţinut la respect de un brici îndreptat spre beregata sa, aproape de grupul meu. Îl aud pe Fernando:

— *Vamos, Francés, vamos a la salida.* (Hai, francezule, hai spre ieşire.)

Bucuros de izbândă, de succes, îi împing pe toţi ai mei spre uşa care dă în stradă, când răsună deodată două focuri de armă. Fernando se prăbuşeşte, unul dintre cei înarmaţi aşijderea. Mai înaintez totuşi un metru, dar paznicii s-au ridicat şi ne închid trecerea cu puştile lor. Noroc că între ei şi noi sunt câteva femei. Ele îi împiedică să tragă. Alte două focuri de armă, urmate de-un foc de revolver. Al treilea camarad înarmat e doborât după ce-a apucat să tragă un foc cam la întâmplare, căci a rănit o fată. Don Gregorio, palid ca un mort, îmi spune:

— Dă-mi cuţitul.

I-l dau. N-ar mai fi avut nici un rost să continui lupta, în mai puţin de treizeci de secunde situaţia fusese răsturnată.

După o săptămână şi mai bine, am aflat că răscoala eşuase din pricina unui deţinut din altă curte, care căsca gura la slujbă din afara capelei. La câteva secunde după ce-am pornit la treabă, a dat de veste santinelelor de pe zidul de pază. De pe zidul ăsta de peste şase metri au sărit în curte santinelele, una de o parte a capelei, a doua de cealaltă parte, şi printre gratiile uşilor laterale, au tras mai întâi în cei doi care, urcaţi pe-o bancă, îi ameninţau cu armele pe poliţişti. Al treilea a fost doborât câteva secunde mai târziu, intrând în unghiul lor de tragere. A urmat o „corrida" de toată frumuseţea. Eu am rămas lângă director, care dădea ordine strigând. Şaisprezece de-ai noştri, printre care cei patru francezi, ne-am regăsit într-o carceră, puşi în fiare, la pâine şi apă.

Don Gregorio a primit vizita lui Joseph. Directorul m-a chemat şi mi-a explicat că, la rugămintea acestuia, o să fiu dus iarăşi în curte, alături de camarazii mei. Mulţumită lui Joseph, la zece zile după răscoală, eram din nou cu toţii-n curte, inclusiv columbienii, şi în aceeaşi celulă. Sosind acolo, propun să păstrăm câteva minute de tăcere în amintirea lui Fernando şi a celor doi prieteni ai săi, morţi în timpul încăierării. Cu prilejul uneia din vizite, Joseph m-a lămurit că a făcut chetă printre peşti; strângând cinci mii de pesos cu care l-a putut

unge pe Don Gregorio. Prin gestul lor, „caraşii” au crescut considerabil în ochii noştri.

Şi-acum? Ce să mai născocesc? Doar n-o să mă declar învins, aşteptând sosirea vaporului fără să întreprind nimic!

Culcat în spălătorul comun, la adăpost de soarele ucigător, pot să observ, fără să atrag atenţia, activitatea santinelelor pe zidul de pază. În timpul nopţii, din zece în zece minute, strigă fiecare cu rândul: „Santinele, drepţi!” În felul ăsta, şeful postului poate să verifice dacă doarme vreuna din cele patru. Când una nu răspunde, alta repetă ordinul până ce i se dă ascultare.

Cred c-am găsit o hibă. Într-adevăr, din fiecare mirador, în cele patru colţuri ale zidului de pază, atârnă o cutie legată de-o sfoară. Când santinela vrea o cafea, îl cheamă pe *cafetero*, care îi toarnă o cafea, două în cutie, după care e suficient să tragă sfoara. Iar miradorul din extrema dreaptă are un fel de turelă. În câteva secunde aş putea sări zidul care dă în stradă. O singură problemă: neutralizarea santinelei. Cum?

O văd ridicându-se şi făcând câţiva paşi pe zidul de pază. Îmi face impresia c-o supără arşiţa şi că se străduieşte să n-adoarmă. Asta-i, drăcia dracului! e musai să doarmă. O să-mi pregătesc mai întâi frânghia şi, dacă găsesc un cârlig zdravăn, o adorm şi-mi încerc norocul. În două zile împletesc o frânghie de aproape şapte metri, din toate cămăşile de pânză tare pe care le-am dibăcit, kaki mai ales. Cârligul l-am găsit relativ uşor: suportul uneia din streşinile fixate la uşile celulelor ca să le ferească de ploaie. Joseph Dega mi-a adus o sticlă cu un somnifer foarte puternic. Din recomandări reiese că se iau doar zece picături. Sticla conţine aproape şase linguri mari de supă. Obişnuiesc santinela să-i fac cinste cu câte-o cafea. Lasă jos cutia şi-i trimit de fiecare dată câte trei cafele. Deoarece toţi columbienii se dau în vânt după alcool, şi cum somniferul aduce la gust cu anasonul, fac rost de-o sticlă cu anason. Îi spun santinelei:

— Vrei o cafea à la française?

— Cum e asta?

— C-un pic de anason.

— Să-ncerc, s-o gust mai întâi.

Câteva santinele au gustat din cafeaua mea cu anason şi acum, când le ofer câte-o cafea, îmi spun:

— A la française?

— Dacă vrei…

Şi pac! le torn anason.

A sosit ora cea mare. Suntem la amiază, într-o sâmbătă. E o căldură groaznică. Prietenii mei ştiu că n-o să fie timp de-ajuns pentru doi, dar un columbian cu nume arab, Ali, zice c-o să urce după mine. Sunt de-acord. În felul ăsta n-o să se spună că un francez a fost complice, fiind pedepsit ulterior. Pe de altă parte, nu pot să am la mine frânghia şi cârligul, întrucât santinela va avea vreme îndeajuns să mă observe când o să-i dau cafeaua. După părerea noastră, în cinci minute o să fie K.O. E „fără cinci". Chem santinela.

— Cum merge?

— Bine.

— Bei o cafea?

— Da, *à la française,* e mai bună.

— Stai aşa, mă duc să ţi-o aduc.

Mă îndrept spre *cafetero:* „Două cafele". În cutie am şi vărsat toată sticla cu somnifer. Dacă nici cu asta nu cade lat! Ajung în dreptul santinelei şi-o fac dinadins să mă vadă cum torn anasonul.

— Îţi place?

— Da.

Mai pun un pic, apoi vărs totul în cutie şi o ridică imediat.

Trec cinci minute, zece minute, un sfert de oră, douăzeci de minute! Nici gând s-adoarmă. Ba mai mult, în loc să se aşeze, face câţiva paşi, cu arma-n mână, dus şi întors. Şi totuşi a băut pân' la fund. Iar la unu se schimbă garda.

Îi urmăresc mişcările de parc-aş sta pe jeratic. Nu se cunoaşte că-i drogat. Ah! Se clatină. Se aşază în faţa gheretei, cu puşca între picioare. Capul i se lasă pe umăr. Prietenii mei şi vreo doi-trei columbieni, care ştiu de tărăşenia asta, îi urmăresc reacţiile la fel de înfrigurați ca mine.

— Gata, îi spun columbianului. Frânghia!

Se pregăteşte s-o arunce, când santinela se ridică, lasă să-i scape puşca, se întinde şi face câţiva paşi pe loc. Columbianul s-a oprit la timp. Mai sunt optsprezece minute până la schimbarea gărzii. Încep deodată să mă rog în gând lui Dumnezeu: „Mai ajută-mă, Doamne, o dată! Te implor, nu mă părăsi!” Dar zadarnic îl invoc pe acest Dumnezeu al creştinilor, uneori atât de puţin înţelegător, mai ales cu mine, care-s ateu.

— E culmea! zice Clousiot, apropiindu-se de mine. Formidabil cum de n-adoarme vita asta!

Santinela dă s-apuce puşca şi, în clipa când se apleacă s-o ridice, cade cât e de lungă, ca fulgerată, pe creasta zidului de pază. Columbianul zvârle cârligul, dar nu se agaţă şi cade. Îl aruncă a doua oară. Iată că s-a prins. Trage un pic de el să vadă dacă rezistă. Îl verific şi eu şi, când să mă sprijin cu piciorul de zid ca să încep urcuşul, îl aud pe Clousiot:

— Şase! Vine schimbul!

Am exact răgazul s-o iau din loc până să mă zărească. Mânaţi de acel instinct de apărare şi de camaraderie al deţinuţilor, columbieni fac repede cerc în jurul meu şi mă amestecă în grupul lor. Umblăm de-a lungul zidului, lăsând frânghia spânzurată. Un paznic din schimbul de gardă observă dintr-o ochire cârligul şi santinela prăvălită, cu puşca alături. Aleargă doi-trei metri şi apasă pe butonul de alarmă, convins c-a avut loc o evadare.

Adormitul e luat cu o brancardă. Sunt peste douăzeci de poliţişti pe creasta zidului. Don Gregorio e cu ei şi dă dispoziţie să se tragă frânghia. Ţine cârligul în mână. După câteva clipe, cu armele îndreptate spre noi, poliţiştii încercuiesc curtea. Se face apelul, la fiecare nume, cel strigat trebuie să intre în celula sa. Să vezi şi să nu crezi! nu lipseşte nimeni. Ne închid pe toţi, cu cheia, fiecare în celula lui.

Al doilea apel şi control, celulă cu celulă. Nu, n-a dispărut nimeni. Pe la ora trei suntem din nou lăsaţi să ieşim în curte. Aflăm că santinela doarme buştean şi că n-a fost chip s-o trezească. Complicele meu columbian e la fel de dărâmat ca şi mine. Era atât de convins c-o să izbutim! Blestem produsele

americane, căci somniferul era american.

— Ce facem?

— *Hombre,* ca de la început!

E tot ce găsesc să-i spun. Crede că vreau să spun: de luat de la capăt adormind o santinelă, în timp ce eu gândeam: să căutăm altă idee. Îmi spune:

— Crezi că paznicii ăştia sunt atât de dobitoci ca să mai vrea vreunul o cafea *à la française?* Oricât aş fi de amărât, nu mă pot opri să pufnesc în râs.

— Precis, omule!

Poliţistul a dormit trei zile şi patru nopţi. Când se trezeşte, în cele din urmă, declară bineînţeles că eu l-am adormit cu cafeaua *à la française.* Don Gregorio mă cheamă şi mă confruntă cu el. Şeful corpului de gardă vrea să mă lovească cu sabia. Fac o săritură până-n colţul încăperii şi-l sfidez. Ridică sabia: Don Gregorio se vâră între noi, se alege c-o lovitură zdravănă în umăr şi se prăbuşeşte. Are clavicula fracturată. Urlă atât de tare că ofiţerul nu se mai ocupă decât de el. Îl ridică de jos. Don Gregorio strigă după ajutor. Toţi funcţionarii civili dau fuga din birourile învecinate. Ofiţerul, alţi doi poliţişti şi santinela pe care-o adormisem se păruiesc cu vreo zece civili care vor să-l răzbune pe director. În această busculadă, câţiva sunt uşor răniţi. Singurul care n-are nimic sunt eu. Important acum nu mai e cazul meu, ci al directorului şi al ofiţerului. Locţiitorul directorului, care a fost transportat la spital, mă conduce înapoi în curte.

— De tine vedem noi mai târziu, francezule.

A doua zi, directorul, cu umărul în ghips, îmi cere o declaraţie scrisă împotriva ofiţerului. Declar cu plăcere tot ce vrea. Povestea cu somniferul e dată complet uitării. Nu-i mai interesează, norocul meu.

După câteva zile, Joseph Dega propune să organizeze o acţiune din afară. Deoarece i-am spus că evadarea de noapte e cu neputinţă din pricina luminii puternice care bate pe creasta zidului, caută o şmecherie ca să întrerupă curentul. Un electrician îi dă o idee: să lase-n jos întrerupătorul unui transformator aflat în afara închisorii. Eu va trebui să mituiesc

santinela care face de gardă înspre stradă, ca şi pe cea din curte, de la uşa capelei. A mers mai greu decât mi-am închipuit. Mai întâi a trebuit să-l conving pe Don Gregorio să-mi restituie zece mii de pesos, pe motiv că-i trimit familiei prin intermediul lui Joseph, „obligându-l" bineînţeles, să accepte două mii de pesos ca să cumpere un cadou soţiei sale. Apoi, după ce l-am dibăcit pe cel care organizează schimburile şi orele de gardă, a trebuit să-l mituiesc şi pe el. O să capete trei mii de pesos, dar nu vrea să se bage în tocmeala cu celelalte două santinele. E treaba mea să le găsesc şi să mă descurc cu ele. După aceea să-i comunic numele lor, iar el le va fixa garda indicată de mine.

Mi-a trebuit mai bine de-o lună ca să pregătesc evadarea asta. În sfârşit, totul e pus la punct, minut cu minut. Cum nu-i cazul să mă feresc de poliţistul din curte, o să tăiem bara cu un bomfaier montat. Am trei pânze de fierăstrău. Columbianul cu cârligul a fost înştiinţat. O să-şi taie bara în câteva locuri. În noaptea cu pricina, unul din prietenii lui, care face pe nebunul de câtva timp, o să bată într-o tinichea şi-o să cânte cât îl ţine gura. Columbianul ştie că santinela n-a vrut să discute decât de evadarea a doi francezi, zicând că, dacă vede un al treilea urcând zidul, trage în el. Vrea să-şi încerce totuşi norocul şi-mi spune că, dacă ne căţărăm în întuneric, bine lipiţi unul de altul, santinela n-o să poată vedea că-s unul sau doi. Clousiot şi Maturette au tras la sorţi să afle care o să plece cu mine. A câştigat Clousiot.

Iată şi noaptea fără lună. Sergentul şi cei doi poliţişti au încasat jumătate din bancnotele care revin fiecăruia. De data aceasta n-a mai fost nevoie să le tai, erau deja înjumătăţite. Urmează să capete celelalte jumătăţi de la soţia lui Joseph Dega.

Se stinge lumina. Ne punem pe treabă cu bomfaierul. În mai puţin de zece minute, bara e tăiată. Cu pantaloni şi cămăşi de culoare închisă, ieşim din celulă. Columbianul ni se alătură din mers. E gol, n-are decât un slip negru. Mă caţăr pe grilajul uşii de la carceră *(calabozo)*, înfiptă în zid, ocolesc copertina, arunc cârligul aflat la capătul unei frânghii de trei

metri. Mă aflu pe creasta zidului în mai puţin de trei minute fără să fi făcut vreun zgomot. Lungit pe burtă, îl aştept pe Clousiot. E întuneric beznă. Deodată zăresc, sau mai curând ghicesc o mână întinsă, o apuc şi trag. Se produce un zgomot înfiorător. Clousiot a trecut între copertină şi zid, agăţându-şi catarama de la cureaua pantalonului de tabla acoperişului. Bineînţeles, auzind zgomotul, încetez să mai trag. Tinicheaua a amuţit, îl trag din nou pe Clousiot, socotind că s-a desprins, şi-n vacarmul pe care-l face tinicheaua aia, îl ridic şi-l urc pe creasta zidului.

De la celelalte posturi pornesc împuşcături, dar nu de la al meu. Îngroziţi de focurile astea de armă, sărim greşit în strada care-i la nouă metri mai jos, pe când în dreapta e-o altă stradă, doar la cinci metri sub noi. Rezultatul: Clousiot îşi rupe iarăşi piciorul drept. Nici eu nu mă mai pot ridica, mi-am frânt ambele picioare. Aveam să aflu mai târziu că-i vorba de oasele calcanee. Columbianul şi-a luxat un genunchi. Focurile de arme scot garda în stradă. Suntem înconjuraţi, la lumina unei uriaşe lanterne electrice, cu puştile îndreptate spre noi. Plâng de ciudă. Colac peste pupăză, poliţiştii nu mă cred când le spun că nu pot să mă scol. Mă întorc în închisoare târându-mă în genunchi, sub loviturile de baionetă care curg cu nemiluita. Clousiot umblă sărind într-un picior, columbianul aşijderea. Sângele îmi curge şiroaie dintr-o rană la cap pricinuită de-o lovitură cu patul puştii.

Împuşcăturile l-au trezit pe Don Gregorio care, din fericire era de gardă în noaptea aceea, dormea în biroul său. Fără intervenţia lui, am fi mierlit sub ploaia loviturilor de puşcă şi baionetă. Cel care dă în mine mai cu sete e tocmai sergentul mituit ca să-i treacă de gardă pe cei doi paznici complici. Don Gregorio pune capăt mardelii ăsteia sălbatice. Ameninţă că-i dă în judecată dacă ne rănesc grav. Cuvântul ăsta fermecat îi paralizează pe toţi.

A doua zi, piciorul lui Clousiot e pus în ghips la spital. Columbianului izbit la genunchi îi reduce luxaţia un deţinut-lecuitor şi i se pune o faşă Velpeau. Peste noapte, picioarele mi s-au umflat, fiecare e cât o căpăţână de om, sunt roşii şi

negre de sânge, groaznic de tumefiate, aşa că doctorul îmi spune să le vâr în apă sărată călduţă, apoi mi se pun de trei ori pe zi lipitori. Când se umflă de sânge, lipitorile se desprind singure şi sunt băgate în oţet să dea sângele afară. Şase puncte de cusătură au închis rana de la cap.

Un ziarist hămesit după ştiri publică un articol despre mine. Povesteşte c-am fost capul răscoalei din capelă, c-am „otrăvit" o santinelă şi că-n cele din urmă am organizat o evadare colectivă cu complici din afară, având în vedere că s-a întrerupt lumina în tot cartierul, umblând cineva la transformator. „Să sperăm că Franţa ne va scăpa cât mai grabnic de gangsterul ei numărul Unu", încheie el articolul.

Joseph a venit să mă vadă, întovărăşit de Annie, soţia lui. Sergentul şi cei trei poliţişti s-au dus câte unul să capete celelalte jumătăţi ale bancnotelor. Annie mă întreabă ce să facă. Îi spun să plătească, deoarece s-au ţinut de cuvânt. Nu-i vina lor c-am dat greş.

De-o săptămână sunt plimbat prin curte într-o roabă de fier care-mi serveşte drept pat. Stau lungit, cu picioarele ridicate şi sprijinite pe-o fâşie de pânză întinsă între două bucăţi de lemn fixate vertical de braţele roabei. E singura poziţie în care nu sufăr prea mult. Nu-mi pot sprijini de nimic picioarele enorme, umflate şi congestionate de sânge închegat, nici când stau culcat. În poziţia asta mă dor ceva mai puţin. La vreo cincisprezece zile după ce mi-am scrântit picioarele, s-au dezumflat pe jumătate şi sunt dus la radiografie. Am ambele calcanee fracturate. M-am ales cu picioare plate pe toată viaţa.

Ziarul de azi anunţă că la sfârşitul lunii va sosi vaporul cu care urmează să plecăm; aduce cu el o escortă de poliţişti francezi. Se numeşte *Mana,* adaugă ziarul. Suntem în 12 octombrie. Ne rămân optsprezece zile, trebuie jucată ultima carte. Dar care, cu picioarele mele rupte?

Joseph e disperat. Cu prilejul vizitei îmi spune că toţi francezii din colonie sunt consternaţi văzând cât de mult am luptat pentru libertate şi că au rămas doar câteva zile până să fiu predat autorităţilor franceze. Cazul meu a zguduit profund întreaga colonie. Resimt o mare mângâiere la gândul că aceşti

bărbaţi şi femeile lor sunt sufleteşte alături de mine.

Am renunţat la ideea de-a omorî un poliţist columbian. Nu mă pot hotărî să iau viaţa unui om care nu mi-a făcut nimic. S-ar putea să aibă un tată sau o mamă pe care-i ajută, soţie, copii. Zâmbesc la gândul că ar trebui să găsesc un poliţist mârşav şi fără familie. L-aş putea bunăoară întreba: „Dacă te omor, n-o să-ţi ducă nimeni dorul?”

În dimineaţa asta de 13 octombrie m-a cuprins urâtul. Mă uit la o fărâmă de acid picric pe care, de-aş înghiţi-o, m-aş alege c-o gălbenare. Dacă mă bagă-n spital, aş putea pune eventual la cale să fiu răpit de nişte indivizi plătiţi de Joseph. A doua zi, 14 octombrie, sunt mai galben ca o lămâie. Don Gregorio vine să mă vadă în curte, stau la umbră, pe jumătate culcat în roabă, cu picioarele ridicate. Iute, de-a dreptul, fără vreo precauţie, pornesc la atac:

— Ai zece mii de pesos dacă mă trimiţi la spital.

— O să încerc, francezule. Nu, nu atât pentru cei zece mii de pesos, cât pentru că mi-e necaz văzând cum te mai lupţi zadarnic pentru libertate. Dar nu cred c-o să te ţină la spital, pe chestia articolului din ziar. O să le fie frică.

Peste un ceas, doctorul mă trimite la spital. Nici măcar nu m-au dat jos. Am fost coborât din ambulanţă pe-o brancardă şi la două ore după un examen amănunţit şi o analiză de urină eram iarăşi în închisoare, fără să fi coborât din brancardă.

Suntem în ziua de 19, joi. Annie, nevasta lui Joseph, a venit întovărăşită de soţia unui corsican. Mi-au adus ţigări şi ceva dulciuri. Prin vorbele lor afectuoase cele două femei mi-au făcut un bine imens. Lucrul cel mai plăcut, manifestarea prieteniei lor curate, a transformat de-a binelea acea zi „amară” într-o după-amiază însorită. N-o să pot spune niciodată cât de bine mi-a făcut solidaritatea francezilor din colonie cât timp am zăcut în închisoarea „80”. Nici cât de îndatorat îi rămân lui Joseph Dega, care a mers până acolo încât şi-a riscat libertatea şi situaţia ca să mă ajute să evadez.

Dar un cuvânt rostit de Annie mi-a dat o idee. În timpul discuţiei îmi spune:

— Dragă Papillon, ai făcut tot ceea ce era omeneşte posibil

încercând să-ţi recapeţi libertatea. Soarta a fost tare crudă cu dumneata. Nu-ţi mai rămâne decât s-arunci în aer închisoarea!

— Şi de ce nu? De ce n-aş arunca în aer închisoarea asta veche? Aş face un serviciu columbienilor. Dac-o arunc în aer, poate că se hotărăsc să construiască una nouă, mai igienică.

Îmbrăţişându-le pe aceste tinere şi fermecătoare femei, de la care-mi luam rămas bun pentru totdeauna, îi spun lui Annie:

— Roagă-l pe Joseph să-mi facă o vizită duminică.

Duminică 22 octombrie, Joseph e la mine.

— Ascultă, fă ce ştii ca să-mi aducă cineva joi un cartuş de dinamită, un detonator şi un fitil Bickford. În ce mă priveşte, am să fac rost de-un draibăr şi de trei burghie pentru cărămizi.

— Ce-ai de gând?

— S-arunc în aer zidul. Făgăduieşte cinci mii de pesos taxiului fals de care-a fost vorba, s-aştepte zilnic în spatele străzii Medellin, de la opt dimineaţa la şase seara. O să capete cinci sute de pesos pe zi dacă nu se întâmplă nimic şi cinci mii de pesos dacă se întâmplă ceva. Prin spărtura pe care o s-o facă dinamita o s-ajung până la taxi în cârca unui vlăjgan columbian, şi după aia e treaba lui. Dacă aranjezi cu taxiul fals, trimite cartuşul. Dacă nu, s-a zis orice speranţă.

— Las' pe mine, zice Joseph.

La ora cinci sunt dus pe braţe în capelă. Am spus că vreau să mă rog de unul singur. Cer să vină Don Gregorio să mă vadă. Vine.

— *Hombre,* n-au mai rămas decât opt zile până ce-o să pleci.

— De-aia v-am chemat aici. Aveţi cincisprezece mii de pesos care-s banii mei. Vreau să-i daţi prietenului meu înainte de plecare, ca să-i trimită familiei mele. Vă rog să acceptaţi trei mii de pesos, pe care vi-i dăruiesc din toată inima pentru că n-aţi îngăduit niciodată să fiu maltratat de soldaţi. Mi-aţi face un serviciu dacă mi i-aţi da o zi, cu o rolă de hârtie gumată, ca să-i aranjez până joia viitoare, să-i dau prietenului meu gata pregătiţi.

— În regulă.

Se întoarce şi-mi dă, tot din cei tăiaţi în două, douăsprezece mii de pesos. Şi-a reţinut cei trei mii.

Întors în închisoare cu roaba, îl chem deoparte pe columbian – cel care a pornit ultima oară cu mine. Îi împărtăşesc proiectul meu şi-l întreb dacă se crede în stare să mă ducă-n cârcă douăzeci-treizeci de metri, până la taxi. Îmi promite categoric. În privinţa asta, treaba-i aranjată. Acţionez ca şi cum aş fi sigur că Joseph o să reuşească. Mă vâr sub spălător luni cu noaptea-n cap, iar Maturette, care îndeplineşte împreună cu Clousiot rolul de „şofer" al roabei mele, pleacă să-l aducă pe sergentul căruia îi dădusem cei trei mii de pesos şi care mă mardise atât de sălbatic când cu ultima evadare.

— Domnule sergent Lopez, aş dori să-ţi vorbesc.

— Ce vrei?

— Îţi dau două mii de pesos pentru un draibăr foarte puternic, cu trei viteze şi şase sfredele pentru cărămizi. Două groase de-o jumătate de centimetru, două de-un centimetru şi două de-un centimetru şi jumătate.

— N-am bani să le cumpăr.

— Uite cinci sute de pesos.

— O să le capeţi mâine, marţi, când se schimbă garda, la ora unu. Pregăteşte ăi două mii de pesos.

Marţi am totul la ora unu, în coşul gol din curte, un coş pentru hârtii care se goleşte la schimbarea gărzii. Pablo, vlăjganul columbian, ia toate lucrurile cerute şi le ascunde.

Joi, în 26, la vizită, ia-l pe Joseph de unde nu-i. Către sfârşitul orei de vizită sunt chemat. E un bătrân francez, numai zbârcituri, care vine din partea lui Joseph.

— În jimbla asta e tot ce-ai cerut.

— Uite două mii de pesos pentru taxi. O să capete cinci sute de pesos pe zi.

— Şoferul taxiului e un bătrân peruan dintr-o bucată. Nici o grijă în privinţă lui. *Ciao.*

— Ciao.

Într-o pungă mare de hârtie, pentru ca jimbla să n-atragă

atenţia, au băgat ţigări, chibrituri, cârnaţi afumaţi, un salam, un pachet de unt şi o sticlă de ulei negru. În timp ce scotoceşte în pachet, îi dau pazniculuі de la poartă un pachet de ţigări, chibrituri şi doi cârnaţi. Zice:

— Dă-mi şi o bucată de pâine.

Asta mai lipsea!

— Nu, pâinea cumpără-ţi-o. Uite cinci pesos, pâinea n-o să ajungă pentru noi şase.

Uf! Cât pe ce s-o păţesc. Ce idee să-i ofer cârnaţi tipului! Roaba se îndepărtează grabnic de poliţistul ăsta, care-şi vâra nasul peste tot. M-a uimit atât de mult cerându-mi pâine că mă mai trec şi-acum sudorile.

— Focul de artificii are loc mâine. Toate sunt înăuntru, Pablo. Gaura trebuie făcută exact sub streaşină gheretei. Poliţistul de sus n-o să te poată vedea.

— Dar s-ar putea s-audă.

— M-am gândit şi la asta. Dimineaţa, la zece, partea asta a curţii e-n umbră. Trebuie să se-apuce un tinichigiu să îndrepte o foaie de tablă proptind-o de zid, la câţiva metri de noi, în văzul tuturor. Dacă-s doi, e şi mai bine. O să le dau câte cinci sute de pesos. Găseşte-mi oamenii.

Îi găseşte.

— Doi amici de-ai mei o să ciocănească tabla fără întrerupere. Santinela n-o să poată dibui zgomotul făcut de sfredel. Numai că tu cu roaba ta, trebuie să stai ceva mai încolo de streaşină şi să pălăvrăgeşti cu francezii. În felul ăsta m-ascunzi un pic de santinela din celălalt colţ.

Într-o oră gaura e gata. Datorită loviturilor de ciocan pe tablă şi a uleiului pe care-l toarnă un ajutor pe sfredel, santinela nu miroase nimic. Cartuşul e vârât în gaură, detonatorul fixat, douăzeci de centimetri de fitil. Cartuşul e fixat cu argilă. Ne dăm înapoi. Dacă totul merge bine, explozia o să facă o spărtură în zid. Santinela o să cadă cu gheretă cu tot, iar eu, trecând prin spărtură în cârca lui Pablo, o s-ajung la taxi. O să se descurce şi ceilalţi. Logic vorbind, Clousiot şi Maturette, chiar dacă ies după noi, o să ajungă mai iute decât mine la taxi.

Cu o clipă înainte de aprinderea fitilului, Pablo dă de ştire unui grup de columbieni.

— Dacă vreţi să evadaţi, peste câteva clipe se face o gaură în zid.

E-n regulă, poliţiştii o să dea năvală şi-o să tragă în ultimii, cei mai la vedere.

Aprindem fitilul. O explozie de toată frumuseţea zguduie cartierul din temelii. Ghereta vine de-a berbeleacul, cu poliţist cu tot. Zidul s-a ales cu crăpături zdravene peste tot, atât de mari că se vede strada de partea cealaltă, dar nici o spărtură nu-i destul de largă ca să putem trece prin ea. Nu-i una ca lumea, şi-abia acum recunosc că sunt pierdut. Soarta vrea neapărat să mă întorc acolo, la Cayenne.

Harababura de după explozie e de nedescris. Peste cincizeci de poliţişti îşi fac apariţia în curte. Don Gregorio ştie cui trebuie să-i mulţumească pentru povestea asta.

— *Bueno* (bine), franţuzule. Cred că asta a fost ultima oară.

Şeful pazei face spume la gură de mânie. Nu poate porunci să fie lovit un rănit, culcat într-o roabă, iar eu, ca să-i scot din cauză pe ceilalţi, declar sus şi tare c-am făcut totul singur. Şase paznici în faţa zidului crăpat, şase în curtea închisorii, alţi şase afară, în stradă, o să facă-n permanenţă de gardă până ce-o să repare zidarii stricăciunile. Din fericire, santinela care a căzut din gheretă n-a păţit nimic.

ÎNAPOIEREA LA OCNĂ

Trei zile mai târziu, la 30 octombrie, la unsprezece dimineaţa, doisprezece supraveghetori de-ai ocnei, îmbrăcaţi în alb, vin să ne ia în primire. Înainte de plecare, o mică ceremonie oficială: fiecare trebuie să fie identificat şi recunoscut. Au adus cu ei fişele noastre antropometrice, fotografii, amprente, mă rog, tot dichisul. Odată verificată identitatea, consulul francez se apropie să semneze un document pentru judecătorul de district, cel însărcinat să ne predea oficial Franţei. Toţi cei de faţă sunt miraţi de modul amical cu care se poartă supraveghetorii. Nici o duşmănie, nici un cuvânt aspru. Cei trei, mai vechi pensionari ai ocnei decât noi, cunosc câţiva caralii cu care discută şi glumesc ca nişte vechi prieteni. Şeful escortei, maiorul Boural, mă întreabă cum o duc cu sănătatea, se uită la picioarele mele şi-mi spune c-o să fiu îngrijit la bord, că-n grupul care a venit să ne ia se află un infirmier priceput.

Călătorind în fundul calei, în nava aia prăpădită, am dus-o greu îndeosebi din pricina căldurii înăbuşitoare şi a caznei de-a fi legaţi doi câte doi de acele *barres de justice*{28} datând de pe vremea galerelor din Toulon. Un singur incident de semnalat: vaporul a fost nevoit să se aprovizioneze cu cărbuni la Trinidad. Aflaţi în port, un ofiţer de marină englez a cerut să ni se scoată lanţurile. Se pare că-i interzis să ţii oamenii legaţi pe bordul unui vas. Am profitat de acest incident spre a pălmui pe-un alt ofiţer inspector englez. Doream să fiu arestat şi dat jos de pe vas. Ofiţerul îmi zice:

— N-am să te arestez şi n-am să te dau jos de pe vas pentru delictul grav pe care l-ai comis. Vei fi mult mai pedepsit

înapoindu-te la ocnă.

Nici un chilipir. Orice-aş face, asta mi-e soarta, să mă întorc la ocnă. E păcat de Dumnezeu, dar astea unsprezece luni de evadări, cu tot soiul de lupte îndârjite, s-au încheiat jalnic. Şi cu toate astea, în ciuda zarvei acestor numeroase aventuri, înapoierea la ocnă, cu toate amarnicele ei urmări, nu poate şterge neuitatele clipe pe care le-am trăit.

Lângă portul ăsta Trinidad de care ne depărtăm, la câţiva kilometri, locuieşte neasemuita familie Bowen. N-am trecut prea departe de Curaçao, unde trăieşte un om de vază, episcopul acestei regiuni, Irénée de Bruyne. Cu siguranţă că ne-am apropiat şi de teritoriul indienilor Guajiros, unde am cunoscut dragostea cea mai curată în dezlănţuirea ei pătimaşă, sub înfăţişarea ei firească şi spontană. Toată puritatea de care sunt capabili copiii, felul neprihănit de-a vedea lucrurile la vârsta asta privilegiată, le-am găsit la acele indiene pline de voinţă, înzestrate din belşug în ce priveşte înţelegerea, dragostea simplă şi puritatea.

Şi leproşii din Insula porumbeilor! ocnaşii aceia năpăstuiţi, atinşi de o boală îngrozitoare şi care au avut totuşi forţa să găsească în inima lor nobleţea necesară spre a ne veni în ajutor!

Până şi consulul belgian, de-o asemenea bunătate spontană şi Joseph Dega, care, fără să mă cunoască, a riscat atât de mult pentru mine! Toţi aceşti oameni, toate aceste făpturi pe care le-am cunoscut în vremea evadării îndreptăţesc strădania de-a o fi săvârşit. Chiar dacă a dat greş, evadarea mea e o victorie, de n-ar fi decât faptul că mi-am îmbogăţit sufletul cunoscând aceşti oameni excepţionali. Nu, nu-mi pare rău că am făcut-o.

Iată fluviul Maroni şi apele sale mocirloase. Ne aflăm pe puntea vasului *Mana.* Soarele tropicelor a şi început să pârjolească pământul. E ora nouă dimineaţa. Revăd estuarul şi refacem încet drumul pe unde plecasem atât de repede. Camarazii mei nu scot o vorbă. Supraveghetorii sunt mulţumiţi c-am sosit. Marea a fost agitată în timpul călătoriei

şi mulţi din ei răsuflă acum uşuraţi.

26 noiembrie 1934

La debarcader, o lume nebună. Simţim curiozitatea cu care sunt aşteptaţi cei cărora nu le-a fost frică s-o pornească atât de departe. Fiind duminică, e şi o distracţie pentru lumea care n-are prea multe asemenea prilejuri. Îi aud pe oameni spunând.

— Cel rănit e Papillon. Ăsta-i Clousiot. Ălălalt, Maturette…

Şi-aşa mai departe.

În lagărul penitenciarului, şase sute de oameni sunt aşezaţi pe grupe în faţa barăcii lor. Pe lângă fiecare grupă, supraveghetori. Primul pe care-l recunosc e Francois Sierra. Plânge ca un copil, fără să se ascundă de ceilalţi. Stă cocoţat pe-o fereastră a infirmeriei şi mă priveşte. Simţi că mâhnirea lui e sinceră. Ne oprim în mijlocul lagărului. Comandantul lagărului ia un portavoce:

— Transportaţi, vă puteţi da seama de inutilitatea evadării. Orice ţară vă arestează ca să vă predea Franţei. Nimeni nu vă doreşte. E preferabil aşadar să stai liniştit şi să te porţi bine. Ce-i aşteaptă pe aceşti cinci oameni? O condamnare grea, pe care vor trebui s-o execute la Recluziunea de pe Insula Saint-Joseph şi, pentru restul pedepsei, internarea pe viaţă în Insulele Salvării. Iată ce-au câştigat evadând. Sper că aţi înţeles. Supraveghetori, duceţi-i pe aceşti oameni în sectorul disciplinar.

După câteva minute, ne aflăm într-o celulă specială din sectorul supravegheat în mod deosebit. De cum sosesc, cer să-mi fie îngrijite picioarele, încă foarte umflate. Clousiot spune că ghipsul de la picior îi provoacă dureri. Să-ncercăm… Măcar de ne-ar trimite la spital! Francois Sierra soseşte cu supraveghetorul său.

— Ăsta-i infirmierul, zice caraliul.

— Cum o duci, Papi?

— Sunt bolnav, vreau să mă duc la spital.

— O să încerc să te internez, dar după câte ai făcut pe-acolo, nu prea cred c-o să se poată, la fel şi-n privinţa lui Clousiot.

Îmi masează picioarele, mă unge c-o alifie, controlează ghipsul lui Clousiot şi pleacă. N-am putut să ne spunem nimic, deoarece erau caraliii acolo, dar ochii lui exprimau atâta duioşie că m-am simţit foarte mişcat.

— Nu-i rost de nimic, îmi spune el a doua zi, în timp ce-mi face un masaj. Vrei să te trec în sala comună? Noaptea îţi prinde lanţuri la picioare?

— Da.

— Atunci e mai bine să treci în sala comună. Şi-acolo o să-ţi pună lanţuri, dar n-ai să mai fi singur. În momentul de faţă, izolat, trebuie să te simţi groaznic.

— În regulă.

Da, singurătatea e în momentul de faţă şi mai greu de îndurat ca înainte. Mă aflu într-o asemenea stare de spirit că nici nu mai e nevoie să închid ochii ca să hoinăresc la fel de bine în trecut, ca şi în prezent. Şi întrucât nu pot să umblu, închisoarea îmi pare mult mai rea ca altădată.

Ah! Iată-mă iarăşi pe „calea putreziciunii”. Şi totuşi reuşisem să mă descotorosesc de ea foarte repede şi zburam pe mare spre libertate, spre fericirea de-a putea să fiu iarăşi om, spre răzbunare de asemenea. Nu-i cazul să uit ce-mi datorează trioul alcătuit din Polein, sticleţi şi procuror. Cât despre valiză, nu-i nevoie s-o înmânez sticleţilor de la uşa poliţiei judiciare. Voi sosi îmbrăcat în uniforma funcţionarilor de la „Wagons-lits Cook”, cu frumoasa lor şapcă pe cap. Pe valiză, o etichetă mare: *Comisar de Divizie Benoit, Quai des Orfèvres, 36, Paris (Seine)*. O să duc personal valiza sus, în sala de rapoarte, şi n-o să dau greş, căci o să calculez mecanismul să nu se declanşeze decât după ce-o şterg. Găsirea soluţiei mi-a luat o piatră de pe inimă. În ce-l priveşte pe procuror, am timp să-i smulg limba. N-am stabilit încă în ce fel, dar treaba e ca şi făcută. O să i-o smulg bucată cu bucată.

Acum însă prima problemă e să-mi îngrijesc picioarele. Trebuie să pot umbla cât mai curând. N-o să fiu judecat, decât peste trei luni, şi în trei luni multe se întâmplă. O lună ca să pot umbla, o lună ca să pun lucrurile la punct, şi am onoarea să vă salut, domnilor. Direcţia Hondurasul britanic. Dar de

data asta nu mai pune nimeni laba pe mine.

Ieri, la trei zile după întoarcerea noastră, am fost dus în sala comună. Patruzeci de oameni aşteaptă aici să fie judecaţi de tribunalul militar. Unii acuzaţi de furt, alţii de jaf, de incendiere intenţionată, de omucidere, de tentativă de omucidere, de asasinat, de tentativă de evadare, de evadare şi chiar de antropofagie. Suntem câte douăzeci de fiecare parte a stănoagei de lemn, legaţi cu toţii de aceeaşi bară de fier, lungă de peste cincisprezece metri. La şase seara, piciorul stâng al fiecăruia e prins de bara comună cu o verigă de fier. La şase dimineaţa ne scot inelele astea groase, şi cât e ziua de lungă putem să şedem sau să ne plimbăm, să jucăm dame, să stăm de vorbă pe-un fel de coridor lat de doi metri şi lung cât toată sala. Peste zi n-am timp să mă plictisesc. Toţi vin să mă vadă, în grupuri mici, să le istorisesc evadarea. Sar în sus când le spun c-am părăsit de bunăvoie tribul indienilor Guajiros, pe Lali şi pe Zoraima.

— După ce umblai, frate? exclamă un parizian ascultând povestirea. După tramvaie? Ascensoare? Cinematografe? Lumină electrică şi curentul de înaltă tensiune folosit la scaunul electric? Sau voiai să faci baie în fântâna din place Pigalle? Cum adică, băiete! continuă şmecherul, ai două muieri, una mai mişto ca alta, trăieşti gol în mijlocul naturii c-o întreagă bandă de nudişti simpatici, haleşti, bei, vânezi; ai marea, soarele, nisipul cald, până şi perlele le capeţi pe dea moaca, şi nu găseşti ceva mai bun de făcut decât să laşi baltă toate astea ca s-o iei din loc? Încotro? Zi! Ca să treci strada în fugă, să nu te calce maşinile, ca să fii nevoit să-ţi plăteşti chiria, croitorul, lumina şi telefonul, iar dacă ţi s-a făcut de-o maşină mică, să faci spargere, sau să munceşti ca un dobitoc pentru vreun patron, câştigând cât să nu mori de foame? Nu te-nţeleg, omule! Erai în cer şi te-ntorci de bunăvoie în iad, unde, pe lângă grijile vieţii, mai trebuie să te fereşti de toţi gaborii din lume care te vânează! E adevărat c-ai încă sânge de franţuz tinerel şi n-ai avut când să vezi cum te ofileşti. Nici eu, cu ăi zece ani de ocnă ai mei, nu mai pot să te-nţeleg. În sfârşit, oricum, fii binevenit printre noi, şi întrucât ai desigur

intenţia s-o iei de la capăt, te poţi bizui pe ajutorul nostru. Nu-i aşa, prieteni? Sunteţi de acord?

Camarazii sunt de acord, şi le mulţumesc tuturor.

Se vede de la o poştă că sunt oameni de temut. În promiscuitatea în care trăim e greu ca unul sau altul să nu-şi dea seama de existenţa tuburilor cu bani. În timpul nopţii, când toată lumea e legată de bară, e uşor să omori nestingherit pe careva. E de-ajuns ca-n timpul zilei să dai ceva bişţari temnicerului să lase veriga întredeschisă. În felul acesta, noaptea, cel interesat îşi desface veriga, făptuieşte ce şi-a pus în gând şi se întoarce liniştit să se culce, având desigur grijă să închidă bine veriga. Fiind indirect complice, temnicerul nu scoate o vorbă.

Se împlinesc trei săptămâni de când m-am întors. Au trecut destul de repede. Încep să merg câţiva paşi ţinându-mă de bară pe coridorul care desparte cele două rânduri de priciuri. Fac primele încercări. Săptămâna trecută, la instrucţie, am dat cu ochii de cei trei caralii de la spital pe care-i doborâsem şi dezarmasem. Sunt tare încântaţi că ne-am întors şi speră că într-o bună zi vom pica într-un loc unde sunt ei de serviciu, căci după evadarea noastră s-au ales toţi trei cu pedepse aspre: suprimarea concediului de şase luni în Europa; suprimarea suplimentului colonial al salariului pe timp de un an. Inutil să spun că întâlnirea noastră n-a fost prea cordială. Comunicăm aceste ameninţări la instrucţie, ca să se ia note de ele.

Temnicerul arab s-a comportat mai bine. N-a spus decât adevărul, fără să exagereze şi uitând rolul jucat de Maturette. Căpitanul-judecător de instrucţie a stăruit mult să afle cine ne-a procurat vasul. I-am făcut o impresie proastă înşirându-i tot soiul de basme, de pildă că ne-am fi meşterit singuri nişte plute etc.

Având în vedere atacarea supraveghetorilor, ne spune că va face tot posibilul să ne-alegem, eu şi Clousiot, cu câte cinci ani, iar Maturette cu trei.

— Şi pentru că te numeşti Papillon[29], te asigur că-ţi voi tăia aripile şi n-ai să mai ai cu ce-ţi lua zborul.

Tare mă tem că aşa va fi.

Nu mai sunt decât două luni până ce-o s-ajung în faţa tribunalului. Mor de ciudă că nu mi-am vârât în tub vreo două vârfuri otrăvite de săgeată. Dacă le aveam, poate că aş fi putut să joc totul pe-o carte în sectorul disciplinar. Acum fac zilnic progrese. Umblu din ce în ce mai bine. Francois Sierra vine regulat, dimineaţa şi seara, să mă maseze cu ulei camforat. Aceste masaje-vizite îmi fac grozav de bine, la picioare şi moralmente. Tare-i bine să ai un prieten!

După cum am băgat de seamă, evadarea asta atât de îndelungată ne-a creat un deosebit prestigiu în rândul ocnaşilor. Sunt sigur că printre ei ne aflăm într-o securitate deplină. Nu riscăm să fim asasinaţi spre a fi jefuiţi. Marea majoritate n-ar accepta treaba asta, şi precis că vinovaţii ar fi ucişi. Toţi, fără excepţie, ne respectă şi au chiar o anumită admiraţie. Iar prin faptul c-am îndrăznit să-i punem jos pe caralii, trecem drept oameni capabili de orice. E foarte plăcut să te simţi în siguranţă.

Umblu în fiecare zi un pic mai mult şi, deseori, mulţumită unei sticluţe pe care mi-o lasă Sierra, se găsesc oameni care se oferă să-mi maseze nu numai labele picioarelor, ci şi muşchii gambelor, pe care această lungă nemişcare i-a atrofiat.

UN ARAB MÂNCAT DE FURNICI

În sala asta se află doi bărbaţi tăcuţi, nu vorbesc cu nimeni. Veşnic lipiţi unul de altul, nu discută decât între ei, cu un glas atât de scăzut că nimeni nu poate s-audă ceva. Într-o zi ofer unuia o ţigară americană dintr-un pachet pe care mi l-a adus Sierra. Îmi mulţumeşte, apoi îmi spune:

— Francois Sierra e prieten cu tine?

— Da, e cel mai bun prieten al meu.

— Poate că-ntr-o zi, dac-o merge prost, o să-ţi trimitem moştenirea noastră prin mijlocirea lui.

— Ce moştenire?

— Prietenul meu şi cu mine am hotărât că dacă ne ghilotinează, să-ţi pasăm tubul nostru, să te-ajute să evadezi din nou. I-l vom da atunci lui Sierra, să ţi-l transmită el.

— Crezi că vă condamnă la moarte?

— Aproape sigur, sunt prea puţini sorţi să scăpăm.

— Dacă-i aşa de sigur că vă condamnă la moarte, de ce sunteţi în sala asta comună?

— Cred că le e teamă c-o să ne sinucidem, dacă ne lasă singuri într-o celulă.

— Da, s-ar putea. Dar ce-aţi făcut?

— L-am vârât într-un cuib de furnici carnivore pe-un gardian, să-l mănânce. Ţi-o spun pentru că, din păcate, au dovezi. Am fost prinşi asupra faptului.

— Şi unde s-a petrecut asta?

— La kilometrul 42, în lagărul morţii, după golful Sparouine.

Camaradul lui s-a apropiat de noi, e originar din Toulouse. Îi ofer o ţigară americană. Se aşază lângă prietenul lui, în faţa

mea.

— N-am cerut nimănui vreodată părerea, spuse noul sosit, dar aş fi curios să ştiu ce gândeşti despre noi.

— Cum vrei să-ţi spun, fără să ştiu nimic, dacă ai avut sau nu dreptul să laşi un om viu, fie şi-un gardian, pradă furnicilor? Ca să-mi dau părerea, trebuie să aflu toată treaba, de la A la Z.

— Am să-ţi povestesc, spune cel din Toulouse. Lagărul de la kilometrul 42, la patruzeci şi doi de kilometri de Saint-Laurent, e un lagăr forestier. Acolo ocnaşii sunt obligaţi să taie în fiecare zi un metru cub de lemn tare. În fiecare seară trebuie să te afli în junglă, lângă lemnul pe care l-ai tăiat, orânduit cum se cuvine. Supraveghetorii, însoţiţi de arabii temniceri, vin să controleze dacă ţi-ai făcut norma. Când e recepţionat, fiecare ster de lemn e însemnat cu vopsea roşie, verde sau galbenă, după zilele săptămânii. Nu-l primesc decât dacă sunt bucăţi din lemn tare. Ca să dea de capăt, oamenii lucrează în echipe de câte doi. Deseori n-am reuşit să ne facem treaba până la capăt. Atunci, ne băgau seara la carceră, nemâncaţi, şi dimineaţa, tot nemâncaţi, eram trimişi la muncă, să facem sterul zilnic, plus ce-a rămas din ajun. Muncă de câine până crapi. Cu cât trecea vremea, cu atât eram mai slabi şi mai puţin în stare să facem norma. Colac peste pupăză, ne-au trimis un paznic special, nu un supraveghetor, ci un arab. Venea cu noi pe şantier, se aşeza comod, cu vâna de bou între picioare, şi ne-njura tot timpul. Mânca plescăind tare, ca să ne facă poftă. Pe scurt, un chin neîncetat. Aveam două tuburi cu câte trei mii de franci fiecare, ca să evadăm. Într-o bună zi ne-am hotărât să-l mituim pe arab. Situaţia s-a înrăutăţit. Noroc c-a crezut că n-avem decât un tub. Sistemul lui era simplu: pentru cincizeci de franci, de pildă ne lăsa să şterpelim, din lemnele recepţionate în ajun bucăţi care scăpaseră nevopsite, şi-n felul acesta ne facem sterul zilnic. Azi aşa, mâine aşa, ba câte cincizeci, ba câte o sută, ne-a uşurat de aproape două mii de franci. Tocmai când ajunsesem cu treaba la zi, l-au mutat pe arab. Crezând că n-o să ne denunţe după ce ne-a jecmănit de atâtea parale, am căutat în

junglă lemne nerecepţionate, ca să facem aceeaşi treabă ca atunci când ne păzea arabul. Într-o zi, ăsta ne-a urmărit pas cu pas, pe furiş, să vadă dacă şterpelim lemne. După care ieşi din ascunzătoare: „Ah! Ah! Furat mai departe lemn şi nu plătit! Dacă nu dai cinci sute franci la mine, te denunţ.” Crezând că-i vorba numai de-o ameninţare, refuzăm. A doua zi vine iar: „Plăteşti sau astă seară eşti la carceră”. Refuzăm iarăşi. După-masă se întoarce însoţit de câţiva caralii. A fost ceva de groază, Papillon! După ce ne-a dezbrăcat la piele, ne-a dus la sterii de unde luasem lemnele şi, urmăriţi de aceşti sălbatici, loviţi de arab cu vâna de bou, am fost siliţi, în pas alergător, să ne facem sterii şi să-i completăm pe toţi cei din care şterpelisem. „Corrida” asta a ţinut două zile, fără mâncare şi fără băutură. Uneori cădeam. Balaoacheşul ne ridica lovindu-ne cu piciorul sau cu vâna de bou. Pân’ la urmă ne-am lungit la pământ, eram la capătul puterilor. Ştii ce-a fost în stare să facă pentru ca să ne sculăm? A luat unul din cuiburile acelea, ca ale viespilor sălbatice, locuite de muşte zise „de foc”. A rupt craca pe care atârna cuibul şi l-a fărâmat deasupra noastră. Înnebuniţi, de durere, nu numai că ne-am ridicat, dar am început să alergăm ca scoşi din minţi. Ar fi-n zadar să-ţi spun ce-am suferit. Ştii cât e de dureroasă o înţepătură de viespe. Închipuie-ţi cincizeci-şaizeci de înţepături. Muştele astea înţeapă mult mai cumplit ca viespile. Ne-au ţinut într-o carceră, cu pâine şi apă, timp de zece zile, fără nici o îngrijire. Chiar dând cu urină deasupra, arsurile ne-au chinuit trei zile-n şir. Am rămas fără ochiul stâng unde se îngrămădiseră vreo zece muşte. Când ne-au adus îndărăt în lagăr, ceilalţi condamnaţi au hotărât să ne ajute, dându-ne fiecare câte-o bucată de lemn tare, tăiat la aceeaşi mărime. Asta însemna aproape un ster, şi era un mare ajutor, căci nu mai aveam de făcut decât un ster amândoi. Am izbutit, cu greu, dar am izbutit. Încet-încet, am prins iar puteri. Mâncam mult. Şi-ntâmplător ne-a venit ideea să ne răzbunăm pe gardian cu ajutorul furnicilor. Căutând nişte lemn tare, am dat într-un desiş peste un uriaş cuib de furnici carnivore devorând o căprioară cât o capră. Gardianul continua să dea câte-o raită

pe unde lucram şi într-o bună zi îl culcăm la pământ, pocnindu-l în cap, apoi îl tragem lângă cuibul de furnici. Îl dezbrăcăm la piele şi-l legăm de copac, culcat pe jos în formă de jumătate de covrig, cu mâinile şi picioarele prinse zdravăn cu nişte frânghie care slujea la legatul sterilor. Cu securea, îl crestăm în câteva locuri. Înainte de asta, îi umplusem gura cu un smoc de iarbă ca să nu poată zbiera şi petrecusem o cârpă pe deasupra. Furnicile n-au atacat decât după ce am îndesat o cracă în furnicarul lor şi-am scuturat ce se lipise de ea peste trupul balaoacheşului. Mult timp nu le-a trebuit. Peste vreo jumate de oră, furnicile porniseră la asalt cu miile. Ai văzut vreodată furnici carnivore, Papillon?

— Nu, niciodată. Doar din cele mari, negre.

— Astea-s micuţe de tot şi roşii cum e sângele. Smulg bucăţele microscopice de carne şi le cară spre furnicar. Dacă noi am suferit ce-am suferit din pricina viespilor, închipuie-ţi ce-a putut pătimi ăsta, decorticat de viu de miile şi miile de furnici. Agonia lui a durat două zile întregi şi o dimineaţă. După douăzeci şi patru de ore nu mai avea ochi.

Recunosc că răzbunarea noastră a fost cruntă, dar ţine seama ce ne-a făcut el. E-o minune că mai suntem în viaţă. Bineînţeles că-l căutau peste tot, iar ceilalţi temniceri arabi, ca şi caraliii, bănuiau că n-am fi străini de dispariţia lui. Într-un alt hăţiş săpam zilnic câte puţin, să facem o groapă în care să-i punem rămăşiţele. Tot nu izbutiseră să dea de arab, până ce un caraliu ne-a ginit pregătind groapa. Când plecam la lucru, ne urmărea să vadă cât am mai săpat. Asta ne-a dus la pierzanie.

Într-una din dimineţi, imediat după sosirea la lucru; îl detaşăm pe arab, încă plin de furnici dar aproape doar schelet, dar în momentul în care-l târam spre groapă (de dus nu-l puteam duce altfel fiindcă riscam să fim ciupiţi până la sânge de furnici), am fost surprinşi de trei arabi, ajutoare de caralii, şi de doi gardieni. Asta pândeau ei, răbdători şi bine ascunşi: îngropăciunea.

Asta ne fuse! Fireşte, am pretins oficial că-ntâi l-am omorât şi după aia l-am dat la furnici. Acuzarea însă, bazându-se pe

raportul medicului legist, a pretins că nu a existat nici o rană mortală şi că l-am lăsat să fie devorat de viu.

Gardianul care o făcea pe apărătorul nostru (aşa-i obiceiul acolo, caraliii se dau avocaţi); ne-a spus că dacă versiunea noastră e acceptată, ne-am putea salva capetele. De nu, amin cu noi! Sincer vorbind, nu prea avem mari speranţe. D-aia, eu şi prietenul meu te-am ales moştenitor, fără să ţi-o spunem.

— Nădăjduiesc să nu moştenesc nimic de pe urma voastră, o doresc din toată inima.

Aprindem câte o ţigară şi văd că se uită la mine de parcă m-ar întreba: „Ei, n-ai de gând să vorbeşti?”

— Uite ce-i, fraţilor, văd c-aşteptaţi să răspund la ce m-aţi întrebat înainte de a-mi povesti întâmplarea: cum judec eu ca om, cazul vostru. O ultimă întrebare, care nu-mi va influenţa câtuşi de puţin hotărârea: „Care-i părerea majorităţii din sala asta şi de ce nu vorbiţi cu nimeni?”

— Majoritatea socotesc c-ar fi trebuit să-l omorâm, dar nu să-l dăm furnicilor de viu. Cât despre tăcerea noastră, nu vorbim cu nimeni pentru că s-a ivit o dată prilejul să evadăm, răsculându-ne, şi ei n-au făcut-o.

— Iată acum părerea mea, fraţilor. Aţi procedat bine plătindu-i cu vârf şi îndesat; chestia cu viespile sau cu muştele „de foc” e de neiertat. Dacă o să vă ghilotineze, în ultima clipă gândiţi-vă intens la un singur lucru: „Îmi taie capul, asta o să dureze treizeci de secunde, de când mă leagă, mă vâră sub ghilotină şi până cade cuţitul. Agonia lui a durat însă şaizeci de ore. Sunt în câştig”. În ce-i priveşte pe cei din sală, nu ştiu dacă aveţi dreptate. S-ar putea ca voi să fi crezut în ziua aceea că o răscoală deschide calea unei evadări în comun, pe când ceilalţi să fi fost de altă părere. Pe de altă parte, într-o răscoală poţi fi pus oricând în situaţia de-a ucide fără s-o fi vrut dinainte. Numai că, din toţi cei care sunt aici, cred că singurii care-şi riscă pielea sunteţi voi. Fraţilor, orice situaţie specială duce neapărat la reacţii diferite.

Mulţumiţi de cele discutate, ăi doi amărâţi se retrag, reluându-şi traiul în tăcerea pe care au rupt-o pentru mine.

FUGA CANIBALILOR

„L-au halit pe Picior-de-lemn!”… „O tocăniţă de picior-de-lemn, una-a-a!”… Sau, un glas, maimuţărind vocea unei femei: „Maestre, o bucăţică de gagiu, dar bine friptă şi fără piper, te rog!”

E rar ca-n vreuna din nopţile adânci să nu auzi strigându-se una ori alta din frazele astea, când nu sunt toate trei deodată.

Clousiot şi cu mine ne tot întrebam cui şi de ce sunt adresate, în plină noapte, aceste cuvinte.

În după-amiaza asta mi s-a oferit cheia misterului. Istorisirea aparţine chiar unuia dintre protagonişti, îl cheamă Marius de La Ciotat, specialist în case de bani. Aflând că l-am cunoscut pe taică-su, Tintin, nu i-a mai fost teamă să stea de vorbă cu mine.

După ce i-am povestit câte ceva despre evadarea mea, l-am întrebat cum era şi firesc: „Dar tu?”

— Oh, mi-a răspuns, eu unul sunt băgat într-o chestie nasoală de tot. Frică mi-e că pentru o simplă evadare să nu mă căptuşesc cu cinci ani. Am participat la ceea ce se cheamă acu „fuga canibalilor”. Ceea ce auzi tu strigându-se uneori noaptea: „L-au halit pe…” ori: „O tocăniţă de…” e la adresa fraţilor Graville.

Plecaserăm în şase de la Kilometrul 42. Din grup făceau parte Dédé şi Jean Graville, doi fraţi, lyonezi, unul de treizeci şi altul de treizeci şi cinci de ani, un napolitan din Marsilia, eu, La Ciotat, apoi un tip din Angers cu un picior de lemn şi un tinerel de douăzeci şi trei de ani care-i servea de fetiţă. Am ieşit cu bine din Maroni, dar odată ajunşi în mare n-am mai putut redresa barca şi, după câteva ore, eram azvârliţi pe

coasta Guyanei olandeze.

Nu s-a putut salva nimic din naufragiu, nici alimentele şi nici altceva. Ne-am pomenit în plină junglă, din fericire cu ţoalele pe noi. Trebuie să-ţi spun că-n locul acela nu există plajă şi că marea pătrunde de-a dreptul în pădurea virgină. E un hăţiş teribil, de nestrăbătut, copaci doborâţi, frânţi, dezrădăcinaţi de mare, groaznic de încâlciţi între ei.

După o zi întreagă de mers, dăm în sfârşit de pământ tare. Ne separăm în trei echipe: cei doi Graville, eu şi cu Guesepi, şi Picior-de-lemn cu gagicuţa lui. Ca să n-o lungesc, plecaţi în direcţii diferite, ne reîntâlnim, după douăsprezece zile, fraţii Graville, Guesepi şi cu mine, aproape exact în locul unde ne-am despărţit. Peste tot numai mlaştină, imposibil de găsit vreo trecere. De prisos să-ţi descriu cum arătam. Treisprezece zile trăisem halind doar rădăcini şi muguri. Morţi de foame şi complet sleiţi de puteri, am hotărât ca eu şi cu napolitanul să răzbatem cu ultimele noastre forţe până la malul mării şi să agăţăm într-un copac, cât mai sus cu putinţă, o cămaşă ca să ne predăm primului vas de pază costieră olandez care desigur, nu va întârzia să apară. Cei doi Graville, după ce se vor odihni câteva ceasuri, urmau să ne caute. N-ar fi fost greu pentru că ne înţeleseserăm să ne marcăm drumul cu crengi rupte.

Or, nu trece prea mult timp, şi-l văd venind pe tipul cu piciorul de lemn, dar de unul singur.

— Unde-i puştiul?

— L-am lăsat departe de aici, că nu mai putea merge.

— Eşti o jigodie că l-ai părăsit singur.

— Ba el a vrut să plec, s-o iau pe urma lăsată.

În momentul acela, Dédé observă că unicul picior al tipului e încălţat cu gheata puştiului.

— Şi pe deasupra, l-ai mai şi lăsat desculţ şi i-ai luat încălţarea! Bravo ţie! Pari şi-n formă, n-arăţi ca noi. Se vede bine c-ai mâncat.

— Da, am dat peste o maimuţă, din cele mari, rănită.

— Cu atât mai bine pentru tine, zice Dédé şi se scoală, cu şişu-n mână, fiindcă îl încerca o bănuială văzând traista tipului plină.

— Desfă traista! Ce-ai acolo?

Înăuntru, o halcă de carne.

— Ce-i asta?

— O bucată din maimuţă.

— Ticălosule! L-ai ucis pe puşti ca să-l mănânci!

— Nu, Dédé, mă jur, a murit de oboseală şi-am mâncat şi eu un pic. Iartă-mă…

N-a apucat să sfârşească şi-avea deja cuţitul în burtă. Apoi, scotocindu-l, se descoperă şi o punguţă din piele cu nişte chibrituri şi o scăpărătoare.

De furie că înainte de a se despărţi individul n-a împărţit frăţeşte chibriturile pe care le avea sau, poate, de foame, ce ştiu eu, aprinde focul şi se apucă să-l halească.

Guesepi pică în plin ospăţ. Îl poftesc. Guesepi refuză. Fiind pe malul mării, mâncase, cruzi, nişte crabi şi nişte peştişori. Asistă aşadar, însă fără să participe, la spectacolul celor doi Graville punând pe jeratic alte bucăţele de carne, ba chiar folosind piciorul de lemn ca să alimentele focul. Deci, atunci şi a doua zi, Guesepi i-a văzut pe Graville mâncându-l pe nenorocit, ba a remarcat chiar şi părţile alese: pulpa, coapsa şi cele două buci.

Eu, continuă Marius, eram în continuare pe ţărmul mării când Guesepi a venit să mă caute. Am umplut o pălărie cu peştişori şi crabi şi ne-am dus să-i frigem la focul fraţilor Graville. N-am văzut leşul, îl târâseră pesemne ceva mai încolo, dar am zărit mai multe bucăţi de carne, aşezate pe cenuşă, lângă foc.

Trei zile mai târziu, o navă a pazei de coastă ne culegea şi ne preda penitenciarului de la Saint-Laurent-du-Maroni.

Guesepi n-a ştiut să-şi ţină gura. Povestea o cunosc acum toţi cei din sala asta, ba chiar şi gardienii. Tocmai de aia ţi-am istorisit-o şi eu. De aici li se trag – cei doi Graville sunt infecţi ca fire – şi bancurile pe care le auzi noaptea.

Oficial, suntem acuzaţi de evadare agravată de antropofagie. Nenorocirea e că, pentru a mă apăra, ar trebui să acuz, ori aşa ceva e cu neputinţă. La proces, vom nega cu toţii, inclusiv Guesepi. Vom zice că au dispărut în junglă. Iată,

Papillon, care-i situaţia mea.

— Te plâng, băiatule, pentru că, într-adevăr, nu te poţi apăra decât acuzând pe alţii.

O lună mai târziu, Guesepi era ucis, noaptea, cu o lovitură de cuţit drept în inimă. Nici măcar nu s-a pus întrebarea cine-ar putea fi făptaşul.

Iată adevărata poveste a canibalilor care au mâncat un om frigându-l la flacăra propriului său picior de lemn, după ce acest om mâncase, la rându-i, pe puştiul care-l întovărăşea.

Noaptea m-am culcat în altă parte. Am luat locul cuiva care a plecat şi, rugându-i pe toţi să se dea mai încolo, mă aflu lângă Clousiot.

Din locul în care stau întins, aşezându-mă în capul oaselor, deşi piciorul stâng mi-e prins de bară printr-o verigă, pot să văd ce se petrece în curte.

Supravegherea este atât de riguroasă că rondurile nu urmează un anumit ritm. Ele se succed fără întrerupere şi, indiferent când, altele sosesc din direcţia contrară.

Picioarele mele se prezintă foarte bine şi mă dor numai când plouă. Aşadar, aş putea să întreprind iarăşi ceva, dar cum? Sala asta n-are ferestre, doar nişte zăbrele uriaşe, dintr-o bucată, pe toată lăţimea, care ajung până la tavan. E aşezată în aşa fel că vântul dinspre nord-est pătrunde în voie. Deşi am stat o săptămână întreagă să pândesc, n-am găsit nici o hibă în ce priveşte supravegherea exercitată de gardieni. Pentru prima dată sunt aproape gata să recunosc că vor izbuti să mă-nchidă în Recluziunea de pe Insula Saint-Joseph.

Mi s-a spus că e înfiorătoare. E poreclită „Mâncătoarea de oameni”. Altă informaţie: de optzeci de ani, de când există, n-a reuşit nimeni să evadeze de-acolo.

Această semiacceptare de-a fi pierdut partida mă îndeamnă, firește, să privesc spre viitor. Am douăzeci şi opt de ani, iar căpitanul care va face instrucţia cere cinci ani de recluziune. Va fi greu să scap cu mai puţin. Aşadar, voi avea treizeci şi trei de ani când voi ieşi din Recluziune.

Mai am încă mulţi bani în tub. Deci, dacă nu evadez, ceea ce-i probabil, ţinând seama de cele ştiute, va trebui măcar să-

mi păstrez sănătatea. Cinci ani de izolare completă sunt greu de suportat fără să înnebuneşti. Aşa încât mă bizui pe faptul că, bine hrănit, îmi voi disciplina din prima zi mintea conform unui program bine stabilit şi variat. Să evit cât mai mult înălţarea unor castele în Spania şi mai ales visele de răzbunare. Mă pregătesc deci, de pe-acum, să ies învingător din înspăimântătoarea pedeapsă care mă aşteaptă. Da, n-o să le meargă. Voi ieşi din Recluziune puternic şi în deplină stăpânire a facultăţilor mele fizice şi morale.

Simt că mi-a priit faptul c-am stabilit planul ăsta de conduită şi că accept cu seninătate cele ce mă aşteaptă. Adierea care pătrunde în sală mă mângâie înaintea tuturor şi-mi face într-adevăr bine.

Clousiot simte că nu vreau să vorbesc. Drept care nu-mi tulbură liniştea, şi fumează mult – asta-i tot. Zăresc câteva stele şi-i spun:

— Vezi stelele din locul unde te afli?

— Da, răspunde el, aplecându-se un pic. Prefer să nu mă uit la ele, că prea mi-amintesc stelele din timpul evadării.

— Nu-ţi face inimă rea, o să le revedem cu miile cu altă ocazie.

— Când? Peste cinci ani?

— Clousiot, anul pe care l-am trăit, toate întâmplările prin care am trecut, oamenii pe care i-am cunoscut, nu merită oare cinci ani de recluziune? Ai fi preferat să nu evadezi şi să fii în Insule de la sosire? Ţinând seama de ce ne aşteaptă, şi precis că n-o să ne fie moale, îţi pare rău c-ai evadat? Spune sincer, regreţi?

— Papi, uiţi un lucru de care eu n-am avut parte: cele şapte luni pe care le-ai trăit printre indieni. De-aş fi fost cu tine, aş gândi la fel, dar eu am zăcut în închisoare.

— Iartă-mă, am uitat, bat câmpii.

— Nu, nu baţi câmpii, şi află că-mi pare totuşi foarte bine de evadarea noastră, pentru că şi eu am trăit clipe de neuitat. Mă gândesc însă cu groază la ce mă aşteaptă în celulele „Mâncătoarei de oameni”. Cinci ani sunt aproape cu neputinţă de făcut.

Îi explic atunci ce-am hotărât să fac şi-l simt că reacţionează cât se poate de bine. Mă bucur să-mi văd prietenul prinzând iarăşi puteri. Mai sunt cincisprezece zile până ne vom prezenta în faţa tribunalului. După unele zvonuri, comandantul care va prezida tribunalul militar e cunoscut ca un om aspru, dar, pare-se, foarte drept. Nu înghite prea uşor gogoşile Administraţiei. E totuşi o veste bună.

Clousiot şi cu mine, căci Maturette e-n celulă de la sosire, am refuzat s-avem drept avocat un supraveghetor. Ne-am înţeles să vorbesc eu pentru toţi trei şi să susţin singur întreaga apărare.

SENTINŢA

În dimineaţa asta, bărbieriţi şi tunşi proaspăt, îmbrăcaţi în haine noi, cu dungi roşii, încălţaţi cu pantofi, aşteptăm în curte momentul de a fi aduşi în faţa tribunalului. Sunt cincisprezece zile de când lui Clousiot i s-a scos ghipsul. Umblă normal, n-a rămas şchiop.

Tribunalul militar a început să lucreze de luni. Ne aflăm în dimineaţa zilei de sâmbătă, au trecut aşadar cinci zile cu diverse procese: procesul celor cu furnicile a ţinut zi întreagă. Amândoi au fost condamnaţi la moarte, n-am mai dat ochii cu ei. Fraţii Graville n-au umflat decât patru ani (lipsa probelor de antropofagie). Procesul lor a durat mai bine de o jumătate de zi. Pentru restul de crime s-au dat cinci sau patru ani.

În general, în cele paisprezece cazuri judecate, sentinţele au fost aspre, dar drepte, nu exagerate.

Tribunalul îşi începe lucrările la şapte şi jumătate. Ne aflăm în sală când îşi face apariţia un maior, în uniformă de meharist{30}, însoţit de-un bătrân căpitan de infanterie şi de un locotenent, care vor servi drept asesori.

La dreapta completului de judecată, un supraveghetor gradat, un căpitan, reprezentând Administraţia, acuzarea.

— Dosarul Charrière, Clousiot, Maturette.

Suntem la o distanţă de aproximativ patru metri de completul de judecată. Am răgazul să analizez minuţios trăsăturile înăsprite de deşert ale chipului acestui maior de vreo patruzeci-patruzeci şi cinci de ani, cu tâmplele cărunte. Deasupra splendizilor ochi negri, care ne privesc ţintă, nişte sprâncene stufoase. E militar din cap până-n picioare. Privirea lui nu-i câtuşi de puţin veninoasă. Ne scrutează, ne cântăreşte

în câteva secunde. Ochii mei să uită fix într-ai săi, apoi, intenţionat, îi las în jos.

Căpitanul Administraţiei trage prea tare în noi, asta-l va face să piardă partida. Califică drept tentativă de asasinat scoaterea momentană din luptă a supraveghetorilor. În ce-l priveşte pe arab, afirmă că-i o minune c-a mai rămas în viaţă după numeroasele lovituri primite. Mai comite o greşeală spunând că suntem ocnaşii care, de când există ocna, au dus la cea mai mare distanţă în ţări străine dezonoarea Franţei: „Până în Columbia! două mii cinci sute de kilometri, domnule preşedinte, au parcurs aceşti oameni. Trinidad, Curaçao, Columbia, toate aceste naţiuni au auzit desigur bârfele cele mai mincinoase asupra administraţiei penitenciare franceze. Cer două condamnări fără contopire de pedepse, adică în total opt ani: cinci ani pentru tentativă de omor, pe de o parte, şi trei ani pentru evadare, pe de altă parte. Asta pentru Charrière şi Clousiot. În ce-l priveşte pe Maturette, cer numai trei ani pentru evadare, deoarece reiese din anchetă că n-a participat la tentativa de asasinat.”

Preşedintele: „Tribunalul ar fi interesat, să audă o relatare cât de scurtă a acestei odisee atât de lungi”.

Povestesc, făcând uitat episodul Maroni, călătoria noastră pe mare până la Trinidad. Fac o descriere a familiei Bowen şi a amabilităţilor ei. Citez vorbele şefului poliţiei din Trinidad: „N-avem căderea să judecăm Justiţia franceză, dar nu putem fi de acord cu ea în privinţa trimiterii deţinuţilor în Guyana, şi de aceea vă ajutăm”; Curaçao, părintele Irénée de Bruyne, incidentul cu punga de florini, apoi Columbia, de ce şi cum am ajuns acolo. Foarte pe scurt, o mică expunere a vieţii mele în mijlocul indienilor. Maiorul m-ascultă fără să mă întrerupă, îmi cere doar unele amănunte în plus despre viaţa mea printre indieni, perioadă care-l interesează în cel mai înalt grad. Apoi asupra închisorilor columbiene, în special asupra carcerei din Santa Maria.

— Mulţumesc, relatarea dumitale a lămurit şi totodată a interesat Curtea. Vom face o pauză de cincisprezece minute. Nu-i văd pe apărătorii voştri, unde sunt?

— N-avem apărători. V-aş ruga să-mi permiteţi să susţin eu apărarea camarazilor mei şi a mea.

— Se poate, regulamentul o îngăduie.

— Vă mulţumesc.

După un sfert de oră, şedinţa reîncepe. Preşedintele:

— Charrière, tribunalul acceptă să susţii apărarea dumitale şi a camarazilor dumitale. Îţi atragem totuşi atenţia că tribunalul îţi va retrage cuvântul dacă vei dovedi lipsă de respect faţă de reprezentantul Administraţiei. Te poţi apăra în toată libertatea, dar folosind expresii cuviincioase. Ai cuvântul.

— Rog tribunalul să respingă întru totul delictul de tentativă de asasinat. E neverosimil, şi am s-o dovedesc: Anul trecut eu aveam douăzeci şi şapte de ani, iar Clousiot treizeci. Eram în deplinătatea forţelor noastre, proaspăt sosiţi din Franţa. Eu sunt înalt de un metru şaptezeci şi patru, el are un metru şaptezeci şi cinci. I-am lovit pe arab şi pe supraveghetori cu picioarele de fier ale paturilor. Nici unul din cei patru nu s-a ales cu răni grave. Înseamnă c-au fost loviţi cu multă băgare de seamă, dorind, aşa cum s-a şi întâmplat, să-i punem jos făcându-le cât mai puţin rău. Supraveghetorul acuzator a uitat să spună, sau nu ştie, că drugii de fier fuseseră înveliţi în cârpe ca să nu omorâm cumva pe vreunul din ei. Completul de judecată, alcătuit din militari de carieră, ştie perfect ce face un om puternic lovind pe cineva în cap doar cu latul baionetei. Imaginaţi-vă deci ce se poate face cu piciorul unui pat de fier. Atrag atenţia tribunalului că nici unul din cei patru atacaţi n-a fost spitalizat. Fiind condamnaţi la muncă silnică pe viaţă, cred că delictul de evadare e mai puţin grav decât pentru cineva condamnat la o pedeapsă minimă. La vârsta noastră e foarte greu să te împaci cu ideea de-a nu mai intra niciodată în rândul oamenilor. Apelez pentru toţi trei la indulgenţa tribunalului.

Maiorul se consultă în şoaptă cu cei doi asesori, apoi loveşte cu ciocanul în masă.

— Acuzaţi, ridicaţi-vă!

Aşteptăm toţi trei, ţepeni ca nişte pari.

Preşedintele:

— Tribunalul, respingând acuzaţia de tentativă de asasinat, n-are de pronunţat, deci, nici o sentinţă, nici măcar de absolvire{31}. Pentru delictul de evadare sunteţi găsiţi vinovaţi de gradul doi. Pentru acest delict tribunalul vă condamnă la doi ani de recluziune.

Rostim într-un glas:

— Vă mulţumim, domnule maior.

Şi adaug:

— Mulţumim tribunalului.

În sală, caraliilor care asistau la proces nu le venea să-şi creadă urechilor.

Când ne întoarcem în clădirea unde se află camarazii noştri, toţi sunt mulţumiţi la aflarea veştii, nimeni nu e invidios. Dimpotrivă. Până şi cei care-au încasat din gros ne felicită sincer c-am avut baftă.

Francois Sierra a venit să mă sărute. E-n culmea fericirii.

Caietul al şaselea
insulele salvării

SOSIREA PE INSULE

Mâine urmează să ne îmbarcăm cu destinaţia: Insulele Salvării. În ciuda luptei purtate, iată-mă, de data aceasta, la doar câteva ore de internarea pe viaţă. Mai întâi voi avea de făcut doi ani de recluziune în Insula Saint-Joseph. Sper că voi dezminţi porecla pe care i-au dat-o ocnaşii: „Mâncătoarea de oameni”.

Am pierdut partida, dar n-am sufletul unui învins.

Trebuie să fiu bucuros că n-am de făcut decât doi ani în această închisoare a unei alte închisori. Aşa cum mi-am făgăduit-o, nu mă voi lăsa uşor pradă elucubraţiilor cărora le dă naştere izolarea completă. Am găsit remediul ca să scap de ele. De la bun început, trebuie să mă consider liber şi sănătos, ca un ocnaş oarecare de pe Insule. Voi avea treizeci de ani la ieşire.

Pe Insule evadările sunt foarte rare, ştiu. Dar, chiar număraţi pe degete, există oameni care au evadat. Ei bine, eu unul o să evadez, e sigur. Peste doi ani o să evadez din Insule, îi tot spun lui Clousiot, aşezat lângă mine.

— Dragul meu Papillon, e foarte greu să te doboare cineva, şi te invidiez pentru credinţa asta a ta că odată ai să fii liber. Se face un an de când tot pui la cale evadări şi n-ai renunţat nicicând. Nici n-ai zbârcit-o bine c-o evadare, că şi pui alta la cale. Mă mir că aici n-ai încercat nimic.

— Frate, aici nu-i decât un singur chip: instigarea la răscoală. Dar pentru asta n-am răgazul trebuincios ca să-i

stăpânesc pe toţi indivizii ăştia năzuroşi. Eram gata s-o provoc, dar m-am temut că mă înghite. Cei patruzeci de oameni de aici sunt toţi vechi ocnaşi. Calea putreziciunii a pus stăpânire pe ei, reacţionează altfel decât noi. De pildă: „ăi cu furnicile", cel care a turnat otravă în ciorbă şi care ca să omoare un om, nu s-a dat în lături să otrăvească alţi şapte care nu-i căşunaseră cu nimic.

— Păi, în Insule o să găseşti acelaşi soi de oameni.

— Da, dar din Insule voi evada fără să am nevoie de nimeni. O să plec singur sau cel mult c-un camarad. Zâmbeşti, Clousiot, de ce?

— Zâmbesc pentru că nu te dai niciodată bătut. Într-atât arzi de nerăbdare să te vezi la Paris, plătind cu vârf şi îndesat celor trei amici ai tăi, încât n-ai să recunoşti niciodată că nu se poate înfăptui ceea ce doreşti atât de mult.

— Las-o baltă, Clousiot, pe mâine. Da, dăm noi de afurisitele astea de Insule ale Salvării! Prima întrebare: de ce s-or fi chemând ale Salvării insulele astea ale pierzaniei?

Şi întorcându-i spatele lui Clousiot, îmi plec puţin mai mult faţa spre adierea nopţii.

A doua zi, cu noaptea-n cap, pornim spre Insule. Douăzeci şi şase de oameni pe bordul unei vechituri de patru sute de tone, *Tanon,* vas de coastă care face naveta Cayenne – Insule – Saint-Laurent şi înapoi. Ne leagă doi câte doi, prinzându-ne cu un lanţ la picioare şi ni se pun cătuşe. Două grupe de câte opt inşi în faţă, fiecare supravegheată de patru caralii, cu arma-n mână. Plus un grup de zece în spate cu şase caralii şi cei doi şefi de escortă. Toată lumea se află pe puntea vasului ăstuia prăpădit, gata să se scufunde la prima furtună.

Hotărât să nu reflectez în timpul acestei călătorii, vreau să mă distrez. Drept care, doar ca să-l sâcâi spun tare celui mai apropiat supraveghetor, care are o mutră de înmormântare:

— Cu lanţurile pe care ni le-aţi pus, n-o să prea fie chip de scăpare dacă se scufundă barca asta putredă, ceea ce n-ar fi greu în starea în care se află, în caz că se iscă vreo furtună.

Trezit brusc, gardianul reacţionează aşa cum prevăzusem:

— Puţin ne pasă dacă vă înecaţi. Avem ordin să vă punem

în lanţuri, şi cu asta basta. Răspund ăi care dau aceste ordine. Noi suntem acoperiţi oricum.

— Ai dreptate, domnule supraveghetor, cu lanţuri sau fără lanţuri, dacă sicriul ăsta se desface pe drum, ne ducem cu toţii la fund.

— Oh! ştiţi, zice idiotul, e mult de când vasul face drumul ăsta şi nu i s-a întâmplat niciodată nimic.

— Desigur, dar tocmai pentru că vasul există prea de mult e gata pregătit, fără doar şi poate, să păţească oricând ceva.

Reuşisem ceea ce voiam: să zgâlţâi tăcerea aceea generală care mă călca pe nervi. Tema a fost reluată imediat de supraveghetori şi ocnaşi.

— Da, prăpădenia asta de vas e periculoasă, şi pe deasupra ne mai şi vârâ-n lanţuri. Fără lanţuri am mai avea, poate, o şansă.

— Oh, totuna. Cu uniforma, cizmele şi puşca noastră, nu suntem nici noi uşori.

— Puşca nu contează, în caz de naufragiu te lepezi iute de ea, zice altul.

Văzând că s-a prins, mai bag un fitil:

— Unde sunt bărcile de salvare? Nu văd decât una mititică, pentru cel mult opt oameni. Intră comandantul, echipajul, şi gata, s-a umplut. Restul, aleluia!

Şi atunci se porneşte discuţia pe-un ton ridicat.

— Aşa-i, nu-s de nici unele şi vasul e într-aşa un hal că nu-i de gândit o asemenea lipsă de răspundere, să obligi nişte capi de familie să-şi rişte viaţa ca să însoţească nişte canalii.

Întrucât mă aflu în grupul de pe puntea pupa, cei doi şefi ai convoiului călătoresc lângă noi. Unul din ei se uită la mine şi zice:

— Tu eşti Papillon, cel întors din Columbia?

— Da.

— Nu mă mir c-ai ajuns atât de departe, pari să te pricepi la marină.

Răspund cu îngâmfare:

— Da, foarte bine.

Li se cam lungesc mutrele. Colac peste pupăză,

comandantul coboară de pe pasarelă, căci tocmai am ieşit din estuarul fluviului Maroni şi, fiind locul cel mai periculos, a trebuit să vadă personal de timonă. Acum a trecut-o altuia. Deci, acest comandant, negru ca tăciunele, mic şi gras, cu un obraz destul de tânăr, întreabă unde sunt flăcăii care au ajuns până-n Columbia pe-un trunchi de copac.

— Acela, ăsta şi celălalt de-alături, zice şeful convoiului.

— Cine era căpitan? întreabă piticul.

— Eu, domnule.

— Ei bine, flăcăule, ca marinar te felicit. Eşti un om şi jumătate. Stai! şi bagă mâna în buzunarul de la haină: Primeşte pachetul ăsta de tutun cu foiţă. Fumează-l în sănătatea mea.

— Mulţumesc, domnule comandant. Şi eu trebuie să vă felicit c-aveţi curajul să navigaţi pe dricul ăsta, o dată sau de două ori pe săptămână.

Râde în hohote, punând capac celor pe care dorisem să-i sâcâi.

Îmi spune:

— Ah! ai dreptate! De mult trebuia aruncată la gunoi rabla, dar proprietarii aşteaptă să se scufunde ca să încaseze asigurarea.

Drept care închei cu o înţepătură:

— Noroc că se găseşte o barcă de salvare pentru echipaj şi pentru dumneavoastră.

— Da, e-un noroc, spune comandantul pe negândite înainte de-a se face nevăzut pe scară.

Discuţia asta pe care-o stârnisem cu bună ştiinţă a făcut să treacă uşor patru ore şi mai bine. Fiecare avea ceva de spus şi vorbăria s-a întins, nu ştiu cum, până în partea din faţă a vasului.

Marea nu-i agitată azi, la zece dimineaţa, dar vântul nu înlesneşte călătoria. Mergem spre nord-est, adică împotriva valurilor şi a vântului. Ceea ce face sigur ca tangajul să fie mai puternic decât în mod obişnuit. Câtorva supraveghetori şi ocnaşi le e rău. Noroc că cel de care sunt înlănţuit e învăţat cu marea, căci nimic nu-i mai neplăcut decât să verse cineva

lângă tine. Tipul e-un adevărat şmecher parizian. A intrat la ocnă în 1927. Se află aşadar de şapte ani în Insule. E relativ tânăr, treizeci şi opt de ani.

— Îmi zice Titi Belotă, asta-i specialitatea mea, belota. De altminteri, pe Insule, din asta trăiesc. Cât e noaptea de lungă, belota la doi franci punctul. Se urcă mult cu anunţul. Dacă faci două sute de puncte c-o figură de valet, gagiul îţi plăteşte patru sute de franci, plus ceva pentru celelalte puncte.

— Va să zică sunt mulţi bani pe Insule?

— Cred şi eu, frăţioare Papillon! Insulele-s pline de tuburi ticsite de bişatari. Unii vin cu tuburi; alţii dau cinzeci la sută să capete parale cu ajutorul unor supraveghetori vârâţi în afacerile astea. Se vede că eşti prospătură, bătrâne. Nu prea ştii cum devine cazul.

— Nu, nu ştiu absolut nimic din ce-i pe Insule. Ştiu numai că de-acolo e tare greu de evadat.

— De evadat? zice Titi. Nici nu face să-ţi baţi gura. De şapte ani de când mă aflu în Insule au fost două evadări, şi rezultatul: trei morţi şi doi arestaţi. Nimeni n-a reuşit. De-aia nici nu-s mulţi amatori să-şi încerce bafta.

— De ce-ai fost pe continent?

— Am fost la raze, să văd dacă n-am ulcer.

— Şi n-ai încercat să evadezi din spital?

— Ţi-ai găsit! Tu ai stricat totul, Papillon. Şi, colac peste pupăză, am picat tocmai în sala din care ai evadat tu. Aşa că ţin-te supraveghere! Cum se apropia vreunul de fereastră să ia puţin aer, îl sileau s-o şteargă de-acolo. Iar când întrebai de ce, ţi se răspundea: „Pentru cazul că ţi-ar trece prin cap să faci ca Papillon”.

— Ia spune, Titi, cine-i tipul ăla înalt care stă lângă şeful convoiului? Vreun turnător?

— Ce, eşti sonat? Individul e foarte respectat de toată lumea. E-un fazan, dar ştie să se poarte ca unul de-al nostru: nu face prietenie cu canalii, nu umblă după vreun loc mai bun, stă-n banca lui de ocnaş. Ştie să dea un sfat ca lumea, e-un camarad pe cinste şi nu se trage de şireturi cu sticleţii. Nici preotul sau doctorul n-au putut să-l folosească la ceva.

Prostănacul ăsta, care se poartă după cum vezi de parc-ar face parte din tagmă, se trage din Ludovic ai XV-lea. Aşa-i, amice, e conte, conte sadea, se numeşte contele Jean de Bérac. Cu toate astea, când a venit aici, a durat mult şi bine pân' ce-au început să-l stimeze oamenii, că fusese vârât la ocnă pentru o treabă tare mârşavă.

— Ce-a făcut?

— Deh, şi-a aruncat copilul în apă de pe-un pod, şi cum ţâncul picase într-un loc cu apa joasă, a avut tăria să coboare, să-l ridice şi să-l azvârle într-o bulboană mai adâncă.

— Phii! Cum s-ar zice, şi-a omorât copilul de două ori.

— Un amic de-al meu, care-i contabil şi care i-a văzut dosarul, zice că tipul ar fi fost terorizat de neamul lui ciocoiesc. Iar maică-sa o aruncase-n stradă, ca pe-o căţea, pe mama copilului, care era fată-n casă la castelul ei. După părerea prietenului meu, băiatul era ţinut sub papuc de-o mamă trufaşă, pretenţioasă, care atât l-a umilit pentru că a cutezat el, un conte, să facă amor c-o slujnicuţă, că nu mai ştia pe ce lume se află când şi-a aruncat ţâncul în apă, după ce-i spusese maică-si că l-a dus la Asistenţa publică.

— La cât l-au condamnat?

— A luat doar zece coţi. Vezi bine, Papillon, că nu-i un tip ca noi. Contesa, grijulie de onoarea casei, o fi explicat magistraţilor că uciderea plodului unei slujnice nu-i un delict prea grav când e săvârşit de-un conte care vrea să salveze renumele familiei sale.

— Şi care-i concluzia?

— Ei bine, concluzia mea de umil ştrengar parizian, e următoarea: liber şi fără buclucuri în perspectivă, acest Jean de Bérac era un boiernaş educat astfel încât, fiind important un singur lucru, sângele albastru, ceilalţi nu contau şi nu meritau osteneala să le dea vreo atenţie. Poate că nu-i socotea chiar robi, dar în orice caz nu dădea multe parale pe ei. Monstrul de egoism şi de ifose care era mă-sa l-a măcinat şi terorizat în aşa hal c-a ajuns după chipul şi asemănarea familiei. Domnul ăsta, care-şi închipuia odinioară că are dreptul primei nopţi, abia la ocnă a devenit nobil de-a binelea,

în adevăratul înţeles al cuvântului. Pare curios, dar abia acum e contele Jean de Bérac.

Insulele Salvării, pentru mine o „necunoscută”, nu vor mai fi astfel peste câteva ore. Ştiu că-i foarte greu să evadezi de acolo. Dar nu imposibil. Trăgând în piept cu nesaţ vântul din larg, îmi spun: „Când oare se va transforma vântul ăsta din faţă într-un vânt din spate cu prilejul unei evadări?”

Sosim. Iată Insulele! Alcătuiesc un triunghi. Royale şi Saint-Joseph reprezintă baza, iar Insula Diavolului, vârful. Soarele care asfinţeşte le luminează cu toată putere, strălucind aşa cum nu vezi decât la tropice, încât pot fi cercetate pe-ndelete. Mai întâi e Insula Royale, cu o cornişă plată de jur împrejurul unui gurgui înalt de peste două sute de metri. Vârful e neted. Totul seamănă de minune c-o pălărie mexicană cu vârful retezat care a fost aşezată pe mare. Peste tot, cocotieri foarte înalţi şi foarte verzi. Căsuţe cu acoperişuri roşii fac ca insula asta să fie neobişnuit de atrăgătoare, iar cel care n-ar şti ce se petrece pe ea şi-ar dori să trăiască acolo toată viaţa. Un far, aflat pe platou, luminează probabil în timpul nopţii, pentru ca pe timp de furtună vasele să nu se lovească de stânci. Acum, că ne-am apropiat, disting cinci clădiri mari şi lungi. Aflu de la Titi că vin mai întâi două săli uriaşe în care trăiesc patru sute de ocnaşi. Apoi sectorul de reprimare, cu celulele şi carcerele sale, înconjurate de-un zid înalt, de culoare albă. A patra clădire e spitalul ocnaşilor, iar a doua, al supraveghetorilor. Peste tot, răspândite pe costişe, căsuţe cu acoperişuri de ţiglă trandafirie în care trăiesc supraveghetorii. Mai departe de noi, dar foarte aproape de vârful Insulei Royale, e Insula Saint-Joseph. Mai puţini cocotieri, mai puţină verdeaţă şi, în vârful platoului, o hardughie uriaşă, care se vede foarte clar de pe mare. Pricep imediat: Recluziunea, iar Titi Belotă confirmă. Mi-arată, mai jos, clădirile lagărului în care trăiesc ocnaşii cu pedepse obişnuite. Aceste clădiri sunt aproape de mare. Miradoarele cu crenelurile lor se detaşează foarte vizibil. Şi apoi alte căscioare, toate dichisite, cu pereţii zugrăviţi în alb şi cu acoperişuri roşii.

Vasul pătrunzând dinspre sud în intrarea spre Insula Royale, nu mai vedem mica Insulă a Diavolului. După cele zărite mai înainte, e o stâncă uriaşă, acoperită de cocotieri, fără vreo clădire importantă. Câteva case la malul mării, zugrăvite în galben, cu acoperişuri fumurii. Aveam să aflu mai târziu că sunt casele în care trăiesc deportaţii politici.

Ne pregătim să intrăm în portul Insulei Royale, bine adăpostit de-un dig imens alcătuit din mari blocuri de piatră. Lucrare a cărei construcţie trebuie să fi costat multe vieţi de ocnaşi.

După trei şuierături de sirenă, *Tanon* aruncă ancora la vreo două sute cinzeci de metri de chei. Acest chei, solid construit din ciment şi pietre lustruite de mare, e foarte lung şi înalt de peste trei metri. Clădiri vopsite în alb, mai în spate, se înşiră paralel cu el. Citesc, scrise cu negru pe fond alb, titlurile: „Post de Pază" – „Serviciul Bărcilor" – „Brutărie" – „Administraţia Portului".

Se zăresc ocnaşi care privesc vasul. N-au haine vărgate, poartă cu toţii, pantaloni şi-un fel de bluzoane albe. Titi Belotă îmi spune că, pe Insule, cei care au bani îşi pot comanda „pe măsură", la croitori, costume foarte suple şi chiar de-o anumită eleganţă, confecţionate din saci de făină de pe care s-au scos literele. Aproape nimeni, zice el, nu poartă uniforma de ocnaş.

O barcă se apropie de *Tanon.* Un supraveghetor la cârmă, doi supraveghetori înarmaţi la stânga şi la dreapta; în spate, şase ocnaşi în picioare, goi pân' la brâu, în pantaloni albi, vâslesc cu nişte rame uriaşe. Străbat distanţa repede. Remorchează o barcă încăpătoare, gen barcă de salvare, goală. Are loc acostarea. Coboară mai întâi şefii convoiului, care iau loc în spate. Doi supraveghetori înarmaţi se aşază apoi în faţă. Cu picioarele desprinse din lanţuri, dar tot cu cătuşe, intrăm doi câte doi în barcă; cei zece din grupul meu, apoi cei opt din grupul din faţă. Vâslaşii trag la rame. Mai au de făcut un drum cu cei rămaşi. Debarcăm pe chei şi aşteptăm; aliniaţi în faţa clădirii pe care serie „Administraţia Portului". Nici unul din noi n-are vreun pachet. Fără să le pese de caralii, transportaţii

ne vorbesc cu glas tare, de la o distanţă prudentă, de cinci-şase metri. Câţiva transportaţi din convoiul meu mă salută prieteneşte. Cesari şi Essari, doi bandiţi corsicani pe care i-am cunoscut la Saint-Martin, îmi spun că sunt vâslaşi, în serviciul portului. În clipa asta îşi face apariţia Chapar, cel cu cazul de la Bursa din Marsilia, pe care l-am cunoscut în libertate în Franţa. Fără să se sinchisească de ceva, de faţă cu caraliii îmi spune:

— Nu fi necăjit, Papillon! Bizuie-te pe prietenii tăi, la Recluziune n-o să duci lipsă de nimic. Cât ţi-au dat?

— Doi ani.

— În regulă, trec repede, şi-ai să vii aici cu noi, o să vezi, nu-i rău pe-aici.

— Mulţumesc, Chapar. Dar Dega?

— E contabil la ăi de sus, mă mir că nu-i aici. O să-i pară rău că nu te-a văzut.

În clipa asta soseşte Galgani. Se îndreaptă spre mine, paznicul vrea să-l împiedice să treacă, dar trece totuşi, zicând:

— Doar n-o să mă opriţi acum să-mi sărut fratele, asta-i bună!

Mă sărută, spunând:

— Poţi să contezi pe mine.

După care se retrage.

— Tu ce faci?

— Sunt factor, vagmistru.

— Şi merge?

— Trăiesc liniştit.

Sunt debarcaţi şi ultimii, şi ni se alătură. Ni se scot cătuşele. Titi Belotă, de Bérac şi câţiva necunoscuţi ies din grup. Un supraveghetor le spune: „Hai, daţi-i drumul spre lagăr”. Aceştia au cu toţii sacul cu efectele de ocnaş. Fiecare îşi pune sacul pe umăr şi-o pornesc pe-un drum care duce probabil în vârful insulei. Comandantul insulelor soseşte însoţit de şase supraveghetori. Se face apelul. Nu lipseşte nimeni. Escorta noastră se retrage.

— Unde-i contabilul? întreabă condamnatul.

— Iată-l că vine, domnule şef.

Îl văd sosind pe Dega, îmbrăcat frumos, în alb, purtând o haină cu nasturi, întovărăşit de-un supraveghetor; amândoi au câte-un registru mare sub braţ. Îi scot pe oameni din rânduri, unul câte unul, cu noua lor clasificare:

— Tu, recluzionarul cutare, matricola de transportat numărul X, vei fi matricola recluzionară Z.

— Cât?

— X ani.

Când vine rândul meu, Dega mă sărută de câteva ori. Comandantul se apropie.

— El e Papillon?

— Da, domnule comandant, spune Dega.

— Poartă-te bine la Recluziune. Doi ani trec repede.

RECLUZIUNEA

O barcă e gata. Din nouăsprezece recluzionari, zece pleacă cu prima barcă. Sunt chemat să plec. Calm, Dega zice:

— Nu, ăsta pleacă cu ultima cursă.

De când am sosit mă tot mir de felul cum vorbesc ocnaşii. Nici urmă de disciplină şi au aerul că-i doare-n cot de caralii. Stau de vorbă cu Dega, care a venit lângă mine. Mi-a şi aflat toată povestea, şi pe aceea a evadării. Nişte indivizi care erau cu mine la Saint-Laurent au venit pe Insule şi i-au istorisit totul. Nu mă compătimeşte, e prea isteţ ca s-o facă. O singură frază, rostită din toată inima:

— Meritai să reuşeşti, fiule. Rămâne pe data viitoare!

Nici nu mi-a urat măcar: curaj. Ştie că am.

— Sunt contabil general şi mă aflu în relaţii bune cu comandantul. Ţine-te tare la Recluziune. Am să-ţi trimit tutun şi de-ale mâncării. N-o să duci lipsă de nimic.

— Papillon, plecarea!

E rândul meu.

— La revedere la toţi. Mulţumesc pentru cuvintele voastre de îmbărbătare.

Urc în barcă. După douăzeci de minute, acostăm la Saint-Joseph. Am avut răgazul să observ că nu sunt decât trei supraveghetori înarmaţi la bord, faţă de şase ocnaşi care vâslesc şi zece recluzionari. Ar fi o joacă dacă am aranja să punem mâna pe barca asta. La Saint-Joseph, comitet de recepţie. Se înfăţişează doi comandanţi, cel al penitenciarului de pe insulă şi comandantul Recluziunii. Pe jos, încadraţi, urcăm drumul spre Recluziune. Nici un ocnaş pe tot parcursul. Intrând pe marea poartă de fier, deasupra căreia scrie RECLUZIUNE DISCIPLINARĂ, pricepem imediat toată

seriozitatea acestei închisori. După poarta asta şi cele patru ziduri înalte se află mai întâi o clădire mică, pe care scrie: „Administraţie-Direcţie”, şi alte trei clădiri – A, B, C. Suntem introduşi în clădirea Direcţiei. O sală rece. După alinierea celor nouăsprezece pe două rânduri, comandantul Recluziunii ne spune:

— Recluzionari, după cum ştiţi, acesta e un aşezământ de pedepsire a delictelor comise de oameni deja condamnaţi la ocnă. Aici nu încercăm să vă îndreptăm. Ştim că-i zadarnic. Dar căutăm să vă punem cu botul pe labe. Există o singură regulă: nu se scoate o vorbă. Tăcere absolută. Telefonând{32}, riscaţi o pedeapsă foarte aspră. Dacă nu sunteţi grav bolnavi, nu vă înscrieţi la vizita medicală, deoarece o vizită medicală nejustificată atrage după sine o pedeapsă. E tot ce-am avut să vă spun. Ah! fumatul e strict interzis. Hai, supraveghetori, percheziţionaţi-i bine, şi fiecare în câte-o celulă. Charrière, Clousiot şi Maturette să nu fie în aceeaşi clădire. Domnule Santori, ai grijă personal de treaba asta.

După zece minute sunt închis în celula mea, 234, din clădirea A. Clousiot este la B şi Maturette la C. Ne-am luat rămas-bun din priviri. Intrând aici, ne-am dat imediat seama că, dacă vrem să mai ieşim vii, trebuie să ne supunem acestui regulament neomenos. Îi văd plecând pe tovarăşii mei din evadarea aceea atât de lungă, camarazi mândri şi curajoşi, care m-au însoţit cu dârzenie şi nu s-au plâns niciodată, nici nu s-au căit de cele săvârşite cu mine. Mi se strânge inima, căci, după paisprezece luni de luptă cot la cot pentru a ne cuceri libertatea, ne simţim toţi trei legaţi pe vecie de-o prietenie fără margini.

Cercetez celula în care am fost vârât. Niciodată n-aş fi putut să presupun, nici să-mi închipui, că o ţară ca a mea, Franţa, mamă a libertăţii în lumea întreagă, ţară care a dat la iveală Drepturile omului şi ale cetăţeanului, ar putea să aibă, fie şi-n Guyana franceză, pe-o insulă pierdută din Atlantic, mare cât o batistă, o instalaţie de reprimare atât de barbară ca Recluziunea din Saint-Joseph. Închipuiţi-vă o sută cincizeci de celule alăturate, fiecare rezemată de-o altă celulă, spate-n

spate, cu cei patru pereţi foarte groşi străpunşi doar de-o uşiţă de fier cu ferestruica ei. Pe uşă, deasupra fiecărei ferestruici, stă scris: „Se interzice deschiderea acestei uşi fără ordin de sus”. La stânga, un prici c-o pernă de lemn, acelaşi sistem ca la Beaulieu: priciul se ridică şi se agaţă de perete; o pătură; un bloc de ciment, în fund, într-un colţ, drept scaun; o măturică; o cană de-un sfert, tip militar, o lingură de lemn, o placă verticală de fier care ascunde o tinetă metalică, legată de ea cu un lanţ. (Poate fi trasă de afară, spre a fi golită, şi dinăuntru, spre a-ţi face nevoile.) Trei metri înălţime. Drept tavan, nişte drugi uriaşi de fier, groşi cât o şină de tramvai, încrucişaţi în aşa fel încât să nu poată trece vreun obiect puţin mai măricel. Apoi, mai sus, adevăratul acoperiş al clădirii, la vreo şapte metri de pământ. Trecând pe deasupra celulelor situate spate-n spate, şi depăşindu-le, un drum de pază lat de vreun metru, cu balustradă de fier. Doi supraveghetori merg fără întrerupere de la un capăt pân’ la jumătate, unde se întâlnesc şi fac stânga-mprejur. Impresia e groaznică. Până la pasarelă pătrunde o lumină destul de puternică. Dar în fundul celulei, chiar ziua-n amiaza mare, abia de zăreşti ceva. Imediat încep să umblu în aşteptarea fluierului sau a mai ştiu eu ce, ca să las jos priciul. Pentru a nu face nici cel mai mic zgomot, deţinuţi şi paznici poartă pâslari. Îmi spun de îndată: „Aici, la 234, o să încerce să trăiască Charrière, zis Papillon, fără să-şi piardă minţile pe răstimpul unei condamnări la doi ani, adică şapte sute treizeci de zile. Îi revine sarcina să dezmintă porecla Mâncătoare de oameni purtată de Recluziunea asta.”

Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. Tocmai a trecut caraliul prin dreptul tavanului meu. Nu l-am auzit venind, l-am văzut. Pac! Se aprinde un bec, dar foarte sus, spânzurat de tavanul superior, la o distanţă de peste şase metri. Pasarela e luminată, celulele se află-n întuneric. Umblu, pendulul e din nou în mişcare. Dormiţi în tihnă, momâilor de la Curtea cu juri care m-aţi condamnat, dormiţi, în tihnă, cred că de-aţi fi ştiut unde mă trimiteţi, v-ar fi fost lehamite să deveniţi

complicii unei asemenea pedepse. O să-mi fie tare greu să nu-mi las imaginaţia s-o ia razna. Aproape imposibil. Cred c-ar fi mai bine s-o îndrept spre imagini nu prea deprimante decât s-o ţin în frâu.

Chiar aşa-i, suntem înştiinţaţi printr-un fluierat c-avem voie să coborâm priciurile. Aud o voce groasă zicând:

— Pentru cei noi, aflaţi că din clipa asta, cine vrea are voie să lase jos priciurile şi să doarmă.

Nu reţin decât cuvintele: „Cine vrea". Aşa că umblu mai departe, momentul e prea important ca să dorm. Trebuie să mă deprind cu această cuşcă, cu tavanul deschis.

Un, doi, trei, patru, cinci, am prins de îndată ritmul pendulului; capul plecat, mâinile la spate, distanţa dintre paşi exact cât trebuie, ca o pendulă care oscilează, umblu dintr-o parte într-alta la nesfârşit, ca un somnambul. Când ajung la capătul fiecărui al cincilea pas, nici nu văd zidul, îl ating uşor făcând stânga-mprejur, neobosit, în acest maraton care n-are punct de sosire, nici vreo durată precisă până se termină.

Da, Papi, aşa-i. „Mâncătoarea asta de oameni", nu-i o joacă. Iar umbra caraliului, proiectată pe zid, face un efect ciudat. Dacă te uiţi la el ridicând capul, e şi mai deprimant: te simţi ca un leopard într-o groapă, observat de sus de vânătorul care l-a capturat. Impresia e groaznică, şi vor trebui să treacă luni de zile ca să mă obişnuiesc cu ea.

Fiecare an are trei sute şaizeci şi cinci de zile; doi ani: şapte sute de zile, dacă nu e vreun an bisect. Zâmbesc la gândul ăsta. Că sunt şapte sute treizeci de zile sau şapte suie treizeci şi una, tot un drac, nu-i aşa? De ce tot un drac? Nu, nu e acelaşi lucru. O zi în plus înseamnă douăzeci şi patru de ore în plus, iar douăzeci şi patru de ore e mult. Şapte sute treizeci de zile a câte douăzeci şi patru de ore înseamnă mult mai mult. Câte ore o fi făcând? Sunt oare în stare să socotesc în gând? Cum să procedez? E cu neputinţă. De ce? Ba se poate. Ia să vedem. O sută de zile, astea fac două mii patru sute de ore. Înmulţit cu şapte, e foarte uşor, face o dată şaisprezece mii opt sute de ore şi mai rămân treizeci de zile a douăzeci şi patru de ore, care fac şapte sute douăzeci de ore. Total:

şaisprezece mii opt sute plus şapte sute douăzeci trebuie să facă, dacă n-am greşit, şaptesprezece mii cinci sute douăzeci de ore. Dragă domnule Papillon, ai şaptesprezece mii cinci sute douăzeci de ore de omorât în această cuşcă fabricată special, cu zidurile ei netede, pentru fiare sălbatice. Câte minute am de petrecut aici? Nu prezintă nici un interes, zău aşa, orele mai treacă-meargă, dar minutele? Să nu exagerăm. De ce nu şi secundele? Că are sau nu vreo importanţă, nu asta mă interesează. Trebuie umplute cu ceva aceste zile, aceste ore, aceste minute, singur, cu mine însumi! Cine-ar putea să fie la dreapta? Dar la stânga? Dar în spate? Cei trei oameni, dacă celulele sunt ocupate, se întreabă probabil şi ei: cine a intrat la 234?

Un zgomot surd, a căzut ceva în celulă în spatele meu. Ce-ar putea să fie? Să fi avut vecinul meu îndemânarea să-mi arunce vreun lucruşor printre zăbrele? Încerc să zăresc ce anume o fi. Văd neclar, ceva lung şi subţire. În clipa când vreau s-o apuc, chestia asta pe întuneric mai mult o ghicesc decât o văd, începe să mişte şi porneşte repede spre zid. De cum a mişcat, am zvâcnit deodată înapoi. A ajuns la zid, începe să se caţere un pic, apoi alunecă jos. Peretele e atât de neted că n-are de ce să se agaţe ca să urce. O las să încerce de trei ori, iar a patra oară, când cade, o strivesc cu călcâiul. Sub pâslar simt ceva moale. Ce-ar putea să fie? Mă uit cât pot de aproape, lăsându-mă în genunchi şi, în sfârşit, reuşesc să văd: e un cârcâiac uriaş, lung de peste douăzeci de centimetri şi lat de două degete. Mă cuprinde o asemenea greaţă că nu pun mâna să-l zvârl în tinetă. Îl împing cu piciorul sub prici. Oi vedea mâine, la lumină. O să am răgazul să văd destui cârcâieci; cad de pe acoperişul cel mare. Aveam să mă deprind să-i las să mi se plimbe pe trupul gol, fără să-i apuc sau să-i deranjez când stau lungit. Aveam să am totodată prilejul să aflu cu câtă suferinţă se plăteşte o greşeală de tactică atunci când cârcăiacul se află pe tine. O înţepătură a acestei jivine scârboase îţi provoacă o febră straşnică timp de douăsprezece ore şi o usturime îngrozitoare vreo şase ore.

În tot cazul, o să fie o distracţie, o să-mi mai schimbe

gândurile. Când o mai cădea vreun cârcâiac şi-o să fiu treaz, îl voi sâcâi mai mult cu măturica sau o să mă joc cu el, lăsându-l să se ascundă, ca după câteva clipe să încerc să-l dibăcesc.

Un, doi, trei, patru, cinci… Linişte totală. Nu sforăie nimeni pe aici? Nu tuşeşte nimeni? Ce-i drept, e o căldură sufocantă. Şi asta-i noaptea! Ce-o să fie ziua! Sunt hărăzit să trăiesc cu cârcăiecii. Când urca apa în carcera subterană din Santa Marta, veneau o mulţime, erau mai mici, dar oricum din aceeaşi familie. La Santa Marta eram inundaţi zilnic, e-adevărat, dar vorbeam, strigam, ascultam cum cântă sau ţipă ori o iau razna nebunii, vremelnici sau definitivi. Nu era acelaşi lucru. De-ar fi să aleg aş alege Santa Marta. N-are nici o logică ceea ce spui, Papillon. Acolo toţi socoteau că un om poate să reziste cel mult şase luni, pe când aici sunt o grămadă care au făcut patru ani, cinci ani sau chiar mai mult. Că-s condamnaţi să-i facă, e una; să-i facă de-adevăratelea, e cu totul altceva. Câţi se sinucid? Nu înţeleg cum s-ar putea sinucide. Ba da, e posibil. Nu-i uşor, dar te poţi spânzura. Îţi meştereşti o funie din pantaloni. Legând măturica de-un capăt şi urcându-te pe prici, poţi trece funia peste o bară. Dacă faci treaba asta lipit de zidul pe unde trece drumul de pază, caraliul probabil că n-o să vadă funia. Şi, exact când trece, te-arunci în gol. Până se întoarce caraliul, ai dat ortul popii. De altfel, se vede treaba că nici nu s-or fi grăbind cu coborâtul şi cu deschisul carcerei, ca să te dezlege. Să deschidă carcera? N-are voie. Stă scris pe uşă: „Se interzice deschiderea uşii fără ordin de sus”. Aşa încât, nici o teamă, cel ce vrea să se sinucidă are tot timpul până să-l dezlege „din ordin de sus”.

Povestesc toate astea, deşi nu sunt poate, deosebit de palpitante şi interesante pentru oamenii cărora le plac istorioarele captivante şi cu mardeli. Aceştia pot sări un număr de pagini, dacă se plictisesc. Totuşi, aceste prime impresii, aceste prime gânduri care mă asaltau când am luat contact cu noua mea celulă, aceste reacţii ale primelor ore după îngroparea mea, cred că trebuie să le redau cât mai fidel cu putinţă.

E mult de când umblu. Deosebesc un murmur în noapte,

schimbarea gărzii. Cel dintâi era înalt şi uscat, ăsta-i mic şi gras. Îşi târâie pâslarii. Frecătura se aude la distanţă de două celule în sus şi în jos. Spre deosebire de camaradul lui, ăsta face ceva zgomot. Continui să umblu. Trebuie să fie târziu. Cât o fi ceasul? Mâine voi putea să măsor timpul. Întrucât ferestruica trebuie să se deschidă de patru ori pe zi, am să ştiu aproximativ ce oră e. În timpul nopţii, ştiind la cât începe prima gardă şi cât durează, voi dispune de o unitate de măsură bine precizată: prima, a doua, a treia gardă etc.

Un, doi, trei, patru, cinci… Îmi reiau automat interminabila plimbare şi, ajutat de oboseală, mă avânt lesne spre retrăirea trecutului. În contrast, desigur, cu întunericul celulei, mă aflu în plin soare, întins pe plaja tribului meu. Vasul în care pescuieşte Lali se leagănă la o depărtare de două sute de metri, pe marea aceea neasemuită, verde ca opalul. Râcâi nisipul cu picioarele. Zoraima mi-aduce un peşte mare, fript pe jeratic, învelit cu grijă într-o frunză de banan, ca să stea cald. Bineînţeles că-l mănânc cu degetele, în timp ce ea, aşezată turceşte, se uită la mine. E foarte mulţumită văzând ce uşor se desfac bucăţile mari de carne şi citeşte pe chipul meu satisfacţia de-a mă delecta cu o mâncare atât de gustoasă.

Nu mai sunt în celulă. Nici nu mai ştiu ce-i aia Recluziune, Saint-Joseph sau Insule. Mă tăvălesc pe nisip, îmi curăţ mâinile frecându-le de coralul acela fin de-ai jura că-i făină. Apoi intru în mare, să-mi clătesc gura cu apa aceea atât de limpede şi atât de sărată. Iau apă-n palme şi mă stropesc pe faţă. Frecându-mă pe gât, constat că părul mi-a crescut lung. Când o să se întoarcă Lali, o s-o pun să-l taie. Petrec toată noaptea în mijlocul tribului. Desfac apărătoarea Zoraimei şi facem dragoste acolo, pe nisip, în plin soare, mângâiat de briza mării. Geme drăgăstos, aşa cum obişnuieşte să facă de câte ori îi place. Poate că vântul poartă până la urechile lui Lali aceste acorduri de dragoste. În tot cazul, nu se poate ca Lali să nu ne vadă, să nu ne zărească înlănţuiţi, e prea aproape să nu-şi dea seama limpede că ne iubim. Aşa-i, ne-o fi văzut, căci barca se întoarce la mal. Se dă jos surâzând. La întoarcere şi-a desfăcut cozile, petrecându-şi degetele lungi prin părul ud,

pe care vântul şi soarele acestei zile minunate încep să-l usuce. Mă îndrept spre ea. Mă ia de mijloc cu braţul drept şi mă zoreşte să plecăm de la plajă ca să intrăm în colibă. Cât ţine drumul, îmi spune mereu prin semne: „Şi eu, şi eu”. De cum intrăm, mă împinge spre un hamac, împăturit pe jos în chip de cuvertură, şi uit în ea de existenţa lumii. Zoraima e foarte isteaţă, n-a vrut să intre decât după ce şi-a făcut socoteala că s-o fi terminat cu zbenguielile noastre. S-a întors abia când ghiftuiţi de dragoste, mai stăteam întinşi în pielea goală pe hamac. Vine să se aşeze lângă noi, bătând-o pe soră-sa uşurel cu palma pe obraz şi repetându-i un cuvânt care o fi însemnând desigur: lacomă. Apoi, pudică, ne dă apărătorile, mie şi lui Lali, cu gesturi de castă gingăşie. Mi-am petrecut toată noaptea la Guajira. N-am dormit absolut deloc. Nici măcar nu m-am lungit pentru ca închizând ochii, să zăresc printre pleoape scenele pe care le-am trăit. Umblând fără încetare, ca într-un soi de hipnoză, fără vreun efort de voinţă, m-am simţit transportat din nou în acea zi încântătoare, trăită cu aproape şase luni în urmă.

Becul se stinge şi se zăreşte că se face ziuă după lumina care invadează penumbra celulei, izgonind acel soi de ceaţă plutitoare care învăluie tot ce se află în jurul meu. Un fluierat. Aud cum se pocnesc priciurile de zid, până şi sunetul făcut de cârligul vecinului din dreapta, când îl prinde de belciugul fixat, în zid. Vecinul meu tuşeşte şi aud cum cad picături de apă. Cum te speli aici?

— Domnule supraveghetor, cum te speli aici?

— Recluzionar, întrucât nu ştiai, te iert. N-ai voie să vorbeşti cu supraveghetorul de gardă, te alegi cu o pedeapsă grea. Ca să te speli, te urci pe tinetă, turnându-ţi din cană cu o mână, cu cealaltă te speli. Nu ţi-ai desfăcut pătura?

— Nu.

— Trebuie să fie în ea un ştergar de pânză.

Asta-i bună! N-ai voie să vorbeşti cu santinela de gardă? Sub nici un motiv? Şi dacă suferi cumplit de mai ştiu eu ce? Dacă simţi că te cureţi? Un cardiac, o criză de apendicită, o criză de astm deosebit de puternică? E interzis să strigi după

ajutor chiar când te afli în pericol de moarte? E culmea! Ba nicidecum, e firesc. Prea ar fi simplu să faci gălăgie când te lasă nervii, c-ai ajuns la capătul puterilor. Măcar ca s-auzi nişte glasuri, măcar ca să ţi se vorbească, măcar ca s-auzi: „Crăpi, dar taci din gură”. Din cei vreo două sute cincizeci de tipi de pe-aici tot s-ar găsi vreo douăzeci să stârnească de douăzeci de ori pe zi indiferent ce discuţie spre a-şi elibera creierul, ca printr-o supapă, de presiunea exagerată a gazului!

E cu neputinţă ca un psihiatru să fi avut ideea de a construi cuştile astea de lei: un medic nu s-ar dezonora într-atât. Regulamentul de funcţionare nu poate fi nici el opera unui medic. Dar cei doi care au realizat acest ansamblu, atât arhitectul cât şi funcţionarul care au pus la punct în toate amănuntele ispăşirea pedepsei, sunt nişte monştri respingători, doi psihologi înrăiţi şi vicleni, plini de-o ură sadică faţă de deţinuţi.

Din carcerele închisorii centrale din Beaulieu, la Caen, oricât de adânci ar fi fost, două etaje sub pământ, putea să se strecoare, să ajungă într-o bună zi până la urechile publicului ecoul torturilor sau al tratamentului odios în care era supus cutare sau cutare dintre cei pedepsiţi.

Ca dovadă că-i aşa, când mi s-au scos cătuşele, am văzut cu adevărat pe chipul gardienilor teama, desigur teama să n-aibă neplăceri.

Dar aici, în această Recluziune a ocnei, unde pot pătrunde numai funcţionarii Administraţiei, sunt foarte liniştiţi, nu pot să păţească nimic.

Clac, clac, clac, clac – s-au deschis toate ferestruicile. Mă apropii de-a mea, arunc o privire, după aia scot un pic nasul şi apoi tot capul; pe coridor văd la dreapta şi la stânga o mulţime de capete. Am priceput imediat că, de cum se deschid ferestruicile, fiecare scoate repede capul. Cel din dreapta mă priveşte fără ca ochii lui să exprime ceva. Abrutizat de onanie, fără îndoială. Bietul său chip de idiot lipsit de expresie e livid şi slinos. Cel din stânga mă întreabă iute:

— Cât?

— Doi ani.

— Eu, patru. Am făcut unu. Numele?

— Papillon.

— Eu, Georges, Jojo din Auvergne. Unde te-au găbjit?

— La Paris, dar tu?

N-are timp să răspundă: cafeaua, urmată de-un rotocol de pâine, soseşte la cele două celule dinainte. Trage capul înapoi. Fac la fel. Întind gamela, e umplută cu cafea, după care mi se dă gogoloiul regulamentar de pâine. Pentru că nu mă mişc destul de repede să-l apuc, la închiderea ferestruicii el alunecă şi cade. În mai puţin de-un sfert de oră se reinstalează tăcerea. Probabil că mâncarea se împarte în două locuri, pe fiecare coridor, că prea merge repede. La prânz, o ciorbă cu o bucată de carne fiartă. Seara, mâncare de linte. Vreme de doi ani, felurile astea nu diferă decât seara: linte, fasole roşie, mazăre, năut, fasole albă şi orez cu grăsime. La prânz nu se schimbă nimic.

La fiecare cincisprezece zile scoatem cu toţii capul prin ferestruică şi ne bărbiereşte un ocnaş, cu o maşină de tuns numărul zero.

Se împlinesc trei zile de când sunt aici. Mă preocupă ceva. La Royale prietenii mi-au zis c-o să-mi trimită de mâncare şi tutun. N-am primit până acum nimic, şi mă întreb de altfel cum ar putea face o asemenea minune. Aşa că nu sunt chiar atât de mirat. Trebuie să fie foarte periculos să fumezi şi, oricum, e-un lux. Să mănânci, da, asta-i ceva vital, pentru că ciorba de la prânz e-o zeamă caldă cu două-trei frunzuliţe de verdeaţă şi o bucăţică de carne fiartă de vreo sută de grame. Seara, un polonic de apă în care înoată câteva boabe de fasole sau alte legume uscate. Ca să fiu sincer, am mai puţine bănuieli în ce priveşte Administratorul, că nu ne dă o raţie mulţumitoare, cât referitor la recluzionarii care împart şi pregătesc mâncarea. Mi-a venit ideea asta constatând că seara împarte legumele un tânăr din Marsilia. El vâră polonicul până-n fundul cazanului, şi-atunci capăt mai multe legume decât apă. Ceilalţi, dimpotrivă, nu vâră polonicul până-n fund şi iau de la suprafaţă după ce-au amestecat un pic, deci m-aleg cu multă zeamă şi puţine legume. Subalimentarea asta este

extrem de primejdioasă. Pentru a avea voinţă e necesară o anumită forţă fizică.

Se măturǎ pe coridor, am impresia că se măturǎ cam mult în faţa celulei mele. Se aude hârşâitul măturii stăruind la uşă. Mă uit atent şi zăresc o bucată de hârtie albă care dă să se strecoare. Pricep degrabă că mi-a vârât ceva sub uşă, dar că n-a putut împinge mai mult. Aşteaptă s-o trag ca să măture mai departe. Trag hârtia, o despăturesc. E-un bilet scris cu cerneală fosforescentă. Aştept până trece caraliul şi citesc grăbit:

„Papi, începând de mâine vei găsi zilnic în tinetă cinci ţigări şi o nucă de cocos. Mestecă bine nuca de cocos când o mănânci, dacă vrei să-ţi priască. Înghite miezul. Fumează dimineaţa când se golesc tinetele. Niciodată după cafeaua de dimineaţă, ci la ciorba de la prânz, îndată după ce-ai mâncat, şi seara la legume. Alăturat, ai o bucăţică de mină de creion. Ori de câte ori ai nevoie de ceva, scrie pe hârtiuţa alăturată. Când măturătorul îşi freacă mătura de uşa ta, râcâie cu degetele. Dacă râcâie şi el, strecoară biletul. Nu-l vârî niciodată până nu răspunde la râcâiala ta. Vârâ-ţi hârtiuţa în ureche, să nu fii nevoit să scoţi tubul, iar mina pune-o oriunde în partea de jos a zidului celulei. Curaj. Te îmbrăţişăm. Ignace-Louis.”

Galgani şi Dega sunt cei care mi-au trimis mesajul. Simt cum mi se pune un nod în gât: ideea că am prieteni atât de credincioşi, atât de devotaţi, mă înfierbântă. Cu şi mai multă încredere în viitor, sigur c-am să ies teafăr din mormântul ăsta, pornesc cu pas vioi şi sprinten: un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur etc. Şi-n timp ce umblu îmi spun: câtă nobleţe, câtă dorinţă de a face bine e în aceşti doi oameni. Riscul e desigur foarte mare: unul îşi periclitează poate postul de contabil, iar celălalt postul de factor. E într-adevăr măreţ ce fac pentru mine, fără a mai pomeni de faptul că-i poate costa foarte scump. Câţi oameni trebuie să fi mituit ca s-ajungă din Insula Royale până la mine, în carcera „mâncătoarei de oameni”!

Cititorule, trebuie să ştii că o nucă de cocos uscată e plină

de ulei. Sâmburele ei tare şi alb e atât de încărcat de ulei încât, spărgând şase nuci de cocos şi nefăcând altceva decât să moi miezul în apă caldă, a doua zi pluteşte deasupra un litru de ulei. Acest ulei, grăsime de-a cărei lipsă suferi în cel mai înalt grad cu regimul de aici, e totodată bogat în vitamine. O nucă de cocos pe zi înseamnă aproape sănătatea asigurată. Cel puţin nu te deshidratezi, nici nu te prăpădeşti de mizerie fiziologică. Azi se împlinesc peste două luni de când primesc de mâncare şi de fumat, fără vreun bucluc. Sunt cu ochii-n patru când fumez, trăgând fumul adânc în piept, dându-l apoi afară puţin câte puţin şi bătând aerul cu mâna dreaptă în chip de evantai, ca să dispară fumul.

Ieri s-a petrecut ceva ciudat. Nu ştiu dacă am procedat bine sau rău. Un supraveghetor de gardă pe pasarelă s-a aplecat peste balustradă uitându-se în celula mea. A aprins o ţigară, a tras câteva fumuri şi apoi a lăsat-o să cadă în celula mea. După aceea a plecat. L-am aşteptat să treacă din nou, pentru a călca ostentativ pe ţigară. A reacţionat printr-o extrem de scurtă oprire: de cum şi-a dat seama de gestul meu, a plecat mai departe. I s-o fi făcut milă de mine, sau i-o fi fost ruşine de Administraţia căreia îi aparţine? Să fi fost o cursă? Nu ştiu, şi asta mă sâcâie. Când suferi devii ultrasensibil. Dacă respectivul supraveghetor a simţit câteva secunde nevoia să fie bun, n-aş vrea să-l fi jignit prin gestul meu de dispreţ.

Într-adevăr, mă aflu aici de mai bine de două luni. După părerea mea, Recluziunea asta e singura unde n-ai nimic de învăţat. Nu se pot face nici un fel de învârteli. M-am antrenat foarte bine în ce priveşte dedublarea. Am un sistem ce nu dă greş. Ca să hoinăresc de-a binelea printre stele, ca să-mi vină uşor să retrăiesc diferite etape ale vieţii mele de aventurier sau de copil, sau ca să înalţ castele în Spania cu un realism uimitor, trebuie mai întâi să fiu tare obosit. Trebuie să umblu ore întregi fără să m-aşez, fără oprire, gândindu-mă-n chip firesc la indiferent ce. Apoi, când sunt de-a binelea zdrobit, mă lungesc pe prici, pun capul pe-o jumătate a păturii, iar cu cealaltă jumătate îmi acopăr faţa. În felul acesta, aerul şi-aşa rărit al celulei mi-ajunge cu greu la gură şi la nas, filtrat prin

pătură. Treaba asta se vede că-mi provoacă în plămâni un fel de asfixie, capul începe să-mi vâjâie. Mă-năbuş din pricina căldurii şi a lipsei de aer şi atunci o pornesc deodată în zbor. Ah! călătoriile astea ale minţii mi-au oferit nişte senzaţii de nedescris. Am cunoscut nopţi de dragoste mult mai intense decât pe vremea când eram liber, mai tulburătoare, cu mult mai multe senzaţii decât cele autentice, decât cele trăite cu adevărat. Da, această facultate de-a călători în spaţiu îmi îngăduie să fiu cu mama, moartă acum şaptesprezece ani. Mă joc cu rochia ei şi ea îmi mângâie părul buclat, pe care-l lăsase să crească foarte lung la vârsta de cinci ani, ca al unei fetiţe, îi mângâi degetele lungi şi fine, cu pielea moale ca mătasea. Face haz de neînfricata-mi dorinţă de-a sări în râu, cum făceau băieţii mari, într-o zi când ne plimbam. Cele mai mici amănunte ale pieptănăturii ei, luminoasa duioşie a ochilor ei limpezi şi scânteietori, blândele ei cuvinte: „Riri, puişorule, fii cuminte, foarte cuminte, pentru ca mămica ta să te iubească mult. Mai târziu, când ai să fii ceva mai mare, ai să sari şi tu în râu, de foarte, foarte sus. Deocamdată eşti prea mic, comoara mea. Vine ea, va veni foarte repede, chiar mult prea repede, ziua când ai să fii mărişor.”

Şi, mână-n mână, plimbându-ne de-a lungul râului, ne întoarcem acasă. Mă aflu cu adevărat în casa copilăriei mele. E atât de real încât mă văd acoperind ochii mamei cu amândouă mâinile, ca să nu poată citi notele şi să continue, totuşi, să cânte la pian. Sunt acolo, aidoma, nu e nici o închipuire. Mă aflu acolo cu ea, căţărat pe-un scaun, în dosul taburetului rotitor pe care stă, şi-mi apăs foarte tare mânuţele ca să-i închid ochii mari. Degetele ei sprintene continuă să alerge pe clape, ca să ascult *Văduva veselă* până la capăt.

Nici tu, procuror neomenos, nici voi, poliţişti de-o cinste îndoielnică, nici Polein, ticălosul care şi-a cumpărat libertatea cu preţul unei mărturii false, nici cele douăsprezece momâi îndeajuns de cretine ca să accepte teza procurorului şi felul său de-a interpreta cele petrecute, nici caraliii de la Recluziune, demni asociaţi ai „mâncătoarei, de oameni”, nimeni, absolut nimeni, nici măcar zidurile groase, nici

distanţa la care se află această insulă pierdută din Atlantic, nimic, absolut nimic de ordin moral sau material nu va putea împiedica călătoriile astea, fermecător poleite în trandafiriul fericirii când m-avânt spre stele.

Am greşit când, socotind timpul cât o să rămân singur cu mine, n-am pomenit decât de „ore-timp”. M-am înşelat. Există momente care trebuie, măsurate ca „minute-timp”. De pildă, golirea tinetelor are loc după împărţirea cafelei şi a pâinii – aproximativ o oră mai târziu. Când s-o înapoia tineta goală, o să găsesc nuca de cocos, cele cinci ţigări şi câteodată o scrisorică fosforescentă. Atunci număr minutele, nu întotdeauna, dar adesea. E destul de uşor, căci îmi potrivesc pasul în aşa fel încât să coincid cu o secundă şi, transformându-mi trupul în pendulă, la fiecare cinci paşi, în clipa când fac stânga-mprejur, spun în gând: unu. Când ajung la doisprezece înseamnă c-a trecut un minut. Să nu credeţi cumva că mă cuprinde spaima la gândul că s-ar putea să nu capăt nuca de cocos, care înseamnă de fapt viaţa, sau ţigările, nespusa plăcere de a fuma în mormântul ăsta de zece ori în douăzeci şi patru de ore, căci fumez o ţigară în două reprize. Nu, mă cuprinde uneori un fel de groază în clipa când se împarte cafeaua, temându-mă, fără vreun motiv anume, să nu fi păţit ceva cei care, riscându-şi tihna, m-ajută cu atâta generozitate. De aceea aştept, şi nu mă simt uşurat decât văzând nuca de cocos. E acolo, aşadar totul e în regulă, în ceea ce-i priveşte.

Orele, zilele, săptămânile, lunile trec încet, foarte încet. Se împlineşte aproape un an de când sunt aici. Exact, unsprezece luni şi douăzeci de zile, timp în care n-am vorbit cu cineva mai mult de patruzeci de secunde – frânturi de cuvinte, mai mult şoptite decât articulate. Am purtat totuşi o discuţie cu glas tare. Răcisem şi tuşeam zdravăn. Gândindu-mă că o treabă ca asta ar justifica o consultaţie medicală, cer să fiu trecut pe lista bolnavilor.

Iată şi doctorul. Spre marea mea mirare, se deschide ferestruica. Se iveşte un cap prin deschizătură.

— Ce ai? Ce te doare? Bronşită? Întoarce-te. Tuşeşte.

Doamne Dumnezeule! e-o glumă? Şi totuşi *e adevărul gol-goluţ*. S-a găsit un medic din armata colonială care să mă examineze printr-o ferestruică, să mă răsucească la un metru de uşă, aplecându-şi urechea prin deschizătură pentru auscultaţie. Pe urmă zice:

— Scoate braţul.

Eram gata să-l scot când, dintr-un fel de respect faţă de mine însumi, spun acelui medic ciudat:

— Vă mulţumesc, domnule doctor, nu vă deranjaţi până într-atât. Nu merită.

Şi am avut tăria de caracter să-i dau de înţeles că nu-i iau examenul în serios.

— Cum vrei, avu el cinismul să-mi răspundă.

Şi plecă. Din fericire, c-ar fi putut să-mi sară ţandăra.

Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. Umblu, umblu, neobosit, fără oprire, azi umblu furios, picioarele-mi sunt încordate, nu relaxate ca de obicei. De parcă, după cele ce s-au întâmplat, aş simţi nevoia să calc ceva în picioare. Ce-aş putea călca în picioare? Umblu pe ciment. Da' de unde, calc în picioare o grămadă de lucruri, mergând astfel. Calc în picioare laşitatea acestui doctor, care, pentru a fi pe placul Administraţiei, se pretează la treburi atât de scârboase. Calc în picioare indiferenţa unei categorii de oameni faţă de suferinţa şi durerea altei categorii de oameni. Calc în picioare ignoranţa poporului francez, lipsa lui de interes sau de curiozitate, de a şti unde sunt duşi şi cum sunt trataţi oamenii încărcaţi pe vasele care pleacă, o dată la doi ani, din Saint Martin-de-Ré. Îi calc în picioare pe ziariştii cronicilor criminalistice care, după ce-au scris nişte articole incendiare despre un om, în legătură cu o anumită crimă, după câteva luni nici nu-şi mai aduc aminte c-a existat. Îi calc în picioare pe preoţii catolici care au primit spovedanii, care ştiu ce se întâmplă în ocna franceză şi care tac chitic. Calc în picioare sistemul unui proces care se transformă într-o întrecere oratorică între cel care acuză şi cel care apără. Calc în picioare organizaţia Ligii Drepturilor Omului şi ale Cetăţeanului, care nu ridică glasul să strige:

Opriţi ghilotina voastră neînsângerată, suprimaţi sadismul colectiv al funcţionarilor Administraţiei! Calc în picioare faptul că nici un organism sau vreo asociaţie nu-i ia vreodată la întrebări pe responsabilii acestui sistem spre a afla cum şi de ce, pe calea asta a putreziciunii, dispar, la fiecare doi ani, optzeci la sută din cei trimişi. Calc în picioare buletinele de deces ale medicinii oficiale: sinucideri, mizerie fiziologică, moarte prin subalimentaţie cronică, scorbut, tuberculoză, demenţă furioasă, ramolisment. Şi câte oare mai calc în picioare? În tot cazul, după cele petrecute, nu mai sunt în stare să umblu normal, la fiecare pas parcă zdrobesc câte ceva.

Un, doi, trei, patru, cinci… şi orele, scurgându-se lent, îmi potolesc prin oboseală revolta mută.

Încă zece zile şi voi fi făcut exact jumătate din pedeapsa cu recluziunea. Chiar că-i o aniversare straşnică, merită să fie sărbătorită, căci, în afară de gripa asta păcătoasă, sunt sănătos tun. N-am înnebunit, nici nu sunt pe cale să mă ţicnesc. Sunt sigur, absolut sigur că voi fi viu şi echilibrat şi la sfârşitul anului care începe.

Sunt trezit de nişte voci înăbuşite. Aud:

— E complet uscat, domnule Durand. N-ai observat până acum?

— Nu ştiu, domnule şef. S-a spânzurat în colţul dinspre pasarelă, oi fi trecut de multe ori fără să-l văd.

— Asta n-are importanţă, dar recunoaşte: e ciudat că nu l-ai văzut.

Vecinul meu din stânga s-a sinucis. Asta-i tot ce înţeleg. L-au luat. Uşa se închide. Regulamentul a fost respectat cu stricteţe, întrucât uşa a fost deschisă şi închisă în prezenţa unei „autorităţi superioare”, şeful Recluziuni căruia îi recunosc glasul. E al cincilea care dispare din preajma mea. În zece săptămâni.

A venit şi ziua aniversării. Am găsit în tinetă o cutie de lapte condensat Nestlé. E o nebunie din partea prietenilor mei. Costă o sumă uriaşă şi şi-au pus pielea-n saramură ca să mi-o trimită. Am avut aşadar o zi de triumf asupra sorţii vitrege. În

consecinţă mi-am făgăduit să nu-mi las gândurile s-o ia razna. Sunt la Recluziune. A trecut un an de când am sosit şi mă simt în stare să evadez şi mâine, dacă s-ar ivi prilejul. E un bilanţ pozitiv, şi sunt mândru de el.

Fapt neobişnuit, prin măturătorul de după-amiază primesc un bileţel de la prietenii mei: „Curaj. Nu mai ai de făcut decât un an. Ştim că eşti sănătos. Noi o ducem bine ca de obicei. Te îmbrăţişăm. Louis-Ignace. Dacă poţi, trimite imediat câteva cuvinte prin cel care ţi-a dat biletul."

Scriu pe-o hârtiuţa albă care însoţea biletul: „Mulţumesc pentru toate. Sunt zdravăn şi mulţumită vouă, sper să fiu la fel peste un an. Puteţi să-mi daţi ştiri despre Clousiot, Maturette?" Într-adevăr, măturătorul se întoarce, râcâie la uşa mea. Îi trec repede hârtiuţa; care dispare cât ai clipi. Toată ziua aceea şi o parte din noapte am fost pe pământ şi în starea în care mi-am făgăduit în repetate rânduri să fiu. Încă un an, şi voi fi dus într-una din insule. Royale sau Saint-Joseph? O să mă îmbăt vorbind, fumând şi pregătind imediat viitoarea evadare.

A doua zi o iau de coarne pe prima din cele trei sute şaizeci şi cinci care-mi rămân de făcut, încrezător în soarta mea. Am avut dreptate referitor la următoarele opt luni. Dar într-a noua s-a încurcat treaba. Într-o dimineaţă, la golirea tinetei, ăl de-mi aducea nuca de cocos a fost prins cu mâţa-n sac în clipa când împingea tineta înapoi, după ce vârâse înăuntru nuca de cocos şi cele cinci ţigări.

Incidentul era atât de grav încât vreme de câteva minute a fost uitată regula tăcerii. Loviturile pe care le primea amărâtul se auzeau foarte limpede. Apoi, horcăitul unui om lovit de moarte. Ferestruica mea se deschide şi capul congestionat al unui gardian îmi strigă:

— Nici o grijă, ce-i al tău e pus deoparte!

— Adio şi n-am cuvinte, idiotule!

N-am putut să nu-i răspund, turbam de furie de când auzisem cum s-au purtat cu nenorocitul ăla.

Asta se petrecuse la ora şapte. Abia la unsprezece a venit după mine o delegaţie având în frunte pe comandantul

adjunct al Recluziunii. A fost deschisă uşa aceea care se închisese acum douăzeci de luni în urma mea şi nu mai fusese clintită de-atunci. Stăteam în fundul celulei, cu cana de tablă de-o litră în mână, în poziţie de apărare, ferm hotărât să-i mardesc cât mai zdravăn, din două motive: întâi, ca să nu mă lovească nepedepsiţi nişte gardieni, şi-n al doilea rând, ca să-mi pierd cunoştinţa cât mai repede. Dar nici gând de aşa ceva.

— Recluzionar, ieşi afară.

— Dacă vreţi să mă bateţi, să ştiţi c-o să mă apăr, aşa că n-are rost să ies ca să m-atacaţi din toate părţile. Mai bine stau aici, să-l miruiesc pe primul care m-atinge.

— Charrière, n-o să fii bătut.

— Cine-mi garantează asta?

— Eu, comandantul adjunct al Recluziunii.

— Aveţi cuvânt de onoare?

— Nu mă insulta, e zadarnic. Îţi dau cuvântul meu de onoare că n-o să fii bătut. Hai, ieşi afară.

N-am lăsat cana din mână.

— Poţi s-o păstrezi, dar n-o să-ţi trebuiască.

— Bine, e-n regulă.

Ies din celulă. Înconjurat de şase supraveghetori şi de comandantul adjunct, străbatem tot coridorul. Când ajung în curte, mă cuprinde ameţeala şi nu-mi pot ţine deschişi ochii, orbiţi de lumină. Zăresc în sfârşit căsuţa unde fusesem primiţi. Sunt vreo duzină de supraveghetori. Fără să fiu îmbrâncit, mă bagă în sala „Administraţiei”. Pe jos, plin de sânge, geme un om. Văzând că ceasul din perete arată ora unsprezece, îmi spun: „De patru ore îl torturează pe amărâtul ăsta”. Comandantul stă la birou, comandantul adjutant se aşază lângă el.

— Charrière, de când primeşti mâncare şi ţigări?

— V-o fi spus el.

— Eu te întreb pe dumneata.

— Sufăr de amnezie, nu mai ştiu nici ce s-a întâmplat ieri.

— Îţi baţi joc de mine?

— Nu, mă mir că nu scrie în dosarul meu. Am rămas c-o amnezie după o lovitură-n cap.

Comandantul e atât de surprins de răspuns că-l aud spunând:

— Întreabă la Royale dacă există vreo menţiune în sensul ăsta în ceea ce-l priveşte.

În timp ce se telefonează, continuă:

— Dar asta ştii, că te cheamă Charrière?

— Asta da. Şi repede, ca să-l aiuresc şi mai mult, rostesc ca un automat: Mă numesc Charrière, m-am născut în 1906 în departamentul Ardèche şi-am fost condamnat la muncă silnică pe viaţă la Paris, Sena.

Comandantul face nişte ochi cât cepele, simt că vrăjeala s-a prins.

— Ţi-ai primit cafeaua cu pâine azi-dimineaţă?

— Da.

— Ce legumă vi s-a servit aseară?

— Nu ştiu.

— Va să zică, de-ar fi să te cred, n-ai nici un pic de memorie?

— Câtuşi de puţin dacă-i vorba de cele întâmplate. Dar am memoria chipurilor. De pildă, ştiu că de dumneavoastră am fost primit, dar habar n-am când.

— Va să zică, nu ştii nici cât ţi-a mai rămas de făcut din pedeapsă?

— Din munca silnică pe viaţă? Bănuiesc că până mor.

— Nu, din condamnarea la recluziune.

— Sunt condamnat la recluziune? De ce?

— Asta-i culmea! Paştele şi dumnezeii! Nu mă face să-mi ies din sărite. Doar n-o să spui c-ai uitat că te-ai ales cu doi ani pentru evadare. Vezi c-o păţeşti!

Acum îi pun capac:

— Pentru evadare? Domnule comandant, sunt un om serios şi cu simţul răspunderii. Veniţi cu mine, să-mi controlaţi celula, şi n-o să mai spuneţi c-am evadat.

În clipa aceea îi zice un gardian:

— Domnule comandant, aveţi legătura cu Insula Royale.

Pune mâna pe receptor:

— Nu figurează nimic? Ciudat, pretinde că suferă de

amnezie. Din ce cauză? O lovitură în cap… Am priceput, e-un simulant. Văd eu… Bine, scuzaţi-mă, domnule comandant, o să verific. La revedere. Da, o să vă ţin la curent.

— I-ascultă, actorule, dă să-ţi văd capul. Ah! Da, e o cicatrice destul de lungă. Cum se face că după lovitura asta ţi-aminteşti că ţi-ai pierdut memoria? Aud?

— Nu pot să vă explic, constat doar că mi-aduc aminte de lovitură, de faptul că mă cheamă Charrière şi aşa mai departe.

— În definitiv, ce-ai de gând să spui sau să faci?

— Păi tocmai asta se discută aici. M-aţi întrebat de când mi se trimit de-ale gurii şi ţigări. Iată răspunsul meu definitiv: nu ştiu dacă e prima sau a mia oară. Din pricina amneziei mele nu vă pot răspunde. Asta-i tot, faceţi cum doriţi.

— Ce doresc eu e foarte simplu. Vreme îndelungată ai mâncat prea mult, ei bine, o să slăbeşti un pic. Îi suprimaţi masa de seară până la sfârşitul pedepsei.

În aceeaşi zi capăt o scrisorică la al doilea măturat. Din păcate, n-o pot citi, nu-i fosforescentă. Peste noapte aprind o ţigară rămasă din ajun şi care le-a scăpat la percheziţie, atât era de bine ascunsă în prici. Trăgând tare din ţigară, izbutesc să descifrez la lumina ei: „Vidanjorul şi-a ţinut gura. A spus că era abia a doua oară că-ţi aducea de mâncare, din proprie iniţiativă. Că a făcut-o pentru că te cunoştea din Franţa. Nimeni n-o să fie luat la întrebări pe Insula Royale. Curaj”.

Iată-mă aşadar lipsit de nuca de cocos, de ţigări şi de ştiri de la prietenii mei din Insula Royale. Colac peste pupăză, mi-au suprimat masa de seară. Mă obişnuisem să nu sufăr de foame şi, în plus, cele zece şedinţe de fumat îmi mai umpleau ziua şi o parte din noapte. Nu mi-e gândul numai la mine, ci şi la amărâtul pe care l-au stâlcit în bătaie din pricina mea. Să sperăm că nu va fi pedepsit cu prea multă cruzime.

Unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur… Unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. N-o să-ţi vină prea uşor cu regimul ăsta crâncen, şi poate c-ar fi bine să schimbi tactica, ţinând seama de faptul c-o să mănânci atât de puţin. De pildă, să stai culcat cât mai mult, ca să nu consumi energie. Cu cât mă mişc mai puţin, cu atât cheltuiesc mai puţine calorii. Peste

zi va trebui să şed ore întregi. Trebuie să mă deprind cu un fel de viaţă radical deosebit. Patru luni înseamnă o sută douăzeci de zile. Cu noul regim de viaţă, cât o să dureze până să mă anemiez serios? Cel puţin două luni. Va să zică m-aşteaptă două luni hotărâtoare.

De cum o să fiu lipsit de vlagă, bolile o să găsească un teren extrem de prielnic. Mă hotărăsc să stau lungit de la şase seara la şase dimineaţa. O să umblu de la cafea până ce se strâng tinetele, vreo două ore. La prânz, după ciorbă, aproximativ două ore. În total, patru ore de mers. În rest, aşezat sau culcat.

O să fie greu să-mi iau zborul fără să fiu obosit. O să încerc totuşi.

Azi, după ce mi-am petrecut o bună bucată din timp gândindu-mă la prietenii mei şi la amărâtul care a fost maltratat atât de crâncen, încep să mă antrenez pentru traiul ăsta nou. Izbutesc destul de bine, cu toate că orele-mi par mai lungi, iar picioarele, care ore întregi nu mai funcţionează, par că-s pline de furnici.

Se fac zece zile de când durează regimul acesta. Acum mi-e foame tot timpul. Am şi început să simt un soi de oboseală permanentă care a pus stăpânire pe mine. Nuca aceea de cocos îmi lipseşte grozav de mult, ţigările ceva mai puţin. Mă culc foarte devreme şi evadez de-a binelea, destul de repede, din celula mea. Ieri am fost la Paris, la restaurantul *Le Rat Mort,* unde beam şampanie cu nişte prieteni: Antonio Londonezul – originar din Baleare, dar vorbind franceza ca un parizian şi engleza ca un adevărat ingliş. A doua zi, la cafeneaua *Marronnier* pe boulevard de Clichy, îşi omora un prieten cu cinci focuri de revolver. Printre cei din tagmă prietenia se transformă repede în ură înverşunată. Da, ieri am fost la Paris, dansând în sunetele acordeonului la balul de la *Petit Jardin,* pe avenue de Saint-Ouen, cu o clientelă alcătuită numai din corsicani şi marsiliezi. Toţi prietenii îmi trec pe dinaintea ochilor în călătoria asta plăsmuită, atât de reali că nu mă îndoiesc nici de prezenţa lor, nici de prezenţa mea în toate aceste locuri unde am petrecut nopţi atât de frumoase.

Aşadar, fără să umblu prea mult, cu regimul ăsta alimentar foarte redus, ajung la acelaşi rezultat ca atunci când mă străduiam să obosesc. Imaginile trecutului mă smulg din celula mea cu o asemenea putere încât trăiesc de-a binelea mai multe ore de libertate decât de recluziune.

Nu mai am de făcut decât o lună. Se împlinesc trei luni de când nu mănânc decât un coltuc de pâine şi la prânz o ciorbă caldă fără legume, cu respectiva fărâmă de carne fiartă. Foamea permanentă mă face să cercetez bucata de carne imediat ce-o capăt, să văd dacă nu-i cumva, numai piele, cum se întâmplă adeseori.

Am slăbit mult şi-mi dau seama cât de importantă a fost – ca să-mi păstrez sănătatea şi echilibrul în această teribilă excludere din viaţă – nuca de cocos pe care am avut norocul s-o primesc douăzeci de luni la rând.

Sunt tare nervos în dimineaţa asta, după ce mi-am băut cafeaua. M-am lăcomit să mănânc jumătate din pâine, lucru pe care nu-l fac niciodată. În mod obişnuit o tai în patru bucăţi mai mult sau mai puţin egale, pe care le mănânc la şase dimineaţa, la prânz, la şase seara, iar ultima bucată noaptea. „De ce faci una ca asta?” mă dojenesc singur. „Tocmai când ai ajuns la mal greşeşti atât de grav?” – „Mi-e foame şi mă simt lipsit de vlagă.“ – „Nu fi atât de pretenţios. Cum să fii puternic? Cu mâncarea asta? Important – şi-n privinţa asta ai învins – e că eşti slab, e drept, dar nu bolnav. Cu puţin noroc, logic vorbind, «mâncătoarea de oameni» o să piardă partida cu tine”. Mă aşez, după cele două ore de mers, pe blocul de ciment care-mi slujeşte drept scaun. Încă treizeci de zile, adică şapte sute douăzeci de ore, după care se va deschide uşa şi mi se va spune:

— Recluzionar Charrière, ieşi. Ţi-ai încheiat doi ani de recluziune.

Iar eu, ce-o să spun? Cam aşa:

— Da, mi-am încheiat cei doi ani de calvar.

Ba nu, ia stai! Dacă e de faţă comandantul căruia i-ai jucat festa cu amnezia, trebuie să continui – calm:

— Cum, sunt graţiat, plec în Franţa? Munca silnică pe viaţă

a luat sfârşit?

Numai ca să-i vezi mutra şi să-l convingi că postul la care te-a condamnat e-o nedreptate. „Zău aşa, ce-i cu tine? Nedreptate sau nu, mult îi pasă comandantului dacă s-a înşelat. Ce importanţă are asta pentru un om cu asemenea mentalitate? N-oi fi având acum pretenţia să aibă remuşcări că te-a pedepsit pe nedrept? Îţi interzic să presupui, mâine sau mai târziu, că un păzitor de ocnaşi e o fiinţă normală. Nici un om demn de acest nume nu poate să facă parte din breasla asta. Te înveţi cu orice în viaţă, chiar şi să fii un ticălos de-a lungul întregii tale cariere. Poate doar când o fi c-un picior în groapă, de frica lui Dumnezeu – dacă e credincios să devină temător şi să se căiască. Nu, nu că ar avea remuşcări pentru porcăriile pe care le-a comis, ci de teamă ca la judecata de apoi să nu fie el însuşi condamnat.

Aşa că, pierind pe insulă, oricare ar fi insula unde vei fi trimis, să nu accepţi – şi asta să-ţi fie limpede de pe-acum – nici un fel de compromis cu acest soi de oameni. Fiecare se găseşte de o parte sau alta a unei bariere, trasate precis. De o parte, laşitatea, autoritatea pedantă lipsită de suflet, sadismul intuitiv, cu reacţii automate; de cealaltă parte, eu şi oamenii de teapa mea, care au comis delicte grave, desigur, dar în care suferinţa a izbutit să dea la iveală calităţi incomparabile: milă, bunătate, spirit de sacrificiu, nobleţe, curaj.

Cu toată sinceritatea, prefer să fiu ocnaş decât păzitor de ocnaşi.

Doar douăzeci de zile. Mă simt tare slăbit. Am băgat de seamă că bucata mea de pâine e întotdeauna din seria celor mici. Cine s-o fi înjosind într-atât încât să-mi aleagă bucata de pâine? De câteva zile, ciorba mea nu mai e decât o zeamă chioară încălzită, iar aşa-zisa bucată de carne e un os cu foarte puţină carne sau o fărâmă de piele. Mi-e teamă c-o să mă îmbolnăvesc. A devenit o obsesie. Sunt atât de slab că nu mai e nevoie să fac nici un efort pentru ca, treaz fiind, să visez orice. Mă îngrijorează oboseala asta adâncă, însoţită de-o deprimare gravă. Încerc să reacţionez şi cu mare greutate izbutesc să suport cele douăzeci şi patru de ore zilnice. Aud

râcâit la uşă. Trag repede biletul. E fosforescent. De la Dega şi Galgani. Citesc: *„Scrie-ne câteva rânduri. Foarte îngrijoraţi de starea sănătăţii sale. Încă nouăsprezece zile, curaj – Louis, Ignace.”*

Alăturat, o bucăţică de hârtie şi un vârf de creion. Scriu: *„Mă ţin tare, sunt foarte slab – Mulţumesc – Papi.”*

Mătura se freacă iarăşi de uşa mea, aşa că trimit biletul. Cele câteva cuvinte, fără ţigări, fără nucă de cocos, reprezintă pentru mine mult mai mult. Dovada asta de prietenie, atât de minunată, atât de statornică, îmi dă lovitura de bici de care aveam nevoie. Afară se ştie ce-i cu mine, şi dacă m-aş îmbolnăvi, precis că prietenii mei s-ar duce la doctor, să-l convingă să mă îngrijească aşa cum trebuie. Au dreptate: numai nouăsprezece zile, sunt aproape de capătul acestei curse istovitoare contra morţii şi a nebuniei. N-am să mă îmbolnăvesc. Trebuie să fac cât mai puţine mişcări, ca să nu cheltuiesc caloriile indispensabile. O să suprim cele două ore de mers de dimineaţă şi cele două de după-amiază. E singurul mijloc ca să rezist. Drept care stau culcat toată noaptea, timp de douăsprezece ore, iar celelalte douăsprezece, aşezat pe blocul de piatră. Din când în când mă ridic, fac câteva flexiuni şi mişcări cu braţele, apoi mă reaşez. Doar zece zile încă.

Tocmai mă preumblu prin Trinidad, viorile javaneze cu o coardă mă leagănă în acordurile lor tânguitoare, când un urlet înfiorător, neomenesc, mă readuce la realitate. Urletul vine dintr-o celulă aflată în spatele meu, sau cam aşa ceva, foarte aproape. Aud:

— Ticălosule, ia pofteşte aici, în groapa mea. Nu te-ai săturat păzindu-mă de sus? Nu-ţi dai seama că pierzi jumătate din spectacol cu lumina asta chioară?

— Tacă-ţi gura, că de nu încasezi o pedeapsă de-o să te usture! zise caraliul.

— Ah, ah! Mor de râs, imbecilule! Ce-o fi mai usturător decât tăcerea asta de moarte? Pedepseşte-mă cât pofteşti, mardeşte-mă dacă-ţi face plăcere, călău scârbos ce eşti, n-ai să afli nicicând ceva asemănător cu tăcerea la care mă obligi! Nu, nu, nu! Nu mai vreau, nu mai rabd să nu vorbesc! De trei

ani trebuia să-ţi spun că te bag în mă-ta, idiotule! Şi de tâmpit ce sunt, de frica unei pedepse, am aşteptat treizeci şi şase de luni ca să te-njur! Mi-e greaţă de tine şi de toţi ai tăi, şleahtă împuţită de caralii ce sunteţi!

Câteva clipe mai târziu, se deschide uşa şi aud:

— Nu, nu aşa! Pune-i-o de-a-ndoaselea, e mai bine!

Şi amărâtul urlă:

— Pune-mi cămaşa de forţă cum pofteşti, scârnăvie! De-a-ndoaselea dacă vrei, strânge-o până mă gâtuieşti, trage tare de şnur, propteşte-ţi genunchii. Tot o să-ţi spun că mă-ta e-o scroafă şi că de-aia n-a putut să iasă din ea decât o lepădătură, un maldăr de băligar.

I-o fi pus probabil un căluş, că nu mai aud nimic. Uşa s-a închis. Scena trebuie să-l fi emoţionat pe tânărul paznic, căci după câteva minute, se opreşte în dreptul celulei mele şi zice:

— Se vede treaba c-a înnebunit.

— Crezi? Păi tot ce-a spus mi se pare bine gândit.

Caraliul rămâne tablou, şi-mi aruncă, plecând mai departe:

— Bine, atunci poate că faci şi dumneata la fel!

Incidentul ăsta m-a readus din insula cu oameni cumsecade, mi-a întrerupt visul despre viori, sânii indienelor, portul Port of Spain, ca să mă readucă la trista realitate a Recluziunii.

Au mai rămas zece zile, adică mai am de îndurat două sute patruzeci de ore.

Tactica de-a nu mă mişca dă roade, sau poate faptul că zilele se scurg liniştit, sau mulţumită scrisorii de la prietenii mei. Probabil însă că mă simt mai puternic pentru că m-am trezit făcând o comparaţie: mai am două sute patruzeci de ore până să fiu eliberat din Recluziune, sunt slăbit, dar mintea mi-a rămas neatinsă, energiei mele nu-i lipseşte decât un pic de forţă fizică pentru a funcţiona din nou perfect. În timp ce colea, în spatele meu, la o distanţă de doi metri, despărţit printr-un zid, un nefericit de ocnaş intră în prima fază a nebuniei, poate pe cel mai jalnic făgaş, cel al violenţei. Nu mai are mult de trăit, căci revolta lui oferă prilejul de a fi ghiftuit până la saturaţie cu tratamente riguros studiate spre

a-l ucide cât mai ştiinţific cu putinţă. Îmi reproşez că mă simt mai bine din pricină că altul este înfrânt. Mă întreb dacă nu sunt şi eu unul dintre acei egoişti care pe timp de iarnă, bine încălţaţi, bine înmănuşaţi, la căldurică într-o haină de blană văd defilând prin faţa lor mulţimile de pălmaşi rebegiţi de frig, prost îmbrăcaţi, sau măcar cu mâinile învineţite de gerul dimineţii, şi care comparându-se cu această turmă ce aleargă să prindă primul metrou sau autobuz, se simt mult mai la cald ca înainte şi se bucură de blana lor mai dihai ca oricând. Totul în viaţă e deseori chestie de comparaţie. E adevărat, am de făcut zece ani de închisoare, dar Papillon are muncă silnică pe viaţă. E adevărat, sunt vieţaş, dar am douăzeci şi opt de ani; el s-a ales cu cincisprezece ani de închisoare, dar are cincizeci de ani.

Hai, mă apropii de sfârşit şi sper să mă simt bine în toate privinţele în mai puţin de şase luni, ca sănătate, moral, energic, pus la punct pentru o evadare spectaculoasă. S-a vorbit de prima, a doua va fi gravată pe pietrele unuia din zidurile ocnei. N-am nici o îndoială. Voi pleca, e sigur. În mai puţin de şase luni.

E ultima noapte pe care o petrec la Recluziune. Acum şaptesprezece mii cinci sute opt ore am intrat în celula 234. Uşa mi-a fost deschisă o singură dată, pentru a fi condus în faţa comandantului, ca să mă pedepsească. În afară de vecinul meu cu care schimb câteva silabe vreme de câteva secunde pe zi, mi s-a vorbit de patru ori. O dată când mi s-a spus că la sunetul fluierului am voie să las priciul jos – în prima zi. O dată doctorul: „Întoarce-te, tuşeşte”. O conversaţie mai lungă şi mai însufleţită cu comandantul. Şi deunăzi, patru cuvinte cu supraveghetorul emoţionat de bietul nebun. Nu-i prea exagerat ca diversitate! Mă culc liniştit fără să mă gândesc la altceva decât: mâine se va deschide definitiv această uşă. Mâine voi vedea soarele, iar dacă mă vor trimite pe Insula Royale, voi respira aerul mării. Mâine începi să-ţi isprăveşti oficial pedeapsa de muncă silnică pe viaţă. Asta numeşti tu libertate? Ştiu, ştiu, dar ca viaţă nu se compară cu cea pe care am îndurat-o. Cum o să-i găsesc oare pe Clousiot şi pe

Maturette?

La ora şase capăt cafeaua şi pâinea. Îmi vine să spun: „Păi eu ies astăzi. Aţi greşit.“ Mi-aduc deodată aminte că sunt „amnezic”, şi cine ştie dacă, recunoscând astfel că l-am trombonit pe comandant, n-ar fi în stare să mă bage pe loc la carceră pe treizeci de zile. Oricum, după lege, urmează să ies din Recluziunea Celulară din Saint-Joseph astăzi, 26 iunie 1936. Peste patru luni împlinesc treizeci de ani.

Ora opt. Am mâncat tot coltucul de pâine. O să găsesc de mâncare în lagăr. Se deschide uşa. Comandantul adjunct şi doi supraveghetori sunt de faţă.

— Charrière, ţi-ai încheiat pedeapsa, suntem în 26 iunie 1936. Urmează-ne.

Ies. Ajuns în curte, soarele strălucea de pe-acum îndeajuns ca să mă orbească. Simt un fel de slăbiciune. Picioarele îmi sunt moi şi-mi joacă pete negre prin faţa ochilor. Şi totuşi n-am parcurs decât vreo cinzeci de metri, din care treizeci la soare.

Ajungând în faţa pavilionului „Administraţie”, dau cu ochii de Maturette şi de Clousiot. Maturette e un adevărat schelet, cu obrajii scofâlciţi şi cu ochii înfundaţi în orbite. Clousiot e lungit pe-o brancardă. E palid şi miroase deja a mort. Îmi spun: „Nu-s prea chipeşi prietenii mei. Aşa oi fi arătând şi eu?” Abia aştept să mă văd într-o oglindă. Le spun:

— Ei, e-n regulă?

Nici un răspuns. Repet:

— E-n regulă?

— Da, zice încet Maturette.

Îmi vine să-i spun că, pedeapsa cu recluziunea fiind terminată, avem voie să vorbim. Îl sărut pe Clousiot pe obraz. Îi sclipesc ochii şi zâmbeşte:

— Adio, Papillon, îmi spune el.

— Nu, nu aşa!

— Mă curăţ, s-a isprăvit.

Peste câteva zile urma să moară la spitalul de pe Insula Royale. Avea treizeci şi doi de ani şi fusese trimis la ocnă pe douăzeci de ani pentru furtul unei biciclete, furt pe care nu-l

săvârşise. Dar soseşte comandantul.

— Să intre Maturette, şi dumneata, Clousiot, v-aţi purtat bine. Aşa că vă trec pe fişă: „Purtare bună”. Dumneata, Charrière, deoarece ai comis o greşeală gravă, îţi trec ceea ce meriţi: „Purtare rea”.

— Mă iertaţi, domnule comandant, ce greşeală am comis?

— Chiar nu-ţi aminteşti că s-au găsit ţigările şi nuca de cocos?

— Sincer vă spun că nu.

— Ia să vedem, la ce regim eşti de patru luni?

— Din ce punct de vedere? În privinţa mâncării? La fel ca la început.

— Ah! asta-i culmea! Ce-ai mâncat aseară?

— Ca de obicei, ce mi s-a dat. Ce ştiu eu? Nu-mi aduc aminte. Poate fasole sau orez cu grăsime, sau vreo altă legumă.

— Aşadar, mâncai seara?

— Se-nţelege! Credeţi că-mi vărsăm gamela?

— Nu, nu-i vorba de asta, las-o baltă. În regulă, retrag calificativul de „purtare rea”. Completează-i altă fişă de ieşire, domnule X… Îţi trec „purtare bună”, e-n regulă?

— Aşa da. N-am făcut nimic ca să n-o merit.

Şi cu această ultimă frază ieşim din birou.

Poarta cea mare a Recluziunii se deschide pentru a ne lăsa să trecem. Escortaţi de un singur supraveghetor, coborâm încet drumul care duce spre lagăr. Vedem de sus marea care străluceşte de reflexe argintii şi de spumă.

Insula Royale e-n faţă, plină de verdeaţă şi de acoperişuri roşii. Insula Diavolului, austeră şi sălbatică. Cer supraveghetorului îngăduinţa să stau jos câteva minute. Zice da. Ne aşezăm, unul la dreapta şi celălalt la stânga lui Clousiot, şi ne prindem de mână, fără măcar să ne dăm seama. Acest contact stârneşte în noi o emoţie lăudată şi, fără un cuvânt, ne îmbrăţişăm. Supraveghetorul zice:

— Haideţi, flăcăi. Trebuie să coborâm.

Şi încet, foarte încet, coborâm până în lagăr, unde intrăm unul lângă altul, ţinându-ne mai departe de mână, urmaţi de

doi brancardieri care-l duc pe prietenul nostru intrat în agonie.

VIAŢA PE INSULA ROYALE

Abia ajunşi în curtea lagărului, suntem înconjuraţi cu o atenţie binevoitoare de toţi ocnaşii. Îi regăsesc pe Pierot Nebunul, Jean Sartrou, Colondini, Chissilia. Trebuie să ne ducem toţi trei la infirmerie, ne spune supraveghetorul. Escortaţi de vreo douăzeci de amici, traversăm curtea pentru a intra la infirmerie. În câteva minute, Maturette şi cu mine ne trezim c-o duzină de pachete de ţigări şi de tutun, cafea cu lapte foarte caldă, ciocolată făcută din cacao pură. Fiecare vrea să ne dea câte ceva. Infirmierul îi face lui Clousiot o injecţie cu ulei camforat şi una cu adrenalină, pentru inimă. Un negru uscăţiv zice: „Infirmierule, dă-i lui vitaminele mele, are mai multă nevoie decât mine". E într-adevăr emoţionantă demonstraţia asta de bunătate solidară faţă de noi. Pierre Bordelezul îmi spune:

— Ai nevoie de ceva bişţari? Până pleci pe Insula Royale am timp să fac o chetă.

— Nu, foarte mulţumesc, am. Dar de unde ştii că plec la Royale?

— De la contabil. Toţi trei. Cred chiar c-o să fiţi internaţi în spital.

Infirmierul e un bandit muntean din Corsica. Îl cheamă Essari. Mai târziu l-am cunoscut bine, o să istorisesc odată povestea lui, e într-adevăr interesantă. Cele două ore la infirmerie au trecut foarte repede. Am mâncat şi am băut pe săturate. Ghiftuiţi şi mulţumiţi, plecăm spre Insula Royale. Clousiot a stat aproape tot timpul cu ochii închişi, în afară de clipele când mă apropiam de el şi-i puneam mâna pe frunte. Atunci deschidea ochii deja tulburi şi-mi spunea:

— Prietene Papi, suntem prieteni adevăraţi.

— Mai mult decât atât, suntem fraţi, îi răspundeam.

Însoţiţi de-un singur supraveghetor, pornim. La mijloc, brancarda cu Clousiot: Maturette şi cu mine, de o parte şi de alta. La poarta lagărului, toţi ocnaşii ne spun la revedere şi ne urează noroc. Le mulţumim, în ciuda protestelor lor. Pierrot Nebunul mi-a atârnat de gât o desagă, plină cu tutun, ţigări, ciocolată şi cutii de lapte Nestle. Maturette a primit şi el una. Nu ştie cine i-a dat-o. Doar infirmierul Fernandez şi un supraveghetor ne însoţesc până la chei. Ne înmânează fiecăruia câte-o fişă pentru spitalul din Insula Royale. Pricep că, fără să-i mai ceară părerea medicului, ne internează cu de la el putere. Iată şi barca. Şase vâslaşi, doi supraveghetori înarmaţi la spate şi altul la cârmă. Unul din vâslaşi e Chapar, cel cu afacerea de la Bursa din Marsilia. E-n regulă, la drum. Ramele pătrund în apă şi, în timp ce vâsleşte, Chapar mă-ntreabă:

— E-n regulă, Papi? Primeai regulat nuca de cocos?

— Nu, în ultimele patru luni deloc.

— Ştiu, s-a-ntâmplat un bucluc. Individul s-a ţinut tare. Nu ştia decât de mine, dar n-a ciripit.

— Ce-a păţit?

— A mierlit.

— Cum aşa, de ce?

— După spusele unui infirmier, se pare că i-au paradit ficatul c-o lovitură de picior.

Coborâm pe cheiul Insulei Royale, cea mai mare dintre cele trei insule. Orologiul de la brutărie arată ora trei. Soarele ăsta de după-amiază e foarte puternic, mă orbeşte şi mă-ncinge serios. Un supraveghetor cheamă doi brancardieri. Doi ocnaşi, nişte matahale, impecabil îmbrăcaţi în alb, fiecare cu brăţară de forţă din piele neagră, îl ridică pe Clousiot ca pe-un fulg, iar noi, Maturette şi cu mine, păşim în urma lui. Un supraveghetor, cu câteva hârtii în mână, vine după noi.

Drumul, de peste patru metri lăţime, e pietruit. Greu de urcat. Din fericire, cei doi brancardieri se opresc când şi când, aşteptând să-i ajungem. Atunci m-aşez pe braţul brancardei, în dreptul capului lui Clousiot şi-l mângâi uşurel pe frunte şi pe

creştet. De fiecare dată îmi zâmbeşte, deschide ochii şi-mi spune:

— Dragul meu Papi!

Maturette îl ia de mână.

— Tu eşti, puştiulică? şopteşte Clousiot.

Pare nespus de fericit că ne simte în preajma lui. Când ne mai oprim o dată, aproape de sosire, întâlnim un grup de corvoadă care merge la lucru. Aproape toţi sunt ocnaşi din convoiul meu. Fiecare, în trecere, ne spune o vorbă bună. Sosind pe platou, în faţa unei clădiri pătrate şi albe, vedem, aşezate la umbră, cele mai de seamă notabilităţi ale Insulelor. Ne apropiem de maiorul Barrot, poreclit „Aşchie", şi de alţi şefi ai penitenciarului. Fără să se scoale în picioare şi fără vreo formalitate, maiorul ne spune:

— Ei, n-a fost prea greu la Recluziune? Dar ăla de pe brancardă, cine e?

— E Clousiot.

Se uită la el, apoi spune:

— Duceţi-i la spital. Când vor ieşi de-acolo, să mi se dea o notă cu caracterizarea lor, înainte de a-i trimite în lagăr.

La spital, într-o sală mare, bine luminată, suntem instalaţi în paturi foarte curate, cu cearşafuri şi perne. Primul infirmier cu care dau ochii e Chatal, infirmierul sălii sever supravegheate de la Saint-Laurent-du-Maroni. Se ocupă imediat de Clousiot şi dă ordin unui supraveghetor să cheme doctorul. Acesta soseşte pe la ora cinci. După un examen lung şi minuţios, îl văd că dă din cap c-un aer nemulţumit. Îi scrie o reţetă, apoi se-ndreaptă spre mine.

— Nu prea suntem prieteni, Papillon şi cu mine, îi zice el lui Chatal.

— Mă mir, domnule doctor, e-un băiat de treabă.

— Poate, dar s-a dovedit căpăţânos.

— Cu ce prilej?

— Cu prilejul unei vizite medicale la Recluziune.

— Domnule doctor, îi spun, asta numiţi dumneavoastră vizită medicală, să mă examinaţi printr-o ferestruică?

— E-un ordin al Administraţiei, să nu se deschidă uşa unui

condamnat.

— Foarte bine, domnule doctor, dar sper că dumneavoastră nu sunteţi decât pus la dispoziţia Administraţiei şi că nu faceţi parte din ea.

— Mai vorbim noi despre asta altă dată. Am să încerc să vă înzdrăvenesc, pe prietenul dumitale şi pe dumneata. Cât despre celălalt, mi-e teamă că-i prea târziu.

Chatal îmi povesteşte că, bănuit c-ar pregăti o evadare, a fost internat în Insule. Îmi face totodată cunoscut că Jésus, cel care mă trădase cu prilejul evadării, a fost asasinat de un lepros. Nu cunoaşte numele leprosului şi mă întreb de n-o fi cumva unul din cei care ne-au venit în ajutor cu atâta generozitate.

Viaţa ocnaşilor din Insulele Salvării e cu totul diferită de ceea ce ne-am fi putut închipui. Majoritatea sunt extrem de periculoşi, din mai multe motive: în primul rând, toată lumea mănâncă bine, căci se face negoţ cu ce vrei şi ce nu vrei: alcool, ţigări, cafea, ciocolată, zahăr, carne, legume proaspete, peşte, langustine{33}, nuci de cocos etc. Aşa încât sunt toţi sănătoşi tun, clima e foarte sănătoasă. Doar cei condamnaţi pe diverse termene mai au speranţă să fie eliberaţi, în timp ce vieţaşii – ce-au avut şi ce-au pierdut! – sunt periculoşi cu toţii. Toată lumea e vârâtă până-n gât în negoţul zilnic, ocnaşi şi supraveghetori. E un mişmaş nu prea uşor de înţeles. Neveste de-ale supraveghetorilor umblă după ocnaşi tineri care să le facă treburile gospodăriei – devenindu-le de cele mai multe ori şi amanţi. Li se spune „băieţi de casă”. Unii sunt grădinari, alţii bucătari. Categoria asta a transportaţilor face legătura între lagăr şi locuinţele gardienilor. „Băieţii de casă” nu sunt văzuţi cu ochi răi de ceilalţi ocnaşi, căci mulţumită lor se poate face tot felul de negoţ. Dar nici nu sunt categorisiţi drept ocnaşi curaţi. Nici un om din adevărata tagmă nu acceptă să se înjosească făcând asemenea treburi. Nici de-a fi temniceri, nici de-a lucra la popota supraveghetorilor. Dimpotrivă, plătesc cu bani grei slujbele în care n-au treabă cu paznicii: vidanjori, măturători de frunze, bivolari, infirmieri, grădinari ai penitenciarului, măcelari, brutari,

vâslaşi, factori poştali, paznici ai farului. Toate aceste slujbe sunt ocupate de adevăraţii ocnaşi. Un adevărat ocnaş nu munceşte niciodată la corvezile de întreţinere a zidurilor, la drumuri, la scări, la plantaţiile de cocotieri, adică la corvezile în plin soare sau sub supravegherea caraliilor. Se lucrează de la şapte dimineaţa până la prânz şi de la două la şase după-amiaza.

Toate astea dau o privire de ansamblu asupra acestui amestec de oameni atât de deosebiţi între ei, care trăiesc în comun, deţinuţi şi gardieni, un târguşor în toată puterea cuvântului, unde totul se comentează, unde totul se judecă, unde toată lumea se studiază şi se observă.

Dega şi Galgani au venit să-şi petreacă duminica împreună cu mine, la spital. Am mâncat peşte cu mujdei de usturoi, ciorbă de peşte, cartofi, brânză, cafea, vin alb. Am luat masa în camera lui Chatal: el, Dega, Galgani, Maturette, Grandet şi eu. M-au rugat să le povestesc toată evadarea, în cele mai mici amănunte. Dega s-a hotărât să nu mai încerce nici o evadare. Aşteaptă din Franţa o graţiere prin care să i se scadă cinci ani. Cu cei trei pe care i-a făcut în Franţa şi cu cei de aici, nu mai rămân decât patru ani. S-a resemnat să-i facă. Galgani, în ce-l priveşte, pretinde că se ocupă de el un senator corsican.

Vine rândul meu. Îi întreb care sunt locurile cele mai prielnice, aci, pentru o evadare. Se dezlănţuie o furtună de proteste. Lui Dega nici prin gând nu i-a trecut, şi nici lui Galgani. În ce-l priveşte, Chatal crede că o grădină are unele avantaje pentru pregătirea unei plute. Cât despre Grandet, mă informează că e fierar la „întreţinere”. E un atelier, zice el, unde găseşti de toate: zugravi, tâmplari, fierari, zidari, instalatori – vreo sută douăzeci de oameni. Lucrează la întreţinerea clădirilor Administraţiei. Dega, care e contabil general, mă poate plasa unde vreau. Rămâne să aleg. Grandet îmi propune să facem juma-juma (e staroste al jocului de cărţi), în aşa fel încât cu ce scot de la cartofori să pot trăi bine fără să-mi cheltuiesc banii din tub. Aveam să aflu mai târziu că-i foarte interesant, dar extrem de periculos.

Duminica a trecut cu o iuţeală surprinzătoare. „S-a şi făcut

de cinci, zice Dega, care are un ceas frumos, trebuie să ne întoarcem în lagăr.” La plecare, Dega îmi dă cinci sute de franci pentru pocher, căci se-ncing uneori partide straşnice în sala noastră. Grandet îmi dăruieşte un cuţit grozav, chiar de el călit. E-o armă de temut.

— Să umbli întotdeauna înarmat, ziua şi noaptea.

— Dar cum rămâne cu percheziţiile?

— Majoritatea celor care fac percheziţii sunt temniceri arabi. Când cineva e socotit periculos, au ei grijă să nu găsească la el vreo armă, chiar de-au simţit-o la pipăit.

— Ne vedem în lagăr, zice Grandet.

Până să plece, Galgani spune că mi-a şi rezervat un loc în colţul lui şi că o să facem parte din acelaşi *gurbi* (membrii unui *gurbi* mănâncă laolaltă şi banii fiecăruia sunt ai tuturor). Dega nu doarme în lagăr, ci într-o cameră din clădirea Administraţiei.

Iată-ne de trei zile aici. Petrecându-mi nopţile mai mult la căpătâiul lui Clousiot, încă nu m-am lămurit cum se trăieşte în această sală a spitalului, unde suntem vreo şaizeci la număr. Mai târziu, lui Clousiot fiindu-i rău, e izolat într-o cameră unde se mai află un bolnav grav. Chatal l-a îndopat cu morfină. Se teme că n-o să mai apuce dimineaţa.

În sală sunt câte treizeci de paturi, de o parte şi de alta a unui interval lat de trei metri, aproape toate ocupate. Lumina e dată de două lămpi cu petrol. Maturette îmi spune:

— Colo se joacă pocher.

Mă îndrept spre jucători. Sunt patru.

— Pot să intru al cincilea?

— Da, ia loc. Deschiderea e de cel puţin o sută de franci. Ca să joci trebuie să ai de trei ori deschiderea, adică trei sute de franci. Poftim fise de trei sute de franci.

Îi dau lui Maturette două sute de franci să-i ţină el. Un parizian, pe nume Dupont, îmi spune:

— Jucăm după sistemul englezesc, fără joker. Îl ştii?

— Da.

— Atunci dă cărţile, începe tu.

Iuţeala cu care joacă oamenii ăştia e de necrezut. Cel care

plusează trebuie s-o facă foarte repede, altfel starostele jocului zice: „Ai plusat prea târziu” şi trebuie să plăteşti sec. Am dat aici de-o nouă categorie de ocnaşi: cartoforii. Trăiesc de pe urma jocului, ca să joace, jocul a devenit viaţa lor. Nu-i interesează nimic altceva. Uită totul: ce-au fost, cu ce pedeapsă s-au ales, ce-ar putea face ca să-şi schimbe viaţa. Fie că au drept partener un individ de treabă sau nu, se sinchisesc de-un singur lucru: să joace.

Am jucat toată noaptea. Ne-am oprit la cafea. Am câştigat o mie trei sute de franci. Mă îndrept spre patul meu, când Paulo mă ajunge din urmă şi mă roagă să-i împrumut două sute de franci ca să continue cu o belotă în doi. Îi trebuie trei sute şi n-are decât una. Îi spun:

— Poftim, ţine trei sute. Mergem juma-juma.

— Mulţumesc, Papillon, eşti cu adevărat cel de care am auzit. Rămânem prieteni.

Îmi întinde mâna, i-o strâng, şi pleacă plin de voie bună.

Clousiot a murit azi-dimineaţă. Într-un moment de luciditate, cu o zi înainte, l-a rugat pe Chatal să nu-i mai dea morfină:

— Vreau să mor treaz, aşezat în pat, cu prietenii mei la căpătâi.

E strict oprit să intri în camerele de izolare, dar Chatal o face pe barba lui şi prietenul nostru a putut să moară în braţele noastre. I-am închis ochii. Maturette era sfârşit de durere.

— Ne-a părăsit tovarăşul aventurii noastre atât de frumoase. L-au azvârlit la rechini.

Când am auzit vorbele astea: „L-au azvârlit la rechini” am îngheţat. Într-adevăr, în Insule nu există cimitir pentru ocnaşi. Când moare unul, e aruncat în mare la ora şase, la asfinţit, între Saint-Joseph şi Royale, într-un loc unde mişună rechinii.

Moartea prietenului meu mă face să nu mai suport spitalul. Îi trimit vorbă lui Dega că voi ieşi poimâine. Îmi răspunde printr-o scrisorică: „Roagă-l pe Chatal să-ţi dea cincisprezece zile de odihnă în lagăr, să ai răgazul să-ţi alegi ocupaţia care-ţi place”. Maturette va mai rămâne în spital un timp. Chatal o

să-l ia poate ajutor de infirmier.

De cum ies din spital sunt condus la Administraţie, în biroul maiorului Barrot zis „Aşchie”.

— Papillon, îmi spune el, înainte de-a te trimite în lagăr, doream să stau puţin de vorbă cu dumneata. Ai un bun prieten aici, contabilul meu general, Louis Dega. Părerea lui e că nu meriţi caracterizările care ne vin din Franţa şi că-i firesc, considerându-te condamnat pe nedrept, să fii un revoltat permanent. Trebuie să-ţi spun că în privinţa asta nu sunt întru totul de acord cu el. Ce-aş dori să ştiu e următorul lucru: în ce stare de spirit te afli acum?

— Mai întâi, domnule maior, ca să vă răspund, puteţi să-mi spuneţi ce caracterizări se află în dosarul meu?

— Citeşte-le singur.

Şi-mi întinde o fişă galbenă, pe care scria cam aşa: *„Henri Charrière, zis Papillon, născut la 16 noiembrie 1906, la… departamentul Ardèche, condamnat pentru omucidere voluntară la muncă silnică pe viaţă de Curtea cu juri, Sena. Periculos din toate punctele de vedere, trebuie supravegheat îndeaproape. Nu i se vor da îndeletniciri de favoare.*

Închisoarea centrală din Caen: Deţinut incorijibil. Capabil să aţâţe şi să conducă o revoltă. Trebuie supravegheat permanent.

Saint-Martin-de-Ré: Individ disciplinat, dar cu foarte multă influenţă asupra camarazilor săi. Va încerca să evadeze de oriunde.

Saint-Laurent-du-Maroni: A comis o agresiune sălbatică împotriva a trei supraveghetori şi a unui temnicer ca să evadeze din spital. Readus din Columbia. Purtare bună în prevenţie. Condamnat la o pedeapsă uşoară: doi ani de recluziune.

Recluziunea din Saint-Joseph: Purtare bună până la eliberare.”

— Cu aşa ceva, dragă Papillon, spune directorul când îi restitui fişa, nu ne simţim prea liniştiţi avându-te ca pensionar. Vrei să încheiem un pact?

— De ce nu? Depinde de pact.

— Dumneata eşti un om care va face desigur totul ca să evadeze, oricât de greu ar fi. S-ar putea chiar să reuşeşti. Numai că eu mai rămân doar cinci luni director. Ştii cât îl

costă o evadare pe comandantul Insulelor? Un an de soldă obişnuită, adică pierde complet indemnizaţia pentru colonii; concediul se amână cu şase luni şi e scurtat cu trei. Şi, în funcţie de concluziile anchetei, dacă s-a făcut vinovat de vreo neglijenţă, s-ar putea să piardă o tresă. Vezi dar că nu-i de glumă. Pe de altă parte, făcându-mi meseria cinstit, nu pot să te bag într-o celulă sau la carceră numai pentru că ai fi capabil să evadezi. Doar dacă ţi-aş născoci vreo vină, dar nu vreau să fac aşa ceva. În consecinţă, aş prefera să-mi dai cuvântul de onoare că n-ai să încerci să evadezi până ce-o să plec din Insule. Cinci luni.

— Domnule maior, vă dau cuvântul meu de onoare că n-am să plec cât veţi fi aici, dacă nu durează mai mult de şase luni.

— Plec chiar în mai puţin de cinci luni, e absolut sigur.

— Foarte bine, întrebaţi-l pe Dega, o să vă spună că sunt om de cuvânt. În schimb, va rog şi eu ceva.

— Ce anume?

— În timpul celor cinci luni cât trebuie să rămân aici să pot căpăta îndeletnicirile de care aş fi putut beneficia mai târziu, şi poate chiar să fiu mutat pe altă insulă.

— În regulă, suntem înţeleşi. Dar rămâne strict între noi.

— Da, domnule maior.

Îl cheamă pe Dega, care-l convinge că locul meu nu e alături de cei cu bună purtare, ci cu oamenii tagmei, în clădirea celor periculoşi, unde se află toţi prietenii mei. Mi se dă sacul cu toate ţoalele de ocnaş, iar maiorul mai vâră în el câţiva pantaloni şi bluze albe confiscate de la croitori.

Iată-mă deci îndreptându-mă spre lagărul central cu doi pantaloni albi impecabili, noi-nouţi, şi trei bluzoane, cu o pălărie de pai de orez, însoţit de-un caraliu. Ca să ajungi din mica clădire, a Administraţiei în lagăr trebuie să străbaţi tot platoul. Trecem prin faţa spitalului supraveghetorilor, de-a lungul unui zid de patru metri care împrejmuieşte tot penitenciarul. După ce-am înconjurat aproape tot dreptunghiul ăsta uriaş, ajungem la poarta principală. „Penitenciarul Insulelor – Secţiunea Royale.” Uriaşa poartă e

din lemn, larg deschisă. Are o înălţime de vreo şase metri. Două posturi de pază cu câte patru supraveghetori fiecare. Un gradat şade pe-un scaun. Nici un fel de puşcă: toţi au revolvere. Văd de asemenea vreo cinci-şase temniceri arabi.

Când ajung sub portic, ies gardienii. Şeful, un corsican, zice: „Uite unu nou, ăsta-i de soi". Temnicerii se pregătesc să mă percheziţioneze, dar îi opreşte: „Nu-l sâcâiţi, lăsaţi-i catrafusele în pace. Intră, Papillon. În clădirea specială te-aşteaptă desigur mulţi prieteni. Eu sunt Sofrani. Bine ai venit."

— Mulţumesc, domnule şef.

Intru într-o curte imensă cu trei clădiri mari. Merg după supraveghetor, care mă duce într-una din ele. Deasupra uşii o inscripţie: „Clădirea A – Grupul Special". În faţa uşii larg deschise, supraveghetorul strigă:

— Gardianul barăcii!

Îşi face apariţia un ocnaş bătrân.

— Uite unu nou, zice şeful, şi pleacă.

Intru într-o sală dreptunghiulară foarte mare, unde-şi duc viaţa o sută douăzeci de oameni. Ca şi în prima baracă, la Saint-Laurent, o bară de fier străbate fiecare din laturile lungi, fiind întreruptă doar de spaţiul uşii, unde se găsesc nişte gratii care nu se închid decât noaptea. Între zid şi bara asta stau întinse, foarte rigid, nişte pânze care servesc drept pat, botezate hamacuri, deşi n-aduc a aşa ceva. Sunt foarte comode şi igienice. Deasupra, fiecăreia sunt fixate două scânduri, pe care îţi poţi aşeza lucrurile: una pentru rufărie, alta pentru alimente, gamelă etc. Între şirurile de hamace, un spaţiu de trei metri lăţime, „promenada". Oamenii trăiesc şi aici în mici comunităţi: *gurbiuri.* Sunt *gurbiuri* de numai doi, dar şi de zece.

Nici n-am intrat bine că din toate părţile sosesc ocnaşi îmbrăcaţi în alb:

— Papi, vino aici.

— Nu, vino cu noi.

Grandet îmi ia sacul şi zice:

— O să facă *gurbi* cu mine.

Îl urmez. Îmi instalează pânza puternic întinsă, care-mi poate servi drept pat.

— Poftim, uite o pernă de puf, bătrâne, zice Grandet.

Regăsesc o mulţime de prieteni. Mulţi corsicani şi marsiliezi, câţiva parizieni, toţi prieteni din Franţa sau tipi cunoscuţi la Santé, la Conciergerie sau în convoi. Mirat că-i văd acolo, îi întreb:

— Nu sunteţi la lucru la ora asta?

Toţi fac haz.

— Ah! o să ne imiţi în curând. În clădirea asta nimeni nu lucrează mai mult de-o oră pe zi. După aia se întoarce în *gurbi.*

Primirea e într-adevăr plină de căldură. Să sperăm c-o să ţină. Dar în scurtă vreme îmi dau seama de-un lucru pe care nu-l prevăzusem: în ciuda celor câteva zile petrecute la spital, trebuie să mă reînvăţ cu traiul în mijlocul unei colectivităţi.

Asist la ceva ce nu mi-aş fi închipuit. Intră un tip, îmbrăcat în alb, ducând o tavă acoperită cu o pânză albă impecabilă şi începe să strige:

— Carne de friptură, cine vrea friptură?

Ajunge în cele din urmă la noi, dă la o parte pânza albă, şi apar, ca într-o măcelărie din Franţa, o mulţime de bucăţi de carne aranjate pe-o tavă. Se vede treaba că Grandet e client zilnic, nici nu-l mai întreabă dacă vrea, ci doar câte anume:

— Cinci.

— Muşchi sau spată?

— Muşchi. Cât costă? Fă-mi socoteala, acu e unu în plus.

Vânzătorul scoate un carnet şi începe să socotească:

— O sută douăzeci şi cinci de franci cu totul.

— Ţine banii şi-o luăm de la început.

După ce pleacă tipul, Grandet îmi spune:

— Aici, dacă n-ai lovele, te-ai curăţat. Dar există un sistem ca să ai mereu: învârteala.

Ocnaşii numesc „învârteală” felul în care se descurcă fiecare ca să facă rost de bani. Bucătarul lagărului vinde sub formă de fripturi carnea destinată deţinuţilor. Când o primeşte de la bucătărie, pune deoparte cam jumătate din ea. După bucata respectivă, pregăteşte fripturi, tocană sau rasol. O parte e vândută supraveghetorilor prin mijlocirea nevestelor, o parte ocnaşilor care au cu ce s-o cumpere. Bineînţeles că

bucătarul dă o parte din câştigul realizat astfel supraveghetorului de la bucătărie. Prima clădire unde se prezintă cu marfa e întotdeauna cea a grupului Special A, clădirea noastră.

Aşadar, prin „învârteală" se înţelege bucătarul care vinde carnea şi untura; brutarul care vinde pâine împletită şi cornuri, destinate supraveghetorilor; măcelarul care vinde carnea pe sub mână; infirmierul care vinde fiole de medicamente; contabilul care ia bani ca să capeţi cutare sau cutare slujbă, sau ca să te scutească de-o corvoadă; grădinarul care vinde zarzavaturi proaspete şi fructe; ocnaşul de la laborator care vinde rezultate de analize, mergând până acolo că fabrică falşi tuberculoşi, falşi leproşi, enterite etc; manglitorii de pe lângă casele supraveghetorilor, şi care vând ouă, păsări, săpun de Marsilia; „băieţii de casă" combinaţi cu stăpâna casei unde lucrează, şi care aduc ce li se cere: unt, lapte condensat, lapte praf, cutii cu ton, sardele, brânzeturi şi, bineînţeles, vinuri şi băuturi alcoolice (astfel, în *gurbiul* meu găseşti oricând o sticlă de coniac şi ţigări englezeşti sau americane); la fel, cei care au dreptul să pescuiască şi care vând peştele şi langustinele.

Dar cea mai grozavă învârteală şi cea mai periculoasă e cea de staroste al jocului de cărţi. Conform rânduielii statornicite, într-o clădire cu o sută douăzeci de oameni nu pot fi mai mult ca trei-patru starosti. Cel care vrea să se ocupe de aşa ceva se înfăţişează într-o noapte, când partida e-n toi, şi zice:

— Vreau să fiu staroste de joc.

I se răspunde:

— Nu.

— Toţi ziceţi nu?

— Atunci vreau locul lui Cutare.

Cel numit a înţeles. Se scoală, se îndreaptă spre mijlocul sălii, şi urmează un duel cu şişurile. Învingătorul devine staroste. Starostele îşi reţine cinci la sută din fiecare pont. Jocul de cărţi e un prilej şi pentru alte învârteli. De pildă, a celui care pregăteşte păturile puse pe jos, a celui care închiriază nişte scăunele pentru jucătorii care nu pot sta

turceşte, a celui care vinde ţigări. Acesta aşază pe pătură câteva cutii goale de trabucuri, umplute cu ţigări franţuzeşti, englezeşti, americane, sau chiar răsucite de mână. Fiecare are preţul ei şi jucătorul îşi ia singur ţigara pe care-o vrea, punând banii în cutie la mare fix. Mai e şi cel care pregăteşte lămpile cu petrol, veghind să nu fileze prea tare. Sunt lămpi meşterite din cutii de lapte cu capacul găurit ca să treacă un fitil cufundat în petrol şi care trebuie adeseori mucărit. Pentru nefumători sunt pregătite bomboane şi dulciuri preparate prin învârteli speciale. În fiecare clădire se află unul sau doi cafegii. Acoperită cu doi saci de iută şi pregătită arăbeşte, cafeaua stă caldă toată noaptea. Din când în când, cafegiul trece prin sală şi oferă cafea sau cacao ţinută caldă într-un fel de marmită norvegiană de fabricaţie proprie.

În sfârşit, mai e negustoria de mărunţişuri. Un soi de învârteală artizanală. Unii prelucrează carapacele broaştelor ţestoase prinse de pescari. O carapace are treisprezece plăci de baga, care pot cântări până la două kilograme. Artistul face din ea brăţări, cercei, mărgele, ţigarete, piepteni şi mânere de perie. Am văzut chiar un sipeţel din baga galbenă, o adevărată minune. Alţii sculptează nuci de cocos, coarne de bou, de bivol şi lemn de abanos în formă de şerpi. Unii meşteresc din abanos obiecte de mare artă, fără un cui, îmbinate doar cu ajutorul canelurilor. Cei mai îndemânateci lucrează în bronz. Ca să nu mai vorbim de pictori.

Uneori se asociază câteva talente ca să realizeze un singur obiect. De pildă, un pescar prinde un rechin. Îi lucrează botul, cu maxilarul deschis, cu toţi dinţii bine şlefuiţi, şi drepţi. Un ebenist meştereşte o ancoră în miniatură, din lemn lucios cu nervuri mărunte, ales în aşa fel ca să poată fi pictat. Botul deschis e fixat pe această ancoră pe care un altul pictează Insulele Salvării înconjurate de mare. Subiectul cel mai des utilizat e următorul: se văd vârful Insulei Royale, canalul şi Insula Saint-Joseph. Soarele care asfinţeşte şi-aruncă razele pe albastrul mării. Pe apă, o barcă cu şase ocnaşi în picioare, goi până la brâu, cu vâslele ridicate la verticală, şi trei gardieni, cu puşti-mitraliere în mână, în spate. În faţă, doi bărbaţi ridică

un sicriu din care alunecă, înfăşurat într-un sac de făină, trupul unui ocnaş mort. Se zăresc rechini la suprafaţa apei, aşteptând cadavrul cu botul deschis. Jos, în dreapta tabloului, stă scris: „Înmormântare la Royale – şi data”.

Toate aceste produse de artizanat sunt vândute prin locuinţele supraveghetorilor. Cele mai frumoase sunt cumpărate adesea anticipat sau comandate. Restul se vând pe bordul vapoarelor care trec pe-aici. E domeniul vâslaşilor. Mai sunt şi farsorii, cei care iau un vas vechi de-un sfert, uzat şi deformat, pe care gravează cuvintele: „Acest vas a aparţinut lui Dreyfus – Insula Diavolului – data”. La fel cu lingurile şi gamelele. Marinarii bretoni se lasă păcăliţi de-un alt şiretlic: indiferent ce obiect, numai să scrie pe el „Sezenec”.

Acest negoţ permanent aduce o mulţime de bani pe Insule, şi supraveghetorii au tot interesul să-i dea frâu liber. Lăsându-l pe fiecare cu învârteala lui, ocnaşii sunt mai uşor de manevrat şi se deprind cu noua lor viaţă.

Dintre toţi aceşti oameni, nici trei la sută nu caută să evadeze din Insule. Nici măcar vieţaşii. Singurul sistem constă în a încerca prin toate mijloacele să fii scos din lagăr şi trimis pe continent, la Saint-Laurent, Kourou sau Cayenne. Asta nu-i priveşte decât pe cei condamnaţi pe diferite termene. Pentru vieţaşi e cu neputinţă, în afară de cazul că săvârşesc o crimă. Într-adevăr, dacă-l omori pe careva, eşti trimis la Saint-Laurent pentru a fi adus în faţa tribunalului. Cum însă ca s-ajungi acolo trebuie să faci mărturisiri, rişti cinci ani de recluziune pentru omucidere, fără să ştii dacă ai să poţi profita de scurta şedere în sectorul disciplinar din Saint-Laurent – trei luni cel mult – pentru a putea evada.

Se mai poate încerca scoaterea din lagăr pe motive medicale. Dacă ţi se pune diagnosticul de tuberculoză, eşti trimis în lagărul pentru „tuberculoşi, numit „Noul Lagăr”, la optzeci de kilometri de Saint-Laurent.

Mai poate fi vorba şi de lepră sau dizenterie cronică. E relativ uşor să obţii un asemenea diagnostic, dar există un risc îngrozitor: şederea într-un pavilion special, izolat, timp de aproape doi ani, cu bolnavii respectivi. De la a te preface că

eşti lepros şi până la a te îmbolnăvi de lepră, de la faptul că ai plămâni bolnavi până la a pleca tuberculos, nu-i decât un pas foarte uşor de făcut. Cât despre dizenterie, e şi mai greu să nu te molipseşti.

Iată-mă, aşadar, instalat în clădirea A, cu cei o sută douăzeci de camarazi ai mei. Trebuie să te înveţi cu traiul în acest mediu, unde eşti repede categorisit. În primul rând, trebuie să afle fiecare că e riscant să te atace. De cum începi să fii temut, urmează să te faci respectat pentru felul în care te porţi cu caraliii, n-ai voie să accepţi anumite îndeletniciri, trebuie să refuzi anumite corvezi, să nu recunoşti niciodată autoritatea temnicerilor, să nu te supui niciodată, chiar riscând un conflict cu un supraveghetor. Dacă ai jucat cărţi toată noaptea, nici măcar nu ieşi la apel. Gardianul barăcii (clădirii ăsteia i se spune „baracă") strigă: „Bolnav la pat". În celelalte două „barăci", supraveghetorii se duc câteodată să-l ia pe cel care s-a declarat „bolnav" şi-l obligă să fie de faţă la apel. Asta nu se întâmplă în clădirea căpăţânoşilor. În concluzie, de la mic la mare, toţi urmăresc mai presus de orice ca-n ocnă să domnească liniştea.

Prietenul meu Grandet, cu care sunt în *gurbi,* e un marsiliez de treizeci şi cinci de ani. Foarte înalt şi slab ca un ogar, dar foarte puternic. Suntem prieteni încă din Franţa. Ne vizitam la Toulon, ca şi la Marsilia şi Paris.

E un celebru spărgător de case de bani. Om bun, da poate să fie foarte periculos. Azi sunt aproape singur în sala asta uriaşă. Şeful cabanei mătură şi şterge cu cârpa podeaua de ciment. Văd un tip care repară un ceasornic, c-o şmecherie de lemn la ochiul stâng. Deasupra hamacului său, o scândură de care sunt spânzurate vreo treizeci de ceasornice. Individul pare să aibă cam treizeci de ani, dar e cu părul complet alb. Mă apropii de el şi mă uit cum lucrează, apoi încerc să înjgheb o conversaţie. Nici măcar nu mă priveşte şi nu scoate o vorbă. Plec niţeluş jignit şi ies în curte să m-aşez lângă spălător. Dau de Titi Belotă, pe cale să se antreneze cu nişte cărţi de joc noi-nouţe. Degetele lui îndemânatice amestecă în toate felurile cele treizeci şi două de cărţi, cu o repeziciune uluitoare. Fără

să înceteze cu mişcările lui de prestidigitator, îmi spune:

— Ei, bătrâne, cum merge? Te simţi bine la Royale?

— Da, dar azi mă plictisesc de moarte. O să încep să lucrez câte ceva, în felul ăsta o să mai ies din lagăr. Am vrut să stau de vorbă cu un tip care repară ceasuri, dar nici n-a catadicsit să-mi răspundă.

— Vezi bine, Papi, pe ăsta-l doare-n cot de ceilalţi. Nu ştie decât de ceasornicele lui. Restul, praful şi pulberea! E-adevărat că, după câte a păţit, are tot dreptul să fie într-o ureche. Nici nu putea să nu fie. Fă socoteala că tânărul ăsta – putem să-i zicem tânăr, că n-are nici treizeci de ani – a fost condamnat la moarte acu un an, c-ar fi violat-o, chipurile, pe nevasta unui caraliu. Aiurea. O coţcăia de mult pe nevasta unui supraveghetor-şef breton. Muncind la ei ca „băiat de casă”, ori de câte ori bretonul era de serviciu de zi, ceasornicarul se culca cu gagică-sa. Numai că au făcut o greşeală: damicela nu-l mai lăsa să spele şi să calce rufele. Le spăla şi le călca ea, dar încornoratului de bărbatu-său, care-o ştia puturoasă, i s-a părut asta nu ştiu cum, şi-a început să intre la bănuieli. Da’ n-avea nici o dovadă a belelei care căzuse pe capul lui. Şi atunci a ticluit o şmecherie, să-i prindă cu mâţa-n sac şi să-i omoare pe amândoi. Dar n-a pus la socoteală reacţia paţachinei. Într-o bună zi, a părăsit serviciul de gardă la abia două ore de când îl începuse şi l-a rugat pe supraveghetor să-i ţie tovărăşie până acasă, pe motiv că vrea să-i dea o şuncă pe care a primit-o din ţinutul lui de baştină. A intrat uşurel pe poartă, dar nici n-a apucat să deschidă bine uşa căsuţei, că un papagal s-a pornit să turuie: „Uite-l pe tata!” cum avea obiceiul ori de câte ori se întorcea caraliul acasă. De îndată, muierea a început să strige: „Mă violează! Ajutor!” Cei doi caralii pătrund în cameră în clipa când muierea se smulge din braţele ocnaşului care, surprins, sare pe fereastră, în timp ce încornoratul trage în el. Se alege c-un glonţ în umăr în timp ce muierea îşi zgârie sânii şi obrajii şi-şi rupe halatul. Ceasornicarul cade, şi-n clipa când bretonul voia să-l lichideze, celalalt caraliu îi smulge arma din mână. Trebuie să-ţi spun că acest al doilea caraliu era corsican,

pricepuse imediat că şeful lui i-a spus baliverne şi că ăla n-a fost viol cum nu e el popă. Dar corsicanul nu putea să-i spună asta bretonului. Şi se preface convins că-i vorba de-un viol. Ceasornicarul e condamnat la moarte. Până aici bătrâne, nimic extraordinar. Abia de-acu încolo devine interesant. Pe Insula Royale, în sectorul pedepsiţilor, se află o ghilotină, cu fiecare piesă pusă bine într-o încăpere anume. În curte, cele cinci lespezi pe care vine aşezată sunt bine fixate şi nivelate. În fiecare săptămână, călăul şi ajutoarele sale, doi ocnaşi, montează ghilotina cu cuţitul şi tot calabalâcul şi taie vreo două trunchiuri de banan. Să fie oamenii siguri că e-n stare bună de funcţionare. Ceasornicarul savoiard se afla, cum ziceam, într-o celulă a condamnaţilor la moarte împreună cu alţi patru condamnaţi, trei arabi şi un sicilian. Toţi cinci aşteptau răspunsul la cererea lor de graţiere, făcută de supraveghetorii care-i apăraseră. Într-o dimineaţă e înălţată ghilotina şi se deschide brusc uşa savoiardului. Călăii s-aruncă asupra lui, îi leagă picioarele c-o funie şi tot cu ea îi prind încheieturile mâinilor. Îi răscroiesc gulerul cu nişte foarfeci, după care, cu paşi mărunţi, străbat în slaba lumină a zorilor vreo douăzeci de metri. Probabil ştii, Papillon, că odată ce-ai ajuns în faţa ghilotinei, te afli în faţa unei scânduri verticale pe care te leagă cu nişte curele. Îl leagă aşadar şi dau s-aplece scândura, cu capul în afara ei, când soseşte actualul comandant, „Aşchie”, care-i totdeauna obligat să asiste la execuţie. Ţine un felinar antivânt cât toate zilele şi, în clipa când luminează scena, îşi dă seama că idioţii de caralii au greşit: erau cât pe-aci să-i taie capul ceasornicarului, care-n ziua aceea n-avea ce să caute acolo. „Opriţi! Opriţi!” strigă Barrot. E-atât de emoţionat, că nu-i în stare să mai scoată o vorbă. Zvârle cât colo felinarul antivânt, îmbrânceşte pe toată lumea, caralii şi călăi, şi-l dezleagă cu mâna lui pe savoiard. Până la urmă izbuteşte să ordone: „Infirmier, du-l înapoi în carceră. Ai grijă de el, stai alături, gardian, dă-i nişte rom. Şi voi, dobitocilor, aduceţi-l pas alergător pe Rencasseu, că pe el îl executăm azi, şi nu pe altcineva!” A doua zi, savoiardul era cu tot părul alb cum l-ai văzut azi. Avocatul lui, un caraliu din

Calvi, a făcut o nouă cerere de graţiere la ministerul justiţiei, relatând incidentul. Ceasornicarul a fost graţiat şi condamnat la muncă silnică pe viaţă. De-atunci nu face altceva decât repară ceasornicele caraliilor. E pasiunea lui. Le controlează îndelung, de aia spânzură atâtea ceasornice de tabloul lui de observaţie. Pricepi acu că are dreptul să fie oleacă ţăcănit, aşa-i?

— Nici vorbă, Titi, după un şoc ca ăsta, are tot dreptul să nu fie prea sociabil. Îl compătimesc din toată inima.

Pe zi ce trece mai aflu câte ceva despre viaţa asta nouă. Baraca A e cu adevărat o adunătură de indivizi fioroşi, atât în ce priveşte trecutul lor, cât şi prin felul cum reacţionează în viaţa de toate zilele. Tot nu lucrez: aştept un loc de vidanjor care, după trei sferturi de oră de muncă, mă va lăsa liber pe insulă cu dreptul de-a pleca la pescuit.

Azi-dimineaţă, la apelul pentru corvoada de plantare a cocotierilor e chemat Jean Castelli. Iese din rând şi întreabă:

— Cum adică? Sunt trimis la muncă, eu?

— Da, dumneata, răspunde caraliul corvezii. Ia hârleţul ăsta.

Castelli îl măsoară din ochi:

— I-ascultă, trebuie să fii un ţărănoi din Auvergne ca tine, ca să ştii să umbli cu drăcovenia asta. Eu sunt corsican din Marsilia. În Corsica uneltele sunt zvârlite cât colo, iar la Marsilia nici măcar nu se ştie că există. Ţine-ţi hârleţul şi lasă-mă în pace.

Tânărul caraliu, nepus încă în temă, cum am aflat mai târziu, ridică hârleţul la Castelli, cu mânerul în sus. Într-un singur glas, cei o sută douăzeci de oameni strigă:

— Canalie, nu te-atinge de el că te curăţăm!

— Rupeţi rândurile! strigă Grandet şi, fără să ţinem seama de poziţia de atac luată de caralii, intrăm cu toţii în baracă.

„Baraca B” a pornit spre locul de muncă. „Baraca C” aşijderea. Se strâng o duzină de caralii şi, lucru rar, închid uşa zăbrelită. Peste o oră, de o parte şi de alta a uşii se află patruzeci de caralii cu pistoale-mitralieră în mână. Comandantul adjunct, gardianul-şef, supraveghetorul-şef,

supraveghetorii – s-au adunat cu toţii acolo, afară de maior plecat la ora şase, înainte de conflict, într-o inspecţie pe Insula Diavolului.

Comandantul adjunct spune:

— Dacelli, strigă oamenii, unul câte unul.

— Grandet.

— Prezent.

— Afară.

Iese afară, în mijlocul celor patruzeci de gardieni. Dacelli îi spune:

— Pleci la muncă.

— Nu pot.

— Refuzi?

— Nu, nu refuz, sunt bolnav.

— De când? La primul apel nu te-ai declarat bolnav.

— Azi-dimineaţă nu eram bolnav, acum sunt.

Primii şaizeci strigaţi răspund exact la fel, unul după altul. Unul singur merge până la nesupunere. Probabil c-avea de gând să fie trimis la Saint-Laurent, ca s-ajungă în faţa tribunalului militar. Când e întrebat: „Refuzi?”, răspunde:

— Da, refuz categoric.

— De ce?

— Pentru ca-mi vine să borăsc când vă văd. Refuz categoric să lucrez pentru nişte tâmpiţi ca voi.

Încordarea ajunsese la culme. Caraliii, îndeosebi cei tineri, nu răbdau să-i jignească ocnaşii în halul ăsta. Aşteptau un singur lucru, un gest de ameninţare, care să le îngăduie să-şi descarce armele, ţinute de altminteri cu ţeava spre pământ.

— Cei care au fost strigaţi, dezbrăcarea la piele! Direcţia celule.

Pe măsură ce lucrurile de îmbrăcăminte erau zvârlite jos, se auzea câte-un cuţit răsunând pe macadanul din curte. În clipa aia soseşte doctorul.

— E-n regulă, staţi! Uite-l pe doctor. Sunteţi bun, domnule doctor, să-i examinaţi pe oamenii aceştia? Ăi găsiţi sănătoşi intră la carceră. Ceilalţi rămân în baraca lor.

— Aveţi şaizeci de bolnavi?

— Da, domnule doctor, în afară de cel care a refuzat să muncească.

— Primul, face doctorul, Grandet, ce-ai păţit?

— M-am intoxicat cu nişte păzitori de ocnaşi, domnule doctor. Suntem cu toţii condamnaţi la pedepse pe termen lung, şi cei mai mulţi la muncă silnică pe viaţă, domnule doctor. În Insule nu-i speranţă de evadare. Aşa că nu putem îndura viaţa asta decât dacă există o oarecare îngăduinţă şi înţelegere în aplicarea regulamentului. Numai că azi-dimineaţă un supraveghetor şi-a permis de faţă cu noi toţi să încerce să pocnească-n cap cu coada hârleţului pe-un camarad care se bucură de toată stima. Nu era un gest de apărare, că omul nostru nu ameninţase pe nimeni. A spus doar că nu vrea să lucreze cu un hârleţ. Asta-i cauza adevărată a epidemiei. Faceţi cum credeţi dumneavoastră.

Doctorul lasă capul în jos, reflectează un timp, apoi zice:

— Domnule infirmier, scrie: „Întrucât s-a produs o intoxicaţie colectivă, infirmierul supraveghetor Cutare va da purgativ câte douăzeci de grame sulfat de sodiu fiecărui transportat care s-a declarat bolnav pe ziua de azi. În ce-l priveşte pe transportatul X, îl veţi lua sub observaţie la spital, ca să ne putem da seama dacă atunci când a refuzat să muncească era în deplinătatea facultăţilor sale mintale”.

Întoarce spatele şi pleacă.

— Toată lumea înăuntru! strigă comandantul adjunct. Strângeţi-vă boarfele, şi nu vă uitaţi cuţitele.

În ziua aceea toată lumea a rămas în baracă. Nimeni n-a putut să iasă, nici cel cu adusul pâinii. Pe la amiază, în loc de ciorbă, supraveghetorul-infirmier însoţit de doi ocnaşi-infirmieri, s-a prezentat cu o ciutură plină cu sulfat de sodiu. Numai trei au fost obligaţi să înghită purgativul. Al patrulea s-a prăbuşit peste ciutură, simulând o criză de epilepsie după toate regulile, zvârlind purgativul, ciutura şi polonicul care încotro. În felul acesta s-a încheiat conflictul, prin sarcina dată şefului barăcii de-a şterge toată apăraia de pe jos.

Mi-am petrecut, după-amiaza stând de vorbă cu Jean Castelli. A venit să mănânce cu noi. E într-un *gurbi* cu unul din

Toulon, Louis Gravon, condamnat pentru furt de blănuri. Când îi vorbesc de evadare încep să-i strălucească ochii. Îmi spune:

— Anul trecut eram gata să evadez, dar treaba s-a-mpuţit. Bănuiam eu că nu eşti din ăia care stau liniştiţi pe aici. Numai că a vorbi despre evadare în Insule e ca şi cum ai vorbi în vânt. Pe de altă parte, am băgat de seamă că nu i-ai înţeles încă pe ocnaşii din Insule. Aşa cum îi vezi, nouăzeci la sută se simt aproape fericiţi. Nimeni n-o să te toarne vreodată, orice-ai face. Dacă e omorât unul, nu găseşti martor să-l cauţi cu lumânarea; dacă se produce un furt, acelaşi drac. Orice-ar învârti un tip, toţi fac zid să-l apere. Ocnaşii din Insule nu se tem decât de-o cărăbăneală reuşită, pentru că atunci s-a zis cu traiul lor oarecum tihnit: percheziţionaţi cu nemiluita, nu tu joc de cărţi, nu tu muzică – instrumentele sunt făcute praf în timpul percheziţiilor – nu tu joc de şah sau de dame, nici o carte, nimic, ce mai! S-au ras şi de ciubucărit. Totul, absolut totul e interzis. Percheziţii peste percheziţii. Zahăr, ulei, fripturi, unt, toate astea dispar. Ori de câte ori evadaţii au şters-o din Insule, au fost arestaţi pe continent, pe lângă Kourou. În ce priveşte însă Insulele, evadarea e chipurile reuşită: fraţii au plecat din Insulă. Drept urmare sancţiuni împotriva caraliilor, care se răzbună după aia pe toţi.

Sunt numai urechi. Stau şi mă minunez. Niciodată nu văzusem problema sub aspectul ăsta.

— În concluzie, zice Castelli, în ziua când începi să pregăteşti o evadare, fii cu ochii-n patru. Până să vorbeşti cu careva, dacă nu ţi-e prieten la cataramă, gândeşte-te de zece ori.

Jean Castelli, spărgător de meserie, are o voinţă şi o inteligenţă puţin obişnuite. Urăşte violenţa. E poreclit „Bunicul”. Nu se spală decât cu săpun de Marsilia, şi dacă simte că m-am spălat cu Palmolive, îmi spune: „Miroşi a coardă, pe cinstea mea! Te-ai spălat cu săpun de damă!” Are, din păcate, cincizeci şi doi de ani, dar ţi-e drag pentru energia lui de fier. Îmi spune:

— Papillon, parc-ai fi feciorul meu. Nu te sinchiseşti de viaţa din Insule. Mănânci ca să fii în formă, dar n-ai să te

rostuieşti niciodată ca să-ţi duci viaţa aici. Eşti un tip pe cinste. Din toţi ocnaşii nu ştiu dacă-s şase care să aibă gândurile astea. Mai ales dacă e vorba să evadeze. Se găsesc, ce-i drept, o grămadă care dau o avere să scape de internare şi să plece deci pe continent, ca s-o şteargă de acolo. Dar nimeni nu se gândeşte la o cărăbăneală pornită de-aici.

Bătrânul Castelli îmi dă sfaturi: să învăţ, englezeşte şi, ori de câte ori oi putea, să vorbesc spanioleşte c-un spaniol. Mi-a împrumutat o carte de învăţat spaniola în douăzeci şi patru de lecţii şi un dicţionar francez-englez. E prieten la cataramă cu un marsiliez, Gardés, care ştie multe despre evadări. S-a cărăbănit de două ori. Prima dată din ocna portugheză; a doua, de pe continent. Jean Castelli vede altfel chestia cu evadarea. Gravon, cel din Toulon, are şi el părerile lui, dar toate ideile astea se bat cap în cap. Începând de azi o să-mi fac singur socotelile şi n-o să mai pomenesc de evadare.

E greu, dar nu se poate altfel. Singurul punct asupra căruia sunt cu toţii de acord e că jocul nu-i interesant decât ca să câştigi parale, şi că-i foarte periculos. În orice clipă te poţi trezi obligat să te baţi la cuţite cu primul fanfaron. Toţi trei sunt oameni ai faptei şi straşnici, ţinând seama de vârsta lor: Louis Gravon are patruzeci şi cinci de ani, iar Gardés aproape cincizeci.

Aseară am avut prilejul să arăt aproape întregii săli felul meu de-a vedea lucrurile şi de-a acţiona. O huidumă din Nîmes, poreclit Berbecul, îl provoacă la bătaie cu şişurile pe-un tinerel din Toulouse poreclit Ţârul. Berbecul, gol pân' la brâu, s-a proţăpit în mijlocul „promenadei", cu şişul în mână:

— Ori îmi dai douăzeci şi cinci de franci de fiecare partidă de pocher, ori nu joci.

Ţârul răspunde:

— Nimeni n-a plătit vreodată cuiva ca să joace pocher. De ce te legi de mine şi nu te iei de staroste?

— Treaba mea. Sau plăteşti, sau nu joci, sau te baţi.

— Nu, n-am să mă bat.

— Dai înapoi?

— Da. De ce să m-aleg c-un buzunar la burtă, sau să fiu

curăţat de-un trombonist ca tine, care n-a-ncercat vreodată s-o şteargă? Nu-mi arde decât de evadare. Nu mă aflu aici să ucid sau să fiu ucis.

— E viteaz tinerelul. Şi ţine la cărăbăneală. Din păcate n-avem voie să deschidem gura.

Deschid cuţitul şi-l strecor sub coapsă. Sunt aşezat pe hamacul lui Grandet.

— Ei, laşule, plăteşti sau te retragi din joc? Răspunde.

Şi face un pas spre Ţâr. În clipa aia strig:

— Tacă-ţi gura, Berbecule şi dă-i pace băiatului!

— Ai înnebunit, Papillon? îmi spune Grandet.

Fără să mă clintesc, în aceeaşi poziţie, cu şişul deschis sub coapsa stângă, cu mâna pe mâner, spun:

— Nu, n-am înnebunit, şi auziţi aici ce-am de spus. Până să mă bat cu tine, Berbecule, de-o să mai doreşti pe urmă, vreau să-ţi spun, ţie şi celorlalţi, că de când am intrat în baraca asta unde suntem peste o sută, toţi de-ai tagmei, mă tot ruşinez văzând aici că nu vă pasă de treaba cea mai straşnică, cea mai de preţ, singura adevărată, şi-anume evadarea. Dar oricare a făcut dovada că-i un om al evadării care are tăria să-şi pună viaţa-n cumpănă pentru libertate trebuie să fie respectat de toţi mai presus de orice. E cineva de altă părere? (Tăcere.) Dintre legile pe care vi le-aţi făurit mai este una, cea mai importantă, obligaţia fiecăruia, nu numai de a-i respecta, dar şi de a-i ajuta, de a-i sprijini pe cei ce-o să se cărăbănească. Nimeni nu-i obligat să plece, şi-i treaba voastră dacă aproape toţi vreţi să vă duceţi viaţa aici. Dacă n-aveţi curajul să-ncercaţi s-o luaţi de la capăt, acordaţi-le măcar respectul pe care-l merită. Iar cel care va da uitării legea asta bărbătească, s-ar putea s-o păţească. Şi acum, Berbece, dacă mai vrei să te baţi, la dispoziţie!

Şi sar în mijlocul sălii, cu şişul în mână. Ălalalt şi-aruncă şişul şi-mi zice:

— Ai dreptate, Papillon, nici eu nu vreau să ne batem cu şişurile, ci cu pumnii, ca să-ţi arăt că nu sunt laş.

Îi dau şişul lui Grandet. Ne-am bătut câineşte, vreo douăzeci de minute. Spre sfârşit, am plasat la fix o lovitură cu

capul, aşa că l-am luat de puţin. La closet, ne spălăm sângele de pe faţă. Berbecul îmi spune:

— E drept, am devenit nişte animale în Insule. Sunt de cincisprezece ani aici şi n-am pus la bătaie măcar o mie de franci ca să fiu dezinternat. E-o ruşine.

Când mă întorc la *gurbi,* Grandet şi Galgani se pornesc să mă beştelească.

— Se vede că-ţi lipseşte o doagă, ce-ţi veni să provoci şi să insulţi pe toată lumea? E-o minune că n-a sărit nimeni să se ia la cuţite cu tine.

— Nu, fraţilor, nu-i vorba de o minune. Când cineva are într-adevăr dreptate, orice om din tagmă ştie s-o recunoască.

— Bine, bine, zice Galgani. Eu atât îţi spun, nu te juca cu focul.

Toată seara s-au perindat o serie de indivizi să stea de vorbă cu mine. Se apropiau aşa, ca din întâmplare, vorbeau de una, de alta, şi după aia, când să plece:

— Ştii, Papi, e valabil ce-ai spus.

Incidentul ăsta a fost făcut să fiu bine văzut.

Din clipa aceea sunt considerat pe bune de camarazii mei ca unul de-al lor, dar care nu înghite orice hotărâre pe care au luat-o fără s-o rumege sau s-o discute. Bag de seamă că atunci când sunt staroste de joc se iscă mai puţine certuri, iar când poruncesc ceva, mi se dă repede ascultare.

Aşa cum am spus, la joc, starostele ia cinci la sută din fiecare pont: stă pe-un scăunel, cu spatele la perete, ca să se ferească de-un asasin oricând cu putinţă. Pe genunchi are o pătură care ascunde un cuţit cu arc, deschis. În jurul lui e-un cerc alcătuit din treizeci, patruzeci, uneori cinzeci de jucători de prin toată Franţa, mulţi străini, inclusiv arabi. Jocul e foarte simplu: unul ţine banca, altul taie cărţile. Când banca pierde, e trecută următorului. Se joacă cu cincizeci şi două de cărţi. Cel care taie ia o carte şi-o pune cu faţa-n jos. Acum încep rămăşagurile: se poate juca pe mâna băncii sau a celui care a tăiat. După ce banii pariaţi au fost făcuţi grămăjoare, începe tragerea cărţilor, una câte una. Cartea de aceeaşi valoare cu una din cele două de jos pierde. De pildă, cel care-a

tăiat cărţile are o damă, iar banca un cinci. Dacă se trage o damă înainte de-a ieşi un cinci, pierde cel care a tăiat; dimpotrivă, dacă s-a tras un cinci, pierde banca. Starostele jocului trebuie să cunoască valoarea fiecărui pariu şi să-şi amintească cine a tăiat sau cine e bancherul, ca să ştie cui i se cuvin banii. Nu-i uşor. Trebuie să-i apere pe cei slabi de cei zdraveni, totdeauna dispuşi să abuzeze de faima lor. Când starostele ia o hotărâre într-un caz îndoielnic, hotărârea trebuie acceptată fără crâcnire.

Azi-noapte a fost asasinat un italian pe nume Carlino. Trăia cu-n tinerel, pe post de nevastă, lucrau amândoi la o grădină. Ştia probabil că e-n primejdie, pentru că în timp ce dormea îl păzea tânărul şi invers. Sub pânza-hamac pusese cutii goale de tablă, ca să nu se poată strecura nimeni până la ei fără zgomot. Şi cu toate astea a fost omorât, înjunghiat dinspre duşumea. Urletul lui a fost urmat imediat de-un straşnic zdrăngănit al cutiilor goale răsturnate de asasin.

Grandet conducea o partidă de „Marseieză", având în jurul lui peste treizeci de jucători. Eu stăteam de vorbă cu careva în apropierea jocului. Urletul şi zgomotul cutiilor goale au pus capăt partidei. Fiecare se ridică şi întreabă ce s-a întâmplat. Tânărul prieten al lui Carlino n-a văzut nimic, iar Carlino nu mai respiră. Şeful barăcii întreabă dacă trebuie să-i cheme pe supraveghetori. Nu. E timp să fie anunţaţi a doua zi, la apel; dacă tot e mort, nu se mai poate face nimic pentru el. Grandet ia cuvântul:

— Nimeni n-a auzit nimic. Nici tu, puştiule, i se adresează el camaradului lui Carlino. Mâine dimineaţă, când te trezeşti, bagi de seamă că a murit.

Şi gata! Dă-i drumul, jocul reîncepe. Iar jucătorii, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat se pornesc din nou să strige: „Ăl care-a tăiat! Nu, banca!" etc.

Aştept cu nerăbdare să văd ce se întâmplă când descoperă gardienii un omor. La cinci şi jumătate, primul clopot. La şase, al doilea clopot şi cafeaua. La şase şi jumătate, al treilea clopot şi se iese la apel. Ca-n fiecare zi. Dar azi e altfel. La al treilea clopot, şeful barăcii îi spune caraliului care-l însoţeşte

pe aducătorul cafelei:

— Domnule şef, a fost omorât un om.

— Cine?

— Carlino.

— În regulă.

Peste zece minute sosesc caralii:

— Unde e mortul?

— Acolo.

Observă pumnalul înfipt în spinarea lui Carlino, prin pânză. Îl trag afară.

— Brancardier, du-l.

Doi bărbaţi îl scot cu brancarda. Se luminează de ziuă. Al treilea clopot. Ţinând cuţitul plin de sânge, supraveghetorul porunceşte:

— Toată lumea afară în formaţie, pentru apel. Azi e interzis să rămână careva culcat, bolnav.

Ies toţi. La apelul de dimineaţă, comandanţii şi gardienii-şefi sunt totdeauna prezenţi. Se face apelul. Ajungând la Carlino, şeful barăcii răspunde:

— Mort astă-noapte, a fost dus la morgă.

— Bine, zice gardianul care face apelul.

După ce au răspuns cu toţii prezent, şeful lagărului ridică şişul şi întreabă:

— A văzut careva cuţitul ăsta?

Nu răspunde nimeni.

— L-a văzut careva pe asasin?

Tăcere absolută.

— Va să zică nimeni nu ştie nimic, ca de obicei. Treceţi cu mâinile întinse prin faţa mea, unul după altul, şi după aia fiecare la munca lui. Mereu acelaşi lucru, domnule comandant, nu se poate afla cine e făptaşul.

— Afacerea e clasată, zise comandantul. Păstraţi cuţitul, prindeţi de el o fişă din care să reiasă c-a fost folosit pentru omorârea lui Carlino.

Asta-i tot. Intru în baracă şi mă întind să dorm, n-am închis ochii toată noaptea. Cu puţin înainte de a aţipi, îmi spun că un ocnaş nu-i mare lucru. Chiar dacă-i asasinat în mod laş,

nimeni nu se deranjează să-l afle pe asasin. Pentru Administraţie un ocnaş nu înseamnă nimic. Nici cât un câine.

Am hotărât să-mi încep luni munca de vidanjor. La patru şi jumătate voi ieşi cu încă cineva să deşertăm tinetele din clădirea A, ale noastre. Regulamentul prevede să fie golite la malul mării. Dar dându-i ceva bivolarului, acesta ne aşteaptă pe platou într-un loc unde coboară până la mare un canal îngust cimentat. Aşa că golim iute, în mai puţin de douăzeci de minute, toate hârdaiele în canalul ăsta şi, ca să se scurgă totul, turnăm trei mii de litri de apă de mare, adusă într-o butie cât toate zilele. Pentru căratul apei, bivolarul, un negru simpatic din Martinica, primeşte douăzeci de franci pe zi. Ajutăm c-un măturoi foarte tare să se ducă toată murdăria. Fiind prima mea zi de muncă, căratul hârdaielor cu două bare de lemn mi-a obosit încheieturile mâinilor. Dar o să mă deprind repede.

Noul meu camarad m-ajută cu multă tragere de inimă, totuşi Galgani mi-a zis că-i un tip extrem de periculos. Se spune că-n Insule ar fi omorât şapte oameni. Învârteala lui constă în a vinde excremente. Într-adevăr, fiecare grădinar trebuie să facă rost de bălegar. În scopul ăsta sapă o groapă, vâră în ea frunze uscate şi iarbă, iar martinichezul meu duce pe şest unul sau două hârdaie de la vidanjare în grădina respectivă. Se înţelege că treaba asta n-o poate face singur, aşa că sunt nevoit să-i dau o mână de ajutor. Dar ştiu că-i o greşeală foarte gravă, pentru că, molipsind zarzavaturile, poate să răspândească dizenteria, atât printre supraveghetori, cât şi printre deportaţi. Într-o bună zi, când o să-l cunosc mai bine, o să pun capăt învârtelii ăsteia. Bineînţeles că n-o să-l las să păgubească. De altfel, se îndeletniceşte şi cu gravarea coarnelor de bou. În ce priveşte pescuitul, îmi spune că nu mă poate învăţa nimic, dar că pe chei o să m-ajute Chapar sau altcineva.

Iată-mă aşadar vidanjor. De cum isprăvesc treaba, fac un duş, îmi pun un şorţ şi pornesc zilnic la pescuit unde-mi place. Am o singură obligaţie: să fiu la amiază în lagăr. Mulţumită

lui Chapar, nu duc lipsă nici de beţe, nici de undiţe. Când mă întorc cu roşioarele înşirate pe-o sârmă, se întâmplă rareori să nu fiu strigat din case de către nevestele supraveghetorilor. Au aflat toate cum mă cheamă.

— Papillon, vinde-mi două kile de roşioară.

— Sunteţi bolnavă?

— Nu.

— Aveţi vreun copil bolnav?

— Nu.

— Atunci nu vând peşte.

Prind destul de mulţi peşti ca să mai dau şi prietenilor din lagăr. Îi schimb pe cornuri, salate sau fructe. În *gurbiul* meu se mănâncă peşte cel puţin o dată pe zi. Într-o zi, întorcându-mă cu vreo douăsprezece langustine şi vreo şapte-opt kile de roşioare, trec prin faţa casei unde şade comandantul Barrot. O femeie destul de grasă îmi zice:

— Ai prins ceva pe ziua de azi, Papillon. Şi totuşi marea e agitată şi nimeni n-a putut să pescuiască. N-am mai pus gura pe aşa ceva de cel puţin două săptămâni. Păcat că nu-l vinzi. Ştiu de la soţul meu că nu vrei să-l vinzi nevestelor de supraveghetori.

— E adevărat, doamnă. Dar cu dumneavoastră se cam schimbă treaba.

— De ce?

— Pentru că sunteţi grasă, şi carnea poate că vă face rău.

— Aşa-i, mi s-a spus că n-am voie să mănânc decât salate şi peşte rasol. Dar asta nu-i cu putinţă aici.

— Poftim, doamnă, luaţi langustinele şi roşioarele astea.

I-am dat aproape două kilograme de peşte.

Din ziua aceea, de câte ori prind mai mult, îi dau şi ei, să-şi ţină regimul. Ştie că totul se vinde în Insule, dar nu mi-a spus niciodată altceva decât „mulţumesc”. A procedat bine, a înţeles că dacă mi-ar fi oferit bani, m-aş fi supărat. Dar mă pofteşte deseori în casă, servindu-mă chiar ea c-un lichior sau c-un pahar de vin alb. Când primeşte câte ceva din Corsica, îmi dă şi mie. Nu m-a întrebat niciodată despre trecutul meu. O singură dată i-a scăpat, într-o zi, cu privire la ocnă: „E

adevărat că nu se poate evada din Insule, dar e mai bine să stai aici, într-o climă sănătoasă, decât să putrezeşti ca un animal pe continent”.

De la ea am aflat de unde vine numele Insulelor: În timpul unei epidemii de febră galbenă la Cayenne, călugării şi călugăriţele unei mănăstiri s-au refugiat aici şi au scăpat toţi cu viaţă. Drept care au fost botezate Insulele Salvării.

Graţie pescuitului colind pretutindeni. Se împlinesc trei luni de când sunt vidanjor şi cunosc insula mai bine ca oricare. Mă duc s-arunc câte-o privire prin grădini pe motiv că dau peşte ca să capăt salată şi fructe. Lângă cimitirul supraveghetorilor e o grădină îngrijită de Matthieu Carbonieri, care şi-a rostuit *gurbiul* cu mine. Lucrează aci de unul singur şi mi-am spus că, mai târziu, ar putea ascunde sau pregăti o plută în grădina lui. Încă două luni şi o să plece maiorul. O să fiu liber s-o pornesc la treabă.

M-am organizat: vidanjor titular, ies chipurile să-mi golesc hârdaiele, dar treaba o face martinichezul în locul meu, pe bani, fireşte. Încerc să mă împrietenesc cu doi cumnaţi condamnaţi la muncă silnică pe viaţă, Naric şi Quenier. Sunt porecliţi „cumnaţii cu căruciorul”. Se spune c-au fost acuzaţi de-a fi transformat în bloc de ciment un încasator pe care-l omorâseră. Nişte martori i-ar fi văzut transportând într-un cărucior un bloc de ciment pe care l-ar fi aruncat în Marna sau în Sena. Ancheta a stabilit că încasatorul se dusese la ei să încaseze o poliţă şi că de-atunci n-a mai fost văzut. Au negat până-n pânzele albe. Chiar şi la ocnă ziceau că sunt nevinovaţi. Totuşi, deşi nu s-a dat nicicând de trupul încasatorului, în schimb i s-a găsit capul învelit într-o batistă. Iar cumnaţii purtau batiste cu aceeaşi ţesătură şi din acelaşi fir, „după părerea experţilor”. Dar avocaţii şi ei înşişi au dovedit că mii de metri din pânza asta fuseseră prefăcuţi în batiste. Toată lumea avea asemenea batiste. Până la urmă, cei doi cumnaţi s-au ales cu muncă silnică pe viaţă, iar soţia unuia dintre ei, sora celuilalt, a luat douăzeci de ani de închisoare.

Am reuşit să mă împrietenesc cu ei. Fiind zidari, intră şi ies

când vor din atelierul de întreţinere. Ar putea eventual să scoată de-acolo, o bucată azi, o bucată mâine, lemnul din care să fac o plută. Rămâne să-i conving.

Ieri m-am întâlnit cu doctorul. Căram un peşte de cel puţin douăzeci de kilograme, foarte bun la gust, numit meru. Urcăm împreună spre platou. La jumătatea drumului ne aşezăm pe-o bucată de zid. Îmi spune că din capul acestui peşte se poate face o ciorbă să te lingi pe degete. I-l ofer, c-o bucată zdravănă de carne. Îl miră gestul meu şi-mi spune:

— Nu eşti ranchiunos, Papillon.

— Să fim înţeleşi, domnule doctor, nu fac gestul ăsta din partea mea. Vi-l datorez deoarece v-aţi dat toată osteneala pentru prietenul meu Clousiot.

Mai vorbim un pic, după care îmi spune:

— Ai vrea să evadezi, nu-i aşa? Tu nu eşti ocnaş. Pari să fii altceva.

— Aveţi dreptate, domnule doctor, nu sunt de-al ocnei, mă aflu doar în vizită.

Pufneşte în râs. Atunci pornesc la atac:

— Domnule doctor, nu credeţi că un om ar putea să se schimbe-n bine?

— Ba da.

— Aţi accepta ideea c-aş putea fi util societăţii fără să reprezint pentru ea un pericol, devenind un cetăţean de treabă?

— Cred sincer că da.

— M-aţi ajuta oare să-mi ating acest scop?

— Cum?

— Scoţându-mă din lagăr ca tuberculos.

Îmi confirmă un lucru pe care-l ştiam doar din auzite:

— Nu-i cu putinţă, şi te sfătuiesc să nu faci niciodată aşa ceva. E prea mare primejdia. Administraţia nu dezinternează pe cineva pe motiv de boală decât dacă a stat cel puţin un an în pavilionul destinat bolii sale.

— De ce?

— Mi-e cam ruşine să-ţi spun, dar presupun că-i din următorul motiv: dacă-i vorba de-un simulant, să ştie că are

toate şansele să se molipsească stând cu ceilalţi bolnavi. Aşa că nu pot să fac nimic pentru tine.

Din ziua aceea m-am împrietenit destul de bine cu doctorul. Până când era cât pe-aci să-mi omoare prietenul, pe Carbonieri. Într-adevăr, Matthieu Carbonieri, de comun acord cu mine, acceptase slujba de bucătar cambuzier la popota supraveghetorilor-şefi. Dorea să constate, dacă ar fi posibil – din cât vin, ulei şi oţet primea acolo –, să fure trei butoaie şi să găsească modalitatea de-a le lega împreună şi de-a porni cu ele pe mare. Bineînţeles, după plecarea lui Barrot. Greutăţile erau mari, fiindcă trebuia, în aceeaşi noapte, să furăm butoaiele, să le aducem până la malul mării fără să ne vadă sau să ne audă cineva şi să le legăm laolaltă cu nişte cabluri. N-aveam vreo şansă decât pe-o noapte de furtună, cu vânt şi ploaie. Dar cel mai greu, pe vânt şi ploaie, era să laşi o asemenea plută la apă, pe o mare prin definiţie foarte agitată.

Carbonieri era aşadar bucătar. Şeful popotei îi dă trei iepuri să-i prepare pentru a doua zi, duminică. Carbonieri trimite, din fericire jupuiţi, un iepure lui frate-său, la chei, şi doi iepuri nouă. După aia taie trei pisici grase şi pregăteşte din ele un fel de vânat cu sos de vin şi arpagic, să duduie.

Ghinionul lui că a doua zi e invitat la masă şi doctorul, care, gustând din iepure, zice:

— Domnule Filidori, vă felicit pentru meniul dumneavoastră, pisica asta-i delicioasă.

— Nu vă bateţi joc de mine, domnule doctor, am pregătit trei iepuri straşnici.

— Nu, face doctorul, încăpăţânat ca un catâr. E carne de pisică. Vezi coastele astea? Sunt turtite, iar iepurii au coaste rotunde. Deci, nu încape îndoială: mâncăm carne de pisică.

— Dumnezeule, Cristacho! zise corsicanul. Am o pisică în burtă!

Şi o porneşte-n goană spre bucătărie, îi pune lui Matthieu revolverul în piept şi-i spune:

— Degeaba eşti napoleonist ca şi mine, te omor dacă mi-ai dat să mănânc pisică.

Avea o privire de nebun, şi Carbonieri, fără să priceapă de

unde-o fi aflat, îi spune:

— Dacă le spuneţi pisici la ce mi-aţi dat, nu-s eu de vină.

— Ţi-am dat iepuri.

— Păi asta am şi gătit. Uitaţi-vă, pieile şi capetele sunt încă aici.

Buimăcit, caraliul vede cu ochii lui pieile şi capetele iepurilor.

— Adică doctorul vorbeşte aiurea?

— Doctorul v-a spus asta? întreabă Carbonieri respirând uşurat. Îşi bate joc de dumneavoastră. Spuneţi-i că nu se fac glume de-astea.

Liniştit, convins, Filidori se întoarce în sufragerie şi-i zice doctorului:

— Puteţi să spuneţi ce poftiţi, doctore. Vi s-a urcat vinul la cap. Că-s coastele turtite, că-s rotunde, eu unul ştiu că ce-am mâncat e iepure. Acu le văzui cele trei hăinuţe şi cele trei capete.

Matthieu a scăpat ca prin urechile acului. Dar după câteva zile a preferat să-şi dea demisia din slujba de bucătar.

Se apropie ziua când o să pot porni la treabă. Mai sunt doar câteva săptămâni, şi Barrot o să plece. Ieri m-am dus s-o văd pe bondoaca lui de soţie, care, în treacăt fie zis, a slăbit mult datorită regimului alcătuit din peşte şi salate. Femeia asta de treabă m-a poftit la ea să-mi ofere o sticlă de *quinquina*{34}. În sală se află cufere marinăreşti care aşteaptă să fie umplute. Se pregătesc de plecare. Comandanta, cum îi zice toată lumea, îmi spune:

— Papillon, nu ştiu cum să-ţi mulţumesc pentru atenţiile dumitale din ultimele luni. Ştiu că în anumite zile, când pescuitul a mers slab, mi-ai dat tot peştele pe care l-ai prins. Îţi mulţumesc din suflet. Datorită dumitale mă simt mult mai bine, am slăbit paisprezece kilograme. Cu ce ţi-aş putea dovedi recunoştinţa mea?

— Cu ceva foarte greu pentru dumneavoastră, doamnă. Făcându-mi rost de-o busolă ca lumea. Precisă, dar mică.

— Nu-i mare lucru ce-mi ceri, Papillon, dar în acelaşi timp

e greu. Mai ales că-i vorba doar de trei săptămânii.

Cu opt zile înainte de plecare, această nobilă femeie, necăjită că n-a reuşit să găsească o busolă ca lumea, s-a urcat pur şi simplu pe-un vas de coastă şi s-a dus la Cayenne. Patru zile mai târziu se întorcea cu o straşnică busolă antimagnetică.

Comandantul şi comandanta Barrot au plecat azi-dimineaţă. Ieri a trecut conducerea unui supraveghetor de acelaşi grad cu el, originar din Tunisia, pe nume Prouillet. O veste bună: noul comandant l-a confirmat pe Dega în postul de contabil general. E-o treabă de mare însemnătate pentru toţi, mai ales pentru mine. În cuvântarea ţinută ocnaşilor adunaţi în careu în curtea cea mare, noul comandant a făcut impresia unui om foarte energic, dar inteligent. Între altele, ne-a spus:

— Începând de azi preiau conducerea Insulelor Salvării. Constatând că metodele predecesorului meu au dat rezultate pozitive, n-am nici un motiv să schimb ceva. Dacă nu mă veţi sili prin purtarea voastră, nu văd necesitatea să vă schimb felul de viaţă.

Am privit cu o bucurie explicabilă plecarea comandantei şi a soţului ei, deşi cele cinci luni de aşteptare forţată au trecut c-o repeziciune uimitoare. Aşa-zisa libertate de care se bucură aproape toţi ocnaşii din Insule, jocul de cărţi, pescuitul, discuţiile purtate, noile cunoştinţe, certurile, mardelile, ţi-abat mintea de la preocupările obişnuite şi n-ai când să te plictiseşti.

Cu toate astea, nu m-am lăsat prins de acest mediu. De câte ori leg o nouă prietenie mă întreb: „Ar putea fi un candidat la evadare? E oare-n stare să-l ajute pe careva la pregătirea unei cărăbăneli, dacă el nu vrea să plece?”

Nu trăiesc decât pentru asta: să evadez, să evadez, singur sau întovărăşit, oricum, dar să fug din ocnă. E o idee fixă, pe care n-o împărtăşesc nimănui, aşa cum m-a sfătuit Jean Castelli, dar care mă stăpâneşte. Şi-mi voi realiza fără şovăire idealul: evadarea.

Caietul al şaptelea

insulele salvării

(urmare)

O PLUTĂ ÎNTR-UN MORMÂNT

În cinci luni am reuşit să cunosc cele mai mici unghere ale Insulelor. Pentru moment socotesc că grădina de lângă cimitir, unde trebăluia prietenul meu Carbonieri – nu mai lucrează acolo – e locul cel mai sigur pentru pregătirea unei plute. Drept care îl rog pe Carbonieri să-şi reia lucrul acolo fără vreun ajutor de grădinar. Acceptă. Mulţumită lui Dega, capătă iar slujba asta.

Azi-dimineaţă, trecând prin faţa locuinţei noului comandant cu roşioare înşirate doldora pe sârmă, îl aud pe ocnaşul „băiat de casă" spunând unei femei tinere:

— El e, doamnă comandant, cel care-i aducea în fiecare zi peşte doamnei Barrot.

Iar tânăra şi frumoasa brunetă, tip de algeriană, cu pielea bronzată, îl întreabă:

— Va să zică el e Papillon? Şi, adresându-mi-se, îmi spune:

— Am mâncat la doamna Barrot nişte langustine delicioase pescuite de dumneata. Pofteşte înăuntru să bei un pahar de vin şi să guşti nişte brânză de capră primită recent din Franţa.

— Nu, mulţumesc, doamnă.

— De ce? În casa doamnei Barrot intrai, de ce la mine nu?

— Pentru că soţul ei îmi permitea să întru la el în casă.

— Papillon, soţul meu comandă în lagăr, acasă comand eu. Intră fără teamă.

Simt că această frumoasă brunetă atât de voluntară poate fi sau utilă sau periculoasă. Intru.

La masa din sufragerie mă serveşte, pe-o farfurie, cu şuncă afumată şi brânză. Fără fasoane, se aşază în faţa mea, îmi oferă vin, apoi cafea şi un rom delicios de Jamaica.

— Papillon, îmi spune ea, cu toată harababura legată de plecarea lor şi de sosirea noastră, doamna Barrot a avut răgazul să-mi vorbească de dumneata. Ştiu că era singura femeie din Insule căreia îi aduceai peşte. Sper că-mi vei face aceeaşi favoare.

— Da, numai că dânsa era bolnavă, în timp ce dumneavoastră sunteţi sănătoasă, după cum văd.

— Nu obişnuiesc să mint, Papillon. Da, sunt sănătoasă, dar am trăit într-un port la mare şi ador peştele. Sunt din Oran. Un singur lucru mă supără, am aflat de asemenea că nu-ţi vinzi peştele. Asta nu-mi place.

Pe scurt, am stabilit că-i voi aduce peşte.

Tocmai aprinsesem o ţigară; după ce-i dădusem trei kile şi mai bine de roşioară şi şase langustine, când iată că soseşte comandantul.

Dă cu ochii de mine şi spune:

— Juliette, ţi-am spus că în afară de „băiatul de casă” n-are voie să intre la noi nici un deportat.

Mă scol în picioare, dar o aud spunând:

— Stai jos. Deportatul ăsta e cel pe care mi l-a recomandat doamna Barrot înainte de plecare, aşa că n-ai ce să-mi reproşezi. N-o să intre nimeni aici în afară de el. Pe de altă parte, o să-mi aducă peşte de câte ori o să am nevoie.

— E-n regulă, zice comandantul. Cum te numeşti?

Dau să mă ridic ca să-i răspund, dar Juliette îmi pune mâna pe umăr, obligându-mă să mă reaşez:

— Aici, spune ea, e casa mea. Comandantul nu mai e comandant, e soţul meu, domnul Prouillet.

— Mulţumesc, doamnă. Mă numesc Papillon.

— Ah! Am auzit vorbindu-se de dumneata şi de evadarea dumitale de-acu trei ani şi ceva de la spitalul din Saint-Laurent-du-Maroni. De altfel, unul din supraveghetorii pe care

i-ai culcat la pământ cu prilejul acestei evadări nu e altul decât nepotul meu şi al protectoarei dumitale.

În clipa aceea, Juliette izbucneşte într-un râs plin de prospeţime şi tinereţe, spunând:

— Va să zică dumneata eşti acela care l-a pocnit pe Gaston? Asta nu va schimba cu nimic relaţiile dintre noi.

Comandantul, tot în picioare, îmi spune:

— E de necrezut câte crime şi asasinate se comit anual în insule. Mult mai multe decât pe continent. Cum explici Papillon?

— Domnule comandant, întrucât oamenii de aici nu pot să evadeze, devin arţăgoşi. Trăiesc cot la cot ani de zile şi-i firesc să se ivească duşmănii şi prietenii pe viaţă şi pe moarte. Pe de altă parte, nici cinci la sută din ucigaşi nu sunt descoperiţi, aşa că asasinul sau criminalul e aproape sigur că scapă nepedepsit.

— Explicaţia dumitale e logică. De când pescuieşti, şi cu ce te îndeletniceşti ca să ai dreptul la pescuit?

— Sunt vidanjor. La şase dimineaţa mi-am terminat treaba, ceea ce-mi îngăduie să pescuiesc.

— Tot restul zilei? întreabă Juliette.

— Nu, la amiază trebuie să mă întorc în lagăr şi pot să ies din nou de la trei până la şase. E foarte neplăcut, deoarece, în funcţie de flux şi reflux, uneori nu mai pot să pescuiesc.

— O să-i dai un permis special, nu-i aşa, puişor? zice Juliette întorcându-se spre soţul ei. De la şase dimineaţa la şase seara, să poată pescui în voie.

— S-a făcut, zise el.

Părăsesc casa, felicitându-mă că m-am purtat astfel, căci cele trei ore, de la amiază la trei, sunt preţioase. E ora siestei şi aproape toţi supraveghetorii dorm la orele astea, aşa că paza e foarte slabă.

Practic, Juliette ne-a acaparat – şi pe mine, şi peştele pe care-l prind. Merge până acolo că-l trimite pe tânărul „băiat de casă” să vadă unde pescuiesc, ca să vină să-mi ia peştele. Uneori apare şi-mi spune: „M-a trimis comandanta să iau tot ce-ai pescuit, că are invitaţi la masă şi vrea să facă

bouillabaisse[35] sau cutare alt fel de mâncare.” Pe scurt, dispune cum vrea de peştele meu, ba-mi cere chiar să caut să pescuiesc un anumit soi de peşte, sau să mă bag la fund ca să prind langustine. Treaba asta îmi dă de multe ori peste cap meniul *gurbiului* dar, pe de altă parte, sunt protejat ca nimeni altul. Are însă şi atenţii:

— Papillon, mareea e la ora unu?

— Da, doamna.

— Vino să mănânci la mine, să nu mai fi nevoit să te întorci în lagăr.

Şi mănânc la ea, nu în bucătărie, ci întotdeauna în sufragerie. Luând loc pe un scaun în faţa mea, mă serveşte şi-mi toarnă să beau. Nu-i la fel de discretă ca doamna Barrot. Deseori îmi pune întrebări meşteşugite despre trecutul meu. Ocolesc de fiecare dată subiectul care o interesează cel mai mult, viaţa pe care-am dus-o în Montmartre, povestindu-i în schimb tinereţea şi copilăria mea. În timpul ăsta, comandantul doarme în camera lui.

Într-o dimineaţă, după ce-am prins foarte devreme o mulţime de peşte şi aproape şaizeci de langustine, trec pe la ea la ora zece. O găsesc stând pe scaun, într-un capot alb, iar o tânără, în spatele ei, îi aranjează buclele. Dau bună ziua, după care-i ofer o duzină de langustine.

— Nu, zice ea, dă-mi-le pe toate. Câte ai?

— Şaizeci.

— Perfect, lasă-le aici, te rog. Câţi peşti îţi trebuie pentru tine şi prietenii tăi?

— Opt.

— Opreşte-ţi atunci opt şi dă restul băiatului să-i pună la rece.

Nu mai ştiu ce să spun. Niciodată nu m-a tutuit, mai ales faţă de-o altă femeie, care precis că o să trăncănească. Dau să plec, foarte stânjenit, când o aud că-mi spune:

— Stai liniştit, ia loc şi bea un lichior de anason. Ţi-o fi cald.

Femeia asta autoritară mă descumpăneşte într-un asemenea hal că m-aşez. Sorb încet din lichior, aprinzându-mi

o ţigară şi uitându-mă la tânăra care o piaptănă pe comandantă şi care din când în când mi-aruncă câte-o privire. Comandanta, care are o oglindă-n mână, bagă de seamă şi-i zice:

— E chipeş gagicu' meu, aşa-i, Simone? Toate sunteţi geloase pe mine, adevărat?

Şi se pun amândouă pe râs. Eu nu mai ştiu în ce gaură să mă bag. Spun cu naivitate:

— Noroc că gagicu' dumneavoastră, cum îl numiţi, nu-i periculos şi în situaţia în care se află, nu poate să aibă vreo slăbiciune pentru cineva.

— N-o să-mi spui că n-ai o slăbiciune pentru mine, zice algeriana. Nimeni n-a putut să îmblânzească un leu ca tine, iar eu, uite, eu fac ce vreau. Trebuie să fie o explicaţie, nu-i aşa, Simone?

— Nu cunosc explicaţia, zice Simone, însă-i sigur că dumneata, Papillon, eşti neîmblânzit cu toată lumea în afară de comandantă. Până acolo că săptămâna trecută cărai peste cincisprezece kilograme de peşte, mi-a povestit nevasta supraveghetorului-şef, şi n-ai vrut să-i vinzi doi peştişori prăpădiţi la care poftea grozav, pentru că nu se găsea carne la măcelărie.

— Ah! Asta încă n-o aflasem, Simone!

— Ştii ce i-a răspuns doamnei Kargueret mai deunăzi? continuă Simone. Îl vede trecând cu nişte languste şi cu o murenă cât toate zilele: „Vinde-mi murena asta sau măcar jumătate, Papillon. Cred că ştii că noi, bretonii, ne pricepem s-o gătim grozav." „Nu numai bretonii o apreciază, doamnă. O mulţime de oameni, inclusiv cei din Ardèche, ştiu încă din timpul romanilor că-i o mâncare delicioasă". Şi-a plecat mai departe fără să-i vândă nimic.

Râdeau amândouă să se prăpădească. Mă întorc în lagăr furios şi seara povestesc în *gurbi* toată tărăşenia.

— Nu-i deloc a bună, zice Carbonieri. Dameza asta a pus ochii pe tine. Du-te pe acolo cât mai rar şi numai când ştii că e şi comandantul.

Toată lumea e de aceeaşi părere. Sunt hotărât să procedez

întocmai.

Am descoperit un tâmplar din Valence. E aproape judeţ cu mine. A omorât un pădurar. E un cartofor pătimaş, veşnic dator: ziua se străduieşte să facă obiecte artizanale, iar noaptea pierde tot ce-a câştigat. Adeseori trebuie să meşterească un obiect oarecare ca să plătească unui creditor. În asemenea cazuri se profită de situaţie şi i se dau o sută cincizeci sau două sute de franci pe-un sipeţel din lemn de trandafir care merită trei sute de franci. M-am hotărât să-l atac.

Într-o zi, la spălătorie, îi spun:

— Vreau să-ţi vorbesc în noaptea asta, te aştept la closet. Am să te înştiinţez.

Ne-am întâlnit noaptea, singuri, ca să vorbim liniştiţi. Îi spun:

— Bourset, ştii că suntem judeţi?

— Nu! Cum adică?

— Nu eşti din Valence?

— Ba da.

— Eu sunt din Ardèche, aşa că suntem judeţi.

— Şi ce-i cu asta?

— E că nu vreau să fii exploatat când ai nevoie de bani şi să ţi se plătească jumătate din cât face obiectul pe care l-ai meşterit. Adu-mi-l mie, am să-ţi dau cât merită. Asta-i tot.

— Mulţumesc, zice Bourset.

Nu scap nici un prilej ca să-l ajut. Mereu are discuţii cu cei cărora le datorează bani. Toate au mers cum au mers până când i-a rămas dator lui Vicioli, bandit corsican din munţi, unul din bunii mei camarazi. Ştirea o capăt de la Bourset. Pe cât înţeleg, Vicioli îl presează să-i plătească datoria de şapte sute de franci, şi că a terminat aproape un secreter mic, dar nu poate să spună când o să fie gata, pentru că-l lucrează în ascuns. Într-adevăr, nu-i voie de făcut mobile mai mari, din pricina cantităţii de lemn pe care-o necesită. Îi răspund c-o să încerc să-l ajut. Iar în înţelegere cu Vicioli pun la cale o mică farsă.

Urmează ca el să-l înghesuie pe Bourset şi chiar să-l

ameninţe grav. Eu am să mă înfăţişez în chip de salvator. Chiar aşa s-a şi întâmplat. De când cu problema asta, aranjată chipurile de mine, Bourset îmi acordă o încredere oarbă. E pentru prima oară în viaţa lui de ocnaş că poate să respire uşurat. Acum pot risca să-i vorbesc.

Îi spun într-o seară:

— Ai de la mine două mii de franci dacă faci ce-ţi cer: o plută din piese detaşate, pentru două persoane.

— Ascultă, Papillon, n-aş face asta pentru nimeni, dar pentru tine sunt gata să risc doi ani de recluziune. Dar e o hibă: nu pot să scot lemne mărişoare din atelier.

— Am eu pe cineva.

— Pe cine?

— Cumnaţii cu căruciorul, Naric şi Quenier. Cum ai de gând să procedezi?

— Trebuie desenat mai întâi un plan la scară, apoi meşterite piesele, una câte una, cu nuturi, ca să se-mbuce perfect. Greul e să găsesc lemn care pluteşte bine, pentru că-n Insule e numai lemn tare, care nu-i bun de aşa ceva.

— Când îmi dat răspunsul?

— În trei zile.

— Vrei să pleci cu mine?

— Nu.

— De ce?

— Mi-e frică de rechini şi c-o să mă înec.

— Făgăduieşti c-o să m-ajuţi pân' la capăt?

— Jur pe copiii mei. Doar c-o să cam dureze.

— Fii atent: am să-ţi pregătesc chiar de pe-acum o acoperire la caz că se întâmplă ceva. O să copiez planul plutei cu mâna mea pe-o foaie de caiet. Am să scriu dedesubt. „Bourset, dacă ţii la viaţă, meştereşte pluta pe care am desenat-o aici". Mai târziu, am să-ţi dau în scris cele ce vreau în legătură cu executarea fiecărei piese. De cum termini o bucată, o depozitezi unde am să-ţi spun. O să dispară de-acolo, dar să nu încerci să afli cine şi când a luat-o (ideea asta pare să-l liniştească). În felul ăsta scapi de cazne dacă eşti prins şi nu rişti decât o pedeapsă uşoară de vreo şase luni.

— Dar dacă te agaţă pe tine?

— O să fie invers, o să recunosc că eu am scris ce-am vrut de la tine. Desigur că va trebui să păstrezi bileţelele respective. Ne-am înţeles?

— Da.

— Ţi-e frică?

— Nu, mi-a trecut, şi sunt bucuros să te-ajut.

N-am spus încă nimănui nimic. Aştept mai întâi răspunsul lui Bourset. Abia după o lungă şi nesfârşită săptămână am reuşit să stau de vorbă cu el. Între patru ochi, la bibliotecă. Suntem singuri. E duminică dimineaţa. Sub spălător, în curte, jocul de cărţi e-n toi. Vreo optzeci de jucători şi tot pe atâţia chibiţi.

De la bun început îmi umple sufletul de bucurie:

— Cel mai greu era să fac rost de nişte lemn uşor şi uscat, în cantitate îndestulătoare. I-am dat de cap meşterind un soi de coviltir de lemn umplut cu nuci de cocos uscate, cu învelişul lor de fibre, bineînţeles. Fibrele astea sunt tot ce poate fi mai uşor, şi nu lasă apa să pătrundă. Când o fi pluta gata, faci cum ştii să găseşti destule nuci de cocos ca să le vâri înăuntru. Va să zică, mâine fac prima piesă. O să-mi ia cam trei zile. Începând de joi, poate s-o ia unul din cumnaţi, de cum se crapă de ziuă. Nu m-apuc de altă piesă până n-o văd pe cea dinainte plecată din atelier. Uite planul pe care l-am desenat, copiază-l şi dă-mi scrisoarea pe care mi-ai făgăduit-o. Le-ai vorbit ălor doi cu căruciorul?

— Nu, încă nu, aşteptam răspunsul tău.

— Ei bine, uite c-am zis da.

— Mulţumesc, Bourset, nu ştiu cum să-mi arăt recunoştinţa. Te rog să primeşti cinci sute de franci.

Se uită ţintă-n ochii mei şi-mi zice:

— Nu, ţine-ţi banii. Dacă ajungi pe continent, ai să ai nevoie de ei ca să te cărăbăneşti mai departe. Începând de azi nu mai joc cărţi până nu te văd plecat. Cu ce-o să mai ciubucăresc, scot eu bani de ţigări şi de-o friptură.

— De ce nu vrei să-i iei?

— Pentru că n-aş face asta nici pentru zece mii de franci. E

prea riscant, în ciuda măsurilor tale de prevedere. Dar pe degeaba pot s-o fac. Şi tu m-ai ajutat, eşti singurul care mi-ai întins o mână frăţească. Chiar dacă mi-e frică, sunt bucuros să te-ajut să-ţi recapeţi libertatea.

În timp ce copiez planul pe-o foaie de caiet, mă cuprinde ruşinea în faţa unei mărinimii atât de naive. Nici prin cap nu-i trecuse că gesturile mele fuseseră calculate şi interesate. Ca să mă mai ridic puţin în ochii mei, mă văd silit să-mi spun că trebuie să evadez cu orice preţ, chiar cu preţul unor situaţii grele şi nu întotdeauna demne de laudă. Peste noapte am stat de vorbă cu Naric, zis Moacă Bună, care o să-l pună după aia în temă pe cumnatu-său. Îmi spune fără şovăială:

— Te poţi bizui pe noi în ce priveşte scoaterea pieselor din atelier. Numai să nu fii grăbit, că n-o să le putem extrage decât o dată cu nişte chestii mai importante, pentru vreo şină din Insulă. În tot cazul, îţi făgăduiesc că n-o să lăsăm să ne scape vreo ocazie.

E-n regulă. Rămâne să mai vorbesc cu Matthieu Carbonieri, deoarece cu el vreau să evadez. E de acord sută la sută.

— Matthieu, am găsit cine să-mi facă pluta, am găsit cine să-mi scoată piesele din atelier. Rămâne să găseşti în grădina ta un loc unde să îngropăm pluta.

— Nu, într-o grădină de zarzavat e periculos, pentru că noaptea vin caraliii să fure zarzavaturi. Dacă bagă de seamă că sună a gol pe unde calcă, am sfeclit-o. O să pregătesc o ascunzătoare într-un parapet. Scot un pietroi şi fac un soi de văgăună. În felul ăsta, cum soseşte o piesă, doar ridic pietroiul şi-l pun la loc după ce-am băgat bucata de lemn la fereală.

— Să-ţi aducă piesele direct în grădină?

— Nu, ar fi prea mare primejdia. Cumnaţii cu căruciorul n-au ce să caute la mine-n grădină, ar fi mai bine s-aranjeze în aşa fel ca să lase piesa mereu în alt loc, nu prea departe de grădina mea.

— În regulă.

S-ar părea că totul e pus la punct. A mai rămas chestia cu nucile de cocos. Văd eu cum fac rost de câte-mi trebuie fără să bată la ochi.

Simt de-a binelea că prind viaţă. Mai trebuie să stau de vorbă cu Galgani şi cu Grandet. N-am dreptul să tac, căci s-ar putea să fie acuzaţi de complicitate. Ar fi cazul să mă despart de ei oficial, ca să mă descurc singur. Când le spun că pregătesc o evadare şi că trebuie să mă despart de ei, sar amândoi cu gura pe mine şi refuză categoric:

— Uşcheşte-te cât mai repede. Vedem noi cum ne descurcăm. Până una-alta, rămâi cu noi, am trecut şi prin chestii mai grele.

E-o lună şi mai bine de când am pornit să pregătesc evadarea. Am şi primit şapte piese, dintre care două mari. M-am dus să văd parapetul unde a aranjat Matthieu ascunzătoarea. Nu se observă c-ar fi mişcat pietroiul din loc, a avut grijă să vâre nişte muşchi de jur împrejur. E perfectă, dar cred că scobitura e prea mică, n-o să încapă totul. În sfârşit, deocamdată e loc destul.

Faptul că-mi pregătesc evadarea îmi ridică formidabil moralul. Mănânc mai mult ca oricând şi datorită pescuitului sunt în mare formă. Afară de asta, în fiecare dimineaţă, la stânci, fac peste două ore de gimnastică. Îmi exersez în special picioarele, căci braţele sunt bine puse la punct cu pescuitul. Am inventat o şmecherie pentru picioare: înaintez în mare mai mult decât ar cere pescuitul, pentru ca valurile să mă izbească în coapse. Când mă lovesc, îmi încordez muşchii ca să-mi păstrez echilibrul. Rezultatele sunt excelente.

Juliette, comandanta, continuă să se poarte foarte drăguţ cu mine, dar a băgat de seamă că nu mai intru-n casă decât dacă e şi soţul ei. Mi-a spus-o de la obraz şi, ca să mă liniştească, mi-a explicat că-n ziua când se coafa a glumit. Cu toate astea, fata care-i slujeşte drept coafeză mă pândeşte adeseori când mă întorc de la pescuit, adresându-mi mereu câteva cuvinte amabile despre sănătatea şi moralul meu. Totul decurge aşadar cum nu se poate mai bine. Bourset nu pierde nici o ocazie ca să mai lucreze vreo piesă. Se împlinesc două luni şi jumătate de când am început treaba.

Ascunzătoarea s-a umplut, aşa cum prevăzusem. Nu mai lipsesc decât două piese, cele mai lungi: una de doi metri şi

alta de-un metru cincizeci. Astea n-o să încapă în scobitură.

Privind spre cimitir, zăresc un mormânt proaspăt, al soţiei unui supraveghetor, decedată săptămâna trecută. Zace acolo un buchet prăpădit de flori ofilite. Paznicul cimitirului e-un fost ocnaş pe jumătate orb, poreclit Papa. Stă cât e ziua de lungă la umbra unui cocotier în partea opusă a cimitirului şi, de-acolo de unde e, nu poate să vadă mormântul nici dacă se apropie de el careva. Întrevăd astfel posibilitatea de-a folosi mormântul ăsta ca să montez pluta şi să vâr în soiul ăla de cofraj pe care l-a făcut tâmplarul cât mai multe nuci de cocos. O să fie nevoie cam de treizeci-treizeci şi patru, mai puţin decât fusese prevăzut. Am peste cincizeci de bucăţi, împrăştiate prin diferite locuri. Numai în curtea Juliettei se află vreo duzină. „Băiatul de casă" crede că le-am depozitat acolo ca să extrag uleiul din ele.

Când aflu că soţul răposatei a plecat pe continent, hotărăsc să scot o parte din pământul mormântului, până la sicriu.

Pe zidul lui, Matthieu Carbonieri stă de şase. Pe cap şi-a pus o batistă albă înnodată la cele patru capete. Lângă el, o batistă roşie, înnodată şi ea la capete. Câtă vreme nu-i nici un pericol, o ţine pe cap pe cea albă. Cum se iveşte careva, oricine-ar fi, o pune pe-aia roşie.

Treaba asta, foarte riscantă, nu-mi ia decât o după-amiază şi o noapte. N-a trebuit să scot pământul până la sicriu, deoarece am fost nevoit să lărgesc groapa cât lăţimea plutei, un metru douăzeci plus un pic de joc. Orele mi s-au părut nesfârşitei iar batista roşie a apărut de câteva ori. În sfârşit, azi-dimineaţă am isprăvit. Groapa e acoperită cu frunze împletite de cocotier, alcătuind un soi de podea destul de rezistentă. Deasupra-i pământ şi o mică bordură. Nu se vede aproape nimic. Sunt la capătul răbdărilor.

Se fac trei luni de când tot pregătesc evadarea asta. Toate bucăţile de lemn au fost scoase de la fereală, legate şi numerotate. Ele odihnesc pe sicriul răposatei, bine ascunse de pământul care acoperă rogojinile. În gaura din zid am băgat trei saci de făină şi o frânghie de doi metri pentru velă, o sticlă plină cu chibrituri şi cartonaşe cu fosfor, o duzină de

cutii de lapte, şi gata.

Bourset e din ce în ce mai agitat. De parc-ar pleca el în locul meu. Lui Naric îi pare rău că n-a spus da de la început. Am fi calculat o plută pentru trei persoane în loc de două.

E anotimpul ploilor, toarnă zilnic, asta mi-e de folos pentru drumurile la cimitir, unde-am terminat aproape cu montarea plutei. Lipsesc cele două rame ale saşiului. Am adus nucile de cocos tot mai aproape de grădina prietenului meu. Pot fi luate lesne şi fără vreo primejdie din grajdul bivolilor, care stă deschis. Prietenii nu mă întreabă niciodată cum mai stau. Îi aud doar din când în când:

— E-n regulă?

— Da, merge bine.

— Durează cam mult, nu crezi?

— Nu se poate mai repede, altfel e prea riscant.

Asta-i tot. În timp ce căram de la Juliette nucile de cocos depozitate, ea a văzut mişcarea şi mi-a băgat frica-n oase.

— Ia spune, Papillon, mai faci uleiul ăla de cocos? De ce nu-l prepari aici, în curte? Ai cu ce să le despici şi ţi-aş fi împrumutat o oală mare în care să bagi miezul.

— Mai bine fac asta în lagăr.

— Mă mir, în lagăr n-o să-ţi prea vină la îndemână.

Apoi, după o clipă de gândire, o aud:

— Vrei să-ţi spun ceva? Nu cred că te apuci să faci ulei de cocos.

Am îngheţat. Juliette continuă:

— Mai întâi, la ce ţi-ar folosi, găseşti la mine ulei de măsline cât pofteşti. Nucile astea sunt pentru altceva, nu-i aşa?

Mă trec toate sudorile, m-aşteptam din prima clipă să vorbească de evadare. Mi s-a tăiat respiraţia. Îi spun:

— Doamnă, e un secret, dar vă văd atât de intrigată şi de curioasă, c-o să-mi stricaţi surpriza pe care v-o pregăteam. Am să vă spun doar atât, c-am ales nucile astea mari ca să le golesc şi să lucrez ceva foarte nostim pentru dumneavoastră. Ăsta-i adevărul.

Am câştigat, căci îmi răspunde:

— Papillon, nu te deranja pentru mine, şi-n primul rând îţi interzic să-ţi cheltuieşti banii ca să-mi dăruieşti ceva deosebit. Îţi mulţumesc sincer, dar te rog să renunţi.

— Bine, am să văd.

Uf! Pe dată o rog să-mi ofere un lichior, lucru ce n-am făcut nicicând. Din fericire, nu-şi dă seama cât sunt de tulburat. Dumnezeu ţine cu mine.

Plouă zilnic, mai ales după-amiaza şi noaptea. Mi-e teamă ca apa, infiltrându-se în stratul subţire de pământ, să nu-mi dea la iveală rogojinile cu nuci de cocos. Matthieu înlocuieşte în permanenţă pământul luat de apă. Dedesubt trebuie să fie o lăcăraie. Cu ajutorul lui Matthieu, trag rogojinile: apa acoperă aproape tot sicriul. E cam de rău. În apropiere se află cavoul a doi copii morţi demult. Într-o zi desprindem lespedea, pătrund înăuntru şi încep să găuresc cimentul cu un drug cu vârf ascuţit, cât mai jos cu putinţă înspre mormântul cu plută. De cum sparg cimentul, n-apuc bine să vâr drugul în pământ, că ţâşneşte un şuvoi zdravăn de apă. Apa se scurge din celălalt mormânt şi intră în cavou. Ies afară când mi-ajunge apa la genunchi. Pun lespedea la loc şi o chituiesc cu chit alb, pe care mi-l procurase Naric. În felul ăsta, apa din mormântul-ascunzătoare a scăzut la jumătate. Seara, Carbonieri îmi spune:

— Mare bătaie de cap cu evadarea asta!

— Nu mai e mult, Matthieu.

— Să sperăm.

E drept, parcă stăm pe jeratic.

Dimineaţa am coborât până la chei. L-am rugat pe Chapar să-mi cumpere două kilograme de peşte, o să mă duc să-l iau la amiază. De acord. Urc din nou spre grădina lui Carbonieri. Când mă apropii, văd trei căşti albe. De ce-or fi trei caralii în grădină? S-au pornit pe-o percheziţie? Ar fi de mirare. Nicicând n-am văzut deodată trei caralii la Carbonieri. Aştept mai mult de-o oră, dar nu mai pot să rabd. Mă hotărăsc să văd despre ce-i vorba. Pornesc direct pe drumul care duce la grădină. Caraliii aşteaptă să mă apropii. Sunt tot nedumerit, am ajuns la vreo douăzeci de metri de ei, când iată că

Matthieu îşi pune batista albă pe cap. Respir în sfârşit uşurat, şi am vreme să-mi revin până ajung în dreptul lor.

— Bună ziua, domnilor supraveghetori. Bună ziua, Matthieu. Am venit să iau papaia pe care mi-ai făgăduit-o.

— Îmi pare rău, Papillon, dar a fost şterpelită azi-dimineaţă când m-am dus să iau prăjinile pentru fasolea agăţătoare. Dar în patru-cinci zile se coc altele, au şi început să se îngălbenească. Aşadar, domnilor supraveghetori, nu vreţi câteva salate, roşii şi ridichi pentru soţiile dumneavoastră?

— Îţi îngrijeşti bine grădina, Carbonieri, felicitările mele, zice unul din ei.

Indivizii acceptă roşiile, salatele şi ridichile, şi-o întind. Plec ostentativ înaintea lor, cu două salate.

Trec prin cimitir. Mormântul e pe jumătate dezvelit de ploaia care a cărat pământul. Rogojinile se zăresc de la zece paşi. O să se cheme cu-adevărat că Dumnezeu a ţinut cu noi, dacă nu ne-a descoperit nimeni. În fiecare noapte vântul suflă din răsputeri, măturând platoul insulei şi şuierând turbat; deseori e însoţit de ploaie. Să sperăm c-o să dureze. E-o vreme ideală ca să pleci, dar nu ca să te îndrepţi spre mormânt.

Cea mai mare bucată de lemn, cea de doi metri, a sosit cu bine la domiciliu, lângă celelalte ale plutei. Am şi montat-o; a intrat la fix, fără efort, în nuturi. Bourset a sosit degrabă în lagăr să afle dacă am primit bucata asta, de-o însemnătate excepţională, dar care ne încurcă a dracului. E-n culmea fericirii aflând că totul a mers bine. S-ar zice că nu era sigur c-o s-o căpătăm. Îl întreb:

— Ai vreo bănuială? Crezi c-o mai fi aflat careva? Ai trăncănit? Răspunde.

— Nu, categoric nu!

— Şi totuşi parcă eşti îngrijorat. Vorbeşte.

— M-au impresionat neplăcut privirile iscoditoare ale unui anume Bébert Celier. Am impresia că l-a văzut pe Naric luând bucata de lemn de sub masa lui de tâmplar, băgând-o într-un butoi cu var şi plecând apoi cu ea. L-a urmărit pe Naric din ochi până la uşa atelierului. Cei doi cumnaţi se duceau să văruiască o clădire. Asta mă băgase-n sperieţi.

Îi spun lui Grandet:

— Bébert Celier ăsta e din baraca noastră, nu poate să fie un turnător.

Îmi răspunde:

— E-un fost militar, a lucrat la terasamente. Pricepi ce-i cu el: batalion disciplinar, un soldăţoi căpăţânos care-a trecut prin toate închisorile militare din Maroc şi din Algeria, bătăuş, cuţitar temut, pederast mort după băieţi şi cartofor. N-a fost niciodată civil. În concluzie: un netrebnic, extrem de periculos. Ocna e viaţa lui. Dacă ai bănuieli serioase, ia-i-o înainte, lichidează-l la noapte, nu mai apucă să te denunţe, dacă asta are de gând.

— Nu înseamnă că-i turnător.

— Aşa-i, zice Galgani, dar nici nu înseamnă că-i om de treabă. Ştii bine că ocnaşii de soiul lui nu văd evadările cu ochi buni. Prea le strică tabieturile. În alte privinţe nu ciupesc, dar dacă-i vorba de-o evadare, mai ştii?

Mă sfătuiesc cu Matthieu Carbonieri. E de părere să-l lichidăm la noapte, şi chiar el să-l omoare. Fac greşeala să-l împiedic. Nu mă împac cu gândul de-a asasina sau de-a lăsa să fie ucis careva pe baza unor simple impresii. Dacă cele relatate de Bourset sunt o născocire? Poate că de frică face din ţânţar armăsar. Îl întreb pe Naric:

— Moacă Bună, ai băgat ceva de seamă în privinţa lui Bébert Celier?

— Eu, nu. Am pus butoiul pe umăr, ca temnicerul de la poartă să nu poată vedea ce-i înăuntru. După cum stabilisem, urma să mă proţăpesc în faţa temnicerului, fără să dau butoiul jos, aşteptând să vină cumnatu-meu. Asta ca arabul să priceapă că nu-s grăbit să ies şi să-l fac s-aibă încredere, să nu mai scotocească prin butoi. După aia însă, zicea cumnatu-meu, i s-a părut că-l vede pe Bébert Celier că se gineşte la noi.

— Care-i părerea ta?

— Cred că din pricina bucăţii ăsteia, de-o mare însemnătate, şi care o vezi dintr-o ochire că-i pentru o plută, cumnatu-meu se emoţionase şi-l apucase frica. Mai curând i s-o fi părut c-a observat ceva.

— Aşa socotesc şi eu. S-o lăsăm baltă. În privinţa ultimei bucăţi, până o scoateţi, vedeţi pe unde se învârteşte Bébert Celier. Feriţi-vă de el ca de-un caraliu.

Mi-am petrecut toată noaptea jucând nebuneşte după sistemul „Marseillaise”. Am câştigat şapte mii de franci. Cu cât jucam mai aiurea, cu atât câştigam mai mult. La patru şi jumătate plec, chipurile, la corvoadă. Îl las pe martinichez să lucreze în locul meu. Ploaia a încetat şi-i încă beznă până ajung la cimitir. Potrivesc pământul cu picioarele, căci n-am putut găsi lopata, dar merge destul de bine şi cu ghetele. La şapte, când cobor la pescuit, e-un soare de toată frumuseţea. Mă îndrept spre vârful sudic al Insulei Royale, unde mă bate gândul să las pluta la apă. Marca e adâncă şi aspră. Nu-mi dau bine seama, dar am impresia că n-o să fie uşor să ne desprindem de insulă fără să ne izbească vreun val de stânci. Mă apuc de pescuit şi prind degrabă o mulţime de roşioare. N-a trecut mult, mă trezesc cu mai bine de cinici kilograme de peşte. Las undiţa şi-l spăl cu apă de mare. Sunt foarte îngrijorat, obosit de jocul îndrăcit de azi-noapte. Lungit la umbră, simt cum îmi recapăt puterile, zicându-mi că încordarea în care trăiesc de peste trei luni se apropie de sfârşit şi, gândindu-mă la cazul Celier, ajung din nou la concluzia că n-am dreptul să-l asasinez.

Mă duc să dau ochii cu Matthieu. De pe zidul grădinii sale se vede bine mormântul. Aleea e plină de pământ. O să-l măture Carbonieri la amiază. Trec pe Ia Juliette, îi dau jumătate din peşte. O aud că-mi spune:

— Papillon, te-am visat urât azi-noapte, erai plin de sânge şi pe urmă te-au pus în lanţuri. Să nu faci vreo prostie, aş suferi prea rău dacă ţi s-ar întâmpla ceva. Atât de mult m-a impresionat visul că nu mi-a mai ars nici să mă spăl, nici să mă pieptăn. M-am uitat cu binoclul să văd pe unde pescuieşti şi nu te-am zărit. Unde ai prins peştele ăsta?

— Din cealaltă parte a insulei. De-aia nu m-aţi văzut.

— De ce te duci să pescuieşti aşa de departe, unde nu pot să te văd cu binoclul? Dacă te ia vreun val? N-o să te vadă nimeni să-ţi dea o mână de ajutor şi să scapi de rechini.

— Oh! De ce exageraţi?

— Crezi că exagerez? Îţi interzic să pescuieşti în partea aia a Insulei, şi dacă nu mă asculţi, pun să-ţi ia permisul de pescuit.

— Vă rog, doamnă, fiţi înţelegătoare. Ca să vă fac pe voie, o să-i spun băiatului care vă slujeşte unde mă duc să pescuiesc.

— Bine. Dar pari obosit.

— Da, doamnă, mă duc în lagăr să mă odihnesc.

— Bine, dar te-aştept la patru la cafea. Vii?

— Da, doamnă. Negreşit.

Asta mai lipsea la nervii mei, visul Juliettei! De parcă n-aş fi avut şi-aşa destule probleme, mai era nevoie şi de vise.

Bourset simte cu adevărat că-i urmărit. Sunt cincisprezece zile de când aşteptăm ultima bucată, de-un metru cincizeci. Naric şi Quenier spun că n-au mirosit nimic ciudat, cu toate astea Bourset se încăpăţânează să nu facă scândura. Dacă n-ar fi avut cinci nuturi care trebuie să se îmbuce la milimetru, Matthieu ar fi meşterit-o în grădină. În ea intră de fapt celelalte cinci rosturi ale plutei. Naric şi Quenier, îndeletnicindu-se cu repararea capelei, scot şi introduc lesne în atelier tot felul de materiale. Ba mai mult, se slujesc uneori de un căruţ tras de-un bivolaş. Trebuie să profităm de împrejurarea asta.

Îmboldit de noi, Bourset se lasă greu, dar face bucata respectivă a plutei. Într-o zi declară că acum e sigur: după ce pleacă, umblă cineva la piesă şi pe urmă o pune la loc. A mai rămas de tăiat un nut la capăt. Hotărâm că după asta o să ascundă bucata de lemn sub masa lui de tâmplărie. O să pună un fir de păr deasupra, să afle dacă umblă cineva pe-acolo. Meştereşte nutul şi, la ora şase, pleacă ultimul din atelier, după ce-a constatat că n-a mai rămas nimeni în afara caraliului. Bucata e la locul ei, cu firul de păr. La amiază mă aflu în lagăr, aşteptând sosirea lucrătorilor de la atelier, optzeci de inşi. Naric şi Quenier au sosit, dar nu şi Bourset. Se apropie de mine un neamţ şi-mi întinde o scrisorică bine lipită. N-a fost deschisă. Citesc: *„Firul de păr a dispărut, aşa că*

s-a umblat la piesă. L-am rugat pe caraliu să mă lase să lucrez cât durează pauza de după-masă, să termin un sipeţel din lemn de trandafir. A fost de acord. O să scot piesa şi o s-o pun în locul uneltelor lui Naric. Înştiinţează-i. La trei ar trebui s-o scoată imediat. Poate că i-o luăm înainte individului care a ochit piesa."

Naric şi Quenier sunt de acord. O să se aşeze în fruntea lucrătorilor care merg la atelier. Până s-apuce să intre cu toţii, doi tipi în faţa uşii o să se mardească un pic. Rugăm să ne facă serviciul ăsta doi judeţi de-ai lui Carbonieri, doi corsicani din Montmartre: Massani şi Santini. Nu întreabă de ce, şi asta-i foarte bine. Naric şi Quenier o să profite de treaba asta ca s-o şteargă în viteză cu nişte materiale, grăbiţi chipurile să meargă la lucru şi nevrând să caşte gura la încăierare. Suntem cu toţii de acord că mai avem o şansă. Dacă ţine figura, n-am voie să mă clintesc o lună sau două, precis că unul sau mai mulţi au mirosit că se lucrează la o plută. N-au decât să afle cine, şi unde-i pitită.

În sfârşit, se face două jumătate, oamenii se pregătesc, între apel şi plecarea la lucru trec treizeci de minute. Pleacă. Bébert Celier e cam pe la mijlocul coloanei, alcătuită din douăzeci de rânduri a câte patru.

Naric şi Quenier sunt în rândul întâi, Massini şi Santini în al doisprezecelea, Bébert Celier în al zecelea. Cred că-i bine aşa, căci în clipa când Naric o să înşface nişte lemne, nişte dulapi şi piesa, încă n-o să fie toţi înăuntru. Bébert o să se afle cam pe la poarta atelierului sau chiar ceva mai în faţă. Când o să se pornească încăierarea, având în vedere c-o să zbiere ca nişte apucaţi, o să întoarcă toţi capul, automat, inclusiv Bébert, să vadă despre ce-i vorba. S-a făcut de patru, totul a mers strună, piesa e sub o grămadă de materiale în biserică. N-au putut s-o scoată din capelă, dar acolo e la mare fix.

Mă duc s-o văd pe Juliette, nu-i acasă. La înapoiere trec prin piaţa unde se află Administraţia. La umbră, în picioare, îi văd pe Massini şi pe Jean Santini, care aşteaptă să fie băgaţi la carceră. Treaba era ştiută. Trec pe lângă ei şi-i întreb:

— Cât?

— Opt zile, răspunde Santini.

Un caraliu corsican zice:

— Te-apucă jalea să vezi doi judeţi care se mardesc!

Mă întorc în lagăr.

E ora şase, Bourset revine radios:

— Parc-aş fi avut cancer, şi pe urmă vine doctorul şi zice că s-a înşelat, că n-am nimic.

Carbonieri şi prietenii mei zburdă de fericire şi mă felicită pentru felul cum am aranjat treaba. Naric şi Quenier sunt şi ei bucuroşi. Merge ca pe roate. Dorm toată noaptea deşi cartoforii au venit de cu seară să mă poftească la joc. Mă prefac că mă doare rău capul. Adevărul e că sunt mort de somn, dar mulţumit şi fericit că mă aflu în pragul izbânzii. Ce-a fost mai greu a trecut.

Azi-dimineaţă Matthieu a pus piesa provizoriu în gaura din zid. Într-adevăr, paznicul cimitirului mătură aleile dinspre mormântul-ascunziş. N-ar fi prudent să ne apropiem acum. Zilnic mă duc în zori, în viteză, cu o lopată de lemn, să aranjez pământul de pe mormânt. Curăţ cu o mătură aleea, apoi, la fel de repede, mă întorc la vidanjare, lăsând într-un colţ mătura şi lopata. Se fac tocmai patru luni de când se pregăteşte evadarea şi nouă zile de când am primit, în sfârşit, ultima bucată. Plouă mereu, zilnic, uneori şi toată noaptea. Toate simţurile îmi sunt în stare de alarmă pentru cele două clipe hotărâtoare: mai întâi scoaterea faimoasei piese din grădina lui Matthieu şi montarea ei la plută, cu fiecare rost bine fixat, în lăcaşul lui. Treaba asta se poate face doar ziua. Şi pe urmă, plecarea. N-o să meargă imediat, pentru că, o dată cu pluta scoasă, vor trebui fixate nucile de cocos şi alimentele.

Ieri i-am povestit totul lui Jean Castelli, şi unde-am ajuns. E bucuros să mă ştie aproape de ţintă.

— Luna e-n primul pătrar, îmi spune el.

— Ştiu, se cheamă că n-o să mă stânjenească la miezul nopţii. Refluxul e la zece, timpul prielnic pentru lăsarea la apă ar fi între unu şi două noaptea.

Am hotărât împreună cu Carbonieri să grăbim mişcarea. Mâine dimineaţă la nouă se montează piesa. Iar noaptea, evadarea.

A doua zi dimineaţa, coordonând cum trebuie ce-aveam de făcut, trec din grădină în cimitir şi sar zidul cu o lopată. Pe când înlătur pământul de pe rogojini, Matthieu scoate pietroiul şi vine să-mi aducă piesa. Ridicăm împreună rogojinile şi le dăm deoparte. Pluta se iveşte frumuşel, la locul ei, în perfectă stare. Mânjită de pământul lipit de ea, dar în regulă. O scoatem afară, căci pentru a plasa piesa e nevoie de spaţiu pe margini. Potrivim cele cinci nuturi bine înţepenit fiecare în lăcaşul său. Ca să intre, trebuie să ciocănim cu o piatră. În clipa când, în sfârşit, am isprăvit şi ne pregătim s-o punem iar la fereală, apare un paznic cu arma-n mână.

— La prima mişcare vă curăţ!

Dăm drumul plutei şi ridicăm mâinile. Îl ştiu pe caraliu, e supraveghetorul-şef al atelierului.

— Nu faceţi dobitocia să vă împotriviţi, v-am găbjit. Înghiţiţi-o, măcar scăpaţi cu viaţă, c-atârnă doar de-un fir, şi tare aş avea chef să vă ciuruiesc. Hai, daţi-i drumul, tot cu mâinile sus! Valea, spre comandament!

Trecând pe poarta cimitirului, dăm ochii cu un temnicer arab. Caraliul îi spune:

— Mohamed, mersi că m-ai servit. Treci pe la mine mâine dimineaţă, să capeţi ce ţi-am făgăduit.

— Mulţumesc, zice guzganul, viu negreşit, dom'le şef, dar şi Bébert Celier trebuie să-mi dea pincă, nu-i aşa?

— Înţelege-te cu el, zice caraliul.

Atunci zic:

— Ăl de ne-a ciripit e Bébert Celier, aşa-i, domnule şef?

— N-am zis-o eu.

— Totuna-i, e bine de ştiut.

În timp ce ne ocheşte mai departe cu puşca, caraliul spune:

— Mohamed, percheziţionează-i.

Arabul îmi ia şişul prins de cordon şi pe-al lui Matthieu. Îi spun:

— Mohamed, mare hoţ mai eşti. Cum de ne-ai ginit?

— Mă căţăram zilnic într-un cocotier, să văd unde aţi ferit pluta.

— Cine ţi-a şoptit să faci asta?

— Întâi Bébert Celier, după aia supraveghetorul Bruet.

— Valea, zice caraliul, prea multă trăncăneală. Puteţi lăsa mâinile jos, şi mai iute mişcarea.

Cei patru sute de metri până la comandament mi-au părut cel mai lung drum făcut vreodată. Eram la pământ. Atât amar de luptă ca până la urmă să ne prindă. Doamne, tare nemilostiv eşti cu mine! Sosirea noastră la comandament a stârnit o întreagă dandana, căci pe drum întâlnisem paznici ce se alăturaseră celui care continua să ne ţină în bătaia carabinei. Când am ajuns eram urmaţi de vreo şapte-opt paznici.

Comandantul, înştiinţat de arabul care alergase înainte, e-n pragul uşii Administraţiei, împreună cu Dega şi cinci gardieni-şefi.

— Ce s-a întâmplat, domnule Bruet? întrebă comandantul.

— S-a întâmplat că pe ăştia doi i-am prins în flagrant delict, pe când piteau o plută care s-ar zice că-i gata.

— Ce-ai de spus, Papillon?

— Nimic, am să vorbesc la instrucţie.

— Bagă-i la carceră.

Mă bagă într-o carceră a cărei fereastră astupată dă spre intrarea la comandament. În carceră e întuneric, dar aud glasuri pe strada comandamentului.

Treaba merge repede. La ora trei ne scot şi ne pun fiarele.

În sală, un fel de tribunal: comandantul, comandantul adjunct, gardianul-şef. Un caraliu face pe grefierul. Aşezat deoparte, la o măsuţă, Dega, cu un creion în mână, notează probabil declaraţiile din zbor.

— Charrière şi Carbonieri, ascultaţi raportul făcut de domnul Bruet contra voastră: „Eu, Bruet Auguste, gardian-şef, directorul atelierului de pe Insulele Salvării, acuz doi ocnaşi, pe Charrière şi pe Carbonieri, de furt, deturnare de bunuri ale statului. Îl acuz pe tâmplarul Bourset de complicitate. Cred, de asemeni, că-i pot învinui de complicitate şi pe Naric şi Quenier. Adaug că pe Charrière şi Carbonieri i-am prins în flagrant delict, profanând mormântul doamnei Privat, pe care-l foloseau ca să-şi ascundă pluta.”

— Ce-ai de spus? întreabă comandantul.

— Mai întâi, Carbonieri n-are nici un amestec în treaba asta. Pluta e calculată să ducă un singur om, pe mine.

— L-am silit să mă ajute la scosul rogojinilor de pe mormânt, treabă pe care n-o puteam face de unul singur. Deci, Carbonieri nu-i vinovat de deturnare şi furt din bunurile statului, nici de complicitate la evadare, de vreme ce evadarea n-a avut loc. Bourset e-un amărât care a lucrat sub ameninţarea cu moartea. Cât despre Naric şi Quenier, pe ăştia aproape nici nu-i cunosc. Afirm că n-au nici un amestec în povestea asta.

— Nu prea seamănă cu ce spune informatorul meu, zice caraliul.

— Bébert Celier ăsta, care v-a informat, s-ar putea să-i convină treaba ca să se răzbune pe careva, compromiţându-l printr-o mărturie falsă. Cine poate să aibă încredere într-un turnător?

— Pe scurt, zice comandantul, eşti acuzat oficial de furt şi deturnare de bunuri ale statului, de profanare de morminte şi de încercare de evadare. Iscăleşte actul.

— Nu iscălesc, dacă nu se trece şi declaraţia mea despre Carbonieri, Bourset şi cei doi cumnaţi, Naric şi Quenier.

— De acord. Întocmiţi documentul.

Iscălesc. Imposibil să spun limpede ce simt de când cu înfrângerea din ultima clipă. Parcă sunt nebun în carcera asta, abia mănânc, nu umblu, în schimb fumez, fumez neîncetat, o ţigară după alta. Noroc că Dega îmi face rost din belşug de tutun. Zilnic avem o oră de plimbare dimineaţa, la „solar”, în curtea celulelor disciplinare.

Azi-dimineaţă comandantul a venit să stea de vorbă cu mine. Lucru ciudat, deşi lui i-ar fi dăunat cel mai mult reuşita evadării, tocmai el e cel mai puţin înfuriat pe mine.

Îmi spune zâmbind că, după părerea nevesti-si, era normal ca un bărbat să încerce să evadeze, doar dacă nu-i o lepădătură. Mă trage de limbă foarte isteţ, încearcă să mă facă să recunosc complicitatea lui Carbonieri. Am impresia că l-am convins şi-i explic că i-ar fi fost practic imposibil lui

Carbonieri să-mi refuze un ajutor de câteva clipe pentru scoaterea rogojinilor.

Bourset i-a arătat biletul de amenințare și planul făcut de mine. În ceea ce-l privește, comandantul e pe deplin convins că așa s-au petrecut lucrurile. Îl întreb la cât crede că se poate ridica pedeapsa pentru furt de bunuri. Îmi răspunde:

— N-o să depășească optsprezece luni.

Pe scurt, ies iarăși, încet-încet, din văgăuna în care m-am vârât. Am primit un bilețel de la Chatal infirmierul. Mă face atent că Bébert Celier se află la spital, într-o rezervă, așteptând să fie externat cu un diagnostic rar: abces la ficat. Probabil o combinație între administrație și doctor, să-l ferească de represalii.

Nici un fel de percheziție, nici la carceră, nici corporală. Profit de asta ca să-mi fac rost de-un șiș. Le spun lui Naric și Quenier să ceară o confruntare între supraveghetorul atelierului, Bébert Celier, tâmplar și mine, solicitând comandantului ca, după această confruntare, să ia hotărârea pe care-o va crede de cuviință în privința lor: arest preventiv, pedeapsă disciplinară sau punerea imediată în libertate.

La plimbarea de azi, Naric îmi spune:

— Comandantul a acceptat. Confruntarea va avea loc mâine la zece. La audierea asta o să asiste un paznic-șef care se va ocupa de instrucție.

Toată noaptea mă dăscălesc ca să-mi iasă din cap gândul de a-l omorî pe Bébert Celier. Nu merge. Nu, prea ar fi nedrept să-i dea drumul din lagăr pentru serviciul făcut, iar apoi, de pe continent, să evadeze drept recompensă c-a împiedicat o evadare. Da, dar pot să mă aleg cu o condamnare la moarte, pentru premeditare. Mă doare-n cot. Asta mi-e concluzia, atât sunt de disperat. Patru luni de nădejdi, de bucurie, de frică să nu mă prindă, de istețimi, pentru ca tocmai când să izbutesc, să închei atât de jalnic din pricina unui turnător. Fie ce-o fi, mâine încerc să-l omor pe Celier!

Singurul mijloc de a nu fi condamnat la moarte e să-l fac să scoată cuțitul. Deci trebuie neapărat să vadă că țin șișul deschis. Precis că-l va scoate atunci pe-al lui. Ar trebui să fac

asta puţin înainte sau imediat după confruntare. Nu pot să-l omor în timpul confruntării, căci risc ca un caraliu să tragă în mine. Mă bizui însă pe obişnuita lor neglijenţă.

Lupt toată noaptea împotriva acestei idei. N-o pot învinge. E clar, în viaţă întâlneşti lucruri de neiertat. Ştiu; nu se cuvine să-ţi faci singur dreptate, dar asta e pentru oameni dintr-o altă clasă socială. Crede oare cineva că poţi să nu te gândeşti la aspra pedepsire a unui individ atât de mârşav? Nu i-am făcut nici un rău acestui soldăţel spurcat, nici măcar nu mă cunoaşte. Înseamnă că m-a condamnat la x ani de recluziune fără a avea să-mi reproşeze ceva. A încercat să mă îngroape pentru ca el să-şi reînceapă viaţa. Nu, nu, în ruptul capului! Nu pot să-l las să profite de josnicia sa. Imposibil. Mă simt distrus. Iar dacă tot sunt distrus, măcar să fie şi el, şi chiar mai rău. Dar dacă te condamnă la moarte? E o tâmpenie să mori pentru o asemenea scârnăvie. Până la urmă izbutesc să-mi promit un singur lucru: nu-l omor dacă nu scoate şişul.

N-am închis ochii toată noaptea, am fumat un pachet de tutun. Când se aduce cafeaua, la şase dimineaţa, mai am două ţigări. Sunt atât de încordat încât, deşi e interzis, de faţă cu caraliul, îi spun celui care împarte cafeaua:

— Poţi să-mi dai câteva ţigări sau un pic de tutun, cu învoirea şefului? Domnule Antartaglia, mă simt sfârşit.

— Bine, dă-i dacă ai. Eu nu fumez. Te compătimesc sincer, Papillon. Sunt corsican, îmi plac bărbaţii adevăraţi, mi-e silă de ticăloşi.

La zece fără un sfert mă aflu-n curte, aşteptând să intru în sală. Naric, Quenier, Bourset, Carbonieri sunt şi ei acolo. Caraliul care ne supraveghează e Antartaglia. Stă de vorbă cu Carbonieri în corsicană. Din ce-i spune pricep că-i de rău cu el şi că riscă trei ani de recluziune. În clipa aia se deschide uşa şi apar în curte arabul din cocotier, paznicul arab de la poarta atelierului şi Bébert Celier. Când dă cu ochii de mine, face o mişcare înapoi, dar gardianul care-i însoţeşte îi spune:

— Dă-i înainte şi stai deoparte, aici la dreapta. Antartaglia, nu-i lăsa să vorbească între ei.

Iată-ne la mai puţin de doi metri unul de altul; Antartaglia

zice:

— E interzisă discuţia între cele două grupuri.

Carbonieri continuă să vorbească în corsicană cu judeţul său, care supraveghează cele două grupuri. Caraliul îşi potriveşte şiretul pantofului, îi fac semn lui Matthieu să vină un pic mai în faţă. Pricepe imediat, se uită spre Bébert Celier şi scuipă în direcţia lui. Când se ridică paznicul, Carbonieri îi vorbeşte pe nerăsuflate şi-i acaparează atenţia, aşa că fac un pas fără să bage de seamă. Las şişul să-mi alunece în palmă. Numai Colier poate să-l vadă şi, neaşteptat de iute, având şişul gata deschis în pantalon, îmi crestează zdravăn muşchiul braţului drept. Dar sunt stângaci şi, dintr-o mişcare, îi înfig şişul în piept până-n plasele. Un urlet de fiară: „A-a-ah!" Cade ca un pietroi. Cu revolverul în mână, Antartaglia îmi spune:

— Înapoi, băiete, înapoi. Nu-l lovi la pământ, altfel sunt obligat să trag în tine, şi n-aş vrea.

Carbonieri se apropie de Celier şi cu piciorul îi împinge capul. Spune două vorbe în corsicană. Înţeleg ce zice: E mort. Paznicul repetă:

— Dă-mi şişul, băiete.

I-l dau, îşi vâră revolverul în toc, se duce la uşa de fier şi bate. O deschide un caraliu şi-i spune:

— Trimite brancardierii să ia un mort.

— Cine-a murit? întrebă caraliul.

— Bébert Celier.

— Ah! Credeam că Papillon.

Ne bagă iar în celulă. Confruntarea e suspendată. Înainte de-a ajunge la coridor, Carbonieri îmi spune:

— Dragă Papi, de data asta te-ai ras.

— Da, numai că eu trăiesc, iar el a crăpat.

Caraliul se întoarce singur, deschide foarte încet uşa şi-mi spune, încă tulburat:

— Bate-n uşă, zi că eşti rănit. El a atacat întâi, l-am văzut.

Caraliii ăştia corsicani sunt grozavi: sau foarte răi, sau foarte buni. Bat în uşă şi strig:

— Sunt rănit, vreau să fiu dus la spital să mă panseze.

Caraliul se întoarce cu gardianul-şef al sectorului

disciplinar.

— Ce te-a apucat? Ce-i gălăgia asta?

— Sunt rănit, domnule şef.

— Ah! Eşti rănit? Credeam că nu te-a atins, când te-a atacat.

— Mi-a tăiat muşchiul braţului drept.

— Deschide, spune celălalt caraliu.

Se deschide uşa, ies. Într-adevăr, muşchiul e secţionat.

— Pune-i cătuşele şi du-l la spital. Nu-l laşi acolo pentru nimic în lume. Îl aduci înapoi de cum a primit primul ajutor.

Când ieşim, peste zece caralii stau lângă comandant. Supraveghetorul atelierului strigă.

— Asasinule!

Până apuc să răspund, comandantul îi zice:

— Gura, supraveghetor Bruet, Papillon a fost atacat.

— N-aş crede, zice Bruet.

— Am văzut cu ochii mei, sunt martor, spune Antartaglia. Şi află, domnule Bruet, că un corsican nu minte.

La spital, Chatal cheamă doctorul. Mă coase fără să mă adoarmă şi nici nu-mi amorţeşte locul, apoi pune opt agrafe, fără să-mi spună o vorbă. Îndur fără să crâcnesc. La sfârşit zice:

— N-am putut să-ţi fac o anestezie locală, nu mai am injecţii din alea. Apoi adaugă: Nu-i bine ce-ai făcut.

— Oh, parcă n-aţi şti! Oricum, cu un abces la ficat n-avea mult de trăit.

Nu se aştepta la răspunsul ăsta, şi rămâne cu gura căscată.

Instrucţia continuă. Responsabilitatea lui Bourset a căzut complet. Se admite că a fost terorizat, şi le dau o mână de ajutor s-o creadă. La fel cu Naric şi Quenier, din lipsă de dovezi. Rămân eu şi Carbonieri. În ce-l priveşte, cade acuzaţia de furt şi deturnare din bunurile statului. Rămâne complicitatea la tentativă de evadare. Nu poate să ia mai mult de şase luni. Cu mine treaba-i mai serioasă. Într-adevăr, cu toate mărturiile depuse în favoarea mea, însărcinatul cu instrucţia nu vrea să admită legitima apărare. Dega, care-a văzut tot dosarul, îmi spune că, oricât s-ar înverşuna

instructorul, e imposibil să mă condamne la moarte, întrucât am fost rănit. Chestia pe care trage tare acuzarea ca să mă înfunde e declaraţia celor doi arabi că eu am scos întâi şişul.

Instrucţia e gata. Aştept să fiu dus la Saint-Laurent, în faţa tribunalului militar. Nu fac decât să fumez, aproape că nu mai umblu deloc. Mi s-a acordat o a doua plimbare de o oră după-masă. Comandantul sau gardienii, în afara celui de la atelier şi a instructorului, nu s-au uitat niciodată chiorâş la mine. Nici unul nu-mi vorbeşte cu duşmănie şi mă lasă să-mi fac rost de cât tutun vreau.

Urmează să plec vineri, azi e marţi. Miercuri dimineaţa, la ora zece, sunt în curte de vreo două ore când mă strigă comandantul şi-mi spune:

— Hai cu mine.

Ies cu el neescortat. Întreb unde mergem, o ia pe drumul spre casă. Îmi spune:

— Soţia mea vrea să te vadă înainte de plecare. N-am vrut să fie impresionată aducându-te cu un paznic înarmat. Sper că te vei purta bine.

— Da, domnule comandant.

— Juliette, ţi-am adus protejatul, aşa cum ţi-am făgăduit. Ştii că trebuie să-l duc înapoi înainte de amiază. Poţi sta de vorbă cu el aproape o oră.

Şi se retrage discret.

Juliette se apropie de mine şi-mi pune mâna pe umăr privindu-mă ţintă în ochi. Ochii ei negri strălucesc cu atât mai mult cu cât sunt înecaţi în lacrimile pe care din fericire şi le reţine.

— Eşti nebun, omule. Dacă mi-ai fi zis că vrei să pleci, cred c-aş fi putut să-ţi uşurez treaba. L-am rugat pe soţul meu să te ajute cât poate, dar mi-a zis că, din păcate, nu depinde de el. Te-am chemat în primul rând să văd cum arăţi. Te felicit pentru curajul tău, te prezinţi mai bine decât credeam. Şi apoi, ca să-ţi spun că vreau să-ţi plătesc peştele pe care mi l-ai dat cu atâta generozitate luni de zile. Poftim, uite o mie de franci, e tot ce pot să-ţi dau. Regret că nu pot să fac mai mult.

— Ascultaţi, doamnă, n-am nevoie de bani. Vă rog să

înţelegeţi că nu pot să primesc, mi s-ar părea că murdăresc prietenia noastră. (Şi dau deoparte cele două hârtii de cinci sute de franci, oferite cu atâta generozitate.) Nu insistaţi, vă rog.

— Cum doreşti, zice ea. Vrei un pic de anason? E slab.

Şi vreme de-un ceas şi mai bine această admirabilă femeie nu-mi spune decât vorbe de mângâiere. După părerea ei, mai mult ca sigur că o să fiu achitat pentru uciderea acelui ticălos, iar pentru rest poate c-o să iau între optsprezece luni şi doi ani.

Când dau să plec, îmi strânge îndelung mâna şi-mi spune:

— La revedere, noroc. Şi izbucneşte în lacrimi.

Comandantul mă duce înapoi la sectorul celular. Pe drum îi spun:

— Domnule comandant, soţia dumneavoastră e cea mai nobilă femeie din lume.

— Ştiu, Papillon, viaţa de-aici nu-i pentru ea, prea e crudă. Dar ce să fac? În sfârşit, peste patru ani ies la pensie.

— Domnule comandant, profit de faptul că suntem singuri spre a vă mulţumi c-aţi pus să fiu tratat omeneşte, deşi aţi fi avut supărări mari dacă izbândeam.

— Da, puteai să-mi dai rău de furcă. Şi totuşi, vrei să-ţi spun ceva? Meritai să reuşeşti.

Iar la poarta sectorului disciplinar, adaugă:

— Adio, Papillon, să te-ajute Dumnezeu, că va fi nevoie.

— Adio, domnule comandant.

Da! voi avea nevoie să m-ajute Dumnezeu, căci tribunalul militar, prezidat de un maior de jandarmi cu patru trese, a fost neînduplecat. Trei ani pentru furt şi deturnare de bunuri ale statului, profanare de mormânt şi tentativă de evadare, plus cinci ani, fără contopire de pedepse, pentru uciderea lui Celier. Total, opt ani de recluziune. Dacă n-aş fi fost rănit, precis mă condamnau la moarte.

Tribunalul ăsta, atât de aspru cu mine, a fost mai înţelegător cu un polonez, Dandosky, care omorâse doi oameni. N-a luat decât cinci ani, deşi nici vorbă că exista premeditare.

Dandosky era un brutar care nu pregătea decât plămada. Lucra doar de la trei la patru dimineaţa. Brutăria era pe chei, în faţa mării, aşa că tot timpul liber şi-l petrecea pescuind. Liniştit, vorbind prost franţuzeşte, nu era în relaţii cu nimeni. Vieţaşul ăsta îşi dăruia întreaga afecţiune unei superbe pisici negre cu ochi verzi care stătea cu el. Dormeau împreună, îl urma la lucru ca un câine, să-i ţină tovărăşie. Într-un cuvânt, între lighioană şi el se înfiripase marea iubire. Pisica îl însoţea la pescuit, dar dacă era prea cald, şi neexistând nici un colţişor umbros, se întorcea singură la brutărie şi se culca în hamacul prietenului ei. La amiază, când se auzea clopotul, pleca în întâmpinarea polonezului şi sărea după peştişorul pe care acesta i-l plimba pe la nas până reuşea să-l prindă.

Brutarii trăiesc laolaltă într-o sală alăturată brutăriei. Într-o zi, doi ocnaşi, pe nume Corrazi şi Angelo, îl invită pe Dandosky la o porţie de iepure pregătită de Corrazi, aşa cum făcea măcar o dată pe săptămână. Dandosky se aşază şi mănâncă cu ei, oferindu-le o sticlă de vin spre a fi băută la masă. Seara, pisica nu se întoarce. Zadarnic o caută polonezul pretutindeni. Trece o săptămână, nici urmă de pisică. Abătut că şi-a pierdut tovarăşul, Dandosky nu mai are chef de nimic. Era trist la culme c-a dispărut fără urmă singura fiinţă pe care o iubea şi care-i dovedea la rându-i dragoste. Aflând cât e de îndurerat, nevasta unui paznic îi aduce o pisicuţă. Dandosky o goneşte şi, ciudos, întreabă femeia cum de-şi închipuie c-ar putea iubi altă pisică: ar însemna, spune el, să jignească grav amintirea dragei sale pisici, dispărute.

Într-o zi, Corrazi dă într-un ucenic brutar, distribuitor şi el. Acesta nu dormea cu brutarii, dar era din acelaşi lagăr. Ranchiunos, ucenicul porneşte după Dandosky, îl găseşte şi-i spune:

— Dacă vrei să ştii, iepurele la care te-au invitat Corrazi şi Angelo era pisica ta.

— Dovedeşte! face polonezul, apucându-l de beregată.

— L-am văzut pe Corrazi îngropând pielea pisicii tale sub manghierul din spatele clădirii vâslaşilor, niţel înapoi.

Ca scos din minţi, polonezul merge să se convingă şi

găseşte într-adevăr pielea. O ia aşa cum e, pe jumătate putrezită, cu capul în descompunere. Se duce s-o spele cu apă de mare, o întinde la soare să se usuce, apoi o înveleşte într-o pânză curată şi o îngroapă într-un loc uscat, foarte adânc, să n-o mănânce furnicile. Chiar el mi-a povestit.

În timpul nopţii, la lumina unei lămpi cu gaz, aşezaţi pe o bancă foarte groasă din sala brutarilor, Corrazi şi Angelo, cot la cot, joacă belotă în patru. Dandosky e un individ de vreo patruzeci de ani, de statură mijlocie, voinic, lat în spate, foarte puternic. Şi-a pregătit o bâtă din lemn tare ca fierul, de altfel grea de parcă ar fi din acest metal şi, venind din spatele lor, fără să scoată o vorbă, atinge pe fiecare zdravăn la mir. Ţestele li se desfac ca două rodii, iar creierii se scurg pe jos. Turbat de furie, nu-i ajunge că i-a omorât, ci le terciuieşte creierii de peretele sălii. Peste tot doar împroşcături de sânge şi creier.

Dacă pe mine nu m-a înţeles maiorul de jandarmi, preşedintele tribunalului militar, cu Dandosky în schimb, vinovat de două asasinate cu premeditare, s-a întâmplat din fericire altfel, aşa că nu s-a ales decât cu cinci ani.

A DOUA RECLUZIUNE

Legat de polonez, pornesc spre Insule. N-am făcut mulţi pureci în carcerele din Saint-Laurent! Am sosit într-o luni, tribunalul militar ne-a judecat joi, iar vineri dimineaţă ne-au reîmbarcat spre Insule.

Suntem şaisprezece care ne îndreptăm spre Insule, dintre care doisprezece recluzionari. Călătoria are loc pe-o mare foarte agitată, puntea e deseori măturată de valuri, care mai de care mai înalte. Sunt atât de disperat că mă trezesc dorind ca prăpăditul ăsta de vas să se scufunde. Nu vorbesc cu nimeni, închis în mine, cu vântul ăsta umed care-mi biciuieşte chipul. Nu mă feresc, dimpotrivă. Am lăsat vântul să-mi ia pălăria, n-o să-mi trebuiască în cei opt ani de recluziune. Cu faţa-n vânt, respir până mă înăbuş aerul ăsta care mă plesneşte peste obraz. După ce-am dorit naufragiul, îmi revin: „Pe Bébert Celier l-au halit rechinii: tu ai treizeci de ani, şi opt de făcut. Dar rezişti oare opt ani de zile între zidurile «mâncătoarei de oameni»?”

După experienţa mea, n-aş crede că se poate. Probabil că patru sau cinci ani sunt culmea rezistenţei. Dacă nu-l omoram pe Celier, luam doar trei ani, poate chiar doi, căci asta a agravat totul, inclusiv evadarea. N-ar fi trebuit să omor jigodia aia. Ca om, faţă de mine însumi, nu-mi revine datoria de a-mi face dreptate, ci în primul rând, mai presus de orice, de a trăi, de-a trăi ca să evadez. Cum de-am putut să fac o asemenea greşeală? Fără să mai spun că n-a lipsit mult ca gunoiul ăsta să mă omoare pe mine. Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc, asta ar fi trebuit şi trebuie să-mi fie singura credinţă.

Printre paznicii care însoţesc convoiul se află un gardian pe care l-am cunoscut la Recluziune. Nu ştiu cum îl cheamă, dar

am un chef nebun să lămuresc o chestie.

— Şefule, aş vrea să te întreb ceva.

Mirat, se apropie şi-mi spune:

— Ce anume?

— Ştii oameni care au fost în stare să facă opt ani de recluziune?

Se gândeşte şi-mi răspunde:

— Nu, dar am cunoscut câţiva care au făcut cinci ani şi, mi-amintesc chiar foarte bine, unul care a ieşit destul de zdravăn şi echilibrat după şase ani. Eram la Recluziune când l-au eliberat.

— Mulţumesc.

— N-ai de ce, zise caraliul. Parcă opt ani ai luat, nu?

— Da, şefule.

— Nu răzbeşti decât dacă în tot timpul ăsta nu te alegi cu nici o pedeapsă.

Şi se depărtează.

E o frază foarte importantă. Aşa-i, nu pot să ies viu decât dacă nu încasez nici o pedeapsă. Vezi că pedepsele se bazează pe suprimarea în parte sau în întregime a hranei pe-o anumită perioadă, aşa că pe urmă, chiar trecut iarăşi la raţia normală nu-i chip să te mai refaci. Câteva pedepse ceva mai aspre te împiedică să rezişti până la capăt, te cureţi mai repede. Deci: n-am voie să primesc nuci de cocos sau ţigări, nici măcar să scriu sau să capăt bileţele.

Cât ţine călătoria rumeg fără încetare hotărârea asta. Nimic, nici o legătură cu ăi de-afară sau dinăuntru. Îmi vine o idee: singurul mod de-a fi ajutat fără riscuri în privinţa mâncării e ca cineva de-afară să-i ungă pe ăi de împart ciorba, ca să-mi aleagă una din cele mai mari şi mai bune bucăţi de carne la prânz. E uşor, pentru că unul pune zeama, iar altul, care vine după el cu o tavă, pune în gamelă o bucată de carne. Trebuie să râcâie bine oala pe fund şi să umple polonicul cu cât mai multe legume. Ideea asta-mi dă ceva curaj. Dacă şusta e bine aranjată, pot chiar să-mi astâmpăr foamea şi să fie aproape suficient de hrănitor. În rest, să visez şi s-o pornesc în zbor cât mai des oi putea, gândind la ceva plăcut ca să nu-mi

pierd minţile.

Am ajuns la Insule. E trei după-amiază. N-am debarcat bine că şi zăresc rochia galben-deschis a Juliettei, lângă soţul ei. Comandantul se apropie repede de mine, înainte de-a apuca să ne alinieze, şi mă-ntreabă:

— Cât?

— Opt ani.

Se întoarce spre soţia lui şi-i spune ceva. Emoţionată, desigur, se aşază pe-o piatră. Pare abătută. Soţul o ia de braţ; se ridică şi, după ce mă priveşte lung cu ochii ei imenşi, pleacă amândoi fără să se mai uite înapoi.

— Papillon, întreabă Dega, cât?

— Opt ani de recluziune.

Nu spune nimic şi n-are curaj să mă privească. Se apropie Galgani şi, până să deschidă gura, îi spun:

— Să nu-mi trimiţi nimic, şi să nu-mi scrii. Cu o condamnare aşa de lungă nu pot să-mi permit riscul unei pedepse.

— Înţeleg.

Adaug repede, în şoaptă:

— Aranjează să fiu cât mai bine servit la prânz şi seara. Dacă aranjezi şusta asta, s-ar putea să ne revedem într-o bună zi. Adio.

Mă îndrept de bunăvoie spre prima dintre bărcile ce ne vor duce la Saint-Joseph. Se uită cu toţii la mine ca la un sicriu care coboară în groapă. Nimeni nu scoate o vorbă. În timpul scurtei călătorii, îi repet lui Chapar cele spuse lui Galgani. Îmi răspunde:

— Cred c-o să meargă. Curaj, Papi.

Apoi mă întreabă:

— Cum e cu Matthieu Carbonieri?

— Iartă-mă că l-am uitat. Preşedintele tribunalului militar a cerut în privinţa lui informaţii suplimentare înainte de-a hotărî, o fi semn bun sau rău?

— Cred că bun.

Mă aflu în primul rând din micul şir de doisprezece oameni care urcă pe costişă spre Recluziune. Urc repede grăbindu-mă,

ciudată treabă, să mă văd singur în celula mea. Forţez aşa de tare pasul, că-l aud pe caraliu spunându-mi:

— Las-o mai încet, Papillon. S-ar zice că eşti nerăbdător să te-ntorci în casa din care ai plecat de-aşa puţin timp.

Sosim.

— Dezbrăcarea la piele! Vi-l prezint pe comandantul Recluziunii.

— Îmi pare rău că te-ai întors, Papillon, zice el. Apoi: Recluzionari, aici etc. Discursul lui obişnuit: Clădirea A, Celula 127. E cea mai bună, Papillon, eşti în dreptul uşii coridorului, aşa că primeşti mai multă lumină şi ai tot timpul aer curat. Sper c-o să ai o purtare bună. Opt ani e mult, dar cine ştie, poate că, având o comportare excelentă, o să beneficiezi de-o mică graţiere, de un an sau doi. Ţi-o doresc, pentru că eşti un om curajos.

Iată-mă la 127. Într-adevăr, se află chiar în faţa unei uşi mari zăbrelite care dă pe coridor. Deşi e aproape şase, se vede încă destul de bine. Nu simt nici gustul, nici mirosul ăla de putregai ca-n prima mea celulă. Asta mă îmbărbătează un pic: „Amice Papillon, iată patru pereţi care trebuie să te privească trăind vreme de opt ani. Lasă-te de numărat lunile şi orele, n-are fost. Dacă vrei o măsurătoare mai ca lumea, socoteşte cu răstimpuri de câte şase luni. De şaisprezece ori şase luni, şi iată-te iar liber.

Oricum, ai un avantaj. Dacă mierleşti aici ziua, o să ai măcar plăcerea să mori pe lumină. E-o chestie. Cred că nu-i prea nostim să dai ortul popii pe întuneric. Dacă boleşti, ai un doctor care ţi se uită-n gât. Nu-i cazul să te amărăşti c-ai vrut să-ţi reiei viaţa evadând şi, zău aşa, nici pentru că l-ai curăţat pe Celier. Închipuie-ţi cât te-ai fi cătrănit ştiind că s-a uşchit, în vreme ce tu zaci aici. Timpul o să aibă şi el un cuvânt de spus. Poate vine o amnistie, un război, un cutremur, un taifun care să distrugă fortăreaţa asta. De ce nu? Poate că un tip de treabă se înapoiază în Franţa, îi impresionează pe francezi, iar aceştia obligă Administraţia penitenciară să suprime modul ăsta de-a ghilotina oameni fără ghilotină. Poate că vreun doctor scârbit istoriseşte toată tărăşenia unui ziarist, unui

preot, mai ştiu cui? Oricum, pe Celier l-au mistuit de mult rechinii. Eu unul mă aflu aici şi, dacă sunt demn de mine, trebuie să ies viu din mormântul ăsta.”

Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur; un, doi, trei, patru, cinci, iar stânga-mprejur. Încep să umblu, regăsind pe dată poziţia capului, a braţelor, şi lungimea exactă a pasului pentru ca pendulul să funcţioneze la mare fix. Decid să nu umblu decât două ore dimineaţa: două după-masa, până mă lămuresc dacă pot conta pe-o alimentaţie privilegiată cantitativ. Cu nervii ăştia din primele zile, să nu-mi irosesc zadarnic energia.

Da, e jalnic să te îneci la mal. Ce-i drept, era abia prima parte a evadării; mai trebuia să străbatem, ajutaţi de noroc, mai bine de o sută cincizeci de kilometri cu pluta aia şubredă. Şi-n funcţie de locul unde am fi acostat pe continent, altă evadare. Dacă ţinea figura cu lăsarea la apă, pânza celor trei saci de făină ar fi împins pluta cu peste zece kilometri pe oră. În mai puţin de cincisprezece, poate douăzeci ore, am fi ajuns la uscat. Bineînţeles, dacă ar fi plouat peste zi, căci numai pe ploaie puteam risca să ridicăm pânza. Pe cât mi-aduc aminte, o zi după ce m-au băgat la carceră a plouat. Chiar sigur nu sunt – încerc să văd unde-am făcut vreo greşeală. Nu găsesc decât două. Tâmplarul a vrut să facă o plută prea bună, prea sigură, încât, ca să fixeze nucile de cocoş, a trebuit să meşterească un cofraj care însemna aproape două plute una într-alta. Deci prea multe piese de făcut şi prea mult timp ca să le facă pe şest.

A doua, mai gravă: trebuia să-l curăţ pe Celier de cum am prins să-l bănuiesc mai serios, în aceeaşi noapte. Dacă o făceam, cine ştie unde aş fi fost acum! Chiar zdrobind pluta la ţărmul continentului sau prins în clipa lăsării la apă, nu luam decât trei ani în loc de opt, şi-aş fi avut satisfacţia c-am pornit la treabă. Unde m-aş afla acum, dacă mergea treaba şnur, în Insule sau pe continent? Cine ştie? Poate la Trinidad, sporovăind cu Bowen, sau la Curaçao, ocrotit de episcopul Irénée de Bruyne. Iar de-acolo n-am fi pornit-o mai departe decât ştiind precis că ne primeşte cutare sau cutare naţie.

Dacă nu, m-aş fi întors lesne singur, cu un vas mic, direct la Guajira, la tribul meu.

Am dormit foarte târziu, reuşind să mă cufund într-un somn normal. Noaptea asta dintâi nu m-a prea dărâmat. Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc. De cum voi simţi că e pe cale să mă cuprindă deznădejdea, trebuie să repet de trei ori vorbele astea de îmbărbătare: „Câtă vreme trăieşti, nădăjduieşte!”

S-a dus o săptămână. De ieri se vede o schimbare cu porţiile mele. O bucată straşnică de rasol la prânz, seara o gamelă de linte curată, aproape fără zeamă. Spun ca un copil: „Lintea are fier, e foarte sănătoasă”.

Dacă ţine figura, o să pot umbla zece-până la douăsprezece ore pe zi, aşa că seara, tare obosit, o să fiu în stare să călătoresc printre stele. Nu, n-o iau razna, mă aflu pe pământ, cu picioarele bine înfipte în pământ, mă gândesc la toate chestiile cu ocnaşi de care am aflat în Insule. Fiecare cu istorioara lui, înainte şi după. Mă gândesc deopotrivă la legendele care circulă în Insule. Una, pe care am de gând s-o controlez, dacă într-o bună zi m-oi trezi iar în Insulă, e a clopotului.

Precum ziceam, ocnaşii nu sunt îngropaţi, ci zvârliţi în mare între Saint-Joseph şi Royale, într-un loc unde mişună rechinii. Mortul e înfăşurat în saci de făină, cu un pietroi legat c-o funie de picioare. O ladă dreptunghiulară, mereu aceeaşi e plasată orizontal în partea din faţa vasului. Ajunşi la locul cu pricina, cei şase ocnaşi de la vâsle îşi ridică ramele orizontal, la înălţimea bordajului. Unul apleacă lada, iar altul deschide un fel de chepeng, aşa că hoitul alunecă în apă. E lucru sigur, nu încape nici o îndoială, că rechinii rup imediat funia. Nici un mort n-a avut vreodată răgazul să se afunde prea mult. Se ridică la suprafaţă şi rechinii încep să se bată pe felul ăsta de mâncare, pentru ei grozavă. După spusele celor care au fost de faţă, e foarte impresionant să vezi cum e mâncat un om, în afară de faptul că, atunci când sunt foarte mulţi, rechinii reuşesc să ridice giulgiul cu conţinutul lui deasupra apei şi, smulgând sacii de făină, rup totodată hălci mari din cadavru.

Treaba se petrece exact cum am spus, dar mai e o chestie

pe care n-am putut s-o controlez. Ocnaşii susţin până la unul că rechinii sunt atraşi acolo de dangătul clopotului care răsună la capelă când a murit careva. Se spune că, dacă te afli la capătul digului din Insula Royale la şase seara, în unele zile nu vezi nici un rechin. Când sună clopotul bisericuţei, în doi timpi şi trei mişcări, locul mişună de rechinii care aşteaptă mortul, căci nu există altă explicaţie a grabei cu care sosesc în locul acela, fix la ora respectivă. Nădăjduiesc că nu le voi servi drept masa zilei, în asemenea condiţii, rechinilor din apele Insulei Royale. Dacă mă înfulecă de viu la o evadare, mă rog, măcar voi fi luptat pentru libertate. Dar mort, după ce-am bolit într-o celulă, asta nu, n-are voie să se întâmple.

Mănânc pe săturate, datorită şustei aranjate de prietenii mei, aşa că sunt sănătos tun. Umblu fără întrerupere de la şapte dimineaţa până la şase după-masă. Drept care, gamela de seară, umplută cu legume uscate, fasole, linte, mazăre sau orez cu grăsime, se goleşte repede. Zilnic mănânc tot, fără să mă silesc. Mersul îmi face bine, oboseala pe care mi-o provoacă mi-e prielnică şi reuşesc să mă dedublez în timp ce umblu. Ieri, de pildă, am petrecut toată ziua pe pajiştile unui colţişor din Ardèche, numit Favras. Mergeam acolo adeseori, după moartea mamei, să stau câteva săptămâni la mătuşă-mea, sora ei, învăţătoare în locşorul ăla pierdut. Ei bine, ieri s-ar fi zis că mă aflam în pădurea de castani, culegând ciuperci, şi-mi auzeam micul prieten, cioban la oi, poruncind câte ceva câinelui ciobănesc, iar ăsta făcea totul la mare fix, aducând înapoi câte-o oaie rătăcită sau pedepsind o capră prea iute de picior. Mai mult, simţeam în gură până şi prospeţimea izvorului cu apă feruginoasă, savuram gâdilătura băşicuţelor de acid care-mi veneau pe nas. Trăirea asta, aşa de reală, a unor clipe petrecute cu peste cincisprezece ani în urmă, însuşirea de-a le retrăi cu adevărat atât de intens, nu se capătă decât în celulă, departe de orice zgomot, în liniştea cea mai deplină.

Văd până şi culoarea galbenă a rochiei pe care-o poartă tuşa Outine. Aud foşnetul vântului în castani, zgomotul sec pe care-l fac castanele căzând direct pe pământ, ori înăbuşit când

pică pe-un strat de frunze. Un mistreţ uriaş s-a iţit din tufele înalte de grozamă şi a băgat atâta spaimă în mine că am luat-o la goană, pierzând, de buimac ce eram, o bună parte din ciupercile culese. Da, mi-am petrecut (în timp ce umblam) toată ziua la Favras, cu tuşa şi cu micuţul meu prieten, Julien ciobanul. Aceste amintiri retrăite, atât de plăcute, atât de clare, de precise, nimeni nu mă poate împiedica să mă cufund în ele, să-mi sorb din ele tihna necesară sufletului meu rănit.

În ochii societăţii mă găsesc într-una din numeroasele carcere ale „mâncătoarei de oameni". În fapt, i-am furat o zi întreagă, am petrecut-o la Favras pe pajişti, printre castani, am băut chiar apă minerală de la izvorul zis al Piersicului.

Iată c-au trecut primele şase luni. Îmi făgăduisem să socotesc cu răstimpuri de câte şase luni, mi-am ţinut deci promisiunea. Abia în dimineaţa asta am scăzut la cincisprezece cele şaisprezece. Au rămas doar de cincisprezece ori şase luni.

Ia să văd cum stau. Nici un necaz personal în aste şase luni. Mereu aceeaşi mâncare, dar totodată mereu raţii foarte mulţumitoare şi de pe urma cărora sănătatea mea n-are de suferit. În jurul meu, numeroase sinucideri şi mulţi nebuni furioşi, bine că-i ia de-aici destul de repede. Mi-e greu pe suflet să aud ţipete, plânsele sau gemete ore şi zile-n şir. Am găsit o şmecherie destul de valabilă, dar dăunătoare pentru urechi. Tai frânturi dintr-o bucată de săpun şi-mi înfund amândouă urechile ca să nu mai aud ţipetele alea înfiorătoare. Din păcate, din cauza săpunului, mă dor urechile, şi după o zi sau două încep să-mi curgă.

Pentru prima oară de când sunt la ocnă m-am înjosit să cer ceva unui caraliu. E gardianul care împarte supa şi e din Montélimar, aproape de locul meu de baştină. L-am cunoscut pe Insula Royale şi l-am rugat să-mi aducă un boţ de ceară ca să pot răbda ţipetele nebunilor înainte de-ai lua de-aici. A doua zi mi-a adus un boţ de ceară cât o nucă. Nu-ţi vine să crezi cât te uşurează să nu-i mai auzi pe nenorociţii ăştia.

Am ajuns să mă descurc bine cu cârcăiecii ăia mari. În şase luni m-au muşcat doar o dată. M-am învăţat să rezist când mă

trezeşte din somn vreunul care se plimbă pe mine, despuiat cum sunt. Te obişnuieşti cu toate, e chestie de autocontrol, pentru că picioarele şi antenele astea te gâdilă îngrozitor. Dar dacă nu-l apuci cum trebuie, te pişcă. E mai bine să aştepţi să coboare şi pe urmă, aşa să-l cauţi şi să-l striveşti. Pe banca mea de ciment se află mereu două-trei bucăţele din pâinea de peste zi. Mirosul pâinii îl atrage fără doar şi poate, şi n-are cum să nu vină încoace. Atunci îl omor.

Trebuie să scap de-o idee care mă obsedează. De ce nu l-am lichidat pe Bébert Celier chiar din ziua când am început să bănuim că ne vinde? Drept care discut cu mine însumi la nesfârşit: când ai dreptul să ucizi? Pe urmă închei; scopul scuză mijloacele. Scopul meu era să-mi iasă bine treaba cu evadarea, am avut bafta să scot la capăt construirea unei plute pe cinste, s-o feresc la precizie. Cărăbăneala nu mai era decât o chestie de zile. Din clipa-n care am aflat de pericolul pe care-l reprezenta Célier, când ajunsesem la penultima piesă, care, ca prin minune, sosise cu bine, trebuia să-l execut fără să şovăi. Dar dacă m-aş fi înşelat, dacă aparenţele erau mincinoase? Aş fi omorât un nevinovat. Groaznic. E nelogic însă ca tu să-ţi faci o problemă de conştiinţă, tu, un vieţaş, mai rău, un condamnat la opt ani de recluziune în cadrul unei pedepse pe viaţă.

Oare ce-ţi închipui că eşti, otreapă zvârlită, tratat ca o scârnăvie a societăţii? Aş vrea să ştiu dacă cei doisprezece juraţi împuţiţi care te-au condamnat s-au întrebat măcar o singură dată dacă, de-adevăratelea, cu mâna pe conştiinţă, au făcut bine dându-ţi o pedeapsă atât de grea. Şi dacă procurorul, în privinţa căruia încă n-am hotărât cu ce o să-i smulg limba, s-a întrebat şi el dacă n-a tras prea tare în rechizitoriul său. Cu siguranţă că nici avocaţii mei nu-şi mai amintesc de mine. Probabil că vorbesc la modul general despre „cazul acela nefericit al lui Papillon” de la Curtea cu juri, din 1932: „Ştiţi, colegi, în ziua aia nu prea eram în formă, şi, colac peste pupăză, procurorul Pradel vorbea ca în zilele sale de glorie. A câştigat magistral procesul acesta în favoarea acuzării. E cu adevărat un adversar de mare clasă.”

Aud toate astea, de parcă m-aş afla lângă „maestrul” Raymond Hubert, într-o conversaţie între avocaţi, sau la o reuniune mondenă, ori mai curând într-unul din coridoarele tribunalului.

Precis că numai unul poate să aibă o atitudine de magistrat cinstit şi corect, preşedintele Bévin. Acestui bărbat imparţial i-e foarte la îndemână să discute între colegi sau într-un salon despre riscul ca un om să fie judecat de nişte juraţi. Cu siguranţă că spune, folosind cuvinte alese, nici vorbă, că cele douăsprezece momâi din juriu nu dovedesc pregătire pentru o asemenea răspundere, că sunt prea impresionate de farmecul acuzatorului sau al apărătorului, în funcţie de cel care se dovedeşte mai tare în această întrecere oratorică; că achită prea uşor sau condamnă fără să ştie prea bine despre ce-i vorba, după atmosfera bună sau proastă pe care se pricepe s-o creeze partea cea mai puternică.

Preşedintele şi familia mea de asemeni, da, dar s-ar putea ca familia mea să fie niţeluş supărată pe mine din cauza necazurilor pe care mai mult ca sigur că i le-am provocat. Unul singur, tatăl meu, bietul meu tată, nu s-o fi plâns de crucea pe care fiul său i-a aruncat-o pe umeri, precis că-i aşa. Târăşte cu el acea cruce grea, fără să-şi acuze feciorul, fără să-i reproşeze ceva, şi asta cu toate că, în calitate de institutor, poartă respect legilor şi chiar îi învaţă şi pe alţii să le înţeleagă şi să le accepte. Sunt convins că inima lui strigă: „Netrebnicilor, mi-aţi omorât copilul, ba mai rău, l-aţi osândit la o moarte înceată, la vârsta de douăzeci şi cinci de ani!” De-ar şti unde se află băiatul lui, ce se face cu el, ar fi în stare să devină anarhist.

În noaptea asta „mâncătoarea de oameni” şi-a meritat numele mai mult ca oricând. Mi-am dat seama că doi se spânzuraseră şi unul se asfixiase îndesându-şi nişte cârpe în gură şi-n nas. Celula 127 se afla lângă locul unde caraliii schimbă garda şi prind câteodată frânturi din ce-şi spun. În dimineaţa asta, de pildă, n-au vorbit destul de încet ca să n-aud ce ziceau despre cele petrecute peste noapte.

Au trecut alte şase luni. Fac un bilanţ al situaţiei şi sap în

lemn un „14” de toată frumuseţea. Am un cui de care mă slujesc doar o dată la şase luni. Da, încerc să fac un bilanţ, sănătatea continuă să fie bună şi am un moral foarte ridicat.

Graţie călătoriilor mele printre stele nu se prea întâmplă să am crize lungi de disperare. Le birui destul de lepede şi ticluiesc o întreagă călătorie, reală sau plăsmuită, care-mi goneşte gândurile negre. Moartea lui Celier mi-e de mare ajutor ca să înving clipele astea grele. Îmi spun: Eu trăiesc, trăiesc, sunt viu şi trebuie să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc, pentru ca într-o zi să retrăiesc liber. El, care m-a împiedicat s-o şterg, e mort, nu va fi nicicând liber cum voi fi eu într-o bună zi, asta-i sigur, precis. Oricum, dacă ies la treizeci şi opt de ani, nu se cheamă că sunt bătrân, şi următoarea evadare o să meargă straşnic, sunt convins.

Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur; un, doi, trei, patru, cinci, iar stânga-mprejur. De câteva zile picioarele mele sunt negre şi din gingii musteşte sânge. Să cer oare să fiu trecut pe lista bolnavilor? Apăs cu degetul mare în partea de jos a gambei şi semnul rămâne întipărit. S-ar spune că sunt plin cu apă. De-o săptămână nu mai pot să umblu zece sau douăsprezece ore pe zi, mă simt foarte obosit, cu numai şase ore de mers în două reprize. Când mă spăl pe dinţi, nu mai pot să-i frec cu prosopul aspru dat cu săpun fără să mă doară şi să sângereze mult. Până şi-un dinte mi-a căzut ieri de la sine, un incisiv de sus.

Seria asta nouă de şase luni se încheie cu o adevărată revoluţie. Chiar aşa, ieri ne-au pus pe toţi să scoatem capul pe uşă şi a trecut un doctor care răsfrângea fiecăruia buzele. Iar azi-dimineaţă, după exact optsprezece luni de când mă aflu în celula asta, s-a deschis uşa şi mi s-a spus:

— Ieşi, stai lipit de perete şi aşteaptă.

Eram primul de lângă uşă, au ieşit vreo şaptezeci de tipi. „Stânga-mprejur.” Mă trezesc ultimul dintr-un şir care se îndreaptă spre cealaltă extremitate a clădirii şi ieşim în curte.

E ora nouă. Un doctor tânăr în cămaşă kaki cu mâneci scurte stă aşezat în aer liber, la o măsuţă de lemn. Lângă el

doi infirmieri ocnaşi şi un infirmier paznic. Nu cunosc pe nici unul, nici pe doctor. Zece caralii, cu revolverul în mână, fac acoperirea ceremoniei. Comandantul şi paznicii-şefi, în picioare, privesc fără să scoată o vorbă.

— Dezbrăcarea la piele, strigă gardianul-şef. Ţoalele sub braţ. Primul, cum te cheamă?

— X…

— Deschide gura, desfă picioarele. Scoateţi-i ăştia trei dinţi. Întâi alcool iodat, pe urmă albastru de metilen; sirop de Cochlearia de două ori pe zi înainte de masă.

Sunt ultimul la rând.

— Cum te cheamă?

— Charrière.

— Ia te uită, eşti singurul care are un corp prezentabil. Ai sosit de curând?

— Nu.

— De cât timp eşti aci?

— Azi se fac optsprezece luni.

— De ce nu eşti slab ca ceilalţi?

— Nu ştiu.

— Bine, îţi spun eu. Pentru că mănânci mai bine decât ei, afară de cazul că te masturbezi mai puţin. Gura, picioarele. Două lămâi pe zi: una dimineaţa, una seara. Suge lămâile şi dă-ţi cu zeamă pe gingii, ai scorbut.

Îmi curăţă gingiile cu alcool iodat, apoi le badijonează cu albastru de metilen, mi se dă o lămâie. Stânga-mprejur, sunt ultimul din şir şi mă întorc în celula mea.

Cele întâmplate reprezintă o adevărată revoluţie, scoaterea bolnavilor în curte, la lumina soarelui, prezentarea lor medicului, la un pas de el. Niciodată nu s-a pomenit aşa ceva la Recluziune. Ce i-o fi apucat? S-o fi găsit în sfârşit un medic să refuze a fi complicele mut al acestui regulament? Pe doftoraşul ăsta, cu care mai târziu aveam să mă împrietenesc, îl cheamă Germain Guibert. A murit în Indochina. Soţia lui mi-a comunicat vestea într-o, scrisoare pe care mi-a trimis-o la Maracaibo, în Venezuela, mulţi ani după asta.

La fiecare zece zile, vizită medicală afară, la soare. Mereu

aceeaşi reţetă: alcool iodat, albastru de metilen, două lămâi. Starea mea nu se agravează, dar nici nu-mi merge mai bine. De două ori am cerut sirop de Cochlearia, şi de două ori nu mi l-a dat doctorul, asta începe să mă enerveze, întrucât tot nu pot să umblu mai mult de şase ore pe zi, iar partea de jos a picioarelor mi-e încă umflată şi neagră.

Într-o zi, aşteptându-mi rândul, observ că pomişorul rahitic sub care mă feresc un pic de soare e un lămâi lipsit de fructe. Rup o frunză şi-o mestec, apoi, maşinal, smulg vârfuleţul unei crengi, cu câteva frunze, fără vreo idee preconceptă. Când mă cheamă doctorul, îmi bag crenguţa-n şezut şi-i spun:

— Doctore, nu ştiu dac-o fi din cauza lămâilor dumitale, dar uite ce-mi creşte-n dos. Şi mă-ntorc, cu crenguţa şi frunzele ei în şezut.

Caraliii se pornesc mai întâi pe râs, apoi gardianul-şef spune:

— O să iei o pedeapsă, Papillon, pentru că eşti obraznic cu domnul doctor.

— Ba deloc, spune doctorul. Omul ăsta nu trebuie pedepsit, de vreme ce nu-l reclam. Nu mai vrei lămâi? Asta ai vrut să spui?

— Da, doctore, mi-e lehamite de lămâi, nu mă vindec. Vreau să încerc siropul de Cochlearia.

— Nu ţi-am dat deoarece am foarte puţin şi-l păstrez pentru cei grav bolnavi. O să-ţi dau totuşi o lingură pe zi, dar şi lămâi.

— Doctore, am văzut nişte indieni mâncând alge de mare, şi-am zărit tocmai din astea pe Insula Royale. Trebuie să se găsească şi la Saint-Joseph.

— Mi-ai dat o idee grozavă. O să căpătaţi zilnic o anumită algă pe care, e drept, am văzut-o eu însumi pe malul mării. Indienii o mănâncă fiartă sau crudă?

— Crudă.

— E-n regulă, mulţumesc. Mai ales, domnule comandant, vă rog ca acest om să nu fie pedepsit, contez pe dumneavoastră.

— Am înţeles, domnule căpitan.

S-a întâmplat o minune. Să ieşi câte două ore la soare, din opt în opt zile, fie spre a-ţi aştepta rândul la vizita medicală, fie pentru ca ceilalţi să poată trece, să vezi chipuri, să şopteşti câteva vorbe; cui i-ar fi dat prin cap că s-ar putea întâmpla un asemenea miracol? Pentru toţi e o schimbare formidabilă. Morţii se ridică şi umblă la soare, îngropaţii ăştia de vii pot rosti în sfârşit câteva cuvinte. E o butelie de oxigen care insuflă viaţă fiecăruia dintre noi.

Clac, clac, o infinitate de clac deschid toate porţile celulelor într-o dimineaţă de joi, la ora nouă. Fiecare trebuie să stea în picioare în pragul celulei sale.

— Recluzionari! strigă cineva, vine guvernatorul în inspecţie.

Însoţit de cinci ofiţeri ai coloniei, cu siguranţă toţi medici, un bărbat înalt, elegant, cu părul cărunt argintiu, trece încet de-a lungul coridorului prin faţa fiecărei celule. Aud cum i se aduc la cunoştinţă pedepsele grave şi ce le-a motivat. Înainte să ajungă în dreptul meu, e pus să se scoale un om care n-a avut puterea să aştepte atâta vreme în picioare. E Graville, unul dintre antropofagi. Un militar spune:

— Păi ăsta-i un cadavru ambulant!

Guvernatorul răspunde:

— Toţi sunt într-o stare jalnică.

Comisia ajunge la mine. Comandantul zice:

— Ăstuia i s-a dat cea mai grea pedeapsă din Recluziune.

— Cum te cheamă? spune guvernatorul.

— Charrière.

— Ce pedeapsă?

— Opt ani pentru furt din bunurile statului, omor, etc. trei şi cinci ani, fără contopire de pedeapsă.

— Cât ai făcut?

— Optsprezece luni.

— Purtarea?

— Bună, spune comandantul.

— Sănătatea?

— Merge, spune doctorul.

— Ai ceva de spus?

— Că regimul acesta e neomenos şi nu prea demn de-un popor ca acela al Franţei.

— Prin ce?

— Tăcere absolută, nici un fel de plimbare şi, până acum câteva zile, nici un fel de îngrijire.

— Poartă-te bine şi poate că vei beneficia de-o graţiere, dacă voi mai fi guvernator.

— Mulţumesc.

Din ziua aceea, din ordinul guvernatorului şi al mediculuişef, veniţi din Martinica şi din Cayenne, facem zilnic o plimbare de o oră, cu baie în mare, într-un soi de piscină în care blocuri mari de piatra îi apară de rechini pe cei ce se scaldă.

În fiecare dimineaţă, la nouă, coborâm din Recluziune în grupuri de câte o sută, goi puşcă, la scăldat. Soţiile şi copiii supraveghetorilor trebuie să rămână acasă la ei, pentru ca noi să putem coborî în pielea goală.

Treaba asta merge de o lună. Chipurile oamenilor sunt complet schimbate. Ora aia de stat la soare, scăldatul în apa sărată, faptul de a sta de vorbă, zilnic câte-o oră, a transformat radical turma asta de recluzionari, bolnavi sufleteşte şi trupeşte.

Într-o zi, urcând drumul pe când reveneam de la scăldat, mă aflu printre ultimii, când se aud ţipetele disperate ale unei femei şi două focuri de revolver. Disting:

— Ajutor! Mi se îneacă fetiţa!

Ţipetele vin dinspre chei, care e o simplă pantă cimentată ce pătrunde în mare şi unde acostează bărcile. Alte ţipete:

— Rechinii!

Iar două focuri de revolver. Cum toţi s-au întors să privească spre locul de unde se aud strigătele de ajutor şi împuşcăturile, fără să mai ezit, dau brânci unui paznic şi pornesc în goană, gol puşcă, spre chei. Ajuns aci, văd doua femei care ţipă ca nişte apucate, trei paznici şi câţiva arabi.

— Săriţi în apă! ţipă femeia. Nu-i departe! Nu ştiu să înot, altfel m-aş duce. Laşilor!

— Rechinii! spune un caraliu, şi trage din nou în ei.

O fetiţă, îmbrăcată într-o rochiţă albastră cu alb, pluteşte pe apă, purtată încet de-un curent slab. Se îndreaptă direct spre confluenţa curenţilor, unde se află cimitirul ocnaşilor, dar e încă foarte departe. Caraliii trag fără întrerupere şi precis că au nimerit câţiva rechini, întrucât lângă fetiţă se văd nişte vârtejuri. Strig:

— Nu mai trageţi!

Mă arunc în apă fără să mai stau pe gânduri. Ajutat de curent, mă îndrept foarte repede spre fetiţă, care continuă să plutească datorită rochiţei, şi bat din picioare cu toată forţa ca să ţin rechinii la distanţă.

Tocmai când nu mai am de străbătut până la ea decât treizeci sau patruzeci de metri, soseşte o barcă plecată din Insula Royale şi al cărei echipaj a văzut de departe cele întâmplate. Ajunge la fetiţă înaintea mea, o apucă şi-o scapă de primejdie. Plâng de ciudă, fără să mă mai gândesc măcar la rechini, când, la rândul meu, sunt ridicat la bord. Mi-am riscat viaţa de pomană.

Cel puţin aşa credeam, dar o lună mai târziu, ca un soi de recompensă, doctorul Germain Guibert a obţinut o suspendare a condamnării mele la recluziune, pe motive de sănătate.

Caietul al optulea
înapoi pe insula Royale

BIVOLII

Aşadar, e-o adevărată minune că mă întorc pe Insula Royale, spre a ispăşi o pedeapsă obişnuită. O părăsisem cu o condamnare pe opt ani şi, datorită acelei încercări de salvare, revin după nouăsprezece luni.

Mi-am regăsit prietenii: Dega, tot contabil, Galgani la poştă, Carbonieri, care a fost achitat în chestia cu evadarea mea, Grandet, Bourset, tâmplarul, şi cei cu căruciorul: Naric şi Quenier, Chatal la infirmerie, şi complicele primei mele evadări, Maturette, care tot mai e pe Insula Royale, ca ajutor de infirmier.

Bandiţii din *maquis*-ul corsican sunt prezenţi cu toţii: Essari, Vicioli, Césari, Razori, Fosco, Maucuer şi Chapar. Toate vedetele cronicii roşii ale anilor 27—35 se află aici.

Marsino, asasinul lui Dufrène, a murit săptămâna trecută de mizerie fiziologică. În ziua respectivă rechinii au avut o masă pe cinste. Le fusese servit unul din cei mai cunoscuţi experţi în pietre preţioase din Paris.

Barrat poreclit Actriţa, milionarul campion de tenis din Limoges, care a asasinat un şofer şi pe prietenul său intim, niţel prea intim, e şeful laboratorului şi farmacist la spitalul din Insula Royale. Pe Insule devii tuberculos pe baza dreptului primei nopţi, susţine un doctor şugubăţ.

Pe scurt, sosirea mea pe Insula Royale aduce a lovitură de trăsnet. Pătrund din nou în clădirea căpăţânoşilor într-o zi de sâmbătă dimineaţa. Aproape toţi se află aici şi, până la

ultimul, mă întâmpină cu căldură, manifestându-şi prietenia. Până, şi tipul cu ceasornicul, care n-a mai deschis gura din faimoasa dimineaţă când era să fie ghilotinat din greşeală, până şi el se deranjează şi vine să-mi dea bineţe.

— Va să zică e-n regulă, fraţilor?

— Da. Papi, fii binevenit.

— Ţi-am păstrat locul, zice Grandet. A rămas gol din ziua când ai plecat.

— Vă mulţumesc tuturor. Ce se mai aude?

— Veste bună.

— Ce?

— Noaptea trecută, în sala din faţa celor cu purtare bună, l-au găsit rece pe caiafa care te-a turnat după ce te ginise din vârful cocotierului. Cu siguranţă că i-a făcut de petrecanie vreun prieten de-al tău care nu voia să-l întâlneşti viu şi te-a scutit de treabă.

— Precis, tare-aş vrea să-l ştiu, să-i mulţumesc.

— Poate şi-o da drumul la gură odată. Azi-dimineaţă, când ne trecea la număr, l-au găsit înţepat cu un şiş în inimă. Băieţii – n-aude, nu vede.

— Mai bine aşa. Dar jocul?

— Merge, locul te aşteaptă.

— Bun. Va să zică o pornim iar ca vieţaşi. Vorba-i cum şi când se termină chestia asta.

— Papi, să ştii, parcă ne pocnise pe toţi cu leuca-n cap când s-a aflat c-ai luat opt ani. Acum, c-ai sosit, nu-i om pe Insule să nu vrea să te ajute la orice, oricât ar risca.

— Te cheamă comandantul, zice un paznic.

Ies cu el. La postul de gardă, nişte caralii îmi spun câteva cuvinte amicale. Mă iau după caraliu şi dau de comandantul Prouillet.

— E-n regulă, Papillon?

— Da, domnule comandant.

— Îmi pare bine c-ai fost graţiat şi te felicit pentru fapta curajoasă în legătură cu fetiţa colegului meu.

— Vă mulţumesc.

— O să fii bivolar până te-apuci iar de vidanjare, cu

învoire la pescuit.

— Doar dacă asta nu vă compromite prea mult.

— Treaba mea. Supraveghetorul atelierului nu mai e aici, iar peste trei săptămâni plec în Franţa. Bun, va să zică mâine îţi reiei locul.

— Domnule comandant, nu ştiu cum să vă mulţumesc.

— Stând cuminte o lună până încerci altă evadare, spune Prouillet râzând.

În sală văd mereu aceiaşi bărbaţi, ducând aceeaşi viaţă ca înainte să plec. Grup aparte, cartoforii nu se gândesc şi nu trăiesc decât pentru joc. Cei cărora le plac băieţii, mănâncă şi dorm împreună. Veritabile căsnicii în care dragostea şi pasiunea le stăpânesc, zi şi noapte, toate gândurile. Scene de gelozie pătimaşe, în care „bărbatul" şi „femeia" se spionează reciproc şi care declanşează inevitabile omoruri când unul din ei se plictiseşte de celălalt şi dă să caute alte iubiri.

Pentru frumoasa Charlie (Barrat), un negru poreclit Simplon a ucis săptămâna trecută pe unul numit Sidero. Era al treilea pe care Simplon îl omoară din pricina lui Charlie.

Au trecut abia câteva ore de când sunt în lagăr că se şi înfiinţează la mine doi tipi.

— Ascultă, Papillon, aş vrea să ştiu dacă Maturette e gagica ta.

— De ce?

— Chestii personale.

— Ascultă aici. Maturette şi cu mine am fost într-o evadare de două mii cinci sute de kilometri şi s-a purtat ca un bărbat, asta-i tot ce-am de spus.

— Vreau să ştiu dacă e cu tine.

— Nu, şi nu ştiu nimic despre Maturette în privinţă asta. Îl apreciez ca prieten, de altceva nu mă sinchisesc, doar dacă-i face cineva vreun rău.

— Dar dac-ar fi vreodată gagica mea?

— Dacă e de acord, nu mă bag. Dar dacă-l ameninţi, pentru asta, ai de-a face cu mine.

Activi sau pasivi, cu pederaştii lucrurile se petrec la fel căci şi unii, şi alţii, se cufundă în patima lor fără să se mai

gândească la altceva.

L-am regăsit pe italianul din convoi, ăla cu tubul de aur. A venit să-mi dea bineţe. Îi zic:

— Mai eşti aici?

— Am încercat în fel şi chip. Mama mi-a trimis douăşpe bătrâne, caraliul şi-a oprit şase ca şpagă, am dat patru ca să fiu externat, am reuşit să merg la raze la Cayenne, şi nici o scofală. Pe urmă am aranjat să fiu acuzat că mi-am rănit un prieten, pe Razori, îl ştii, banditul corsican.

— Da, şi pe urmă?

— Aranjasem şusta cu el, şi-a făcut o rană la burtă şi-am ajuns amândoi la tribunalul militar, el ca reclamant, eu ca împricinat. Nici n-am apucat să pun piciorul pe pământ. În cinşpe zile s-a terminat totul. Am luat şase luni, le-am făcut anul trecut la Recluziune. Habar n-aveai că eram acolo. Nu mai pot, Papi, îmi vine să m-omor.

— Mai bine o mierleşti pe mare, evadând, măcar crăpi liber.

— Ai dreptate, sunt gata să fac orice. Dă-mi de ştire dacă pregăteşti ceva.

— În regulă.

Cum s-ar zice, pe Insula Royale viaţa reîncepe. Iată-mă bivolar. Am un bivol căruia i se spune Brutus. Cântăreşte două mii de kile, e un ucigaş de bivoli. A şi omorât doi masculi. Paznicul Angosti, care vede de treaba asta, îmi spune:

— E ultima încercare ce se mai face. Dacă mai omoară unul, îl curăţă.

Azi-dimineaţă am făcut cunoştinţă cu Brutus. Negrul martinican care-l mână o să stea o săptămână cu mine să mă înveţe meseria. M-am împrietenit cu Brutus pe loc, urinându-i pe bot; adoră sărătura. Apoi i-am dat câteva fructe verzi pe care le culesesem în grădina spitalului. Cobor cu Brutus, înjugat ca un bou la oiştea zdravănă a unei căruţe care să tot aibă câteva sute de ani, atât de nepriceput e meşterită, şi pe care se află o butie cu trei mii de litri de apă. Îndeletnicirea mea şi-a amicului Brutus e să ne ducem la malul mării, să umplem butia cu apă şi să urcăm panta asta groaznică până la

platou. Ajunşi aci, dau drumul cepului, iar apa se scurge pe canalele săpate în piatră, măturând în cale tot ce-a rămas după vidanjarea de dimineaţă. Încep la şase şi către nouă sunt gata.

Patru zile mai târziu, martinichezul zice că pot să mă descurc de unul singur. Cu un singur lucru am de furcă: dimineaţa, la cinci, trebuie să înot prin mlaştină în căutarea lui Brutus, care se ascunde, pentru că nu-i place munca. Cum are nări foarte sensibile, i-au trecut prin ele un belciug de care atârnă mereu un capăt de lanţ de vreo jumate metru. Când îl zăresc, dă înapoi, se cufundă şi iese la aer mai încolo. Uneori durează mai bine de-o oră până ce-l prind în scârba asta de apă stătută a mocirlei, plină de lighioane şi de nuferi. M-apucă toţi dracii:

— Mârlanule! Zevzecule! Eşti încăpăţânat ca un măgar! Ai de gând să ieşi sau te ia mama dracului?

Nu se arată simţitor decât dacă-l apuc de lanţ. Înjurăturile îl lasă rece. Dar când a ieşit în fine din mocirlă îmi devine amic.

Am două bidoane pentru grăsime umplute cu apă de băut. Fac mai întâi un duş, mă curăţ de apa aia vâscoasă a bălţii. După ce m-am săpunit şi m-am clătit straşnic, rămâne de obicei mai bine de-o jumătate de bidon cu apă de băut, şi atunci îl spăl pe Brutus cu nişte câlţi de nucă de cocos. Îi frec bine regiunile sensibile şi-l ud zdravăn. Brutus îşi freacă atunci botul de mâinile mele şi se aşază singur la hulubele căruţei. Niciodată nu-l înţep cu dardul, cum făcea martinichezul. Îmi poartă recunoştinţă, dovadă că umblă mai repede cu mine decât cu el.

De Brutus e îndrăgostită o mică bivoliţă frumuşică. Ne însoţeşte, merge lângă noi. N-o gonesc cum făcea celălalt bivolar, dimpotrivă. O las să se pupe cu Brutus şi să ne întovărăşească. De pildă, nu-i deranjez când se drăgostesc, şi Brutus mi-e recunoscător, căci urcă cei trei mii de litri cu o viteză uimitoare. S-ar zice că vrea să recâştige timpul irosit pe când se pupa cu Margareta – ăsta-i numele bivoliţei.

Ieri, la apelul de la ora şase, a izbucnit un mic scandal din

pricina Margaretei. Se pare că negrul martinichez o mârlea zilnic pe bivoliţă, căţărându-se pentru asta pe un mic zid. Surprins de un gardian, a umflat treizeci de zile de carceră. Motivul oficial: „Practicarea coitului asupra unui animal”. Or, ieri, la apel, Margareta şi-a făcut apariţia, a defilat placidă prin faţa a şaizeci de oameni şi, când a ajuns în faţa negrului, s-a întors, prezentându-i fundul. A fost un hohot general de râs, iar negrul a devenit cenuşiu de ruşine.

Trebuie să fac zilnic trei drumuri cu apă. Cel mai mult durează până ce butia e umplută pe ţărm de doi hamali, dar merge destul de repede. La nouă sunt gata şi mă duc la pescuit.

Mi-am luat-o pe Margareta ca aliată ca să-l scot pe Brutus din mlaştină. Când o scarpin în urechi face ca o iapă în călduri. Brutus iese atunci de bunăvoie. Deşi eu nu mai sunt nevoit să mă spăl, pe el îl scald şi mai abitir ca înainte. Foarte curat şi fără să mai pută a balta aia scârboasă în care-şi petrece noaptea, place şi mai mult Margaretei şi străluceşte ca un crai nou.

Urcând dinspre mare, la jumătatea coastei se află un loc aproape neted unde am un pietroi. Brutus s-a învăţat să sufle aici cinci minute, împiedic căruţa, şi-aşa se odihneşte mai bine. Dar azi-dimineaţă ne aştepta un alt bivol, Danton, la fel de mare, ascuns după nişte cocotieri care au doar frunze întrucât e vorba de-o pepinieră. Danton se iveşte şi-l atacă pe Brutus. Acesta se dă deoparte, fereşte lovitura, aşa că celălalt vine grămadă peste căruţă. Un corn a găurit butia. Danton face eforturi disperate să se desprindă, iar eu îi dau drumul lui Brutus din hăţuri. Îşi face loc spre deal, şi porneşte-n galop spre Danton, de la cel puţin treizeci de metri. De teamă sau de disperare, acesta, frângându-şi cornul, reuşeşte să se desprindă mai înainte să-l ajungă bivolul meu, dar Brutus nu poate să frâneze la timp şi buşeşte căruţa, care se răstoarnă.

În faţa mea începe să se desfăşoare atunci o scenă tare ciudată. Brutus şi Danton îşi ating coarnele fără să se împungă, doar îşi freacă uriaşele coarne. Par să-şi vorbească, şi cu toate astea nu mugesc, doar suflă zgomotos. Bivoliţa

începe acum să urce costişa încet, urmată de cei doi masculi, care se opresc din timp în timp şi reîncep să-şi frece şi să-şi încurce coarnele. Când durează prea mult, Margareta geme languros şi porneşte iar spre platou. Cei doi mastodonţi o urmează, mereu alături. După trei opriri cu aceeaşi ceremonie, ajungem pe platou. Locul unde sosim se găseşte în faţa farului şi este o întindere pustie, lungă de vreo trei sute de metri. La capăt se află lagărul ocnaşilor; la dreapta şi la stânga, clădirile celor două spitale, al deportaţilor şi al militarilor.

Danton şi Brutus continuă să meargă alături, la douăzeci de paşi în spatele meu. La rândul ei, Margareta se duce liniştită până la mijlocul platoului şi se opreşte. Cei doi inamici ajung în dreptul ei. Din când în când, ea îşi lansează vaietul de lamentare, lung şi, neîndoielnic, sexual. Bivolii îşi ating iar coarnele, dar de data asta aş zice că-şi vorbesc de-a binelea, deoarece zgomotul răsuflării lor e însoţit de sunete care-or fi însemnând ceva.

După conversaţia asta, unul porneşte încet spre dreapta, iar celălalt spre stânga. Se duc să se posteze la extremităţile platoului. Va să zică îi despart vreo trei sute de metri. Margareta stă mai departe în centru şi aşteaptă. Am înţeles: e vorba de un duel în toată regula, acceptat de ambele părţi, iar bivoliţa va fi trofeul. Demoazela Margareta e de acord, de altfel, se mândreşte că doi gagii o să se bată pentru ea.

La un muget al ei se-avântă unul spre altul. Pe parcursul pe care urmează să-l străbată fiecare, de vreo sută şi cincizeci de metri, nu-i nevoie să mai spun că cele două mii de kilograme ale lor se înmulţesc cu viteza pe care reuşesc s-o atingă, izbitura acestor două căpăţâni e atât de formidabilă încât ambii rămân *knok-out* mai bine de cinci minute. Fiecăruia i s-au muiat picioarele. Cel mai repede îşi revine Brutus, care porneşte de data asta în galop să-şi reia locul.

Lupta a durat două ore. Nişte carali voiau să-l lichideze pe Brutus, dar m-am opus şi, la un moment dat, la o nouă izbitură, Danton şi-a frânt cornul pe care şi-l paradise lovindu-l de butie. O ia la goană, urmat de Brutus. Fugărirea a durat până a doua zi. Grădini, cimitir, spălătorie, pe unde-au trecut

au făcut totul zob.

Abia după ce s-au bătut toată noaptea a reuşit Brutus, pe la şapte dimineaţa, să-l înghesuie pe Danton lângă zidul măcelăriei, aflată pe malul mării, şi să-i găurească burta, înfigându-şi cornul până la rădăcină. Ca să-l lichideze definitiv, Brutus se răsuceşte de două ori, astfel încât cornul să se învârtească în burta lui Danton, care, rănit de moarte, se prăbuşeşte într-o baltă de sânge şi maţe.

Lupta asta de uriaşi l-a slăbit pe Brutus în aşa hal încât a trebuit să-i degajez cornul ca să se poată ridica. Porneşte, clătinându-se, pe drumul de lângă mare, iar aci i se alătură Margareta; umblă lângă el, ridicându-i grumazul vânjos cu capul ei lipsit de coarne.

N-am fost de faţă când au nuntit, deoarece caraliul care răspunde de bivoli m-a acuzat că l-am dezlegat pe Brutus, şi mi-am pierdut postul de bivolar.

Am cerut să vorbesc cu comandantul în privinţa lui Brutus.

— Cum a fost, Papillon? Brutus trebuie ucis, e prea periculos. A omorât până acum trei bivoli de toată frumuseţea.

— Tocmai de asta am venit, să vă rog să-l salvaţi pe Brutus. Gardianul ăla de la plantaţii, responsabil cu bivolii, nu se pricepe. Daţi-mi voie să vă povestesc cum a fost cazul cu Brutus, că era în legitimă apărare.

Comandantul zâmbeşte:

— Te ascult.

— … Aşa că-nţelegeţi, domnule comandant, că bivolul meu a fost cel atacat, închei eu după ce i-am povestit toate amănuntele. Ba mai mult, dacă nu l-aş fi dezlegat pe Brutus, Danton îl omora aşa legat, deci incapabil să se apere, din moment ce era prins de jug şi de căruţă.

— Aşa-i, spune comandantul.

Tocmai soseşte caraliul de la plantaţii.

— Bună ziua, domnule comandant. Papillon, te căutam, azi-dimineaţă ai pornit pe insulă ca şi cum te-ai fi dus la lucru, deşi n-aveai nimic de făcut.

— Domnule Angosti, m-am dus să văd dacă pot să pun

capăt luptei aceleia, dar din păcate erau ca turbaţi.

— S-ar putea să fie aşa, însă de-acum încolo nu mai mergi cu bivolul, ţi-am mai spus-o. De altfel, va fi tăiat duminică dimineaţa, o s-avem carne pentru penitenciar.

— Asta n-o s-o faceţi.

— Doar n-o să ne împiedici tu.

— Nu eu, domnul comandant. Şi dacă nu-i destul, doctorul Germain Guibert, pe care o să-l rog să intervină ca să-l scape pe Brutus.

— Ce te bagi unde nu-ţi fierbe oala?

— Ba-mi fierbe. Eu umblu cu bivolul, şi e prietenul meu.

— Ţi-e prieten? Bivolul? Faci mişto de mine?

— Domnule Angosti, mă laşi să spun o vorbă?

— Lasă-l să-şi apere bivolul, zice comandantul.

— În regulă, vorbeşte.

— Domnule Angosti, ce părere ai, şi-or fi vorbind oare dobitoacele?

— De ce nu, dacă se-nţeleg?

— În cazul ăsta, Brutus şi Danton s-au bătut în duel de comun acord.

Şi explic iar totul, de la început până la sfârşit.

— Lua-te-ar naiba! zice corsicanul, că trăsnit mai eşti, Papillon. Vezi cum te descurci cu Brutus, dar dacă mai omoară un bivol, nu-l mai scapă nimeni, nici comandantul. Te fac iar bivolar. Fă cum ştii să-l pui pe Brutus la treabă.

După două zile, în care timp căruţa a fost meşterită de lucrătorii din atelier, Brutus a început iar să transporte zilnic apă de mare, însoţit de Margareta, consoarta lui legitimă. Iar eu, când ajungeam la locul unde se odihnea, împiedicam bine căruţa cu pietroiul şi-i ziceam:

— Ei, Brutus, unde-i Danton?

Iar namila pornea căruţa dintr-o singură mişcare şi, păşind vesel, ca un învingător, străbătea restul drumului dintr-un foc.

RĂSCOALA LA SAINT-JOSEPH

Insulele sunt extrem de periculoase din cauza acelei aşa-zise libertăţi de care te bucuri. Mă doare să-i văd pe toţi cum îşi duc cuminte mica lor viaţă ca să nu dea de vreun bucluc. Unii aşteaptă ispăşirea pedepsei, iar alţii nimic, se tăvălesc în viciile lor.

În noaptea asta stau lungit în hamacul meu. În fundul sălii cartoforii joacă de parc-ar fi intrat dracii-n ei, că până la urmă Carbonieri şi Grandet, prietenii mei, s-au văzut siliţi să facă amândoi pe starostele de joc. Unul singur n-ar fi făcut faţă. Mă străduiesc să mă cufund în amintirile mele. „Nu vor să apară: parcă n-ar fi existat niciodată Curtea cu juri. Degeaba încerc să limpezesc imaginile înceţoşate ale acelei zile fatale, nu izbutesc să văd clar nici un personaj. Doar procurorul se înfăţişează în toată crunta-i realitate. Dumnezeii tăi, credeam că ţi-am făcut figura când m-am văzut la Trinidad, la Bowen. Cu ce făcătură m-ai blestemat, nemernicule, ca nici după şase evadări să nu-mi recapăt libertatea? La prima, aia cu ocnaşii, ai putut să dormi liniştit când ai prins de veste? Tare-aş vrea să ştiu dacă te-a cuprins teama sau furia aflând că prada ta reuşise să scape de soarta de-a putrezi pe care i-o hărăziseşi cu patruzeci şi trei de zile în urmă. Spărsesem cuşca. Ce fatalitate m-o fi urmărit, făcându-mă să mă întorc la ocnă unsprezece luni mai târziu? Poate că m-a pedepsit Dumnezeu pentru vina de a fi dispreţuit viaţa primitivă, dar frumoasă pe care puteam s-o duc oricât aş fi vrut.

Cele două iubite ale mele, Lali şi Zoraima, tribul acela fără jandarmi, fără alte legi decât cea mai deplină înţelegere între fiinţele care-l alcătuiesc – da, eu sunt vinovat c-am ajuns aici, dar trebuie să mă gândesc la un singur lucru, să evadez, să

evadez sau să mor. Greşeşti dacă, aflând c-am fost prins şi băgat iar la ocnă, ţi-a mijit din nou zâmbetul acela biruitor de la Curtea cu juri şi ai gândit: „În felul ăsta, iar e totul în regulă, a pornit iar pe calea putreziciunii pe care i-o hărăzisem”. Mintea mea, sufletul meu, nu vor apuca nicicând pe drumul ăsta înjositor. Nu mi-ai înhăţat decât trupul; paznicii tăi, sistemul tău penitenciar constată, chiar de două ori pe zi, că sunt prezent, şi asta vă e destul. Şase dimineaţa:

— Papillon!

— Prezent.

Şase seara:

— Papillon!

— Prezent.

E-n regulă. Aproape şase ani de când am pus mâna pe el, a început probabil, să putrezească şi, dacă avem un pic de noroc, într-una din zilele astea clopotul, va chema rechinii să-l ia în primire, cu toate onorurile, la banchetul de fiecare zi pe care li-l oferă pe gratis sistemul de nimicire prin uzură.

Te înşeli, ţi-ai greşit socotelile. Prezenţa mea fizică n-are nimic de-a face cu prezenţa mea morală. Ştii ceva? Nu aparţin ocnei, n-am deprins câtuşi de puţin obiceiurile codeţinuţilor mei, nici măcar ale celor mai apropiaţi camarazi. Sunt un permanent candidat la evadare.

Pe când stăteam de vorbă cu procurorul de la Curtea cu juri, se apropie doi tipi de hamacul meu.

— Dormi, Papillon?

— Nu.

— Am vrea să stăm de vorbă.

— Spune. Dacă vorbeşti încet, nu-i nimeni pe-aici să te-audă.

— Uite, suntem pe cale să pregătim o răscoală.

— Ce-aţi plănuit?

— Omorâm toţi arabii, toţi caraliii, cu toate nevestele lor şi toţi ţâncii zămisliţi din putregaiul ăsta. Ca să iasă, Arnaud, adică eu, cu amicu’ meu Hautin, ajutaţi de patru tipi care-s de partea noastră, atacăm depozitul de arme de la comandament. Lucrez acolo, văd de arme să fie în stare bună. Sunt douăştrei

de pistoale-mitralieră şi peste optzeci de puşti, carabine şi puşti sistem Lebel. Treaba o să…

— Opreşte-te, nu continua. Refuz. Mulţumesc pentru încrederea pe care mi-o arăţi, dar nu-s de acord.

— Credeam c-ai să primeşti să fii şeful răscoalei. Stai să-ţi povestesc amănuntele pe care le-am studiat şi-ai să vezi că nu se poate să dea greş. De cinci luni pregătim chestia asta. Avem peste cincizeci de oameni de partea noastră.

— Nu rosti nici un nume, nici şef nu vreau să fiu şi nici să iau parte la treaba asta.

— De ce? Am avut încredere să-ţi vorbim pe faţă, acum eşti dator să ne dai o explicaţie.

— Nu te-am rugat să-mi povesteşti ce-ai de gând, una la mână. De când mă ştiu, nu fac decât ce vreau eu, nu ce vor alţii, două la mână. În plus de asta, nu sunt un ucigaş care lucrează cu grămada. Pot să omor pe cineva care mi-a pricinuit un mare rău, dar nu nişte femei sau nişte copii care nu mi-au făcut nimic. Şi nici măcar nu vedeţi partea cea mai proastă în chestia asta, şi v-o spun eu: chiar dacă iese bine răscoala, tot în bară daţi.

— De ce?

— Pentru că treaba principală, evadarea, nu-i cu putinţă. Să zicem că la răscoală iau parte o sută de oameni, cum fac s-o şteargă? Pe Insule nu-s decât două bărci, cu totul şi cu totul, nu încap în ele decât cel mult patruzeci de ocnaşi. Cum rămâne cu ceilalţi şaizeci?

— Noi o să fim printre cei patruzeci care se urcă în bărci.

— Asta crezi tu, dar ăilalţi nu sunt mai blegi ca voi, o să aibă arme la fel ca voi, şi dacă are măcar un pic de creier fiecare, după ce-o să-i lichidaţi pe ăia pe care i-ai pomenit, o să începeţi să vă ciuruiţi între voi ca să vă puteţi urca în vreo barcă. Partea cea mai importantă în toată chestia asta e că nici o ţară n-o să vrea să primească vreuna din cele două bărci, pentru că, până să sosiţi voi, o să se telegrafieze în oricare din ţările spre care v-aţi putea îndrepta, mai ales c-aţi lăsat după voi morţi cu grămada. Nu-i colţişor unde să nu vă aresteze şi să nu vă predea Franţei. Aţi auzit că m-am întors din

Columbia, ştiu ce vorbesc. Pe cuvânt de onoare că după o treabă ca asta eşti extrădat de oriunde.

— Bine. Va să zică refuzi?

— Da.

— Ăsta-i ultimul cuvânt?

— E-o hotărâre irevocabilă.

— Nu rămâne decât s-o luăm din loc.

— O clipă. Vă rog să nu vorbiţi de planul ăsta cu nici un amic de-al meu.

— De ce?

— Pentru că ştiu dinainte c-o să refuze, aşa că nu vă mai osteniţi.

— În regulă.

— Nu credeţi c-ar fi cazul s-o lăsaţi baltă?

— Cinstit vorbind, Papillon, nu.

— Nu pricep care vă e scopul, v-am explicat foarte serios că, şi dacă reuşeşte răscoala, n-o să puteţi fi liberi.

— Mai presus de orice vrem să ne răzbunăm. Dar acum dacă ne-ai explicat că-i imposibil s-ajungem într-o ţară care să ne primească, o luăm prin hăţişuri şi-o să încropim o bandă în junglă.

— Pe cuvântul meu de onoare că nu-i spun nimic nici celui mai bun prieten.

— Ştim treaba asta.

— În regulă. Şi ultima chestie: daţi-mi de ştire cu opt zile înainte, ca să mă duc la Saint-Joseph, să nu mă aflu pe Insula Royale când o începe treaba.

— O să ţi se dea de ştire din vreme, ca să treci pe insula ailaltă.

— Ce-aş putea să fac ca să vă răzgândiţi? Vreţi s-aranjaţi altă şustă cu mine? De pildă, furăm patru carabine, atacăm într-o noapte postul care păzeşte bărcile, luăm o barcă şi plecăm împreună.

— Nu, prea ne-au chinuit. Pentru noi contează întâi de toate răzbunarea, chiar dacă ne curăţă.

— Dar ţâncii? Nevestele?

— E-aceeaşi plămadă, acelaşi sânge, unu să nu rămână.

— Hai să schimbăm vorba.

— Nu ne urezi noroc?

— Nu, vă zic: lăsaţi-o baltă, sunt de făcut treburi mai cu rost decât porcăria asta.

— N-admiţi dreptul la răzbunare?

— Ba da, dar nu pe nişte nevinovaţi. Noapte bună.

— Noapte bună. N-am vorbit nimic, Papi, aşa-i?

— Aşa-i, băieţi!

Hautin şi Arnaud dispar. Ce mai chestie şi asta! Cam săriţi indivizii şi, colac peste pupăză, ar mai exista vreo cinzeci sau şaizeci de compromişi, iar la momentul respectiv, peste o sută! Ce aiureală! Nici unul dintre amicii mei nu mi-a şoptit ceva, înseamnă că ăşti doi ocnaşi n-au vorbit decât cu nişte fraieri cu cioc. E cu neputinţă ca nişte tipi din tagmă să se fi vârât într-o treabă ca asta. Ce-i mai grav e că asasinii ageamii sunt adevăraţii asasini, cei din tagmă sunt nişte ucigaşi, nu-i totuna.

Săptămâna asta m-am informat foarte discret despre Arnaud şi Hautin. Arnaud a fost condamnat pe viaţă – se pare că pe nedrept – pentru o chestie pe care nu era cazul să ia nici zece ani. Juraţii îi dăduseră o pedeapsă atât de aspră deoarece, cu un an în urmă, fratele său fusese ghilotinat pentru omorârea unui sergent. Prin faptul că procurorul vorbise mai mult de fratele său decât de el, ca să creeze o atmosferă ostilă, se alesese cu pedeapsa asta îngrozitoare. Se pare, de asemenea, că l-au torturat fioros când cu arestarea, tot în legătură cu fapta fratelui.

Hautin n-a avut când să afle ce-i aia libertate, e-n închisoare de când avea nouă ani. Până să iasă dintr-o casă de corecţie, la vârsta de nouăsprezece ani, lichidase pe-un tip cu o zi înainte să i se dea drumul ca să intre în marină, unde se angajase pentru a scăpa de casa de corecţie. Cred că-i lipseşte o doagă, deoarece se spune că plănuia să ajungă în Venezuela, să lucreze într-o mină de aur şi să-şi reteze un picior ca să capete o despăgubire grasă. Piciorul ăsta i-a rămas ţeapăn de pe urma unei injecţii cu un ştiu ce fel de ser, pe care şi-a făcut-o dinadins la Saint-Martin de Ré.

Azi s-a petrecut ceva ca-n filme. La apelul de dimineaţă l-au chemat pe Arnaud, pe Hautin şi pe fratele lui Matthieu Carbonieri, prietenul meu. Frate-său, Jean, e brutar, deci lucrează pe chei, lângă vase.

Au fost trimişi la Saint-Joseph fără nici o explicaţie şi s-ar părea că fără vreun motiv. Încerc să aflu, dar nu-i chip. Şi totuşi Arnaud lucra de patru ani la întreţinerea armelor, iar Jean Carbonieri de cinci ani ca brutar. Nu poate fi o simplă întâmplare. Cu siguranţă că a ciripit careva, dar ce-o fi ciripit şi cui?

Hotărăsc să stau de vorbă cu cei trei prieteni apropiaţi ai mei: Matthieu Carbonieri, Grandet şi Galgani. Nici unul n-are habar de ceva. Înseamnă că Hautin şi Arnaud discutaseră numai cu nişte ocnaşi din afara tagmei.

— Păi atunci de ce-or fi vorbit cu mine?

— Pentru că toţi ştiu că vrei să evadezi cu orice preţ.

— Oricum, nu cu preţul ăsta.

— N-au priceput că-i o deosebire.

— Dar Jean, fratele tău?

— Parcă poţi să-nţelegi cum de-a fost aşa bleg să se vâre în treaba asta?

— Poate că ăl de i-a turnat l-a băgat şi pe el în ciorbă, fără ca el să fi avut vreun amestec.

Evenimentele se precipită. Noaptea trecută a fost asasinat Girasolo în clipa când intra-n privată. S-a găsit sânge pe cămaşa bivolarului martinican. La cincisprezece zile după o instrucţie cam prea în viteză şi pe baza celor declarate de-un alt negru băgat la izolare, fostul bivolar e condamnat la moarte de-un tribunal special.

Un ocnaş bătrân, numit Garvel sau Coşarul, vine să-mi vorbească la spălătorul din curte.

— Papi, sunt cătrănit, eu l-am omorât pe Girasolo. Aş vrea să-l scap pe negrul ăla, dar mă trec toate sudorile la gândul că s-ar putea să fiu ghilotinat. La preţul ăsta nu-mi convine să deschid gura. Dac-aş găsi însă o şustă ca să iau doar trei sau cinci ani, m-aş duce să le spun că eu sunt făptaşul.

— Câţi ani de muncă silnică ţi-au dat?

— Douăzeci.

— Cât ai făcut?

— Doişpe.

— Ticluieşte ceva să te facă vieţaş, în chipul ăsta n-ai treabă la Recluziune.

— Dă-mi o idee.

— Lasă-mă să mă gândesc, o să-ţi spun la noapte.

Se face noapte. Îi spun lui Garvel:

— Nu poţi să pui pe cineva să te denunţe şi să recunoşti.

— De ce?

— Rişti să fii condamnat la moarte. N-ai decât o singură cale ca să scapi de Recluziune, să te facă vieţaş. Denunţă-te singur, pe motiv că te mustră conştiinţa dacă laşi să fie ghilotinat un nevinovat. Ia-ţi un caraliu corsican ca apărător. O să-ţi spun cum îl cheamă după ce i-oi cere părerea. Treaba trebuie să meargă repede să nu-i apuce graba să-l taie. Aşteaptă două-trei zile.

Am stat de vorbă cu supraveghetorul Collona, îmi dă o idee formidabilă: să-l duc eu la comandant, să-i spun că Garvel m-a rugat să-l apăr şi să-l însoţesc când o mărturisi, că i-am garantat că nu-i cu putinţă să fie condamnat la moarte dacă dă dovadă de atâta nobleţe de suflet, că totuşi e într-o situaţie gravă şi că-i cazul să se aştepte la o condamnare pe viaţă.

Totul a mers şnur. Garvel l-a salvat pe negru, care a fost eliberat cât ai clipi. Martorul mincinos care-l acuzase s-a ales cu un an de recluziune. Robert Garvel a fost condamnat pe viaţă.

Au trecut două luni de când s-a întâmplat treaba asta. Abia acum, când s-a isprăvit totul, îmi explică Garvel şi restul. Girasolo a fost cel care, după ce-a aflat amănuntele complotului în chestia cu răscoala, la care acceptase să participe, i-a turnat pe Arnaud, Hautin şi Jean Carbonieri. Noroc că erau singurele nume pe care le ştia.

Treaba pe care a ciripit-o era atât de groasă încât caraliii nu l-au crezut. Cu toate astea, ca măsură de precauţie, i-au trimis la Saint-Joseph pe cei trei ocnaşi turnaţi, fără să le spună ceva, fără să-i ia la întrebări, fără nimic.

— Garvel, ce le-ai spus despre motivul care te-a făcut să-l omori?

— Că-mi furase tubul. Că dormeam lângă el, asta chiar aşa e, şi că noaptea îmi scoteam tubul şi-l ascundeam sub pătura care-mi ţine loc de pernă. Într-o noapte m-am dus la privată, când m-am întors, tubul ia-l de unde nu-i. Dintre cei din preajma mea, unul singur era treaz, şi anume Girasolo. Caraliii au luat-o de bună, nici măcar nu mi-au spus că turnase ceva demn de crezare despre o răscoală.

Se aud strigăte în curte:

— Papillon! Papillon! hai la apel!

— Prezent.

— Strângeţi boarfele. Pleci la Saint-Joseph.

— Mama mă-sii de treabă!

În Franţa a izbucnit războiul. Drept urmare, măsurile de disciplină se schimbă: şefii de serviciu răspunzători de-o evadare vor fi destituiţi. Pentru deportaţii arestaţi în cursul unei evadări, pedeapsa cu moartea. Se va considera că evadarea e motivată de dorinţa ralierii la Forţele Franceze Libere{36} care trădează Patria. Se tolerează orice, cu excepţia evadării.

Au trecut mai bine de două luni de când a plecat comandantul Prouillet. Pe ăl nou nu-l cunosc. Nu-i nimic de făcut. La opt pornesc cu barca spre Saint-Joseph.

Tatăl Lisettei nu se mai află în lagărul de la Saint-Joseph. Săptămâna trecută a plecat cu familia la Cayenne. Pe comandantul de la Saint-Joseph îl cheamă Dutain, e din Havre. Sunt primit de el. Sosesc singur, de altfel, iar pe chei, supraveghetorul-şef al şalupei mă predă caraliului de serviciu, căruia îi înmânează şi câteva acte care mă însoţesc.

— Dumneata eşti Papillon?

— Da, domnule comandant.

— Bizar tip mai eşti, îmi spune el în timp ce se uită prin actele mele.

— De ce sunt bizar?

— Pentru că, pe de o parte, eşti notat ca periculos din toate punctele de vedere, îndeosebi e scris ceva cu cerneală roşie:

„Neîncetat pe cale de a pregăti o evadare”, iar apoi s-a adăugat: „A încercat să salveze copilul comandantului de la Saint-Joseph din mijlocul rechinilor”. Am două fetiţe, Papillon, vrei să le vezi?

Le cheamă pe micuţe, în vârstă de trei şi cinci ani, amândouă blonde. Ele pătrund în biroul său însoţite de un arab tânăr, îmbrăcat în alb, şi de-o brunetă foarte drăguţă.

— Iubito, dumnealui e cel care a încercat să-ţi salveze fina, pe Lisette.

— O! Îngăduiţi-mi să dau mâna cu dumneavoastră, zice tânăra femeie.

O strângere de mână e cea mai mare cinste ce i se poate face unui ocnaş. Nimeni nu întinde vreodată mâna unui condamnat. Sunt mişcat de spontaneitatea şi de gestul ei.

— Da, sunt naşa Lisettei. Suntem foarte ataşaţi de soţii Grandoit. Cu ce-o să-l ajuţi, dragule?

— Merge mai întâi în lagăr, iar tu să-mi spui cu ce-ai vrea să se îndeletnicească.

— Vă mulţumesc, domnule comandant, vă mulţumesc, doamnă. Puteţi să-mi spuneţi de ce-am fost trimis la Saint-Joseph? Aduce a pedeapsă.

— Fără vreun motiv, pe cât cred. Doar că noului comandant i-e teamă c-o să evadezi.

— Cam are dreptate.

— Au fost înăsprite pedepsele date celor răspunzători de-o evadare. Înainte de război puteai să pierzi un galon; acum ţi-l zboară automat, fără să mai pomenim restul. De aia te-a trimis aici, preferă s-o ştergi de la Saint-Joseph, de care nu răspunde, decât din Insula Royale, pentru care i se cere socoteală.

— Domnule comandant, cât mai urmează să rămâneţi aici?

— Un an şi jumătate.

— Nu pot s-aştept atât. Dar văd eu cum fac s-ajung înapoi pe Insula Royale, ca să n-aveţi supărări din cauza mea.

— Îţi mulţumesc, zice cucoana. Sunt încântată să văd că ai un suflet atât de nobil. Dacă duci lipsă de ceva, vino aici cu toată încrederea. Dragule, dă ordin la postul de gardă al lagărului să mi-l aducă pe Papillon oricând o să ceară.

— Bine, dragă. Mohamed, îl însoţeşti pe Papillon până-n lagăr, iar tu alege-ţi clădirea în care vrei să stai.

— O, în privinţa mea e uşor: clădirea periculoşilor.

— Asta chiar că nu-i greu, spune Comandantul râzând. Şi scrie ceva pe-o hârtie pe care i-o dă lui Mohamed. Ies din clădirea care-i slujeşte comandantului drept locuinţă şi birou, pe marginea cheiului, fosta locuinţă a Lisettei, şi ajung în lagăr însoţit de tânărul arab.

Şeful postului de gardă e-un corsican bătrân, foarte violent şi asasin ştiut. Îl cheamă Filissari.

— Va să zică, Papillon, tu eşti ăla care a sosit? Mă ştii că sunt sau foarte bun sau foarte rău. Cu mine să nu-ncerci să evadezi, că dacă dai greş, te-omor ca pe-o găină. Peste doi ani ies la pensie, aşa că n-am chef să-mi facă cineva vreo figură.

— Mă ştiţi că sunt amic cu toţi corsicanii. Nu spun că n-o să evadez, dar, dacă o şterg, aranjez eu să n-o fac în orele dumneavoastră de serviciu.

— E-n regulă aşa, Papillon. În felul ăsta n-o să ne duşmănim. Ăi tineri, pricepi, se-mpacă mai uşor c-o belea de pe urma unei evadări, pe când eu, îţi dai seama, la vârsta mea şi-n pragul pensionării! E clar, va să zică, du-te la clădirea unde-ai fost repartizat.

Iată-mă în lagăr, într-o sală la fel cu cea din Insula Royale, cu vreo sută – o sută douăzeci de deţinuţi. Se află aci Pierrot Nebunul, Hautin, Arnaud şi Jean Carbonieri. Logic ar fi să mă aciuiez într-un *gurbi* cu Jean, întrucât e frate cu Matthieu, dar Jean e de soi mai prost decât frate-său, plus că nu-mi convine din cauza prieteniei sale cu Hautin şi Arnaud. Aşa că renunţ şi mă instalez lângă Carrier, tipul din Bordeaux zis Pierrot Nebunul.

Insula Saint-Joseph e mai sălbatică decât Insula Royale, niţel mai mică, dar pare mai mare pentru că-i mai lungă. Lagărul se află la jumătatea înălţimii insulei, întrucât e alcătuită din două platouri suprapuse. Pe primul se află lagărul; pe platoul de sus de tot, temuta Recluziune. În paranteză fie spus, recluzionarii merg în continuare să se scalde, câte-o oră zilnic. Să sperăm c-o să ţină.

În fiecare zi, la prânz, arabul care lucrează la comandant mi-aduce trei gamele suprapuse prinse de-o bucată lată de fier, având la capăt un mâner de lemn. Lasă cele trei gamele şi le ia pe cele din ajun. Naşa Lisettei îmi trimite zilnic aceeaşi mâncare pe care a pregătit-o pentru familia ei.

Duminică m-am dus s-o văd ca să-i mulţumesc. Mi-am petrecut după-masa stând de vorbă cu ea şi jucându-mă cu fetiţele ei. Mângâindu-le capetele blonde, îmi spun că-i uneori tare greu să te lămureşti care ţi-e datoria. Dacă nu s-au răzgândit cei doi ţăcăniţi, pe capul familiei ăsteia atârnă un pericol îngrozitor. După denunţul lui Girasolo, căruia caraliii nu i-au dat crezare, până într-atât că nici măcar nu i-au despărţit, ci doar i-au trimis la Saint-Joseph, dacă spun o vorbă ca să-i separe, se cheamă că prin asta confirm adevărul şi gravitatea turnătoriei dintâi. Dar cum o să reacţioneze atunci gardienii? E mai bine să-mi ţin gura.

Arnaud şi Hautin nu-mi adresează măcar o vorbă în baracă. De altfel, e mai bine aşa, ne purtăm politicos, dar fără familiarităţi. Jean Carbonieri nu vorbeşte cu mine, e mânios că nu m-am aciuiat cu el. Noi ăştialalţi suntem patru: Pierrot Nebunul, Marquetti, care a reuşit al doilea la concursul de vioară pentru Premiul Romei şi care deseori cântă ore întregi, făcându-mă să devin melancolic, Marsori, un corsican din Sète, şi cu mine.

N-am zis o vorbă nimănui, şi am impresia că pe-aici nu s-a aflat de pregătirea răscoalei de pe Insula Royale, şi care deodată a rămas baltă. Or mai fi având aceleaşi idei? Toţi trei au fost puşi la o corvoadă grea. Trebuie să târască, mai bine zis să tragă la edec, nişte pietroaie de care sunt înhămaţi cu chingi de hamal. Pietroaiele astea slujesc la construirea unui soi de piscină în mare. Un pietroi e legat bine cu lanţuri, se prinde într-un loc un lanţ lung de vreo cincisprezece-douăzeci de metri, iar de o parte şi de alta, fiecare ocnaş, cu chingile petrecute peste piept şi umeri, prind cu un cârlig unul din inelele lanţului. Drept care, toţi deodată, exact ca nişte animale de povară, târăsc piatra până la locul ei de destinaţie, în plin soare, e o muncă foarte grea, şi mai ales deprimantă.

Dinspre chei se aud focuri de puşcă, de carabină şi de revolver. Am priceput, nebunii au pornit la treabă. Ce s-o fi întâmplând? Cine-o fi învingătorul? Rămân aşezat în sală, nu mă clintesc. Ocnaşii spun cu toţii:

— Asta-i răscoala!

— Răscoala? Care răscoală?

Ostentativ, dau de înţeles că habar n-am de nimic.

Jean Carbonieri, care nu s-a dus azi la lucru, se apropie de mine, palid ca un mort, în ciuda obrazului său ars de soare. Aud cum spune, abia şoptit:

— Papi, asta-i răscoala.

Îi răspund cu răceală:

— Care răscoală? N-am aflat de-aşa ceva.

Împuşcăturile continuă. Pierrot Nebunul dă fuga înapoi în sală.

— S-a pornit răscoala, dar mi se pare c-au dat greş. Ce bandă de trăsniţi! Papillon, deschide-ţi şişul. Măcar s-omorâm cât mai mulţi până ne fac felul!

— Da, repetă Carbonieri, s-omorâm cât mai mulţi!

Chissilia scoate un brici. În mâna fiecăruia se găseşte câte-un şiş deschis. Le spun:

— Lăsaţi-vă de tâmpenii. Câţi suntem?

— Nouă.

— Şapte să arunce arma. Pe primul care ridică mâna la un caraliu îl curăţ. N-am chef să mă las împuşcat în sala asta ca un iepure. Tu eşti băgat în treaba asta?

— Nu.

— Da' tu?

— Nici eu.

— Da' tu?

— Habar n-am avut.

— În regulă. Toţi de-aici facem parte din tagmă, nimeni nu ştia nimic de răscoala asta de nerozi. Aţi băgat la cap?

— Da.

— Dacă are vreunul de gând să trăncănească, e cazul să bage la cap că s-a curăţat de cum recunoaşte că ştia ceva. Deci, ăl de-i tâmpit să vorbească are doar de pierdut. Zvârliţi-

vă armele în tinetă, acuşi o să sosească.

— Dar dac-au învins ocnaşii?

— Dacă-i aşa, să facă cum ştiu ca să se cărăbănească. Eu nu-s de acord în condiţiile astea, da' voi?

— Nici noi, spun într-un glas ceilalţi opt, inclusiv Jean Carbonieri.

În ce mă priveşte, n-am suflat o vorbă despre ceea ce ştiu, şi anume că, întrucât au încetat împuşcăturile, înseamnă că ocnaşii au pierdut. Într-adevăr, masacrul prevăzut n-ar fi putut să se încheie atât de repede.

Caraliii sosesc ca scoşi din minţi, împingându-i şi lovindu-i pe cei de la corvoada de pietre cu patul puştii, cu bastoane şi cu piciorul. Îi bagă în clădirea de-alături, unde pătrund cu toţii. Ghitarele, mandolinele, jocurile de şah şi de dame, lămpile, scăunelele, sticlele de ulei, zahărul, cafeaua, rufăria, totul e călcat în picioare cu furie, distrus şi aruncat afară. Se răzbună pe orice nu e reglementar.

Se aud două împuşcături, cu siguranţă că-i vorba de-un revolver.

Există opt clădiri în lagăr, peste tot procedează la fel şi, din când în când, lovesc puternic cu patul puştii. Un bărbat gol puşcă porneşte în goană spre celulele disciplinare, snopit în bătaie de caraliii care au ordin să-l vâre la carceră.

S-au dus alături, la dreapta. În clipa asta se găsesc în a şaptea baracă. N-a mai rămas decât a noastră. Toţi cei nouă ne aflăm aici, fiecare la locul său. Nu s-a întors nici unul din cei care erau afară, la lucru. Fiecare a înţepenit unde se găsea. Nimeni nu scoate o vorbă. Mi-e gura uscată, tocmai mă gândesc: „Măcar de n-ar profita vreun idiot de treaba asta, să mă cureţe fără să rişte vreo pedeapsă!"

— Uite-i, zice Carbonieri topit de frică.

Peste douăzeci dau buzna înăuntru, toţi cu puşti sau revolvere în mână, gata să tragă.

— Ei ăştia, zbiară Filissari, nu v-aţi dezbrăcat încă? Ce-aşteptaţi, adunătură de hoituri? Vă-mpuşcăm pe toţi. Dezbrăcarea la piele, doar n-o să vă dezbrăcăm când o-ţi fi mortăciuni.

— Domnule Filissari…

— Tacă-ţi gura, Papillon! Nu-i cazul să-ţi ceri iertare. E prea gravă treaba pe care aţi pus-o la cale! Şi-n sala asta, a periculoşilor, precis că sunteţi amestecaţi cu toţii!

Ochii lui, gata să-i iasă din cap, sunt injectaţi de sânge, şi au o sclipire ucigaşă, fără nici o îndoială.

— E de rău, zice Pierrot.

Mă hotărăsc să risc totul.

— Mă mir că unui napoleonist ca dumneata îi trece prin cap să asasineze pur şi simplu nişte nevinovaţi. Vrei să tragi? Atunci fă-o fără discursuri, ne lipsim de ele. Trage, da' trage repede, paştele ei de viaţă! Te credeam om, bătrâne Filissari, un napoleonist adevărat, văd c-am greşit. Cu atât mai rău. Hai, nici măcar nu vreau să te văd când o să tragi, îţi întorc spatele. Întoarceţi-le toţi spatele, caraliilor ăstora, să nu poată spune că i-am atacat.

Ca un singur om, toţi se întorc cu spatele. Gardienii sunt năuciţi de purtarea mea, cu atât mai mult cu cât (asta am aflat mai târziu) Filissari împuşcase doi amărâţi în alte barăci.

— Mai ai şi altceva de spus, Papillon?

Îi răspund, tot cu spatele la el:

— Nu cred de fel în basmul ăsta cu răscoala. De ce să se răscoale? Ca să-i omoare pe caralii? Şi pe urmă să evadeze? Unde să se ducă? Eu ştiu ce-i aia evadare, m-am întors tocmai din Columbia. Ia spune, care ţară ar acorda azil unor ucigaşi evadaţi? Cum se cheamă ţara aia? Lăsaţi-vă de tâmpenii, nici un bărbat vrednic de numele ăsta nu s-ar fi băgat în aşa ceva.

— Tu poate că nu, dar Carbonieri? El e amestecat, asta-i sigur, pentru că azi-dimineaţă Arnaud şi Hautin se mirau că s-a declarat bolnav ca să nu meargă la lucru.

— Precis că-i doar o impresie.

Mă întorc cu faţa la el.

— O să pricepeţi imediat. Sunt prieten cu Carbonieri, i-am dat toate amănuntele despre evadarea mea, va să zică nu poate să-şi facă iluzii, ştie cum s-ar încheia o evadare după o răscoală.

În clipa asta soseşte comandantul. Stă afară. Iese Filissari,

şi comandantul zice:

— Carbonieri!…

— Prezent.

— Îl duceţi la carceră, dar nu-l maltrataţi. Supraveghetor Cutare, însoţeşte-l. Ieşiţi toţi afară, nu rămân aci decât supraveghetorii-şefi. Hai, să se întoarcă la locul lor toţi deportaţii care s-au împrăştiat prin insulă. Nu omorâţi pe nimeni, i-aduceţi pe toţi în lagăr, fără excepţie.

Pătrund în sală comandantul, comandantul adjunct şi Filissari, care soseşte cu patru caralii.

— Papillon, s-a întâmplat ceva foarte grav, zice comandantul. În calitate de comandant al penitenciarului trebuie să-mi asum o răspundere foarte gravă. Până să iau câteva hotărâri, aş vrea să obţin grabnic unele informaţii. Înţeleg că într-un moment atât de grav ai fi refuzat să stai de vorbă cu mine între patru ochi, de-aia am venit aici. Supraveghetorul Duclos a fost asasinat. Au încercat să pună mâna pe armele aflate la mine, înseamnă că-i vorba de o răscoală. Am doar câteva minute la dispoziţie, am încredere în tine, ce părere ai?

— Dacă era vorba de-o răscoală, cum se face că habar n-avem? De ce nu ne-o fi spus nimic? Câţi oameni sunt vârâţi în treaba asta? Am să vă răspund eu la astea trei întrebări pe care vi le-am pus, dar trebuie să-mi spuneţi mai întâi câţi au început să se mişte după ce-a fost omorât supraveghetorul şi i s-a luat arma.

— Trei.

— Care anume?

— Arnaud, Hautin şi Marceau.

— Am priceput. Fie că sunteţi sau nu de acord, n-a existat nici un fel de răscoală.

— Minţi, Papillon! zice Filissari. Răscoala asta trebuia să aibă loc pe Insula Royale, Girasolo o denunţase, dar nu l-au crezut. Abia acum e clar că tot ce-a spus era adevărat, înseamnă că vrei să ne duci, Papillon!

— Păi atunci, dacă dumneata eşti cel care are dreptate, se cheamă că sunt un turnător, şi Pierrot Nebunul aşijderea, şi

Carbonieri, şi Galgani, şi toţi bandiţii corsicani de pe Insula Royale, şi oamenii din tagmă. În ciuda celor întâmplate, nu cred. Dacă s-ar fi produs o răscoală, noi am fi fost capii şi nu alţii.

— Ce mă tot tromboneşti? Nu-i nimeni vârât în treaba asta? Imposibil.

— Prin ce s-au manifestat ceilalţi? A făcut careva vreo mişcare, cu excepţia celor trei smintiţi? A schiţat careva măcar un gest ca să pună mâna pe postul de gardă, unde se găsesc patru supraveghetori, başca şeful lor, domnul Filissari, înarmaţi cu puşti? Câte vase sunt la Saint-Joseph? O singură şalupă. Va să zică, o şalupă la şase sute de oameni? Suntem chiar aşa de bătuţi în cap? Şi, colac peste pupăză, să ucizi ca să evadezi! Să zicem că douăzeci o iau din loc, oriunde ar ajunge îi arestează şi-i trimit înapoi. Domnule comandant, încă n-am aflat pe câţi i-aţi omorât dumneavoastră sau oamenii dumneavoastră, dar sunt aproape sigur că erau nevinovaţi. Şi asta ce mai e, ne faceţi zob bietele noastre lucruşoare? Furia dumneavoastră pare îndreptăţită, dar să nu uitaţi că din clipa când n-o să le mai îngăduiţi ocnaşilor măcar o fărâmă de viaţă mai plăcută, în clipa aia chiar c-ar putea să pornească o răscoală, răscoala disperaţilor, o sinucidere colectivă în chip de răscoală: dacă tot e vorba să mierlim, măcar mierlim cu toţii, caralii şi ocnaşi. Domnule Dutain, v-am vorbit deschis, cred că meritaţi asta, de n-ar fi decât c-aţi venit după informaţii înainte să luaţi vreo hotărâre: Lăsaţi-ne în pace.

— Dar ăi care au vreun amestec? zice iar Filissari.

— Treaba voastră să-i găsiţi. Noi habar n-avem, nu putem să v-ajutăm cu nimic în chestia asta. Îţi mai spun o dată, e o ţăcăneală de ageamii, n-avem treabă cu aşa ceva.

— Domnule Filissari, zice comandantul, când o să intre deţinuţii în baraca periculoşilor, pune să-nchidă uşa până la noi dispoziţii. Doi supraveghetori la uşă, nici un fel de maltratări şi să nu le distrugă lucrurile. Mergem.

Şi pleacă împreună cu ceilalţi caralii.

Uf! Începem să mai prindem suflet. Închizând uşa, Filissari

îmi zice:

— Norocul tău că sunt napoleonist!

În mai puţin de-o oră s-au întors aproape toţi oamenii care stau în baraca noastră. Lipsesc optsprezece; caraliii îşi dau seama că, zorindu-se, i-au băgat în alte clădiri. După ce-i aduc la noi, aflăm tot ce s-a întâmplat, întrucât ăştia fuseseră la corvoadă. Un hoţ din Saint-Etienne îmi povesteşte-n şoaptă:

— Papi, închipuie-ţi că trăsesem un pietroi de vreo tonă cale de vreo patru sute de metri. Drumul pe care tragem pietroaiele la edec nu-i prea în pantă şi ajungem la un puţ cam la cinzeci de metri de casa comandantului. Totdeauna se făcea haltă la puţul ăla. E-un loc umbrit de nişte cocotieri, şi cam la jumătate din distanţa care trebuie străbătută. Va să zică, ne oprim ca de obicei, scoatem o găleată mare cu apă rece din puţ şi bem, alţii îşi udă batista ca să şi-o pună pe cap. Pauza ţine vreo zece minute, aşa că s-aşază şi caraliul pe ghizdul puţului. Îşi scoate casca şi tocmai dă să se şteargă pe frunte şi pe cap c-o batistă mare, când se apropie Arnaud din spate, c-o săpăligă în mână, fără s-o ridice, aşa că nimeni n-are răgazul să strige la caraliu să bage de seamă. Cât ai clipi, ridică săpăliga şi-l pocneşte pe caraliu cu tăişul drept în mijlocul scăfârliei. Caraliul n-apucă să ţipe, c-a şi căzut, cu capul despicat în două. N-a căzut bine, că Hautin, care s-apropiase în chip firesc din faţă, înşfacă puşca, iar Marceau ia centironul cu revolverul. Marceau, cu arma-n mână, se-ntoarce spre toţi ăi de la corvoadă şi zice: „E răscoală. Cine-i de partea noastră să vină cu noi.” Nici un temnicer nu s-a clintit, nici n-a crâcnit, şi nici unul din ăi de la corvoadă n-a dat vreun semn c-ar vrea să se ia după ei. Arnaud s-a uitat la noi, spune mai departe hoţul, şi ne-a zis: „Turmă de laşi ce sunteţi, v-arătăm noi ce-i aia bărbat!” Arnaud îi ia lui Hautin puşca din mână şi amândoi se pornesc pe fugă spre casa comandantului. Marceau rămâne pe loc, după ce s-a dat puţin deoparte. Ţine pistolul ăl mare în mână şi porunceşte: „Nici o mişcare, nici o vorbă, nici un ţipăt. Voi ăştia, harapii, culcat cu faţa-n jos.” Acolo de unde mă aflam, am văzut tot ce s-a întâmplat pe când Arnaud urca scara ca să intre în casa comandantului,

arabul care lucrează acolo tocmai deschide uşa, cu amândouă fetiţele, pe una o ţine în braţe, pe alta de mână. Amândoi sunt surprinşi. Arabul cu fetiţa-n braţe îi dă un picior lui Arnaud. Ăsta dă să-l împuşte pe arab, da arabul îi întinde fetiţa drept în faţă. Nu ţipă nimeni. Nici smolitul, nici ceilalţi. Puşca e aţintită de patru-cinci ori spre arab din diverse unghiuri. De fiecare dată, fetiţa e-ndreptată spre gura ţevii. Fără să urce scara, Hautin l-apucă pe arab de partea de jos a pantalonului. Arabul dă să cadă şi-atunci, dintr-o mişcare, zvârlă fetiţa spre puşca lui Arnaud. Toţi îşi pierd echilibrul, aşa că Arnaud, fetiţa şi arabul împins cu piciorul de Hautin, cad claie peste grămadă. În clipa asta încep să ţipe fetiţele, pe urmă şi arabul, şi-aud pe Arnaud şi Hautin cum înjură. Arabul, aşa lungit pe jos, ajunge mai repede ca ei la arma căzută, dar n-a prins-o decât cu stânga, de ţeavă. Hautin i-a prins iar piciorul cu mâinile. Arnaud i-apucă mâna dreaptă şi i-o răsuceşte. Arabul aruncă puşca la o depărtare de peste zece metri. În clipa când dau toţi trei fuga după ea, porneşte prima împuşcătură, trasă de-un caraliu de la o corvoadă de frunze uscate. Comandantul se iveşte la fereastra lui şi trage un foc după altul, dar i-e teamă să nu-l nimerească pe cioroi, aşa că trage spre locul unde zace puşca. Hautin şi Arnaud o zbughesc spre lagăr, pe drumul de pe marginea mării, urmăriţi de focuri de puşcă. Hautin, cu piciorul lui ţeapăn, nu poate să fugă aşa repede şi e nimerit până s-ajungă la mare. Arnaud, însă, intră în apă, ştii, între locul unde se construieşte scăldătoarea şi piscina caraliilor. Acolo mişună mereu rechinii. În jurul lui Arnaud plouă cu gloanţe, pentru că alt gardian a venit în ajutorul comandantului şi al caraliului de la frunzele uscate. E ascuns după un pietroi. „Predă-te, strigă caraliii şi scapi cu viaţă!” „Nici gând, răspunde Arnaud, mai bine să mă halească rechinii decât să vă mai văd mutrele împuţite.” Şi intră-n mare, drept spre rechini. S-a ales se vede c-un glonţ, că s-a oprit o clipă. Cu toate astea, caraliii trăgeau întruna. A pornit mai departe, umbla, nu înota, nici măcar nu-i ajunsese apa la brâu când l-au atacat rechinii. L-am văzut limpede cum a dat cu pumnul într-un rechin care se aruncase asupra lui, pe

jumate ieşit din apă. Pe urmă a fost pur şi simplu rupt în bucăţi, pentru că rechinii trăgeau din toate părţile, fără să-i fi smuls braţele sau picioarele. Nu trecuseră cinci minute, că dispăruse. Caraliii au tras pe puţin o sută de focuri în grămada alcătuită din Arnaud şi rechini. N-au omorât decât un singur rechin, care-a ajuns la ţărm cu burta-n sus. Întrucât veniseră caralii de peste tot, Marceau a crezut că scapă cu viaţă dacă aruncă revolverul în puţ, dar s-au pornit arabii şi au dat în el cu bastoanele, cu picioarele şi cu pumnii. Îl împingeau spre caralii, zicând că-i şi el vârât în treaba asta. Deşi era plin de sânge şi-şi ridicase mâinile, caraliii l-au omorât cu focuri de revolver şi de puşcă şi, ca să termine cu el, unu i-a zdrobit capul cu patul puştii, pe care a folosit-o în chip de măciucă, ţinând-o de ţeavă. În Hautin şi-a descărcat fiecare caraliu pistolul. Erau treizeci a câte şase gloanţe, au tras în el, mort sau viu, vreo sută cincizeci de focuri. Indivizii lichidaţi de Filissari sunt cei turnaţi c-ar fi prins mai întâi să se ia după Arnaud şi pe urmă au lăsat-o mai moale. Nu-i decât o scorneală, deoarece, chiar dac-ar fi existat nişte complici, tot nu s-a clintit nimeni.

Se fac două zile de când stăm cu toţii închişi, în sălile corespunzând fiecărei categorii. Nimeni nu iese la lucru. Din două în două ore se schimbă santinelele la uşă. Alte santinele stau printre clădiri. Vorbitul de la o clădire la alta e interzis. Statul la fereastră e interzis. Din coridorul pe care-l formează cele două rânduri de hamacuri, stând niţel mai ferit, prin poarta cu zăbrele se poate vedea curtea. Au venit ca întăriri gardienii de pe Insula Royale. Nici un transportat nu-i pe afară. Nici vreun temnicer arab. Toţi stau închişi. Din când în când, fără strigăte, fără lovituri, vezi trecând câte-un individ gol puşcă, însoţit de-un caraliu, îndreptându-se spre celulele disciplinare. Caraliii privesc deseori în sală, uitându-se prin ferestrele laterale. La uşă, cele două santinele, una la dreapta, alta la stânga. Garda lor durează puţin, două ore, în care timp nu se aşază şi nici nu-şi ţin arma în bandulieră: puşca stă culcată pe braţul stâng, gata să tragă.

Ne-am hotărât să jucăm pocher în grupe mici, de câte

cinci. Nici gând de „Marseieză” sau de partide mari în comun, că se face prea mult zgomot.

Marquetti, care cânta la vioară o sonată de Beethoven, a fost obligat să înceteze.

— Termină cu muzica! Noi, paznicii, suntem în doliu.

Domneşte o încordare neobişnuită, nu numai în baracă, dar şi-n tot lagărul. S-a zis cu cafeaua, ca şi cu supa. Un coltuc de pâine dimineaţa, o conservă de carne la prânz şi seara, câte-o cutie la patru oameni. Întrucât la noi n-au distrus nimic, avem cafea şi de-ale gurii: unt, ulei, făină etc. În celelalte barăci nu se mai găseşte nimic. Când au zărit fumul care ieşea din privăţi, unde se făcuse foc spre a fierbe nişte cafea, un caraliu a poruncit să fie stins. Cel care făcea cafeaua, ca s-o vândă, era Niston, un ocnaş bătrân din Marsilia. La ţinut cureaua să-i spună caraliului:

— Dacă vrei să se stingă focul, stinge-l singur. Drept care caraliul a tras câteva focuri prin fereastră.

În doi timpi şi trei mişcări s-a terminat cu focul şi cu cafeaua.

Niston s-a ales cu un glonţ în picior. Eram atât de încordaţi cu toţii, încât am crezut că o să înceapă să ne împuşte, şi ne-am aruncat la pământ, cu faţa-n jos.

În clipa aceea şeful postului de gardă era tot Filissari. Soseşte-n goană ca un apucat, însoţit de cei patru caralii ai săi. Caraliul care-a tras se justifică, e din Auvergne. Filissari îl înjură în corsicană, şi ăsta, care nu înţelege nimic, nu ştie să spună decât:

— Nu fă brigeb.

Între timp ne-am reaşezat pe hamacuri. Piciorul lui Niston sângerează.

— Nu spuneţi că sunt rănit, ar fi în stare să mă lichideze afară.

Filissari se apropie de gratii. Marquetti îi spune ceva în corsicană.

— Faceţi-vă cafeaua, n-o să se mai întâmple aşa ceva. Şi pleacă.

Niston a avut baftă că glonţul n-a rămas în picior: a

pătruns prin partea de jos a muşchiului şi a ieşit pe la jumătatea gambei. I se pune o legătură strânsă, sângele se opreşte şi i se face un pansament cu oţet.

— Papillon, ieşi afară.

E ceasul opt, adică s-a lăsat noaptea.

Nu-l ştiu pe caraliul care mă strigă, pare să fie breton.

— De ce să ies la ora asta? N-am ce căuta afară.

— Vrea să te vadă comandantul.

— Spune-i să vie aici. Eu nu ies.

— Refuzi?

— Da, refuz.

Prietenii mei se strâng în jurul meu. Caraliul vorbeşte prin uşa închisă. Marquetti se duce la uşă şi zice:

— Nu-l lăsăm pe Papillon să iasă decât dacă e comandantul de faţă.

— Păi el a trimis după Papillon.

— Spune-i să vina personal.

O oră mai târziu se înfiinţează la uşă doi caralii. Sunt însoţiţi de arabul care lucrează la comandant. E cel care l-a salvat şi a împiedicat răscoala.

— Papillon, eu sunt, Mohamed. Am venit după tine, vrea să te vadă comandatul, nu poate să vină aici.

Marquetti îmi spune:

— Papi, individul e înarmat cu o puşcă.

Ies atunci din cercul pe care-l fac prietenii mei şi mă apropii. E drept, Mohamed ţine o puşcă sub braţ. Să vezi şi să nu crezi! Un ocnaş înarmat oficial cu o puşcă!

— Hai, îmi spune. Mă aflu aci ca să te protejez şi să te apăr, dac-o fi nevoie.

Dar nu-l cred.

— Hai, vino cu noi!

Ies, Mohamed mi se alătură, iar cei doi caralii ne urmează. Mergem la comandament. Trecând pe la postul de gardă de la ieşirea din lagăr, Filissari îmi spune:

— Papillon, sper că n-ai nimic de reclamat în privinţa mea.

— Nici eu personal, nici altcineva din baraca periculoşilor. De ăilalţi nu ştiu.

Coborâm spre comandament. Pe lângă locuinţă, pe chei, se găsesc nişte lămpi cu acetilenă, care încearcă în zadar să lumineze de jur împrejur. Pe drum, Mohamed mi-a dat un pachet de ţigări *„Gauloises”*. În sala luminată puternic de două lămpi cu acetilenă se află comandantul de pe Insula Royale, comandantul adjunct, comandantul de la Saint-Joseph, cel de la Recluziune şi comandantul adjunct de la Saint-Joseph.

Afară am zărit patru arabi păziţi de caralii. Am recunoscut pe doi din ei, care făcuseră parte din corvoada aia.

— L-am adus pe Papillon, zice arabul.

— Bună seara, Papillon, zice comandantul de la Saint-Joseph.

— Bună seara.

— Hai, stai jos, ia scaunul ăsta.

M-aşez în faţa lor. O uşă a sălii e deschisă, dă spre bucătărie, de unde naşa Lisettei îmi face un semn amical.

— Papillon, spune comandantul de pe Insula Royale, comandantul Dutain socoteşte că eşti un om demn de încredere, care s-a răscumpărat încercând s-o salveze pe fina soţiei sale. Eu nu te cunosc decât din notele oficiale, din care reiese că eşti periculos din toate punctele de vedere. Vreau să uit de notele astea şi să-l cred pe colegul meu Dutain. Uite ce e, cu siguranţă că o să vină o comisie pentru anchetă: toţi deportaţii, din orice categorie ar face parte, vor trebui să spună tot ce ştiu despre treaba asta. Nu-ncape nici o îndoială că dumneata şi alţi câţiva aveţi o mare influenţă asupra condamnaţilor şi că vă vor urma sfaturile orbeşte. Voiam să-ţi cunoaştem părerea despre răscoală şi totodată cam ce crezi c-ar declara cei din baraca dumitale, în primul rând, şi-apoi şi ceilalţi.

— Eu n-am nimic de spus şi nici de influenţat cu ceva spusele celorlalţi. În cazul în care comisia vrea cu tot dinadinsul să facă o anchetă în împrejurările actuale, o să fiţi destituiţi cu toţii.

— Asta de unde-ai mai scos-o, Papillon? Am împiedicat răscoala, şi eu, şi colegii mei de la Saint Joseph.

— S-ar putea ca dumneavoastră să scăpaţi cu faţa curată,

dar nu şefii de pe Insula Royale.

— Fii mai clar!

Şi cei doi comandanţi de pe Insula Royale se ridică, apoi se aşază iar.

— Dacă o să pomeniţi în continuare *oficial* de răscoală sunteţi pierduţi cu toţii. Dacă vreţi să acceptaţi condiţiile mele, vă salvez pe toţi, afară de Filissari.

— Ce condiţii?

— În primul rând, să ne ducem iar traiul ca de obicei, şi asta imediat, începând de mâine dimineaţă. Numai stând de vorbă între noi îi putem influenţa pe toţi referitor la ce să declare în faţa comisiei. Just?

— Da, zice Dutain. Dar de ce-i cazul să fim salvaţi?

— Dumneavoastră, de pe Insula Royale, sunteţi nu numai şefii Insulei Royale, ci, totodată şefii celor trei insule.

— Da.

— Păi, aţi primit un denunţ de la Girasolo, care v-a ciripit că se pregăteşte o răscoală. Hautin şi Arnaud erau capii.

— Şi Carbonieri, adaugă caraliul.

— Nu, asta nu-i adevărat. Girasolo se duşmănea cu Carbonieri încă de la Marsilia, l-a vârât pe degeaba-n chestia asta. *Dar n-aţi crezut că-i vorba de-o răscoală.* De ce? Pentru că v-a spus că-n răscoala asta se urmărea omorârea femeilor, a copiilor, a arabilor şi a caraliilor, treabă care părea neverosimilă. Pe de altă parte, pe Insula Royale două şalupe pentru opt sute de ocnaşi, iar la Saint-Joseph o şalupă pentru şase sute. Nici un om întreg la minte n-ar fi primit să se vâre într-o asemenea aiureală.

— De unde ştii toate astea?

— Mă priveşte, dar dacă-i daţi mai departe cu răscoala, chiar dacă mă faceţi să dispar, şi mai ales dacă mă faceţi să dispar, se va spune şi se va dovedi totul. Va să zică, răspunderea cade asupra şefilor de pe Insula Royale, care i-au trimis pe oamenii ăia la Saint-Joseph, dar *fără să-i despartă.* Logic era – şi de-aia, dacă se află la anchetă v-alegeţi precis cu sancţiuni grave – să-l trimiteţi pe unu pe Insula Diavolului şi pe ălălalt la Saint-Joseph, deşi recunosc că era greu de admis

povestea asta smintită. Dacă mai vorbiţi de răscoală, repet, vă înfundaţi singuri. Deci, dacă-mi acceptaţi condiţiile: în primul rând, cum v-am mai spus, de mâine traiul redevine normal; în al doilea rând, toţi cei băgaţi în celule ca suspecţi de-a fi complotat să fie scoşi de îndată – şi să nu fie luaţi la întrebări în ce priveşte complicitatea la răscoală, *din moment ce nu există;* în al treilea rând, Filissari trebuie trimis pe Insula Royale chiar din clipa asta, mai întâi pentru siguranţa sa personală, deoarece, dacă n-a avut loc nici o răscoală, cum să justifice asasinarea a trei oameni? Şi apoi, pentru că-i un ucigaş ordinar, iar când a început să acţioneze, în clipa incidentului, intraseră sperieţii în el şi voia să-i omoare pe toţi, în baracă, inclusiv pe noi. Dacă acceptaţi condiţiile astea, aranjez eu să declare toţi că, până să moară, Arnaud, Hautin şi Marceau s-au străduit să lichideze cât au putut de mulţi. Nu era chip să prevezi ce-o să facă. N-aveau nici complici, nici confidenţi. După cum îşi dau toţi cu părerea, hotărâseră să se sinucidă în felul ăsta, omorând cât mai mulţi până ce vor fi şi ei omorâţi, ceea ce probabil că urmăreau. Dacă doriţi, mă retrag în bucătărie, o să puteţi delibera ca să-mi daţi un răspuns.

Intru în bucătărie şi închid uşa. Doamna Dutain îmi strânge mâna şi-mi dă cafea şi un coniac. Mohamed, arabul, îmi zice:

— De mine n-ai zis nimic?

— Asta-i treaba comandantului. Având în vedere că ţi-a dat o armă, înseamnă că are de gând să te graţieze.

Naşa Lisettei îmi zice încetişor:

— Ei bine! S-au aranjat ăia din Insula Royale.

— Cred şi eu, prea le venea la îndemână să admită că s-a produs o răscoală la Saint-Joseph, de care să ştie toată lumea, afară de soţul dumneavoastră!

— Papillon, am auzit tot, şi-am înţeles imediat că vrei să ne-ajuţi.

— Aşa-i, doamnă Dutain.

Se deschide uşa.

— Hai, Papillon, zice un caraliu.

— Stai jos, Papillon, zice comandantul de pe Insula Royale.

Am stat de vorbă şi-am ajuns în unanimitate la concluzia că ai desigur dreptate. *N-a avut loc nici o răscoală.* Ăi trei deţinuţi hotărâseră să se sinucidă omorând mai întâi cât mai mulţi oameni. Deci, de mâine traiul reîncepe ca înainte. Domnul Filissari va fi transferat pe Insula Royale chiar în noaptea asta. Cazul lui ne priveşte, şi referitor la el nu-ţi cer nici un fel de colaborare. Contăm că o să te ţii de cuvânt.

— Puteţi conta pe mine. La revedere.

— Mohamed şi dumneavoastră, cei doi paznici, îl duceţi pe Papillon înapoi la baracă. Să intre Filissari, merge cu noi pe Insula Royale.

Pe drum îi spun lui Mohamed că-i doresc să fie eliberat, îmi mulţumeşte.

— Ei, ce voiau caraliii cu tine?

Într-o tăcere deplină le povestesc cu glas tare, cuvânt cu cuvânt, cele petrecute.

— Dacă vreunul nu-i de acord sau socoteşte că are de criticat treaba pe care am aranjat-o cu caraliii în numele tuturor, să vorbească.

Într-un singur glas, toţi spun că sunt de acord.

— Crezi c-au luat drept bun că nimeni altul nu-i vârât în treaba asta?

— Nu, dar sunt obligaţi s-o creadă, dacă nu vor să fie zburaţi. Şi noi trebuie s-o credem, dacă nu vrem s-o luăm pe coajă.

Azi-dimineaţă, la şapte, au fost golite toate celulele sectorul disciplinar. Erau peste o sută douăzeci de inşi în ele. Nu s-a dus nimeni la lucru, dar toate barăcile au fost deschise şi curtea s-a umplut de ocnaşi care, în deplină libertate, vorbesc, fumează şi stau la soare şi la umbră, după voia lor. Niston s-a dus la spital, Carbonieri îmi spune că puseseră o inscripţie: „Suspect participare la răscoală” pe cel puţin optzeci – o sută de uşi ale celulelor.

Acum că suntem toţi împreună, aflăm adevărul. Filissari a omorât un singur om, ceilalţi doi au fost omorâţi de doi caralii tineri; aceştia au fost ameninţaţi de ocnaşii încercuiţi şi care, crezând c-o să fie lichidaţi, au dat buzna şişurile, căutând să

ucidă măcar pe unul înainte de-a muri. Iată cum s-a transformat o răscoală adevărată, care din fericire a dat greş încă de la început, în originala sinucidere a trei ocnaşi, teză admisă oficial de toată lumea, de administraţie ca şi de condamnaţi. A rămas o legendă sau o poveste adevărată, nu prea ştiu bine, ceva cam la mijloc între astea două.

Se pare că îngroparea celor trei lichidaţi în lagăr, plus a lui Hautin şi Marceau, a avut loc în felul următor: întrucât nu există decât o singură ladă-sicriu prevăzută cu o culisă pentru aruncarea cadavrelor în mare, caraliii i-au băgat pe toţi în fundul bărcii şi toţi cinci au fost zvârliţi deodată rechinilor. Îşi făcuseră socoteala că ultimii vor avea răgazul să se ducă la fund cu pietroaiele legate de picioare, în timp ce prietenii lor o să fie devoraţi de rechini. Mi s-a povestit că nici un cadavru n-a apucat să dispară mare, şi că la căderea nopţii, toţi cinci au dansat un balet al giulgiului, adevărate marionete însufleţite de boturile sau cozile rechinilor în acest praznic demn de Nabucodonosor. Caraliii şi vâslaşii ar fi luat-o la sănătoasa în faţa acestui spectacol înfiorător.

A venit o comisie, care a rămas cinci zile la Saint-Joseph şi două zile pe Insula Royale. Nu m-au luat la întrebări în vreun mod deosebit, am trecut prin faţa ei ca şi ceilalţi. Referitor la comandantul Dutain, am aflat că totul a decurs cât se poate de bine. Lui Filissari i-au dat concediu până ce s-o pensiona, aşa că nu se mai întoarce. Mohamed a fost graţiat de restul pedepsei. Comandantul Dutain s-a ales cu un galon în plus.

Întrucât se găseşte mereu careva să mârâie, ieri m-a întrebat un cetăţean din Bordeaux:

— Da’ noi cu ce ne-am ales că i-am scos pe caralii basma curată?

Mă uit la tipul ăsta:

— Cu mai nimic: cincizeci sau şaizeci de ocnaşi n-au luat câte cinci ani de recluziune pentru complicitate, zici că-i puţin lucru?

Din fericire, furtuna s-a potolit. Un soi de complicitate tacită între paznici şi ocnaşi a liniştit pe deplin faimoasa comisie de anchetă, care poate că tocmai asta dorea: să se

aranjeze totul cât se poate de bine.

În ce mă priveşte, n-am ieşit nici în câştig, nici în pagubă, decât că tovarăşii mei îmi sunt recunoscători că n-au avut de îndurat o înăsprire a disciplinei. Dimpotrivă, s-a terminat şi cu trasul pietroaielor la edec. Corvoada asta oribilă a fost suprimată. Acum le trag bivolii, ocnaşii le potrivesc locul. Carbonieri s-a întors la brutărie. Eu mă străduiesc să mă întorc pe Insula Royale. Nefiind vreun atelier pe-aici, e imposibil de construit o plută.

Instalarea lui Petain în fruntea guvernului a înrăutăţit relaţiile dintre deportaţi şi paznici. Toţi cei din personalul administraţiei susţin sus şi tare că sunt „petainişti", încât până şi un caraliu normand îmi zice:

— Vrei să-ţi spun ceva, Papillon? Niciodată n-am fost republican.

Nimeni n-are radio pe insule, şi nu aflăm veşti. Colac peste pupăză, se zvoneşte că-n Martinica şi Guadelupa aprovizionăm submarinele nemţeşti. Poftim de mai înţelege ceva. Neîncetat au loc controverse.

— Să fiu al naibii, Papillon, ştii ceva? Acum ar trebui să pornim răscoala, ca să predăm insulele francezilor lui de Gaulle.

— Crezi că lunganului ăla de Charlot îi trebuie ocna? În ce scop?

— Păi, ca să se mai aleagă cu două-trei mii de cetăţeni!

— Vorbeşti de leproşi, de nebuni, de ăi cu dizenterie? Îţi arde de bancuri? Doar n-o fi aşa tâmpit s-aibă treabă cu nişte ocnaşi.

— Da' ăi două mii sănătoşi?

— Asta-i altă chestie. Şi crezi că dacă-s bărbaţi înseamnă că-s buni de militărie? Crezi că războiul e-un fel de spargere cu arma-n mână? O spargere durează zece minute; războiul ţine ani de zile. Ca să fii ostaş destoinic trebuie să ai simţăminte de patriot. Oricum o-ntorci nu prea văd pe-aici un tip în stare să-şi dea viaţa pentru Franţa.

— Păi de ce să şi-o dea, după câte ne-a făcut?

— Vezi c-am dreptate? Noroc că lunganul ăla de Charlot

mai are şi alţi oameni cu care să poarte războiul. Şi când te gândeşti că porcii ăia de nemţi au intrat în ţară! Când te gândeşti că s-au găsit francezi să treacă de partea lor! Aici, toţi caraliii, până la unul, declară că ţin cu Petain.

Contele de Bérac zice:

— Ar fi un mod de-a ne răscumpăra.

Poftim: până acum nici un tip nu vorbea de răscumpărare. Şi-acum toţi, şi cei din tagmă şi ageamiii, toţi ocnaşii ăştia amărâţi prind să vadă o licărire de speranţă.

— Papillon, răscoala aia a fost pornită spre a fi încorporaţi sub ordinele lui de Gaulle?

— Îmi pare tare rău, dar n-am de ce să mă răscumpăr în ochii cuiva. Îmi bag picioarele-n justiţia franceză şi-n paragraful ei despre „reabilitare." Am să mă botez singur „reabilitat". Datoria mea e s-o iau din loc şi, de cum mă văd liber, să fiu un om normal, trăind în societate, fără să reprezint un pericol faţă de ea. Nu cred că un ocnaş poate să dovedească altceva în alt chip. Sunt gata să iau parte la orice mişcare ca s-o întind. Pe de altă parte, dacă vă băgaţi în tărăşenia asta, ştiţi ce-o să spună ştabii? Că aţi pus mâna pe insule ca să vă vedeţi liberi, nu ca s-ajutaţi cu ceva Franţa liberă. Şi, la urma urmei, ştiţi cumva care are dreptate? Eu habar n-am. Mă doare ca pe-oricare că patria mea a fost invadată, mă gândesc la ai mei, la părinţi, la surorile mele, la nepoatele mele.

— Tare căcăcioşi mai suntem că ne doare capul pentru o orânduire care n-a avut nici un pic de milă faţă de noi.

— Păi e firesc să fie aşa, pentru că sticleţii şi aparatul judiciar francez, şi jandarmii, şi caraliii de aici, ăştia nu sunt Franţa, ci o întreagă clasă aparte, alcătuită din indivizi cu o mentalitate complet sucită. Câţi din ăştia nu sunt azi gata să devină slugoii nemţilor? Pui rămăşag că poliţia franceză arestează nişte compatrioţi şi-i predă autorităţilor nemţeşti? În regulă. Îţi spun, şi-ţi repet, că nu mă vâr într-o răscoală, pe-orice motiv o fi. Doar dacă e vorba de-o evadare, dar ce fel de evadare?

Discuţii foarte grave au loc între grupuri. Unii ţin cu de

Gaulle, alţii cu Petain. De fapt nimeni nu ştie nimic, deoarece, aşa cum am spus, nici paznicii, nici deportaţii n-au aparat de radio. Ştirile sunt aduse de vasele care trec pe-aici şi ne aduc un pic de făină, legume uscate şi orez. De la depărtarea asta ne vine greu să înţelegem ce-i cu războiul.

Se aude că la Saint-Lauren-du-Maroni ar fi venit cineva să recruteze oameni pentru Forţele libere. Printre ocnaşi nu s-a aflat nimic, decât că-n Franţa nemţii au intrat peste tot.

O chestie nostimă: pe Insula Royale a sosit un preot, a ţinut o predică după slujba religioasă. A zis:

— Dacă insulele vor fi atacate, veţi căpăta arme ca să-i ajutaţi pe gardieni să apere pământul Franţei.

Autentic. Straşnic popă, grozavă părere o fi având despre noi! Să ceri unor deţinuţi să-şi apere celula! Mare-i grădina ta, Doamne!

Pentru noi războiul înseamnă cam asta: efectiv dublu de caralii, de la simplul paznic până la comandant şi supraveghetorul-şef; mulţi inspectori, printre care unii cu un puternic accent nemţesc sau alsacian; foarte puţină pâine: căpătăm patru sute de grame; foarte puţină carne.

Pe scurt, nu s-a mărit decât nota de plată pentru o evadare ratată: condamnarea la moarte şi executarea. Asta pentru că la acuzaţia de evadare se adaugă: „A încercat să se alăture duşmanilor Franţei”.

Mă aflu pe Insula Royale de aproape patru luni. Mi-am făcut un prieten bun, doctorul Germain Guibert. Soţia sa, o femeie excepţională, m-a rugat să-i aranjez o grădină de zarzavat, s-o ajut s-o scoată la capăt cu regimul ăsta tâmpit. I-am rostuit o grădină cu salată, ridichi, fasole verde, pătlăgele roşii şi vinete. E încântată şi mă tratează ca pe-un bun prieten.

Doctorul n-a dat niciodată mâna cu vreun supraveghetor, indiferent ce grad avea, dar adesea cu mine sau cu anumiţi ocnaşi pe care ajunsese să-i cunoască şi să-i stimeze.

De cum mi-am redobândit libertatea, am reluat legătura cu doctorul Germain Guibert prin mijlocirea doctorului Rosenberg. Mi-a trimis o fotografie de-a lui şi a soţiei sale, luată pe Canebière, la Marsilia. Se întorsese din Maroc şi mă

felicita ştiindu-mă liber şi fericit. A murit în Indochina, încercând să salveze un rănit rămas pe câmpul de luptă. Era un om excepţional, iar soţia sa era demnă de el. Când am fost în Franţa, în 1967, aş fi vrut s-o văd. Am renunţat, întrucât încetase să-mi mai scrie după ce i-am cerut nişte referinţe în favoarea mea şi pe care mi le trimisese. Dar după asta nu mi-a mai dat niciodată de ştire. Nu cunosc cauza acestei tăceri, dar în sufletul meu le păstrez ambilor cea mai deplină recunoştinţă pentru felul cum s-au purtat cu mine în căminul lor, pe Insula Royale.

Caietul al nouălea

Saint-Joseph

MOARTEA LUI CARBONIERI

Prietenul meu Matthieu Carbonieri a primit ieri o lovitură de cuţit drept în inimă. Omorul ăsta o să dezlănţuie o serie de alte omoruri. Se afla la spălător, gol puşcă, şi tocmai se spăla, era plin de săpun pe obraz când s-a ales cu lovitura asta de cuţit. Cel care face duş obişnuieşte să-şi deschidă şişul şi să şi-l vâre sub ţoale, ca să-l poată apuca iute dacă se apropie brusc careva, bănuit că i-ar fi duşman. L-a costat viaţa că n-a procedat aşa. Ăl de l-a omorât pe prietenul meu e un armean, peşte de când se ştie.

Cu învoirea comandantului, şi ajutat de-un ocnaş, l-am coborât chiar eu pe prietenul meu până la chei. E greu, şi pe când coboram panta a trebuit să mă odihnesc în trei rânduri. Am pus să-i lege de picioare un pietroi zdravăn, cu o sârmă în loc de frânghie. În felul ăsta rechinii n-o s-o poată tăia, şi se va cufunda în adâncul mării fără să-l devoreze.

Sună clopotul şi-ajungem pe chei. E şase după-masă. Soarele asfinţeşte la orizont. Ne urcăm în barcă. În lada aia faimoasă, care le slujeşte la toţi, cu capacul dat deoparte, Matthieu îşi doarme somnul de veci. Pentru el s-a terminat.

„Înainte! Vâsleşte!” spune caraliul de la cârmă. În mai puţin de zece minute ajungem la curentul ce ia naştere în canalul dintre Royale şi Saint-Joseph. Şi-atunci, brusc, simt cum mi se strânge beregata. Zeci de aripioare de rechini se ridică în apă, rotindu-se cu repeziciune pe-o întindere mică,

de nici patru sute de metri.

lată-i pe halitorii de ocnaşi, au venit la întâlnire cu precizie.

Dar-ar Dumnezeu să n-aibă vreme să-l înşface pe prietenul meu. Ramele stau ridicate în chip de adio. Săltăm lada. Înfăşurat în nişte saci de făină trupul lui Matthieu alunecă, tras de greutatea pietroiului, şi-atinge repede faţa apei.

E ceva de groază! Abia a apucat să pătrundă-n apă, când să cred c-a dispărut, iată-l că revine la suprafaţă, ridicat deasupra apei de – nu-mi dau seama – şapte, zece, douăzeci de rechini, cine să ştie? Mai înainte ca barca să dea înapoi, sacii de făină cu care e învelit sunt smulşi, şi iată că se petrece ceva cu neputinţă de explicat. Matthieu se iveşte, timp de două sau trei secunde, în picioare, deasupra apei. I-a şi fost amputat antebraţul drept. C-o jumătate a trupului afară din apă, vine drept spre barcă, şi-apoi, în mijlocul unui vârtej mai puternic, dispare pentru totdeauna. Rechinii au trecut, pe sub barca noastră lovindu-i fundul, şi-un om era să-ţi piardă echilibrul şi să cadă în apă.

Am rămas împietriţi cu toţii, inclusiv caraliii. E prima oară c-am dorit să mor, n-a lipsit mult să mă arunc în mijlocul rechinilor, să dispar pentru totdeauna din iadul ăsta.

Urc încet de pe chei spre lagăr. Nu mă însoţeşte nimeni. Am luat targa pe umăr şi-ajung pe platou, acolo unde Brutus, bivolul meu, l-a atacat pe Danton. Mă opresc şi stau jos. S-a lăsat noaptea, e abia şapte. Spre apus, cerul e uşor luminat de câteva văpăi ale soarelui care a dispărut dincolo de orizont. Tot restul e negru, străbătut pe alocuri de fâşia farului de pe insulă, sunt cătrănit.

Să te ia naiba! Doreai grozav să vezi o înmormântare, şi încă a prietenului tău! E-n regulă, ai văzut-o şi chiar clasa întâi! Cu clopot, şi-aşa mai departe. Eşti mulţumit? Curiozitatea ta bolnăvicioasă a fost satisfăcută cu vârf şi îndesat.

Mai rămâne să-i faci felul individului care ţi-a omorât prietenul. Când? Noaptea asta? De ce noaptea asta? E prea devreme, tipul o să fie cu ochii-n patru. Sunt zece inşi în *gurbi-*

ul lui. Nu-i cazul să-mi prindă mişcarea şi să mi-o ia înainte. Hai să vedem, pe câţi oameni mă pot bizui? Patru şi cu mine cinci. E-n regulă. Să-l lichidez pe tipul ăsta. Aşa, şi dacă se poate, mă duc pe Insula Diavolului. Acolo nu-i nevoie nici de plută, nici de vreo pregătire, nici de nimic, doi saci cu nuci de cocos şi m-arunc în mare. Depărtarea până la coastă e relativ mică, vreo patruzeci de kilometri în linie dreaptă. Asta ar însemna vreo sută douăzeci, ţinând seama de valuri, de vânt şi de mare. N-o să fie decât o chestie de rezistenţă. Sunt voinic şi cred că pot sta două zile în apă, călare pe sacul meu.

Iau brancarda şi-o pornesc spre lagăr. Când ajung la uşă, mă percheziţionează, asta-i nemaipomenit. Nu s-a mai întâmplat niciodată. Caraliul, în persoană, îmi ia şişul.

— Vrei să fiu omorât? De ce mă dezarmaţi? Ştiţi că-n felul ăsta mă condamnaţi la moarte? Dacă sunt ucis, voi o să fiţi de vină.

Nimeni nu scoate o vorbă, nici caraliii, nici temnicerii arabi. Mi se deschide uşa şi intru în sală:

— Păi te chiorăşti aici. De ce-i o singură lampă în loc de trei?

— Vino-ncoa, Papi.

Grandet mă trage de mânecă. Nu-i prea mult zgomot în sală. Simt că o să se întâmple sau că s-a întâmplat ceva grav.

— Am rămas fără şiş. Mi l-au luat când m-au cotrobăit.

— Noaptea asta n-o să-ţi trebuiască.

— De ce?

— Armeanul şi amicul lui sunt în privată.

— Ce caută acolo?

— Sunt morţi.

— Cine le-a făcut de petrecanie?

— Eu.

— Repede a mai mers. Şi ceilalţi?

— Au mai rămas patru în *gurbi*-ul lor. Paulo mi-a spus, pe cuvântul lui de om, că n-o să se clintească şi te-aşteaptă să le spui dacă te-nvoieşti ca treaba să se încheie aici.

— Dă-mi un şiş.

— Na, ia-l pe-al meu. Eu rămân în colţul ăsta, du-te să

vorbeşti cu ei.

Mă îndrept spre *gurbi*-ul lor. Ochii mi s-au obişnuit acum cu lumina asta firavă. Reuşesc în cele din urmă să le găsesc grupul. E drept, cei patru stau în picioare în faţa hamacului lor, vârâţi unii într-alţii.

— Paulo, ai să-mi spui ceva?

— Da.

— Singur, sau de faţă cu amicii tăi? Ce ai cu mine?

Rămân, prevăzător, la un metru şi jumătate de ei. Ţin şişul deschis în mâneca stângă, iar mânerul e bine potrivit în palmă.

— Voiam să-ţi spun că, pe cât cred, amicul tău a fost răzbunat îndeajuns. Ţi-ai pierdut cel mai bun prieten, noi am pierdut doi. Socotesc c-ar fi cazul să ne oprim. Ce zici?

— Paulo, am luat notă de propunerea ta. Ce-ar fi de făcut, dacă vă-nvoiţi, e ca cele două gurbi-uri să promită să nu facă nimic vreme de opt zile. Pân-atunci vedem cum devine cazul. Te-nvoieşti?

— Da.

Şi-o iau din loc.

— Ei, ce ţi-au spus?

— După ei, Matthieu e îndeajuns de răzbunat prin moartea Armeanului şi a lui Sans-Souci.

— Nu, spune Galgani.

Grandet nu zice nimic. Jean Castelli şi Louis Gravon se învoiesc să încheiem pace.

— Dar tu, Papillon?

— În primul rând, cine l-a omorât pe Matthieu? Armeanul, în regulă. Am propus o învoială. Mi-am dat cuvântul, şi l-au dat şi ei, că vreme de opt zile n-o să facă nimeni nici o mişcare.

— Nu vrei să-l răzbuni pe Matthieu? zise Galgani.

— Matthieu a şi fost răzbunat, mă, au murit doi pentru el. De ce să-i omorâm pe ceilalţi?

— Măcar ştiau de treaba asta? Asta ar trebui s-aflăm.

— Bună seara la toată lumea, iertaţi-mă. O să-ncerc, să dorm.

Simt nevoia să fiu singur, şi mă întind pe hamacul meu. Simt cum se strecoară uşurel peste mine o mână şi-mi ia binişor şişul. O voce îmi şopteşte încet, în întuneric:

— Încearcă să dormi, Papi, dormi liniştit. În orice caz, o să facem de gardă, fiecare pe rând.

Uciderea prietenului meu, atât de brutal, în chip atât de nemernic, e lipsită de vreun temei serios. Armeanul l-a omorât deoarece, peste noapte, la joc, îl obligase să plătească un pot de o sută şaptezeci de franci. Dobitocul dracului, s-a considerat înjosit c-a fost silit s-o facă de faţă cu treizeci sau patruzeci de jucători. Aflat între Matthieu şi Grandet trebuia să le dea ascultare.

Ucide ca un laş pe-un bărbat care era însuşi tipul aventurierului drept şi nepătat în tagma sa. Treaba asta m-a zdruncinat rău de tot, şi am o singură satisfacţie, anume că asasinii n-au mai trăit decât câteva ore după săvârşirea crimei. Cam mică satisfacţie.

Ca un tigru, cu o repeziciune demnă de-un campion de floretă, Grandet le-a străpuns gâtul, fiecăruia din ei, până să apuce să facă vreo mişcare. Îmi închipui: locul unde au căzut trebuie să fie plin de sânge. Gândesc prosteşte: „Aş avea poftă să întreb care i-a tras în privată”. Dar nu vreau să vorbesc. Cu pleoapele lăsate, revăd asfinţind soarele, tragic de roşu şi violet, luminând cu ultimele-i văpăi scena aceea dantescă: rechinii bătându-se pentru prietenul meu… Şi trunchiul acela, drept de parc-ar sta în picioare, cu antebraţul amputat, venind spre barcă. Va să zică e adevărat că clopotul îi cheamă pe rechini, şi că fiarele astea ştiu c-o să capete crăpelniţă când bate clopotul… Mai văd încă aripioarele alea, cu zecile, sclipiri lugubre, argintii, gonind ca nişte submarine, rotindu-se în cerc… Într-adevăr, erau mai bine de-o sută… Pentru el, pentru prietenul meu, toate s-au încheiat: calea spre putreziciune şi-a dus treaba până la capăt.

Să crapi la patruzeci de ani dintr-o lovitură de cuţit, încasată pentru un fleac! Biet prieten. Da’ eu nu mai pot. Nu. Nu. Nu. N-am nimic împotrivă să fiu mistuit de rechini, dar viu, jucându-mi libertatea, fără saci de făină, fără pietroi, fără

funie. Fără spectatori, nici ocnaşi, nici caralii. Fără clopot. Dacă-i vorba să le fiu crăpelniţă… e-n regulă, să mă ciugulească de viu, luptând cu stihiile ca s-ajung la ţărmul continentului.

„S-a terminat, s-a terminat cu desăvârşire. Gata cu evadările prea temeinic pregătite. Insula Diavolului, doi saci cu nuci de cocos, şi pe-aci ţi-e calea, cum o da Dumnezeu."

La urma urmei, nu-i decât o chestie de rezistenţă fizică. Patruzeci şi opt de ore sau şaizeci? O şedere atât de îndelungată în apa mării, plus efortul făcut de muşchii coapselor, încordaţi pe sacii cu nuci de cocos, n-o să-mi paralizeze oare până la urmă picioarele? Dacă am bafta s-ajung pe Insula Diavolului, o să fac nişte probe. Să mă văd mai întâi scăpat de pe Royale şi s-ajung pe Insula Diavolului. Văd eu pe urmă.

— Dormi, Papi?

— Nu.

— Să-ţi dau puţină cafea?

— Dacă vrei.

Mă aşez pe hamacul meu, acceptând litra de cafea caldă pe care mi-o întinde Grandet împreună cu o ţigară gata aprinsă.

— Cât e ceasul?

— Unu noaptea. Am început garda la miezul nopţii, dar văzând că te tot foieşti, am socotit că nu dormi.

— Ai dreptate. M-a întors pe dos moartea lui Matthieu, dar înmormântarea lui la rechini mi-a făcut şi mai rău. A fost înfiorător, ştii?

— Nu-mi povesti, Papi, îmi închipui cum o fi fost. În ruptul capului nu trebuia să te duci.

— Credeam că istoria cu clopotul e-un banc. Şi pe urmă, cu pietroiul prins c-o sârmă, n-aş fi crezut niciodată că rechinii o să-l înhaţe din zbor. Bietul Matthieu, cât oi trăi o să văd scena asta oribilă. Dar tu, cum făcuşi să-i lichidezi aşa de iute pe Armean şi pe Sans-Souci?

— Eram tocmai la capătul insulei, puneam o uşă de fier la măcelărie, când am aflat că l-au omorât pe amicul nostru. Asta era la amiază. În loc s-o pornesc spre lagăr, m-am dus la

lucru, chipurile să potrivesc broasca. Am reuşit să vâr, într-o ţeavă de-un metru, un pumnal ascuţit de o parte şi de alta. Mânerul pumnalului era scobit, şi ţeava la fel. M-am întors în lagăr la cinci, cu ţeava-n mână. Caraliul m-a întrebat ce-i asta; i-am spus că stinghia de lemn de la hamacul meu se frânsese şi că-n noaptea aia o să mă folosesc în locul ei de ţeavă. Mai era lumină când am intrat în sală, dar lăsasem ţeava la spălător. Am luat-o de-acolo înainte de apel. Începuse să sentunece. Înconjurat de prietenii noştri, am fixat în viteză pumnalul în ţeavă. Armeanul şi Sans-Souci stăteau în picioare, în faţa hamacului lor, Paulo niţel mai înapoi. Ştii că Jean Castelli şi Louis Gravon sunt curajoşi, dar sunt bătrâni şi nu-s destul de iuţi ca să se vâre într-o asemenea mardeală organizată. Voiam să termin povestea până vii tu, ca să nu fii băgat în treaba asta. Ţinând seama de antecedentele tale, dacă ne găbjeau, riscai să iei pedeapsa maximă. Jean s-a dus în fundul sălii şi a stins una din lămpi. Gravon aşijderea, în celălalt capăt. Sala rămăsese aproape-n întuneric, ardea o singură lampă cu gaz, la mijloc. Aveam o lanternă mare de buzunar, pe care mi-o dăduse Dega. Jean a pornit-o înainte, şi eu după el. Când a ajuns în dreptul lor a ridicat braţul şi-a aţintit lumina asupra lor. Armeanul, orbit, şi-a dus braţul stâng la ochi, am avut răgazul să-i străpung gâtul cu pumnalul. Sans-Souci, orbit la rândul său, şi-a repezit şişul înainte fără să prea ştie încotro, în gol. L-am lovit aşa de tare cu lancea mea improvizată că l-am străpuns dintr-o parte în alta. Paulo s-a aruncat la pământ şi s-a rostogolit sub hamacuri. Jean stinsese lampa, am renunţat să-l mai urmăresc pe Paulo pe sub hamacuri, asta l-a salvat.

— Da' care i-a târât în privată?

— Nu ştiu. Cred că ăia din *gurbi*-ul lor, ca să le scoată tuburile.

— S-o fi făcut o băltoacă grozavă de sânge.

— Te cred. Aveau beregata despicată de-a binelea, s-o fi scurs tot borşul din ei. Chestia cu lanterna mi-a dat prin minte pe când pregăteam pumnalul. Un caraliu, la atelier, schimba bateriile lămpii sale. Aşa mi-a venit ideea, şi-am vorbit

imediat cu Dega să-mi facă rost de una. N-au decât să se pună pe cotrobăială. Lanterna s-a dus, a ajuns la Dega prin mijlocirea unui temnicer arab, la fel şi pumnalul. Aşa că pentru asta nu ne doare capul. N-am să-mi reproşez nimic. L-au lichidat pe prietenul nostru când era cu săpun pe ochi, eu i-am căsăpit cu ochii-n plină lumină. Suntem chit. Ce zici, Papi?

— Bine ai făcut, şi nu ştiu cum să-ţi mulţumesc c-ai lucrat aşa de repede ca să-l răzbuni pe amicul nostru şi, în plus, c-ai avut ideea să mă ţii la distanţă de treaba asta.

— Las-o baltă. Mi-am făcut datoria: ai suferit atât de mult şi vrei cu atâta îndârjire să fii liber, că trebuia s-o fac.

— Îţi mulţumesc, Grandet. Da, mai mult ca oricând vreau să plec. Aşa că dă-mi o mână de ajutor, să nu meargă mai departe treaba asta. Îţi spun deschis, aş fi tare mirat ca Armeanul să fi spus ceva ălora din *gurbi*-ul lui până să fi pornit la treabă. Paulo n-ar fi fost de acord c-un asasinat atât de laş. Ştia ce-l aşteaptă.

— Şi eu cred aşa. Galgani însă zice că toţi sunt vinovaţi.

— Vedem noi ce-o să se-ntâmple la şase. Nu mă duc la vidanjare. O să mă prefac bolnav, să văd cum se petrec lucrurile.

Ora cinci dimineaţa. Paznicul barăcii se apropie de noi:

— Bă, ce ziceţi, să chem postul de gardă? Am găsit două mortăciuni în privată.

Tipul ăsta, ocnaş bătrân, în vârstă de şaptezeci de anii, ar vrea ca până şi noi să credem că habar n-avea de nimic de-aseară de la şase şi jumătate, când au fost curăţaţi ăi doi tipi. Sala trebuie să fie plină de sânge, deoarece, umblând, nu se poate ca oamenii să nu fi călcat în băltoaca aflată chiar în mijlocul coridorului. Grandet răspunde la fel de prefăcut ca şi bătrânul:

— Ce spui? Două mortăciuni în privată? De când?

— De unde să ştiu? zise bătrânul. Dorm de la şase. Abia acum, când m-am dus să-mi fac nevoile, am alunecat într-o băltoacă lipicioasă, şi-am venit în bot. Mi-am aprins bricheta, am văzut că-i sânge şi i-am găsit pe ăi doi în privată.

— Cheamă garda, o să ne lămurim.

— Paza! Paza!

— Ce zbieri aşa, ramolitule? Ţi s-a aprins coliba?

— Nu, dom'le şef, sunt două hoituri în privată.

— Şi ce să le fac eu? Să-i scol din morţi? E cinci şi-un sfert, la şase vedem noi. Nu lăsa pe nimeni să se apropie de privată.

— Asta nu-i chip. La ora aia, când are loc deşteptarea, toţi au treabă acolo.

— Aşa-i, stai să raportez şefului gărzii.

Se întorc, sunt trei caralii, un supraveghetor-şef şi încă doi. Am crezut că o să intre, dar nu, se opresc la uşa cu gratii.

— Zici că-n privată se află doi morţi?

— Da dom'le şef.

— De când?

— Nu ştiu, abia acuş i-am găsit, când m-am dus să-mi fac nevoile.

— Cum îi cheamă?

— Habar n-am.

— Mă aiuritule, o să-ţi spun eu. Unu e Armeanul. Du-te să vezi.

— Chiar aşa, Armeanul şi Sans-Souci.

— În regulă, s-aşteptăm până se face apelul.

Şi pleacă.

E şase, se aude prima sonerie. Se deschide uşa. Ăi doi care împart cafeaua trec de la un loc la altul, după ei vin ăi care împart pâinea.

Şase şi jumătate, sună a doua oară. S-a făcut ziuă şi drumul e plin de urmele picioarelor care au călcat peste noapte în sânge.

Sosesc cei doi comandanţi. S-a făcut ziuă pe deplin. Îi însoţesc opt supraveghetori şi doctorul.

— Toţi în pielea goală, fiecare „drepţi" în faţa hamacului său! Dar ăsta-i un adevărat măcel, e plin de sânge peste tot!

Al doilea comandant e primul care intră în privată. Când iese, e alb la faţă ca hârtia:

— Pur şi simplu li s-a tăiat beregata. Bineînţeles, nimeni nu ştie nimic?

Tăcere deplină.

— Ascultă, bătrânule, eşti paznicul sălii, oamenii ăştia sunt ţepeni. Doctore, cam de cât timp or fi murit?

— De vreo opt sau zece ore, zice medicul.

— Şi i-ai găsit abia la cinci? N-ai văzut, n-ai auzit nimic?

— Nu, sunt fudul de urechi, aproape că nu mai văd, şi pe lângă asta am şaptezeci de ani din care patruzeci de ocnă. Aşa că vedeţi, dorm mult. Adorm de la şase, şi m-am trezit la cinci, că-mi venea să-mi fac nevoile. Ăsta-i norocu' altfel mă trezesc abia când sună.

— Ai dreptate, ăsta-i norocul, zice comandantul în bătaie de joc. E şi norocul nostru, că aşa am dormit toţi liniştiţi, toată noaptea, şi supraveghetorii, şi comandanţii. Voi ăştia, brancardierii, luaţi cadavrele şi duceţi-le în amfiteatru. Doctore, vreau să le faci autopsia. Şi voi, ieşiţi în curte, în pielea goală, unu câte unu.

Trecem fiecare prin faţa comandantului şi a doctorului. Îi examinează cu de-amănuntul pe toţi, peste tot. Nimeni n-are vreo rană, câţiva sunt murdari de sânge, zic c-au alunecat pe când se duceau la privată. Pe Grandet, pe Galgani şi pe mine ne cercetează şi mai atent decât pe ceilalţi.

— Papillon, care ţi-e locul?

Se apucă să-mi scotocească prin ţoale.

— Şi cuţitul?

— Mi l-a luat paznicul la poartă, aseară la şapte.

— Aşa-i, zice caraliul. A făcut tărăboi, zicea că vreau să fie asasinat.

— Grandet, ăsta-i cuţitul tău?

— Sigur, e pe locul meu, înseamnă că-i al meu.

Se uită foarte atent la şiş, care-i lustruit lună, fără vreo pată.

Doctorul vine de la privăţi şi zice:

— Li s-a tăiat beregata cu un pumnal cu două tăişuri. Stăteau în picioare când au fost omorâţi. Poftim de-nţelege ceva. Un ocnaş nu te lasă să-i tai beregata aşa, ca un pui de găină, fără să se apere. Trebuie să fie vreun rănit.

— Vezi şi dumneata, doctore, nici unul n-are măcar o zgârietură.

— Ăştia doi erau oameni periculoşi?

— Grozav de periculoşi, doctore. Precis că Armeanul e cel care l-a omorât pe Carbonieri ieri la spălător, la nouă dimineaţa. Cazu-i clasat, zice comandantul. Dar păstraţi cuţitul lui Grandet. Toată lumea la lucru, cu excepţia celor bolnavi. Papillon, ai spus să te treacă bolnav?

— Da, domnule comandant.

— N-ai stat de pomană până să-ţi răzbuni prietenul. Să nu crezi că m-ai dus. Din păcate, n-am nici o dovadă şi ştiu că n-o să găsim. Pentru ultima oară, n-are nimeni ceva de spus? Dacă vreunul poate să lămurească crima asta dublă, pe cuvântul meu de onoare că va fi externat şi trimis pe continent.

Tăcere deplină.

Toţi din *gurbi*-ul Armeanului s-au trecut pe lista bolnavilor. Văzând treaba asta, Grandet, Galgani, Jean Castelli şi Louis Gravon s-au trecut şi ei în ultima clipă. Sala s-a golit de cei o sută douăzeci de oameni. Am rămas cinci din *gurbi*-ul nostru şi patru din *gurbi*-ul Armeanului, plus ceasornicarul, paznicul barăcii, care bombănise toată vremea din pricina curăţeniei pe care trebuie s-o facă, şi încă vreo doi-trei ocnaşi, printre care un alsacian, Sylvain lunganul.

Individul ăsta trăieşte singur printre ocnaşi, e prietenos cu toată lumea. A săvârşit o faptă nu prea obişnuită, pentru care a luat douăzeci de ani de ocnă, e-un tip de acţiune foarte respectat. A atacat, singur-singurel, un vagon poştal al rapidului Paris-Bruxelles, i-a doborât pe cei doi paznici şi-a aruncat pe linie sacii poştali care, culeşi de nişte complici, conţineau o mare sumă de bani.

Văzând cum în cele două *gurbi*-uri fiecare stă, în câte-un colţ, vorbind pe şoptite, şi neştiind c-am promis să nu ne luăm unul de altul, Sylvain îndrăzneşte să deschidă gura:

— Sper că n-o să vă luaţi la bătaie în chip de cei trei muşchetari?

— Azi nu, zise Galgani, se amână.

— De ce să se amâne? Să nu laşi niciodată pe mâine ce poţi face azi, zice Paulo, dar eu nu-nţeleg ce rost ar avea să ne curăţăm unul pe altul. Papillon, tu ce crezi?

— O singură întrebare: ştiaţi ce avea de gând Armeanul?

— Papi, îţi dau cuvântul meu de om că habar n-aveam de nimic şi, vrei să-ţi spun ceva? Nu ştiu cum m-aş fi împăcat cu asta dacă nu murea Armeanul.

— Păi, dacă-i aşa, de ce să nu-ncheiem tărăşenia pentru totdeauna? zice Grandet.

— Noi suntem de acord. Ne dăm mâna şi să nu mai pomenim de treaba asta nenorocită.

— În regulă.

— Sunt martor, zice Sylvain. Îmi pare bine că s-a încheiat.

— Să nu mai discutăm de asta.

Seara, la şase, bate clopotul. Auzindu-l, nu mă pot împiedica să revăd scena din ajun, şi pe amicul meu, cu o jumătate a trupului ridicată, îndreptându-se spre barcă. Imaginea e atât de impresionantă, chiar şi după douăzeci şi patru de ore, încât nu doresc nici măcar o clipă ca Armeanul şi Sans-Souci să fie purtaţi la fel pe apă de liota de rechini.

Galgani nu scoate o vorbă. Ştie cum s-a petrecut cazul cu Carbonieri. Priveşte-n gol, legănându-şi picioarele, care atârnă la dreapta şi la stânga hamacului său. Grandet nu s-a întors încă. Dangătul a amuţit de vreo zece minute, când Galgani, fără să se uite la mine, tot legănându-şi picioarele, zice cu jumate de glas:

— Sper că nici o bucăţică din nemernicul ăla de armean n-o s-o halească vreunul din rechinii care l-au ciugulit pe Matthieu. Ar fi prea mare tâmpenia ca, după ce-n viaţă s-au ţinut la distanţă, să se întâlnească în burta unui rechin.

Voi simţi cu adevărat un gol prin pierderea acestui prieten, cu fire aleasă şi sincer. E mai bine să plec de pe Insula Royale şi s-o pornesc la treabă cât s-o putea de repede. În fiecare zi îmi spun asta.

O EVADARE DE LA NEBUNI

— Având în vedere că-i război şi c-au fost sporite pedepsele în caz de evadare nereuşită, nu-i momentul să dai în bară c-o uşcheală, aşa-i Salvidia?

Italianul cu tubul de aur şi cu mine stăm de vorbă sub spălător, după ce-am mai citit o dată afişul prin care ni se aduc la cunoştinţă noile dispoziţii în caz de evadare. Îi zic:

— Doar n-o să mă-mpiedice să plec faptul că risc să fiu condamnat la moarte. Dar pe tine?

— Nu mai pot să rabd, Papillon, vreau s-o-ntind. Fie ce-o fi. Am rugat să mă treacă la ospiciul de nebuni, ca infirmier. Am aflat că-n cămara ospiciului se găsesc două butoaie, de două sute douăzeci şi cinci de litri, adică foarte îndestulătoare ca să facă o plută. Unul e plin cu ulei de măsline, altul cu oţet. Dac-ar fi legate bine unul de altul, ca în nici un caz să nu se poată desface, cred c-ar fi o şansă serioasă spre a ajunge la continent. Sub zidurile care împrejmuiesc clădirile nebunilor, în partea dinafară, nu există pază. Doar în interior e-o gardă permanentă, un caraliu infirmier ajutat de doi ocnaşi urmăresc tot timpul ce fac bolnavii. Ce-ar fi să vii acolo sus, cu mine?

— Ca infirmier?

— Imposibil, Papillon. Ştii prea bine că n-o să-ţi dea niciodată o slujbă la ospiciu. E departe de lagăr, paza slabă, de-aia n-o să fii trimis acolo. Dar poţi să pătrunzi ca nebun.

— Asta-i tare greu, Salvidia. Dacă un doctor te scrie „ţăcănit” înseamnă, că-ţi dă de-a binelea dreptul să faci nestânjenit orice. Chiar aşa-i, nu mai eşti răspunzător da faptele tale. Îţi dai seama ce răspundere îşi ia medicul dacă zice aşa şi iscăleşte diagnosticul ăsta? Poţi să omori un ocnaş,

un caraliu, sau nevasta unui caraliu, sau un copil. Poţi să evadezi, să comiţi orice delict, justiţia nu mai are nici o putere asupra ta. Ce poate să-ţi facă în cazul cel mai rău e să te bage gol puşcă într-o celulă capitonată, în cămaşă de forţă. Regimul ăsta nu poate să dureze decât un anumit timp, odată şi-odată trebuie să se-mblânzească tratamentul. Cu alte cuvinte, cât de gravă să fie fapta săvârşită, inclusiv o evadare, nu ispăşeşti nimic.

— Papillon, am încredere în tine, aş vrea să ne cărăbănim împreună. Fă pe dracu-n patru, bagă-te printre nebuni ca să ne-ntâlnim. Ca infirmier te-aş putea ajuta să rezişti şi ţi-aş uşura clipele grele. Recunosc că trebuie să fie îngrozitor să te trezeşti, sănătos, printre indivizii ăia atât de periculoşi.

— Romeo, fă-te infirmier, o să cercetez treaba asta pe-ndelete şi, mai ales, o să mă informez asupra primelor simptome de nebunie, ca să-l pot convinge pe doctor. Nu-i rea ideea asta, ca doctorul să mă declare iresponsabil.

Încep să studiez serios problema. În biblioteca ocnei nu există nici o carte pe această temă. De câte ori mi-e cu putinţă, discut cu indivizi care au fost bolnavi mai mult sau mai puţină vreme. Încet-încet reuşesc să mă lămuresc destul de bine:

1. Toţi nebunii au dureri groaznice la creierul mic.

2. Adesea au vâjâituri în urechi.

3. Având în vedere că sunt foarte nervoşi, nu pot sta multă vreme în aceeaşi poziţie fără să li se pară că-i curentează prin nervi, ceea ce-i trezeşte şi le provoacă tresăriri dureroase ale întregului trup, încordat la culme.

Va să zică *simptomele astea trebuie să fie descoperite* fără să mă plâng de-a dreptul de ele. Ţicneala mea trebuie să fie periculoasă atât cât să-l oblige pe doctor să mă bage în ospiciu, dar nu atât de violentă încât să îndreptăţească vreo maltratare din partea supraveghetorilor; cămaşă de forţă, bătaie, înfometare, injecţii cu bromură, baie rece sau prea fierbinte etc. Dacă-mi joc bine rolul, nu se poate să nu-l duc de nas pe doctor.

În favoarea mea pledează o singură chestie: de ce, pe ce

motiv aş fi un simulant? Medicul negăsind o explicaţie logică la întrebarea asta, probabil c-o să câştig partida. N-am altă soluţie. Au refuzat să mă trimită pe Insula Diavolului. Nu mai pot să suport lagărul de când cu asasinarea prietenului meu Matthieu. La naiba cu îndoielile! Scurt pe doi. Luni mă prezint la vizită. Ba nu, nu trebuie să mă declar bolnav eu însumi. E mai bine s-o spună altul, cineva de bună-credinţă. Trebuie să fac în sală două-trei drăcovenii, drept care şeful barăcii o să-i spună caraliului, şi-o să mă treacă chiar el pe listă pentru vizită.

S-au împlinit trei zile de când nu dorm, nu mă mai spăl şi nu m-am bărbierit. În fiecare noapte, mă masturbez de câteva ori şi mănânc foarte puţin. Ieri l-am întrebat pe vecinul meu de ce-a scos de pe locul meu o fotografie care n-a existat nicicând. S-a jurat pe toţi sfinţii că nu s-a atins de lucrurile mele. Era neliniştit, şi-a schimbat locul. Supa stă adesea într-un hârdău vreme de câteva minute până începe să fie împărţită. M-am apropiat de hârdău şi-am urinat în el, de faţă cu toţi. I-am văzut înţepenind, dar probabil că au fost impresionaţi de mutra mea, aşa că nimeni n-a scos o şoaptă, doar prietenul meu Grandet mi-a zis:

— Papillon, de ce-ai făcut asta?

— Păi, au uitat să pună sare.

Şi fără să mă sinchisesc de ceilalţi, m-am dus să-mi iau gamela şi-am întins-o şefului barăcii să mă servească.

Într-o tăcere deplină, s-au uitat toţi la mine, privindu-mă pe când îmi mâncam supa.

Au fost de-ajuns aceste două incidente ca să mă trezesc azi-dimineaţă în faţa medicului, fără s-o fi cerut.

— Ei, doctore, merge treaba, da sau nu?

Îmi repet întrebarea. Doctorul mă priveşte uluit. Îl fixez cu o privire dinadins foarte firească.

— Da, merge, zice doctorul. Dar ce-i cu tine, eşti bolnav?

— Nu.

— Păi atunci, de ce-ai venit la vizită?

— Doar aşa, mi s-a spus că aţi fi bolnav. Mă bucur să văd că nu-i adevărat. La revedere.

— Stai puţin, Papillon. Stai jos aici, în faţa mea. Uită-te la mine.

Şi doctorul îmi cercetează ochii cu lampa sa, care aruncă un fascicol de lumină.

— Ai văzut ceva, doctore, din ce credeai c-o să găseşti? E cam slabă lumina ta, da' cu toate astea cred c-ai înţeles, nu-i aşa? Ia zi, i-ai văzut?

— Pe cine să văd? zice doctorul.

— Lasă-te de goange, eşti doctor sau veterinar? Doar n-o să-mi spui că n-ai avut timp să-i vezi pân-au apucat să se ascundă, sau nu vrei să-mi spui, sau mă crezi tâmpit.

Îmi strălucesc ochii de oboseală. Chipul meu, neras, nespălat, pledează în favoarea mea. Caraliii stau şi ascultă, încremeniţi, dar nu fac nici un gest violent care-ar putea îndreptăţi o intervenţie. Împăciuitor, şi făcându-mi jocul, ca să nu mă enerveze, doctorul se ridică şi-mi pune mâna pe umăr. Am rămas aşezat.

— Aşa-i, Papillon, n-am vrut să-ţi spun, dar am avut răgazul să-i văd.

— Minţi, doctore, cu un sânge rece nemaipomenit. De fapt, n-ai văzut nimic! Credeam că-ncerci să găseşti alea trei puncte negre pe care le am în ochiul stâng. Le văd doar când mă uit în gol sau când citesc. Dar când iau o oglindă, mi-e ochiul clar, şi nici urmă de alea trei puncte negre. Se-ascund de cum pun mâna pe oglindă să le privesc.

— Internaţi-l, zice doctorul. Duceţi-l acolo imediat, fără să se mai întoarcă-n lagăr. Papillon, zici că nu eşti bolnav? Poate c-ai dreptate, dar te văd foarte obosit, aşa că o să te bag în spital câteva zile să te odihneşti. Eşti de acord?

— N-am nimic contra. Că-s la spital sau în lagăr, tot de Insule e vorba.

Am făcut primul pas. O jumătate de oră mai târziu, sunt în spital; într-o celulă bine luminată, un pat tare curat, cu aşternuturi albe. Pe uşă se află o bucată de carton pe care scrie: „În observaţie". Puţin câte puţin, sugestionat la maximum, mă transform în ţăcănit. E-un joc cam periculos: ticul de a-mi strâmba gura şi de a-mi prinde buza de jos cu

dinţii – tic pe care l-am studiat într-un ciob ascuns de oglindă – l-am tot repetat mereu, încât se întâmplă să mă trezesc făcându-l fără voie. N-ar trebui să te distrezi prea mult cu jocul ăsta, Papi. Strădania asta de-a te simţi smintit de-a binelea s-ar putea să devină periculoasă şi să lase urme. Şi totuşi trebuie să merg până la capăt dacă vreau să-mi ating ţelul. Să intru la balamuc, să fiu categorisit iresponsabil şi să pot evada cu tovarăşul meu. Evadarea! Cuvântul ăsta fermecat mă entuziasmează, mă şi văd aşezat pe cele două butoaie, împins spre continent împreună cu amicul meu, infirmierul italian.

Doctorul vine zilnic la vizită. Mă examinează îndelung, de fiecare dată stăm de vorbă politicos şi amabil. E tulburat individul, dar încă nu-i convins. Deci o să-l înştiinţez că mă junghie ceafa, primul simptom.

— E-n regulă, Papillon? Ai dormit bine?

— Da, doctore. Mulţumesc, merge destul de bine. Mulţumesc pentru revista pe care mi-aţi împrumutat-o. Cu dormitul e altă poveste. Vezi că-n spatele celulei mele precis că-i o pompă pentru stropit nu ştiu ce, dar „pam-şi-pam”-ul pe care-l face braţul pompei ăsteia toată noaptea mi-ajunge până la ceafă, şi ai zice că înăuntru răsună un fel de ecou: „pam-şi-pam!” Şi asta cât e noaptea de lungă, e ceva de nesuportat. Aşa că v-aş fi recunoscător dacă mi-aţi da altă celulă.

Doctorul se întoarce spre caraliul infirmier şi şopteşte repede:

— E vreo pompă pe-aici?

Caraliul face semn că nu.

— Domnule supraveghetor, daţi-i altă celulă. Unde ţi-ar plăcea?

— Cât mai departe de pompa asta afurisită, la capătul coridorului. Mulţumesc, doctore.

Uşa se închide, mă aflu singur în celula mea. Mi-atrage atenţia un zgomot aproape imperceptibil, cineva se uită la mine prin găurica din uşă. Cu siguranţă că-i doctorul, căci nu i-am auzit paşii când a plecat. Drept care, degrabă, arăt cu pumnul spre zidul în spatele căruia se află pompa imaginară şi

strig, nu prea tare: „Opreşte-te, opreşte-te! N-ai terminat cu stropitul, grădinar de rahat ce eşti?” Şi mă lungesc pe pat, cu capul sub pernă.

N-am auzit bucăţica de aramă lăsându-se peste ochiul din uşă, dar mi-a ajuns la ureche zgomotul unor paşi ce se depărtau. Concluzie: tipul care mă iscodea prin ochiul din uşă era chiar doctorul.

După-masă mi s-a dat altă celulă. Probabil că impresia pe care le-am făcut-o azi-dimineaţă a fost bună, deoarece spre a mă însoţi pe-o distanţă de câţiva metri, până la capătul coridorului, au venit doi caralii şi doi ocnaşi infirmieri. Întrucât nu mi-au vorbit, am tăcut şt eu. I-am urmat pur şi simplu, fără să rostesc un cuvânt. Două zile mai târziu, al doilea simptom: zgomotele în urechi.

— Cum merge, Papillon? Ai terminat revista pe care ţi-am trimis-o?

— Nu, n-am citit-o, mi-am petrecut toată ziua şi o parte a nopţii încercând să strivesc un ţânţar sau o musculiţă care mi s-a cuibărit în ureche. Am încercat să bag o bucăţică de vată, degeaba. Bâzâie tot timpul din aripi, bzz-şi-bzz-şi-bzz… Pe lângă că mă gâdilă groaznic, dar bâzâie încontinuu. Mă enervează rău, doctore! Ce părere aveţi? Poate că, dacă n-am reuşit să-i asfixiez, aş putea să-ncerc să-i înec? Ce ziceţi?

Ticul pe care-l fac cu gura nu se opreşte nici o clipă, şi văd că doctorul îl notează. Îmi ia mâna şi mă priveşte drept în ochi. Îmi dau seama că e tulburat şi necăjit.

— Da, amice Papillon, o să-i înecăm. Chatal, fă-i o spălătură în urechi.

Scenele astea se repetă în fiecare dimineaţă, cu unele variante, dar doctorul nu pare să se fi hotărât să mă trimită la ospiciu.

Făcându-mi o injecţie cu bromură, Chatal mă înştiinţează:

— Deocamdată totul e-n regulă. Doctorul e tare impresionat, dar poate să mai dureze mult până să te trimită la ospiciu. Dacă vrei să se hotărască repede, arată-i că poţi deveni periculos.

— Cum merge, Papillon?

Doctorul, însoţit de caralii, de infirmieri şi de Chatal, mă salută binevoitor pe când deschide uşa celulei mele.

— Termină cu mascarada, doctore.

Atitudinea mea e agresivă.

— Ştii foarte bine că nu se prinde. Şi mă-ntreb care din voi e complicele individului care mă chinuieşte.

— Dar cine te chinuieşte? Şi când asta? Cum?

— În primul rând, doctore, cunoşti lucrările doctorului d'Arsonval?

— Da, aşa cred…

— Ştii că a inventat un oscilator cu unde multiple ca să ionizeze aerul în jurul unui bolnav care suferă de ulcere duodenale. Cu oscilatorul ăsta se trimit curenţi electrici. Ei bine, închipuieşte-ţi că un duşman de-al meu a şterpelit un aparat de la spitalul din Cayenne. De câte ori apuc să dorm liniştit, el apasă pe-un buton, şi curentul mă nimereşte în mijlocul burţii şi-n coapse. Mă destind dintr-o dată şi mă trezesc sărind în aer, la o înălţime de peste zece centimetri deasupra patului. Cum să rezist la drăcia asta şi să dorm? Noaptea trecută n-a contenit nici o clipă. Cum apuc să-nchid ochii, pac! soseşte curentul. Mi se destinde tot corpul, ca un arc căruia îi dai drumul. Nu mai pot să rabd, doctore! Să-i înştiinţezi pe toţi că primul pe care-l aflu că-i complice cu tipul ăla îi fac de petrecanie. E drept, n-am nici o armă, dar mi-a rămas destulă putere să-l sugrum, oricine-o fi. Cine are urechi de auzit s-audă! Şi nu mă mai bate la cap cu bineţele tale prefăcute şi cu „e-n regulă, Papillon?" Îţi spun încă o dată, doctore, termină cu mascarada asta!

Incidentul a dat roade. Chatal mi-a spus că doctorul i-a avizat pe caralii să fie foarte atenţi. Să nu deschidă niciodată uşa celulei mele decât dacă sunt doi sau trei, şi să-mi vorbească întotdeauna amabil. „Suferă de mania persecuţiei, zice doctorul, trebuie trimis cât mai repede la ospiciu."

— Cred că pot să-l duc la ospiciu însoţit doar de-un singur supraveghetor, propune Chatal, ca să mă scape de băgatul în cămaşa de forţă.

— Papi, ai mâncat bine?

— Da, Chatal, era bun.

— Vrei să vii cu mine şi cu domnul Jeannus?

— Unde mergem?

— Mergem pân' la azil să ducem nişte medicamente, ai ocazia să faci o plimbare.

— Haidem.

Şi ieşim toţi trei din spital, pornind spre infirmerie. Pe drum, Chatal vorbeşte, apoi, la un moment dat, când aproape c-am ajuns:

— Nu te-ai săturat de stat în lagăr, Papillon?

— O, până peste cap, mai ales că prietenul meu Carbonieri nu mai e acolo.

— Ce-ar fi să rămâi câteva zile la ospiciu? Pe chestia asta poate că nu te mai găseşte tipul cu aparatul ca să-ţi trimită curentul.

— E-o idee, bătrâne, dar crezi c-o să mă primească dacă n-am nimic la creier?

— Las' pe mine, vorbesc eu, zice caraliul, vesel nevoie mare că am căzut în aşa-zisa cursă în care m-a atras Chatal.

Pe scurt, iată-mă în ospiciu împreună cu vreo sută de nebuni. Nu-i de glumă să-ţi duci viaţa cu ţăcăniţii! Ieşim la aer, în curte, în grupe de câte treizeci sau patruzeci, în timp ce infirmierii fac curat în celule. Toţi sunt goi puşcă ziua şi noaptea. Noroc că-i cald. Mie mi-au lăsat târlicii.

Infirmierul mi-a dat o ţigară aprinsă. Stând la soare mă gândesc c-au şi trecut cinci zile de când mă aflu aici şi că n-am putut să iau încă legătura cu Salvidia.

Se apropie de mine un nebun. Îi ştiu povestea, îl cheamă Fouchet. Maică-sa îşi vânduse casa ca să-i trimită cincisprezece mii de franci printr-un supraveghetor ca să evadeze. Caraliul urma să păstreze cinci mii şi să-i remită zece mii. Caraliul a şterpelit totul, după care a plecat la Cayenne. Când Fouchet a aflat pe-o altă cale că maică-sa îi trimisese banii şi că zadarnic rămăseseră fără o para chioară, a făcut o formă de nebunie furioasă şi a atacat în aceeaşi zi nişte supraveghetori. L-au imobilizat, aşa că n-a avut vreme să facă

vreun pocinog. Din ziua aceea, au trecut trei sau patru ani de-atunci, e ţinut printre nebuni.

— Cine eşti?

Mă uit la amărâtul ăsta, tânăr, de vreo treizeci de ani, care stă proţăpit în faţa mea şi-mi pune întrebări.

— Cine sunt? Un bărbat ca tine, nici mai mult, nici mai puţin.

— Tâmpit mai răspunzi. Văd şi singur că eşti un bărbat, că dacă erai o gagică arătai altfel. Te-ntreb cine eşti? Adică cum te cheamă?

— Papillon.

— Papillon? Eşti un fluture? Vai de capul tău! Un fluture zboară şi are aripi, unde-s ale tale?

— Le-am pierdut.

— Fă bine şi găseşte-le, ai putea să evadezi. Caraliii n-au aripi. Poţi să-i duci. Dă-mi ţigara ta.

Până s-apuc să i-o dau, mi-o smulge din degete. Apoi se aşază în faţa mea şi fumează încântat.

— Dar tu cine eşti? îl întreb.

— Eu sunt fazanu'. Ori de câte ori e cazul să capăt ceva de-al meu, sunt dus de nas.

— Cum asta?

— Aşa. De-aia omor cât pot de mulţi caralii. Noaptea asta am spânzurat doi. Dar vezi să nu spui la nimeni.

— De ce i-ai spânzurat?

— Au furat casa maică-mi. Închipuie-ţi că mama mi-a trimis casa ei, şi dânşii, întrucât le-a plăcut, şi-au oprit-o şi stau în ea. N-am făcut bine că i-am spânzurat?

— Ai dreptate. În felul ăsta n-o să se bucure de casa maică-ti.

— Caraliul ăl gras de colo, dinapoia gratiilor, îl vezi? Şi el locuieşte în casă. Aşa că şi pe ăsta îl curăţ, ascultă ce-ţi spun.

Se ridică şi pleacă. Uf! nu-i prea nostim să fii obligat să trăieşti printre nebuni, şi e periculos. Noaptea se aud zbierete din toate direcţiile, iar când e lună plină, nebunii sunt mai agitaţi ca oricând. Ce influenţă o fi având luna plină asupra agitaţiei nebunilor? Nu pot să-mi explic, dar am constatat

deseori treaba asta.

Gardienii alcătuiesc rapoarte asupra nebunilor aflaţi în observaţie. Pe mine mă pun la încercare. De pildă, uită dinadins să mă scoată-n curte. Aşteaptă să vadă dacă o să reclam. Sau alteori mă lasă fără una din mese. Am un baston cu o sfoară şi fac gesturile unui pescar. Gardianul şef îmi zice:

— Muşcă, Papillon?

— Nu poate să muşte. Închipuie-ţi că, atunci când pescuiesc, vine un peştişor care mă urmăreşte peste tot, şi când e să muşte unu mare, ăl mic îl trage de mânecă: „Fii atent, nu muşca, Papillon e ăl de pescuieşte”. D-aia nu prind niciodată nimic. Dar continui totuşi să pescuiesc. Poate că într-o zi s-o găsi unul să nu-l creadă.

Îl aud pe caraliu zicând infirmierului:

— Ăsta-i scrântit rău de tot!

Când vin să mănânc în sala de mese, n-apuc niciodată să mă ating de vreo mâncare cu linte. E-acolo o huidumă de cel puţin unu nouăzeci, cu braţele, picioarele, trunchiul păroase ca o maimuţă, şi care m-a ales ca victimă. Mai întâi că se aşază lângă mine. Lintea e servită foarte fierbinte, aşa că până s-o poţi mânca trebuie s-aştepţi să se răcească. Iau câte puţin cu lingura mea de lemn şi, suflând în ea, reuşesc să mănânc câteva linguri. Ivanhoe – se crede Ivanhoe – îşi ia farfuria, ţine mâinile în chip de căuş şi-o înghite cât ai zice peşte. Pe urmă o ia pe-a mea, fără să se sinchisească de nimeni, şi face la fel. De cum a golit farfuria, mi-o trânteşte cu zgomot în faţă, fixându-mă cu ochii săi enormi, injectaţi de sânge, de parcă mi-ar zice: „Ai văzut cum mănânc lintea?” A început să-mi fie lehamite de Ivanhoe şi întrucât nu m-au categorisit încă nebun, m-am hotărât să i-o coc. E iarăşi o zi cu linte. Ivanhoe e hotărât să nu-i scap. S-a aşezat lângă mine. Chipul lui de ţăcănit e radios, se desfată dinainte de bucuria de a-şi turna pe gât lintea lui şi-a mea. Am tras spre mine un ulcior mare şi greu, din gresie, plin cu apă. De cum apucă huiduma farfuria mea şi începe să-şi toarne lintea-n gură, mă şi ridic şi-l pocnesc cu toată puterea, spărgându-i ulciorul în cap. Namila se prăbuşeşte scoţând un răget de vită. Cât ai clipi, nebunii

prind să se bată între ei, înarmaţi cu farfuriile. Se porneşte o gălăgie îngrozitoare. Mardeala asta colectivă e orchestrată de ţipetele pe care le scot cu toţii.

Luat pe sus, mă trezesc în celula mea unde patru infirmieri zdraveni m-au dus în viteză şi fără menajament. Ţip ca un disperat, că Ivanhoe mi-a furat portofelul şi legitimaţia. De data asta e-n regulă! Doctorul s-a hotărât să mă declare iresponsabil. Toţi caraliii sunt de acord să afirme că sunt un nebun paşnic, dar că-n unele momente devin foarte periculos. Ivanhoe are la cap un pansament de toată frumuseţea. Se pare că i-am făcut o crăpătură de peste opt centimetri. Se plimbă la alte ore decât mine, din fericire.

Am apucat să vorbesc cu Salvidia. A şi făcut rost de încă o cheie a cămării unde se află butoaiele. Încearcă să dibuiască destulă sârmă ca să le lege unul de altul. Îi spun că mi-e teamă să nu se rupă sârma din cauza tracţiunilor pe care le vor exercita butoaiele pe mare; că ar fi mai bine cu nişte funii, astea-s mai elastice. O să încerce să găsească, o s-avem, şi funie şi sârmă. De asemenea, trebuie să facă trei chei: una pentru celula mea, una pentru coridorul care duce la ea şi una de la poarta principală a ospiciului. Rondurile sunt destul de rare. Un singur caraliu pentru fiecare tur de gardă de patru ore. De la nouă seara la unu noaptea şi de la unu la cinci. Doi dintre ei, când sunt de planton, dorm cât ţine garda şi nu fac nici un rond. Se bizuie pe ocnaşul infirmier care e de gardă cu ei. Deci totul e-n regulă, doar chestie de răbdare. Am de rezistat o lună, cel mult.

Gardianul-şef mi-a dat un trabuc infect, aprins, pe când intram în curte. Chiar aşa infect, îmi pare delicios. Privesc la turma asta de oameni, goi, cântând, plângând, făcând gesturi alandala, vorbind singuri încă uzi leoarcă de duşul pe care-l face fiecare înainte de-a intra în curte, cu bietele lor trupuri rănite de loviturile căpătate sau pe care şi le-au făcut singuri, cu urmele cordoanelor prea strânse ale cămăşilor de forţă. Chiar că-i priveliştea de la sfârşitul drumului spre putreziciune. Câţi dintre sonaţii ăştia au fost consideraţi responsabili de faptele lor de către psihiatri, în Franţa?

Titin – i se spune Titin – a făcut parte din convoiul meu, în 1933. A omorât pe-un individ la Marsilia, pe urmă a luat o trăsură, şi-a urcat în ea victima şi a cerut să fie dus la spital, unde a spus la sosire: „Luaţi-l îngrijiţi-l, cred că-i bolnav.” Arestat pe loc, juraţii au avut neobrăzarea să nu-i admită nici un grad, cât de mic, de iresponsabilitate. Şi totuşi trebuia să fi fost de pe-atunci sărit de pe linie ca să facă o drăcovenie ca asta. În mod normal, ăl mai bleg tip ar fi ştiut că intră la zdup. Titin e aici, aşezat lângă mine. Are mereu dizenterie. E-un adevărat cadavru ambulant. Mă priveşte cu ochii săi de-un cenuşiu metalic, lipsiţi de inteligenţă. Îmi zice:

— Ştii, judeţule, am nişte maimuţe mici în burtă. Unele sunt rele, mă muşcă de maţe şi de-aia ies cu sânge, asta când le-apucă dracii. Altele, dintr-un neam mai păros, pline de blană peste tot, au nişte mâini molatice ca un fulg. Mă mângâie-ncetişor şi nu le lasă pe ălelalte, p-alea rele, să mă muşte. Când maimuţicile astea blânde se hotărăsc să mă apere, nu ies cu sânge.

— Ţi-aduci aminte de Marsilia?

— Te cred, cum să nu-mi aduc aminte de Marsilia? Chiar foarte bine. Piaţa Bursei cu peştii curvelor şi cu bandele de spărgători.

— Ţi-aduci aminte de numele unora? Îngerul Ciubucului? Molozarul? Clement?

— Nu, nu-mi aduc aminte de nume, numai de-un idiot de birjar care m-a dus la spital cu prietenul meu, care era bolnav şi care mi-a spus că eu sunt de vină că-i bolnav. Asta-i tot.

— Dar prietenii?

— Nu ştiu.

Bietul Titin, îi dau mucul meu de trabuc şi mă ridic, cuprins de-o imensă milă pentru fiinţa asta amărâtă care-o să crape ca un câine. Da, e foarte periculos să stai împreună cu nebunii, dar ce să fac? În orice caz, cred că-i singurul chip de-a evada fără să risc vreo condamnare.

Salvidia e aproape gata. Are de pe-acum două chei, nu mai lipseşte decât aia de la celula mea. Şi-a procurat şi o frânghie straşnică, başca una pe care şi-a făcut-o din nişte fâşii din

pânză de hamac, le-a pus în cinci, spune el să le împletească. În privinţa asta totu-i în regulă.

Sunt nerăbdător să pornim la treabă, deoarece e tare greu să rezişti jucând asemenea comedie. Ca să rămân în partea asta a ospiciului unde se află celula mea, trebuie să mai trag din când în când câte-o criză.

Am tras una atât de bine jucată încât infirmierii caralii m-au băgat într-o cadă cu apă fierbinte şi mi-au făcut două injecţii cu bromură. Cada e acoperită cu o pânză foarte ţeapănă, ca să nu fie chip să sări afară din ea. Doar capul îmi iese afară printr-o gaură. Au trecut mai bine de două ore de când mă aflu în această baie cu soiul ăsta de cămaşă de forţă, când iată că intră Ivanhoe. Mă îngrozesc văzând cum se uită la mine bruta. Sunt înspăimântat la gândul c-o să mă gâtuie. Nici măcar nu pot să mă apăr, braţele mele se află sub pânză.

Se apropie de mine, ochii săi mari mă privesc cu atenţie, parc-ar încerca să-şi amintească unde a mai văzut capul ăsta care iese ca dintr-un gârlici. Respiraţia lui şi-un miros de putregai se revarsă asupra obrazului meu. Îmi vine să strig după ajutor, dar mi-e teamă că strigătele mele o să-l înfurie şi mai mult. Închid ochii şi aştept, convins c-o să mă stranguleze cu labele lui de uriaş. N-o să uit prea repede clipele astea de groază. În sfârşit, se depărtează, se-nvârte prin sală, apoi se duce la rotiţele alea mici cu care se dă drumul la apă. Închide apa rece şi deschide de tot robinetul cu apă clocotită. Zbier ca un disperat, deoarece m-a pus de-a binelea la fiert. Ivanhoe a plecat. Toată sala s-a umplut cu abur, mă înăbuş respirându-l şi fac eforturi supraomeneşti, dar degeaba, încercând să forţez pânza asta blestemată. În sfârşit, mi se vine în ajutor. Caraliii au văzut aburul care ieşea pe fereastră. Când sunt scos din cada în care era să fierb, am nişte arsuri îngrozitoare şi mă doare înfiorător. Mai ales la coapse şi într-o anumită regiune sensibilă, unde s-a julit pielea. Sunt badijonat cu acid picric şi culcat în mica sală de infirmerie a ospiciului. Am arsuri atât de grave încât e chemat doctorul. Câteva injecţii cu morfină mă ajută să trec primele douăzeci şi patru de ore. Când mă întreabă doctorul ce s-a întâmplat, îi spun c-a erupt un vulcan

în cadă. Nimeni nu pricepe nimic. Iar paznicul infirmier îl acuză pe cel care-a pregătit baia că a potrivit greşit robinetele.

Tocmai a plecat Salvidia, după ce m-a uns cu alifie pirică. E totul pregătit, şi-mi spune că am noroc aflându-mă la infirmerie, deoarece, dacă dă greş evadarea, ne putem întoarce în această parte a ospiciului fără să fim văzuţi. Trebuie să facă rost repede de-o cheie a infirmeriei. I-a luat chiar acum amprentele pe-o bucată de săpun. Mâine o să avem cheia. Rămâne să-i spun eu când o să fiu îndeajuns de vindecat ca să profităm de prima gardă a unuia din caraliii care nu-şi fac rondul.

Am stabilit pentru noaptea asta, în timpul gărzii dintre unu şi cinci dimineaţa. Salvidia nu-i de serviciu. Ca să câştige timp, o să golească butoiul de oţet pe la unsprezece noaptea. Pe celălalt, cu untdelemn, o să-l rostogolim plin, deoarece marea e foarte agitată şi untdelemnul ne va fi poate de folos spre a linişti valurile pentru lăsarea la apă.

Port un pantalon din saci de făină tăiat la genunchi şi o bluză de lână, c-un şiş pe cinste la brâu. Am şi-un săculeţ impermeabil pe care o să mi-l leg de gât; conţine ţigări şi un amnar cu iască. În ce-l priveşte, Salvidia şi-a pregătit o traistă etanşă cu făină de manioc pe care a îmbibat-o cu untdelemn şi cu zahăr. Vreo trei kile, zice el. E târziu. Aşezat pe patul meu, mi-aştept amicul. Îmi bate tare inima. Peste câteva clipe va începe evadarea. Fie ca norocul şi Dumnezeu să m-ajute, în sfârşit, să ies definitiv învingător din drumul spre putreziciune!

Ciudat lucru, îmi vine-n minte un singur gând referitor la trecut, gând care se îndreaptă spre tatăl meu şi familia mea. Nici o imagine a Curţii cu juri, a juraţilor sau a procurorului.

În momentul în care s-a deschis uşa, nu m-am putut stăpâni să nu-l revăd pe Matthieu purtat pur şi simplu, drept în picioare, de rechini.

— Papi, la drum!

Îl urmez. Închide repede uşa şi ascunde cheia într-un colţ al coridorului. „Repede, grăbeşte-te.” Ajungem la cămară, uşa-i deschisă. Scoate butoiul ca pe-o jucărie, îşi înconjură trupul

cu frânghii, iar eu cu sârmă. Apuc traista cu făină şi, în noaptea atât de neagră că poţi să-ţi bagi degetele-n ochi, încep să-mi rostogolesc butoiul spre mare. El mă urmează, cu butoiul de untdelemn. Noroc că-i foarte puternic şi-i vine destul de uşor să-l frâneze îndeajuns pe panta asta abruptă.

— Încet, încet, ai grijă să nu ia viteză.

Îl aştept, pentru cazul c-ar scăpa butoiul, care astfel s-ar opri de-al meu. Cobor de-a-ndăratelea, eu înainte şi pe urmă butoiul. Ajungem fără nici o greutate la capătul de jos al drumului. Există o mică trecere spre mare, dar apoi stâncile sunt greu de străbătut.

— Goleşte butoiul, n-o să fie chip să trecem de stânci cu el plin.

Vântul suflă cu putere şi valurile se sparg turbate de stânci. E-n regulă, l-a golit.

— Înfundă-i bine cepul. Stai, pune-i placa asta de tinichea deasupra.

Găurile sunt pregătite.

— Bate bine cuiele.

Cu gălăgia pe care-o fac vântul şi valurile, loviturile nu pot fi auzite.

Cele două butoaie sunt greu de ridicat deasupra stâncilor, aşa cum se află legate zdravăn unul de altul. Are două sute douăzeci şi cinci de litri fiecare. Sunt voluminoase şi cam greu de mânuit. Locul ales de camaradul meu pentru lansarea la apă nu-i prea nimerit ca să uşureze treaba.

— Împinge-l, lua-l-ar dracii! Ridică niţel. Atenţie la valul acela!

Suntem ridicaţi amândoi, cu butoaie cu tot, şi împinşi cu putere spre stâncă.

— Fii atent! O să se fărâme. Fără să mai spun că putem să ne rupem un picior sau o mână!

— Potoleşte-te, Salvidia. Sau treci înainte, spre mare, sau vino aici, după mine. Aşa, acolo stai bine. Trage tare spre tine, când o să strig. În acelaşi timp eu am să-mping, şi precis c-o să ne desprindem de stânci. Dar pentru asta trebuie mai întâi să rezistăm şi să stăm pe loc, chiar dacă ne acoperă valurile.

În mijlocul hărmălăii făcute de vânt şi de valuri cred că amicul meu a auzit poruncile pe care le-am strigat. Un val mare acoperă cu desăvârşire grupul compact pe care-l formăm, butoiul, el şi cu mine. În clipa aceea împing ca turbat pluta, cu toată puterea. Cu siguranţă că şi el trage, că dintr-odată suntem degajaţi şi luaţi de val. El se află-n faţa mea pe butoaie şi, în momentul în care mă caţăr la rândul meu, un val uriaş ne prinde pe dedesubt şi ne zvârle ca pe-un fulg pe-o stâncă ascuţită aflată în faţa celorlalte. Lovitura asta înfiorătoare e atât de puternică încât butoaiele se sparg, frânturile se împrăştie. Când se retrage valul, mă duce la o depărtare de peste douăzeci de metri de stâncă. Înot şi mă las purtat de-un alt val, care se îndreaptă direct spre ţărm. Aterizez aşezat de-a binelea între două stânci. De-abia am vreme să mă prind de ceva până să mă ia alt val. Cu trupul zdrelit, reuşesc să scap de aici, dar, când ajung pe uscat, îmi dau seama că mă aflu la mai mult de-o sută de metri de locul unde am lăsat pluta la apă.

Fără să mă sinchisesc de ceva, strig: „Salvidia! Romeo! Unde eşti?” Nici un răspuns. Zdrobit, mă culc în mijlocul drumului, îmi dau jos pantalonii şi bluza de lână şi rămân gol puşcă, doar cu cipicii, nimic altceva. Mama ei de viaţă! Unde mi-o fi amicul? Strig iar, cât mă ţine gura: „Unde eşti?” Vântul, marea, valurile – doar ele îmi răspund. Rămân locului, nu ştiu cât timp, nemişcat, pe de-a-ntregul zdrobit, fiziceşte şi sufleteşte. Apoi încep să plâng de furie, şi arunc săculeţul pe care mi l-am prins de gât, cu tutunul şi amnarul – atenţie frăţească a prietenului meu, întrucât el nu fumează.

În picioare cu faţa-n vânt, cu faţa spre valurile astea monstruoase care au măturat totul, ridic pumnul şi-l sudui pe Dumnezeu: „Nemernicule, porcule, scârnăvie, curvarule, nu ţi-e ruşine să te-ndârjeşti în felul ăsta contra mea? Bunul Dumnezeu ţi se spune? Mârşavule, da, aşa-i! Un sadic, un afurisit, asta eşti! Un pervertit, idiotule! Niciodată n-o să-ţi mai rostesc numele! N-o meriţi!”

Vântul se potoleşte, şi acest calm aparent îmi face bine şi mă readuce la realitate.

O s-o iau în sus spre ospiciu şi, dac-oi putea, o să mă întorc la infirmerie. Cu un pic de noroc, s-ar putea să reuşesc.

Urc panta cu o singură idee în cap: să mă întorc şi să mă bag la loc în scutece. Nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu-mi miroase. Ajung nestingherit pe coridorul infirmeriei. Am sărit zidul ospiciului, pentru că nu ştiu unde a pus Salvidia cheia de la uşa principală.

Fără s-o caut prea mult, găsesc cheia infirmeriei. Intru şi închid uşa, răsucind cheia de două ori. Mă duc la fereastră şi arunc cheia foarte departe, cade de cealaltă parte a zidului. Singurul lucru care m-ar putea trăda e faptul că târlicii-s uzi. Mă scol şi mă duc să-i storc la toaletă. Mi-am tras pătura peste cap, mă încălzesc încetul cu încetul. Vântul şi apa de mare mă făcuseră sloi. Oare chiar s-o fi înecat amicul meu? Poate că apa l-o fi dus mult mai departe decât pe mine şi-o fi reuşit să se prindă de ceva la capătul insulei. Nu m-oi fi întors prea curând? Trebuia să mai aştept puţin. Îmi reproşez c-am ajuns prea repede la concluzia că amicul meu e pierdut.

În sertarul micii măsuţe de noapte se află două pastile pentru dormit. Le înghit fără apă. Saliva mi-e de-ajuns ca să le facă să lunece.

Dormeam când, zgâlţâit, îl văd pe caraliul infirmier în faţa mea. Sala e toată scăldată în soare şi fereastra-i deschisă. Trei bolnavi privesc afară.

— Ce-i asta, Papillon? Dormi buştean. E zece dimineaţa. Nu ţi-ai băut cafeaua? S-a răcit. Na, bea-o.

Pe jumătate adormit, izbutesc totuşi să-mi dau seama că-n ceea ce mă priveşte nu s-a observat nimic anormal.

— De ce m-aţi trezit?

— Pentru că ţi s-au vindecat arsurile şi avem nevoie de pat, o să te întorci în celula ta.

— E-n regulă, şefule.

Îl urmez. În trecere, mă lasă să rămân în curte. Profit de asta ca să-mi usuc cipicii la soare.

Au trecut trei zile de când am dat greş cu evadarea. N-am auzit să se zvonească ceva. Umblu din celula mea până-n curte, din curte la celula mea. Salvidia nu s-a mai zărit,

înseamnă că bietul de el a murit, zdrobit desigur de stânci. Eu însumi abia de-am scăpat, şi precis că m-a salvat faptul că eram în urmă în loc să fiu în faţă. De unde să ştiu? Trebuie să ies din ospiciu. O să fie mai greu să-i fac să creadă că m-am vindecat sau măcar că sunt mai apt să mă întorc în lagăr decât să pătrund în ospiciu. Acum trebuie să-l conving pe doctor că mi-e mai bine.

— Domnule Rouviot (ăsta-i infirmierul-şef), noaptea mi-e frig. Promit că nu-mi murdăresc hainele, vreţi să fiţi amabil şi să-mi daţi un pantalon şi-o cămaşă?

Caraliul a încremenit de uimire. Mă priveşte foarte mirat, apoi îmi zice:

— Stai jos aici, Papillon, lângă mine. Ia spune, ce s-a întâmplat?

— Şefule, mă mir c-am ajuns aici. Ăsta-i ospiciul, va să zică mă aflu la nebuni? Te pomeneşti c-am luat-o razna. De ce sunt aici? Spune-mi, şefule, fii aşa drăguţ.

— Papillon, bătrâne, ai fost bolnav, văd că-ţi merge mai bine. Ai vrea să lucrezi?

— Da.

— Ce-ai vrea să faci?

— Orice.

Şi iată-mă îmbrăcat, dau ajutor la curăţatul celulelor. Seara îmi lasă uşa deschisă până la nouă şi mă încuie abia când paznicul de noapte îşi începe garda.

Un tip din Auvergne, un infirmier ocnaş, mi-a vorbit aseară pentru prima oară. Eram singuri la postul de gardă. Caraliul nu sosise încă. Nu-l ştiu pe tipul ăsta, dar el zice că mă cunoaşte bine.

— Bă, acu n-are rost s-o mai faci pe nebunu'.

— Cum adică?

— Lasă bancurile! Crezi c-am înghiţit tromboanele tale! De şapte ani sunt infirmier la ţăcăniţi şi-am văzut din prima săptămână că eşti un simulant.

— Şi ce-i cu asta?

— E că-mi pare tare rău c-ai dat greş în cărăbăneala ta cu Salvidia. Pe el, asta l-a costat viaţa. Mă doare cu adevărat,

pentru că era un prieten bun, deşi nu mi-a şoptit nimic înainte, da' nu-i port pică pentru asta. Dacă ai nevoie de ceva, spune-mi, te servesc cu plăcere.

Are o privire atât de cinstită că nu mă îndoiesc de corectitudinea lui. Iar dacă n-am auzit să-l vorbească cineva de bine, în schimb n-am auzit să se spună nici ceva de rău, înseamnă că-i băiat de treabă.

Bietul Salvidia! O fi fost tămbălăul de pe lume când au constatat că plecase. Au găsit pe ţărm frânturi din butoi zvârlite de mare. Sunt convinşi c-a fost înghiţit de rechini. Doctorul face un scandal grozav pentru uleiul de măsline irosit. Cu războiul ăsta, zice el, n-o să mai căpătăm aşa curând.

— Ce mă sfătuieşti?

— Am s-aranjez să fii numit la corvoada care iese-n fiecare zi din ospiciu ca să meargă după alimente la spital, în felul ăsta ai să te plimbi. Să-ncepi să te porţi cum trebuie. Vezi ca din zece conversaţii vreo opt să fie cu judecată. Nici să te vindeci prea repede nu-i bine.

— Îţi mulţumesc. Cum te cheamă?

— Dupont.

— Mulţumesc, frate. N-o să-ţi uit sfaturile.

A trecut vreo lună de când am ratat evadarea. Şase zile mai târziu, au găsit plutind trupul prietenului meu. E de neînţeles cum de nu l-au înfulecat rechinii. Dar se pare că ceilalţi peşti i-au mâncat toate măruntaiele şi o parte a piciorului, zice Dupont. Avea scăfârlia găurită. Din cauza stării de descompunere nu s-a mai făcut autopsie. Îl întreb pe Dupont dacă poate să scoată o scrisoare de-a mea ca s-o pună la poştă. Ar trebui s-o dea lui Galgani ca s-o strecoare în sacul poştal cu o clipă înainte de-l sigilează.

Îi scriu mamei lui Romeo Salvidia, în Italia: „Doamnă, băiatul dumneavoastră a murit fără lanţuri la picioare. A murit pe mare, curajos, departe de paznici şi de temniţă. A murit liber, luptând vitejeşte ca să-şi cucerească libertatea. Ne făgăduisem reciproc să scriem familiei noastre de s-ar întâmpla vreo nenorocire unuia din noi. Îmi îndeplinesc

această îndatorire dureroasă, sărutându-vă mâinile ca un fiu.

Prietenul fiului dumneavoastră, Papillon.”

Odată această datorie îndeplinită, hotărăsc să nu mă mai gândesc la acel coşmar. Aşa-i viaţa. Mai rămâne să ies din ospiciu, să ajung cu orice preţ pe Insula Diavolului şi să încerc altă evadare.

Gardianul m-a numit îngrijitor al grădinii sale. Au trecut două luni de când sunt cuminte şi-am devenit atât de apreciat că idiotul ăsta de caraliu nu mai vrea să-mi dea drumul. Tipul din Auvergne îmi zice că, la ultima vizită, doctorul voia să-mi dea drumul din ospiciu ca să trec în lagăr în chip de „externare de probă”. Caraliul s-a opus, zicând că grădina lui n-a fost niciodată lucrată cu atâta grijă.

Drept care azi-dimineaţă am smuls toţi căpşunii şi i-am aruncat la gunoi. În locul fiecărui căpşun am plantat câte-o mică cruce. Atâţia căpşuni, atâtea cruci. Nu-i nevoie să mai povestesc ce tărăboi s-a iscat. Mălaiul ăla mare de caraliu mai, mai să damblagească, atât era de oţărât. Făcea spume la gură şi se îneca încercând să vorbească, dar nu putea, să scoată măcar un sunet. Aşezat pe-o roabă, până la urmă a plâns cu lacrimi adevărate. Cam depăşisem măsura, dar ce era să fac?

Doctorul n-a prea luat chestia asta în tragic. Bolnavul, insistă el, trebuie „externat de probă”, în lagăr, ca să se readapteze la o viaţă normală. Aflându-se singur în grădină, i-a venit ideea asta ciudată.

— Ia spune, Papillon, de ce-ai smuls căpşunii şi-ai pus cruci în locul lor?

— N-aş putea să vă explic treaba asta, domnule doctor, şi-o să-i cer scuze supraveghetorului. Atâta iubea căpşunii ăştia că sunt cu adevărat mâhnit. O să mă rog de bunul Dumnezeu să-i dea alţii.

Iată-mă în lagăr. Mi-am regăsit prietenii. Locul lui Carbonieri e gol, îmi pun hamacul lângă locul ăsta gol, ca şi cum Matthieu s-ar mai afla aici.

Doctorul a pus să mi se coasă pe haină: *„În tratament special”*. În afara doctorului, nimeni n-are dreptul să-mi dea vreun ordin. Mi-a poruncit să mătur frunzele de la opt la zece

dimineaţa, în faţa spitalului. Am băut o cafea şi-am fumat câteva ţigări în tovărăşia doctorului, într-un fotoliu în faţa casei sale. Soţia sa şade lângă noi, doctorul mă descoase în legătură cu trecutul meu, iar nevastă-sa îi dă ajutor.

— Şi pe urmă, Papillon? Prin ce-ai mai trecut după ce te-ai despărţit de indienii care pescuiau perle?…

Petrec fiecare după-masă cu oamenii ăştia admirabili.

— Vino să mă vezi în fiecare zi, Papillon, spune soţia doctorului. Mai întâi că vreau să te văd, dar şi să aud celelalte păţanii.

Petrec zilnic câteva ore cu doctorul şi cu nevastă-sa, uneori numai cu nevastă-sa. Mă obligă să le povestesc întâmplările vieţii mele, deoarece sunt convinşi că asta mă ajută să mă echilibrez definitiv. M-am hotărât să-l rog pe doctor să aranjeze trimiterea mea pe Insula Diavolului.

S-a făcut: urmează să plec mâine. Acest doctor şi soţia sa ştiu de ce mă duc pe Insula Diavolului. Au fost atât de buni cu mine că n-am vrut să-i mint:

— Doctore, nu mai pot să îndur ocna asta, aranjează să fiu trimis pe Insula Diavolului, să evadez sau să crăp, numai să se termine odată.

— Te înţeleg, Papillon, sistemul ăsta de represiune îmi face silă. Administraţia asta-i putredă. Aşa că, adio şi noroc!

Caietul al zecelea

insula diavolului

BANCA LUI DREYFUS

E cea mai mică dintre cele trei insule ale Salvării. Şi cea mai nordică, totodată, cea mai direct bătută de vânt şi de valuri. După o strâmtă suprafaţă orizontală, care se întinde de-a lungul mării, de jur împrejur, urcă repede spre un platou înalt, unde se află postul de gardă al supraveghetorilor şi o singură sală pentru ocnaşi, în număr de aproximativ zece. Oficial, pe Insula Diavolului nu trebuie trimişi ocnaşi de drept comun, ci numai condamnaţi şi deportaţi politici.

Fiecare trăieşte într-o căsuţă cu acoperiş de tablă. Lunea capătă alimente crude pentru câte-o săptămână, iar zilnic câte-un coltuc de pâine. Sunt vreo treizeci. Treaba de infirmier o face doctorul Léger, cel care şi-a otrăvit întreaga familie la Lyon sau prin împrejurimi. Politicii nu întreţin legături cu ocnaşii şi scriu câteodată la Cayenne, protestând împotriva cutărui sau cutărui ocnaş din insulă. Atunci acesta e ridicat şi se reîntoarce pe Insula Royale.

Insula Royale e legată de Insula Diavolului printr-un cablu, întrucât marea e foarte des prea montată pentru ca şalupa Insulei Royale să poată veni şi aborda la un soi de debarcader din beton.

Pe paznicul-şef al lagărului (sunt trei) îl cheamă Santori. E-un lungan murdar, deseori nu se bărbiereşte câte-o săptămână.

— Papillon, sper c-ai să fii cuminte pe Insula Diavolului. Să

nu-mi faci greutăţi, şi-am să te las şi eu în pace. Urcă până la lagăr, o să ne vedem acolo.

Găsesc în sală şase ocnaşi: doi indochinezi, doi negri, un bordelez şi un tip din Lille. Unul din indochinezi mă ştie bine; era cu mine la Saint-Laurent în prevenţie pentru omor. E-un supravieţuitor al răscoalei din ocna de la Poulo Condor, în Indochina.

De meserie pirat, ataca sampanele{37} şi uneori asasina întregul echipaj împreună cu familia. Extrem de periculos, dar are cu toate acestea un mod de-a trăi în comun care insuflă încredere şi simpatie.

— Cum o duci, Papillon?

— Dar tu, Chang?

— Merge. Aici e bine. Tu mănâncă cu mine. Tu dormi aici, lângă mine. Eu fac mâncare de două ori pe zi. Tu prinde peşte. Aici mult peşte.

Apare Santori.

— A, te-ai instalat? Mâine dimineaţă o să te duci cu Chang să dai de mâncare la porci. El o să aducă nucile de cocos şi tu o să le despici cu o toporişcă. Trebuie să pui deoparte nucile cu smântână, să le dai purceilor care n-au dinţi. După-masă, la patru, ai de făcut acelaşi lucru. Cu excepţia ăstor două ore, una dimineaţa, alta după-amiaza, eşti liber să faci ce doreşti. Fiecare pescar trebuie să aducă zilnic câte-un kil de peşte bucătarului meu, sau nişte langustine. În felul ăsta, toată lumea-i mulţumită. De acord?

— Da, domnule Santori.

— Ştiu că nu te gândeşti decât la evadare, dar întrucât de-aici e imposibil, nu mă doare capul. Noaptea staţi închişi, dar ştiu că unii ies totuşi. Fereşte-te de deţinuţii politici. Fiecare are câte-o macetă. Dacă te apropii de casele lor, îşi închipuie că vii să le furi vreo pasăre sau nişte ouă. Aşa că poţi fi omorât sau rănit, deoarece ei te văd, iar tu nu-i vezi.

După ce-am dat de mâncare la peste două sute de porci, am străbătut insula cât a fost ziua de lungă, însoţit de Chang, care-i cunoaşte fiecare ungher. Pe drumul care dă ocol insulei, la marginea mării, ne-am întâlnit cu un tip bătrân, cu o barbă

lungă, albă. E-un ziarist din Noua Caledonie, care în timpul războiului din 1914 scria articole contra Franţei, de partea nemţilor. L-am văzut şi pe nemernicul din pricina căruia a fost împuşcată Edith Carvell, infirmiera engleză sau belgiană care-i salva pe aviatorii englezi în 1917. Tipul ăsta respingător, gras şi îndesat, ţinea un baston în mână, şi bătea un uriaş ţipar de mare, lung de mai bine de-un metru şi jumătate şi gros cât coapsa mea.

Infirmierul locuieşte de asemenea într-una din aceste căsuţe, care n-ar trebui să fie folosite decât de politici.

Acest doctor Léger e-un găligan murdar şi voinic. Doar chipul îi este curat; părul cărunt şi foarte lung îi acoperă gâtul şi tâmplele. Are mâinile roşii şi scrijelite de răni prost cicatrizate, pe care şi le face probabil prinzându-se, în mare, de colţurile stâncilor.

— Dacă ai nevoie de ceva, vino şi-am să-ţi dau. Să nu vii decât dacă eşti bolnav. Nu-mi place să fiu vizitat, şi încă mai puţin să mi se vorbească. Vând ouă, şi câteodată un pui sau o găină. Dacă omori pe-ascuns vreun purceluş, adu-mi o pulpă dinapoi, şi-o să-ţi dau un pui şi şase ouă. Dacă tot eşti aici, ia şi flaconul ăsta cu o sută douăzeci de casete de chinină. Întrucât ai venit aici ca să evadezi, în eventualitatea că se-ntâmplă minunea să reuşeşti, o să-ţi trebuiască în junglă.

Pescuiesc dimineaţa şi seara cantităţi astronomice de roşioare de stâncă. În fiecare zi, trimit câte trei sau patru kile pentru cazanul caraliilor. Santori e în culmea fericirii, niciodată n-a căpătat atâtea soiuri de peşte şi de langustine. Câteodată, când marea e joasă, adun trei sute de langustine.

Doctorul Germain Guibert a venit ieri pe Insula Diavolului. Marea fiind liniştită, a venit împreună cu comandantul Insulei Royale şi cu doamna Guibert. Această admirabilă femeie e prima femeie care-a pus piciorul pe Insula Diavolului. După câte spune comandantul, niciodată n-a călcat vreun civil pe insulă. Am putut sta de vorbă cu ea mai bine de-o oră. A venit cu mine până la banca pe care se aşeza Dreyfus privind în larg, spre Franţa care-l alungase.

— Dacă piatra asta lustruită ne-ar putea spune gândurile

lui Dreyfus… zice ea, mângâind piatra. Papillon, cu siguranţă că ne vedem pentru ultima oară, deoarece îmi spui că în curând ai să încerci să evadezi. Am să mă rog lui Dumnezeu să izbândeşti. Şi te-aş ruga ca, înainte să pleci, să vii să stai un minut pe banca asta pe care am mângâiat-o şi s-o atingi cu mâna ta, spre a-mi spune adio.

Comandantul mi-a permis să-i trimit doctorului, cu cablul, când voi dori, nişte langustine şi peşte. Santori e de acord.

— Adio, domnule doctor, adio, doamnă. Îi salut în chipul cel mai firesc cu putinţă înainte ca şalupa să se desprindă de chei. Ochii doamnei Guibert mă privesc, larg deschişi, cu aerul că-mi spune: „Aminteşte-ţi mereu de noi, nici noi nu te vom uita”.

Banca lui Dreyfus se află pe culmea extremităţii nordice a insulei. Domină marea de la cel puţin patruzeci de metri.

Azi n-am fost la pescuit. Într-un fel de acvariu natural am peste o sută de kile de roşioare, iar într-un butoi de metal legat cu un lanţ, peste cinci sute de langustine. În consecinţă, îmi pot îngădui să nu merg la pescuit. Am de-ajuns ca să-i trimit doctorului, pentru Santori, pentru indochinez şi pentru mine.

Suntem în 1941, mă aflu de unsprezece ani întemniţat. Am treizeci şi cinci de ani. Cei mai frumoşi ani ai vieţii mele i-am petrecut fie într-o celulă, fie în carceră. M-am bucurat doar de şapte luni de libertate completă, cu tribul meu indian. Copiii pe care i-oi fi având cu cele două neveste indiene au acum opt ani. Ce oroare! Ce repede a trecut timpul! Dar, privind înapoi, contemplu acele ore, acele minute, atât de greu totuşi de îndurat, fiecare din ele încrustate în această cale a calvarului.

Treizeci şi cinci de ani! Unde-o fi Montmartre, Piaţa Blanche, Pigalle, balul de la Petit Jardin, bulevardul Clichy? Unde-o fi Nénette, cu chipul ei de madonă; adevărată camee, care, devorându-mă disperată cu ochii ei mari, a strigat la Curtea cu juri: „Nu-ţi face sânge rău, iubitule, vin să te caut acolo?” Unde-o fi Raymond Hubert ăla, cu-al său: „O să fim achitaţi”? Unde-or fi ele, cele douăsprezece momâi din juriu? Dar sticleţii? Dar procurorul? Ce-o fi făcând sub jugul nemţesc

tata, şi familiile întemeiate de surorile mele?

Atâtea evadări! Ia să vedem, câte?

Prima când am plecat de la spital, după ce i-am pus jos pe caralii.

A doua în Columbia, la Rio Hacha. Cea mai frumoasă. Acolo izbândisem pe deplin. De ce mi-oi fi părăsit tribul? Un fior de voluptate îmi străbate trupul. Îmi pare că mai trăiesc senzaţiile amorului pe care-l făceam cu cele două surori indiene.

Apoi a treia, a patra, a cincea şi a şasea la Baranquilla. Ce ghinion cu evadările astea! Lovitura cu slujba religioasă, eşuată în chip atât de nefericit! Dinamita aia, care s-a dus pe pustii, iar de cealaltă dată, Clousiot ăla care-şi agăţă pantalonii! Şi întârzierea cu somniferul! A şaptea pe Insula Royale, când m-a denunţat porcul ăla de Bébert Celier. Dacă nu era el, precis că reuşea. Iar dacă şi-ar fi ţinut gura, eram liber, cu bietul meu prieten Carbonieri.

A opta, ultima, din ospiciu. Am făcut o greşeală, o mare greşeală, că l-am lăsat pe italian să aleagă locul de unde să pornim. Cu două sute de metri mai jos, spre măcelărie, precis că ne-ar fi fost mai uşor să lansăm pluta.

Banca asta, pe care Dreyfus, condamnat pe nedrept, a găsit curajul să continue totuşi să trăiască, trebuie să-mi slujească la ceva. Nu trebuie să mă dau bătut. Trebuie să încerc altă evadare.

Da, piatra asta şlefuită, netedă, dominând hăul de stânci, unde valurile lovesc turbate, fără încetare, trebuie să fie pentru mine un sprijin şi un exemplu. Dreyfus nu s-a lăsat niciodată doborât şi a luptat necontenit, până la capăt, pentru reabilitarea sa. E drept, s-a găsit să-l apere Emile Zola, cu faimosul său *J'accuse.* Cu toate astea, dacă n-ar fi fost un bărbat oţelit, văzându-se copleşit de atâta nedreptate, cu siguranţă că s-ar fi aruncat în prăpastie chiar de pe banca asta. A ştiut să reziste. Nu mi-e îngăduit să fiu mai prejos de el, şi trebuie să mă las de ideea de a porni la o nouă evadare cu deviza: să învinge sau să mor. La cuvântul „să mor" trebuie să renunţ, spre a nu mă gândi decât la faptul că voi birui şi voi fi

liber.

În lungile ore pe care le petrec aşezat pe banca lui Dreyfus, mintea mea o ia razna, visez despre trecut şi clădesc un viitor trandafiriu. Ochii îmi sunt adesea orbiţi de lumina prea puternică, de răsfrângerile platinate ale crestei valurilor. Tot privind marea asta, fără a o vedea cu adevărat, încep să cunosc toate capriciile posibile şi imaginabile ale valurilor care ascultă de vânt. Neîncetat, fără să obosească vreodată, marea loveşte stâncile cele mai avansate ale insulei. Ea le cotrobăie, le despică, parcă i-ar spune Insulei Diavolului: „Pleacă, trebuie să dispari, mă stânjeneşti când mă avânt spre continent, îmi stai în drum. De asta fur zilnic, necontenit, câte-o fărâmă din tine.” Când e furtună, marea se dezlănţuie pe săturate, şi nu numai că năvăleşte şi greblează, în timp ce se retrage, tot ce-a reuşit să distrugă, dar încearcă întruna, întruna, să umple cu apă toate colţurile şi cotloanele, ca să mineze, încet-încet, pe dedesubt, aceste stânci uriaşe care par să-i spună: „Pe-aici nu se trece.”

În clipa asta observ ceva foarte interesant. Exact la poalele băncii lui Dreyfus, venind spre nişte stânci imense care aduc a cocoaşă cu două versante opuse, valurile atacă, se sparg şi se retrag violent. Tonele lor de apă nu se pot împrăştia întrucât sunt prinse între aceste două stânci care alcătuiesc un fel de potcoavă largă de vreo cinci sau şase metri. Pe urmă vine faleza, deci apa valului nu poate să iasă decât înapoindu-se spre mare.

Asta-i foarte important, deoarece dacă – în clipa în care se sparge valul şi se prăbuşeşte în bulboană – sar de pe stâncă cu un sac de nuci de cocos, plonjând direct în val, nu încape îndoială că mă va purta cu el când se va retrage.

Ştiu unde pot să găsesc câţiva saci de iută, deoarece la cocinile de porci sunt câţi vrei, pentru strângerea nucilor de cocos.

Primul lucru de făcut: o probă. Când e lună plină, mareele sunt mai înalte, deci valurile mai puternice. O să aştept până o să fie lună plină. Un sac de iută bine cusut, umplut cu nuci de cocos, cu învelişul lor de fibre, e bine ascuns, într-un soi de

peşteră, în care, ca să intri, trebuie să te cufunzi sub apă. Am descoperit-o plonjând ca să prind langustine. Ele stau lipite de plafonul peşterii, care primeşte aer doar când marea e joasă. Într-un alt sac, legat de sacul cu nuci de cocos, am băgat o piatră care cântăreşte între treizeci şi cinci şi patruzeci de kilograme. Întrucât o să pornesc cu doi saci în loc de unul, şi cum eu am şaptezeci de kilograme, proporţiile sunt păstrate.

Mă simt foarte agitat la gândul acestei experienţe. Partea asta a insulei e tabu. Nicicând nu i-ar fi da cuiva prin cap că cineva o să aleagă pentru evadare partea cea mai bătută de valuri, adică cea mai periculoasă.

Cu toate acestea, e singurul loc din care, dacă reuşesc să mă desprind de ţărm, aş fi purtat spre larg, fiind cu neputinţă să fiu zvârlit pe Insula Royale.

De-aici trebuie s-o pornesc, şi nu din altă parte.

Sacul cu nuci de cocos şi pietroiul sunt mai grele, şi nu prea lesne de dus. N-am putut să le urc pe stâncă. Stânca e năclăită şi mereu udată de valuri. Chang, cu care am stat de vorbă, o să vină să mă ajute. Şi-a luat tot soiul de catrafuse pentru pescuit, undiţe de adâncime, pentru cazul în care, dacă ne-ar surprinde cineva, să putem spune c-am pus undiţele astea în chip de capcane pentru rechini.

— Dă-i drumul, Chang. Încă puţin şi e-n regulă. Luna plină luminează scena ca ziua-n amiaza mare.

Gălăgia pe care-o fac valurile, mă ameţeşte. Chang mă întreabă:

— Gata, Papillon? Dă-i drumu' pe ăsta.

Valul, înalt de vreo cinci metri, drept, se repede ca un nebun spre stâncă, se sparge sub noi, dar izbitura e atât de puternică încât creasta trece peste stâncă şi ne udă la piele. Dar asta nu ne împiedică să zvârlim sacul chiar în clipa-n care valul începe să se învârtească, înainte de-a se retrage. Ridicat ca un fulg, sacul porneşte spre mare.

— E-n regulă, Chang, e bine.

— Stai, vezi dacă sac nu vine înapoi.

Abia dac-au trecut cinci minute, când, înmărmurit, îmi văd sacul sosind, cocoţat pe creasta unui uriaş val de fund, înalt de

peste şapte-opt metri. Valul saltă ca pe un pai sacul ăsta cu nuci de cocos şi cu pietroiul lui. Îl poartă pe creastă, puţin înaintea spumei, şi-l retrimite cu o forţă nemaipomenită înapoi de unde-a pornit, puţin spre stânga, unde se zdrobeşte de stânca din faţă. Sacul se deschide, nucile se împrăştie şi pietroiul se rostogoleşte în abis.

Uzi pân' la oase, deoarece valul ne-a udat în întregime şi aproape că ne-a măturat – noroc că spre pământ – juliţi şi zdreliţi, fără să mai aruncăm vreo privire spre mare, Chang şi cu mine ne depărtăm cât putem de repede de locul ăsta blestemat.

— Nu bun, Papillon. Nu bun asta idee de evadare de la Insula Diavolului. Mai bine de la Insula Royale. Dinspre sud poţi plecat mai bine decât de-aici.

— Da, dar de pe Insula Royale s-ar afla de evadare, în cel mult două ore. Sacul de cocos n-ar fi împins decât de val, aşa că mă pot prinde în cleşte cu cele trei bărci ale insulei. Pe când aici, mai întâi că nu există nici un vas; în al doilea rând, precis că am răgaz toată noaptea până ce-o să-şi dea seama că m-am cărăbănit; pe de altă parte, s-ar crede că m-am înecat la pescuit. Pe Insula Diavolului nu există telefon. Dacă plec pe furtună, nici o şalupă nu e în stare să ajungă la Insula Diavolului. Aşa că de-aici trebuie să plec. Dar cum?

La prânz e-un soare de plumb. Un soare tropical, parcă îţi fierbe creierul în ţeastă. Un soare care transformă în cenuşă orice plantă ce-a răsărit, dar n-a reuşit să crească destul de puternică ca să-l înfrunte. Un soare care face să se evapore în câteva ore orice băltoacă nu prea adâncă de apă de mare, lăsând o pojghiţă albă de sare. Un soare care face aerul să joace. Da, aerul se mişcă, se mişcă de-a binelea în faţa ochilor mei, iar reverberaţia soarelui pe mare îmi pârjoleşte ochii. Cu toate acestea, mă aflu iarăşi pe banca lui Dreyfus, nimic din toate astea nu mă împiedică să studiez marea. Şi-abia acum îmi dau seama că sunt prost ca noaptea.

Valul de fund, care, de două ori mai înalt decât oricare alt val, mi-a zvârlit sacul înapoi pe stânci, pur şi simplu, făcându-l praf, se repetă numai o dată la fiecare şapte valuri.

De la prânz la asfinţit am stat să privesc dacă treaba asta merge automat, dacă nu intervine vreun capriciu, adică o dereglare în ce priveşte periodicitatea şi forma acestui val gigantic.

Nu, valul de fund n-a sosit măcar o dată mai devreme sau mai târziu. Şase valuri de câte aproximativ şase metri, apoi valul de fund, care ia naştere la mai bine de trei sute de metri de ţărm. Vine drept ca un „I”. Pe măsură ce se apropie, îşi sporeşte volumul şi înălţimea. Aproape că n-are deloc spumă pe creastă, spre deosebire de celelalte şase. Foarte puţină. Face un zgomot caracteristic, ca un tunet care bubuie stingându-se-n depărtare. Când se sparge de cele două stânci şi se repede în trecătoarea dintre ele, venind să se izbească de faleză, având o masă mult mai mare decât a celorlalte valuri, se înăbuşă, se roteşte de câteva ori în văgăună şi trebuie să treacă zece până la cincisprezece secunde pentru ca aceşti curenţi, aceste vârtejuri, să regăsească ieşirea şi să plece, desprinzând şi rostogolind cu ele pietroaiele care fac doar un du-te-vino, însoţit de-un asemenea vuiet încât ai jura că sute de cotigi cu pietre sunt descărcate brutal.

Bag vreo zece nuci de cocos în acelaşi sac, vâr înăuntru şi-un pietroi de vreo douăzeci de kilograme şi, de îndată ce se sparge valul de fund, arunc sacul în el.

Nu pot să-l urmăresc din ochi, pentru că e prea multă spumă albă în prăpastie, dar am răgaz să-l zăresc o secundă când apa, de parc-ar fi suptă, se avântă spre mare. Sacul nu s-a întors. Celelalte şase valuri n-avuseseră destulă putere spre a-l arunca pe ţărm şi, când s-a format al şaptelea, la o depărtare de vreo trei sute de metri, sacul trecuse probabil de punctul unde ia naştere valul, întrucât nu l-am mai văzut.

Îmbătat de bucurie şi speranţă, o iau spre lagăr. E-n regulă, am găsit un loc straşnic de lansare la apă. În treaba asta n-o să fie nimic la voia întâmplării. Am să fac totuşi o probă mai serioasă, folosind exact aceleaşi date ca şi pentru mine: doi saci cu nuci de cocos bine legaţi unul de celălalt şi pe deasupra o greutate de vreo şaptezeci de kile, alcătuită din două sau trei pietroaie. Îi povestesc totul lui Chang. Iar

camaradul meu, indochinezul de la Poulo Condor, mi-ascultă explicaţiile numai urechi.

— E-n regulă, Papillon. Cred tu nimerit. Eu ajut la tine pentru proba adevărată. Aştepţi maree înaltă de opt metri. Curând echinox.

Ajutat de Chang, profitând de-o maree de echinox înaltă de peste opt metri, aruncăm în faimosul val de fund doi saci cu nuci de cocos încărcaţi cu trei bolovani, care fac cam optzeci de kilograme.

— Cum chemi tu fetiţa căutat la Saint-Joseph?

— Lisette.

— Aşa chemăm valul cu care o dată tu pleci: Lisette. De acord?

— De acord.

Lisette soseşte făcând acelaşi zgomot ca un rapid care intră într-o gară. S-a format la o distanţă de peste două sute cincizeci de metri şi, dreaptă ca o faleză, înaintează crescând cu fiece secundă. E într-adevăr foarte impresionantă. Se sparge cu-atâta putere încât Chang şi cu mine, suntem pur şi simplu măturaţi de pe stâncă şi sacii încărcaţi cad de la sine în abis. Întrucât ne-am dat imediat seama, într-o fracţiune de secundă, că n-o să putem rezista pe stâncă, ne-am aruncat înapoi, ceea ce nu ne-a scăpat de-o trâmbă de apă, dar ne-a ferit de căderea în prăpastie. Era zece dimineaţa când făceam proba asta. Nu riscăm nimic, întrucât cei trei caralii au treabă la celălalt capăt al insulei, unde fac un inventar general. Sacul a plecat, îl zărim clar, foarte departe de ţărm. O fi fost tras oare dincolo de locul unde se iscă valul? N-avem nici un reper ca să vedem dacă se află mai departe sau mai aproape. Cele şase valuri care vin după Lisette n-au putut să-l ajungă din goana lor. Încă o dată se formează şi-o porneşte Lisette. Nici ea n-aduce sacii. Înseamnă c-au ieşit din zona ei de influenţă.

Urcându-ne repede pe banca lui Dreyfus, spre a încerca să-i mai zărim o dată, avem în patru rânduri bucuria de a-i vedea săltând foarte departe, pe creasta valurilor care nu se îndreaptă spre Insula Diavolului, ci o iau spre apus. Fără doar şi poate, experienţa a reuşit. Vei porni spre marea aventură pe

spinarea Lisettei.

— E-acolo, uite.

Unu, două, trei, patru, cinci, şase… şi iat-o pe Lisette sosind.

Marea e totdeauna agitată în dreptul promontoriului unde se află banca lui Dreyfus, dar azi e deosebit de furioasă. Lisette înaintează cu mugetul ei caracteristic. Îmi pare şi mai uriaşă, deplasând azi, în special la bază, mai multă apă ca de obicei. Masa asta monstruoasă vine s-atace cele două stânci mai repede şi mai drept ca oricând. Iar atunci când se sparge şi se prăbuşeşte în spaţiul dintre pietroaiele uriaşe, lovitura e şi mai năucitoare, dacă-i cu putinţă, decât în majoritatea cazurilor.

— Aici zici că trebuie să sărim? Ei bine, băieţaş, ai ales locul la mare fix. Nu-i de mine. Vreau să mă cărăbănesc, nimic de zis, dar nu să mă sinucid.

Sylvain a rămas foarte impresionat de felul cum i-am descris-o pe Lisette. E de trei zile pe Insula Diavolului, şi sigur că i-am propus să plecăm împreună. Fiecare pe câte-o plută. În felul ăsta, dacă acceptă, o să am un camarad pe continent cu care să pornesc la o nouă evadare. Singur în junglă nu-i prea vesel.

— Nu te speria dinainte. Recunosc că, la prima ochire, oricare ar da înapoi. Dar e singurul val care te poate purta destul de departe pentru ca ălelalte, care vin din urmă, să n-aibă destulă putere să te-ntoarcă la stânci.

— Linişteşte la tine, uite, noi încercat, zice Chang. Grozav, de cum plecat, nu mai poţi întoarce la Insula Diavolului, nici la Insula Royale.

Mi-a trebuit o săptămână să-l conving pe Sylvain. E-un tip numai muşchi, de-un metru optzeci, un trup bine proporţional, de atlet.

— Bine. Să zicem c-o să ne ducă destul de departe. Pe urmă, cât crezi că durează până să ajungem la continent, purtaţi de maree?

— Sincer să-ţi spun, Sylvain, n-am idee. Deriva poate să dureze un timp mai lung sau mai scurt, asta o să depindă de

vreme. Vântul o să aibă un efect slab, prea o să fim lipiţi de mare. Dar dacă se strică vremea, valurile o să fie mai puternice şi-o să ne-mpingă mai repede până la junglă. După şapte-opt, cel mult zece maree, o să fim aruncaţi pe coastă. Înseamnă că, punând la socoteală şi decalajele, e-o treabă de patruzeci şi opt-şaizeci de ore.

— Cum ai socotit?

— De la Insule drept până la ţărm nu sunt mai mult de patruzeci de kilometri. Mergând în derivă, înseamnă că străbatem ipotenuza unui triunghi dreptunghic. Uită-te la direcţia valurilor. Avem de parcurs, aproximativ, o sută cincizeci de kilometri. Cu cât ne vom apropia de coastă, cu atât ne vor împinge valurile mai direct spre ea.

Mă priveşte, mă ascultă foarte atent în timp ce-i explic. Tipul ăsta voinic e foarte deştept.

— Aşa-i, sunt de acord cu tine că n-ai bătut câmpii, şi de n-ar fi mareele joase, care o să ne-ntârzie, pentru că ele o să fie acelea care-o să ne tragă spre larg, precis c-am fi la ţărm în mai puţin de treizeci de ore. Pe chestia mareelor joase cred c-ai dreptate: o s-ajungem la ţărm în patruşopt-şaizeci de ore.

— Te-ai convins, pleci cu mine?

— Aproape. Să zicem c-am ajuns pe continent, în junglă. Ce facem pe urmă?

— Trebuie să ne apropiem de Kourou. Acolo se află un sat de pescari, destul de măricel, căutători de balata{38} şi de aur. Trebuie să ne apropiem pe şest, că mai e şi-un lagăr forestier de ocnaşi. Cu siguranţă că sunt şi poteci de trecere prin junglă spre a merge la Cayenne şi către un lagăr de indochinezi numit Inimi. Va trebui să agăţăm un ocnaş sau un negru civil şi să-l silim să ne călăuzească la Inimi. Dacă-i un tip care se poartă cum trebuie, o să-i dăm vreo cinci sute de marafeţi şi p-ormă să se uşchească. Dacă-i un îndărătnic, îl silim s-o întindă cu noi.

— Ce căutăm la Inimi, în lagărul special pentru indochinezi?

— Acolo îl găsim pe fratele lui Chang.

— Da, acolo frate-meu. El porneşte evadare cu voi, el sigur

găseşte barcă şi mâncare. Când întâlniţi Cuic-Cuic, aveţi de toate pentru evadare. Niciodată chinez nu turnător. Aşa că, indiferent ce anume găsiţi junglă, voi vorbeşte, el anunţă Cuic-Cuic.

— De ce-i zice Cuic-Cuic lui frate-tu? întreabă Sylvain.

— Nu ştiu, francezi botezat Cuic-Cuic. Şi adaugă: Voi atenţie. Când aproape ajuns continent, voi vedeţi mlaştină. Niciodată mers mlaştină, ea nu bun, înghiţit pe voi. Aşteptaţi vine-altă maree, împinge voi pân' la jungla, ca să apucaţi liane şi ramuri pom. Dacă nu, dracu luat.

— Ah! da, Sylvain. Cu nici un chip nu-i voie de intrat în mlaştină, nici dacă ţărmul e foarte-foarte aproape. Trebuie să aşteptăm pân' te poţi agăţa de vreo ramură sau de vreo liană.

— E-n regulă Papillon. M-am hotărât.

— Ţinând seama de faptul că cele două plute vor fi cam la fel, întrucât avem aceeaşi greutate, cu siguranţă că n-o să ne aflăm la o distanţă prea mare unul de celalalt. Dar nu se ştie. Cum ne regăsim, în caz că ne pierdem? De aici nu se vede Kourou. Dar când erai pe Insula Royale, ai observat că spre dreapta de Kourou, la vreo douăzeci de kilometri, sunt nişte stânci albe care se zăresc clar când le bate soarele?

— Da.

— Sunt singurele stânci de pe-ntreaga coastă. La dreapta şi la stânga, cât vezi cu ochii, e mlaştină. Stâncile alea sunt albe pentru că-s pline de găinaţ de păsări. Sunt cu miile, şi cum niciodată nu calcă pe-acolo picior de om e-un refugiu unde poţi să te refaci înainte să te-afunzi în junglă. O să halim ouă şi nucile de cocos cu care plecăm. N-o să facem foc. Primul sosit l-aşteaptă pe celălalt.

— Câte zile?

— Cinci. E cu neputinţă ca până-n cinci zile să nu vină şi al doilea la locul de întâlnire.

Cele două plute sunt gata. Am pus sacii în două, să fie mai rezistenţi. I-am cerut lui Sylvain un răgaz de zece zile ca să mă antrenez la călărirea unui sac. El face acelaşi lucru. Constatăm că atunci când sacii tind să se răsucească e nevoie de un efort suplimentar, ca să nu cădem de pe ei. Mare atenţie să nu

adormim, deoarece, căzând în apă s-ar putea să ne pierdem sacii şi să nu-i mai putem prinde. Chang mi-a pregătit un săculeţ etanş, pe care o să mi-l leg de gât, şi-n care-o să bag nişte ţigări, şi-un amnar cu iască. O să dăm fiecare pe răzătoare câte zece nuci de cocos, să le luăm cu noi. Miezul lor o să ne ajute să îndurăm foamea şi, de asemenea, o să ne astâmpere setea. Se pare că Santori are un fel de burduf de piele pentru vin. Nu-l foloseşte. Chang, care se duce uneori pe la caraliu, o să încerce să-l zulească.

A rămas pe duminică, la zece seara. Pe lună plină, mareea o să aibă probabil opt metri. Lisette va fi deci în plină forţă. Duminică dimineaţă Chang o să dea singur de mâncare la porci. O să dorm toată ziua de sâmbătă şi toată duminica. Plecarea la zece seara, refluxul o să înceapă cu vreo două ore mai devreme.

E imposibil ca cei doi saci ai mei să se desfacă unul de altul. Sunt legaţi cu frânghii de cânepă împletită, cu sârmă de alamă, cusuţi unul de altul cu aţă groasă pescărească. Am găsit nişte saci mai mari decât ceilalţi şi deschiderea fiecăruia se îmbucă cu celălalt. Nici nucile de cocos n-o s-o poată lua din loc.

Sylvain face gimnastică fără-ncetare, iar eu pun miile de valuri mărunte să-mi maseze coapsele, pe care las să mi le lovească ore-n şir. Cu loviturile astea repetate ale apei pe coapsele mele şi cu eforturile pe care sunt silit să le fac la fiecare val ca să-i rezist, m-am ales cu nişte gambe şi nişte coapse de fier.

Într-un puţ părăsit de pe insulă se află un lanţ de aproape trei metri. L-am împletit cu frânghiile care-mi leagă sacii. Am un bulon care trece prin inele. Dacă s-o întâmpla să nu mai rezist, o să mă leg cu lanţul de saci. Poate că-n felul ăsta voi putea să dorm fără riscul de-a cădea în apă şi de-a mă pierde de plută. Dacă se răstoarnă sacii, apa o să mă trezească şi o să-i potrivesc la loc.

— Ei, Papillon, n-au mai rămas decât trei zile.

Aşezaţi pe banca lui Dreyfus ne uităm la Lisette.

— Da, Sylvain, doar trei zile. Sunt încredinţat, cât mă

priveşte, c-o să reuşim. Dar tu?

— Nici vorbă, Papillon. Marţi noaptea sau miercuri dimineaţa o să fim în junglă. Şi-atunci să vezi trai!

Chang o să dea pe răzătoare câte zece nuci de cocos de fiecare. Pe lângă şişuri, luăm două macete şterpelite din magazia de unelte.

Lagărul de la Inini e la răsărit de Kourou. Dar, mergând dimineaţa, cu soarele-n faţă, o să fim siguri c-am luat-o în direcţia nimerită.

— Luni dimineaţă Santori rămas idiot, zice Chang. Abia luni după-masă la trei, când caraliu terminat siesta, spus că tu şi Papillon dispărut.

— Da de ce să nu dai fuga acolo spunând că ne-a luat un val în timp ce pescuiam?

— Nu, eu nu complicaţii. Eu zice: „Şefule, Papillon şi Stephen azi nu venit la lucru. Eu dat mâncare porci singur.” Nici vorbe mai mult spun, nici mai puţin.

EVADAREA DIN INSULA DIAVOLULUI

Duminică, şapte seara. Tocmai m-am trezit. Dorm dinadins de sâmbătă dimineaţa. Luna răsare abia la nouă. Va să zică, afară e noapte întunecoasă. Se văd doar câteva stele. Nori mari, grei de ploaie trec în goană peste capetele noastre. Am ieşit din baracament. Întrucât se merge adesea noaptea la pescuit pe-ascuns sau chiar la plimbare prin insulă, ceilalţi socotesc că-i o treabă firească.

Un băietan intră însoţit de amantul său, o matahală de arab. Cu siguranţă, tocmai au făcut dragoste prin cine ştie ce cotlon. Văzându-i cum dau scândura deoparte ca să pătrundă în baracă, îmi zic că pentru cioroi faptul că-l poate încurlui pe amicul său de două sau trei ori pe zi reprezintă culmea fericirii. Pentru el posibilitatea de a-şi putea împlini până la saţietate pornirile erotice preface ocna într-un paradis. La fel e şi pentru „fetiţă”. Să albe vreo douăzeci şi trei, douăzeci şi cinci de ani. Trupul nu-i mai e chiar de efeb. Oricât ar sta el numai la umbră ca să-şi păstreze pielea alb-lăptoasă, s-a isprăvit cu Adonisul de altădată. Însă aici, la benă, are mai mulţi amanţi decât ar fi putut visa să aibă când se afla în libertate. Afară de iubitul său „de inimă”, smolitul, are şi o clientelă la preţul de douăzeci şi cinci de franci şedinţa, exact ca o curvă de pe bulevardul Rochechouart din Montmartre. Pe lângă plăcerea pe care i-o oferă clienţii, câştigă şi suficiente parale ca el şi „bărbatul” său s-o ducă de minune. Şi ăştia doi, şi cei ca ei, se tăvălesc, de bună voie şi nesiliţi de nimeni, în desfrâu; de când au pus piciorul aici, mintea lor nu cunoaşte decât un singur ideal: sexul.

Procurorul care i-a condamnat a dat-o rău în bară crezând că-i pedepseşte expediindu-i în groapa cu putregai. De abia

aici, în putregai, au întâlnit ei fericirea.

Odată bucile micului cavaler de curlanda dispărute în spatele scândurii, Chang, Sylvain şi cu mine suntem din nou singuri.

— La drum!

Ajungem iute în nordul insulei.

Scoatem cele două plute din grotă. Imediat ne trezim uzi leoarcă. Se aud urletele caracteristice ale vântului de larg dezlănţuit. Sylvain şi Chang m-ajută să-mi împing pluta până-n vârful stâncii. În ultima clipă hotărăsc să-mi leg încheietura mâinii stângi de frânghia sacului. Mi s-a făcut deodată teamă că-mi voi pierde sacul şi că voi fi luat de valuri fără el. Sylvain se urcă pe stânca din faţă ajutat de Chang. Luna s-a înălţat binişor, se vede clar.

Mi-am înfăşurat capul cu un prosop. Mai avem de aşteptat şase valuri. Mai bine de-o jumătate de oră.

Chang s-a întors lângă mine. Îmi cuprinde gâtul, apoi mă îmbrăţişează. Culcat pe stâncă şi proptit într-o scobitură a ei, îmi va ţine picioarele, ca să m-ajute să rezist şocului pe care-l face Lisette spărgându-se.

— Încă un val, strigă Sylvain, şi p-ormă vine ăl bun!

Stă în faţa plutei sale, s-o apere cu trupul său şi s-o ferească de trâmba de apă care-o să-l acopere. Mă aflu în aceeaşi poziţie: în plus, ţinut zdravăn de mâinile lui Chang, care-i atât de nervos încât şi-a vârât unghiile în gleznele mele.

Iat-o sosind pe Lisette, e cea care vine să ne ia. Se apropie ca vârful unei clopotniţe. Cu obişnuitu-i zgomot asurzitor, se sparge pe cele două stânci ale noastre şi se prăbuşeşte spre faleză.

M-am aruncat cu o frântură de secundă înaintea amicului meu, care sare şi el la mare fix şi, c-o iuţeală ameţitoare, Lisette suge spre larg cele două plute lipite una de alta. N-au trecut nici cinci minute şi iată-ne la o depărtare de peste trei sute de metri de ţărm. Sylvain nu s-a urcat încă pe pluta sa. Eu eram pe ea din al doilea minut. C-o bucată de cârpă albă în mână, cocoţat pe banca lui Dreyfus, unde s-o fi căţărat în grabă, Chang îşi ia pentru ultima oară rămas-bun de la noi. Au

trecut mai bine de cinci minute de când am ieşit din zona periculoasă, unde valurile care se formează se îndreaptă spre Insula Diavolului. Cele care ne poartă sunt mult mai lungi, aproape fără spumă şi-atât de regulate încât ne duc în derivă, făcând corp cu ele, fără zguduituri şi fără ca pluta să fie-n pericol de-a se răsturna.

Urcăm şi coborâm cu aceste valuri adânci şi înalte, purtaţi încetişor spre larg, întrucât are loc refluxul. Ajuns pe creasta unuia din aceste valuri, sucindu-mă cât pot, reuşesc să mai zăresc încă o dată cârpa albă a lui Chang. Sylvain nu-i prea departe de mine, la vreo cincizeci metri spre larg. În câteva rânduri ridică un braţ şi-l scutură în semn de bucurie şi de izbândă. Noaptea n-a fost grea şi-am simţit din plin cum s-a schimbat atracţia pe care-o exercită marea. Mareea cu care-am plecat ne-a târât spre larg, iar de-aci suntem împinşi acum spre continent.

Soarele se ridică la orizont, înseamnă că-i şase. Ne aflăm prea jos, la nivelul apei, ca să putem vedea coasta. Dar îmi dau seama că suntem foarte departe de Insule, întrucât (deşi soarele le luminează pe toată înălţimea lor) abia se zăresc, fără a putea ghici că sunt trei; văd o singură masă, asta-i tot. Nereuşind să le amănunţesc, bănui că se află la cel puţin treizeci de kilometri. Zâmbesc la acest triumf, la această izbândă. Şi ce-ar fi dacă m-aş aşeza pe plută? M-ar împinge şi vântul, izbindu-mă din spate.

Gata, m-am aşezat. Descurc lanţul şi mi-l trec pe după mijloc. Bulonul e bine uns, aşa că-i uşor de strâns piuliţa. Ridic mâinile-n sus, să le usuce vântul. Vreau să fumez o ţigară. E-n regulă. Trag primele fumuri lung, adânc, şi dau încetişor fumul afară. Nu mai mi-e teamă. Căci e de prisos să încerc să povestesc ce mai crampe am avut la stomac înainte şi-n primele clipe. Nu, atât de bine mi-a trecut teama încât, isprăvind ţigara, m-am hotărât să iau câteva înghiţituri de miez de nucă. Înfulec câte-un pumn zdravăn şi apoi fumez altă ţigară. Sylvain e destul de departe de mine. În răstimpuri, când ne aflăm în acelaşi moment pe creasta unui val, izbutim să ne zărim pe furiş. Soarele mă bate de mama focului în cap,

gata să-mi fiarbă creierii. Îmi ud prosopul şi-l înfăşor în jurul capului. Mi-am scos bluza de lână. În ciuda vântului, simţeam că mă înăbuş cu ea.

Paştele şi dumnezeii! Mi s-a răsturnat pluta şi era să mă înec. Am luat două guri zdravene de apă de mare. Oricât mă străduiam, în ciuda eforturilor, nu reuşeam să întorc sacii şi să mă urc iar deasupra. Lanţul e de vină. Nu-mi lasă mişcările destul de libere. În sfârşit, făcându-l s-alunece cu totul de-o singură parte, am reuşit să înot în picioare lângă saci şi să respir adânc, încerc să mă eliberez cu desăvârşire de lanţ, degetele mele se străduiesc în zadar să deşurubeze piuliţa. Turbez de mânie şi, poate de prea multă încordare, n-am destulă putere în degete s-o desfac.

Uf! în fine, am reuşit! M-au trecut toate năduşelile. Eram pur şi simplu înnebunit la gândul, că-mi va fi cu neputinţă să scap de lanţ.

Nu-mi mai dau osteneala să întorc pluta. Mă simt sfârşit, nu cred să fiu în stare să mă urc pe ea. Ce-are a face că mă aflu pe partea de dedesubt, care acum e partea de deasupra? N-o să mă mai leg niciodată cu lanţul sau cu orice altceva. Am înţeles ce tâmpenie făcusem la plecare, când l-am prins de încheietura pumnului. Încercarea asta ar trebui să-mi fie de-ajuns.

Nemilos, soarele îmi prăjeşte braţele, picioarele. Parcă mi-ar fi luat foc obrazul. Dacă-l ud, s-ar părea că-i şi mai rău, deoarece apa se evaporă imediat şi pe urmă mă arde şi mai tare.

Vântul a slăbit mult şi e drept că drumul a devenit mai comod, întrucât valurile sunt acum mai puţin înalte, dar în schimb înaintez mai încet. Deci e mai bine cu vânt mai puternic şi pe-o mare agitată decât pe vreme calmă.

În gamba dreaptă am nişte cârcei atât de dureroşi încât ţip de parc-ar putea să m-audă cineva. Fac cruci cu degetul în dreptul cârcelului, căci îmi aduc aminte de bunică-mea care spunea că aşa trec. Leacul ăsta băbesc dă greş în chip jalnic. Soarele a coborât mult spre apus. E aproximativ ora patru după-amiază, e a patra maree de când am pornit. Fluxul ăsta

pare să mă împingă mai tare spre ţărm decât celelalte.

Acu îl văd pe Sylvain fără întrerupere, iar la rândul lui mă vede şi el foarte bine. Dispare foarte rar, deoarece valurile sunt mici. Şi-a scos cămaşa şi a rămas cu pieptul gol. Sylvain îmi face semne. E cu peste trei sute de metri înaintea mea, dar mai spre larg. Dă impresia că vâsleşte cu mâinile, ţinând seama de puţina spumă care se află în jurul său. S-ar zice că frânează pluta ca să m-apropii de el. Mă culc pe sacii mei şi, afundându-mi braţele în apă, vâslesc. Dacă el frânează, iar eu împing, poate că vom reuşi să micşorăm distanţa care ne desparte.

Mi-am ales bine complicele pentru evadarea asta, e la înălţime, sută-n sută.

Am încetat să mai vâslesc cu mâinile. Mă simt obosit. Trebuie să-mi păstrez puterile. O să mănânc, şi-o să încerc să întorc pluta. Sacul cu mâncare se află dedesubt, ca şi burduful de piele cu apă dulce. Mi-e sete şi foame. Buzele-mi sunt de pe-acum crăpate şi mă ard. Cel mai bun sistem de-a întoarce sacii e de-a mă agăţa de ei, cu faţa spre valuri, şi-apoi de a-i împinge cu picioarele în clipa în care se urcă pe creasta valului.

După ce-am încercat de cinci ori, am avut bafta să-mi întorc pluta dintr-o mişcare. Mă simt epuizat de eforturile făcute şi mă urc cu mare greutate pe saci.

Soarele e la orizont şi curând o să dispară. Înseamnă că e vreo şase. Să sperăm că noaptea n-o să fie prea agitată, deoarece ştiu ce înseamnă statul îndelungat în apă, care-mi sleieşte puterile.

Beau câteva înghiţituri zdravene din burduful de piele al lui Santori, după ce am înfulecat doi pumni de miez de nucă. Foarte satisfăcut, după ce-mi usuc mâinile în bătaia vântului, scot o ţigară şi-o fumez cu încântare. Înainte de s-a lăsat noaptea, Sylvain şi-a fluturat prosopul, şi eu pe-al meu, în semn de noapte bună. Mi-am stors cât am putut de bine bluza de lână şi-o îmbrac. Bluzele astea, chiar ude, ţin de cald, şi-am simţit frigul chiar din clipa în care a dispărut soarele.

Vântul devine mai răcoros. Doar norii dinspre apus sunt

scăldaţi la orizont într-o lumină trandafirie. Tot restul se află acum într-un semiîntuneric care se înteţeşte din clipă în clipă. La răsărit, de unde bate vântul, nu sunt nori. Înseamnă că deocamdată nu-i pericol de ploaie.

Nu mă gândesc la absolut nimic decât doar să mă ţin bine, să nu mă ud fără rost şi mă întreb de n-ar fi cazul, dacă mă cuprinde oboseala, să mă leg de saci, sau dacă nu-i prea riscant după experienţa făcută. Apoi îmi dau seama că mişcările mi-au fost stânjenite deoarece lanţul era prea scurt, unul din capete fiind împletit inutil cu frânghiile şi cu sârmele sacului. Capătul ăsta e uşor de recuperat. Aşa o să am mişcările mai libere. Potrivesc lanţul şi mi-l prind iarăşi la brâu. Piuliţa, plină de unsoare, funcţionează uşor. Nu trebuie strânsă prea tare, ca prima oară. În felul ăsta mă simt mai liniştit, deoarece intră spaima-n mine la gândul că aş putea să adorm şi să-mi pierd sacul.

Aşa-i, vântul se înteţeşte, şi valurile de asemenea. Toboganul funcţionează de minune, cu tot mai accentuate diferenţe de nivel.

S-a înnoptat de tot. Cerul s-a umplut cu milioane de stele, iar Crucea Sudului străluceşte mai tare decât toate celelalte.

Nu-mi văd camaradul. Noaptea asta, care-i pe cale să înceapă, e foarte importantă, deoarece, dacă am norocul ca vântul să sufle toată noaptea cu aceeaşi putere, înseamnă că până mâine dimineaţă străbat o distanţă respectabilă!

Cu cât înaintează noaptea, cu atât suflă vântul mai puternic. Luna iese încet din mare, e de-un roşu-brun, şi, când, eliberată, se vede în sfârşit uriaşă, întreagă. Îi zăresc clar petele negre care-i dau înfăţişarea unui chip.

Înseamnă că-i mai târziu de zece. Noaptea devine tot mai străvezie. Pe măsură ce se ridică luna, lumina ei e tot mai puternică. Suprafaţa valurilor parc-ar fi poleită, şi strania lor reverberare îmi arde ochii. E cu neputinţă să nu priveşti acele reflexe argintii, dar îmi rănesc şi-mi prăjesc de-a binelea ochii, şi aşa iritaţi de soare şi de apa sărată.

Degeaba îmi spun că exagerez, îmi lipseşte voinţa să rezist şi fumez trei ţigări una după alta.

Totul e-n regulă cu pluta, care, pe-o mare agitată, urcă şi coboară fără să-mi dea de furcă. Nu pot să stau multă vreme cu picioarele întinse pe sac, deoarece poziţia culcat îmi produce foarte repede cârcei îngrozitor de dureroşi.

Bineînţeles, tot timpul sunt udat până la şolduri. Pieptul mi-e aproape uscat, căci vântul mi-a zvântat bluza, şi de-atunci nici un val nu m-a udat mai sus de brâu. Ochii îmi ard din ce în ce mai tare. Îi închid. În răstimpuri adorm. „N-ai voie să adormi”. Uşor de zis, dar nu mai pot. Fir-ar să fie! Mă împotrivesc acestor toropeli. Şi de câte ori revin la realitate, simt o durere puternică în creier. Îmi scot scăpărătoarea cu iască. Din când în când, punându-mi fitilul aprins pe antebraţul drept sau pe gât îmi fac câte-o arsură.

Mă cuprinde o spaimă îngrozitoare, pe care încerc s-o înlătur încordându-mi întreaga voinţă. O s-adorm oare? Mă va trezi răceala, dac-o să cad în apă? Am făcut o treabă bună legându-mă cu lanţul. N-am voie să pierd sacii ăştia doi, ei sunt viaţa mea. Prea ar fi de tot să nu mă trezesc dacă pic în apă.

De câteva minute sunt iarăşi ud leoarcă. M-a izbit din dreapta un val rebel, care nu voia cu nici un chip să urmeze calea firească a celorlalte. Nu numai că m-a udat, dar, răsucindu-mă cu latul, alte două valuri normale m-au făcut pur şi simplu ciuciulete din cap până-n picioare.

S-a făcut foarte târziu. Cât o fi ceasul? După poziţia lunii, care începe să coboare spre apus, trebuie să fie două sau trei noaptea. Au avut loc cinci maree, sunt treizeci de ore de când ne aflăm în apă. Faptul că m-am udat pân’ la oase tot e bun la ceva: frigul m-a trezit pe deplin. Tremur, dar îmi ţin ochii larg deschişi fără nici un efort. Picioarele îmi sunt anchilozate şi hotărăsc să le-aduc sub şezut. Trăgându-le cu ambele mâini, pe rând câte unul, reuşesc să m-aşez pe ele. Degetele picioarelor mi-au îngheţat; s-or încălzi, poate, sub mine.

M-am aşezat turceşte, rămân aşa o bună bucată de vreme. Schimbarea poziţiei mi-a făcut bine. Mă străduiesc să-l văd pe Sylvain, deoarece marea e puternic luminată de lună. Numai că a prins să coboare şi, întrucât îmi vine-n ochi, nu pot să

văd prea clar. Nu, nu văd nimic. El n-avea cu ce să se lege de saci, cine ştie dac-o mai fi deasupra lor? Îl caut cu disperare, dar în zadar. Vântul e puternic, însă bate regulat, fără să-şi schimbe brusc direcţia, lucru foarte important. M-am obişnuit cu ritmul lui, şi trupul meu alcătuieşte literalmente un tot împreună cu sacii.

Tot străduindu-mă să zăresc ceva prin preajmă, mă trezesc că nu mai am în cap decât o singură idee: să-mi văd prietenul. Îmi usuc degetele în vânt, şi-apoi le vâr în gură, şuierând din răsputeri. Ascult. Nici un răspuns. O fi ştiind Sylvain să şuiere printre degete? Habar n-am. Ar fi trebuit să-l întreb înainte de plecare. Doar n-ar fi fost greu să meşterim două fluiere! Îmi fac reproşuri că nu m-am gândit. Apoi îmi duc ambele mâini pâlnie la gură şi strig: „Hu-Hu!" Doar zgomotul vântului îmi răspunde, şi fâşâitul valurilor.

Nu mai pot să rabd, aşa că mă scol şi, în picioare pe saci, trăgându-mi lanţul cu mâna stângă, îmi ţin echilibrul pe răstimpul cât cinci valuri mă ridică pe creasta lor; când ajung sus, stau complet în picioare, iar la coborâş şi urcuş mă las pe vine. Nimic la dreapta, nimic la stânga, nimic în faţă. O fi oare în spatele meu? Nu îndrăznesc să mă ridic şi să mă uit înapoi. Singurul lucru pe care-mi pare să-l fi zărit fără putinţă de tăgadă e, spre stânga, o linie neagră, întunecoasă, în lumina asta lunară. Precis că-i jungla.

În zori voi vedea arborii, asta-mi face bine. „În zori ai să vezi jungla, Papi! Oh, de-ie Domnul să-ţi vezi şi prietenul!"

Mi-am întins iar picioarele, după ce mi-am frecat degetele. Apoi hotărăsc să-mi usuc mâinile şi să fumez o ţigară. Fumez două. Cât o fi ceasul? Luna-i tare jos. Nu-mi mai aduc aminte cu cât timp înainte de răsăritul soarelui a dispărut noaptea trecută. Încerc să-mi reamintesc închizând ochii şi rechemând imaginile primei nopţi. Zadarnic. Ah, ba da! Văd deodată limpede cum se înalţă soarele la răsărit şi, în acelaşi timp, o frântură de lună încă vizibilă pe linia orizontului, la apus. Înseamnă că trebuie să fie vreo cinci. Luna coboară destul de încet spre mare. Crucea Sudului a dispărut de mult. Carul Mare şi Carul Mic aşijderea. Dar Steaua Polară străluceşte mai

tare ca celelalte. De când a apus Crucea Sudului, Steaua Polară a rămas regina cerului.

Vântul pare să se înteţească. În orice caz e mai gros, dacă se poate spune aşa, decât a fost peste noapte. Drept urmare, valurile sunt mai puternice şi mai înalte, iar berbecuţii albi de pe crestele lor mai numeroşi ca la începutul nopţii.

S-au împlinit treizeci de ore de când mă aflu pe mare. Trebuie să recunosc că deocamdată treaba merge mai curând bine decât rău şi că ziua cea mai grea va fi cea care începe.

Stând ieri direct în bătaia soarelui, de la şase dimineaţa până la şase seara, m-am copt şi răscopt de tot. Astăzi, când o prinde iar soarele să mă săgeteze, n-o să fie de glumă. Am de pe-acum buzele crăpate, şi totuşi mă mai aflu încă în răcoarea nopţii. Mă ard foarte tare, ca şi ochii. Antebraţele şi mâinile, deopotrivă. De-mi va fi cu putinţă, n-o să-mi dezvelesc braţele. Rămâne de văzut dacă voi putea suporta bluza. Mă arde înfiorător şi pielea din partea dinăuntru a coapselor şi regiunea şezutului. Aci nu-i de vină soarele, ci apa sărată şi frecatul de saci.

Oricum ar fi amice, prăjit sau neprăjit, eşti în plină evadare, iar faptul de a mă afla acolo unde sunt merită din plin să îndur multe suferinţe, chiar mai mari. Perspectivele de-a ajunge viu pe continent sunt pozitive în proporţie de nouăzeci la sută, şi asta-i puţin lucru, mama ei de viaţă? Chiar dacă sosesc literalmente scalpat şi cu jumătate din trup carne vie, încă înseamnă că sunt ieftine o asemenea călătorie şi-un asemenea rezultat. Dă-ţi seama că n-ai văzut măcar un singur rechin. Or fi toţi în vacanţă? Nu poţi să negi că-n privinţa asta eşti un băftos ce nu s-a văzut. De data asta, ai să vezi, o să fie bine de tot. Din toate evadările tale, prea bine calculate, prea bine pregătite, pân' la urmă evadarea izbânzii va fi fost cea mai tâmpită. Doi saci cu nuci de cocos şi, călare pe ei, unde te-mping vântul şi marea. Spre continent. Recunoaşte că nu-i nevoie să fii ofiţer de marină ca să ştii că orice epavă e aruncată pe ţărm.

Dacă vântul şi valurile îşi vor păstra peste zi puterea pe care-au avut-o noaptea trecută, precis că după-masă dăm de

uscat.

Monstrul tropicelor apare în spatele meu. Pare ferm hotărât să pârjolească totul pe ziua de azi, e numai văpăi. Cât ai zice peşte, a gonit lumina lunară. Nici măcar n-aşteaptă să fi ieşit pe de-a-ntregul din culcuşul său, că se şi impune ca un stăpân, regele necontestat al tropicelor. Într-o frântură de timp, vântul a şi devenit călduţ. Peste un ceas o să fie cald. O primă senzaţie de bunăstare îmi cuprinde tot trupul. Aceste raze dintâi abia de m-au atins, că o căldură plăcută îmi străbate făptura, de la brâu până-n vârful capului. Îmi scot prosopul pus în chip de turban, expunându-mi obrajii la soare, aşa cum aş face dac-ar fi vorba de-un foc de lemne. Până să mă fac scrum, balaurul ăsta vrea mai întâi să mă facă să simt în ce măsura reprezintă viaţa înainte de-a întruchipa moartea. Sângele îmi curge lesne prin vine, până şi-n coapsele mele ude simt cum circulă sângele ăsta trezit la viaţă.

Văd foarte clar jungla, vârfurile copacilor, bineînţeles. Am impresia că nu-i departe. O s-aştept să se mai înalţe niţel soarele, ca să mă urc în picioare pe saci şi să văd dacă pot să-l zăresc pe Sylvain.

În mai puţin de-o oră, soarele e sus. Da, o să fie al naibii de cald! Ochiul stâng mi-e pe jumătate închis şi lipit. Iau nişte apă în căuşul mâinii stângi şi frec. Mă înţeapă. Îmi scot bluza. O să stau câteva clipe cu pieptul gol, până n-o începe soarele să ardă prea tare.

Un val mai înalt decât celălalt mă prinde pe dedesubt şi mă ridică foarte sus. În clipa în care mă înalţă, până să încep a coborî, îl zăresc o fracţiune de secundă pe amicul meu. E aşezat pe pluta lui, gol pân' la brâu. Nu m-a văzut. Se află la mai puţin de două sute de metri de mine, în faţa mea, foarte puţin spre stânga. Vântul continuă să sufle cu putere, aşa că hotărăsc, ca să m-apropii de el, având în vedere că e-n faţa mea, aproape pe aceeaşi linie, să-mi petrec bluza doar peste mâini, să le ridic, iar partea de jos s-o ţin cu gura. Precis că soiul ăsta de pânză o să mă împingă mai repede decât înaintează el.

Ţin loc de pânză aproape o jumătate de oră. Dar bluza îmi

dă dureri de dinţi, şi forţa pe care trebuie s-o cheltuiesc ca să rezist vântului mă sleieşte prea repede. În clipa când renunţ, am totuşi senzaţia c-am avansat mai repede decât lăsându-mă purtat de valuri.

Ura! Mi-am zărit „omul”. E la mai puţin de-o sută de metri. Dar ce-o fi făcând? Nu pare să-şi bată capul căutându-mă. Când un alt val mă ridică îndeajuns de mult, îl zăresc iarăşi, o dată, de două, de trei ori. Am observat cât se poate de clar că-şi ţine mâna dreaptă la ochi, înseamnă că cercetează din priviri marea. Uită-te înapoi, blegule! Cu siguranţă că s-a uitat, nu încape vorbă, dar nu m-a văzut.

Mă scol în picioare şi fluier. Când urc din golul dintre valuri, îl văd pe Sylvain în picioare cu faţa la mine. Îşi flutură bluza. Ne-am salutat de cel puţin douăzeci de ori până să ne aşezăm. De câte ori ne înalţă vreun val, ne dăm bineţe, noroc că se înalţă o dată cu mine. La ultimele două valuri a întins braţul spre junglă, care acum e uşor de amănunţit. Ne aflăm la mai puţin de zece kilometri, tocmai mi-am pierdut echilibrul şi-am căzut în fund pe plută. La vederea amicului meu şi a junglei, atât de aproape, mă cuprinde o bucurie imensă şi sunt atât de emoţionat că plâng ca un copilaş. În lacrimile care-mi limpezesc ochii plini de puroi văd mii de cristale mici, de toate culorile şi gândesc prosteşte: parc-ar fi vitraliile unei biserici. Azi, Dumnezeu e cu tine, Papi. În mijlocul elementelor copleşitoare ale naturii – vântul, nemărginirea mării, adâncimea talazurilor, impunătorul acoperiş verde al junglei – te simţi nespus de mic faţă de tot ce te-nconjoară şi atunci, poate, fără s-o fi căutat, îl întâlneşti pe Dumnezeu, îl atingi cu degetul. Aşa cum l-am simţit noaptea în timpul miilor de ceasuri petrecute în lugubrele hrube în care mă îngropaseră de viu, fără o rază de lumină, tot aşa îl ating şi acum, în strălucirea acestui soare ce se înalţă ca să devoreze tot ce nu-i îndeajuns de puternic ca să-i reziste. Îl ating, îl simt în jurul meu, în fiinţa mea. Urechea mea îi prinde chiar şoapta: „Suferi, vei suferi şi mai mult, dar de data asta am hotărât să fiu cu tine. Îţi făgăduiesc: vei fi liber şi biruitor”.

Faptul că cineva n-a primit niciodată o instrucţiune

religioasă, că nu cunoaşte a-b-c-ul învăţăturii creştine, că este într-atât de ignorant încât să n-aibă habar cine-i tatăl lui Iisus şi dacă Fecioara Maria îi era cu adevărat mamă, iar taică-su tâmplar sau cămilar, toată această crustă jegoasă de neştiinţă nu te împiedică să-l întâlneşti pe Dumnezeu atunci când îl cauţi cu tot dinadinsul, ajungând să-l identifici cu vântul, cu marea, cu soarele, cu pădurea virgină, cu stelele, până şi cu peştii cu care a împânzit apele pentru ca omul să se poată hrăni.

Soarele s-a ridicat repede. Trebuie să fie cam zece dimineaţa. M-am uscat de tot, de la brâu şi pân' la cap. Mi-am udat prosopul şi l-am înfăşurat iarăşi în jurul capului, în chip de turban. Mi-am îmbrăcat bluza, deoarece umerii, spatele şi braţele mă ard îngrozitor. Până şi picioarele, deşi foarte des scăldate de apă, sunt roşii ca nişte raci fierţi.

Întrucât m-am apropiat de ţărm, atracţia e mai puternică şi valurile se îndreaptă spre el aproape perpendicular. Văd detaliile junglei, ceea ce mă face să presupun că distanţa s-a micşorat grozav, dacă n-ar fi vorba decât de drumul străbătut în dimineaţa asta, în patru-cinci ore. Datorită primei mele evadări, am învăţat să apreciez distanţele. Când lucrurile pot fi bine amănunţite, te afli la mai puţin de cinci kilometri, iar eu văd diferenţele de grosime ale trunchiurilor, şi de pe creasta vreunui val mai înalt zăresc chiar foarte clar un trunchi uriaş culcat de-a curmezişul şi care-şi scaldă frunzişul în mare.

Ia te uită, delfini şi păsări! Măcar de nu i-ar apuca pe delfini cheful să-mi împingă pluta. Mi s-a povestit, că au obiceiul să împingă spre ţărm epave sau oameni, pe care-i înecă de altfel, lovindu-i cu botul, în ciuda celor mai bune intenţii de a-i ajuta. Nu, îmi dau ocol o dată şi încă o dată, sunt chiar trei sau patru, au venit să miroase, să vadă despre ce-i vorba, dar o iau din loc fără să-mi atingă măcar pluta. Uf!

E amiază, soarele mă bate direct în cap. Are precis de gând să mă fiarbă-n suc propriu. Ochii-mi supurează fără încetare, pielea de pe buze şi nas s-a dus. Talazurile sunt mai scurte şi se avântă mânioase spre ţărm, cu un tunet asurzitor.

Îl văd aproape tot timpul pe Sylvain. Nu dispare aproape niciodată, valurile nu mai sunt destul de adânci. Din când în când se întoarce şi ridică braţul. E tot cu pieptul gol, cu prosopul pe cap.

Nu mai sunt valuri, ci un resac care ne poartă spre ţărm. E acolo un fel de banc stâncos de care se lovesc c-un zgomot îngrozitor, apoi, de cum au trecut de el, dau năvală, spumegând, spre junglă.

Ne aflăm la mai puţin de-un kilometru de coastă şi zăresc păsări albe şi roz, cu egretele lor aristocratice, cum se plimbă şi ciugulesc în mocirlă. Sunt cu miile. Aproape nici una nu se înalţă în zbor la mai mult de doi metri. Aceste mici zboruri scurte au rostul de-a le feri să fie udate de spumă. Peste tot sunt numai clăbuci, iar marea e scârboasă, de-un galben noroios. Suntem atât de aproape, încât disting pe trunchiul arborilor linia murdară lăsată de apă la înălţimea ei maximă.

Zgomotul trâmbelor de apă nu reuşeşte să acopere ţipetele ascuţite ale acestor păsări din neamul picioroangelor, de toate culorile. Buf! Buf! Încă doi-trei metri. Pleosc! Am dat de pământ, mă aflu pe uscat, pe mocirlă. Nu-i destulă apă ca să mă ţină. După soare, e ora două. Înseamnă că sunt patruzeci de ore de când am plecat. Asta se întâmpla alaltăieri, la zece seara, la două ore după începutul refluxului. Înseamnă că-i a şaptea maree; şi-i normal să mă aflu pe uscat: e refluxul. Fluxul o să înceapă pe la trei. La noapte o să mă aflu în junglă. Să păstrăm lanţul, spre a nu fi smuls de pe saci, deoarece momentul cel mai periculos e acela când resacul va porni să treacă peste mine fără a mă purta, totuşi, neavând destul fund. N-o să pot pluti înainte de cel puţin două-trei ore de flux.

Sylvain se află la dreapta mea, şi mai în faţă, la peste o sută de metri. Se uită la mine şi-mi face semne. Cred că vrea să strige ceva, dar s-ar zice că gâtlejul lui nu poate să emită nici un sunet, altfel l-aş fi auzit. Valurile au dispărut, ne aflăm pe mocirlă, fără a ne stingheri alt zgomot decât ţipetele picioroangelor. Eu mă aflu la aproximativ cinci sute de metri de junglă, iar Sylvain la vreo sută sau o sută cincizeci de metri

de mine, în faţa mea. Dar ce-o fi făcând tâmpitul ăla? E-n picioare şi şi-a lăsat pluta. Se joacă de-a ageamiul? N-are voie să umble, altfel se înfundă câte puţin la fiecare pas şi poate că n-o să fie-n stare să se întoarcă la plută. Încerc să fluier, nu reuşesc. Mi-a mai rămas un pic de apă, golesc burduful, apoi încerc să strig ca să-l opresc. Nu pot să scot nici cel mai mic sunet. Din mâl ies băşici cu gaz, înseamnă că-i doar o coajă subţire, dedesubt e noroi şi tipul care se lasă prins s-a curăţat.

Sylvain se întoarce spre mine, mă priveşte şi-mi face semne pe care nu le înţeleg. Eu fac gesturi mari, vrând să-i spun: „Nu, nu, nu te mişca de pe plută, n-ai s-ajungi niciodată în junglă.” Întrucât stă după sacii săi cu nuci de cocos, nu-mi dau seama dacă e departe sau aproape de plută. Socotesc mai întâi că trebuie să fie foarte aproape şi că, în cazul că s-ar împotmoli, s-ar putea prinde de ea.

Deodată îmi dau seamă că s-a depărtat destul de mult şi că s-a cufundat în mâl fără să se mai poată desprinde ca să se întoarcă la plută. Un strigăt ajunge până la mine. Mă culc atunci pe burtă pe sacii mei şi-mi înfund mâinile în mâl, trăgând din răsputeri. Sacii înaintează sub mine şi reuşesc să alunec pe mai bine de douăzeci de metri. Abia atunci, după ce-am luat-o puţin la stânga şi când mă ridic în picioare fără a mai fi stânjenit de saci, îl văd pe camaradul meu, pe frăţiorul meu, îngropat până la pântece. E la peste zece metri de pluta sa. Groaza îmi dă glas: „Sylvain! Sylvain! Nu te clinti, culcă-te în mâl! Dacă poţi, degajează-ţi picioarele!” Vântul a dus cuvintele mele, le-a auzit. Dă din cap, de sus în jos, spre a-mi spune da. Mă culc iarăşi pe burtă şi mă desprind de mâl făcându-mi sacul să alunece. Furia îmi dă puteri supra-omeneşti şi mai avansez destul de repede spre el, cu mai bine de treizeci de metri. Cu siguranţă că mi-a trebuit mai mult de-o oră, dar acum sunt foarte aproape de el, poate la cincizeci sau şaizeci de metri. Îl văd cam neclar.

Aşezat, cu mâinile, braţele, chipul pline de noroi, încerc să-mi şterg ochiul stâng în care a intrat noroi sărat; mă arde şi mă împiedică să văd, nu numai cu el, dar şi cu celălalt, ăl drept, care, ca să fie totul în regulă, începe să lăcrimeze. În

sfârşit, îl văd; nu mai stă culcat, e-n picioare. Doar bustul se mai află deasupra mâlului.

Tocmai a trecut primul val al resacului. A sărit pur şi simplu peste mine, fără să mă dezlipească însă. Şi s-a dus să se răsfire mai departe, acoperind mâlul cu spuma sa. A trecut şi peste Sylvain, care tot mai are întregul bust afară. Mă gândesc repede: „Cu cât vor veni mai multe valuri pe-atât vor muia mâlul. Trebuie s-ajung la el cu orice preţ."

Mă cuprinde energia unei femele care-i pe cale să-şi piardă puii şi, asemenea unei mame care vrea să-şi salveze micuţul de-un pericol iminent, trag, trag, trag de mâlul ăsta ca s-ajung până la el. Mă priveşte fără să rostească o vorbă, fără vreun gest, aţintindu-şi ochii mari spre ai mei, care-l devorează literalmente. Privirea mea îl fixează, cu singurul gând de-a nu o scăpa pe-a lui, şi nu se sinchiseşte câtuşi de puţin de locul în care-mi înfund mâinile. Mă târăsc niţel, dar din cauza a două trombe care au trecut peste mine, acoperindu-mă cu desăvârşire, mâlul a devenit mai puţin consistent şi înaintez mult mai încet decât acum o oră. A trecut una, mare, aproape că m-a asfixiat şi desprins. Mă aşez ca să văd mai bine. Sylvain e înfundat în mâl pân' la subsuori. Mă aflu la mai puţin de patruzeci de metri de el. Mă priveşte intens, îmi dau seama că ştie c-o să moară, împotmolit acolo, ca un amărât, la trei sute de metri de Ţara Făgăduinţei.

Mă culc din nou şi ar iarăşi mâlul ăsta, care acum e aproape lichid. Ochii lui sunt sudaţi de-ai mei. Îmi face semn să-mi spună nu, să nu mă mai forţez. Continui, totuşi şi-am ajuns la mai puţin de treizeci de metri, când soseşte o trâmbă mare; mă acoperă cu masa ei de apă şi mă smulge aproape de sacii mei care, desprinşi, înaintează cu cinci-şase metri.

După ce trece valul, privesc. Sylvain a dispărut. Mâlul, acoperit cu un strat subţire de apă înspumată, e cu desăvârşire neted. Nici măcar mâna bietului meu prieten nu mai apare spre a-mi spune un ultim rămas-bun. Reacţia mea e îngrozitor de bestială, dezgustătoare, instinctul de conservare e mai puternic decât oricare alt sentiment: „Tu, tu eşti în viaţă. Eşti singur, şi când te vei afla în junglă, fără vreun prieten, n-o să-

ţi fie prea lesne să-ţi duci la bun sfârşit evadarea.”

Talazul care mi se sparge-n spate, întrucât mă aşezasem, mă readuce la realitate. M-a îndoit, şi izbitura a fost atât de puternică încât mi-a tăiat respiraţia. Pluta a mai alunecat cu câţiva metri şi abia acum, privind cum moare valul pe lângă arbori, încep să-l plâng pe Sylvain: „Eram atât de aproape, dacă nu te clinteai din loc. Nici trei sute de metri pân’ la arbori! De ce? Hai, spune, de ce-ai făcut tâmpenia asta? Cum ai putut să-ţi închipui că pojghiţa asta uscată era destul de tare ca să poţi umbla pân’ la ţărm? Soarele? Reverberaţia? Ce ştiu eu? Nu mai puteai să rezişti în iadul ăsta? Spune-mi, cum se face că un om ca tine n-a mai putut răbda câteva ore de prăjeală?”

Resacul se succede fără încetare, cu un zgomot de tunet. Valurile vin din ce în ce mai des, unele după altele, şi tot mai mari. De fiecare dată mă acoperă cu desăvârşire şi de fiecare dată mai alunec câţiva metri, mereu în contact cu mâlul. Către ora cinci, resacul redevine val, mă desprind şi plutesc. Au fund sub ele, aşa că nu fac zgomot aproape de loc. Tunetul a încetat. Sacul lui Sylvain a şi pătruns în junglă.

Sunt dus nu prea brutal, şi lăsat la abia douăzeci de metri de pădurea virgină. Când se retrage valul, mă aflu iar pe uscat, pe mâl, şi ferm hotărât să nu mă mişc de pe sacul meu până nu m-oi agăţa cu mâna de-o liană sau de-o cracă. Mai sunt vreo douăzeci de metri. Mi-a trebuit mai bine de-o oră până ce-am avut destul fund ca să fiu din nou ridicat şi purtat spre junglă. Valul care m-a împins mugind m-a zvârlit pur şi simplu sub arbori. Deşurubez bulonul şi mă desprind de lanţ. Nu îl arunc, s-ar putea să mai am nevoie de el.

ÎN JUNGLĂ

Repede, până nu apune soarele, intru în junglă, ba înotând, ba mergând, căci şi pe acolo e-un mâl care te trage la fund. Apa pătrunde adânc în pădure şi se lasă noaptea până să fi ajuns la uscat. Un miros de putregai îmi umple nările şi se degajează atâtea gaze că mă ustură ochii. Picioarele mi se încurcă în ierburi şi frunze. Tot îmi mai târăsc sacul. De câte ori fac un pas, încerc mai întâi cu piciorul pământul de sub apă şi înaintez doar dacă nu se afundă.

Prima noapte o petrec pe-un trunchi gros care s-a prăbuşit. O grămadă de lighioane năvălesc asupra mea. Mă arde şi mă ustură tot corpul. Tocmai mi-am pus bluzonul, după ce mi-am legat bine sacul, pe care l-am tras pe trunchiul copacului şi l-am fixat la cele două capete. În sac se află viaţa, căci nucile de cocos, când le-oi deschide, îmi vor îngădui să mănânc şi deci să rezist. Maceta e legată de încheietura mâinii drepte. Mă întind istovit pe trunchiul copacului, acolo unde două ramuri bifurcate formează un fel de cuib mare, şi mă cufund în somn fără a mai avea timp să mă gândesc la ceva. Ba nu, poate că totuşi am şoptit de două sau trei ori: „Bietul Sylvain!” înainte de-a adormi buştean.

Ţipetele păsărilor mă trezesc. Soarele pătrunde foarte adânc în junglă, razele sunt orizontale, aşa că trebuie să fie şapte sau opt dimineaţa. În jurul meu e apăraie multă, deci marea, e în flux. S-ar putea să fie sfârşitul celei de-a zecea maree.

S-au făcut şaizeci de ore de când am plecat din Insula Diavolului. Nu-mi dau seama dacă sunt departe de mare. Oricum, o s-aştept să se retragă apa şi apoi o să mă duc pe malul mării să mă usuc şi să stau puţin la soare. Nu mai am

apă de băut. Mi-au mai rămas vreo trei pumni de miez de nucă, pe care-l mănânc cu nespusă plăcere; îmi dau şi pe răni. Miezul, datorită uleiului pe care-l conţine, îmi potoleşte arsurile. Apoi fumez două ţigări. Mă gândesc la Sylvain, de data asta fără egoism. Nu plănuisem oare la început să evadez fără vreun prieten? Asta fiindcă aveam pretenţia că mă descurc şi singur. Aşadar nu s-a schimbat nimic, doar că o tristeţe adâncă îmi strânge inima şi închid ochii ca şi cum asta m-ar împiedica să văd scena afundării tovarăşului meu în mlaştină. S-a zis cu el.

Mi-am proptit bine sacul în cuib şi încep prin a scoate o nucă de cocos. Reuşesc să cojesc două, lovindu-le din răsputeri de copac, între picioarele mele. Trebuie lovite în vârf ca să se despice coaja. E mai bine decât cu maceta. Mănânc una întreagă şi beau puţina apă prea dulce pe care-o conţine. Marea se retrage degrabă şi pot să înaintez cu uşurinţă prin noroi şi să ajung pe plajă.

Soarele străluceşte, marea e azi de-o nespusă frumuseţe. Privesc îndelung spre locul unde presupun că a dispărut Sylvain. Hainele mi se usucă repede, precum şi trupul, pe care l-am spălat cu apă sărată. Aprind o ţigară. O ultimă privire spre mormântul prietenului meu şi mă întorc în junglă, păşind fără să întâmpin prea multe greutăţi. Cu sacul în spinare, m-afund încet-încet în desiş. În mai puţin de două ore găsesc, în sfârşit, un teren care nu e niciodată inundat. La rădăcina copacilor nu e nici o urmă care să arate că mareea ar ajunge până acolo. Am să mă opresc aici şi-am să mă odihnesc pe deplin douăzeci şi patru de ore. Am să deschid nucile de cocos una câte una şi-o să scot miezul spre a-l băga în sac, gata de mâncat oricând voi avea poftă. Aş putea s-aprind un foc. Dar cred că nu e prudent.

Restul zilei şi-al nopţii s-a desfăşurat fără incidente. Hărmălaia păsărilor mă trezeşte la răsăritul soarelui. Isprăvesc cu scosul miezului din nucile de cocos şi, cu o boccea mică pe umăr, mă îndrept spre răsărit.

Pe la trei după-amiază dau de-o cărare. E un drumeag făcut fie de căutătorii de balata, fie de cei ce prospectează pădurea

sau îi aprovizionează pe căutătorii de aur. Cărarea e îngustă, dar curată, fără crengi de-a curmezişul, aşadar e umblată adesea. Din când în când, câteva urme de copite – copite de măgar sau de catâr nepotcovit. În gropile de noroi uscat văd urmele unor picioare de om, degetul mare e întipărit limpede pe lut. Merg până se înnoptează. Mestec miez de nucă; mă hrăneşte şi totodată mi-astâmpără setea. Uneori, după ce-am mestecat bine, îmi frec nasul, buzele şi obrajii cu cocoloşul acela plin de ulei şi de salivă. Ochii mi se lipesc adesea şi sunt plini de puroi. De cum voi putea, o să-i spăl cu apă dulce. În sac, alături de nucile de cocos, aveam o cutie etanşă cu o bucată de săpun de Marsilia, o maşină de ras Gillette, douăsprezece lame şi-un pămătuf. O regăsesc neatinsă.

Merg cu maceta-n mână, dar n-am nevoie de ea, drumul e lipsit de obstacole. Ba chiar observ, pe margine, crăci tăiate nu de prea multă vreme. Pe cărarea asta trec oameni, trebuie să înaintez cu băgare de seamă.

E-un alt soi de junglă decât aceea pe care am văzut-o la prima evadare, la Saint-Laurent-du-Maroni. Asta de-acum are două etaje şi nu-i chiar atât de deasă ca la fluviul Maroni. Prima treaptă de vegetaţie se ridică până la o înălţime de vreo cinci-şase metri, iar deasupra, bolta junglei se află la peste douăzeci de metri. Lumina zilei pătrunde doar în dreapta potecii. În stânga e aproape întuneric.

Înaintez cu iuţeală, uneori prin câte-un luminiş rămas de pe urma unui incendiu provocat de om sau de trăsnet. Zăresc raze de soare. Înclinarea lor mi-arată că-i pe cale să apună. Le-ntorc spatele, îndreptându-mă spre răsărit, deci spre satul de negri Kourou sau spre penitenciarul cu acelaşi nume.

În curând noaptea se va lăsa dintr-odată. Nu trebuie să umblu noaptea. O să intru în junglă şi-o să găsesc un locşor să mă culc.

La mai bine de treizeci de metri de cărare, bine adăpostit sub o grămadă de frunze netede de soiul celor de banan, mă lungesc pe-un morman de frunze asemănătoare, pe care le-am tăiat cu maceta. O să dorm ferit de umezeală, şi am norocul să nu plouă. Fumez două ţigări.

Astă-seară nu-s prea obosit. Cât priveşte foamea, sunt în formă datorită miezului de nucă. Doar setea îmi usucă gura şi nu prea reuşesc să salivez.

A început partea a doua a evadării şi iată a treia noapte petrecută fără necazuri pe continent.

Ah! de-ar fi fost Sylvain cu mine! Dar nu e, n-ai ce-i face, frăţioare. Ai avut tu nevoie, de când te ştii, de vreun sfat sau de vreun sprijin ca să porneşti la treabă? Eşti căpitan sau soldat? Hai, Papillon, nu te prosti, lăsând la o parte durerea firească de a-ţi fi pierdut un prieten, chiar dacă eşti singur în junglă, nu înseamnă că eşti mai puţin puternic. Ăi de la Royale, de la Saint-Joseph şi de pe Insula Diavolului sunt departe, de şase zile i-ai lăsat în urmă. Cei de la Kourou or fi înştiinţaţi. Mai întâi caraliii de la lagărul forestier, apoi negrii din sat. Trebuie să fie pe-acolo şi un post de jandarmi. O fi oare cuminte să mă îndrept spre satul ăsta? Nu-i cunosc câtuşi de puţin împrejurimile. Lagărul e înfipt între sat şi fluviu. E tot ce ştiu despre Kourou.

Pe Insula Royale plănuisem să atac primul individ care mi-o ieşi în cale şi să-l silesc să mă călăuzească până prin preajma lagărului de la Inini, unde se află indochinezii, printre care Cuic-Cuic, fratele lui Chang. De ce să-mi schimb planul? Dacă cei de pe Insula Diavolului au ajuns la concluzia că ne-am înecat, n-o să se lase cu gălăgie. Dar dacă-şi pun problema evadării, Kourou poate fi primejdios. Fiind un lagăr forestier, o fi plin de arăboi deci şi-o grămadă de potere. Cască bine ochii să nu te hăituiască, Papi! Chiar aşa. Vezi să nu fii prins între două focuri. Trebuie să-i zăreşti pe tipii ăia, oricare-or fi, până să te repereze ei. Va să zică: n-am voie să umblu pe potecă, ci prin junglă, paralel cu drumul. Azi, cât a fost ziua de lungă, ai făcut o prostie gogonată alergând pe cărarea asta fără altă armă decât cuţitoiul tău. Asta nu se mai cheamă inconştienţă, ci nebunie curată. Aşadar, de mâine o pornesc prin junglă.

Mă scol cu noaptea-n cap, trezit de ţipetele lighioanelor şi ale păsărilor care salută zorile, şi mă dezmeticesc din somn o dată cu jungla. Şi pentru mine începe o zi nouă. Înghit un

pumn de miez de nucă, bine mestecat. Mă şterg cu el şi pe faţă şi-o pornesc la drum.

Foarte aproape de potecă, dar prin desiş, merg destul de greu întrucât, deşi lianele şi crengile nu sunt prea stufoase, trebuie să le dau deoparte ca să înaintez. Oricum, bine-am făcut c-am părăsit cărarea, căci aud pe cineva fluierând. În faţa mea, drumul se întinde drept, cale de peste cincizeci de metri. Nu-l văd pe cel ce fluieră. Ah! uite-l că vine. E un negru, cară un sac pe umăr şi are o puşcă-n mâna dreaptă. E-n cămaşă kaki, în şort şi cu picioarele goale. Cu capul în jos, cu spinarea încovoiată de sacul cât toate zilele, nu-şi ia ochii din pământ.

Pitit în spatele unui copac gros, chiar pe marginea potecii, cu cuţitul gata pregătit, aştept s-ajungă în dreptul meu. În clipa când trece prin faţa copacului, mă năpustesc asupra lui. Cu mâna dreaptă i-am prins din zbor braţul care ţine puşca, i-l răsucesc şi-l fac s-o scape jos. „Nu mă omorî! Dumnezeule, fie-ţi milă!” E tot în picioare, cu vârful cuţitului meu proptit la baza gâtului, în stânga. M-aplec şi ridic puşca, o prăpădenie c-o singură ţeavă, dar încărcată probabil cu pulbere şi alice până-n vârf. Am tras cocoşul şi, după ce m-am îndepărtat cam la doi metri, poruncesc:

— Lasă jos sacul. Nu-ncerca s-o iei la goană, că te curăţ cât ai zice peşte.

Bietul negru, îngrozit, îmi dă ascultare. Apoi se uită la mine:

— Sunteţi un evadat?

— Da.

— Ce doriţi? Luaţi tot ce am. Dar, vă rog nu mă omorâţi, am cinci copii. Fie-vă milă, lăsaţi-mi viaţa.

— Taci din gură. Cum te cheamă?

— Jean.

— Unde te duci?

— Să le duc de mâncare şi leacuri celor doi fraţi ai mei care taie lemne-n junglă.

— De unde vii?

— De la Kourou.

— Eşti de-acolo, din sat?

— Acolo m-am născut.

— Ştii unde-i Inini?

— Da, uneori fac afaceri cu indochinezii din lagărul de prizonieri.

— Vezi asta?

— Ce-i aia?

— O hârtie de cinci sute de franci. Ai de ales: ori faci ce-ţi spun eu, şi-ţi dăruiesc cinci sute de franci, şi capeţi puşca înapoi; ori refuzi sau încerci să mă păcăleşti şi atunci te omor. Alege.

— Ce trebuie să fac? Fac tot ce vreţi, chiar fără bani.

— Să mă călăuzeşti în deplină siguranţă până în împrejurimile lagărului de la Inini. După ce iau legătura cu un anume chinez, poţi să pleci. Ne-am înţeles?

— S-a făcut.

— Dacă mă păcăleşti, eşti un om mort.

— Nu, jur că v-ajut cinstit.

Are lapte condensat. Scoate şase cutii şi mi le dă, împreună cu o pâine de-un kilogram şi cu nişte slănină afumată.

— Ascunde-ţi sacul în junglă, o să ţi-l iei mai târziu. Uite, însemn pomul cu maceta.

Beau o cutie de lapte. Mai îmi dă şi-un pantalon lung nou-nouţ, de la o salopetă de mecanic. Îl îmbrac fără să las puşca din mână.

— Dă-i drumul, Jean. Ai grijă să nu ne vadă nimeni, că dacă ne surprinde cineva, tu eşti de vină, şi atunci s-a zis cu tine.

Jean se pricepe să umble prin junglă mai bine ca mine şi-mi vine greu să mă ţin după el, atât e de iscusit când e vorba să se ferească de crăci şi de liane. Năzdrăvanul ăsta parcă se plimbă prin junglă.

— Ştiţi că la Kourou au fost înştiinţaţi c-au evadat doi ocnaşi din Insule? Vreau să fiu cinstit cu dumneavoastră: o să fie primejdie mare când o să trecem pe lângă lagărul de ocnaşi de la Kourou.

— Pari om bun şi sincer, Jean. Sper să nu mă-nşel. Pe unde

socoteşti c-ar fi mai bine s-ajung la Inini? Gândeşte-te că de scăparea mea atârnă viaţa ta, căci dacă mă dibuiesc caraliii sau poterele, sunt silit să te omor.

— Care vă e numele?

— Papillon.

— Bine, domnule Papillon. Trebuie să pătrundem adânc în junglă şi să ne ţinem departe de Kourou. Garantez că vă duc la Inini prin junglă.

— Mă bizui pe tine. Ia-o pe unde crezi că-i mai sigur.

În interiorul junglei se merge mai încet, dar de când ne-am depărtat de cărare, îmi dau seama că negrul s-a mai relaxat. Nu mai transpiră atât de mult şi chipul îi e mai puţin crispat, parcă s-a mai liniştit.

— Jean, aşa-i că ţi-a mai trecut frica?

— Da, domnule Papillon. În preajma potecii eraţi în mare primejdie, va să zică şi eu.

Înaintăm repede. Negrul e deştept, niciodată nu se depărtează de mine cu mai mult de trei-patru metri.

— Stai, vreau să-mi răsucesc o ţigară.

— Vă rog, poftiţi un pachet de *Gauloises*.

— Mulţumesc, Jean, eşti băiat de treabă.

— Aşa e, sunt foarte de treabă. Vedeţi dumneavoastră, sunt catolic şi sufăr când văd cum se poartă supraveghetorii albi cu ocnaşii.

— Ai văzut mulţi? Unde?

— În lagărul forestier de la Kourou. Ţi se rupe inima când îi vezi cum se prăpădesc cu încetul, măcinaţi de munca asta la tăiatul lemnelor, de friguri şi de dizenterie. În Insule o duceţi mai bine. E prima oară că văd un condamnat ca dumneavoastră perfect sănătos.

— Aşa-i, o ducem mai bine în Insule.

Ne-am aşezat pe-o cracă groasă. Îi ofer una din cutiile lui de lapte. Refuză, preferă să mestece nucă de cocos.

— Nevastă-ta e tânără?

— Da, are treizeci şi doi de ani. Eu am patruzeci. Avem cinci copii, trei fete şi doi băieţi.

— Câştigi bine?

— Cu lemnul de trandafir o scoatem binişor la capăt, şi nevastă-mea spală şi calcă rufele supraveghetorilor. Mai iese ceva şi din asta. Suntem foarte săraci, dar mâncăm cu toţii pe săturate şi copiii merg la şcoală. Niciodată n-au dus lipsă de încălţări.

Amărâtului ăsta de negru i se pare că, din moment ce copiii lui au ghete-n picioare, totul e-n regulă. E aproape cât mine de înalt, chipul său n-are nimic antipatic. Dimpotrivă, ochii lui arată limpede că-i un om înzestrat cu simţiri ce-i fac cinste, că e harnic, sănătos, bun tată de familie, bun soţ, bun creştin.

— Dar dumneata, Papillon?

— Eu, Jean, încerc să-mi refac viaţa. De zece ani zac îngropat de viu, mă străduiesc neîncetat să evadez, ca s-ajung într-o zi ca tine, liber, cu o nevastă şi cu copii, fără să fac vreun rău cuiva nici măcar cu gândul. Chiar tu ai spus, ocna e un putregai, şi-un bărbat care se respectă trebuie să fugă din mocirla asta.

— Am să v-ajut din toată inima. Să mergem.

Dovedind un extraordinar simţ de orientare şi fără să şovăie vreodată în ce priveşte direcţia, Jean mă călăuzeşte de-a dreptul spre împrejurimile lagărului unde se află indochinezii; sosim la vreo două ore după lăsarea nopţii. Din depărtare se aud lovituri, nu se zăreşte nici o lumină. După câte îmi explică Jean, ca să te apropii cu adevărat de lagăr trebuie să ocoleşti unul sau două avanposturi. Hotărâm să ne oprim şi să înnoptăm.

Sunt mort de oboseală, mie frică s-adorm. Dacă mă înşel în privinţa negrului? Dacă m-a dus de nas, şi-mi ia puşca în timp ce dorm, ca să mă omoare? Dacă mă lichidează, prinde doi iepuri deodată: scapă de primejdia pe care-o reprezint pentru el şi capătă o răsplată pentru uciderea unui evadat.

Da, e foarte deştept. Fără să mai scoată o vorbă, fără să mai stea pe gânduri, se culcă şi el. Încă n-am aruncat lanţul şi bulonul. Îmi vine să-l leg; dar mă gândesc că poate să desfacă bulonul la fel de bine ca şi mine şi că, dacă umblă tiptil în vreme ce eu dorm buştean, n-o să simt nimic. Deocamdată o

să mă străduiesc să nu adorm. Are un pachet întreg de ţigări. Cu nici un preţ n-am voie să aţipesc. Nu pot să mă încred în omul ăsta, care la urma urmei s-ar putea să fie cinstit şi să mă socotească pe mine tâlhar.

E întuneric beznă. Stă culcat la doi metri de mine, nu zăresc decât albul tălpilor sale, e desculţ. În junglă răsună obişnuitele zgomote ale nopţii; între altele, urletul neîncetat al maimuţei guşate, răguşit şi puternic, care răzbate kilometri întregi. Are o mare importanţă: înseamnă că cei din grupul său pot să mănânce sau să doarmă fără grijă. Nu aduce a spaimă sau primejdie, va să zică prin preajmă nu sunt fiare sălbatice sau oameni.

Încordat la culme, nu-mi vine prea greu să n-adorm; m-ajută câteva arsuri pe care mi le fac cu ţigara şi mai ales un roi de ţânţari, vorbiţi să-mi sugă tot sângele. M-aş putea apăra ungându-mă cu salivă amestecată cu tutun. Dacă-mi dau cu zeama asta de nicotină, scap de ţânţari, dar fără ei probabil c-o s-adorm. Nu-mi rămâne decât să nădăjduiesc că ţânţarii ăştia n-o să mă umple de malarie sau de friguri galbene.

Iată-mă ieşit, poate doar provizoriu, din calea putreziciunii. Când am apucat-o pe calea asta aveam douăzeci şi cinci de ani, eram în 1931. Suntem în 1941. Zece ani. În 1931, printr-un rechizitoriu nemilos şi inuman, Pradel, procurorul lipsit de suflet, a reuşit să m-azvârle, tânăr şi plin de vigoare, în acel hău al Administraţiei penitenciare, în văgăuna aia umplută c-o scursoare vâscoasă, menită să mă topească încetul cu încetul şi să mă facă să dispar. În sfârşit, am încheiat cu bine prima parte a evadării. Am ieşit din fundul puţului, şi-am ajuns la ghizduri. Va trebui să-mi folosesc toată energia şi inteligenţa ca să izbutesc şi cu partea a doua.

Noaptea se scurge încetişor, totuşi se scurge şi n-am adormit. Nici măcar n-am dat drumul puştii. Usturimea provocată de înţepăturile ţânţarilor m-a ţinut atât de treaz că arma nu mi-a scăpat o dată din mâini. Pot să fiu mulţumit de mine, nu mi-am riscat libertatea lăsându-mă doborât de oboseală. Mintea s-a dovedit mai tare decât trupul şi, la

primele ţipete ale păsărilor, care vestesc apropierea zorilor, pot să mă felicit. Cele câteva zburătoare „sculate cu noaptea-n cap” sunt preludiul care nu se lasă prea mult aşteptat.

Negrul se ridică în capul oaselor, după ce şi-a întins toate mădularele, şi-şi freacă picioarele.

— Bună dimineaţa, n-ai dormit?

— Nu.

— Asta-i o prostie, te asigur că nu era cazul să te temi de mine. Sunt hotărât să te ajut ca să izbuteşti.

— Mulţumesc, Jean. Mai e mult până se luminează în junglă?

— O oră şi ceva. Doar animalele simt cu mult înainte că mijesc zorile. Peste o oră o să vedem destul de bine. Papillon, împrumută-mi te rog cuţitul dumitale.

I-l întind fără şovăire. Face doi-trei paşi şi taie o creangă dintr-o plantă grasă. Îmi dă o bucată mare şi-şi opreşte restul.

— Bea apa dinăuntru şi dă-ţi cu ea pe faţă.

Beau şi mă spăl cu soiul ăsta ciudat de burete. S-a luminat de ziuă. Jean îmi dă înapoi cuţitul. Mi-aprind o ţigară, Jean fumează şi el. Pornim la drum. După ce ne-am bălăcit de câteva ori prin nişte băltoace de noroi foarte greu de străbătut, am ajuns în împrejurimile lagărului de la Inini abia pe la amiază, fără să fi avut parte de vreo întâlnire, fie ea plăcută sau nu.

Ne-am apropiat de-o adevărată cale de acces spre lagăr. De-a lungul acestui larg spaţiu defrişat se întinde o linie ferată îngustă. E-o cale ferată, îmi spune el, pe care nu circulă decât nişte vagonete împinse de indochinezi. Vagonetele astea fac un zgomot asurzitor, se aud de departe. Asistăm la trecerea unuia, are pe el o bancă pe care şed doi caralii. În spatele lor, doi indochinezi frânează drăcovenia cu nişte drugi de lemn. Roţile scapără scântei. După câte spune Jean, unul din capetele prăjinilor e de oţel şi slujeşte la împingere şi frânare.

Drumul e foarte umblat. Trec indochinezi purtând în spinare suluri de liane, unii duc câte-un purcel sălbatic, iar alţii, maldăre de frunze de cocotier. Toţi par să se îndrepte spre lagăr. Jean zice că există multe motive ca s-o porneşti

prin junglă: să prinzi vreun vânat, să cauţi liane din care se fac mobile, frunze de cocotier pentru rogojinile care apără zarzavaturile din grădini de dogoarea soarelui, să vânezi fluturi, musculiţe, şerpi etc. După ce şi-au isprăvit munca impusă de Administraţie, unii indochinezi au voie să umble câteva ore prin junglă. Cu toţii trebuie să se înapoieze înainte de orele cinci ale după-amiezii.

— Poftim, Jean. Iată cei cinci sute de franci şi puşca (pe care-am descărcat-o în prealabil). Am cuţitul şi maceta. Poţi să pleci. Îţi mulţumesc. Dumnezeu să te răsplătească mai bine decât mine c-ai ajutat un nenorocit să încerce să-şi refacă viaţa. Te-ai purtat corect. Îţi mulţumesc încă o dată. Când o să le povesteşti copiilor tăi întâmplarea asta, nădăjduiesc c-ai să le spui: „Ocnaşul ăla părea băiat de treabă, nu-mi pare rău că l-am ajutat”.

— Domnule Papillon, e târziu, până s-o înnopta n-apuc să mai merg cine ştie cât. Păstrează puşca, rămân cu dumneata până mâine dimineaţă. Dacă n-ai nimic împotrivă, aş vrea să-l opresc chiar eu pe indochinezul pe care-o să-l alegi ca să-l înştiinţeze pe Cuic-Cuic. O să-i fie mai puţin frică de mine decât de-un alb care a evadat. Dă-mi voie s-o iau pe drumeag. Nici măcar unui caraliu nu i s-ar părea ciudat să mă vadă pe-aici, presupunând că s-ar ivi vreunul. I-aş spune c-am însemnat nişte lemn de trandafir pentru întreprinderea „Symphorien” din Cayenne. Ai încredere în mine.

— Atunci ia-ţi puşca, în junglă ar părea suspect cineva neînarmat.

— Aşa-i.

Jean s-a proţăpit în mijlocul drumului. Eu unul când şi-o face apariţia un indochinez care să-mi placă, o să fluier încetişor.

— Bună ziua, domnu, zice-n grai local un moşneguţ indochinez care poartă pe umeri un trunchi de bananier din cei cu muguraşi terminali, delicioşi la gust.

Fluier, întrucât bătrânelul politicos, care-l salută el întâi pe Jean, îmi place.

— Bună ziua. Stai, vreau să vorbesc cu tine.

— Ce vrea domnu'? Şi se opreşte.

Discută de vreo cinci minute. N-aud ce spun. Trec doi indochinezi care duc o căprioară mare, agăţată cu picioarele de-o prăjină, capul i se târăşte pe jos. Se cărăbănesc fără să-l salute pe negru, dar îi zic ceva în păsăreasca lor celuilalt indochinez, care le răspunde două-trei vorbe.

Jean îl aduce pe bătrân în junglă. Ajung până la mine. Îmi întinde mâna.

— Tu *frufru* (evadat)?

— Da.

— De unde?

— Din Insula Diavolului.

— Ya, bun. (Râde şi se holbează la mine, cu ochii lui oblici.) Ya, bun. Cum cheamă la tine?

— Papillon.

— Eu nu cunoşti.

— Eu prieten Chang, Chang Vauquien; frate cu Cuic-Cuic.

— Ah! Ya, bun. (Şi iar îmi strânge mâna.) Tu ce vrut?

— Spui Cuic-Cuic eu aştept el aici.

— Asta nu putut.

— De ce?

— Cuic-Cuic furat şaizeci raţe de la şef lagăr. Şef vrut omoară Cuic-Cuic. Cuic-Cuic *frufru*.

— De când?

— Două luni.

— Pe mare?

— Nu ştiu. Eu merg lagăr vorbit alt indochinez prieten bun Cuic-Cuic. El hotărăşte. Tu nu mişti de-aci. Eu venit înapoi noaptea asta.

— La ce oră?

— Nu ştiu. Dar eu venit înapoi aduce mâncare la tine, ţigări, tu nu faci foc aici. Eu fluierat „La Madelon". Când tu auzit, ieşit la drum. Înţeles?

— Înţeles.

Şi pleacă.

— Ce părere ai, Jean?

— Nu înseamnă c-am dat greş. Dacă vreţi, ne întoarcem la

Kourou şi fac rost de-o barcă, de alimente şi de pânze ca s-o porniţi pe apă.

— Jean, mă duc foarte departe, mi-e cu neputinţă să plec singur. Îţi mulţumesc pentru propunere. La o adică poate c-o să accept.

Indochinezul ne-a lăsat o porţie zdravănă de muguraşi de palmier, pe care-o mâncăm. E proaspătă şi delicioasă, aduce foarte bine la gust cu alunele. Jean o să stea de veghe, am încredere în el. Mă dau cu zeamă de tutun pe faţă şi pe mâini întrucât ţânţarii au pornit la atac.

Jean mă trezeşte din somn:

— Papillon, fluieră cineva „La Madelon”.

— Cât e ceasul?

— Nu-i târziu, vreo nouă.

Ne-ntoarcem la drumeag. Întuneric beznă. Omul care fluieră se apropie, îi răspund. Se apropie, suntem foarte aproape, îl simt, dar nu-l văd. Tot fluierând, când unul, când altul, reuşim să ne găsim. Sunt trei inşi. Fiecare mi-atinge mâna. Luna o să răsară în curând.

— Să ne-aşezăm pe marginea drumului, spune unul din ei într-o franceză perfectă. În întunericul ăsta n-o să ne poată vedea nimeni.

Jean s-a apropiat şi el.

— Întâi mănâncă, ai să vorbeşti pe urmă, spune cel care vorbeşte atât de corect.

Jean şi cu mine dăm pe gât o supă de zarzavat fierbinte. Ne încălzeşte şi hotărâm să păstrăm restul mâncării pentru mai târziu. Bem ceai cald cu zahăr, are gust de mentă, e delicios.

— Eşti prieten bun cu Chang?

— Da, mi-a spus să-l caut pe Cuic-Cuic, să evadez cu el. Eu am mai evadat o dată, foarte departe, până-n Columbia. Sunt marinar bun, de-aia voia Chang să-l iau şi pe frate-său. Are încredere în mine.

— Foarte bine. Ce tatuaje are Chang?

— Un dragon pe piept, trei puncte pe mâna stângă. Mi-a spus că cele trei puncte sunt semnul că a fost unul din capii

răscoalei de la Poulo Condor. Cel mai bun prieten al lui e un alt conducător al răscoalei, îl cheamă Van Hue. Îi lipseşte un braţ.

— Ăla-s eu, zice intelectualul. Nu-ncape îndoială că eşti prietenul lui Chang, aşadar prietenul nostru. Fii atent: Cuic-Cuic n-a putut încă să pornească pe mare, întrucât nu se pricepea să conducă o barcă. Pe de altă parte, e singur, e-n junglă, la vreo zece kilometri de aici. Face mangal. Nişte prieteni îl vând şi-i dau banii. Când o avea destule economii, o să-şi cumpere o barcă şi-o să caute pe careva să evadeze împreună. Acolo unde e nu riscă nimic. Nimeni nu poate s-ajungă la soiul ăla de insulă pe care se află, fiindcă e înconjurată de smârcuri. Oricine se aventurează într-acolo fără să cunoască drumul e înghiţit de mlaştină. În zori viu să te iau ca să te duc la Cuic-Cuic. Haideţi cu noi.

O luăm pe marginea drumului, căci a răsărit luna şi e destulă lumină ca să vezi cale de cincizeci de metri. Când ajungem în dreptul unui pod de lemn, îmi spune.

— Bagă-te sub pod. Ai să dormi aici, vin să te iau mâine dimineaţă.

Ne strângem mâna şi cei trei pleacă. Umblă fără să se ascundă. Dacă-i surprinde careva, o să spună că s-au dus să controleze nişte capcane aşezate peste zi în junglă. Jean zice:

— Papillon, tu nu dormi aici. Tu dormi în junglă, eu dorm aici. Când o veni, te chem.

— S-a făcut.

Mă întorc în junglă şi, după ce fumez câteva ţigări, adorm mulţumit, cu burta plină de supa cea bună.

Van Hue e prezent la întâlnire înainte de revărsatul zorilor. Ca să câştigăm timp, o să ţinem drumul până la răsăritul soarelui. Mergem repede vreme de peste patruzeci de minute. Dintr-o dată se face ziuă şi se aude de departe zgomotul unui vagonet care vine spre noi pe linia ferată. Intrăm în junglă.

— Rămâi cu bine, Jean, îţi mulţumesc şi-ţi urez noroc. Dumnezeu să te binecuvânteze, pe tine şi familia ta.

Insist să accepte cei cinci sute de franci. În caz că n-ar reuşi combinaţia cu Cuic-Cuic, mi-a explicat cum să mă apropii de

satul lui şi cum să-l ocolesc ca să ajung din nou pe drumeagul pe care l-am întâlnit. E nevoit să treacă pe acolo de două ori pe săptămână. Îi strâng mâna acestui nobil negru guyanez, iar el se avântă pe drum.

— Haidem, zice Van Hue pătrunzând în junglă.

Se orientează fără să şovăie şi înaintăm destul de repede, deoarece hăţişul nu-i prea des. Evită să taie cu maceta ramurile şi lianele care-l încurcă. Le dă la o parte.

CUIC-CUIC

În mai puţin de trei ore ajungem în faţa unei întinderi noroioase. Nuferi în floare şi nişte frunze mari, verzi, stau lipite de mlaştină. O luăm pe marginea mlaştinii.

— Fii atent să n-aluneci altfel dispari pe vecie, mă previne Van Hue când mă vede poticnindu-mă.

— Dă-i înainte, viu după tine şi-o să fiu mai atent.

La vreo sută cincizeci de metri în faţa noastră se zăreşte o insuliţă. Din mijlocul ei se ridică o coloană de fum. Acolo trebuie să fie cărbunăria. Văd în mocirlă un caiman înfundat în noroi pân' la ochi. Cu ce naiba s-o fi hrănind crocodilul ăsta aici, în mocirlă?

După ce-am mers mai bine de-un kilometru pe malul acestui lac de noroi, Van Hue se opreşte şi începe să cânte cât îl ţine gura. Un individ se apropie de malul insuliţei. E mic de statură şi n-are pe el decât un şort. Cei doi indochinezi vorbesc între ei. Durează cam mult şi încep să-mi pierd răbdarea când, în sfârşit, termină de vorbit.

— Vino-ncoa, zice Van Hue.

Mă iau după el, ne întoarcem pe unde-am venit.

— Totul e-n ordine, ăsta-i un prieten al lui Cuic-Cuic. Cuic-Cuic s-a dus la vânătoare, n-o să mai întârzie mult, trebuie să-l aşteptăm aici.

Ne aşezăm. Cuic-Cuic soseşte în mai puţin de-o oră. E un individ mărunţel şi uscat, galben ca anamiţii, cu dinţii daţi cu mult lac, aproape negri strălucitori, cu ochi inteligenţi şi sinceri.

— Eşti prieten cu fratele meu Chang?

— Da.

— Bine. Poţi să pleci, Van Hue.

— Mulţumesc, zice Van Hue.

— Na, ţine potârnichea asta.

— Nu, mulţumesc.

Îmi strânge mâna şi pleacă.

Cuic-Cuic porneşte cu mine, în faţa noastră merge un purcel. Ne ţinem pur şi simplu după el.

— Bagă bine de seamă, Papillon. La cel mai mic pas greşit te înghite noroiul. În caz de accident nu ne putem ajuta unul pe altul, ar însemna să dispară nu unul, ci doi. Cărarea pe unde se poate merge nu e niciodată aceeaşi, fiindcă noroiul se mişcă, dar purcelul găseşte totdeauna o trecere. O singură dată a trebuit s-aştept două zile până să trec.

Chiar aşa e, purcelul negru adulmecă şi o porneşte repede prin mlaştină. Indochinezul îi vorbeşte pe limba lui. Sunt uluit văzând cum îl ascultă animalul ăsta ca un căţel. Cuic-Cuic priveşte atent, iar eu mă holbez, încremenit. Purcelul străbate o distanţă fără să se afunde vreodată mai mult de câţiva centimetri. Noul meu prieten porneşte degrabă la rândul lui, şi-mi spune:

— Pune piciorul pe urmele mele. Trebuie să trecem cât se poate de repede, căci urmele lăsate de purcel se şterg cât ai clipi.

Am străbătut mlaştina fără vreun bucluc. Niciodată noroiul nu mi-a trecut de gleznă, şi asta doar spre sfârşit.

Purcelul făcuse zigzaguri lungi, ceea ce ne-a silit să umblăm pe scoarţa asta mai tare peste două sute de metri. Sunt lac de sudoare. Aş minţi spunând că mi-a fost doar frică, eram îngrozit sadea.

În prima parte a drumului mă tot întrebam dacă mi-era scris să mor ca Sylvain. Revedeam ultimele clipe ale acelui amărât şi, cu toate că eram treaz de-a binelea, îi distingeam trupul, dar chipul lui părea să aibă trăsăturile mele. În ce hal m-a impresionat traversarea asta! N-o s-o uit prea uşor.

— Dă-mi mâna.

Cuic-Cuic, omuleţul ăsta numai piele şi oase, mă ajută să mă caţăr pe mal.

— Bravo, frăţioare, aici precis că nu ne-ajunge potera.

— Ah, în privinţa asta poţi să te culci pe-amândouă urechile!

Am ajuns pe insuliţă. Mă îneacă un miros de bioxid de carbon. Tuşesc. E fumul de la cele două cărbunării care ard mocnit. În tot cazul, aici n-o să mă mănânce ţânţarii. În bătaia vântului, învăluită-n fum, se înalţă o colibă cu acoperişul din frunze şi cu pereţii tot din frunze, împletite ca nişte rogojini. Are o uşă, iar în faţa ei se află micul indochinez pe care l-am văzut înainte de Cuic-Cuic.

— Bună ziua, domnu.

— Vorbeşte-i franţuzeşte, nu în dialect, e un prieten de-al lui frate-meu.

Bucăţica aceea de om mă cercetează din cap până-n picioare. Mulţumit de inspecţie, îmi întinde mâna, zâmbindu-mi ştirb.

— Intră, stai jos.

E curat în bucătăria asta, singura încăpere de altfel. Fierbe ceva pe foc, într-o oală mare. Există un singur pat încropit din crengi de copac, la cel puţin un metru de la pământ.

— Ajută-mă să-i pregătesc un pat pentru la noapte.

— Da, Cuic-Cuic.

În mai puţin de-o jumătate de oră, culcuşul meu e gata. Cei doi indochinezi pun masa şi mâncăm o supă delicioasă, apoi orez cu tocăniţă de carne.

Tipul, prietenul lui Cuic-Cuic, e cel care vinde mangalul. Nu stă pe insulă, de aceea, când se înnoptează, Cuic-Cuic şi cu mine rămânem singuri.

— Da, am furat toate raţele şefului, de-aia am şters-o.

Stăm faţă-n faţă, chipurile ne sunt luminate din când în când de văpăile focului. În timp ce vorbim, ne privim. Fiecare caută să-l cunoască şi să-l înţeleagă pe celălalt.

Faţa lui Cuic-Cuic nu-i aproape deloc galbenă, i-a bronzat-o soarele. Ochii săi foarte oblici, negri şi strălucitori privesc ţintă când vorbeşte. Fumează ţigări lungi, răsucite de el din frunze de tutun negru.

Eu continui să fumez ţigări pe care mi le fac din hârtia de orez adusă de Ciung.

— M-am cărăbănit aşadar pentru că şeful, stăpânul raţelor voia să mă căsăpească acu trei luni. Din păcate, am pierdut la cărţi nu numai banii luaţi pe raţe, dar şi pe cei câştigaţi cu mangalul.

— Unde joci cărţi?

— În junglă. Indochinezii din lagărul de la Inini şi cei eliberaţi vin de la Cascade, joacă-n fiecare noapte.

— Eşti hotărât s-o porneşti pe mare?

— Abia aştept. Pe când îmi vindeam mangalul, socoteam să cumpăr o barcă, să găsesc un tip care să ştie s-o manevreze şi care să vrea s-o întindă cu mine. Acu, abia cu ce iau peste trei săptămâni din vânzarea mangalului o să putem cumpăra barca şi s-o pornim pe mare, de vreme ce ştii s-o pilotezi.

— Am bani, Cuic-Cuic. Nu-i nevoie să mai aşteptăm până se vinde mangalul ca să cumpărăm barca.

— Atunci e-n regulă. Ştiu o şalupă faină, pe care se cere o mie cinci sute de franci. O vinde un negru, tăietor de lemne.

— În regulă, ai văzut-o?

— Da.

— Vreau s-o văd şi eu.

— Mâine mă duc la Ciocolată, cum îi zic eu. Povesteşte-mi cum ai evadat, Papillon. Credeam că nu-i cu putinţă s-o întinzi din Insula Diavolului. De ce n-a plecat şi frate-meu Chang cu tine?

Îi povestesc evadarea, valul Lisette, moartea lui Sylvain.

— Înţeleg de ce n-a vrut Chang să plece cu tine. Era într-adevăr riscant. Eşti deosebit de norocos, de-aia ai putut s-ajungi pân-aici. Îmi pare bine.

Cuic-Cuic şi cu mine stăm la taclale de peste trei ore. În zori vrea să se ducă la Ciocolată, de asta ne culcăm devreme, după ce-am pus pe foc o cracă groasă, să-l ţinem aprins toată noaptea. Fumul mă îneacă şi mă face să tuşesc, dar are şi-un avantaj: nici urmă de ţânţari.

Întins pe culcuşul meu, acoperit cu o pătură pe cinste, la căldură, închid ochii. Nu pot s-adorm. Sunt prea agitat. Da, evadarea merge bine. Dacă barca-i bună, în mai puţin de-o săptămână pornesc în larg. Cuic-Cuic e mic de statură,

costeliv, dar probabil de-o forţă puţin obişnuită şi cu o rezistenţă de fier. Precis că-i cinstit şi corect cu prietenii lui, dar totodată foarte crud cu duşmanii. Nu-i lucru uşor să citeşti ceva pe chipul unui asiatic, nu exprimă nimic. Privirea totuşi pledează în favoarea lui.

Adorm şi visez marea însorită, iar barca mea spintecă voios valurile, în drum spre libertate.

— Vrei cafea sau ceai?

— Tu ce bei?

— Ceai.

— Dă-mi un ceai.

Abia se crapă de ziuă, focul a rămas aprins din ajun, într-o cratiţă fierbe apa. Un cocoş cucurigă vesel, în jurul nostru, nici un ciripit de păsări, precis că le goneşte fumul cărbunăriilor. Purcelul cel negru e culcat în patul lui Cuic-Cuic. Se vede că-i un leneş şi jumătate, căci continuă să doarmă. Pe jar se coc nişte turte din făină de orez. După ce-mi dă un ceai cu zahăr, amicul taie-n două o tartă, o unge cu margarină şi mi-o întinde. Dejunăm pe săturate. Mănânc trei turte bine coapte.

— Plec, însoţeşte-mă câţiva paşi. Dacă auzi strigând sau fluierând, să nu răspunzi. Nu-i cazul să te temi, nimeni nu poate să vină până aici. Dar dacă te-arăţi pe malul mlaştinii s-ar putea să te cureţe cu-n glonţ de puşcă.

Purcelul se trezeşte la chemarea stăpânului său. Mănâncă şi bea, apoi iese, ne luăm după el. O ia la dreapta spre mlaştină. Coboară destul de departe de locul unde-am sosit ieri. Se întoarce după vreo zece metri. Nu-i place pe-aici. Abia după trei încercări izbuteşte să treacă. Pe dată, fără să dea vreun semn de frică, Cuic-Cuic străbate distanţa până la terenul solid.

Cuic-Cuic urmează să se întoarcă abia pe seară. Am lichidat de unul singur supa pe care-o pusese pe foc. Am găsit în coteţ opt ouă, iar din trei mi-am făcut o omletă, cu margarină. Vântul şi-a schimbat direcţia, fumul celor două cărbunarii din faţa colibei se îndreaptă spre mal. La adăpost de ploaia care a răpăit în timpul după-amiezii, culcat comod

pe patul meu de lemn, nu m-a supărat bioxidul de carbon.

Dimineaţa am dat ocol insuliţei. Aproape în mijlocul ei se află un luminiş destul de mare. Nişte copaci răsturnaţi şi nişte trunchiuri tăiate mi-arată că de-aici îşi ia Cuic-Cuic lemnele din care-şi face mangalul. Mai văd şi o groapă mare într-un teren cu lut alb, de unde scoate desigur pământul trebuincios pentru a-şi acoperi lemnele, care trebuie să ardă mocnit. Găinile vin să ciugulească în luminiş. Un şobolan uriaş îmi fuge aproape de sub picioare şi la câţiva metri mai încolo găsesc un şarpe de aproape doi metri lungime, mort. Desigur că şobolanul l-a omorât.

De-a lungul acelei zile, pe care am petrecut-o singur pe insulă, am făcut un şir de descoperiri. Am găsit, de pildă, o familie de furnicari. Mama şi trei pui. În jurul lor, un furnicar uriaş era într-o agitaţie fără seamăn. În luminiş, vreo douăsprezece maimuţe foarte mici sar dintr-un copac într-altul. Când mă apropii, chirăie de mama focului.

Cuic-Cuic se întoarce pe înserat.

— Nu l-am găsit pe Ciocolată şi nici barca. S-a dus probabil s-aducă alimente de la Cascade, cătunul unde-şi are casa. Ai mâncat bine?

— Da.

— Mai vrei ceva de mâncare?

— Nu.

— Ţi-am adus două pachete de tutun cenuşiu, e-o mahorcă ordinară, dar n-am găsit altceva.

— Mulţumesc, e bun şi ăsta. Când pleacă, Ciocolată stă mult în sat?

— Două-trei zile, dar o să mă duc totuşi mâine şi-n fiecare zi, fiindcă nu ştiu când a plecat.

A doua zi plouă cu găleata. Ceea ce nu-l împiedică pe Cuic-Cuic să plece, gol puşcă. Îşi ţine hainele sub braţ, învelite într-o muşama. Nu-l însoţesc: „N-are rost să te ude şi pe tine," îmi spune.

Ploaia s-a oprit. Soarele îmi arată că trebuie să fie vreo zece-unsprezece. Unul din cele două cuptoare de mangal, cel de-al doilea, s-a prăbuşit sub răpăiala ploii. Mă apropii să-mi

dau seama de pagubă. Potopul n-a reuşit să stingă, de tot lemnele. Din grămada aia tot mai iese fum. Deodată, mă frec la ochi până să mă mai uit o dată, atât e de neprevăzut ceea ce văd: din cărbunărie ies cinci pantofi. Îţi dai imediat seama că-n aceşti pantofi, perpendicular pe tocul lor, se află câte un picior. Aşadar, în cărbunărie sunt pe cale să se prăjească trei cetăţeni. Nu-i nevoie de-un desen ca să explic care mi-a fost prima reacţie: te cam ia cu frig pe şira spinării când dai de-o drăcovenie ca asta. Împingând cu piciorul nişte mangal pe jumătate ars, mă aplec şi descopăr şi ce-l de-al şaselea picior.

Cuic-Cuic nu-i omul care să facă o treabă doar pe jumătate: pe tipii cărora le face de petrecanie îi transformă-n cenuşă pe bandă rulantă. Sunt atât de impresionat încât mai întâi plec de la cărbunărie şi mă duc până-n luminiş, să stau la soare. Am nevoie de căldură. Chiar aşa, în zăduful acela mi s-a făcut deodată frig şi simt nevoia unei adevărate raze de soare tropical.

Cititorul va socoti poate că nu-i logic, că după cele văzute ar fi trebuit mai degrabă să fiu lac de năduşeală. Ei bine, nu; sunt sloi, îngheţat trupeşte şi sufleteşte. Abia mai târziu, după mai bine de-o oră, a început să mi se brobonească fruntea de sudoare, deoarece, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât îmi zic că, după cele ce i-am spus, că am mulţi bani în tub, mare minune că mă mai aflu în viaţă.

Mi-aduc aminte că fratele lui, fusese condamnat pentru piraterie şi asasinat la bordul unei jonci. Când atacau un vas ca să-l prade, lichidau toată familia, bineînţeles pe considerente de ordin politic. Aşadar e vorba de indivizi bine antrenaţi pentru asasinate în serie. Pe de altă parte, sunt prizonier aici. Mă aflu într-o situaţie cam albastră.

Ia să vedem cum stăm. Dacă-l omor pe Cuic-Cuic pe insuliţă şi-l bag la rândul meu în cuptor, nimeni nu ştie nimic. Dar purcelul n-o să-mi dea ascultare, măgarul acesta de purcel dresat nici măcar nu ştie franţuzeşte. Deci, n-am cum s-o şterg de pe insulă. Dacă-l ameninţ pe indochinez cu arma, o să mă asculte, dar în cazul acesta, trebuie să-l omor după ce mă scoate din insulă. Dacă-l arunc în mlaştină, dispare, dar o fi

având el un motiv să-i ardă pe tipii ăia în loc să-i zvârle în mlaştină, ceea ce i-ar fi mai la îndemână. De caralii mă doare-n cot, dar dacă prietenii lui, indochinezii, află că l-am omorât, o să se prefacă în potere şi, întrucât se descurcă straşnic prin junglă nu va fi prea distractiv să-i am coadă după mine.

Cuic-Cuic n-are decât o puşcă, cu o singură ţeavă ce se încarcă pe sus. N-o lasă niciodată din mâini, nici când găteşte. Doarme cu ea şi-o ia cu el chiar când se duce să-şi facă nevoile. O să fie cazul să-mi ţin şişul tot timpul deschis, dar mai trebuie să şi dorm. Ce să zic, bine mi-am mai ales asociatul cu care să evadez!

N-am mâncat nimic toată ziua. Şi n-am luat încă nici o hotărâre, când aud pe cineva cântând. E Cuic-Cuic care se întoarce. Pitit după nişte crengi, îl văd cum se apropie. Duce un pachet pe cap şi ies la iveală abia când ajunge lângă mal. Zâmbind, îmi dă pachetul învelit într-un sac de făină, urcă alături de mine şi se îndreaptă spre colibă. Merg după el.

— Veşti bune, Papillon. Ciocolată s-a întors. N-a dat încă barca. Zice că poate să ducă peste cinci sute de kile. În pachetul pe care ţi l-am dat sunt nişte saci de făină ca să facem o velă şi-un foc. Ăsta-i primul pachet. Mâine le-aducem şi pe celelalte, o să vii cu mine să vezi dacă-ţi place barca.

Cuic-Cuic îmi explică toate astea fără să se întoarcă spre mine. Mergem unul în spatele celuilalt. Întâi purcelul, după aia el, şi eu la urmă. Bag repede la cap că nu pare să aibă de gând să mă vâre-n cuptor, de vreme ce-i vorba să văd mâine barca şi a şi început să scoată parale în vederea evadării: a cumpărat sacii de făină.

— Ia te uită, s-a surpat o cărbunărie. Precis că-i ploaia de vină. A turnat cu găleata, aşa că nu mă mir.

Nici nu se duce să vadă cărbunăria, şi intră de-a dreptul în colibă. Nu mai ştiu ce să zic, nici ce hotărâre să iau. Să mă fac că n-am văzut nimic, nu merge. Ar părea ciudat ca de-a lungul întregii zile să nu mă fi apropiat de cărbunărie, care se află la douăzeci şi cinci de metri de colibă.

— Da, n-am băgat de seamă.

— Dar ce, n-ai mâncat?

— Nu, nu mi-a fost foame.

— Ţi-e rău?

— Nu.

— Atunci de ce n-ai halit supa?

— Cuic-Cuic, stai jos, am de vorbit ceva cu tine.

— Lasă-mă să fac focul.

— Nu. Vreau să vorbesc cu tine imediat, până nu se întunecă.

— Ce s-a întâmplat?

— S-a întâmplat că, surpându-se, cărbunăria a scos la iveală trei oameni pe care-i frigeai înăuntru. Aştept o explicaţie.

— Ah! asta-i! De-aia mi se părea mie că eşti întors.

Şi fără să se tulbure câtuşi de puţin, mi se uită drept în ochi:

— Erai neliniştit după cele văzute. Te-nţeleg, e firesc. Ba chiar am avut noroc că nu m-ai înjunghiat pe la spate. Ascultă, Papillon, cei trei indivizi erau poteraşi. Acum o săptămână, mai bine zis acum vreo zece zile, îi vândusem lui Ciocolată o cantitate serioasă de mangal. Omul pe care l-ai văzut mă ajutase la căratul sacilor. E o treabă complicată: tragem c-o frânghie de peste două sute de metri un şir de saci care alunecă pe mâl. Scurt pe doi. Lăsasem o grămadă de urme de-aici şi pân' la un râuleţ unde se afla piroga lui Ciocolată. Căzuseră câteva bucăţi de mangal din nişte saci cam paradiţi. Atunci a-nceput să dea târcoale primul „vânător de oameni". Din cârâitul animalelor am priceput că-i cineva în junglă. L-am zărit pe individ fără ca el să mă vadă. Nu mi-a fost greu să traversez în partea opusă, făcând un semicerc, şi că-i cad în spate. Nici măcar n-a apucat să vadă cine l-a omorât. Observasem că, în mlaştină, cadavrele celor care s-au scufundat ies la suprafaţă după câteva zile, aşa că l-am adus încoace şi l-am băgat în cuptor.

— Şi ăilalţi doi?

— Asta s-a întâmplat cu trei zile înainte de venirea ta. Era o noapte foarte întunecoasă şi liniştită, lucru destul de rar în junglă. Ăştia doi dădeau târcoale mlaştinii de pe la apusul

soarelui. Pe unul îl apuca tusea ori de câte ori ajungea fumul până la ei. Zgomotul ăsta m-a înştiinţat că sunt acolo. Înainte de revărsatul zorilor mi-am luat inima-n dinţi şi-am trecut mlaştina în partea opusă locului unde auzisem tusea. Ca s-o scurtez, am să-ţi spun doar că primului i-am tăiat beregata. Nici n-a prins să ţipe. Celălalt, care avea o puşcă de vânătoare a făcut greşeala să se descopere, într-atât era de ocupat să se zgâiască la jungla de pe insuliţă, să vadă ce se petrece acolo. L-am împuşcat şi, fiindcă nu murise, i-am băgat cuţitul în inimă. Ăştia sunt cei trei tipi pe care i-ai descoperit în cărbunărie, Papillon. Erau doi arabi şi un francez. N-a fost de glumă să trec mlaştina cu ăştia în spinare. A trebuit să-i trec unul câte unul, că erau grei. În sfârşit, am reuşit să-i bag în cuptor.

— Chiar aşa s-au petrecut lucrurile?

— Da, Papillon, ţi-o jur.

— De ce nu i-ai aruncat în mlaştină?

— Ţi-am spus, noroiul scoate cadavrele. Câteodată cad căprioare mari înăuntru, şi după o săptămână ies la suprafaţă. Miroase atunci a hoit până ce le mănâncă păsările de pradă. Asta durează mult, iar cârâiturile şi zborul lor i-atrag pe cei ce-şi vâră nasul peste tot. Ascultă, Papillon, îţi jur, cu mine n-ai de ce să te temi. Na, ca să te linişteşti, ia puşca, dacă vrei.

Am o poftă nebună să accept arma, dar mă stăpânesc şi-i spun pe tonul cel mai firesc cu putinţă:

— Nu, Cuic-Cuic. Mă aflu aici pentru că mă simt în siguranţă, alături de-un prieten. Mâine va trebui să-i mai arzi o dată pe ăia, nu se ştie ce se poate întâmpla după ce plecăm. N-am chef să fiu acuzat, fie şi-n lipsă, de trei asasinate.

— Da, o să-i mai ard şi mâine. Dar fii liniştit, nimeni n-o să pună vreodată piciorul pe insuliţa asta. E cu neputinţă să treci fără să te scufunzi.

— Dar c-o barcă pneumatică?

— La asta nu m-am gândit.

— Dacă i-aduce careva pe jandarmi pân-aici şi-şi vâră-n cap s-ajungă la insulă, precis că izbutesc să treacă cu o barcă pneumatică, de-aia trebuie să plecăm cât mai iute.

— De acord. Mâine aprindem din nou cărbunăria, de altfel, nici nu s-a stins de tot. Doar să facem două coşuri de aerisire.

— Bună seara, Cuic-Cuic.

— Noapte bună. Papillon. Şi-ţi repet, dormi liniştit, poţi să ai încredere în mine.

Învelit cu pătura pân' la bărbie, căldura ei mă desfată. Mi-aprind o ţigară. În mai puţin de zece minute, Cuic-Cuic începe să sforăie. Lângă el purcelul respiră zgomotos. Focul nu mai arde cu flacără, dar trunchiul de copac, plin de tăciuni care licăresc roşietic ori de câte ori pătrunde briza-n colibă, creează o impresie de pace şi de linişte sufletească. Mă bucur de confortul ăsta şi-adorm cu un gând ascuns: mâine ori mă trezesc din somn, şi va să zică de-aici încolo între Cuic-Cuic şi mine totul va fi în regulă, ori indochinezul e cel mai grozav artist din lume când e vorba să-şi ascundă intenţiile şi să toarne la gogoşi, şi-atunci nu mai apuc să mai văd lumina soarelui, fiindcă ştiu prea multe despre el şi s-ar putea să nu-i convină.

Cu o cană de cafea în mână, specialistul asasinatelor în serie vine să mă trezească. Nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase. Îmi spune bună dimineaţa cu un zâmbet deosebit de prietenesc. S-a luminat de ziuă.

— Na, bea-ţi cafeaua, ia o turtiţă, i-am pus margarină.

După ce am mâncat şi-am băut, mă spăl afară, luând apă dintr-un butoi care-i mereu plin.

— Vrei să mă ajuţi, Papillon?

— Da, răspund eu, fără să întreb la ce.

Tragem de picioare cadavrele pe jumătate arse. Bag de seamă, fără să zic nimic, că cei trei au burta despicată: precis că simpaticul indochinez a cotrobăit prin măruntaiele lor, poate au vreun tub. Să fi fost de-adevăratelea poteraşi? Sau simpli vânători de fluturi ori fiare? I-a lichidat ca să se apere sau ca să-i prade? Gata, m-am gândit destul la povestea asta. Îi aşezăm la loc, într-un gol al cărbunăriei, bine acoperiţi cu lemne şi lut. Am deschis două coşuri de aerisire şi cărbunăria porneşte să-şi îndeplinească cele două funcţii: să facă mangal şi să prefacă-n cenuşă cele trei stârvuri.

— Papillon, valea. Purcelul găseşte destul de repede un loc de trecere.

Traversăm mlaştina în flanc câte unul. Când să-mi iau inima-n dinţi şi s-o pornesc prin mlaştină, mă cuprinde o spaimă de neînvins. Înecarea lui Sylvain în noroi m-a impresionat atât de puternic că nu mă pot aventura nepăsător prin smârcuri. În sfârşit, lac de sudoare rece, mă iau după Cuic-Cuic. De fiecare dată pun piciorul în urma lăsată de el. N-am nici un motiv să mă tem: dacă trece el, înseamnă că pot să trec şi eu.

După două ore şi mai bine de mers ajungem la locul unde Ciocolată taie lemne. Nu ne-am întâlnit cu nimeni în junglă, aşa că n-a fost cazul să ne ascundem.

— Bună ziua.

— Bună ziua, Cuic-Cuic.

— Toate bune?

— Da, toate bune.

— Arată-i prietenului meu barca.

Barca e foarte solidă, un soi de şalupă de transport. Grea, dar zdravănă. Îmi înfig cuţitul peste tot. Nicăieri nu pătrunde mai mult de jumătate de centimetru. Şi fundul e intact. A fost făcută din lemn clasa întâi.

— Cum o dai?

— Două mii cinci sute de franci.

— Îţi dau două mii.

— Batem palma.

— Barca asta n-are chilă. Îţi mai dau cinci sute de franci, dar să-i faci o chilă, o cârmă şi-un catarg. Chila, ca şi cârma, din lemn tare. Catargul să aibă trei metri şi să fie din lemn uşor şi flexibil. Când e gata?

— Peste o săptămână.

— Uite două hârtii de-o mie şi una de cinci sute. O să le rup în două, primeşti cealaltă jumătate când îmi dai barca. Păstrează cele trei jumătăţi la dumneata. Ne-am înţeles?

— S-a făcut.

— Vreau permanganat, un butoi cu apă, ţigări şi chibrituri, alimente pentru patru oameni pe timp de-o lună: făină, ulei,

cafea şi zahăr. Proviziile ţi le plătesc separat. Îmi predai totul pe fluviu, pe Kourou.

— Domnu, nu pot să vă însoţesc la gura fluviului.

— Nici n-am cerut asta. Ţi-am spus să-mi predai barca pe fluviu şi nu în golfuleţ.

— Poftim sacii de făină, o frânghie, ace de cusut şi aţă pescărească.

Cuic-Cuic şi cu mine ne întoarcem la ascunzătoarea noastră. Ajungem, fără necazuri, mult înainte să se fi înnoptat. La întoarcere a cărat purcelul în spinare, că animalul obosise.

Şi azi sunt singur, tocmai cos vela, când aud nişte ţipete. Pitit în junglă, m-apropii de mlaştină şi privesc spre malul celălalt: Cuic-Cuic gesticulează şi discută cu intelectualul. După câte înţeleg, vrea să treacă pe insuliţă, şi Cuic-Cuic nu-l lasă. Fiecare are câte-o macetă în mână. Ciungul e cel mai agitat. Numai de nu mi l-ar omorî pe Cuic-Cuic! Mă hotărăsc să ies la iveală. Fluier. Cei doi se întorc spre mine.

— Ce s-a întâmplat, Cuic-Cuic?

— Vreau să vorbesc cu tine, Papillon, strigă celălalt, iar Cuic-Cuic nu mă lasă să trec.

După încă zece minute de discuţii, purcelul le deschide calea şi ajung amândoi pe insuliţă. Stând jos, în colibă, fiecare cu o cană de ceai în mână, aştept să vorbească.

— Să vezi, zise Cuic-Cuic. Ţine morţiş să se uşchească cu noi. Eu îi explic că n-am nici un amestec în treaba asta, că tu plăteşti şi tu hotărăşti totul. Nu vrea să mă creadă.

— Papillon, spune celălalt, Cuic-Cuic e obligat să mă ia cu el.

— De ce?

— El e acela care, acu doi ani, mi-a tăiat braţul într-o încăierare la un joc de cărţi. M-a pus să jur că n-o să-l omor. Am jurat, dar cu o condiţie: toată viaţa lui sau cel puţin câtă vreme i-o voi cere, trebuie să mă hrănească. Şi-atunci, dacă pleacă, nu-l mai văd cât oi trăi. Aşa că, sau te lasă să pleci singur, sau mă ia cu el.

— Mare-i grădina lui Dumnezeu! Ascultă, eu sunt de acord să te iau. Barca e bună şi mare, am putea pleca şi mai mulţi,

numai să vrem. Dacă şi Cuic-Cuic e de acord, te iau.

— Mulţumesc, spune ciungul.

— Ce zici, Cuic-Cuic?

— De acord, dacă vrei tu.

— Mai e ceva important. Poţi să ieşi din lagăr fără să te dea dispărut şi să te caute ca evadat, şi s-ajungi la fluviu înainte de se înnoptează?

— Asta-i uşor. Pot să ies începând de la ora trei după-amiază şi-n mai puţin de două ore sunt pe malul fluviului.

— Cuic-Cuic, ai să găseşti pe întuneric locul de unde să-l îmbarcăm pe prietenul tău fără să pierdem vremea?

— Sigur că da.

— Vino de azi într-o săptămână, ca să afli ziua plecării.

Ciungul pleacă vesel după ce mi-a strâns mâna. Îi văd cum îşi iau rămas bun, pe malul celălalt. Înainte de-a se despărţi îşi strâng mâna. Totul e-n ordine. După ce Cuic-Cuic se întoarce în colibă, continui convorbirea de unde am lăsat-o.

— Ciudat contract ai mai încheiat cu duşmanul tău: n-am mai auzit de-o asemenea drăcovenie, să-l hrăneşti toată viaţa. De ce i-ai tăiat braţul?

— O încăierare la cărţi.

— Mai bine-l omorai.

— Nu, fiindcă mi-e prieten bun. La tribunalul militar unde am fost judecat pentru treaba asta m-a apărat din răsputeri spunând că el mă atacase şi că eram în legitimă apărare. Am acceptat învoiala nesilit de nimeni, trebuie s-o respect negreşit. Doar că nu îndrăzneam să-ţi mărturisesc, fiindcă tu plăteşti toată cărăbăneala.

— E-n regulă, Cuic-Cuic, s-o lăsăm baltă. Când ai să fii liber, dac-o vrea Dumnezeu, o să faci ce-o să crezi de cuviinţă.

— O să mă ţin de cuvânt.

— Ce-ai de gând să faci când te-oi vedea liber?

— Deschid un restaurant. Sunt un bucătar foarte bun şi el e specialist în pregătirea unui fel de spaghete chinezeşti, „Chow Mein”.

Incidentul ăsta mi-a redat buna dispoziţie. Povestea e atât de trăsnită că mereu îl tachinez pe Cuic-Cuic.

Ciocolată s-a ţinut de cuvânt: cinci zile mai târziu, totul era gata. Ne-am dus să vedem barca pe-o ploaie torenţială. Nimic de criticat. Catargul, cârma şi chila au fost adaptate perfect şi executate din materiale extra. Barca, cu butoiul şi alimentele, ne aşteaptă într-un fel de cot al fluviului. Rămâne să-l anunţăm pe ciung. Ciocolată se oferă să se ducă în lagăr să vorbească cu el. Ca să înlăture primejdia de-a ne apropia de mal să-l luăm, o să-l aducă personal direct la ascunzătoare.

Ieşirea din fluviul Kourou e marcată de două faruri de poziţie. Dacă plouă, se poate ieşi fără riscuri chiar prin mijlocul fluviului, bineînţeles fără a ridica velele, ca să nu fie reperată barca. Ciocolată ne-a dat vopsea neagră şi-o pensulă. O să pictăm pe velă un K mare şi numărul 21. Acest *K 21* e matricola unei bărci de pescuit care iese câteodată noaptea în larg. În caz că ne-ar vedea ridicând vela la intrarea în mare, ne-ar confunda cu cealaltă barcă.

Plecarea a rămas pe mâine seară la ora şapte, o oră după lăsarea întunericului. Cuic-Cuic afirmă că va nimeri din nou drumul şi e sigur c-o să mă ducă drept la ascunzătoare. O să plecăm de pe insulă la ora cinci, ca să mergem un ceas pe lumină.

Ne întoarcem veseli la colibă. Cuic-Cuic, cu purcelul în spinare, vorbeşte întruna, fără să se întoarcă spre mine, care merg în urma lui:

— În sfârşit, o să scap de ocnă. Mulţumită ţie şi fratelui meu Chang o să fiu liber. Poate că într-o zi, când vor pleca francezii din Indochina, o să mă pot întoarce în ţara mea.

Pe scurt, are încredere în mine, şi când a văzut că-mi place barca, s-a bucurat grozav. Îmi petrec ultima noapte pe insuliţă, ultima mea noapte, sper, pe pământul Guyanei.

Dacă ies din apele fluviului şi-ajung pe mare, înseamnă precis că sunt liber. Singura primejdie ar fi naufragiul, deoarece, de când a început războiul, nici o ţară nu mai extrădează ocnaşii. Măcar în privinţa asta ne foloseşte războiul la ceva. Dacă pun mâna pe tine, te condamnă la moarte, e drept, dar pentru asta trebuie să te şi prindă. Mă gândesc la Sylvain: de n-ar fi comis imprudenţa aceea, ar fi

fost aici cu mine, lângă mine. Adorm ticluind o telegramă: *„Domnule procuror Pradel – în sfârşit, am ieşit definitiv de pe calea putreziciunii pe care m-aţi azvârlit. Mi-au trebuit nouă ani.”*

Soarele e destul de sus când mă trezeşte Cuic-Cuic. Ceai şi turtite. Peste tot, numai cutii. Zăresc două cuşti de răchită.

— Ce-ţi trebuie cuştile?

— Iau găinile să le mâncăm pe drum.

— Nerod mai eşti, Cuic-Cuic! Nu luăm nici o găină.

— Ba da, vreau să le iau.

— Ce, nu ţi-e bine? Dacă ieşim cumva la ziuă, din cauza refluxului, şi pe găini şi cocoşi îi găseşte cântatul pe fluviu, îţi dai seama ce primejdie ne paşte?

— Eu n-arunc găinile.

— Frige-le şi bagă-le-n untură şi-n ulei. O să ţină, şi le înfulecăm în primele trei zile.

În sfârşit convins, Cuic-Cuic porneşte în căutarea găinilor, dar cârâielile primelor patru pe care le-a prins le-au făcut probabil pe celelalte să simtă mirosul frigării, căci n-a mai fost chip să pună mâna pe vreuna, s-au ascuns toate prin junglă. E o taină a lighioanelor care au presimţit, nu ştiu cum, primejdia.

Încărcaţi ca nişte catâri, străbatem mlaştina în urma purcelului. M-a implorat să luăm purcelul cu noi.

— Pe cuvântul tău că javra n-o să guiţe?

— Jur. Când îi poruncesc, tace. Nici când ne-a dat de vreo două-trei ori târcoale un tigru n-a guiţat. Şi totuşi i se zbârlise tot părul.

Convins de buna-credinţă a lui Cuic-Cuic, accept să-i iau preaiubitul purcel. Când ajungem la ascunzătoare, s-a înnoptat. Ciocolată e acolo, cu ciungul. Două lanterne electrice îmi permit să controlez totul. Nu lipseşte nimic: inelele velei sunt pe catarg, focul e la locul lui, gata să fie ridicat. Cuic-Cuic repetă de două-trei ori manevra pe care i-o arăt. A priceput repede ce vreau de la el. Îi plătesc negrului care a fost atât de corect. E de-o atare naivitate încât a adus hârtie cu lipici, şi jumătăţile de bancnote. Mă roagă să i le lipesc. Nici o clipă nu i-a trecut prin minte c-aş putea să-i iau

banii înapoi. Oamenii care nu nutresc gânduri rele faţă de ceilalţi se dovedesc ei înşişi buni şi drepţi. Ciocolată e un om cinstit şi cumsecade. Văzuse cum sunt trataţi ocnaşii, nu i-a părut rău c-a ajutat pe trei dintre ei să evadeze din iadul ăsta.

— Adio, Ciocolată. Îţi urez noroc, ţie şi familiei tale.

— Mii de mulţumiri.

Caietul al unsprezecelea
adio, ocnă

EVADAREA

Mă urc ultimul în barcă şi, împinşi de Ciocolată, înaintăm spre fluviu. Avem două vâsle straşnice, una manevrată de Cuic în faţă, cealaltă de mine. În mai puţin de două ore ajungem pe fluviu.

Plouă de-o oră şi mai bine. Un sac de făină vopsit îmi slujeşte drept impermeabil. Cuic şi ciungul au şi ei câte unul la fel.

Fluviul e rapid şi plin de vârtejuri. În ciuda curentului, ajungem în mijlocul lui în mai puţin de-o oră. Ajutaţi de reflux, după trei ceasuri trecem printre cele două faruri. Ştiu că marea e aproape, întrucât sunt situate chiar la gura fluviului. Cu vela şi focul ridicate, ieşim din Kourou fără să întâmpinăm vreun necaz. Vântul suflă dintr-o parte cu atâta forţă că sunt silit să-l fac să lunece pe velă. Intrăm în mare brutal şi, ca o săgeată, trecem prin gura fluviului, depărtându-ne repede de coastă. În faţa noastră, la patruzeci de kilometri, farul de pe Insula Royale ne arată drumul.

Acum treisprezece zile eram în spatele acestui far, pe Insula Diavolului. Plecarea asta nocturnă pe mare, desprinderea rapidă de continent nu e salutată de cei doi camarazi indochinezi cu o explozie de bucurie. Aceşti oameni nu obişnuiesc să-şi exteriorizeze sentimentele asemenea nouă.

De cum am început să plutim pe apa mării, Cuic-Cuic a zis doar atât, cu un glas firesc:

— Am ieşit foarte bine.

— Da, am pătruns în mare fără nici o greutate.

Ciungul adăugă:

— Mi-e sete, Cuic-Cuic. Dă-mi puţin rachiu.

După ce m-am servit, au tras şi ei o duşcă bună. Am plecat fără busolă, dar cu prilejul primei evadări am învăţat să mă călăuzesc după soare, lună, stele şi vânt. Aşadar mă îndrept spre larg fără nici o şovăire, cu catargul orientat spre Steaua Polară. Barca se comportă bine: urcă suplă valurile şi aproape că n-are ruliu. Vântul fiind foarte puternic, dimineaţa ne aflăm foarte departe de coastă şi de Insulele Salvării. Dacă n-ar fi fost prea riscant, m-aş fi apropiat de Insula Diavolului, s-o pot privi pe săturate din larg în vreme ce-o ocolim.

Timp de şase zile marea a fost agitată, dar fără ploaie şi fără furtună. Vântul, foarte puternic, ne-a împins destul de iute spre apus. Cuic-Cuic şi Hue sunt nişte tovarăşi admirabili. Nu se plâng niciodată, nici de vreme rea, nici de soare, nici de frigul nopţii. Un singur lucru: nici unul nu vrea să se atingă de cârmă şi să aibă barca pe mână vreme de câteva ceasuri ca să pot dormi. De trei sau patru ori pe zi pregătesc mâncarea. S-au consumat toate găinile şi cocoşii. Ieri i-am spus lui Cuic în glumă:

— Când mâncăm purcelul?

S-a făcut foc.

— Animalul ăsta e prietenul meu şi va trebui să mă omorâţi pe mine până să-l tăiaţi pe el.

Tovarăşii mei îşi fac de lucru pe lângă mine. Nu fumează, ca să pot fuma eu cât vreau. Oricând se găseşte ceai cald. Fac totul fără să fie nevoie să le spun ceva.

Sunt şapte zile de când am plecat. Nu mai pot. Soarele frige atât de tare că până şi prietenii mei sunt opăriţi ca nişte raci. O să dorm. Leg cârma şi las numai un pic de velă. Barca merge cum o împinge vântul. Dorm buştean aproape două ore.

O zdruncinătură zdravănă mă trezeşte brusc Când îmi dau cu apă pe obraz, am plăcuta surpriză să constat că, în timp ce dormeam, Cuic m-a bărbierit fără să simt nimic. Tot datorită lui faţa mi-e unsă cu ulei.

De aseară mă îndrept mai spre sud-vest, mi se pare că am luat-o prea spre nord. Pe lângă faptul că rezistă bine pe mare, barca asta grea are şi avantajul că nu se lasă uşor deviată. De aceea presupun c-am mers prea mult spre nord, căci am pus la socoteală şi deriva, şi poate că n-a avut loc. Ia te uită, un dirijabil! E prima oară când văd aşa ceva. Nu pare să vină spre noi şi e prea departe ca să ne dăm seama de mărimea lui.

Luminându-i învelişul de aluminiu, soarele îi dă reflexe platinate atât de strălucitoare că nu te poţi uita ţintă la el. Şi-a schimbat ruta, parcă s-ar îndrepta spre noi. Într-adevăr se măreşte repede şi-n mai puţin de douăzeci de minute se află deasupra noastră. Cuic şi ciungul sunt atât de surprinşi de arătarea asta că sporovăiesc fără încetare pe limba lor.

— Da' mai vorbiţi şi franţuzeşte, ce dracu! să vă-nţeleg şi eu.

— Balon captiv englezesc, zice Cuic.

— Nu, nu-i un balon captiv, e-un dirijabil.

Acum, când drăcovenia asta uriaşă zboară jos şi se roteşte-n jurul nostru, descriind cercuri mici, o examinăm cu de-amănuntul. Se zăresc nişte steguleţe cu care ni se fac semne. Nu putem răspunde, fiindcă nu înţelegeam nimic. Dirijabilul insistă, trecând şi mai aproape de noi, atât de aproape că distingem oamenii din carlingă. Apoi se îndepărtează, luând-o de-a dreptul spre pământ. La mai puţin de-o oră, soseşte un avion care trece de câteva ori deasupra noastră.

Marea a început să fie mai agitată şi dintr-odată vântul s-a înteţit. Orizontul e senin de jur împrejur, nu-i pericol să plouă.

— Ia te uită, zice ciungul.

— Unde?

— Acolo, punctul ăla în direcţia unele trebuie să fie pământul. Punctul ăla negru e-un vas.

— De unde ştii?

— Presupun, şi-aş zice chiar că-i o vedetă rapidă.

— De ce?

— Fiindcă nu scoate fum.

Într-adevăr, cam peste un ceas, zărim foarte clar un vas de război cenuşiu, care pare să se îndrepte direct spre noi. Se

măreşte, va să zică înaintează cu o viteză formidabilă, vine într-atât de precis spre noi că mi-e frică să nu treacă prea aproape. Ar fi primejdios, pentru că marea e agitată şi siajul lui, perpendicular pe direcţia valurilor, ne-ar putea scufunda.

E un torpilor de buzunar. Când schiţează un semicerc, ni se înfăţişează de-a lungul, aşa că-i putem citi numele: Tarpon. Cu steagul englez fluturând la proră, vasul, după ce-şi descrie semicercul, se apropie încet din spate. Se menţine cu prudenţă la acelaşi nivel cu noi, cu aceeaşi viteză. O mare parte a echipajului, în uniforma albastră a flotei engleze, se află pe punte. De pe puntea de comandă, un ofiţer îmbrăcat în alb, cu un portavoce la gură, strigă:

— Stop. You stop!

— Coboară pânzele, Cuic!

În mai puţin de două minute, vela, trinca şi focul sunt strânse. Fără velă stăm aproape pe loc, doar valurile ne deplasează lateral. Nu pot rămâne aşa multă vreme, e primejdios. O navă lipsită de-un impuls propriu, datorat vreunui motor sau vântului, nu mai răspunde comenzilor, lucru tare periculos când valurile sunt mari. Slujindu-mă de mână ca de-un portavoce, strig:

— Vorbiţi franceza, *captain?*

Un alt ofiţer ia portavocele:

— Da, *captain,* înţeleg.

— Ce doriţi?

— Să vă luăm barca la bord.

— Nu, e prea periculos, nu vreau să-mi fărâmaţi barca.

— Suntem un vas de război în patrulare, trebuie să vă supuneţi.

— Puţin îmi pasă, noi nu suntem în război.

— Nu sunteţi naufragiaţi de pe-un vas torpilat?

— Nu, suntem nişte evadaţi din ocna franceză.

— Ce ocnă, ce-i aia, ce înseamnă ocnă?

— Închisoare, penitenciar. *Convict,* pe englezeşte. *Hard labour.* (Muncă silnică.)

— Ah! Da, da, înţeleg. Cayenne?

— Da, Cayenne.

— Unde vă duceţi?

— Hondurasul britanic.

— Nu se poate. Trebuie s-o luaţi spre sud-vest şi să vă duceţi la Georgetown. Supuneţi-vă, e un ordin.

— O.K.

Îi spun lui Cuic să ridice pânzele şi-o pornim în direcţia indicată de torpilor.

Auzim un motor în spatele nostru, e-o şalupă care s-a desprins de torpilor. Ne ajunge degrabă. Un marinar, cu arma în bandulieră, e în picioare la proră. Şalupa vine pe dreapta, trece literalmente razant pe lângă noi fără să se oprească şi fără să ne ceară să ne oprim. Dintr-un salt, marinarul sare în barca noastră. Şalupa îşi urmează drumul şi se întoarce la torpilor.

— *Good afternoon* (Bună ziua), zice marinarul. Vine spre mine, se aşază alături, pune mâna pe cârmă şi îndreaptă barca mai spre sud decât mine.

Îi încredinţez cârma bărcii, observând felul cum procedează. Se pricepe foarte bine să manevreze, nu încape nici o îndoială. Cu toate astea, nu-mi părăsesc locul. Mai ştii ce-o fi în capul lui?

— Ţigări?

Scoate trei pachete de ţigări englezeşti şi-i dă fiecăruia câte unul.

— Ia te uită, zice Cuic, i-au dat pachetele de ţigări în clipa când s-a îmbarcat, n-aş crede că se plimbă cu trei pachete la el.

Fac haz de remarca lui Cuic, apoi mă ocup de marinarul englez, care se pricepe mai bine la manevrarea bărcii. Am timp berechet să mă gândesc. De astă dată evadarea a reuşit definitiv. Sunt un om liber, liber. Mi se pune un nod fierbinte în gât, cred chiar că-mi dau lacrimile. E adevărat, sunt definitiv liber, de vreme ce, de când cu războiul, nici o ţară nu-i mai extrădează pe evadaţi.

Până s-o isprăvi războiul voi avea timp să mă fac respectat şi cunoscut oriunde o să mă stabilesc. Singurul necaz e că, din pricina războiului, te pomeneşti că n-o să-mi pot alege ţara în

care aş vrea să rămân. Nu-i nimic, oriunde aş trăi, voi câştiga în scurt timp stima şi încrederea locuitorilor şi a autorităţilor prin felul meu de trai, care trebuie să fie, şi va fi, ireproşabil. Chiar mai mult, exemplar.

Senzaţia de siguranţă că am învins în sfârşit calea putreziciunii e atât de puternică încât nu mă mai gândesc la altceva. În fine, ai câştigat, Papillon! După nouă ani ai învins definitiv. Doamne, îţi mulţumesc, poate c-ai fi putut s-o faci mai devreme, dar căile tale sunt de nepătruns, nu mă plâng de tine, căci cu ajutorul tău sunt încă tânăr, sănătos şi liber.

Tot gândindu-mă la drumul străbătut în aceşti nouă ani de ocnă, plus cei doi dinainte, din Franţa, în total unsprezece, urmăresc direcţia indicată de braţul marinarului, care-mi spune „Pământul”.

La orele şaisprezece, după ce-am depăşit un far stins, pătrundem în apele unui uriaş fluviu: Demerara River.

Şalupa apare din nou, marinarul îmi dă cârma şi se duce să se posteze în faţă. Prinde din zbor o parâmă groasă pe care-o leagă de banca din faţă. Strânge el însuşi velele şi remorcaţi lin de şalupă, urcăm vreo douăzeci de kilometri pe fluviul ăsta galben, urmaţi la două sute de metri de torpilor. După un cot zărim un oraş mare: „Georgetown”, strigă marinarul englez.

Într-adevăr, traşi de şalupă, pătrundem încet în capitala Guyanei engleze. Multe cargouri de transport, vedete şi vase de război. Pe malul fluviului se aliniază tunuri dispuse pe turele. E un arsenal întreg, atât pe unităţile navale, cât şi pe pământ.

Iată războiul. A izbucnit de mai bine de doi ani, dar nu-l simţisem. Georgetown, capitala Guyanei engleze, port important pe Demerara River, e în întregime pe picior de război. Impresia pe care mi-o face oraşul sub arme e ciudată. Abia am apucat să abordăm la un apuntament militar, că torpilorul care ne urma se şi apropie încet şi acostează. Cuic cu purcelul lui, Hue cu o bocceluţă în mână şi eu fără nimic, urcăm pe chei. Pe debarcaderul ăsta, rezervat marinei, nu e nici un civil. Doar marinari şi militari. Soseşte un ofiţer, îl recunosc. E cel care mi-a vorbit franţuzeşte, de pe torpilor.

Amabil, îmi întinde mâna şi-mi zice:

— Sunteţi sănătos?

— Da, domnule căpitan.

— Perfect. Va trebui totuşi să treceţi pe la infirmerie, vi se vor face câteva injecţii. Cei doi prieteni ai dumneavoastră de asemenea.

Caietul al doisprezecelea

Georgetown

VIAŢA LA GEORGETOWN

În cursul după-amiezii, după câteva vaccinări, suntem transferaţi la postul de poliţie al oraşului, un fel de comisariat uriaş, unde intră şi ies fără încetare sute de poliţişti. Comandantul poliţiei din Georgetown, cea mai înaltă autoritate care răspunde de liniştea acestui port important, ne primeşte imediat în biroul său. În jurul lui, ofiţerii englezi îmbrăcaţi în kaki, impecabili în şortul şi cu ciorapii lor albi. Colonelul ne face semn să ne aşezăm în faţa lui şi ne spune într-o franceză impecabilă:

— De unde veneaţi când aţi fost reperaţi pe mare?

— Din Guyana franceză, de la ocnă.

— Vă rog să-mi spuneţi exact locul de unde aţi evadat.

— Eu, din Insula Diavolului. Ceilalţi dintr-un lagăr semipolitic de la Inini, lângă Kourou, din Guyana franceză.

— Ce condamnare aveaţi de ispăşit?

— Pe viaţă.

— Pe ce motiv?

— Pentru omucidere.

— Şi indochinezii?

— Tot pentru omucidere.

— Ei la cât fuseseră condamnaţi?

— Pe viaţă.

— Profesia?

— Electrician.

— Şi ei?

— Bucătari.

— Ţineţi cu de Gaulle sau cu Petain?

— Habar n-avem de chestiile astea. Suntem nişte deţinuţi care încercăm să ne refacem viaţa şi să trăim cinstit, în libertate.

— O să vi se dea o celulă care-o să rămână deschisă ziua şi noaptea. O să vă punem în libertate după ce-o să vă controlăm declaraţiile. Dacă aţi spus adevărul, nu-i cazul să vă temeţi de ceva. Trebuie să înţelegeţi că e război şi că suntem obligaţi să luăm mai multe măsuri de prevedere decât în vremuri normale.

Pe scurt, o săptămână mai târziu suntem puşi în libertate. Am profitat de săptămână asta, petrecută la postul de poliţie, ca să facem rost de nişte haine ca lumea. Aşadar, la nouă dimineaţa, îmbrăcaţi corect, cei doi indochinezi şi cu mine ne aflam pe stradă, înzestraţi cu câte-o legitimaţie cu fotografiile noastre.

Oaşul, care are 250.000 de locuitori, aproape în întregime din lemn, construit după sistemul englezesc: parterul din ciment, restul din lemn. Pe străzi şi bulevarde mişună oameni de toate neamurile: albi, ciocolatii, negri, hinduşi, culi, marinari englezi şi americani, scandinavi. Suntem niţeluş ameţiţi de mulţimea asta pestriţă. În noi, în inimile noastre sălăşluieşte o bucurie atât de năvalnică, atât de puternică, încât se reflectă probabil pe chipurile noastre, chiar pe-ale indochinezilor, căci mulţi se uită la noi zâmbindu-ne cu amabilitate.

— Unde mergem? zice Cuic.

— Aproximativ ştiu unde. Un poliţist negru mi-a dat adresa a doi francezi la Penitence Rivers.

Informându-ne, aflăm că-i un cartier locuit exclusiv de hinduşi. Mă îndrept spre un poliţist îmbrăcat în alb, impecabil. Îi arăt adresa. Până să ne răspundă, ne cere legitimaţiile. I-o dau pe-a mea, plin de mândrie. „E-n regulă, mulţumesc”. După care binevoieşte să se deranjeze şi ne arată ce tramvai să luăm, după ce-a vorbit cu conductorul. Ieşim din centrul oraşului şi, după douăzeci de minute, conductorul ne

spune să coborâm. Aici, trebuie să fie. Pe stradă întrebăm: *„Frenchman?”* (Francez?) Un tânăr ne face semn să-l urmăm. Ne călăuzeşte direct spre o căsuţă scundă. Abia m-am apropiat, că trei bărbaţi au şi ieşit din casă, făcându-ne semne primitoare.

— Cum, eşti aici, Papi?

— Nu se poate! zice cel mai în vârstă, cu părul complet alb. Intră. Asta-i casa mea. Indochinezii sunt cu tine?

— Da.

— Intraţi, fiţi bineveniţi.

Pe ocnaşul ăsta bătrân îl cheamă Guittou Auguste, zis le Guittou, e-un marsiliez get-beget, a fost în acelaşi convoi cu mine pe bordul vasului *La Martiniére* în 1933, acum nouă ani. După o evadare care-a dat greş, îmi explică el, a fost iertat de pedeapsa principală şi în calitate de eliberat a evadat acum trei ani. Ceilalţi doi sunt Petit-Louis, un tip din Arles, şi Julot, din Toulon. Şi ei au plecat după ce şi-au ispăşit pedeapsa, dar ar fi trebuit să mai rămână în Guyana franceză un număr de ani egal cu durata condamnării, respectiv zece şi cincisprezece ani (această a doua pedeapsă se numeşte *dublare*).

Casa are patru încăperi: două dormitoare, o bucătărie, care-i totodată sufragerie, şi un atelier. Lucrează pantofi din balata, un soi de cauciuc natural recoltat în junglă, uşor de prelucrat şi de modelat cu ajutorul apei calde. Singura hibă e că se topeşte dacă stă prea mult la soare, deoarece cauciucul nu-i vulcanizat. Inconvenientul se poate remedia intercalând fâşii de pânză între straturile de balata.

Primindu-ne admirabil, cu acea nobleţe sufletească pe care a dobândit-o orice om care a suferit, Guittou aranjează o cameră pentru noi trei şi ne instalează la el fără nici o şovăială. Nu-i decât o singură problemă, şi anume purcelul lui Cuic, dar Cuic pretinde că n-o să facă murdărie prin casă, e sigur c-o să se ducă afară să-şi facă nevoile.

Guittou zice:

— Bine, o să vedem, deocamdată ţine-l cu tine.

Provizoriu ne-am aşternut trei culcuşuri pe jos, cu ajutorul unor vechi pături ostăşeşti.

Aşezaţi în faţa uşii, fumând toţi şase câteva ţigări, îi povestesc lui Guittou aventurile mele din ultimii nouă ani. El şi cei doi prieteni ai săi sunt numai urechi şi-mi trăiesc intens aventurile, întrucât le resimt prin prisma propriei lor experienţe. Doi dintre ei l-au cunoscut pe Sylvain şi deplâng sincer cumplita lui moarte. Prin faţa noastră trec în sus şi-n jos o grămadă de oameni de toate neamurile. Din când în când intră câte unul, să cumpere pantofi sau o mătură, căci Guittou şi prietenii săi meşteresc şi mături ca să-şi câştige existenţa. Aflu de la ei că la Georgetown sunt vreo treizeci de evadaţi, ocnaşi şi deportaţi. Se întâlnesc noaptea într-un bar din centru, unde beau împreună rom sau bere. Toţi muncesc ca să facă faţă nevoilor, îmi povesteşte Julot, şi majoritatea se poartă corect.

În timp ce stăm la umbră, în faţa uşii, trece un tip căruia Cuic îi spune ceva. Fără să-mi zică vreo vorba, Cuic şi ciungul pleacă cu el. Probabil că nu se duc departe, căci purcelul se ia după ei. Două ore mai târziu, Cuic se întoarce cu un măgar care trage o cotigă. Mândru nevoie-mare, opreşte urecheatul, vorbindu-i pe limba lor. În cotigă se află trei paturi de fier demontabile, trei saltele, perne, trei valize. Cea pe care mi-o dă e plină cu cămăşi, chiloţi, maiouri, plus două perechi de pantofi, cravate etc.

— Unde-ai găsit toate astea, Cuic?

— Compatrioţii mei mi le-au dat. Mâine o să ne ducem să-i vizităm, vrei?

— S-a făcut.

Ne-am fi aşteptat să plece înapoi cu măgarul şi cu cotiga, dar nici gând. Cuic deshamă măgarul şi-l priponeşte în curte.

— Mi-au dăruit şi căruţa cu măgarul. Cu aşa ceva, mi-au spus ei, pot să-mi câştig uşor existenţa. Mâine o să vină un consătean de-al meu să mă înveţe cum.

— Te descurci repede, nimic de zis.

Guittou e de-acord ca măgarul şi cotiga să stea deocamdată în curte. A mers bine treaba în prima noastră zi de libertate. Seara, adunaţi toţi şase în jurul mesei de lucru, ne delectăm cu o supă bună de legume, făcută de Julot, şi câte-o porţie

zdravănă de spaghete.

— Fiecare pe rând o să spele vasele şi-o să facă curăţenie prin casă, zice Guittou.

Masa asta luată în comun e simbolul unei prime mici colectivităţi, plină de căldură. Senzaţia de-a te şti ajutat să-ţi faci primii paşi ai vieţii de om liber e foarte reconfortantă. Cuic, ciungul şi cu mine ne simţim realmente şi pe deplin fericiţi. Avem un acoperiş, un pat, prieteni generoşi, care, în sărăcia lor, au avut totuşi mărinimia să ne ajute. Ce se poate mai mult?

— Ce-ai vrea să faci diseară, Papillon? mă întreabă Guittou. Vrei să mergem în centru, la barul ăla unde se duc toţi evadaţii?

— Aş prefera să stau aici astă-seară. Du-te, dacă doreşti, nu vreau să-ţi stric cheful.

— Da, o să mă duc, trebuie să mă întâlnesc cu cineva.

— O să stau cu Cuic şi cu ciungul.

Petit-Louis şi Guittou s-au înţolit, şi-au pus şi cravată, şi-au pornit spre centru. Doar Julot a rămas să termine nişte pantofi. Tovarăşii mei şi cu mine dăm o raită prin străzile din vecinătate, să cunoaştem cartierul. Majoritara sunt hinduşi, foarte puţini negri, albi aproape deloc, ici-colo câte-un restaurant indochinez.

Penitence Rivers, ăsta-i numele cartierului, e un colţişor din India sau Java. Tinerele femei sunt extraordinar de frumoase, iar bătrânii poartă un fel de anterie lungi, albe. Mulţi umblă desculţi. E un cartier de oameni săraci, dar toată lumea e îmbrăcată curat. Străzile sunt slab luminate, barurile unde se bea şi se mănâncă sunt pline de oameni, de peste tot se aude muzică indiană. Un negru tuciuriu, îmbrăcat în alb şi cu cravată, mă opreşte:

— Sunteţi francez, domnule?

— Da.

— Îmi face plăcere să întâlnesc un compatriot. Îmi permiteţi să vă invit la un păhărel?

— Mulţumesc, dar sunt cu doi prieteni.

— Nu face nimic. Ştiu franţuzeşte?

— Da.

lată-ne instalaţi toţi patru la o masă care dă spre trotuarul unui bar. Martinichezul ăsta vorbeşte o franceză mai aleasă decât noi. Ne spune să ne ferim de negrii englezi, căci, zice el, mint cu toţii de-ngheaţă apele. „Nu sunt ca noi, francezii: noi ne ţinem de cuvânt, ei nu."

Zâmbesc în sinea mea auzindu-l pe balaoacheş cum zice „noi francezii", dar apoi mă simt de-a binelea tulburat. Chiar aşa, domnul ăsta e un francez mai pur decât tine, cred, căci îşi afirmă naţionalitatea cu căldură şi aere. El e în stare să-şi dea viaţa pentru Franţa, eu nu. Înseamnă că-i mai francez decât mine. De aceea mă las antrenat în discuţie.

— Îmi face plăcere să întâlnesc un compatriot şi să vorbesc pe limba mea, vorbesc foarte prost englezeşte.

— Eu unul vorbesc engleza curgător şi corect gramatical! Dacă pot să vă fiu de folos, vă stau la dispoziţie. Sunteţi de mult la Georgetown?

— De-o săptămână.

— De unde veniţi?

— Din Guyana franceză.

— Nu se poate, sunteţi un evadat sau un gardian care vrea să i se alăture lui de Gaulle?

— Nu, sunt un evadat.

— Şi prietenii dumneavoastră?

— Şi ei.

— Domnule Henri, nu vreau să vă cunosc trecutul; acum e momentul să ajutaţi Franţa şi să vă răscumpăraţi greşelile. Eu ţin cu de Gaulle şi aştept să mă îmbarc spre Anglia. Să ne întâlnim mâine la Martiner Club, uitaţi adresa. Aş fi încântat dacă v-aţi alătura nouă.

— Cum vă numiţi?

— Homer.

— Domnule Homer, nu pot să mă hotărăsc pe loc, trebuie mai întâi să aflu ce-i cu familia mea şi, totodată, până să iau o hotărâre atât de importantă, trebuie să mă gândesc bine. Vedeţi, domnule Homer, judecând la rece, Franţa m-a făcut să sufăr cumplit şi m-a tratat într-un chip neomenos.

Cu o înflăcărare şi o căldură admirabilă, martinichezul încearcă din toată inima să mă convingă. E într-adevăr emoţionant să asculţi argumentele acestui om în favoarea Franţei noastre mutilate.

Ne întoarcem, acasă foarte târziu şi, în pat, mă gândesc la tot ce mi-a spus acel mare francez. Trebuie să mă gândesc serios la propunerea lui. La urma urmei, sticleţii, magistraţii, Administraţia penitenciarelor nu înseamnă Franţa. În adâncul sufletului meu îmi dau seama, evident, că n-am încetat s-o iubesc. Şi când te gândeşti că nemţii au cuprins toată Franţa! Dumnezeule, cât trebuie să sufere ai mei, şi ce ruşine pentru toţi francezii!

Cum mă trezesc, măgarul, cotiga, purcelul, Cuic şi ciungul au dispărut.

— Ei, bărbate, ai dormit bine? mă întreabă Guittou şi prietenii lui.

— Da, mulţumesc.

— Vrei o cafea neagră cu lapte sau ceai? Cafea şi pâine cu unt?

— Mulţumesc.

Mănânc şi mă uit la ei cum lucrează. Julot pregăteşte cocoloşul de balata şi, în funcţie de cantitatea necesară, mai vâră bucăţi de cauciuc tare în apă caldă, la frământă şi le adaugă ghemotocului înmuiat.

Petit-Louis pregăteşte bucăţile de pânză şi Guittou face pantoful.

— Faceţi mulţi pantofi?

— Nu. Muncim cât să câştigăm douăzeci de dolari pe zi. Cu cinci plătim chiria şi mâncarea. Ne mai rămân câte cinci de căciulă ca bani de buzunar, pentru îmbrăcăminte şi spălat.

— Îi vindeţi pe toţi?

— Nu, câteodată unul din noi trebuie s-o pornească să vândă marfa pe străzile oraşului. E tare greu să vinzi umblând pe jos, în plin soare.

— Dac-o fi nevoie, fac bucuros treaba asta. Nu vreau să trăiesc ca un parazit. Trebuie să contribui şi eu să ne câştigăm pâinea.

— Bine, Papi.

M-am plimbat toată ziua prin cartierul hindus din Georgetown. Zăresc un afiş mare de cinema şi mă apucă o poftă nebună să văd şi să aud pentru prima oară un film sonor şi în culori. O să-l rog pe Guittou să mergem diseară. Am umblat pe străzile din Penitence Rivers toată ziua. Politeţea acestor oameni îmi place enorm. Au două calităţi: sunt curaţi şi foarte politicoşi. Ziua asta petrecută de unul singur pe străzile unui cartier din Georgetown mi se pare chiar mai măreaţă decât sosirea la Trinidad, acum nouă ani.

La Trinidad, în mijlocul acelor minunate senzaţii trezite de plimbarea prin mulţimea de pe străzi, îmi puneam neîncetat o întrebare: Curând, peste două săptămâni, maximum trei, voi fi nevoit să iau iarăşi calea mării. Ce ţară mă va primi? Se va găsi oare o naţiune care să-mi ofere azil? Ce mă aşteaptă? Aici e altfel. Sunt definitiv liber; dacă aş dori, aş putea chiar să plec în Anglia şi să mă înrolez în Forţele Franceze Libere. Ce să fac? Dacă mă hotărăsc să mă alătur lui de Gaule, n-o să se spună c-am făcut-o deoarece nu ştiam unde să mă ascund? În mijlocul unor indivizi nepătaţi, n-o să fiu oare tratat ca un ocnaş care n-a găsit alt refugiu şi care e de partea lor doar din pricina asta? Se spune că Franţa e împărţită în două, între Petain şi de Gaulle. Cum se face că un mareşal al Franţei nu ştie unde se află onoarea şi interesul Franţei? Dacă mă înrolez într-o zi în Forţele Franceze Libere, n-o să mă trezesc cumva obligat mai târziu să trag în francezi?

Aici va fi greu, foarte greu, să-mi fac o situaţie acceptabilă. Guittou, Julot şi Petit-Louis nu sunt câtuşi de puţin nişte imbecili, şi totuşi muncesc pentru cinci dolari pe zi. Mai întâi trebuie să învăţ să trăiesc liber. Din 1931 – şi ne aflăm în 1942 – sunt un deţinut. Nu pot să rezolv toate aceste necunoscute în prima mea zi de libertate. Nu cunosc nici măcar problemele elementare care i se pun cuiva când vrea să-şi facă un rost în viaţă. N-am făcut niciodată o muncă manuală. Am lucrat niţel ca electrician. Oricare muncitor din meseria asta ştie mai multe decât mine. Trebuie să-mi făgăduiesc mie însumi un singur lucru: să trăiesc cinstit pe cât

posibil conform propriei mele morale.

Când mă întorc acasă e patru după-amiază.

— Ei, Papi, e plăcut să guşti primele clipe de libertate? Ai făcut o plimbare frumoasă?

— Da, Guittou, m-am tot învârtit prin străduţele acestui cartier atât de mare.

— Ţi-ai întâlnit indochinezii?

— Nu.

— Sunt în curte. Tare-s descurcăreţi prietenii ăştia ai tăi. Au şi câştigat patruzeci de dolari şi ţineau morţiş să iau eu douăzeci. Am refuzat, bineînţeles. Du-te să-i vezi.

Cuic tocmai taie o varză pentru purcelul lui. Ciungul spală măgarul, care se lasă bucuros.

— Cum o duci, Papillon?

— Bine, dar voi?

— Suntem foarte mulţumiţi, am câştigat patruzeci de dolari.

— Cum aţi făcut?

— Am pornit-o la trei dimineaţa spre periferie, c-un consătean de-al nostru, ca să ne arate cum merge treaba. Venise cu două sute de dolari. Cu banii ăştia am cumpărat roşii, salate, vinete, în sfârşit, tot felul de zarzavaturi proaspete şi frumoase. Plus câteva găini şi ouă, şi lapte de capră. Ne-am dus la piaţă lângă portul oraşului şi-am vândut totul, mai întâi unor băştinaşi, foarte puţin de altfel, apoi unor marinari americani. Au fost atât de mulţumiţi de preţuri că mâine nici nu mă mai lasă să mă duc la piaţă: mi-au spus să-i aştept în faţa intrării în port. O să cumpere tot. Na, ţine banii. Tot mai eşti şeful, tu trebuie să păstrezi banii.

— Cuic, ştii prea bine că am bani şi că ăştia nu-mi trebuie.

— Ţine banii, că altfel nu mai lucrăm.

— Ascultă, francezii o scot la capăt cu vreo cinci dolari. O să luăm fiecare câte cinci dolari şi alţi cinci o să-i dăm aici, acasă, pentru mâncare. Pe ceilalţi îi punem deoparte, să-i înapoiem consăteanului tău ăi două sute de dolari pe care ţi i-a împrumutat.

— S-a făcut.

— Mâine vreau să viu cu voi.

— Nu, tu stai şi dormi. Dacă vrei, vino să ne întâlnim la şapte în faţa intrării principale în port.

— Bine.

Toţi sunt încântaţi. În primul rând noi, ştiind că ne putem câştiga existenţa şi că n-o să trăim pe spinarea prietenilor noştri. În al doilea rând, Guittou şi ceilalţi doi care, oricât de buni ar fi la suflet, s-or fi întrebat cât o să dureze până o să ne descurcăm singuri.

— Papillon, ca să sărbătorim această adevărată performanţă a prietenilor tăi, o să preparăm doi litri de lichior de anason.

Julot pleacă şi se întoarce cu spirt alb făcut din trestie de zahăr şi cu tot ce-i mai trebuie. O oră mai târziu bem *pastis* ca la Marsilia. Datorită alcoolului, glasurile devin mai sonore şi râsetele izvorâte din bucuria de-a trăi sunt mai vesele ca de obicei. Nişte vecini hinduşi, trei bărbaţi şi două fete, care i-au auzit pe francezi chefuind, sosesc fără să aştepte vreo invitaţie. Aduc nişte frigărui din carne de pasăre şi de porc, foarte piperate şi ardeiate. Cele două fete sunt neobişnuit de frumoase. Îmbrăcate în alb de sus până jos, desculţe, au brăţări de argint la glezna stângă. Guittou îmi spune:

— Bagă de seamă. Sunt fete cuminţi. Nu cumva să-ţi scape vreo vorbă mai deşucheată văzându-le cu sânii goi sub vălul ăla transparent. Pentru ele e ceva firesc. Eu sunt prea bătrân, dar Julot şi Petit-Louis au încercat la început, când am venit aici, şi s-au făcut de baftă. Multă vreme n-au mai dat pe la noi.

Cele două fete sunt minunat de frumoase. Un punct tatuat în mijlocul frunţii le dă un aer ciudat. Ne vorbesc cu drăgălăşenie, şi cu picul de engleză pe care-l ştiu, înţeleg că ne urează bun-venit la Georgetown.

Noaptea, Guittou şi cu mine am pornit spre centrul oraşului. S-ar zice că-i altă civilizaţie, cu totul deosebită de aceea în care trăim. Oraşul e-un furnicar de oameni. Albi, negri, hinduşi, indochinezi, ostaşi şi marinari în ţinută militară şi-o mulţime de mateloţi din marina comercială.

Foarte multe baruri, restaurante, cabarete, localuri de noapte iluminează străzile ca ziua cu lumina lor vie.

Spre sfârşitul serii, după ce-am văzut pentru prima oară de când trăiesc un film sonor în culori, încă năucit de noutatea asta, mă ţin după Guittou, care mă duce într-un bar uriaş. Vreo douăzeci şi ceva de francezi ocupă un colţ al sălii. Băutura: *cubas libres* (alcool şi coca-cola).

Toţi indivizii ăştia sunt nişte evadaţi, nişte tipi duri. Unii au plecat după ce-au fost eliberaţi, îşi ispăşiseră pedeapsa şi urmau să-şi petreacă „dublarea" în libertate. Crăpând de foame, fără lucru, prost văzuţi de populaţie, ca şi de civilii guyanezi, au preferat să plece spre o ţară unde credeau c-o s-o ducă mai bine. Dar e foarte greu, îmi spun ei.

— Eu tai lemne în junglă pentru doi dolari şi jumătate pe zi, la John Fernandes. O dată pe lună vin pe câte o săptămână la Georgetown. Sunt disperat.

— Dar tu?

— Fac colecţii de fluturi. Mă duc după ei prin junglă şi, când adun destui fluturi de diverse soiuri, îi aranjez într-o cutie cu capac de sticlă şi vând colecţia. Alţii fac pe hamalii în port. Toţi muncesc, dar câştigă abia cât să-şi ţină zilele.

— E tare greu, dar suntem liberi, zic ei. Tare-i bine să fii liber.

Astă-seară vine să ne vadă un deportat, Faussard. Face cinste cu băutură la toţi. Se afla pe-un vas canadian încărcat cu bauxită şi care a fost torpilat la ieşirea din fluviul Demarara. E *survivor* (supravieţuitor) şi a căpătat bani ca despăgubire pentru naufragiu. Aproape tot echipajul s-a înecat. A avut norocul să se poată urca într-o şalupă de salvare. Ne povesteşte că submarinul german a ieşit la suprafaţă şi le-a vorbit. I-a întrebat câte vase încărcate cu bauxită aşteaptă să plece din port. Au răspuns că nu ştiu, iar cel care le punea întrebări a început să râdă: „Ieri, zice el, eram la cutare cinema din Georgetown. Ia priviţi contramarca biletului de intrare!" Şi, descheindu-şi haina, cică le-ar fi zis: „Costumul ăsta l-am cumpărat la Georgetown". Neîncrezătorii ţipă că astea-s tromboane, dar Faussard insistă, şi precis că-i

adevărat. Submarinul pare-se că i-a avertizat chiar că vasul cutare avea să vină să-i ia. Într-adevăr, au fost salvaţi de vasul indicat.

Fiecare îşi spune povestea. Guittou şi cu mine stăm lângă un bătrân parizian din Hale: Petit-Louis de pe rue des Lombards, ne zice el.

— Dragă Papillon, găsisem o şustă să trăiesc fără să fac nimic. Când apărea în ziar numele unui francez la rubrica „mort pentru rege sau regină”, sau cam aşa ceva, mă duceam la un cioplitor în marmură şi puneam să mi se fotografieze o piatră funerară pe care pictasem numele vasului, data când fusese torpilat şi numele francezului. După aceea mă prezentam la vilele bogate ale englezilor şi le spuneam că trebuie să contribuie la cumpărarea unei stele funerare pentru francezul mort pentru Anglia, ca să rămână în cimitir o amintire despre el. Treaba a mers până săptămână trecută, când un dobitoc de breton, declarat mort pe-un vas torpilat, a apărut în carne şi oase, pe deasupra şi sănătos tun. A vizitat nişte femei cărora tocmai le cerusem câte cinci dolari de căciulă pentru mormântul mortului, care striga-n gura mare că-i viu şi că-n veac nu cumpărasem vreun monument funerar de la cioplitor. Va trebui să găsesc altceva ca să-mi câştig pâinea, că la vârsta mea nu mai pot să muncesc.

Sub efectul băuturii, fiecare îşi dă în vileag poveştile cele mai neaşteptate, convins că numai noi înţelegem franţuzeşte.

— Eu unul fac păpuşi din balata, zice altul, şi mânere de bicicletă. Din păcate, când fetiţele îşi uită păpuşile în grădină, la soare, se topesc sau se deformează. Îţi dai seama ce tărăboi se iscă dacă uit c-am vândut pe strada cutare sau cutare. De vreo lună nu mai pot să trec ziua prin mai bine de jumătate din Georgetown. Cu bicicletele, la fel. Cine o lasă la soare, când şi-o ia, rămâne cu mâinile lipite de manşoanele de balata pe care i le-am vândut.

— Eu, zice altul, fac cravaşe cu capete de negresă, tot din balata. Marinarilor englezi le spun că sunt unu din cei scăpaţi de la Mers el-Kebir[39] şi că deci sunt obligaţi să cumpere, deoarece ai lor s-au străduit în fel şi chip să mă cureţe. Din

zece inşi, opt cumpără.

Adunătura asta de golani mă distrează şi totodată îmi dovedeşte că nu-i deloc uşor să-ţi câştigi pâinea.

Un tip umblă la aparatul de radio al barului: se aude un apel al lui de Gaulle. Toată lumea ascultă glasul acestui francez, care-i încurajează din Londra pe francezii din colonii şi de peste ocean. Apelul lui de Gaulle e patetic, absolut nimeni nu deschide gura. Dintr-odată, unul din tipii duri, care-i cam cherchelit, se scoală şi zice:

— Fir-ar să fie, fraţilor! Straşnică treabă! Am învăţat englezeşte dintr-un foc, înţeleg tot ce zice Churchill asta!

Toată lumea râde cu hohote, nimeni nu se căzneşte să-l lămurească pe beţivan că s-a înşelat.

Da, trebuie să fac primii paşi ca să-mi câştig existenţa şi, din câte văd, n-o să fie uşor. Dar nu-mi fac defel griji. Din 1930 până în 1942 am pierdut de tot simţul răspunderii şi capacitatea de-a mă descurca de unul singur. Cineva care a fost atâta vreme deţinut, fără să fie nevoit să se ocupe de hrană, de locuinţă, de îmbrăcăminte, cineva sucit şi învârtit pe toate feţele, deprins să nu facă nimic de capul lui, ci să execute automat ordinele cele mai diverse fără să le analizeze, acest cineva, care în câteva săptămâni se trezeşte deodată într-un mare oraş, care trebuie să înveţe din nou să meargă pe trotuare fără să îmbrâncească pe nimeni, să traverseze o stradă fără să-l calce maşinile, să i se pară, firesc ca la cerere să i se servească de băut sau de mâncat, acest cineva trebuie să înveţe din nou să trăiască. De pildă, au loc reacţii neaşteptate. În mijlocul tuturor acestor tipi duri, eliberaţi, deportaţi, care au evadat şi care-şi împestriţează franceza cu vorbe englezeşti sau spaniole, ale căror istorioare le-ascult numai urechi, simt deodată, în colţul ăsta de bar englezesc, că m-apucă nevoia să merg la toaletă. Ei bine, e aproape de necrezut, dar o fracţiune de secundă l-am căutat din ochi pe paznicul căruia trebuia să-i cer voie. A durat extrem de puţin, dar totodată mi s-a părut foarte ciudat când mi-am dat seama: Papillon, nu mai ai cui să-i ceri permisiunea să te duci să-ţi faci nevoile.

Şi la cinema, în momentul când plasatoarea ne căuta un loc, mi-a venit, preţ de-o clipă, să-i zic: „Vă rog să nu vă deranjaţi pentru mine, sunt un biet condamnat care nu merită nici o atenţie”. Mergând pe stradă, pe drumul de la cinema la bar, am întors capul de câteva ori. Guittou, care cunoaşte reacţia asta, îmi spune:

— De ce întorci mereu capul? Vrei să vezi dacă te urmăreşte caraliul? Papi dragă, aici nu-s caralii. I-ai lăsat la ocnă.

În limbajul colorat al ocnaşilor se zice că trebuie să-ţi lepezi uniforma. E mai mult decât atât, căci uniforma ocnaşului e doar un simbol. Trebuie să-ţi smulgi din suflet şi din creier urma ca de fier înroşit a unei matricole infamante.

Tocmai a intrat în bar o patrulă englezească de poliţişti negri, impecabili. Trec de la o masă la alta, controlează legitimaţiile. Când ajung în colţul nostru, şeful se uită atent la toate chipurile. A văzut unul pe care nu-l cunoaşte: al meu.

— Fiţi, vă rog, amabil şi arătaţi-mi legitimaţia dumneavoastră.

Îi dau legitimaţia, mă priveşte în fugă, mi-o înapoiază, şi adaugă:

— Vă rog să mă scuzaţi, nu vă cunoşteam. Fiţi binevenit la Georgetown.

Şi pleacă.

Paul Savoyardul spune:

— Inglişii ăştia-s grozavi. Singurii străini în care au încredere oarbă sunt ocnaşii evadaţi. Dacă poţi dovedi autorităţilor britanice c-ai evadat din ocnă, îţi dobândeşti imediat libertatea.

Cu toate că ne-am întors acasă târziu, la şapte dimineaţa mă aflu în port la intrarea principală. Cuic şi ciungul sosesc în mai puţin de-o jumătate oră, cu cotiga plină de zarzavaturi proaspete, culese de dimineaţă, cu ouă şi câţiva pui. Sunt singuri. Îi întreb unde-i consăteanul care urma să-i înveţe cum să procedeze. Cuic răspunde:

— Ne-a arătat ieri, ajunge. Acum ne descurcăm singuri.

— Vii de departe cu marfa asta?

— Da, cale de peste două ceasuri şi jumătate. Am pornit de la trei dimineaţa şi abia acum am ajuns.

Cuic a făcut rost de ceai cald şi de nişte turtiţe, de parcă ar fi aici de douăzeci de ani. Aşezaţi pe trotuar, lângă cotigă, bem şi mâncăm aşteptându-ne clienţii.

— Crezi c-o să vină americanii de ieri?

— Aşa nădăjduiesc, iar dacă nu vin, vindem altora.

— Dar cum e cu preţurile? Cum te descurci?

— Eu nu le spun: Face atâta. Le zic: Cât dai?

— Păi nu ştii englezeşte.

— E drept, dar ştiu să-mi mişc degetele şi mâinile, aşa că-i uşor.

— Dar tu vorbeşti destul de bine ca să vinzi şi să cumperi, îmi spune Cuic.

— Da, dar aş vrea să văd mai întâi cum te descurci tu.

Nu durează mult şi iată că soseşte un soi de *jeep* uriaş numit *command-car*. Coboară şoferul, un subofiţer şi doi marinari. Subofiţerul se urcă-n cotigă şi cercetează totul: salatele, vinetele etc. Fiecare grămadă e inspectată, pipăie puii.

— Cât face toată marfa?

Şi târguiala începe. Marinarul american vorbeşte pe nas. Nu înţeleg nimic din ce spune. Cuic turuie pe limba lui şi pe franţuzeşte. Văzând că nu reuşesc să se înţeleagă, îl iau deoparte pe Cuic.

— Cât ai cheltuit cu totul?

Se scotoceşte prin buzunare şi găseşte şaptesprezece dolari.

— O sută optzeci şi trei de dolari, îmi spune Cuic.

— Cât îţi oferă?

— Cred că două sute zece, dar nu-i destul.

Mă îndrept spre ofiţer. Mă întreabă dacă vorbesc englezeşte. Un pic.

— Vorbiţi rar, îi zic.

— O.K.

— Cât plătiţi? Nu, două sute zece dolari nu se poate. Două sute patruzeci.

Nu vrea.

Se face că pleacă, apoi se întoarce, pleacă iar, se urcă în jeep, dar îmi dau seama că joacă teatru. În momentul când coboară din nou, sosesc cele două vecine ale noastre, frumoasele hinduse pe jumătate voalate. Au observat desigur scena, întrucât se prefac că nu ne cunosc. Una din ele se suie-n căruţă, cercetează marfa şi ni se adresează:

— Cu cât o daţi pe toată?

— Două sute patruzeci de dolari, îi răspund eu.

Zice:

— S-a făcut.

Dar americanul scoate două sute patruzeci de dolari şi-i dă lui Cuic, spunându-le fetelor că apucase să cumpere. Vecinele mele nu pleacă, şi-i privesc pe americani cum descarcă marfa din căruţă şi-o încarcă apoi în *command-car*. În ultimul moment, un marinar ia purcelul, crezând că face parte din marfa tocmită. Bineînţeles, Cuic nu vrea să-i dea purcelul. Se iscă o discuţie în care nu reuşim să explicăm că purcelul nu-i de vânzare.

Încerc să le fac pe fete să înţeleagă, dar e foarte greu. Nici ele nu pricep. Marinarii americani nu vor să-i dea drumul purcelului. Cuic nu vrea să restituie banii. O să se lase cu bătaie. Ciungul a şi pus mâna pe-un lemn din căruţă, când iată că trece un jeep al poliţiei militare americane. Subofiţerul fluieră. Poliţia militară se apropie. Îi spun lui Cuic să dea banii înapoi, el nici nu vrea s-audă. Marinarii au pus mâna pe purcel, nici ei nu vor să-l dea înapoi. Cuic s-a înfipt în faţa jeep-ului şi nu-i lasă să plece. În jurul acestei scene zgomotoase s-au adunat o grămadă de gură-cască. Poliţia americană le dă dreptate americanilor, de altfel nici ei nu înţeleg nimic din păsărească pe care-o vorbim noi şi socotesc c-am vrut să-i păcălim pe marinari.

Nu mai ştiu ce să fac, când mi-aduc aminte că am un număr de telefon de la Mariner Club cu numele martinichezului. I-l dau ofiţerului de poliţie, spunându-i: „Interpret”. Mă duce la un telefon. Sun şi am norocul să-l găsesc pe prietenul meu, gaullistul. Îl rog să-i explice poliţistului că purcelul nu-i de vânzare, că e dresat, că pentru

Cuic e ca un câine şi că am uitat să le spunem marinarilor că nu-l vinde. După aceea îi trec poliţistului receptorul. Trei minute sunt de-ajuns ca să priceapă totul. El însuşi ia purcelul şi i-l dă lui Cuic, care, fericit la culme, îl ia în braţe şi-l pune repede în căruţă. Incidentul se încheie cu bine şi americanii râd ca nişte copii. Toată lumea pleacă, totul s-a sfârşit cu bine.

Seara, acasă, le mulţumim fetelor, care râd cu lacrimi de toată povestea.

S-au făcut trei luni de când suntem la Georgetown. Azi ne instalăm într-o jumătate din casa prietenilor noştri hinduşi. Două camere mari şi luminoase, o sufragerie, o bucătărioară cu o sobă cu mangal şi o curte imensă, care într-un colţ e acoperită cu tablă. Acolo e grajdul. Cotiga şi măgarul sunt la adăpost. O să dorm singur într-un pat mare luat de ocazie, împreună cu o saltea grozavă. În camera de alături, fiecare în câte-un pat, cei doi prieteni indochinezi. Mai avem şi-o masă cu şase scaune, plus patru taburete. În bucătărie se află toate ustensilele necesare gătitului. După ce i-am mulţumit lui Guittou şi prietenilor săi pentru găzduire, ne luăm în primire casa, cum zice Cuic.

În faţa ferestrei din sufragerie, care dă spre stradă, tronează un fotoliu din răchită împletită, cadoul hinduselor. Pe masa din sufragerie, într-un vas de sticlă, sunt câteva flori proaspete aduse de Cuic.

Impresia că am pentru prima dată un cămin, sărăcăcios dar curat, casa aceea luminoasă şi dichisită, primul rezultat a trei luni de muncă în echipă, îmi dau încredere în mine şi în viitor.

Mâine e duminică, piaţa e închisă, suntem liberi deci toată ziua. De aceea ne-am hotărât câteşitrei să-i poftim la masă pe Guittou şi pe prietenii lui, precum şi pe hinduse cu fraţii lor. Invitatul de onoare va fi indochinezul care i-a ajutat pe Cuic şi pe ciung, cel care le-a dăruit măgarul şi cotiga şi care ne-a împrumutat cele două sute de dolari ca să ne înjghebăm primul negoţ. Va găsi pe farfuria lui un plic cu cele două sute de dolari şi câteva cuvinte de mulţumire din partea noastră,

scrise pe limba lui.

După purcel, pe care-l adoră, mie îmi revine întreaga prietenie a lui Cuic. Are faţă de mine atenţii neîncetate: sunt cel mai bine îmbrăcat din toţi trei, şi Cuic soseşte adesea cu câte-o cămaşă, cu o cravată sau cu un pantalon pentru mine. Toate astea le cumpără din banii lui. Cuic nu fumează, nu bea aproape deloc, singurul lui viciu e jocul de cărţi. Nu visează decât un lucru: să aibă destule economii ca să se ducă la clubul chinezesc să joace.

Nu întâmpinăm nici o greutate cu vânzarea produselor cumpărate dimineaţa. Am început să vorbesc destul de bine englezeşte ca să cumpăr şi să vând. Câştigăm câteşitrei cam douăzeci şi cinci, treizeci şi cinci de dolari pe zi. E puţin, dar suntem foarte mulţumiţi c-am găsit atât de repede un mijloc de-a ne asigura existenţa. Nu mă duc de fiecare dată cu ei la cumpărat, deşi mi se fac reduceri mai mari, dar acum eu sunt totdeauna cel care vinde. Mă cunosc o grămadă de marinari americani şi englezi detaşaţi pe uscat pentru aprovizionarea navelor lor. Ne tocmim cu amabilitate, fără prea multă înflăcărare. E unul, o huidumă de cantinier de la popota ofiţerilor americani, un italo-american care-mi vorbeşte totdeauna pe italieneşte. E-n culmea fericirii când îi răspund pe limba lui şi nu se tocmeşte decât ca să se distreze. Până la urmă cumpără la preţul pe care i l-am cerut la începutul discuţiei.

De pe la opt şi jumătate, nouă dimineaţa, suntem acasă. Ciungul şi Cuic se culcă, după ce-am mâncat toţi trei ceva uşor. Eu mă duc să-l văd pe Guittou, sau vecinele vin pe la mine. Nu-i cine ştie ce treabă de făcut prin casă: cele două surori mătură, spală rufele, fac paturile, curăţă prin casă şi fac bine toate treburile astea pentru mai nimic: doi dolari pe zi. Apreciez din plin faptul că sunt liber şi că n-am griji în ce priveşte viitorul.

FAMILIA MEA HINDUSĂ

Vehiculul cel mai utilizat în oraş e bicicleta. Mi-am cumpărat aşadar o bicicletă, ca să mă pot duce oriunde fără bătaie de cap. Oraşul fiind aşezat la şes, ca şi împrejurimile, se pot parcurge, fără efort, distanţe lungi. Pe bicicletă sunt montate două portbagaje foarte solide, unul în faţă şi celălalt în spate. În consecinţă, asemenea multor băştinaşi, îmi vine uşor să transport două persoane.

Cel puţin de două ori pe săptămână fac o plimbare de o oră sau două cu prietenele mele hinduse. Sunt nespus de bucuroase şi încep să înţeleg că una din ele, cea mai mică, e pe cale să se îndrăgostească de mine. Tatăl ei, pe care nu-l văzusem niciodată, a sosit ieri. Stă destul de aproape de noi dar nu venise niciodată să ne vadă şi nu-i cunoşteam decât pe fraţii fetelor. E-un bătrân înalt, cu o barbă foarte lungă şi albă ca zăpada. Are un păr argintiu şi o frunte inteligentă şi nobilă. Nu vorbeşte decât limba hindusă, fiică-sa traduce. Mă pofteşte să vin pe la el. Nu-i departe cu bicicleta, îmi explică el prin micuţa prinţesă, cum îi zic eu fiicei sale. Îi promit că o să-i fac în curând o vizită.

După ce-a mâncat câteva prăjiturele şi a băut un ceai, pleacă, nu înainte să fi apucat să-mi dau seama că examinase cu atenţie cele mai infime detalii ale casei. Mica prinţesă e tare fericită văzând că tatăl ei pleacă mulţumit de vizită şi de noi.

Am treizeci şi şase de ani şi sunt sănătos tun, mă simt încă tânăr şi, din fericire, toţi mă consideră tânăr: nu arăt mai mult de treizeci de ani; îmi spun prietenii. Iar fata are nouăsprezece ani şi e înzestrată cu frumuseţea neamului ei şi cu modul de a gândi calm şi plin de fatalism. Pentru mine ar fi un dar al

cerului să iubesc şi să fiu iubit de fata asta superbă.

Când ne plimbăm toţi trei, ea se aşază întotdeauna pe portbagajul din faţă, fiindcă ştie prea bine că, dacă stă drept, ori de câte ori trebuie să apăs mai tare pe pedale, mi-aplec capul puţin înainte şi ajung foarte aproape de obrazul ei. Dacă-şi lăsă capul pe spate, văd întreaga frumuseţe a sânilor ei goi sub voal, mai bine decât dacă ar fi dezveliţi. La aceste uşoare atingeri, ochii ei mari şi negri scânteiază, iar gura ei de-un roşu aprins, pe fondul pielii de culoarea ceaiului, se întredeschide de parcă ar dori s-o sărut. Gura aceea minunată e împodobită de nişte dinţi superbi, de-o frumuseţe strălucitoare. Are un fel al ei de-a pronunţa anumite cuvinte, de-a scoate la iveală vârful limbii trandafirii cu guriţa întredeschisă, care i-ar duce în ispită până şi pe sfinţii cei mai sfinţi pe care ni i-a dat religia catolică.

Astă-seară urmează să ne ducem la cinema singuri, întrucât se pare că sora ei are o migrenă, pe care-o bănuiesc simulată ca să ne lase în doi. Vine într-o rochie de muselină albă care-i ajunge până la glezne, şi când merge, i se văd cele trei cercuri de argint pe piciorul gol. E încălţată cu sandale ale căror cureluşe aurii sunt petrecute pe după degetul mare şi care-i fac un picioruş foarte elegant. În nara dreaptă şi-a încrustat o scoică mică de tot, din aur. Vălul de muselină de pe cap e scurt şi-i coboară niţel mai jos de umeri. O panglică aurie i-l ţine strâns în jurul capului. Din panglică atârnă până-n mijlocul frunţii trei fire împodobite cu pietre de toate culorile. Nu sunt pietre preţioase, bineînţeles, dar sunt frumoase, şi de câte ori se leagănă, lasă să se întrevadă tatuajul albastru-închis de pe frunte.

Toată gospodăria hindusă şi a mea, reprezentată prin Cuic şi prin ciung, se uită după noi cum plecăm, bucuroşi de fericirea noastră. Parc-ar şti cu toţii c-o să ne întoarcem de la cinema logodiţi.

S-a aşezat comod pe perniţa de pe portbagajul bicicletei şi ne îndreptăm spre centru. Pe-o porţiune de bulevard prost luminată, pe când bicicleta înainta fără să pedalez, fata asta superbă îmi dă pe furiş o sărutare, din proprie iniţiativă, fapt

care m-a tulburat atât de mult că era să cad de pe bicicletă.

Mână-n mână, în fundul sălii, las degetele să vorbească, iar ea îmi răspunde. Primul nostru duet de dragoste, în sala aceea de cinema, unde rula un film la care nu ne-am uitat, a fost cu desăvârşire mut. Degetele ei, unghiile ei lungi atât de îngrijite şi date cu lac, strângerea mâinilor ei, totul încântă şi-mi comunică mai bine decât cuvintele întreaga ei dragoste pentru mine şi dorinţa de-a fi a mea. Şi-a lăsat capul pe umărul meu, aşa că-i pot săruta faţa atât de pură.

Dragostea asta timidă, căreia i-a trebuit atâta timp să se-nfiripe, se transformă repede într-o pasiune totală. Înainte de-a fi a mea, i-am explicat că nu mă pot însura cu ea fiindcă m-am căsătorit în Franţa. N-a fost necăjită decât cel mult o zi. Într-o noapte a rămas la mine. Mi-a spus că din pricina fraţilor ei şi a anumitor vecini hinduşi ar prefera să ne mutăm la tatăl ei. Am acceptat şi m-am instalat în casa tatălui ei, care stă singur cu o tânără hindusă, o rudă îndepărtată care-l slujeşte şi-i ţine gospodăria. Nu-i prea departe de casa unde locuieşte Cuic, vreo cinci sute de metri. Drept care cei doi prieteni ai mei vin să mă vadă în fiecare seară şi petrec pe puţin o oră cu noi. Foarte adesea mâncăm împreună.

Continuăm să ne vindem legumele în port. Plec la şase şi jumătate, iar hindusa mea mă însoţeşte aproape de fiecare dată. Un termos mare plin cu ceai, un borcan cu dulceaţă şi nişte pâine prăjită într-o sacoşă de piele îi aşteaptă pe Cuic şi pe ciung, ca să bem ceaiul cu toţii. Pregăteşte cu mâna ei micul dejun şi ţine morţiş la acest ritual: să luăm împreună prima masă a zilei. Are în sacoşă tot ce-i trebuie: o feţişoară de masă tivită cu dantelă, pe care-o aşterne foarte ceremonios pe trotuar, după ce l-a măturat cu o periuţă, patru ceşti de porţelan cu farfurioarele lor. Iar noi dejunăm, foarte serioşi, aşezaţi pe trotuar.

E foarte comic să stai pe-un trotuar şi să-ţi bei ceaiul de parc-ai fi într-o sufragerie, dar ei i se pare firesc, iar lui Cuic la fel. De altfel, nu se sinchisesc de trecători şi consideră normal să se poarte aşa. Nu vreau s-o contrariez. E-atât de încântată să ne servească şi să ungă marmelada pe feliile de pâine

prăjită încât, dacă aş refuza, aş necăji-o.

Sâmbăta trecută s-a petrecut ceva care mi-a lămurit un mister. Într-adevăr, de două luni de când suntem împreună îmi dă foarte des mici bucăţele de aur. De fiecare dată e vorba de frânturi de bijuterii rupte: jumătate dintr-un inel de aur, un cercel desperecheat, o bucată de lănţişor, un sfert sau o jumătate de medalie sau de monedă. Cum n-am nevoie de aşa ceva ca să mă descurc, în ciuda faptului că-mi spune să le vând, le păstrez într-o cutie. S-au adunat aproape patru sute de grame. Când o întreb de unde provin, mă îmbrăţişează, mă sărută, râde, dar nu-mi dă nici o explicaţie.

Iată însă că sâmbătă, pe la zece dimineaţa, hindusa mea mă roagă să-l duc pe tatăl ei nu mai ştiu unde cu bicicleta: „Tăticu, îmi spune ea, o să-ţi arate pe unde s-o iei. Eu stau acasă, am de călcat.” Intrigat, presupun că bătrânul are de făcut un drum mai lung şi accept bucuros să-l conduc.

Aşezat pe portbagajul din faţă, fără să scoată o vorbă, căci nu ştie decât hindusa, mi-arată cu braţul încotro s-o iau. E departe, pedalez de-aproape o oră. Ajungem într-un cartier de bogătaşi, pe malul mării. Peste tot numai vile frumoase. Când „socrul” îmi face semn, opresc şi mă uit. Bătrânul scoate de sub haină o piatră rotundă, albă, şi îngenunchează pe prima treaptă a unei case. Cântă în timp ce-şi rostogoleşte piatra pe treaptă. După câteva minute, o femeie purtând straie hinduse iese din vilă, se apropie de el şi-i dă ceva fără să rostească o vorbă.

Mergând de la o casă la alta, scena se repetă până la ora patru după-amiază. Durează cam mult drăcia asta şi nu reuşesc să înţeleg. La cea din urmă vilă se îndreaptă spre el un bărbat îmbrăcat în alb. Îl ajută să se ridice, îl ia de braţ şi-l duce în casă. Stă mai mult de-un sfert de oră şi iese însoţit tot de domnul acela, care, înainte de-a se despărţi, îl sărută pe frunte sau, mai bine zis, pe păru-i alb. O pornim spre casă, pedalez din răsputeri să ajungem repede, căci e trecut de patru şi jumătate.

Din fericire, sosim înainte de a se fi înnoptat. Frumoasa mea hindusă, Indara, îl conduce pe tatăl ei, apoi îmi sare de

gât, mă sărută vijelios şi mă târăşte spre duş ca să mă spăl. Mă aşteaptă rufărie curată şi mă aşez la masă spălat, ras, primenit. Mă serveşte ea însăşi, ca de obicei. Aş vrea să mă lămurească, dar ea se învârteşte de colo-colo, prefăcându-se că-i ocupată, ca să întârzie cât mai mult cu putinţă clipa întrebărilor. Ard de nerăbdare să aflu. Dar ştiu că niciodată nu trebuie să insişti ca un hindus sau chinez să-ţi spună ceva. Până să pui întrebări, e bine să laşi să treacă un timp. Atunci se pornesc singuri pe povestit, deoarece ghicesc, simt că aştepţi o confidenţă, iar dacă te consideră demn de ea, vorbesc. Aşa s-a întâmplat de altfel şi cu Indara.

După ce ne-am culcat şi ne-am iubit îndelung, şi-a rezemat obrazul încă încins de umărul meu gol şi mi-a spus fără să se uite la mine:

— Ştii, dragul meu, când se duce tăticu să adune aur, nu face nici un rău, dimpotrivă, cheamă duhurile să apere casa unde-şi rostogoleşte piatra. Ca să-i mulţumească, oamenii îi dau o bucăţică de aur. E-un obicei străvechi din ţara noastră, din Java.

Asta-mi povesteşte prinţesa mea. Dar, într-o zi, stăteam de vorbă cu una din prietenele ei la piaţă. În dimineaţa aceea, nici Indara, nici indochinezii nu sosiseră încă. Aşadar, fata cea frumoasă, tot din Java, îmi povesteşte altă versiune.

— De ce mai munceşti, de vreme ce trăieşti cu fata vrăjitorului? Nu i-e ruşine să te pună să te scoli cu noaptea-n cap, chiar când plouă? Cu aurul pe care-l câştigă tatăl ei, ai putea să trăieşti fără să munceşti. Indara nu te iubeşte cu-adevărat, căci n-ar trebui să te lase să te scoli atât de devreme.

— Păi, ce face tatăl ei? Explică-mi, eu habar n-am.

— Tatăl ei e-un vrăjitor din Java. Dacă vrea, poate să cheme moartea asupra ta sau a familiei tale. Singurul mijloc ca să scapi de farmecele pe care ţi le face cu piatra lui vrăjită e să-i dai destul aur ca s-o rostogolească în sens opus celui prin care cheamă moartea. Astfel desface toate vrăjile şi cheamă sănătatea şi viaţa pentru tine şi toţi ai tăi care trăiesc în casă.

Nu prea seamănă cu ce-mi povestise Indara. Am de gând să

controlez ca să aflu cine spune adevărul. Câteva zile mai târziu mă aflam cu „socrul meu”, cel cu barba albă, pe malul unui râu care străbate Penitence Rivers şi se varsă în Demerara. Mutrele pescarilor hinduşi m-au lămurit pe deplin. Fiecare îi oferea câte-un peşte şi se îndepărta cât mai iute de mal. Am înţeles. Nu mai e cazul să pun vreo întrebare.

În ce mă priveşte, vrăjitorul de socru-meu nu mă deranjează cu nimic. Nu-mi vorbeşte decât în hindusă şi crede că înţeleg câte ceva. Niciodată nu reuşesc să pricep vreo boabă. Asta are şi o parte bună: e cu neputinţă să nu fim de acord. Totuşi, mi-a găsit ceva de lucru: tatuez fruntea unor fete între treisprezece şi cincisprezece ani. Câteodată le descoperă sânii şi tatuez frunze sau petale de flori colorate în verde, roz şi albastru, lăsând sfârcul să se înalţe ca pistilul unei flori. Cele curajoase, căci e foarte dureros, mă pun să le tatuez în galben-deschis cercul negru din jurul sfârcului, iar unele, dar rar, chiar şi sfârcul.

În faţa casei a pus o pancartă cu litere hinduse, pe care scrie, pare-se: „Artist al tatuajului – Preţuri modeste – Rezultate garantate.” Munca e bine plătită şi am deci două satisfacţii: admir frumoşii sâni ai javanezelor şi câştig bani.

Cuic a găsit aproape de port un restaurant de vânzare. Îmi aduce vestea mândru nevoie mare, şi-mi propune să-l cumpărăm. Preţul nu-i exagerat, opt sute de dolari. Cu ce-aş lua pe aurul vrăjitorului, plus economiile noastre, am putea cumpăra restaurantul. Mă duc să-l văd. E pe-o străduţă, dar foarte aproape de port. La orice oră geme de lume. Are o sală mare cu lespezi albe şi negre, opt mese pe stânga, opt pe dreapta, în mijloc o masă rotundă pe care se pot expune aperitive şi fructe. Bucătăria e mare, spaţioasă, foarte luminoasă. Are două cuptoare şi două uriaşe sobe de gătit.

RESTAURANT ŞI FLUTURI

Am încheiat afacerea. Însăşi Indara a vândut aurul pe care-l aveam. Tatăl ei era de altfel foarte mirat că nu m-am atins niciodată de bucăţile de aur pe care i le dădea fiicei sale pentru noi doi. A zis:

— Vi le-am dat ca să trageţi foloase de pe urma lor. Sunt ale voastre, ale amândurora, nu trebuie să-mi cereţi voie, faceţi ce vreţi.

Va să zică, „vrăjitorul de socru-meu" nu-i băiat rău. Ea este excepţională, atât ca amantă, ca nevastă, cât şi ca prietenă. Nu-i chip să ne certăm, la tot ce-i zic răspunde totdeauna „da". Doar când tatuez sânişorii compatrioatelor ei mai bombăne niţel.

Iată-mă aşadar patronul restaurantului „Victory" din Water Street, în inima portului din Georgetown. Cuic o să gătească, asta-i place, e meseria lui. Ciungul va face piaţa şi „Chow Mein"-ul, un fel de spaghete chinezeşti. Se pregătesc aşa: se amestecă făină de calitatea întâi cu câteva gălbenuşuri. Aluatul, fără apă, trebuie frământat zdravăn, mult timp, treabă foarte grea, aşa că-l bate călărind cu un picior pe-un băţ bine lustruit, înfipt în mijlocul mesei, şi pe care-l ţine cu singura lui mână. În felul acesta, se învârteşte de jur împrejur, sărind într-un picior. Frământat cu atâta putere, aluatul se transformă curând într-o cocă fragedă şi gustoasă. La sfârşit îi adaugă puţin unt, ceea ce-i dă un gust delicios.

Restaurantul ăsta, care dăduse faliment, dobândeşte iute o faimă grozavă. Ajutată de o hindusă tânără şi foarte frumoasă, pe nume Daya, Indara serveşte numeroşii clienţi care dau buzna să se desfete cu feluri de mâncare chinezeşti. Vin toţi ocnaşii care au evadat. Cei cu bani plătesc, ceilalţi mănâncă

pe gratis. „Hrănirea celor flămânzi poartă noroc”, zice Cuic.

E-o singură hibă: senzaţia pe care-o stârnesc cele două chelneriţe, printre care Indara. Amândurora li se văd sânii prin voalul subţire al rochiei. Mai mult decât atât, rochiile lor sunt despicate lateral, de la gleznă până la şold. La anumite mişcări, li se dezveleşte toată gamba şi coapsa, până sus. Marinarii americani, englezi, suedezi, canadieni şi norvegieni mănâncă uneori de câte două ori pe zi, atât sunt de atraşi de spectacol. Prietenii mei au botezat localul „restaurantul ginitorilor”.

Eu sunt pe post de patron. Toţi mă consideră „boss”-ul. Nu există casă automată de înregistrat, chelneriţele mi-aduc banii, îi bag în buzunar şi, când e cazul, dau restul.

Restaurantul e deschis de la opt seara până la cinci sau şase dimineaţa. Nu-i nevoie să mai spun că, pe la trei, toate damele din cartier cărora le-a mers bine peste noapte vin să mănânce fie cu iubitul lor, fie cu câte-un client – un pui cu curry{40} sau o salată de germeni de fasole. Se bea şi bere, mai ales englezească, şi whisky, sau un rom foarte bun de prin partea locului, făcut din trestie de zahăr, cu sifon sau coca-cola. Întrucât a devenit locul de întâlnire al francezilor evadaţi, eu sunt sfetnicul, judecătorul şi confidentul întregii colonii de ocnaşi şi deportaţi.

Câteodată mai trag şi ponoase din cauza lor. Un colecţionar de fluturi îmi explică felul lui de-a vâna în junglă. Decupează un carton în formă de fluture, apoi lipeşte pe el aripile fluturelui pe care vrea să-l prindă. Cartonul cu pricina e fixat pe-un băţ de un metru. Când vânează, ţine braţul cu mâna dreaptă şi-l mişcă astfel ca falsul fluture să pară că zboară. În junglă caută totdeauna luminişurile unde pătrunde soarele. Cunoaşte ora apariţiei fiecărei specii din crisalidă. Unele specii nu trăiesc decât patruzeci şi opt de ore. Când soarele scaldă poieniţa, fluturii abia ieşiţi din crisalidă dau buzna spre lumină, căutând să se împerecheze cât mai repede cu putinţă. Când zăresc momeala, se năpustesc de departe spre ea. Dacă falsul fluture e mascul, vine un mascul, ca să se lupte. Cu mâna stângă, în care ţine-o mică plasă, vânătorul îi

prinde iute.

Plasa are o gâtuitură, astfel că vânătorul poate prinde fluturi în continuare, fără teama că-i vor scăpa ceilalţi. Dacă a făcut momeala cu aripile unei femele, masculii vin să se împerecheze, şi rezultatul e acelaşi.

Cei mai frumoşi fluturi sunt cei de noapte, dar, lovindu-se deseori de obstacole, e foarte greu să găseşti vreunul cu aripile intacte. Aproape toţi au aripile zdrenţuite. Pentru fluturii ăştia de noapte se urcă în vârful unui copac înalt şi întinde un cearşaf alb, luminat din spate cu o lampă cu acetilenă. Marii fluturi de noapte, care ating cincisprezece până la douăzeci de centimetri de la marginea unei aripi la cealaltă, vin să se aşeze pe cearşaful alb. Nu-i mai rămâne decât să-i asfixieze, apăsându-le repede şi puternic toracele, fără să-l strivească. Nu trebuie să ajungă să se zbată, altfel li se strică aripile şi le scade valoarea.

Într-o vitrină am mici colecţii de fluturi, de musculiţe, de şerpi şi de vampiri. Există mai mulţi cumpărători decât marfă, de aceea preţurile sunt ridicate.

Un american mi-a arătat un fluture cu aripile dinapoi albastre ca oţelul şi cu cele dinainte albastre-deschis. Zice că-mi dă cinci sute de dolari dacă-i găsesc un fluture hermafrodit din aceeaşi specie.

Vorbind cu vânătorul, mi-a spus c-a avut o dată unul foarte frumos, a primit cincizeci de dolari pe el, ca să afle apoi de la un colecţionar adevărat că exemplarul respectiv face aproape două mii de dolari.

— Papillon, americanul vrea să te fraierească, îmi zice vânătorul. Te crede tâmpit. Chiar dacă n-ar valora decât o mie cinci sute de dolari, tot câştigă straşnic de pe urma nepriceperii tale.

— Ai dreptate, e-un măgar. Ce-ar fi să-l fraierim noi?

— Cum?

— Să fixăm pe-un fluture femelă, de pildă, două aripi de mascul sau invers. Greul e cu fixatul, cum facem să nu se vadă.

După o grămadă de încercări, reuşim să lipim perfect, fără

să se cunoască ceva, două aripi de mascul pe-o femelă superbă: am băgat vârfurile într-o tăietură mititică, apoi le-am lipit cu lapte de balata. Ţine atât de bine că putem să-l ridicăm de aripile lipite. Bag fluturele într-o cutie cu capac de sticlă, împreună cu alţii, într-o colecţie banală, de douăzeci de dolari, ca şi cum nu l-aş fi observat. Am mers la fix. De cum l-a zărit, americanul are îndrăzneala să se înfiinţeze cu o hârtie de douăzeci de dolari, ca să-mi cumpere colecţia. Îi spun c-am promis-o, că un suedez mi-a cerut o cutie şi că e pentru el.

În două zile, americanul a ridicat de cel puţin zece ori cutia ca s-o privească. În cele din urmă, nu-l rabdă inima şi mă cheamă.

— Îţi dau douăzeci de dolari pe fluturele din mijloc şi-i păstrezi pe ceilalţi.

— De ce-o fi mai grozav fluturele ăsta? M-apuc să-l examinez, apoi exclam: Ia stai, ăsta-i un hermafrodit!

— Ce-ai spus? Da, ai dreptate. Nu prea eram sigur până acum, zice americanul. Nu se vede bine prin geam. Îmi dai voie?

Suceşte şi-nvârteşte fluturele pe toate părţile, şi zice:

— Cât ceri pe el?

— Nu mi-aţi spus odată că un exemplar ca ăsta, atât de rar, face cinci sute de dolari?

— Am spus-o câtorva vânători, nu vreau să profit de nepriceperea ăluia care l-a prins pe ăsta.

— Va să zică, cinci sute de dolari sau nu facem târgul.

— Îl cumpăr, păstrează-mi-l. Poftim şaizeci de dolari, cât am la mine, ca arvună. Dă-mi o chitanţă, mâine ţi-aduc restul. Dar, mai ales, scoate-l din cutia asta.

— E-n regulă, o să-l pun în altă parte. Poftim chitanţa.

Urmaşul lui Lincoln se înfiinţează fix la ora deschiderii.

Mai cercetează o dată fluturele, de astă-dată cu o lupă mică. Mă ia cu rece şi cu cald când îl întoarce pe cealaltă parte. E satisfăcut, mi-l plăteşte, îl vâră într-o cutie pe care-o adusese. Îmi cere altă chitanţă şi pleacă.

Două luni mai târziu mă pomenesc umflat de sticleţi. Când ajung la comisariat, prefectul poliţiei îmi explică în

franţuzeşte c-am fost arestat deoarece un american mă acuză de escrocherie:

— E vorba de-un fluture căruia i-ai lipit nişte aripi, îmi spune comisarul. Datorită acestei înşelătorii, se pare că l-ai vândut cu cinci sute de dolari.

După două ore, Cuic şi Indara s-au şi înfiinţat cu un avocat. Tipul vorbeşte foarte bine franţuzeşte. Îi explic că habar n-am de fluturi, că nu sunt nici vânător, nici colecţionar. Vând cutiile ca să-i servesc pe vânătorii care-mi sunt clienţi, că americanul e cel care a oferit cinci sute de dolari, eu nu i-am cerut banii ăştia şi că, de altfel, dacă fluturele ar fi fost autentic, după cum credea dumnealui, el era hoţul, căci în cazul acela ar fi valorat aproximativ două mii de dolari.

Două zile mai târziu are loc procesul. Avocatul face şi pe interpretul. Îmi repet argumentele. Avocatul meu a adus un catalog cu preţurile fluturilor. Un exemplar ca acela e cotat la peste o mie cinci sute de dolari. Americanul e condamnat să plătească cheltuielile de judecată. În plus, va plăti onorarul avocatului meu şi două sute de dolari.

Toţi ocnaşii, laolaltă cu hinduşii, sărbătoresc eliberarea mea cu nişte lichior de anason, specialitatea casei. Întreaga familie a Indarei venise la tribunal, mândri cu toţii nevoie mare că în familia lor există – după o achitare – un supraom. Căci nu se lăsaseră păcăliţi: bănuiau ei că eu lipisem aripile.

Gata, am fost nevoiţi să vindem restaurantul, era inevitabil să se întâmple aşa. Indara şi Daya erau prea frumoase, iar soiul acela de *striptease,* abia schiţat şi niciodată dus până la capăt, îi înnebunea şi mai rău pe marinarii cu sângele înfierbântat decât dacă fetele s-ar fi dezbrăcat complet. Băgând de seamă că, cu cât le plimbă mai mult pe sub nas sânişorii goi, abia voalaţi, cu atât le dau marinarii bacşişuri mai grase, se aplecau mult deasupra mesei şi se prefăceau că nu reuşesc să facă adunarea sau să numere restul. După răstimpul ăsta de vizionare, bine calculat, când marinarului îi ieşiseră ochii din cap ca să vadă mai bine, îşi îndreptau spinarea şi ziceau: „Dar bacşişul meu?” – „Ah!” Erau darnici amărâţii, şi fiind mereu aţâţaţi, dar niciodată satisfăcuţi, nu

mai ştiau cum s-o scoată la capăt.

Într-o zi s-a întâmplat ceea ce prevăzusem. Un zdrahon roşcovan plin de pistrui nu s-a mulţumit să vadă o coapsă dezgolită: zărind o clipă slipul, a întins mâna şi, cu degetele lui de brută, a apucat-o pe javaneza mea ca într-un cleşte. Având în mână o cană de sticlă plină cu apă, fata nu stă mult pe gânduri şi i-o sparge-n cap. Ameţit, marinarul îi smulge slipul şi se prăbuşeşte. Mă reped să-l ridic, când un prieten de-al lui, crezând c-o să-l lovesc, îmi articulează un pumn formidabil în ochi, până să fi apucat să scot o vorbă. Poate că marinarul ăsta boxer a vrut într-adevăr să-şi apere tovarăşul, sau să-l pocnească pe bărbatul frumoasei hinduse, vinovat că fata e inaccesibilă. Cine ştie? Oricum, ochiul meu a încasat directa în plin. Se bizuise însă prea repede pe victorie, căci se pune în gardă ca un boxer şi-mi strigă: *„Boxe, boxe, man!”* Hai, boxează tipule! Îi trag un picior în părţile sensibile şi o lovitură cu capul, specialitatea casei Papillon, şi boxerul se-ntinde cât e de lung.

Încăierarea devine generală. Ciungul a ieşit din bucătărie ca să mă ajute şi împarte lovituri cu băţul lui pentru spaghete speciale. Cuic soseşte cu o furculiţă lungă cu doi dinţi şi împunge unde apucă. Un golănaş de parizian, veteran al balurilor populare din strada Lappe, se slujeşte de-un scaun în chip de măciucă. Socotind probabil că e într-o situaţie de inferioritate pentru că şi-a pierdut slipul, Indara s-a retras din învălmăşeală.

Rezultat: cinci americani sunt serios răniţi la cap, alţii s-au ales cu câte două găuri ale furculiţei lui Cuic în diverse părţi ale corpului. Peste tot e sânge. Un poliţist negru s-a postat la uşă să nu iasă nimeni. Asta spre norocul nostru, căci soseşte un jeep al poliţiei militare. Cu ghete albe şi cu bastonul ridicat, vor să pătrundă cu forţa şi, văzând că toţi marinarii sunt plini de sânge, au desigur intenţia să-i răzbune. Poliţistul negru îi respinge, apoi barează uşa cu vâna de bou zicând: *„Majesty Police”* (Poliţia maiestăţii-sale).

Abia la sosirea poliţiştilor englezi am fost scoşi din restaurant şi urcaţi în duba poliţiei. Suntem duşi la comisariat.

În afară de mine, care am un ochi învineţit, nici unul din noi nu e rănit, de aceea nu vor să ne creadă că eram în legitimă apărare.

O săptămână mai târziu, la tribunal, preşedintele acceptă versiunea noastră şi ne pune în libertate, cu excepţia lui Cuic, care se alege cu trei luni pentru lovituri şi răniri. Era greu de găsit o explicaţie mulţimii de împunsături duble distribuite de Cuic din belşug.

Întrucât după aceea, în mai puţin de cincisprezece zile, au urmat şase încăierări, ne dăm seama că nu mai ţine. Marinarii sunt hotărâţi să nu considere incidentul încheiat şi, având în vedere că ne trezim mereu cu mutre noi, vezi de află dacă sunt sau nu prieteni de-ai duşmanilor noştri!

Aşadar am vândut restaurantul, nici măcar cu preţul cu care-l cumpărasem. E drept că, de când i se dusese buhul, clienţii nu prea mai făceau coadă.

— Ce facem, ciungule?

— Până o ieşi Cuic, ne odihnim. Nu putem să ne apucăm iar de zarzavat, fiindcă am vândut cotiga şi măgarul o dată cu clientela. Cel mai bun lucru ar fi să nu facem nimic, să ne odihnim. Vedem noi după aia.

Cuic a ieşit. Ne spune că a fost bine tratat: „Singurul lucru neplăcut, ne povesteşte el, e că am stat lângă doi condamnaţi la moarte.” Aşa-i, englezii au un obicei tâmpit: înştiinţează condamnatul, cu patruzeci şi cinci de zile înainte de execuţie, că-n cutare zi, la cutare oră, o să fie spânzurat, fiindcă regina i-a respins cererea de graţiere.

— Drept urmare, ne spune Cuic, în fiecare dimineaţă cei doi condamnaţi la moarte îşi strigau unul altuia: „S-a mai dus o zi, Johnny, n-au mai rămas decât atâtea zile!” Iar celălalt nu mai înceta toată dimineaţa cu înjurăturile la adresa complicelui său.

În afară de asta, Cuic era liniştit şi bine privit.

„CABANA DE BAMBUS”

Pascal Fosco a venit la oraş de la minele de bauxită. E unul din oamenii care încercaseră să atace, înarmaţi fiind, poşta din Marsilia. Complicele lui a fost ghilotinat. Pascal e cel mai cumsecade dintre noi toţi. E un mecanic bun, nu câştigă decât patru dolari pe zi şi reuşeşte totuşi să mai hrănească unul sau doi ocnaşi aflaţi la ananghie.

Mina aceea cu minereu de aluminiu e situată foarte adânc în junglă. În jurul exploatării s-a înjghebat un sătuc unde trăiesc muncitorii şi inginerii. În port, minereul e încărcat fără încetare în numeroase cargoboturi. Îmi vine o idee: ce-ar fi să deschidem un cabaret în colţul ăla de junglă uitat de Dumnezeu? Probabil că oamenii s-or fi plictisind îngrozitor noaptea.

— E drept, îmi spune Fosco, nu-i prea grozav ca distracţii. Nu găseşti de nici unele.

Peste câteva zile, Indara, Cuic, ciungul şi cu mine ne aflăm pe o ambarcaţiune care-n două zile de navigaţie pe fluviu ne duce la „Makenzie”, ăsta-i numele minei.

Tabăra inginerilor, a conducerii şi a muncitorilor de înaltă calificare e plăcută, curată, cu căsuţe confortabile, înzestrate toate cu site metalice la ferestre ca să le apere de ţânţari. Satul, în schimb, e prăpădit. Nici o casă de cărămidă, de piatră sau de ciment. Doar colibe din lut şi bambus, cu acoperişuri din frunze de palmier sau, la cele mai moderne, din tinichea. Există patru baruri-restaurant, groaznice, înţesate de clienţi. Bărbaţii se bat pe-o bere călâie. Nici un local n-are frigider.

Pascal avea dreptate, e rost de ceva prin colţişorul ăsta. La urma urmei, sunt un evadat, trăiesc o aventură, nu pot să duc o viaţă normală, asemenea prietenilor mei. Să muncesc ca să

câştig cât să nu mor de foame, mulţumesc, nu-i de mine.

Când plouă, străzile sunt numai noroi, aşa că-mi aleg un loc mai înalt, ceva mai departe de centrul aşezării. Când o ploua, sunt sigur că apa n-o să pătrundă nici înăuntru, şi nici n-o să inunde terenul din jurul clădirii pe care-o plănuiesc…

În zece zile, ajutaţi de dulgherii negri care lucrează la mină, construim o sală dreptunghiulară de douăzeci de metri lungime pe opt lărgime. La treizeci de mese a câte patru locuri vor putea să şadă comod o sută douăzeci de oameni. Mai înălţăm o estradă pentru artiste, un bar lat cât sala, cu vreo douăsprezece taburete înalte. Alături de cabaret ridicăm o altă construcţie cu opt încăperi, unde vor putea trăi lesne şaisprezece persoane.

Când m-am dus la Georgetown să cumpăr cele trebuincioase, scaune, mese etc. am angajat patru superbe negrese tinere, care să-i servească pe clienţi. Daya, care lucra la restaurant, s-a hotărât să vină cu noi. O fată o să cânte la pianul vechi pe care l-am închiriat. Rămâne să încropesc spectacolul.

După multă trudă şi pălăvrăgeală, am reuşit să conving două javaneze, o portugheză, o indochineză şi două brunete să renunţe la prostituţie şi să facă *streaptease*. O perdea roşie, veche, cumpărată de ocazie, va sluji drept cortină pentru începerea şi încheierea spectacolului.

Mă întorc cu tot personalul, călătorim cu vasul unui pescar chinez. O firmă de spirtoase mi-a dat pe credit tot soiul de băuturi. Au încredere în mine, o să le plătesc din treizeci în treizeci de zile tot ce vând între timp, conform inventarului. Pe măsură ce se termină, o să-mi dea băuturile de care voi avea nevoie. Un patefon vechi şi nişte discuri uzate vor asigura muzica de câte ori pianistul va înceta să mai chinuiască pianul. Tot soiul de rochii, jupoane, ciorapi negii şi coloraţi, jartiere, sutiene în stare foarte bună şi pe care le-am ales pentru culorile lor ţipătoare, de la un hindus care se pricopsise cu rămăşiţele unui teatru ambulant, vor fi „garderoba” viitoarelor mele „artiste”.

Cuic a cumpărat lemnăria şi cazarmamentul, Indara,

sticlăria şi toate cele necesare barului; eu, băuturile şi mă ocup de problema artistică. Ca să punem toate astea la punct într-o săptămână, a trebuit să ne cam spetim. În sfârşit, s-a făcut, şi atât lucrurile cât şi oamenii au umplut tot vasul.

Două zile mai târziu sosim în văgăuna noastră. În regiunea aceea pierdută în mijlocul junglei, cele zece fete provoacă o adevărată revoluţie. Încărcaţi fiecare cu câte-o boccea ne îndreptăm spre „Cabana de bambus”, aşa ne-am botezat barul de noapte. Repetiţiile au început. Nu-i prea uşor să-mi învăţ „artistele” să se dezbrace. Mai întâi, fiindcă vorbesc foarte prost englezeşte şi explicaţiile mele nu prea sunt înţelese; apoi, fiindcă toată viaţa lor fetele astea s-au dezbrăcat la marea viteză, ca să scape cât mai repede de clientul lor. Acum, lucrurile se prezintă exact invers: cu cât o fac mai pe-ndelete, cu atât e mai sexy. Pentru fiecare din fete, tactica diferă, în funcţie şi de veşmintele pe care le poartă.

Marchiza, cu corset roz şi rochie cu crinolină, cu pantalonaşi bufanţi, cu dantelă albă, se dezbracă încet, ascunsă după un paravan, înaintea unei mari oglinzi, astfel încât publicul să poată admira, treptat, treptat, fiecare bucăţică de piele pe care o dezvăluie.

Urmează „Rapida”, o fată cu pântecul neted, o brunetă de culoarea cafelei cu lapte, splendid exemplar de mulatră, precis fiica unui alb şi a unei negrese ceva mai deschisă la culoare. Pielea ei, ca bobul de cafea prăjit, îi scoate în evidenţă formele perfect proporţionale. Părul negru, lung şi ondulat natural îi cade pe umerii de-o rotunjime divină. O pereche de sâni, plini, sus plasaţi şi aroganţi în pofida greutăţii lor împung văzduhul cu sfârcurile lor magnifice, ceva, ceva mai închise la culoare decât pielea. Asta-i „Rapida”. Toate hainele de pe ea au fermoare. Soseşte în pantaloni de cowboy, cu o pălărie uriaşă pe cap şi cu bluză albă, ale cărei manşete se termină cu nişte franjuri de piele. Îşi face apariţia pe scenă în sunetele unui marş războinic şi se descalţă zvârlind cât colo fiecare pantof. Pantalonul se liberează pe ambele coapse şi-i cade la picioare. Corsajul se descheie şi el graţie fermoarelor de pe mâneci. Impactul pentru public e violent pentru că

ţâţele-i goale ţâşnesc de parcă ar fi furioase de atâta întemniţare. Cu coapsele şi pieptul gol, ea îşi desface picioarele şi înfigându-şi mâinile în şolduri ţintuieşte sala. Apoi, îşi scoate pălăria şi o azvârle pe una din primele mese de lângă scenă.

„Rapida” n-o face pe mironosiţa nici când e vorba să-şi scoată slipul. Cele două copci laterale sar, minuscula bucăţică de mătase e mai curând smulsă decât scoasă. Înveşmântată precum Eva, triunghiul îmblănit al pubisului ei apare pentru o clipă ca imediat după aceea una din fete să-i paseze un uriaş evantai din pene albe, cu care, desfăcându-l, să-şi acopere sexul.

În ziua inaugurării, „Cabana de bambus” e plină ochi. Statul-major al minei e în păr. Noaptea se încheie cu dans, şi zorile s-au şi ivit când pleacă ultimii clienţi. E un adevărat succes, nici nu puteam nădăjdui mai mult. Avem cheltuieli, e drept, dar preţurile sunt foarte mari, ceea ce compensează, iar, pe de altă parte, sunt convins că barul ăsta în mijlocul junglei o să aibă nopţi de-a rândul mai mulţi clienţi decât spaţiu.

Cele patru chelneriţe, negresele, nu mai pridídesc cu servitul. Cu fustele lor scurte, cu corsajele lor adânc răscroite, cu basmaua roşie pe cap, au făcut şi ele o impresie favorabilă asupra clientelei. Indara şi Daya supraveghează fiecare câte-o jumătate de sală. La bar stau Cuic şi ciungul, ca să trimită comenzile în sală. Iar eu mă aflu peste tot, corectând ceea ce şchioapătă sau dând o mână de ajutor celui care întâmpină vreun necaz.

— E-un succes la mare fix, zice Cuic când, în sfârşit, chelneriţele, „artistele” şi patronul rămân singuri în sala aceea mare.

Mâncăm cu toţii la un loc, ca-n familie, patronul şi angajaţii, morţi de oboseală, dar fericiţi de rezultat. Toată lumea se duce la culcare.

— Hei, Papillon, n-ai de gând să te scoli?

— Cât e ceasul?

— E şase după-amiază, îmi spune Cuic. Prinţesa ta ne-a

ajutat. S-a sculat de vreo două ceasuri. Totul e-n ordine, la noapte suntem gata s-o luăm de la capăt.

Indara îşi face apariţia cu o cană de apă caldă. Ras, îmbăiat, proaspăt şi bine dispus, o iau de mijloc şi intrăm în „Cabana de bambus”, unde mă întâmpină nenumărate întrebări:

— A fost bine, şefule?

— Am scos-o bine la cap cu *striptease*-ul? Şchioapătă pe undeva?

— Am cântat cât de cât corect? Noroc că nu-i un public prea pretenţios.

Echipa asta nouă e într-adevăr simpatică. Damele transformate în „artiste” îşi iau munca-n serios şi par fericite că s-au lăsat de vechea meserie. Negustoria merge cum nu se poate mai bine. O singură hibă: prea puţine femei pentru atâţia bărbaţi singuri. Toţi clienţii ar vrea să fie însoţiţi de-o fată, îndeosebi de-o artistă, dacă nu toată noaptea, măcar un răstimp mai lung. Se iscă gelozii. Uneori, când două femei stau din întâmplare la aceeaşi masă, clienţii protestează.

Negresele sunt şi ele solicitate, întâi pentru că-s frumoase şi mai ales fiindcă aici în junglă e lipsă de femei. Uneori, Daya trece la bar, ca să servească şi să vorbească cu toată lumea. Vreo douăzeci de bărbaţi se bucură de prezenţa hindusei, care-i într-adevăr de-o rară frumuseţe.

Ca să evit invidia şi insistenţele clienţilor care vor o „artistă” la masa lor, am înfiinţat o loterie. După fiecare număr de *striptease* sau după un cântec, o roată mare ca de ruletă cu cifre de la 1 la 32, câte una de fiecare masă şi două pentru bar, hotărăşte unde se va duce fata. Ca să participi la loterie, trebuie să iei un bilet care costă cât o sticlă de whisky sau de şampanie.

Ideea asta (credeam eu) prezintă două avantaje. Mai întâi evită orice reclamaţie. Câştigătorul se bucură de prezenţa fetei la masa lui timp de-o oră, plătind sticla, care i se serveşte în felul următor: în timp ce artista, goală puşcă, e ascunsă de uriaşul evantai, se porneşte roata; când se citeşte numărul câştigător, fata se urcă pe un platou mare de lemn vopsit

argintiu, patru vlăjgani ridică totul şi o duc la fericita masă câştigătoare. Ea însăşi destupă şampania, ciocneşte o cupă, tot goală puşcă, îşi cere scuze şi, după cinci minute, se întoarce îmbrăcată şi se aşază din nou la masă.

Timp de şase luni totul a mers bine, dar după ce-a trecut anotimpul ploilor au început să vină şi alţi clienţi. E vorba de căutătorii de aur şi de diamante, care prospectează liber prin junglă, în pământul ăsta atât de bogat în aluviuni. E îngrozitor de greu să cauţi aur şi diamante cu nişte mijloace arhaice. Foarte adesea minerii se omoară sau se fură între ei. Drept care toţi umblă înarmaţi, iar când au strâns un săculeţ cu aur sau un pumn de diamante, nu rezistă ispitei de-a cheltui nebuneşte. Fetele capătă o remiză grasă de fiecare sticlă băută. Drept care încearcă, sărutându-şi clientul, să verse şampania sau whisky-ul în frapieră, ca să se termine sticla mai repede. În ciuda alcoolului băut, câte unii prind mişcarea, iar reacţiile lor sunt uneori atât de brutale încât am fost obligat să fixez mesele şi scaunele de podea.

Cu clientela asta nouă s-a întâmplat ceea ce era inevitabil să se întâmple. I se zicea „Floare de scorţişoară”, într-adevăr pielea ei avea culoarea scorţişoarei. Puştoaica asta nouă, pe care-o scosesem din drojdia Georgetown-ului, îi înnebunea pur şi simplu pe clienţi prin felul ei de-a se dezbrăca.

Când îi venea rândul, pe scenă era adusă o canapea tapiţată cu satin alb. Trec peste faptul că se dezgolea cu o rară ştiinţă a perversiunii, dar, odată goală puşcă, se întindea pe canapea şi începea să se mângâie. Degetele ei lungi şi subţiri lunecau peste întregu-i corp, jucându-se cu fiecare părticică din el, de la plete până la unghiile de la picioare. Nici un centimetru de piele nu era neglijat. Inutil să vă descriu reacţiile bărbaţilor aceştia fruşti, îmbibaţi de alcool, picaţi direct din junglă.

Deoarece era foarte mercantilă, pentru a se participa la loteria ei, ceruse ca jucătorii să plătească preţul a două sticle de şampanie în loc de una, ca pentru celelalte fete. După ce-şi încercase zadarnic norocul, jucând de mai multe ori ca s-o câştige pe „Floare de scorţişoară”, un zdrahon de miner, cu o

barbă neagră foarte deasă, a socotit că cel mai bun lucru ar fi să cumpere toate cele treizeci de numere din sală, ceea ce a şi făcut când a trecut hindusa mea cu bilete. Nu mai rămăseseră deci decât cele două numere ale barului.

Convins c-o să câştige, după ce-a plătit cele şaizeci de sticle de şampanie, bărbosul aştepta, plin de încredere, dezbrăcarea fetei şi tragerea loteriei. „Floarea de scorţişoară" era foarte aţâţată după cât băuse-n noaptea aceea. Când şi-a început ultimul număr de *striptease* era patru dimineaţa. Hhhrrr! Porneşte ruleta, care, cu vârfuleţul ei de os, îl va indica pe câştigător.

Bărbosului i se scurg ochii de poftă după ce a văzut figurile puştoaicei. E în aşteptare, fără îndoială că-i va fi servită pe tava argintată fata goală, acoperită cu faimosul evantai de pene şi cu cele două sticle de şampanie între coapsele ei superbe. Catastrofă! Tipul cu cele treizeci de numere pierde. A ieşit numărul 31, adică a câştigat barul. La început înţelege doar pe jumătate, şi-şi dă seama de-a binelea abia când vede că artista e ridicată şi pusă pe bar. Atunci, i se pune pata neagră, răstoarnă masa, şi din trei paşi ajunge lângă bar. Cât ai clipi, scoate revolverul şi trage trei gloanţe în fată.

„Floare de scorţişoară" a murit în braţele mele. O ridicasem după ce-l pocnisem pe animalul ăla cu o măciucă de-a poliţiştilor americani, pe care-o port mereu. Bruta a avut răgazul să-şi făptuiască crima doar pentru că mă împiedicasem de-o chelneriţă şi de tava ei, astfel c-am intervenit prea târziu. Rezultatul: poliţia a închis „Cabana de bambus," iar noi ne-am întors la Georgetown.

Iată-ne din nou în casa noastră. Ca o adevărată hindusă fatalistă, Indara nu-şi schimbă purtarea. Pentru ea, faptul că suntem ruinaţi n-are nici o importanţă. O să ne-apucăm de altceva, şi cu asta basta. Indochinezii, la fel. În armonioasa noastră echipă nu s-a schimbat nimic.

N-am auzit nici un reproş pentru ideea mea năstruşnică de-a pune fetele la loterie, ideea din cauza căreia suntem la pământ. Cu ce-am economisit, ne-am plătit datoriile până la ultima leţcaie şi i-am dat nişte bani mamei „Florii de

scorţişoară”. Nu ne facem sânge rău. Ne ducem în fiecare seară la bar unde se întâlnesc ocnaşii. Petrecem seri foarte plăcute, dar, din cauza restricţiilor impuse de război, încep să mă plictisesc la Georgetown. Colac peste pupăză, prinţesa mea nu fusese niciodată geloasă şi mă bucurasem totdeauna de-o libertate deplină. Acum însă nu mă mai slăbeşte nici o clipă şi stă ceasuri întregi lângă mine oriunde aş fi.

Posibilităţile de-a face comerţ la Georgetown se complică. Drept care într-o bună zi mi-a venit cheful să plec din Guyana engleză spre alte ţinuturi. Nu riscăm nimic, e război. Nici o ţară n-o să ne extrădeze, cel puţin aşa presupun.

EVADAREA DE LA GEORGETOWN

Guittou e de acord. Şi el crede c-or fi existând ţări mai atrăgătoare şi unde-i mai uşor de trăit decât în Guyana engleză. Începem să pregătim evadarea. Într-adevăr, e-un delict foarte grav să părăseşti Guyana engleză. Sunt vremuri de război, nici unul din noi n-are paşaport.

Chapar, evadat din Cayenne după ce-a scăpat de internare, e aici de trei luni. Capătă un dolar şi jumătate pe zi să facă îngheţată într-o patiserie chineză. Şi el vrea să plece din Georgetown. Un ocnaş din Dijon, Deplanque, şi unul din Bordeaux sunt şi ei candidaţi la evadare. Cuic şi ciungul preferă să rămână. Se simt bine aici.

Întrucât ieşirea din fluviul Demerara este extrem de supravegheată, aflându-se în bătaia cuiburilor de mitralieră, a torpiloarelor şi a tunurilor, o să copiem întocmai o barcă de pescari înscrisă la Georgetown şi-o să plecăm în felul ăsta. Îmi reproşez că sunt lipsit de recunoştinţă faţă de Indara şi că nu răspund cum s-ar cuveni dragostei ei depline. Dar nu pot să fac altfel, într-atât se ţine scai de mine că de la o vreme mă enervează. Fiinţele simple, pure, fără reţineri în dorinţele lor, nu aşteaptă ca acela pe care-l iubesc să le solicite când e vorba de dragoste. Hindusa se poartă exact ca surorile indiene de la Guajira. În clipa când simţurile lor doresc să fie satisfăcute, se oferă şi, dacă nu sunt luate în seamă, se întristează cumplit. În străfundurile eului lor ia naştere o mare durere, foarte persistentă, şi asta mă irită, căci nu vreau s-o fac să sufere, după cum n-am vrut-o nici în cazul surorilor indiene şi mă străduiesc ca-n braţele mele să juiseze cât mai mult.

Ieri am asistat la cea mai frumoasă scenă cu putinţă în ce

priveşte mimica. În Guyana engleză există un soi de sclavie modernă. Javanezii vin să muncească pe plantaţiile de bumbac, de trestie de zahăr sau de cacao pe baza unor contracte pe cinci şi zece ani. Soţul şi soţia sunt obligaţi să iasă la lucru în fiecare zi, exceptând cazul că sunt bolnavi. Dar dacă medicul îi găseşte sănătoşi, trebuie să efectueze ca pedeapsă o lună de muncă suplimentară, la sfârşitul contractului, la care se adaugă alte luni, pentru alte delicte minore. Întrucât sunt toţi amatori de jocuri de noroc, ajung datori vânduţi faţă de plantaţie şi, ca să-şi plătească datoriile, semnează prelungiri de contracte pe unul sau mai mulţi ani, obţinând astfel şi o primă.

Practic, nu mai ajung să redevină liberi. Nişte oameni ca ei, capabili să-şi joace propria nevastă şi să-şi ţină cuvântul cu scrupulozitate, au un singur lucru sfânt, şi-anume copiii. Fac totul ca să-i păstreze *free* (liberi). Rabdă cele mai cumplite greutăţi şi lipsuri, dar foarte rar vreunul din copiii lor semnează un contract cu plantaţia.

Aşadar, azi are loc nunta unei fete hinduse. Toată lumea poartă haine lungi: femeile, rochii din voal alb, iar bărbaţii nişte tunici albe care le-ajung până la glezne. Multe flori de portocal. După o serie de ceremonii religioase, scena la care m-am referit începe să se desfăşoare: în clipa când mirele dă să plece cu mireasa. Musafirii sunt înşiraţi la dreapta şi la stânga porţii. Într-o parte bărbaţii, în cealaltă femeile. În pragul uşii deschise stau tatăl şi mama. Mirii îşi îmbrăţişează familia şi trec printre cele două şiruri, pe-o distanţă de câţiva metri. Deodată, mireasa se smulge din braţele soţului ei şi se repede la maică-sa. Mama îşi acoperă ochii cu o mână, iar cu cealaltă îi face semn să se întoarcă la bărbatul ei.

Acesta întinde braţele şi o cheamă, ea însă face nişte gesturi prin care arată că nu ştie ce să facă. Maică-sa i-a dat viaţa şi, foarte expresiv, arată ceva mic de tot care iese din burta mamei. De asemenea, maică-sa a alăptat-o. Va fi oare în stare să uite toate acestea spre a-l urma pe bărbatul pe care-l iubeşte? Poate că da, dar nu te grăbi, îi spune ea prin gesturi, mai aşteaptă niţel, mai lasă-mă un pic să-i privesc pe părinţii

ăştia atât de buni, care, până te-am întâlnit, reprezentau singurul rost al vieţii mele.

Atunci face şi el nişte semne menite să-i arate că viaţa îi cere şi ei să fie soţie şi mamă. Toate astea au loc în sunetele cântecelor unor fete şi ale unor băieţi care le dau replica. Până la urmă, după ce-a mai fugit o dată din braţele mirelui, după ce şi-a sărutat părinţii, face ea însăşi câţiva paşi în fugă şi sare în braţele soţului ei, care-o duce repede până la trăsurica ce-i aşteptă, împodobită cu ghirlande de flori.

Pregătim grijulii evadarea. O barcă largă şi lungă, cu o velă bună, cu un foc şi o cârmă de calitatea întâi sunt pregătite în mare taină, ca poliţia să nu bage de seamă.

Ascundem barca în aval de cartierul nostru, în Penitence River, râul care se varsă în marele fluviu Demerara. E vopsită şi numerotată exact ca barca unor pescari chinezi, înmatriculată la Georgetown. Când e luminată de faruri, doar echipajul diferă. Ca să-i ducem de-a binelea, n-o să stăm în picioare, căci chinezii din barca pe care-am copiat-o sunt mici şi uscăţivi, pe când noi suntem înalţi şi voinici.

Totul decurge fără probleme şi scăpăm teferi din Demerara ca s-o pornim pe mare. În ciuda bucuriei că am ieşit şi am scăpat de primejdia de-a fi descoperiţi, nu-mi dă pace gândul c-am plecat ca un hoţ, fără s-o fi înştiinţat pe prinţesa mea hindusă. Nu-s mulţumit de mine. Ea, tatăl ei şi tot neamul ei nu mi-au făcut decât bine, în schimb eu sunt cel care s-a purtat urât. Nu încerc să găsesc argumente care să-mi îndreptăţească purtarea. Socotesc că-i tare neelegant ce-am făcut şi nu-s deloc împăcat cu mine însumi. Am lăsat ostentativ şase sute de dolari pe masă, dar anumite lucruri nu pot fi plătite cu bani.

Vreme de patruzeci şi opt de ore ar trebui să ţinem nord-nord. Reluându-mi vechea idee, aş vrea să ajung în Hondurasul britanic. De aceea trebuie să navigăm mai mult de două zile în larg.

Suntem cinci care am evadat: Guittou, Chapar, Barrière, care-i din Bordeaux, Deplanque, un tip din Dijon, şi cu mine, Papillon, căpitanul, responsabil cu navigaţia.

Abia am pătruns de treizeci de ore în apele mării că ne şi prinde o furtună îngrozitoare, urmată de-un soi de taifun, un ciclon. Trăsnete, tunete, ploaie, valuri uriaşe şi dezordonate, un uragan care se-nvârteşte, ne fugăreşte fără să putem opune vreo rezistenţă, într-o cavalcadă nebună şi dramatică pe-o mare cum nu mai văzusem şi nici nu-mi imaginasem. Pentru prima dată de când mă ştiu, vânturile se rotesc schimbându-şi direcţia, încât alizeele dispar cu desăvârşire şi furtuna ne poartă, învârtindu-ne, în direcţia opusă. De-ar fi durat o săptămână, ne pomeneam înapoi la ocnă.

De altfel, taifunul ăsta a rămas de poveste, după cum am aflat mai târziu la Trinidad de la domnul Agostini, consulul francez. I-a retezat peste şase mii de cocotieri de pe plantaţia lui. Acest taifun în formă de vârtej i-a ferăstruit literalmente la nivelul unui stat de om. Multe case au fost smulse şi duse de vânt departe, până ce-au căzut pe uscat sau în mare. Noi am pierdut totul: alimentele şi bagajele, precum şi butoaiele cu apă. Catargul s-a rupt la mai puţin de doi metri, am rămas fără velă şi, ce-i mai grav, cârma s-a frânt. Ca prin minune, Chapar a salvat o mică vâslă şi cu lopăţica asta am încercat să conduc barca. Colac peste pupăză, ne-am dezbrăcat cu toţii la piele ca să meşterim un soi de velă. Am folosit tot ce-am avut: hainele, pantalonii şi cămăşile. Am rămas în slip. Vela asta încropită din hainele noastre şi cusută cu puţină sârmă pe care-o aveam la bord ne îngăduie cât de cât să navigam cu catargul nostru trunchiat.

Alizeele au reînceput să bată, şi profit de ele ca să încerc s-o iau drept spre sud ca s-ajungem la oricare ţărm, fie şi-n Guyana engleză. Pedeapsa care ne aşteaptă acolo va fi bine venită. Tovarăşii mei s-au purtat bărbăteşte în timpul şi după, n-aş zice furtuna asta, n-ar fi destul, ci după cataclismul, potopul, ciclonul ăsta mai degrabă.

Zărim pământul abia după şase zile, din care două de calm absolut. Cu bucăţica aceea de velă, pe care vântul o umflă în ciuda găurilor, nu putem naviga chiar cum am vrea. Nici lopăţica nu e îndestulătoare ca să conduc ambarcaţia la fix. Fiind complet goi, ne-am ales pe tot trupul cu arsuri

dureroase, ceea ce ne micşorează puterea de-a lupta. Nici unul nu mai are piele pe nas, ci carne vie. Tot carne vie ne sunt şi buzele, picioarele, coapsele şi partea dintre coapse. Setea ne chinuieşte în aşa hal încât Deplanque şi Chapar au ajuns să bea apă sărată. După încercarea asta suferă şi mai rău. În ciuda setei şi a foamei care ne torturează, există totuşi şi ceva bun: nimeni, dar absolut nimeni nu se vaită. De asemenea, nici unul nu încearcă să dea altuia sfaturi. Cine vrea să bea apă sărată şi cine-şi dă cu apă de mare zicând că-l răcoreşte îşi dă seama singur că apa sărată îi adânceşte rănile şi că-l ustură şi mai rău din cauza evaporării.

Sunt singurul care mai am un ochi sănătos şi complet deschis, toţi tovarăşii mei au ochii plini cu puroi, de aceea mereu li se tot lipesc. Ochii îndreptăţesc faptul că oamenii se spală cu orice risc şi-n ciuda durerii, căci trebuie să-i deschidă şi să vadă cât de cât. Un soare ca plumbul topit ne pârjoleşte rănile cu atâta putere că-i aproape de neîndurat. Înnebunit, Deplanque declară că se aruncă în apă.

De-aproape o oră mi se pare că zăresc pământul la orizont. Bineînţeles, m-am îndreptat imediat într-acolo, fără să spun vreo vorbă, nefiind prea sigur. Se ivesc păsări, zboară în jurul nostru, înseamnă că nu m-am înşelat. Ţipetele lor dau de ştire tovarăşilor mei, care, năuciţi, de soare şi de oboseală, stau lungiţi în fundul bărcii, adăpostindu-şi faţa cu braţele.

Guittou, după ce-şi clăteşte gura ca să poată emite un sunet, îmi spune:

— Vezi pământul, Papi?

— Da.

— În cât timp crezi că ajungem?

— Cam în cinci până la şapte ore. Ascultaţi, fraţilor, eu unul nu mai pot. În plus faţă de arsurile voastre, şezutul mi-e carne vie, tot frecându-se de lemnul băncii şi din cauza apei de mare. Vântul nu-i prea tare, înaintăm încet şi-n braţ mi se pun mereu cârcei, ca şi în mâini, care-au obosit de când tot strâng vâsla ce-o folosesc drept cârmă. Vă propun ceva. Scoatem vela şi-o întindem pe barcă-n chip de acoperiş, ca să ne adăpostim de soarele ăsta pân' la noapte. Barca o să ajungă

şi singură, în derivă, până la ţărm. E neapărat nevoie, afară doar dacă unul din voi vrea să-mi ia locul la cârmă.

— Nu, nu, Papi. Facem cum spui şi-o să dormim cu toţii, în afara unuia, la umbra velei.

Luăm hotărârea asta în plin soare, pe la ora unu. Cu o satisfacţie pur animalică, mă întind în fundul bărcii, în sfârşit la umbră. Tovarăşii mei mi-au cedat locul cel mai bun, ca să primesc aer dinspre faţă. Cel care-i de gardă stă jos, dar adăpostit la umbra velei. Cu toţii, chiar şi cel de gardă, adormim cât ai clipi, zdrobiţi de oboseală şi de umbra care ne îngăduie în sfârşit să scăpăm de soarele necruţător.

Deodată ne trezeşte şuierul unei sirene. Dau vela la o parte, e noapte. Cât o fi ceasul? Când mă aşez la locul meu, la cârmă, o briză răcoroasă îmi mângâie bietul trup jupuit şi imediat mă ia cu frig. Dar ce bine e când nu mai ai senzaţia că te prăjeşti!

Ridicăm vela. După ce-mi spăl ochii cu apă de mare – din fericire numai unul mă ustură şi supurează – văd foarte clar pământul spre stânga şi spre dreapta. Unde ne aflăm? Spre care din cele două maluri să mă îndrept? Se aude iarăşi şuierul sirenei, îmi dau seama că semnalul provine dinspre malul din dreapta. Ce dracu or vrea să ne spună?

— Unde crezi că suntem, Papi? zise Chapar.

— Sincer să fiu, habar n-am. Dacă nu-i vorba de-o limbă izolată de pământ, ci de-un golf, s-ar putea să fim la extremitatea Guyanei engleze, în partea care merge până la Orinoco (mare fluviu al Venezuelei, care constituie frontiera). Dar dacă uscatul din dreapta e despărţit printr-un spaţiu destul de mare de cel din stânga, înseamnă că peninsula asta-i o insulă, şi anume Trinidad. În stânga ar fi Venezuela, deci am fi în golful Paria.

Cele ce-mi amintesc din hărţile marine pe care-am avut ocazia să le cercetez îmi sugerează această alternativă. Dintre Trinidad, la dreapta, Venezuela, la stânga, ce să alegem? De hotărârea asta depinde soarta noastră. Cu vântul care bate acum, prielnic şi răcoros, n-o să fie prea greu să ne îndreptăm spre coastă. Deocamdată nu ne-am hotărât. La Trinidad sunt

„inglişii”, aceeaşi ocârmuire ca şi-n Guyana engleză.

— Acolo avem siguranţa că vom fi bine trataţi, zice Guittou.

— Da, dar ce-o să hotărască în privinţa noastră, având în vedere c-am părăsit teritoriul lor în timp de război, fără autorizaţie şi-n mod clandestin?

— Dar Venezuela?

— Nu prea ştiu ce se petrece pe-acolo, zice Deplanque. Pe vremea preşedintelui Gomez, ocnaşii erau puşi să muncească la drumuri în condiţii extrem de grele, apoi cayennezii, cum li se zice pe-acolo, erau remişi Franţei.

— Da, dar acum s-au schimbat lucrurile, e război.

— Din câte-am auzit la Georgetown, ei n-ar fi în război, ci neutri.

— Sigur?

— Absolut sigur.

— Înseamnă că pentru noi e de rău.

Zărim nişte lumini pe uscatul din dreapta, ca şi pe cel din stânga. Se aude iarăşi sirena, care de astă dată şuieră de trei ori la rând. De pe coasta din dreapta ne parvin nişte semnale luminoase. Luna tocmai a răsărit, uscatul e destul de departe de noi, dar pe direcţia noastră. Drept în faţă se înalţă din mare, foarte sus, două stânci imense, ascuţite şi negre. Probabil că ăsta-i rostul sirenei: ne înştiinţează asupra pericolului.

— Ia te uită, nişte balize! Un şir întreg, parc-ar fi nişte mărgele înşirate pe aţă. Ce-ar fi să aşteptăm să se facă ziuă, agăţaţi de una din ele? Chapar, coboară vela!

El desprinde imediat acele bucăţi de pantaloni şi cămăşi pe care le numesc în chip pretenţios velă. Frânând cu lopata mea, îndrept spre o baliză vârful bărcii noastre, de care mai atârnă, din fericire, o bucată zdravănă de frânghie, atât de bine legată de inel încât taifunul n-a reuşit s-o smulgă. S-a făcut, am reuşit să ne legăm. Nu direct de baliza aceea ciudată, întrucât nu-i prevăzută cu nici un fel de dispozitiv de care ne-am putea agăţa frânghia, ci de cablul care-o leagă de baliza următoare. Suntem bine amaraţi de cablul ăsta, care delimitează probabil

un canal. Fără să ne mai sinchisim de urletele pe care continuă să le scoată sirena de pe malul drept, ne culcăm cu toţi în fundul bărcii, înveliţi cu vela ca să ne apărăm de vânt şi de răcoarea nopţii. Precis c-am fost printre primii care am adormit buştean.

Când mă trezesc, s-a făcut ziuă, e senin. Soarele tocmai răsare, marea e puţin cam agitată şi culoarea ei albastră-verzuie dovedeşte că fundul e plin cu corali.

— Ce facem? Ne hotărâm să acostăm? Crăp de foame şi de sete.

E prima dată că se plânge cineva de când postim, azi se împlinesc exact şapte zile.

— Suntem atât de-aproape de pământ că n-ar fi o greşeală prea gravă.

Chapar e cel care a vorbit.

De la locul meu văd clar, departe-n faţă, dincolo de cele două stânci uriaşe care se înalţă din mare, spărtura uscatului. Aşadar, la dreapta e Trinidad, la stânga Venezuela. Ne aflăm fără îndoială în golful Paria, iar apa e albastră şi nu îngălbenită de aluviunile Orinocului, deoarece suntem în curentul canalului care trece printre cele două ţări şi se îndreaptă apoi spre larg.

— Ce facem? Voi trebuie să vă rostiţi, e-o treabă prea importantă ca să hotărăsc singur. La dreapta e insula engleză Trinidad; la stânga, Venezuela. Încotro vreţi s-o porniţi? Având în vedere starea noastră fizică şi halul în care ne e barcă, trebuie să ajungem cât mai repede pe uscat. Printre noi se află doi eliberaţi: Guittou şi Corbière. Noi trei: Chapar, Deplanque şi cu mine suntem cei mai în pericol. Noi trebuie să hotărâm. Ce ziceţi?

— Cel mai cuminte ar fi să mergem la Trinidad. Venezuela înseamnă necunoscutul.

— Nu mai e nevoie să luăm vreo hotărâre zice Deplanque, o s-o ia vedeta asta, care se apropie.

Într-adevăr, o vedetă, se îndreaptă spre noi cu mare viteză. Iat-o, se opreşte la peste cincizeci de metri. Un om pune mâna pe un portavoce. Zăresc un drapel care nu-i cel britanic. E plin

de stele, foarte frumos, nu l-am văzut de când mă ştiu. Trebuie să fie al Venezuelei. Ulterior avea să devină „drapelul meu”, al noii mele patrii, pentru mine, ca pentru orice om normal, simbolul cel mai emoţionant, care reuneşte într-o bucată de pânză cele mai nobile calităţi ale unui mare popor, ale poporului meu.

— Quién son vosotros? (Cine sunteţi?)

— Suntem francezi.

— *Están locos?* (Sunteţi nebuni?)

— De ce?

— *Porque son amarados a minas* (V-aţi legat de nişte mine).

— De-aia nu vă apropiaţi?

— Da. Dezlegaţi-vă repede.

— S-a făcut.

Cât ai clipi, Chapar a desfăcut frânghia. Ne legasem, nici mai mult, nici mai puţin, de-un şir de mine plutitoare. Comandantul vedetei de care ne-am amarat ne spune că, dacă n-am sărit în aer, e-o adevărată minune. Fără să urcăm la bord, echipajul ne dă cafea, lapte cald cu mult zahăr, ţigări.

— Duceţi-vă în Venezuela, veţi fi bine trataţi, vă asigur. Nu vă putem remorca până la mal, trebuie să ajungem urgent la farul Barimas, să luăm pe cineva grav rănit. Nu cumva să încercaţi să ajungeţi la Trinidad, aveţi toate şansele să vă ciocniţi de-o mină, aşa că…

După un *„Adios, buena suerte”* (Adio, mult noroc) vedeta pleacă. Ne-a lăsat doi litri de lapte. Ridicăm vela. La zece dimineaţa, cu stomacul pe cale să se dezlipească datorită cafelei şi laptelui, cu o ţigară în gură, acostez liniştit pe nisipul fin al unei plaje unde s-au adunat vreo cincizeci de cetăţeni, să vadă cine soseşte cu ambarcaţia asta ciudată, înzestrată cu un catarg trunchiat şi cu o velă făcută din cămăşi, pantaloni şi haine.

Caietul al treisprezecelea

Venezuela

PESCARII DIN IRAPA

Descopăr o lume, nişte oameni, o civilizaţie complet necunoscute mie. Aceste prime momente petrecute pe pământul Venezuelei sunt atât de emoţionante încât ar fi nevoie de-un talent mult superior slabelor mele posibilităţi ca să exprim, să descriu, să zugrăvesc primirea călduroasă pe care ne-a făcut-o populaţia asta generoasă. Unii sunt albi, alţii negri, dar marea majoritate arată ca nişte albi care au stat câteva zile la soare. Aproape toţi bărbaţii au pantalonii sumeşi până la genunchi.

— Bieţii oameni, în ce hal au ajuns! îi auzim spunând.

Satul de pescari unde am sosit se numeşte Irapa şi face parte dintr-un stat denumit Sucre. Femeile tinere sunt frumoase, mai degrabă micuţe, dar deosebit de graţioase, iar cele mai mature, ca şi cele bătrâne de tot, se transformă, fără excepţie, în infirmiere, surori de caritate sau mame grijulii.

Ne-au strâns în hambarul unei case, unde au agăţat cinci hamace de lână şi unde au adus o masă şi nişte scaune. Ne-au uns din cap până-n picioare cu unt de cacao. Nici un centimetru de carne vie n-a fost uitat. Oamenii aceia de pe coastă ştiu că, morţi de foame şi de oboseală cum suntem, din cauza unui post atât de îndelungat, aproape deshidrataţi, trebuie să dormim, şi totodată că n-avem voie să mâncăm decât câte puţin.

Culcat comod într-un hamac, fiecare dintre noi primeşte, aproape adormit, mâncarea pe care ne-o vâră în gură aceste

infirmiere improvizate. Eram atât de sleit, puterile mă lăsaseră în aşa măsură în momentul când m-au întins în hamac încât, cu rănile bine oblojite cu unt de cacao, mă simt literalmente topit, şi dorm, mănânc, beau, fără să-mi dau prea bine seama de ce se petrece.

Primele linguriţe dintr-un soi de tapioca n-au fost acceptate de stomacul meu gol. De altfel nu sunt singurul în situaţia asta. Toţi am vomitat de mai multe ori o parte sau toată hrana pe care aceste femei ne-o băgau în gură.

Oamenii din sat sunt săraci lipiţi pământului. Totuşi, fiecare din ei, fără excepţie, contribuie la ajutorarea noastră. După trei zile, datorită îngrijirilor primite şi tinereţii noastre, suntem aproape puşi pe picioare. Ore întregi nu părăsim hamacurile. Sub hambarul din frunze de cocotier care ne ţine umbră şi răcoare, tovarăşii mei şi cu mine stăm de vorbă cu localnicii. N-au destule lucruri ca să ne îmbrace pe toţi odată. S-au împărţit în grupuri mici. Unii se ocupă de Guittou, alţii de Deplanque etc. Vreo zece persoane se ocupă de mine.

În primele zile m-au îmbrăcat cu ce-au apucat, lucruri purtate, dar extrem de curate. Acum, de câte ori le e cu putinţă, ne cumpără o cămaşă nouă, un pantalon, o curea, o pereche de papuci. Printre femeile care văd de mine sunt şi nişte fete tinere, de tip indian, dar amestecat cu sânge spaniol sau portughez. Pe una o cheamă Tibisay, pe alta Nenita. Mi-au cumpărat o cămaşă, un pantalon şi o pereche de papuci cărora le zice *aspargate*. Au o talpă de piele fără toc, iar laba piciorului e acoperită de-o pânză împletită. Degetele rămân goale, iar pânza înconjură călcâiul.

— Nu-i cazul să întrebăm de unde veniţi. Tatuajele arată că sunteţi evadaţi din ocna franceză.

Asta mă emoţionează şi mai mult. Cum adică? Ştiind că suntem nişte condamnaţi pentru delicte grave, evadaţi dintr-o închisoare a cărei strălucicie o cunosc din cărţi sau articole, acestor oameni sărmani li se pare firesc să ne salveze, să ne ajute? Să îmbraci pe cineva când eşti bogat sau înstărit, să-i dai de mâncare unui străin căruia i-e foame, atunci când ai de toate pentru familia ta şi pentru tine, înseamnă în orice caz că

eşti bun la suflet. Dar să tai în două o turtă de porumb sau de manioc coaptă în cuptor, când n-ai destul pentru tine şi ai tăi, să împărţi mâncarea sărăcăcioasă – care mai degrabă subalimentează decât îi alimentează pe confraţii tăi – cu un străin, mai mult chiar, cu un evadat, e ceva admirabil.

În dimineaţa asta tac cu toţii, bărbaţi şi femei. Par necăjiţi şi îngrijoraţi. Ce se petrece? Tibisay şi Nenita sunt lângă mine. De cincisprezece zile încoace e pentru prima dată c-am putut să mă bărbieresc. S-a împlinit o săptămână de când ne aflăm în mijlocul acestor oameni sinceri şi generoşi. Arsurile mele au fost acoperite de-o piele foarte subţire, aşa că am îndrăznit să mă rad. Din cauza bărbii, femeile n-aveau decât o vagă idee cu privire la vârsta mea. Sunt încântate şi-mi spun cu naivitate că par tânăr. Cu toate astea am treizeci şi cinci de ani, dar nu arăt decât de douăzeci şi opt sau treizeci. Da, simt că toţi aceşti oameni ospitalieri sunt îngrijoraţi din pricina noastră.

— Ce s-o fi întâmplat? Spune, Tibisay, despre ce-i vorba?

— O să vină autorităţile din Güiria, un sat de lângă Irapa. Aici nu-i „şef civil” (comisar). Nu ştim cum se face, dar poliţia a aflat că sunteţi aici. O să vină.

O negresă înaltă şi frumoasă vine la mine însoţită de-un bărbat tânăr, gol până la brâu, cu un pantalon alb sumes până la genunchi. Trupul lui de atlet e bine proporţional. *Negrita* (negresa) – e un mod alintător de-a denumi femeile de culoare, foarte utilizat în Venezuela, unde nu există nici un fel de discriminare rasială sau religioasă – îmi spune:

— *Señor Enriquez* (Domnule Henri), o să vină poliţia. Nu ştim dacă vin cu gânduri bune sau rele. N-aţi vrea să vă ascundeţi câtva timp în munţi? Fratele meu poate să vă ducă la o căsuţă unde n-o să vă caute nimeni. Tibisay, Nenita şi cu mine o să vă aducem zilnic de mâncare, cu schimbul, şi-o să vă mai spunem ce mai e nou.

Emoţionat la culme, vreau să-i sărut mâna acestei fete nobile, dar ea şi-o trage înapoi şi mă sărută frăţeşte pe obraz.

Sosesc în goană nişte călăreţi. Fiecare are câte-o macetă, din acelea folosite la tăierea trestiei de zahăr, şi pe care-o poartă spânzurată la şoldul stâng, ca o sabie, o centură lată

plină cu cartuşe şi un revolver cât toate zilele, într-un toc, pe şoldul drept. Descalecă. Un bărbat cu chip mongolic, cu ochi oblici de indian, cu pielea arămie, înalt şi uscăţiv, de vreo patruzeci de ani, purtând o pălărie uriaşă din paie de orez, vine spre noi.

— Bună ziua. Sunt „şeful civil", prefectul poliţiei.

— Bună ziua, domnule.

— Voi ăştia, de ce n-aţi anunţat că se află printre voi cinci cayennezi evadaţi? Am auzit că sunt aici de-o săptămână. Răspundeţi.

— Am aşteptat să poată umbla şi să li se vindece arsurile.

— Am venit după ei să-i ducem la Güiria. Soseşte îndată un camion.

— Doriţi o cafea?

— Da, mulţumesc.

Aşezaţi roată, beau toţi cafea. Mă uit la prefectul poliţiei şi la poliţişti. Nu par oameni răi. Am impresia că se supun unor ordine de sus, fără a fi însă de acord cu ele.

— Aţi evadat din Insula Diavolului?

— Nu, venim de la Georgetown, din Guyana engleză.

— De ce n-aţi rămas acolo?

— E foarte greu să-ţi câştigi pâinea acolo.

Zâmbind, prefectul adăugă:

— Credeţi că aici o s-o duceţi mai bine?

— Da, suntem latini ca şi dumneavoastră.

Un grup de şapte-opt bărbaţi se îndreaptă spre cercul nostru. În fruntea lor un individ de vreo cincizeci de ani, cu părul alb, înalt de peste un metru şaptezeci şi cinci, cu pielea de culoarea ciocolatei cu lapte. Nişte ochi negri, imenşi, dau în vileag o inteligenţă şi o tărie sufletească excepţionale. Mâna lui dreaptă se reazemă pe mânerul unui cuţit care-i spânzură de-a lungul coapsei.

— Domnule prefect, ce-aveţi de gând să faceţi cu oamenii ăştia?

— Să-i duc la închisoarea din Güiria.

— De ce nu-i lăsaţi să trăiască printre noi, alături de familiile noastre? Fiecare de-aici s-ar îngriji de câte unul.

— Nu se poate, aşa a dat poruncă guvernatorul.

— Dar n-au comis nici un delict pe teritoriul Venezuelei.

— E-adevărat. Totuşi, sunt nişte indivizi foarte primejdioşi; ca să-i fi condamnat francezii la ocnă, trebuie să fi comis delicte foarte grave. În plus, sunt nişte evadaţi, fără acte de identitate, şi poliţia ţării lor îi va cere cu siguranţă când va afla că se găsesc în Venezuela.

— Vrem să-i ţinem la noi.

— Nu se poate, porunca guvernatorului.

— Orice se poate. Ce ştie guvernatorul despre nenorociţi? Un om nu-i niciodată pierdut. Orice-ar fi făcut, la un moment dat al vieţii sale există totdeauna o şansă să fie recuperat şi să ajungă un om bun şi folositor obştii. Nu-i aşa, oameni buni?

— Aşa-i, răspund în cor bărbaţii şi femeile. Lăsaţi-ni-i, o să-i ajutăm să-şi refacă viaţa. Într-o săptămână am apucat să-i cunoaştem destul de bine, precis că-s oameni de treabă.

— Nişte oameni mai civilizaţi decât noi i-au întemniţat ca răufăcători.

— Ce numiţi civilizaţie, domnule prefect? întreb eu. Faptul că avem ascensoare, avioane şi un tren pe sub pământ dovedeşte oare că francezii sunt mai civilizaţi decât aceşti oameni care ne-au găzduit şi ne-au îngrijit? Să ştiţi că, după umila mea părere, există mai multă civilizaţie umană, mai multă superioritate sufletească, mai multă înţelegere în oricare fiinţă din colectivitatea asta care trăieşte cu simplitate în mijlocul naturii, lipsită, e drept, de toate binefacerile civilizaţiei mecanice. Chiar dacă nu se bucură de avantajele progresului, au simţământul milosteniei mult mai dezvoltat decât toţi aşa-zişii civilizaţi de pe lume. Prefer un analfabet din acest cătun unui licenţiat în litere de la Sorbona din Paris, dacă acesta va dobândi într-o zi sufletul procurorului care a făcut să fiu condamnat. Cel dintâi nu încetează să fie om, celălalt a uitat ce înseamnă asta.

— Te înţeleg. Totuşi, eu nu sunt decât o unealtă. Iată că soseşte camionul. Vă rog să mă ajutaţi prin atitudinea voastră să n-aibă loc incidente.

Fiecare grup de femei îl îmbrăţişează pe cel de care s-a

ocupat. Tibisay, Nenita, Negrita mă sărută plângând în hohote. Fiecare bărbat ne strânge mâna, arătând astfel cât suferă că ne vede pornind spre închisoare.

— Vă spun la revedere vouă, celor din Irapa, seminţie deosebit de nobilă, întrucât aţi avut curajul să înfruntaţi şi să criticaţi autorităţile patriei voastre ca să luaţi apărarea unor prăpădiţi pe care ieri nici nu-i cunoşteaţi. Pâinea mâncată la voi, pâinea asta pe care-aţi avut tăria să v-o luaţi de la gură ca să ne-o daţi nouă, pâinea asta, simbol al frăţiei omeneşti, a constituit pentru mine exemplul sublim al vremurilor de odinioară: „Să nu ucizi, să-i ajuţi pe cei în suferinţă chiar de-ar trebui să te lipseşti pe tine însuţi. Ajută-i oricând pe cei mai nefericiţi decât tine.” Iar dacă voi fi vreodată liber, de câte ori îmi va fi cu putinţă, o să-mi ajut semenii, aşa cum m-au învăţat primii oameni pe care i-am întâlnit în Venezuela. Ulterior aveam să mai întâlnesc mulţi alţii asemenea lor.

OCNA DE LA EL DORADO

Două ore mai târziu ajungem într-un sat mare, port cu pretenţii de oraş, „Güiria”. Şeful civil (un fel de prefect de la noi) ne dă el însuşi în primire comandantului poliţiei locale. În comisariatul ăsta suntem trataţi mai mult sau mai puţin bine, dar suntem supuşi unui interogatoriu, iar secretarul judecătorului de instrucţie, un tip încuiat, nu vrea să admită în ruptul capului că venim din Guyana engleză, unde eram liberi. În plus, când ne întreabă cum de-am sosit în Venezuela în halul ăsta de mizerie şi istovire după o călătorie atât de scurtă de la Georgetown până-n golful Paria, zice că ne batem joc de el cu povestea taifunului.

— Două vase mari care transportau banane au fost scufundate de ciclonul ăla, de asemenea un cargobot încărcat cu minereu de bauxită, cu tot echipajul, şi voi aţi scăpat cu o barcă de cinci metri, descoperită, pradă ploii şi furtunii? Cine înghite una ca asta? Nici măcar ramolitul care cerşeşte în piaţă. Astea-s minciuni, e ceva necurat în povestea asta.

— Cereţi informaţii la Georgetown.

— N-am poftă să râdă englezii de mine.

Secretarul ăsta tâmpit şi încăpăţânat, bănuitor şi înfumurat, trimite un soi de raport, n-am înţeles cui. Fapt e că într-o dimineaţă suntem treziţi la cinci, puşi în lanţuri şi urcaţi într-un camion care ne duce spre o soartă necunoscută.

Portul Güiria se află în golful Paria, după cum am mai spus, chiar în faţa Trinidadului. Are şi avantajul că beneficiază de vărsarea unui fluviu uriaş, aproape tot atât de mare ca Amazonul, numit Orinoco.

Încătuşaţi într-un camion în care suntem cinci, plus zece poliţişti, ne îndreptăm spre Ciudad Bolivar, importanta

capitală a statului Bolivar. Călătoria, pe drumuri nepietruite, a fost foarte obositoare. Vreme de cinci zile, poliţiştii şi prizonierii au fost hurducaţi, înghiontiţi ca nişte saci cu nuci pe platforma acelui camion, care zdruncina mai rău ca o cotigă prăpădită. Noaptea dormeam în camion, iar dimineaţa o porneam mai departe, într-o cursă nebunească spre o destinaţie necunoscută.

Încheiem, în sfârşit, călătoria asta istovitoare la peste o mie de kilometri de malul mării, într-o pădure virgină străbătută de-un drum de ţară, care duce de la Ciudad Bolivar la El Dorado. Când ajungem în satul El Dorado, suntem cu toţii, ostaşi şi prizonieri, într-o stare jalnică.

Dar ce este El Dorado? A reprezentat mai întâi speranţa cuceritorilor spanioli, care, văzând că indienii ce soseau din regiunea asta aveau aur, credeau cu tărie că aici se află un munte de aur sau măcar jumătate pământ, jumătate aur. De fapt, El Dorado e în primul rând un sat pe malul unui fluviu plin cu peşti carnivori, care devorează în câteva minute un om sau un animal, plin cu peşti electrici care, învârtindu-se în jurul prăzii, o curentează la iuţeală şi apoi îşi sug victima intrată în descompunere. În mijlocul fluviului se află o insulă, iar pe insula asta, un adevărat lagăr de concentrare. Acolo e ocna venezueleană.

Colonia asta de muncă silnică e lucrul cel mai oribil din câte-am văzut şi totodată cea mai sălbatică şi mai neomenoasă, având în vedere felul cum sunt bătuţi deţinuţii. E-un pătrat cu latura de o sută cincizeci de metri, înconjurat cu sârmă ghimpată, în aer liber. Vreo patru sute de bărbaţi dorm afară, expuşi intemperiilor, căci prin lagăr nu există decât câteva foi de tablă sub care să te adăposteşti.

Fără să aştepte vreo lămurire din partea noastră, fără nimic care să îndreptăţească hotărârea, suntem vârâţi în ocna de la El Dorado, la ora trei după-amiază, cu toate că abia sosisem, morţi de oboseală după acea călătorie istovitoare, încătuşaţi în camionul ăla. La trei şi jumătate suntem chemaţi, fără să ni se ia sau să ni se noteze numele. Doi dintre noi primesc câte-o lopată, iar ceilalţi trei câte-un târnăcop. Înconjuraţi de cinci

soldaţi cu puşca într-o mână şi cu vâna de bou în cealaltă, comandaţi de-un căprar, suntem siliţi să pornim spre locul de muncă, ameninţaţi că altfel vom fi bătuţi. Pricepem de îndată că-i vorba de-un soi de demonstraţie de forţă pe care vor s-o facă şefii penitenciarului. Pentru moment ar fi extrem de primejdios să nu ne supunem. Mai târziu, om vedea.

Ajunşi la locul unde muncesc deţinuţii, ni se cere să săpăm un şanţ pe marginea drumului pe care-l construiesc în mijlocul pădurii virgine. Ne supunem fără să crâcnim şi muncim, fiecare după puterile sale, fără să ridicăm capul. Asta nu ne împiedică să auzim sudălmile şi loviturile sălbatice pe care le primesc fără încetare deţinuţii. Nici unul din noi nu s-a ales cu vreo lovitură a vânei de bou. Porţia asta de muncă, îndată după sosire, era menită îndeosebi să ne arate cum sunt trataţi deţinuţii.

Era într-o sâmbătă. După muncă, transpiraţi şi plini de praf, suntem încorporaţi în lagărul de deţinuţi, tot fără nici o formalitate.

— Ăi cinci cayennezi, veniţi încoace. Căprarul *presso* (supraveghetor) e cel care vorbeşte. E un metis înalt de-un metru nouăzeci. Are în mână o vână de bou. Bruta asta dezgustătoare are sarcina să menţină disciplina numai în interiorul lagărului.

Ni s-a arătat locul unde să ne aşezăm hamacele, lângă poarta de intrare a lagărului, în aer liber. Acolo există totuşi un acoperiş din tablă, astfel c-o să fim măcar la adăpost de ploaie şi de soare.

În marea lor majoritate, deţinuţii sunt columbieni, restul venezueleni. Nici unul din lagărele disciplinare ale ocnei nu se poate compara cu grozăvia acestei colonii de muncă. Un măgar ar muri, dacă ar fi tratat ca oamenii ăştia. Cu toate acestea, aproape toţi sunt sănătoşi, datorită faptului că mâncarea este extrem de abundentă şi de gustoasă.

Ţinem un mic consiliu de război. Dacă vreunul din noi va fi lovit de-un soldat, cel mai bun lucru va fi să încetăm munca, să ne culcăm pe jos şi, orice ne-ar face, să nu ne ridicăm. Va trebui până la urmă să vină un şef, pe care să-l putem întreba

cum şi de ce ne aflăm în ocna asta fără să fi comis vreun delict. Cei doi eliberaţi, Guittou şi Barrière, spun că vor cere să fie înapoiaţi Franţei. Apoi ne hotărâm să-l chemăm pe căprarul *presso*. Eu sunt acela care o să vorbesc cu el. E poreclit Negro Blanco (Negrul Alb). Guittou se va duce să-l cheme. Călăul soseşte, tot cu vâna de bou în mână. Toţi cinci îl înconjurăm.

— Ce vreţi?

Vorbesc eu:

— Vrem să-ţi spunem un singur lucru: nu vom comite nici o abatere de la regulament, deci nu vei avea nici un motiv să-l loveşti pe vreunul dintre noi. Deoarece am observat însă că dai în cine nimereşti, uneori fără nici un motiv, te-am chemat să-ţi spunem că-n ziua în care-l atingi pe unul din noi te-ai curăţat. E clar?

— Da, zice Negro Blanco.

— Încă un sfat.

— Ce? zice el cu glas înăbuşit.

— Dacă ai de gând să repeţi ce ţi-am spus, spune-i unui ofiţer, nu unui soldat.

— E-n regulă. Şi pleacă.

Scena asta a avut loc într-o duminică, zi în care deţinuţii nu ies la muncă. Soseşte un ofiţer.

— Cum te cheamă?

— Papillon.

— Tu eşti şeful cayennezilor?

— Suntem cinci, toţi sunt şefi.

— De ce-ai luat tocmai tu cuvântul în discuţia cu supraveghetorul?

— Pentru că eu vorbesc cel mai bine spaniola.

Cel care-mi vorbeşte e un căpitan din garda naţională. Îmi spune că nu e el comandantul pazei. Are doi superiori, dar nu sunt aici. De când am sosit noi, el e cel care comandă. Cei doi maiori vor sosi vineri.

— Ai ameninţat în numele tău şi-al tovarăşilor tăi că-l omori pe supraveghetor dacă dă într-unul din voi. Aşa-i?

— Da, şi ameninţarea e foarte serioasă. Am mai spus încă

ceva; că nu vom da nici un motiv care să îndreptăţească o pedeapsă corporală. Domnule căpitan, să ştiţi că nu ne-a condamnat nici un tribunal, întrucât n-am comis nici un delict în Venezuela.

— Nu ştiu. Aţi fost în lagăr fără nici un fel de acte, doar cu o notă a directorului care se află în sat: „Aceşti oameni vor fi puşi să muncească de cum sosesc."

— Ei bine, domnule căpitan, fiţi atât de drept, de vreme ce sunteţi militar, ca, până ce vin superiorii dumneavoastră, să-i înştiinţaţi pe ostaşi să se poarte cu noi altfel decât cu ceilalţi deţinuţi. Vă asigur din nou că nu suntem şi nu putem fi nişte condamnaţi, deoarece n-am comis nici un delict în Venezuela.

— E-n regulă, o să dau dispoziţii în sensul ăsta. Nădăjduiesc că nu m-aţi minţit.

De-a lungul întregii după-amiezi a acelei duminici am răgazul să-i studiez pe deţinuţi. Primul lucru care mă izbeşte e că toţi o duc bine din punct de vedere fizic. În al doilea rând, loviturile au devenit ceva atât de obişnuit şi s-au învăţat să le suporte într-atât, că până şi-n ziua de odihnă, duminica, în care le-ar veni foarte uşor să le evite purtându-se bine, s-ar spune că le face o plăcere sadică să se joace cu focul. Nu încetează o clipă să comită lucruri interzise: joacă zaruri, se coţăie cu puştanii prin privăţi, fură câte ceva de la vreun camarad, spun vorbe porcoase femeilor care vin din sat să le aducă deţinuţilor dulciuri sau ţigări. Ele fac şi troc: pe-un coşuleţ împletit, pe-un obiect sculptat dau ceva bani sau nişte pachete da ţigări. Ei bine, sunt deţinuţi care izbutesc să înhaţe printre sârmele ghimpate lucrurile oferite de femeie şi s-o ia la fugă fără să-i dea obiectul negociat, pierzându-şi apoi urma în mijlocul celorlalţi. Concluzie: pedepsele corporale sunt aplicate în chip atât de inegal şi pentru indiferent ce, pielea fiindu-le pur şi simplu tăbăcită de acele *látigos,* încât în lagărul acesta domneşte teroarea, fără să fie de nici un folos nici societăţii, nici disciplinei, şi fără a-i corija câtuşi de puţin pe nenorociţii ăştia.

Prin tăcerea ei, Recluziunea de la Saint-Joseph e mult mai înfiorătoare. Aici teama e de moment, iar faptul de-a putea

vorbi noaptea, în afara orelor de lucru, şi duminica, apoi hrana, aici bogată şi abundentă, îngăduie cât se poate de bine cuiva să-şi ducă până la capăt pedeapsa, care în nici un caz nu depăşeşte cinci ani.

Ne trecem duminica fumând şi bând cafea, în timp ce stăm de vorbă. Câţiva columbieni s-au apropiat de noi. I-am îndepărtat cu blândeţe, dar ferm. Trebuie să fim consideraţi deţinuţi de-un alt soi, altfel ne-am ars.

A doua zi, luni, la şase dimineaţa, după ce-am luat un dejun copios, pornim încolonaţi cu ceilalţi. Iată felul cum se procedează la începerea lucrului: două şiruri de oameni, faţă-n faţă, cinzeci de deţinuţi, cinzeci de ostaşi. Un ostaş de fiecare deţinut între cele două şiruri, cinzeci de unelte: târnăcoape, lopeţi sau topoare. Cele două şiruri de bărbaţi se cercetează din ochi. Şirul deţinuţilor – înspăimântaţi; şirul ostaşilor – nervoşi şi sadici.

Sergentul strigă:

— Cutare, târnăcop!

Nenorocitul se repede şi, în clipa când ridică târnăcopul să-l arunce pe umăr şi să dea fuga la lucru, sergentul strigă: *Numéro,* ceea ce înseamnă: „Ostaş, un doi etc.” Ostaşul ţâşneşte după amărât şi-l pocneşte cu vâna de bou. Scena asta oribilă se repetă de două ori pe zi. Pe drumul de la lagăr până la locul de muncă ai impresia că nişte păzitori de măgari dau în dobitoacele lor, fugărindu-le din urmă.

Îngheţasem de teamă aşteptând să ne vină rândul. Din fericire, a fost altfel.

— Ăi cinci cayennezi, la mine! Ăi mai tineri, luaţi târnăcoapele astea, şi voi doi, bătrânii, astea două lopeţi.

Pe drum, fără a fugi, dar în pas întins, păziţi de patru ostaşi şi un căprar, ne ducem la şantierul comun. Ziua asta a fost mai lungă şi mai deznădăjduită decât prima. Anumiţi deţinuţi, luaţi la ochi, secătuiţi de puteri, zbierau ca nebunii şi se rugau în genunchi să nu fie bătuţi. În cursul după-amiezii trebuiau să facă dintr-o mulţime de grămăjoare de lemne, care arseseră prost, o singură grămadă mare. Alţii trebuiau să facă curat în urma lor. În plus, din vreo optzeci sau o sută de legături de

vreascuri, aproape arse, urma să rămână o singură grămadă de jar în mijlocul câmpului. Fiecare ostaş îşi lovea deţinutul cu vâna de bou, ca să strângă resturile şi să le ducă-n pas alergător până-n mijlocul câmpului. Goana asta drăcească provoca unora din ei o adevărată criză de nebunie, şi tot zorindu-se, apucau uneori câte-o cracă dinspre partea cu jar. Cu mâinile arse, loviţi sălbatic, călcând cu picioarele goale pe jeratic sau pe câte-o creangă încă fumegândă – scena asta fantastică a durat trei ore. Nici unul din noi n-a fost poftit să cureţe câmpul abia defrişat. Spre norocul nostru, întrucât, din fraze scurte, fără să ne ridicăm prea mult capul, tot dând la târnăcop, hotărâsem să tăbărâm cu toţii pe cei cinci soldaţi, inclusiv pe căprar, să-i dezarmăm şi să tragem în turma asta de sălbatici.

Azi, marţi, n-am ieşit la lucru. Suntem chemaţi la biroul celor doi comandanţi ai gărzii naţionale. Cei doi militari sunt foarte miraţi că ne aflăm la El Dorado fără acte din care să reiasă că am fost trimişi aici de vreun tribunal. În orice caz, ne promit că vor cere a doua zi explicaţii directorului de la secţia penală.

Treaba a mers repede. Cei doi maiori comandanţi ai gărzii penitenciarului sunt desigur foarte severi, s-ar putea spune chiar excesiv, dar sunt corecţi, întrucât au cerut ca directorul coloniei să vină personal să ne dea explicaţii.

Iată-l în faţa noastră, însoţit de cumnatul său, Russian, şi de cei doi ofiţeri ai gărzii naţionale.

— Francezi, sunt directorul coloniei de la El Dorado. Voiaţi să vorbiţi cu mine. Ce doriţi?

— Mai întâi de toate, care tribunal ne-a condamnat, fără să ne audieze, la pedeapsa de-a fi trimişi în această colonie de muncă forţată? Pe cât timp şi pentru care delict? Am sosit pe mare, la Irapa, în Venezuela. N-am comis nici cel mai mic delict. Şi-atunci, ce căutăm aici? Şi cum justificaţi faptul că suntem obligaţi să lucrăm?

— În primul rând, e stare de război. În consecinţă, trebuie să ştim precis cine sunteţi.

— În regulă, dar asta nu înseamnă să fim băgaţi în ocna

dumneavoastră.

— Sunteţi nişte evadaţi ai justiţiei franceze, aşa că trebuie să ştim dacă vă revendică.

— De acord, dar insist: de ce vă purtaţi cu noi ca şi cum am avea de ispăşit o condamnare?

— Deocamdată vă aflaţi aici pe baza legii *vayues et maleantes,* în arest, şi în instanţă de informare asupra voastră.

Discuţia s-ar fi prelungit, dacă unul dintre ofiţeri nu i-ar fi pus capăt, exprimându-şi părerea:

— Domnule director, n-ar fi corect din partea noastră să ne purtăm, cu oamenii aceştia ca şi cu ceilalţi prizonieri. Aş propune ca, până când cei din Caracas vor fi puşi la curent cu situaţia asta deosebită, să găsim o soluţie de a-i folosi la altă muncă decât la drumuri.

— Sunt indivizi periculoşi, au ameninţat că-l vor omorî pe căprarul *presso* dacă-i bate. E-adevărat?

— Nu numai că l-am ameninţat, domnule director, dar oricare s-ar distra lovind pe unul din noi va fi lichidat.

— Dar dacă-i vorba de-un ostaş?

— La fel. Nu ne-am făcut vinovaţi cu nimic care să justifice un asemenea regim. Legile şi regimurile noastre penitenciare sunt poate mai oribile şi mai neomenoase decât ale dumneavoastră, dar n-o să îngăduim să dea cineva în noi ca într-un animal.

Directorul se întoarce triumfător spre ofiţeri:

— Aţi văzut că sunt foarte periculoşi?

Comandantul gărzii, cel mai în etate, şovăie o clipă sau două, apoi conchide spre stupefacţia tuturor:

— Evadaţii francezi au dreptate. Nu există în Venezuela o lege care să-i constrângă să ispăşească vreo pedeapsă şi să se supună regulamentului acestei colonii. Eu le dau dreptate. Aşa că, domnule director, una din două: sau le găsiţi o muncă pe care s-o facă separat de ceilalţi prizonieri, sau nu ies la lucru. Dar dacă-i vârâţi printre ceilalţi, într-o bună zi o să-i lovească vreun ostaş.

— Om vedea. Deocamdată să rămână în lagăr. Vă voi spune mâine cum trebuie procedat.

Drept care directorul pleacă, însoţit de cumnatul său. Le mulţumesc ofiţerilor. Ne dau ţigări şi ne făgăduiesc să citească ofiţerilor şi ostaşilor, la raportul de seară, o notă prin care le vor aduce la cunoştinţă că n-au voie să ne lovească sub nici un motiv.

S-a împlinit o săptămână de când ne aflăm aici. Nu mai lucrăm. Ieri, duminică, s-a întâmplat ceva înfiorător. Columbienii au tras la sorţi cine să-l omoare pe paznicul Negro Blanco. Sorţii au căzut pe-un individ de vreo treizeci de ani. I s-a dat o lingură de fier, cu coada dată pe ciment în chip de lance, foarte ascuţită şi tăioasă pe ambele laturi. Plin de curaj, omul a respectat înţelegerea stabilită cu prietenii săi. I-a aplicat trei lovituri lui Negro Bianco, în dreptul inimii. Pe paznic l-au dus de urgenţă la spital, iar ucigaşul a fost legat de-un stâlp în mijlocul lagărului. Ca înnebuniţi, ostaşii caută peste tot să găsească alte arme. Plouă cu lovituri din toate părţile. În furia lor turbată, unul din ei mă loveşte peste coapsă cu vâna lui de bou, pentru că nu-mi scoteam destul de repede pantalonii. Barrière apucă o bancă şi dă să-l pocnească-n cap. Alt ostaş îl loveşte cu baioneta, străpungându-i braţul, chiar în clipa când, cu-n picior în burtă îl culc la pământ. Am şi pus mâna pe puşca căzută pe jos, când un ordin dat cu o voce puternică răzbate până la grupul nostru:

— Nu mişcă nimeni! Nu v-atingeţi de francezi! Francezule, lasă puşca!

Căpitanul Flores, care ne-a primit în prima zi, e cel care a urlat ordinul ăsta.

Intervenţia sa a avut loc chiar în secunda în care mă pregăteam să trag în grămadă. Dacă n-ar fi fost el, am fi omorât poate unul sau doi, dar cu siguranţă că asta ne-ar fi costat viaţa, pierdută prosteşte în fundul Venezuelei, la capătul lumii, în ocna asta unde n-aveam ce căuta.

Graţie intervenţiei energice a căpitanului, ostaşii se îndepărtează de grupul nostru şi se duc spre a-şi ostoi aiurea poftele lor de casapi. Drept care asistăm la treaba cea mai abjectă ce s-ar putea închipui.

Acel *ronque,* legat de stâlp în mijlocul lagărului, e lovit fără

încetare de trei indivizi deodată, un supraveghetor şi doi soldaţi. Asta avea să ţină de la cinci după-masă până a doua zi dimineaţa la şase, la răsăritul soarelui. Durează mult uciderea unui om doar prin lovituri aplicate pe trup! În foarte scurtele pauze ale acestui măcel era întrebat cine-i sunt complicii, cine-i dăduse lingura şi cine-o ascuţise. Omul n-a denunţat pe nimeni, nici când i s-a făgăduit că tortura va înceta în caz că va vorbi. În multe rânduri şi-a pierdut cunoştinţa. Îl readuceau în simţiri turnându-i câte-o găleată cu apă în cap. Punctul culminant a fost atins la patru dimineaţa. Dându-şi seama că pielea nu mai reacţionează la lovituri, nici măcar prin contracţii, cei care-l loveau se opriră.

— A murit? întreabă un ofiţer.

— Nu ştim.

— Dezlegaţi-l şi puneţi-l să stea în patru labe.

Ţinut de patru oameni, stă mai mult sau mai puţin în patru labe. Atunci, unul dintre călăi îl izbeşte cu vina de bou exact în şanţul feselor, iar vârful a depăşit cu siguranţă organele genitale. Lovitura asta magistrală, a unui specialist în tortură, îi smulge, în sfârşit, acelui *ronque,* un strigăt de durere.

— Continuă, zice ofiţerul, n-a murit.

L-au lovit până la ziuă. Bastonada asta, demnă de evul mediu, şi care-ar fi omorât un cal, n-a reuşit să-l facă pe *ronque* să-şi dea sufletul. După ce l-au lăsat o oră fără să-l mai lovească şi după ce-au turnat pe el câteva căldări cu apă, a avut puterea să se ridice, ajutat fiind de soldaţi. A reuşit să stea o clipă în picioare, singur. Vine infirmierul cu un pahar în mână:

— Bea purgativul ăsta, îi porunceşte un ofiţer, o să te înzdrăvenească.

Ronque-ul ezită, apoi bea mixtura dintr-o singură înghiţitură. Un minut mai târziu se prăbuşeşte pentru totdeauna. E-n agonie, din gura lui se aud cuvintele: „Tâmpitule, te-au otrăvit”.

E de prisos să vă spun că nici un prizonier, inclusiv noi, n-avea de gând să mişte măcar un deget. Absolut toţi, fără nici o excepţie, eram îngroziţi. Pentru a doua oară de când mă ştiu

am dorit să mor. Vreme de câteva minute m-am simţit atras de puşca ţinută neglijent de-un ostaş, nu departe de mine. M-a reţinut gândul că s-ar putea să fiu omorât înainte de-a fi avut timpul să manevrez închizătorul şi să trag în grămadă.

O lună mai târziu, Negro Blanco era din nou şi mai mult ca oricând spaima lagărului. Totuşi, îi era scris să mierlească la El Dorado. Într-o noapte, un ostaş de gardă îl ia la ochi în clipa când trece pe lângă el.

— În genunchi, porunceşte ostaşul.

Negro Blanco îi dă ascultare.

— Fă-ţi rugăciunea, o să mori.

L-a lăsat să rostească o rugăciune scurtă, apoi l-a lichidat cu trei gloanţe de puşcă. Prizonierii spuneau că ostaşul îl omorâse deoarece i se făcuse silă văzându-l pe acest călău lovindu-i ca un sălbatic pe nenorociţii de prizonieri. Alţii istoriseau că Negro Blanco îl denunţase pe acest ostaş superiorilor săi, spunând că-l cunoscuse la Caracas şi că înainte de serviciul militar se îndeletnicea cu hoţia. A fost îngropat nu departe de *ronque,* hoţ desigur, dar un om de-un curaj şi de-o demnitate rar întâlnite.

Toate aceste întâmplări au întârziat luarea unei hotărâri în privinţa noastră. De altfel, ceilalţi prizonieri n-au mai fost scoşi la muncă vreme de cincisprezece zile. Barrière, rănit de lovitura aceea de baionetă, a fost foarte bine îngrijit de-un medic din sat.

Pentru moment suntem respectaţi. Chapar a plecat ieri, va lucra în sat ca bucătar al directorului. Guittou şi Barrière au fost eliberaţi, întrucât au venit informaţii din Franţa despre noi toţi. Deoarece reieşea că şi-au ispăşit pedeapsa, au fost puşi în libertate. Eu mă prezentasem sub un nume de italian. S-a transmis de acolo numele meu adevărat, împreună cu amprentele mele şi condamnarea pe viaţă; despre Deplanque, că are de făcut douăzeci de ani, iar Chapar de asemenea. Mîndru nevoie mare, directorul ne comunică ştirile primite din Franţa:

— Totuşi, ne spune el, întrucât n-aţi comis nici o nelegiuire în Venezuela, o să vă reţinem un timp, apoi veţi fi puşi în

libertate. Dar pentru asta trebuie să lucraţi şi să aveţi o purtare bună: vă aflaţi într-o perioadă de observaţie.

Stând de vorbă cu mine, ofiţerii s-au plâns în câteva rânduri de greutatea de a avea în sat legume proaspete. Colonia are un teren agricol, dar nu zarzavaturi. Se cultivă orez, porumb, fasole neagră, şi gata. Le propun să aranjez o grădină de zarzavat, dacă o să-mi facă rost de seminţe. De acord.

Primul avantaj: Deplanque şi cu mine suntem scoşi din lagăr şi, întrucât au sosit doi deportaţi arestaţi la Ciudad Bolivar, sunt repartizaţi grupului nostru. Unul e-un parizian, Toto, celălalt e corsican. Lucrând toţi patru, ridicăm două căsuţe, bine meşterite din lemn şi frunze de palmier. Într-una stă Deplanque cu mine, în cealaltă, cei doi camarazi ai noştri.

Toto şi cu mine meşterim un soi de mese înalte, ale căror picioare stau în nişte cutii pline cu petrol, pentru ca furnicile să nu poată mânca seminţele. Foarte curând obţinem răsaduri zdravene de pătlăgele roşii, vinete, pepeni, fasole verde. Începem să le răsădim pe rafturi, întrucât micile răsaduri sunt acum destul de puternice ca să reziste furnicilor. Ca să plantăm noile pătlăgele roşii, săpăm un fel de şanţ de jur împrejur, care va fi deseori umplut cu apă. Asta le va ţine tot timpul în umezeală şi va împiedica dăunătorii, foarte numeroşi pe aceste pământuri virgine, să răzbată până la răsadurile noastre.

— Ia te uită, ce-o fi asta? îmi zice Toto. Uite cum străluceşte pietricica asta.

— Spal-o, bărbate.

Şi mi-o întinde. E un cristal mic, cât un bob de năut. După ce-l spăl, străluceşte şi mai tare în locul unde ganga{41} are o plesnitură, căci e înconjurat de-un fel de coajă dură de gresie.

— N-o fi un diamant?

— Gura, Toto. Nu-i momentul să trăncăneşti, dacă-i un briliant. Înţelegi ce-ar fi dac-am avut bafta să găsim o mină de diamante? S-aşteptăm până seara şi pune-l la fereală.

Seara dau lecţii de matematică unui caporal (azi colonel)

care se pregăteşte să dea un concurs spre a deveni ofiţer. Omul acesta, înzestrat cu o fire nobilă şi de-o corectitudine exemplară (pe care mi-a dovedit-o în răstimpul unei prietenii de peste douăzeci şi cinci de ani) se numeşte astăzi colonelul Francisco Bolagno Utrera.

— Francisco, ce-o fi asta? Vreun cristal de stâncă?

— Nu, spune el, după ce l-a examinat amănunţit. E un diamant. Vezi de-l ascunde bine, să nu-l vadă nimeni. Unde l-ai găsit?

— Sub tufele mele de pătlăgele roşii.

— Ciudat. Nu l-oi fi adus cărând apă din fluviu? Se întâmplă să târâi găleata pe fund şi să scoţi şi ceva nisip pe lângă apă?

— Da, uneori.

— Înseamnă că asta e. Ţi-ai adus diamantul din fluviu, din Rio Caroni. Poţi să te-apuci de căutat, dar fii atent să vezi dacă n-ai adus şi altele, pentru că niciodată nu se întâmplă să găseşti o singură piatră preţioasă. Unde afli una, neapărat sunt şi altele.

Toto se pune pe lucru.

În viaţa lui n-a muncit atât, aşa că, până la urmă, cei doi camarazi ai noştri, cărora nu le suflasem nici o vorbă, îi spuneau:

— Nu te omorî atât, Toto, o să crapi tot cărând la găleţi cu apă din fluviu. Şi, colac peste pupăză, mai aduci şi nisip!

— Ca să fie pământul mai uşor, băieţică, răspunde Toto. Dacă-l amestec cu nisip, se filtrează mai bine apa.

În ciuda glumelor noastre, Toto îi dă mai departe, aducând găleţi fără încetare. Într-o bună zi, la amiază, făcând un drum, se împiedică şi vine-n bot în mijlocul nostru, care stăteam aşezaţi la umbră. Iar din nisipul răsturnat se iveşte, un diamant cât două boabe de năut. Şi de data asta ganga e spartă, altfel nu s-ar vedea. Face greşeala să se repeadă la el.

— Ia te uită, zice Deplanque, n-o fi un diamant? Mi-au spus nişte soldaţi că-n râu se găsesc diamante şi aur.

— De asta căram atâta apă. Vedeţi aşadar că nu-s chiar atât de tâmpit! zice Toto, încântat să se poată justifica, în sfârşit,

că muncea ca un disperat.

Pe scurt, în şase luni, ca să închei cu povestea diamantelor, Toto e posesorul a şapte-opt carate de briliante.

Eu am vreo duzină, pe lângă vreo treizeci de pietre micuţe, ceea ce le transformă în „comercial”, cum spun minerii în argoul lor. Dar într-o zi am găsit unul de peste şase carate, din care, şlefuit mai târziu, la Caracas, a ieşit o piatră de vreo patru carate. O mai am încă, şi-o port în deget zi şi noapte. Deplanque şi Antartaglia au strâns şi ei câteva pietre preţioase. Mai am încă tubul din ocnă şi le-am băgat înăuntru. Ei şi-au meşterit un fel de tuburi din vârfurile unor coarne de bou, şi-n astea îşi ţin micile comori.

Nimeni n-a aflat nimic, cu excepţia viitorului colonel, caporalul Francisco Bolagno. Pătlăgelele roşii şi celelalte răsaduri au crescut. Ofiţerii ne plătesc până la ultimul bănuţ legumele pe care le ducem în fiecare zi la popotă.

Ne bucurăm de-o libertate relativă. Lucrăm fără nici un fel de pază şi dormim în căsuţele noastre. Nu ne ducem niciodată la lagăr. Suntem respectaţi şi se poartă bine cu noi. Bineînţeles, insistăm ori de câte ori putem pe lângă director să ne elibereze. Ne răspunde de fiecare dată: „În curând”, dar ne aflăm aici de opt luni, şi nimic. Aşa că încep să vorbesc de-o evadare. Toto nici nu vrea să audă de aşa ceva. Nici ceilalţi. Ca să studiez râul, mi-am făcut rost de-o sfoară, de undiţă şi de-un cârlig. Vând şi peşte, mai ales faimoşii caribi, peşti carnivori care ajung la un kilogram şi care au nişte dinţi aşezaţi ca la rechini, şi la fel de fioroşi.

Azi e o vânzoleală mare. Gaston Duranton, poreclit Strâmbu, a roit-o luând cu el şaptezeci de mii de bolivari din casa de bani a directorului. Ocnaşul ăsta are o poveste originală.

Încă de copil se afla în casa de corecţie de pe insula Oléron, unde lucra în atelier ca cizmar. Într-o zi se rupe cureaua de piele care prinde pantoful de genunchi şi trece pe sub talpa piciorului. Se pomeneşte cu şoldul rupt. Prost îngrijit, osul se sudează pe jumătate, şi-n toată vremea copilăriei sale şi o parte a tinereţii a umblat strâmb, deşelat.

Era penibil să-l vezi cum merge: băiatul ăsta slab şi schilod nu putea să înainteze decât târând piciorul acela care nu voia să-l asculte. La douăzeci şi cinci de ani a fost vârât la ocnă. Nu-i de mirare că a ajuns hoţ, după lungile răstimpuri petrecute în casa de corecţie.

Toţi îi spun Strâmbu. Aproape nimeni nu-i ştie numele, Gaston Duranton. E strâmb, i se spune Strâmbu. Dar aşa cum era, evadează din ocnă şi ajunge până-n Venezuela. Asta era pe vremea dictatorului Gomez. Puţini ocnaşi au mai rămas în viaţă după represiunea pe care a poruncit-o. Doar câteva excepţii, printre care mai ales doctorul Bougrat, deoarece a salvat toată populaţia insulei „Margarita", unde bântuia o epidemie de febră galbenă.

Strâmbu, arestat de *sagrada,* poliţia specială a lui Gomez, e trimis să muncească la construirea drumurilor din Venezuela. Prizonierii francezi şi venezueleni erau înlănţuiţi de nişte ghiulele pe care era stanţată floarea de crin din Toulon. Când oamenii reclamau, li se răspundea: „Păi lanţurile astea, verigile şi ghiulelele astea vin de la tine! Ia uită-te la floarea de crin". Pe scurt, Strâmbu evadează din lagărul mobil unde lucra la drumuri. Prins după câteva zile, e readus în soiul acela de ocnă ambulantă. De faţă cu toţi prizonierii, e culcat, cu faţa-n jos, dezbrăcat la piele şi condamnat să primească o sută de lovituri cu vâna de bou.

Se întâmplă extrem de rar ca cineva să reziste la mai mult de optzeci de lovituri. Norocul lui că-i slab, deoarece, aşa cum stă cu faţa-n jos, loviturile nu-i pot atinge ficatul, organ care plesneşte dacă e pocnit direct. După flagelarea asta, în care fesele sunt ca tocate, obiceiul e să se toarne sare peste răni, iar individul să fie lăsat să zacă la soare. Totuşi, i se acoperă capul cu frunza unei plante grase, pentru că se consideră normal să moară de pe urma loviturilor, dar nu de insolaţie.

Strâmbu a scăpat cu viaţă din cazna asta demnă de evul mediu, şi când s-a ridicat întâia oară, ce să vezi? Nu mai era strâmb. Loviturile spărseseră proasta sudură a oaselor, făcută greşit, şi i-au potrivit şoldul exact aşa cum trebuia. Ostaşi şi prizonieri, toţi urlă că s-a întâmplat o minune, nimeni nu

înţelege nimic. În ţara asta în care domnesc superstiţiile sunt încredinţaţi că Dumnezeu a vrut să-l răsplătească pentru că a îndurat chinurile în chip demn. Din ziua aceea i-au scos lanţurile şi ghiuleaua. E protejat şi făcut distribuitor de apă printre cei condamnaţi la muncă silnică. A prins să se dezvolte repede şi, mâncând zdravăn, a devenit un tânăr înalt şi atletic. Franţa a aflat că ocnaşii lucrează în Venezuela la construcţia de drumuri. Socotind că aceste energii ar fi mai bine folosite în Guyana franceză, mareşalul Franchet d'Esperey a fost trimis în misiune să-l roage pe dictator, încântat de mâna de lucru pe gratis, să binevoiască a-i înapoia pe aceşti oameni Franţei.

Gomez acceptă, şi soseşte un vas în portul Puerto Cabello să-i ia. Drept care se petrec scene de toată nostimada, deoarece unii vin de pe alte şantiere de drumuri şi nu ştiu de întâmplarea cu Strâmbu.

— Ei, Marcel, cum o duci?

— Cine eşti tu?

— Strâmbu.

— Te ţii de bancuri, faci mişto de mine! răspund toţi cei cărora li se adresează, văzându-l pe flăcăul acesta înalt şi frumos, care se ţine mândru pe picioarele lui drepte.

Strâmbu, care era tânăr şi şmecheros, a continuat să-şi strige toţi cunoscuţii câtă vreme a durat îmbarcarea. Şi, bineînţeles, nici unul nu admitea că Strâmbu s-a îndreptat. Când m-am întors la ocnă, am auzit povestea asta chiar din gura lui şi a altora, pe Insula Royale.

Evadat iarăşi în 1943, a ajuns în cele din urmă la El Dorado. Întrucât trăise în Venezuela, desigur fără să spună că toată vremea fusese deţinut, l-au pus imediat bucătar în locul lui Chapar, care devenise grădinar. Stătea în sat la director, adică de partea ailaltă a fluviului.

În biroul directorului se afla o casă de bani cu banii coloniei. Care va să zică, în ziua aceea fură şaptezeci de mii de bolivari, ceea ce făcea pe-atunci vreo douăzeci de mii de dolari. Drept care, o întreagă halima în grădina noastră: directorul, cumnatul directorului şi cei doi mari comandanţi ai gărzii. Directorul vrea să ne bage înapoi în lagăr. Ofiţerii

refuză. Ne apără atât pe noi, cât şi aprovizionarea lor cu legume. În cele din urmă reuşim să-l convingem pe director că nu putem să-i dăm nici un fel de informaţii; că, dacă am fi mirosit ceva, am fi plecat cu el, dar că, în ce ne priveşte, noi vrem să fim liberi în Venezuela, şi nu în Guyana engleză, singurul ţinut spre care s-a putut îndrepta. Călăuzindu-se după păsările de pradă care-l devorau, l-au găsit pe Strâmbu mort la peste şaptezeci de kilometri depărtare, în junglă, foarte aproape de frontiera engleză.

Prima versiune, cea mai la îndemână, e că a fost asasinat de indieni. Mult mai târziu a fost arestat la Ciudad Bolivar un cetăţean care încerca să schimbe nişte bancnote de cinci sute de bolivari noi-nouţe. Banca de la care le primise directorul coloniei din El Dorado avea seria numerelor şi s-a constatat că erau bancnotele furate. Individul a mărturisit, şi i-a denunţat pe alţi doi, care n-au putut fi arestaţi. Aşa a trăit şi s-a sfârşit bunul meu prieten, Gaston Duranton, poreclit Strâmbu.

Pe furiş, câţiva ofiţeri au pus câţiva deţinuţi să caute aur şi diamante în rio Caroni. Rezultatele au fost pozitive, n-au dat de-o comoară ca-n basme, dar suficient ca să-i stimuleze pe căutători. În partea de jos a grădinii mele, doi indivizi lucrează toată ziulica folosind ceea ce numesc ei battée, o pălărie chinezească întoarsă, cu vârful în jos şi marginea în sus. O umplu cu pământ şi-l spală. Cum diamantul atârnă mai greu ca orice, rămâne în fundul pălăriei. Unu a şi mierlit. Îşi fura „patronul”. În urma acestui mic scandal s-a pus capăt trebii cu „mina” clandestină.

În lagăr se găseşte un tip plin de tatuaje pe torace. Pe ceafă scrie: „Mă… pe frizer”. Are braţul drept paralizat. Gura-i strâmbă şi limba mare şi băloasă care-i atârnă adesea din gură dovedesc limpede că a avut o congestie cerebrală. Unde? Nu se ştie. Era aici înaintea noastră. De unde vine? Sigur e doar faptul că-i un ocnaş sau un deportat evadat. Pe pieptul său are tatuat *„Bat d’Af”*[{42}]. Asta şi cu acel „Mă… pe frizer” de pe ceafă dovedesc fără putinţă de tăgadă că-i un ocnaş.

Caraliii şi prizonierii l-au poreclit Picolino. E tratat bine, capătă de mâncare cu multă conştiinciozitate, de trei ori pe zi

şi ţigări. Ochii săi albaştri trăiesc intens, iar privirea sa nu-i totdeauna tristă. Când se uită la cineva pe care-l iubeşte, pupilele îi sclipesc de bucurie. Înţelege tot ce i se spune, dar nu poate nici să vorbească, nici să scrie: nu i-o îngăduie braţul drept, paralizat, iar de la mâna stângă îi lipsesc policarul şi două degete. Epava asta stă ore întregi lipită de sârma ghimpată, aşteptându-mă să trec pe-acolo cu nişte legume, întrucât e drumul pe care apuc ca s-ajung la popota ofiţerilor. Deci, în fiecare dimineaţă, ducându-mă cu legumele, mă opresc să-i spun câte ceva lui Picolino. Rezemat de sârmele ghimpate, mă priveşte cu frumoşii săi ochi plini de viaţă într-un trup aproape mort. Îi adresez câteva vorbe amabile, şi cu capul său, cu pleoapele sale, îmi dă de înţeles că a priceput tot ce i-am spus. Bietul său chip paralizat se luminează pentru o clipă şi ochii îi strălucesc, încercând să exprime, câte lucruri oare? De fiecare dată îi aduc câte-o delicatesă: o salată de roşii, de lăptuci sau castraveţi, gata pregătită sau un pepenaş, un peşte prăjit pe jeratic. Nu-i e foame, deoarece în ocna venezueleană hrană e din belşug, dar înseamnă o schimbare faţă de meniul oficial. Câteva ţigări completează totdeauna micile mele daruri. Această scurtă vizită pe care i-o fac lui Picolino a devenit un obicei fix, în asemenea măsură încât ostaşii şi prizonierii îi spun „fiul lui Papillon”.

LIBERTATEA

Lucru nemaipomenit, venezuelenii sunt atât de lipicioşi, de atrăgători, că sunt hotărât să mă încred în ei. N-am s-o pornesc în evadare. Ca prizonier, accept situaţia asta anormală, cu nădejdea că într-o bună zi o să fac parte din poporul lor. E paradoxal. Deşi sălbăticia cu care-i tratează pe prizonieri nu-i de natură să mă încurajeze să trăiesc în societatea lor, înţeleg totuşi că atât prizonierilor, cât şi ostaşilor li se par fireşti pedepsele corporale. Dacă un ostaş comite o greşeală, i se administrează şi lui câteva lovituri de vână de bou. Iar după câteva zile, acelaşi ostaş stă de vorbă cu căprarul, sergentul sau ofiţerul care l-a lovit ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Sistemul ăsta barbar l-au moştenit de la dictatorul Gomez, care i-a cârmuit mulţi ani în felul acesta. Obiceiul stăruie până într-atât încât chiar şi un şef civil îi pedepseşte pe cetăţenii aflaţi sub jurisdicţia sa cu câteva lovituri de vână de bou.

Mă aflu în pragul eliberării datorită unui puci. O lovitură de stat, jumate civilă, jumate militară, l-a dat jos din fotoliul său pe generalul Angarita Medina, preşedintele republicii, unul din cei mai de seamă liberali de care a avut parte Venezuela. Era atât de bun, atât de democrat, încât nu s-a priceput sau n-a vrut să opună rezistenţă loviturii de stat. Se pare că a refuzat categorie ca venezuelenii să-şi verse reciproc sângele pentru ca el să-şi menţină postul. Cu siguranţă că acest militar democrat nu era la curent cu cele ce se petreceau la El Dorado.

Oricum, la o lună după puci, toţi ofiţerii au fost înlocuiţi. S-a deschis o anchetă referitoare la moartea acelui *ronque* de pe urma „purgativului". Directorul şi cumnatul său dispar,

fiind înlocuiţi de un fost diplomat-avocat.

— Da, Papillon, mâine te voi pune în libertate, dar aş dori să-l iei cu tine pe bietul Picolino, căruia îi porţi de grijă. N-are nici o identitate, am să aranjez să aibă. Cât despre dumneata, iată o *cédula* (legitimaţie) perfect în regulă, cu adevăratul tău nume. Condiţiile sunt următoarele: trebuie să stai un an într-o localitate mică până să capeţi permisiunea de-a te stabili într-un oraş mare. Va fi un soi de libertate nesupravegheată, dar pe răstimpul căreia se va putea vedea cum îţi duci viaţa şi cum ştii să te descurci. Dacă, aşa cum cred, la capătul unui an de zile, şeful civil al localităţii îţi dă un certificat de bună purtare, va pune el însuşi capăt acestui *confinamiente* (domiciliu forţat). Cred că pentru dumneata oraşul ideal va fi Caracas, în orice caz, ai învoirea să trăieşti legal în ţara asta. Trecutul dumitale nu mai contează pentru noi. Rămâne să dovedeşti că meriţi să ţi se dea prilejul de-a redeveni un om respectabil. Nădăjduiesc că nu vor trece cinci ani până ce-mi vei fi compatriot printr-o încetăţenire care-ţi va da o nouă patrie. Fie ca Dumnezeu să te însoţească! Îţi mulţumesc că vrei să te îngrijeşti de epava asta, de Picolino. Nu-l pot pune în libertate decât dacă iscăleşte cineva că-i poartă de grijă. Să sperăm că într-un spital va reuşi să se vindece.

Mâine dimineaţă la şapte urmează să plec cu-adevărat liber, însoţit de Picolino. Un val de căldură îmi cuprinde inima, am biruit în fine pentru totdeauna „calea putreziciunii”. Suntem în vara lui 1944. De treisprezece ani aşteptam ziua asta.

M-am retras în căsuţa mea din grădină. Le-am cerut scuze prietenilor mei, simt nevoia să fiu singur. E prea puternică şi prea înălţătoare emoţia ca s-o manifest de faţă cu martori. Întorc pe-o faţă şi pe alta legitimaţia pe care mi-a înmânat-o directorul: în colţul stâng e poza mea, sus numărul 1.728.629, eliberată la 3 iulie 1944. Drept în mijloc, numele meu; dedesubt, prenumele. Pe dos, data naşterii: 16 noiembrie 1908. Legitimaţia e în perfectă regulă, are până şi semnătura şi parafa directorului de la Identificare. Situaţia în Venezuela: „Rezident”. Formidabil cuvântul ăsta „rezident”: înseamnă că

sunt domiciliat în Venezuela. Inima îmi zvâcneşte puternic.

Aş vrea să îngenunchez şi să-i mulţumesc lui Dumnezeu. Dar nu ştii să te rogi şi n-ai fost botezat. Cărui Dumnezeu te vei adresa, tu, care nu aparţii nici unei religii? Bunului Dumnezeu al catolicilor? al mahomedanilor? al protestanţilor? al evreilor? Pe care dintre ei îl voi alege ca să-i închin rugăciunea mea, o rugăciune pe care va trebui s-o născocesc de la cap la coadă pentru că nu ştiu vreuna pe de-a-ntregul? Ce mi-a venit azi să mă-ntreb cărui Dumnezeu să mă adresez. Oare de câte ori l-am chemat sau l-am blestemat chiar de-a lungul vieţii mele, nu m-am gândit oare la acel Dumnezeu cu chipul pruncului Iisus în ieslea lui, cu boul şi asinul alături? Să mai păstrez oare, în subconştientul meu, ranchiună călugăriţelor din Columbia? Dar atunci, de ce nu m-aş gândi la unicul, la sublimul episcop de Curaçao, monseniorul Irénée de Bruyne, sau, mergând şi mai departe pe făgaşul amintirilor, la preabunul părinte de la Conciergerie?

Mâine voi fi liber, cu desăvârşire liber. Peste cinci ani voi fi cetăţean venezuelean întrucât sunt sigur că nu voi păcătui cu nimic pe acest pământ care m-a adăpostit şi a avut încredere în mine. Va trebui să duc o viaţă de două ori mai cinstită decât oricare altul.

Într-adevăr, dacă sunt nevinovat de crima pentru care un procuror, nişte sticleţi şi douăsprezece momâi m-au trimis la ocnă, asta nu s-a putut întâmpla decât pentru că făceam parte din lumea interlopă. Numai pentru că eram cu-adevărat un aventurier a fost posibil să se ţească în jurul persoanei mele acea urzeală de minciuni. A deschide casele de bani ale altora nu-i o meserie tocmai recomandabilă, iar societatea are dreptul şi datoria să se apere. Dacă am putut fi azvârlit pe calea spre putreziciune, asta e – trebuie s-o recunosc deschis – deoarece eram un candidat permanent ca să fiu trimis într-o bună zi acolo. Că pedeapsa asta nu-i demnă de-un popor ca acela al Franţei, că o societate are datoria să se apere, iar nu să se răzbune atât de josnic, asta-i altă poveste. Trecutul meu nu poate fi şters cu buretele, trebuie să mă reabilitez eu însumi, în proprii mei ochi mai întâi, şi-n ochii celorlalţi, în al

doilea rând. În consecinţă, Papi, mulţumeşte-i lui Dumnezeu, făgăduieşte-i ceva foarte important.

— Bunule Dumnezeu, iartă-mă că nu ştiu să mă rog, dar priveşte în mine şi vei vedea că n-am destule cuvinte ca să-mi exprim recunoştinţa că m-ai călăuzit până aici. Lupta a fost îndârjită, nu mi-a venit deloc uşor să urc Golgota la care m-au osândit oamenii şi nu încape îndoială că, dacă am reuşit să învinge toate piedicile şi să-mi păstrez sănătatea până în această binecuvântată zi, asta mi-a fost cu putinţă numai pentru că mi-ai întins mâna ta în ajutor. Ce-aş putea face spre a-ţi dovedi că-ţi sunt cu adevărat recunoscător pentru binefacerile tale?

— Renunţă la intenţia de a te răzbuna.

Oare am auzit sau mi s-a părut că aud această frază? Nu ştiu, dar m-a plesnit atât de brutal peste obraz încât aş admite aproape că am auzit-o cu adevărat.

— O, nu! Asta nu! Nu-mi cere una ca asta. Prea m-au făcut oamenii aceia să sufăr. Cum, îmi ceri să-i iert pe poliţaii vânduţi, pe Polein, martorul mincinos? Să renunţ să-i smulg limba neomenosului procuror? Nu-i cu putinţă. Îmi ceri prea mult. Nu, nu şi nu! Îmi pare rău că te supăr, dar cu nici un preţ nu, voi renunţa să mă răzbun.

Ies din casă, mi-e teamă că-mi va slăbi voinţa, nu vreau să cedez. Fac câţiva paşi prin grădină. Toto aranjează vrejurile fasolei căţărătoare, ca să se înfăşoare în jurul aracilor. Se apropie câteşitrei de mine. Toto, parizianul plin de speranţă al drojdiei din rue de Lappe, Antartaglia, borfaşul născut în Corsica, dar care mulţi ani în şir i-a uşurat pe parizieni de portmoneele lor, şi Deplanque din Dijon, ucigaşul unui proxenet asemenea lui. Se uită la mine, chipurile lor strălucesc de bucurie văzându-mă în sfârşit liber. Curând va veni şi rândul lor, desigur.

— N-ai adus cumva din sat vreo sticlă de vin sau de rom ca să-ţi sărbătorim plecarea?

— Scuzaţi-mă, eram atât de emoţionat că nici nu mi-a dat prin cap. Iertaţi-mă c-am uitat.

— Vezi de treabă, nu-i cazul să-ţi ceri iertare, o să fac o

cafea straşnică pentru toată lumea.

— Eşti mulţumit, Papi, iată-te în sfârşit definitiv liber după atâţia ani de luptă. Ne bucurăm pentru tine.

— Nădăjduiesc că va veni şi rândul vostru curând.

— Precis, zice Toto, căpitanul mi-a spus că din două-n două săptămâni o să elibereze pe câte unul din noi. Ce-o să faci când ai să te vezi liber?

Am şovăit o secundă sau două, dar le răspund curajos, deşi mă tem să nu par niţeluş ridicol acestui deportat şi celor doi ocnaşi:

— Ce-o să fac? Păi, nu e complicat: o să m-apuc de lucru şi o să fiu cinstit de-acu încolo. În ţara asta, care-a avut încredere în mine, mi-ar fi ruşine să comit vreun delict.

În loc să mă trezesc cu un răspuns ironic, rămân uimit, deoarece tustrei mărturisesc deodată:

— Şi eu am hotărât să trăiesc corect. Ai dreptate, Papillon, o să fie greu, dar face, şi venezuelenii ăştia merită să fie respectaţi.

Nu-mi vine să cred urechilor. Astea să fie ideile lui Toto, derbedeul venit din cloaca cartierului Bastilia? De necrezut! Antartaglia, cel care, în lunga-i viaţă, a trăit buzunărindu-şi semenii, el să reacţioneze în felul ăsta? Mare minune! Iar Deplanque, proxenet profesionist, să n-aibă printre proiectele lui planul de-a găsi o femeie şi de-a o exploata? Asta-i şi mai şi. Toţi izbucnesc deodată în râs.

— Ah, ăsta-i cel mai grozav banc! Dacă te înapoiezi mâine în Montmartre, în Place Blanche, şi-l povesteşti, n-o să te creadă nimeni!

— Ba cei din tagma noastră, da. Ar înţelege, oameni buni. Doar fazanii n-ar admite-o. Marea majoritate a francezilor nu acceptă ideea că un om cu un trecut ca al nostru poate să devină un domn din toate punctele de vedere. Asta-i deosebirea dintre poporul venezuelean şi-al nostru. V-am povestit de omul acela din Irapa, un amărât de pescar, care-i explica prefectului că nimeni nu e niciodată pierdut, că trebuie să i se ofere o posibilitate pentru ca, fiind ajutat, să devină un om de treabă. Aceşti pescari aproape analfabeţi din

golful Paria, la capătul lumii, pierduţi în acel imens estuar al Orinocoului, au un umanism filosofic care lipseşte multora dintre compatrioţii noştri. Prea mult progres mecanic, o viaţă agitată, o societate însufleţită de-un singur ideal: noi invenţii, o viaţă tot mai lesnicioasă şi mai îndestulată. Tot savurând descoperirile ştiinţifice aşa cum lingi un şerbet, devii însetat de-un confort cât mai desăvârşit şi lupţi fără încetare să-l obţii. Toate astea ucid sufletul, mila, înţelegerea, mărinimia. N-ai răgaz să te ocupi de ceilalţi, şi cu atât mai puţin de cei care au călcat legea. Până şi autorităţile văgăunii ăsteia sunt altfel decât la noi, întrucât răspund şi de liniştea publică. Deşi se pot pomeni cu mari bătăi de cap, socotesc probabil că merită să rişti ca să salvezi un om. Iar asta e superb.

Am un costum bleumarin de toată frumuseţea pe care mi l-a dat elevul meu, azi colonel. S-a dus acum o lună la şcoala de ofiţeri, după ce-a reuşit la concurs printre primii trei. Sunt încântat că am contribuit un pic la succesul lui cu lecţiile pe care i le-am dat. Înainte de-a pleca mi-a dăruit nişte haine aproape noi, care-mi vin foarte bine. O să ies de-aci îmbrăcat corect graţie lui Francisco Bolagno, caporal din garda naţională, căsătorit şi tată de familie.

Acest ofiţer superior, actualmente colonel în garda naţională, m-a onorat vreme de douăzeci şi şase de ani cu prietenia sa, pe cât de nobilă pe-atât de constantă. El reprezintă pe drept cuvânt corectitudinea, nobleţea şi sentimentele cele mai elevate pe care le poate întruni cineva. În ciuda înaltei sale situaţii în ierarhia militară, n-a încetat nicicând să-mi dovedească prietenia sa plină de credinţă sau să mă ajute în indiferent ce privinţă. Îi datorez mult colonelului Francisco Bolagno Utrera.

Da, mă voi strădui din răsputeri să fiu şi să rămân cinstit. Singurul inconvenient îl constituie faptul că n-am muncit niciodată, că nu mă pricep la nimic. Va trebui să fac orice ca să-mi câştig existenţa. N-o să fie uşor, dar voi reuşi, sunt sigur. Mâine voi fi un om asemenea celorlalţi. Ai pierdut partida, procurorule: *m-am abătut pentru totdeauna din calea spre putreziciune.*

Mă sucesc şi mă răsucesc în hamacul meu, stăpânit de agitaţia ultimei nopţi a odiseei mele de prizonier. Mă scol, străbat grădina pe care-am îngrijit-o atât de bine în răstimpul ultimelor luni. Luna luminează de parcă-i zi. Apa râului curge fără zgomot spre vărsare. Nu se aud păsări, au adormit. Cerul e plin de stele, dar luna străluceşte atât de puternic încât trebuie să-i întorc spatele ca să le zăresc. În faţa mea, jungla, străpunsă doar de luminişul în care-a fost ridicat satul El Dorado. Această pace adâncă a firii mă odihneşte. Agitaţia mea se calmează încetul cu încetul, şi seninătatea clipei îmi dă tihna trebuincioasă.

Reuşesc să-mi închipui foarte bine locul unde voi coborî mâine de pe şlep ca să pun piciorul pe pământul lui Simon Bolivar, omul care a eliberat ţara de jugul spaniol şi care a lăsat fiilor săi, drept moştenire, simţământele de umanitate şi de înţelegere datorită cărora, astăzi, pot reîncepe să trăiesc.

Am treizeci şi şapte de ani, sunt încă tânăr. Fiziceşte mă simt perfect. N-am fost niciodată grav bolnav, mă cred îndreptăţit să spun că echilibrul meu sufletesc e cu desăvârşire normal. Calea spre putreziciune n-a lăsat urme degradante în mine. Cred că asta ţine mai ales de faptul că nu i-am aparţinut niciodată cu adevărat.

În primele mele săptămâni de libertate va trebui nu numai să găsesc un chip de a-mi câştiga existenţa, dar şi să-l îngrijesc pe bietul Picolino şi să-l ajut să trăiască. Mi-am luat o răspundere foarte gravă. Totuşi, deşi va fi o povară tare grea, îmi voi ţine promisiunea făcută directorului şi nu-l voi părăsi pe nenorocitul ăsta decât după ce voi fi reuşit să-l internez în vreun spital, dându-l pe mâini pricepute.

Să-mi înştiinţez oare tatăl că sunt liber? De ani de zile nu mai ştie nimic despre mine. Unde s-o fi aflând? Singurele noutăţi pe care le-a primit despre mine au fost vizitele pe care i le-a făcut jandarmeria cu ocazia evadărilor. Nu, să nu mă pripesc. N-am dreptul să zgândăr rana pe care anii ce-au trecut poate că aproape au cicatrizat-o. Am să-i scriu când îmi va fi bine, când voi fi dobândit o mică situaţie stabilă, fără probleme, când o să-i pot spune: *„Tăticule, feciorul tău e liber, a*

devenit un om de treabă şi cinstit. Trăieşte din cutare lucru şi-n cutare fel. Nu mai trebuie să stai cu capul plecat din pricina lui, de altfel pentru asta îţi scriu că te iubesc şi te venerez în veci."

E război, cine ştie dacă nemţăloii nu s-or fi instalat în sătucul meu? Ardèche nu-i o regiune prea importantă a Franţei. N-o fi fost ocupată chiar în întregime. Ce-ar avea de căutat acolo în afară de castane? Da, abia când îmi va fi bine şi voi fi devenit un om demn de-a o face am să scriu sau mai degrabă am să încerc să scriu acasă.

Încotro s-o apuc acum? Mă voi stabili la minele de aur ale unui sat care se cheamă El Callao. Voi petrece acolo anul pe care mi s-a cerut să-l trăiesc într-o comunitate mică. Ce voi face? Cine ştie? Nu începe să-ţi pui probleme dinainte. Dacă va trebui să sapi pământul ca să-ţi câştigi existenţa, ai s-o faci şi gata. Trebuie să învăţ mai întâi să trăiesc liber. N-o să fie uşor. De treisprezece ani, exceptând cele câteva luni de la Georgetown, n-a trebuit să mă preocup de câştigarea pâinii de fiecare zi. Şi totuşi, la Georgetown, nu m-am descurcat prea rău. Aventura continuă, e rândul meu să născocesc ceva ca să trăiesc, bineînţeles fără a face vreun rău cuiva. O să văd. Aşadar, mâine la El Callao.

E şapte dimineaţă. Un soare frumos al tropicelor, un cer albastru fără nori, păsările care-şi strigă bucuria de-a trăi, prietenii mei adunaţi la poarta grădinii noastre, Picolino îmbrăcat, curat, civil, proaspăt ras. Totul: natura, animalele şi oamenii respiră bucuria şi sărbătoresc punerea mea în libertate. În grupul prietenilor mei se află şi un locotenent, ne va însoţi până în satul El Dorado.

— Să ne sărutăm, zice Toto, şi du-te. Aşa-i mai bine pentru toţi.

— Adio, dragii mei camarazi, când o să treceţi pe la El Callao, căutaţi-mă. De voi avea o casă, va fi a voastră.

— Adio, Papi, mult noroc!

Ajungem repede la debarcader şi urcăm pe şlep. Picolino a umblat foarte bine. Doar de la bazin în sus e paralizat, picioarele sunt bune. În mai puţin de cincisprezece minute am trecut râul.

— Hai, uite actele lui Picolino. Noroc bun, francezule. Din clipa asta sunteţi liberi. *Adios!*

Atât şi nimic mai mult ca să scap de lanţurile pe care le târăsc de treisprezece ani. „Din clipa asta sunteţi liberi.” Un spate care ţi se întoarce, începând să te mai supravegheze. Şi asta-i tot. Cărarea cu prundiş care porneşte de la râu am urcat-o repede. Avem un singur pacheţel, în care se află trei cămăşi şi-un pantalon de schimb. Sunt în costumul bleumarin, cu o cămaşă albă şi o cravată albastră asortată la costum.

Dar, e lesne de înţeles, o viaţă nu se reface aşa cum se coase un nasture lipsă. Şi dacă astăzi, după douăzeci şi cinci de ani, sunt căsătorit, am o fată şi trăiesc fericit la Caracas ca cetăţean venezuelean, la asta am ajuns după multe alte aventuri, izbânzi şi înfrângeri, dar ca om liber şi cetăţean corect. Am să le povestesc, poate, într-o bună zi, ca şi multe alte istorioare, deloc banale, şi care nu şi-au găsit locul aci.

{1} Închisoare în partea medievală a Palatului de Justiţie din Paris. (n.t.)

{2} Aici, şi în continuare, cuvântul milieu a fost tradus prin tagmă, în sensul de lume interlopă, de lume a celor care trăiesc în marginea legii sau chiar în afara ei. (n.t.)

{3} Sediul Poliţiei Judiciare din Paris.

{4} Exploziv pe bază de clorat (de potasiu, de sodiu) şi de dinitrotoluen. (n.t.)

{5} Executorul pedepselor capitale în 1932. (n.a.)

{6} *Asasinat* – omor săvârşit cu premeditare; *omucidere* – uciderea unui om, voluntar, involuntar sau din imprudenţă, dar fără premeditare. (n.t.)

{7} *Batton:* ciomag (fr.) (n.t.)

{8} Patru sute cincizeci de grame de pâine şi un litru de apă. (n.a.)

{9} Montmartre. (n.t.)

{10} Porecla eroinei blonde a unei încăierări între apaşi. (n.t.)

{11} Serviciul de spionaj şi contraspionaj francez. (n.t.)

{12} Pedeapsă infamantă prin închiderea într-un penitenciar. (n.t.)

{13} Cuvântul *gourbi*, care în limba algeriană înseamnă „colibă”, e folosit de autor (urmând a fi menţinut ca atare şi în traducere) în sensul de „gospodărire la un loc, într-un dormitor comun, a câtorva ocnaşi”. (n.t.)

{14} Nume (originar din Guyana) al unei păsări din ordinul galinaceelor, zisă şi *cocoş indian* sau *cocoş american*, şi care seamănă cu fazanul. (n.t.)

{15} Corect, chaulmoogra. Ulei extras din seminţele unei plante sud asiatice şi folosit în tratamentul leprei, reumatismului, sifilisului şi unor boli ale pielii. (n.t.)

{16} Piesă de rezistenţă aşezată pe axa longitudinală a fundului unei nave. (n.t.)

{17} Fruct comestibil al unui arbore exotic, de forma şi mărimea unui pepene galben. (n.t.)

{18} Pânză triunghiulară în partea din faţă a unei nave. (n.t.)

{19} Poreclă dată englezilor din pricina tenului lor roşcovan aducând a fleică de vacă la grătar (rostbeef). (n.t.).

{20} Fâșie metalică sau de lemn care înveleşte coastele şi traversele unei nave. (n.t.)

{21} Un soi de sabie scurtă, cu lama lată, fără gardă folosită în junglă pentru tăierea lianelor (din spaniola machete). (n.t.)

{22} Mămăligă. (n.t.).

{23} Specie de pescăruşi (n.t.)

{24} Arbust ale cărui frunze conţin cocaină (n.t.)

{25} *Albinism:* anomalie congenitală constând din absenţa totală sau parţială a pigmenţilor din piele. Se caracterizează prin aspectul alb-gălbui mat al tegumentelor şi prin culoarea roşietică a irisului şi a coroidei. (n.t.)

{26} Preparat pe bază de arsenic. (n.t.)

{27} De formă neregulată. (n.t.)

{28} Bare de fier pe care lunecă lanţurile prinse de picioarele deţinuţilor pedepsiţi. (nota ed. fr.)

{29} Fluture. (în lb. franceză)

{30} Militar din trupele sahariene care se deplasează calare pe dromader. (n.t.)

{31} Sentinţă care, declarând vinovat un inculpat, îl absolvă de acuzare, vina lui nedând loc la pronunţarea vreunei pedepse (n.t.)

{32} E vorba de sistemul prin care comunică între ei deţinuţii, ciocănind în pereţii celulelor. (n.t.)

{33} Un fel de homari (n.t.)

{34} Vin aperitiv şi tonic conţinând o anumită cantitate de chinină. (n.t.)

{35} Mâncare provensală de peşte fiert în apă sau vin alb, cu roşii, usturoi, foarte picantă, servită în sosul ei, cu feliuţe de pâine.

{36} Este vorba de voluntarii care, răspunzând chemării generalului de Gaulle, s-au constituit în unităţi refulate luptând împotriva germanilor, alături de Aliaţi. (n.t)

{37} Sampan – corabie cu pânze întrebuinţată în Extremul Orient (n.t.)

{38} Un soi de cauciuc produs de-un arbore tropical şi folosit

la industrie. (n.t.).

{39} Bază navală a Franţei, în golful Oran. După capitularea Franţei, la 3 iulie 1940, o escadră franceză ancorată aci a refuzat oferta făcută de englezi: să continue lupta împotriva Germaniei sau să se lase dezarmată; drept urmare, a fost scufundată de flota engleză, pierind totodată 1300 de marinari francezi. (n.t.)

{40} Soi de condiment indian pe bază de ardei iute. (n.t.)

{41} Partea sterilă a unei roci metalifere, crusta. (n.t.)

{42} Abreviere argotică de la Bataillon d'Afrique, cu sens de „batalion disciplinar” (n.t.)